Bibeli Luayãtaalá

The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

Bibeli Luayȁtaalá
The Holy Bible in the Boko language spoken in Benin and Nigeria

copyright © 2010 SIM International

Language: Boko

Translation by: SIM International

Boko Bibeli Luayȁtaala

This translation, published by the SIM au Benin, was published in 2010.
If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM at ECWA/SIM H.Q., P.M.B. 2009, Jos, Plateau State, NIGERIA.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

- You must give Attribution to the work.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-09-25

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022
ffb0f4b3-18b7-564f-bd5d-307e9e532fb9

Contents

Matiee 1
Maaku 45
Luku 72
Zãa 117
Zĩnaɔ yãkɛaɔ 149
Lomadeɔ 189
1 Kɔlɛnideɔ 209
2 Kɔlɛnideɔ 227
Galatiɔ 239
Ɛfɛsɛdeɔ 246
Filipideɔ 253
Kɔlɔsideɔ 258
1 Tɛsalonideɔ 263
2 Tɛsalonideɔ 267
1 Timɔtee 270
2 Timɔtee 276
Titu 280
Filemɔɔ 283
Ɛbɛluɔ 285
Zaaki 300
1 Piɛɛ 306
2 Piɛɛ 312
1 Zãa 316
2 Zãa 322
3 Zãa 323
Yuda 324
Zia yã́ 326

MATIEE
Yáá pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Matiee baona pɔ a kɛ̃ ku zɛ́zɛ lán Maaku pɔ́waɛ:

Zãa da'ilɛna waasokɛa (3.1-12)
Yesu da'ilɛkɛa ń aà yɔ̃ao (3.13-4.11)
Yesu zı̃kɛa Galile, gu pɔ́ à waasokɛ̀u bílaɛ à yãdanɛ́, à gyãeɔ gbã̀gbã (4.12-18.35)
Aà gɛa Yelusalɛ́ũ (19-20)
I gɛ̃gɛ̃o, ãsɔ̃a do taa, ɔ̃ wà Yesu kũ̀ wà yãdàaàla wà aà dɛ̀. Aà bɔa gau yáá bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ à bɔ̀ mɔ̀ gbɛ́ɛ̃ɔwa (21-28).

Matiee Yesu buibɔkı̃́i yáá bɔɔlɛkɛ̀ ń aà iao ń aà nɛgɔɔ yáo (1-2). Yáá beeɔ guu à gbɛ̃́ pɔ́ Yesu dɛ a ũ ò: Kíaɛ mɛ́ Suabanaɛ lá Lua a lɛgbɛ̃̀nɛ́wa, wı̃̀ mɛ lɔ Emanuɛli. Bee mɛ̀ Lua kúwanɔ. Ɔmɛ yáá pɔ́ Lua ò a bàakuańnɔ káau lá guu pàpa.

Matiee Yesu yãdanɛɔ kã̀aa lɛɛ sɔo:

Yãdaanɛ́ sı̃̀sı̃ musu lɛ́ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i gbɛ́ɛ̃ɔ luanaaikɛa ɔlɔwɛ̃ɛɛ (5-7).
Lɛdilɛa gbɛ̃́ pɔ́ aa kpalapi baokpanɛ́ɔnɛ (10).
Kpalapi asiiyã lɛɛũanɛ́. Kpalapi ulɛa gı̃a, ãma a bɔ gupuau ń gawio zı̃ewa (13).
Kua ń kɔ̃o kpalapi guu (18).
Wɛdɔa kpalapi mɔai (24-25).

Baona pɔ́ Matiee kɛ̃ guu, Yesu mɛ́ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i Kía ũ, mɛ́ àlɛ yãdada gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ gɛ̃ɔnɛ, kɛ́ aa e wàɔ dɛ a seeladeɔ ũ gbɛ́ɛ̃ɔnɛ.

Bui pɔ́ Yesu bɔ̀ ń guu
(Luk 3.23-38)

1 Davidi ń Ablahaũo bui Yesu Kilisi yáá pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalaun
kɛ: 2 Ablahaũ Izaaki ı̀, Izaaki Yakɔbu ı̀, Yakɔbu Yuda ı̀ ń a vı̃̀iɔ ń
a dãunaɔ. 3 Yuda Pɛlɛzi ń Zelao ı̀ ń a na Tamaao, Pɛlɛzi Ɛzɔ̃nɔ ı̀,
Ɛzɔ̃nɔ Alaũ ı̀. 4 Alaũ Aminadabu ı̀, Aminadabu Naasɔ̃ ı̀, Naasɔ̃
Salamɔ ı̀, 5 Salamɔ Bɔazu ı̀ ń a na Lahabuo. Bɔazu Ɔbɛdi ı̀ ń a
na Lutuo, Ɔbɛdi Yɛse ı̀, 6 ɔ̃ Yɛse kí Davidi ı̀.
Davidipi mɛ́ Salomɔɔ ı̀ ń Uli nao, 7 Salomɔɔ Lɔbɔaũ ı̀, Lɔbɔaũ
Abia ı̀, Abia Asa ı̀, 8 Asa Yosafa ı̀, Yosafa Yeholaũ ı̀, Yeholaũ
Ozia ı̀. 9 Ozia Yoataũ ı̀, Yoataũ Akazi ı̀, Akazi Ezekia ı̀, 10 Ezekia
Manase ı̀, Manase Amɔ ı̀, Amɔ Yosia ı̀, 11 Yosia Yɛkɔnia ı̀ ń a
dãunaɔ gɔɔ pɔ́ wà gbɛ́ɛ̃ɔ kũ̀kũ tàńnɔ Babiloni.*

* **1:11** 2Kia 24.15

12 Taa ń gbɛ̃́ɔ Babiloni gbɛa ɔ̃ Yɛkɔniapi Salatiɛli ì̃, Salatiɛli
Zolobabɛli ì̃, 13 Zolobabɛli Abiudu ì̃, Abiudu Ɛliakiũ ì̃, Ɛliakiũ
Azɔɔ ì̃. 14 Azɔɔ Zadoki ì̃, Zadoki Akiũ ì̃, Akiũ Ɛliudu ì̃, 15 Ɛliudu
Ɛleazaa ì̃, Ɛleazaa Matana ì̃, Matana Yakɔbu ì̃, 16 ɔ̃ Yakɔbu
Maliama zã́ Yosɛfu ì̃. Maliamapi mɛ́ Yesu pɔ́ wì̃ mɛ Mɛsii ì̃.
17 Za Ablahaũ lɛ́u e à gɛ̀ pɛ̀ Davidiwa, mae ń a nɛ́o ku gɛ̃o
mɛ̀ndosaiɛ. Za Davidi lɛ́u e gɔɔ pɔ́ wà tà ń gbɛ̃́ɔ Babiloni, mae
ń a nɛ́o ku gɛ̃o mɛ̀ndosaiɛ. Za taa ń gbɛ̃́ɔ Babiloni e à gɛ̀ pɛ̀
Mɛsiiwa, mae ń a nɛ́o ku gɛ̃o mɛ̀ndosaiɛ.

Yesu Kilisi ia
(Luk 2.1-7)

18 Lá wà Yesu Kilisi ì̃n kɛ: Aà da Maliamaá Yosɛfu nɔkpamaɛ.
E àɔ gɛ́ zã̀kɛi à nɔsì̃ ń Lua Nisì̃na gbã̀ao. 19 Aà gɔ̃kpama
Yosɛfupiá gbɛ̃maaɛ, a ye widawào, ɔ̃ à zɛ̀ò á bɔ aà yã́u asii guuɛ.
20 Gɔɔ pɔ́ àlɛ làasookɛ yã́piwa, Dii malaikae bɔ̀ mɔ̀wà nana guu
a òɛ̀: Davidi bui Yosɛfu, ńsu bílikɛ n nɔkpama Maliama sɛa yã́
musuo, asa nɔ pɔ́ a sia bɔ̀ Lua Nisì̃na kĩ́iɛ. 21 A nɛ'i gɔ̃ɛ ũ, ní
tɔ́kpaɛ̀ Yesu, asa a a gbɛ̃́ɔ bɔ ń duuna guu. 22 Bee kɛ̀ píi, kɛ́ yã́ pɔ́
Dii dà ã̀nabiɛ a ò e kɛ à mɛ̀:
23 Nɔɛ lɛ́so mɛ́ a nɔsi,
i nɛ'i gɔ̃ɛ ũ,
wi tɔ́kpaɛ̀ Ɛmanuɛli.†
Tɔ́ bee mɛ̀ Lua kúwanɔ.
24 Kɛ́ Yosɛfu vù, a kɛ̀ lá Dii malaikapi dì̃lɛɛwa, à a nɔpi sɛ̀.
25 Ã́ma i aà dɔ̃ nɔɛ ũo e à gɛ̀ nɛgɔ̃ɛpi ì̃ò. Ɔ à tɔkpàɛ̀ Yesu.

2

Saanyã̀dɔ̃naɔ mɔa Yesu gwai

1 Wà Yesu ì̃ Bɛtɛlɛũ* Yude bùsuu kí Elodi gɔɔɛ. Ɔ saanyã̀dɔ̃naɔ
bɔ̀ gukpɛ oi aa mɔ̀ Yelusalɛũ, 2 aa gbɛ̃́ɔ là aa mɛ̀: Nɛ́ pɔ́ wa ì̃ Yudaɔ
kía ũ ku má ni? Wa aà saana è gukpɛ oiɛ, ɔ̃ wa mɔ kúlɛiɛ̀. 3 Kɛ́ kí
Elodi yã́pi mà, à bílikɛ̀ ń Yelusalɛũdeɔ píi. 4 Ã Yuda sa'onkiaɔ
ń Mɔizi ikoyã̀danɛdeɔ kã̀aa píi, ɔ̃ à ń lá gu pɔ́ wa Mɛsii iu. 5 Aa
wɛ̀wà aa mɛ̀: Bɛtɛlɛũ, Yude bùsuu laɛ. Asa lá ã̀nabi kɛ̃̀n kɛ:
6 Bɛtɛlɛũ pɔ́ kú Yudaɔ bùsuu,
ń kɛ̃́sã̀a Yudaɔ mɛɛwiaɔzio fá.
Asa n guu ɔ̃ kía a bɔu,
i dɔaa ma gbɛ̃́ Isailiɔnɛ.†
7 Ɔ Elodi saanyã̀dɔ̃naɔ sì̃si asii guu, à saanapi bɔgɔɔ sã́asã
gbɛ̀amá. 8 Ɔ à ń gbáɛ Bɛtɛlɛũ à mɛ̀: Ã gɛ nɛ́pi gbɛagbɛa ń laaio.
Tɔ́ a aà è, à mɔ omɛɛ, mapi sɔ̃ mí gɛ kúlɛɛ̀.

---

† **1:23** Isa 7.14 * **2:1** 1Sam 16.1 † **2:6** Mis 5.1-3

9 Kɛ́ aa kía yãmà, ɔ̃ aa dàzɛu. Ɔ saana pɔ́ aa è gukpɛ oi yãa
dɔ̀aanɛ́ lɔ e à gɛ̀ zɛ̀ nɛ́pi kúk͂ia. 10 Kɛ́ aa saanapi è, an pɔ kɛ̀na
maamaa. 11 Aa gɛ̃̀ kpɛ́u aa nɛ́pi è ń a da Maliamao, ɔ̃ aa wùlɛ
ń gbɛɛu aa kùlɛɛ̀. Ɔ aa ń àizɛɛ kpagolɔ wɛ̃̀wɛ̃ aa aà gbà vua
ń zɔ̃go lí'ɔ gı͂nanao ń tulaletio. 12 Lua ònɛ́ nana guu aasu bɔlɛ
Elodi kı͂́io, ɔ̃ aa tà ń bùsuu ń zɛ́ pãleo.

Bàalɛ taa ń Yesuo Egipi

13 An taa gbɛa Dii malaika bɔ̀ mɔ̀ Yosɛfuwa nana guu à mɛ̀:
Fɛlɛ nɛ́pi sɛ́ ń a dao, ní bàalɛ táńnɔ Egipi, níɔ ku we e mà mɔ
yã́'onɛ lɔ, asa Elodi a nɛ́pi wɛɛlɛ à dɛɛ.
14 Ɔ Yosɛfu fɛ̀lɛ gwãası͂na, à nɛ́pi sɛ̀ ń a dao à tàńnɔ Egipi. 15 A
ku we e Elodi gɛ̀ gàò. Bee kɛ̀ kɛ́ yã́ pɔ́ Dii dà ãnabiɛ a ò e kɛ yã́iɛ
à mɛ̀:
Ma a nɛ́ gbɛ̀si Egipi.‡
16 Kɛ́ Elodi è saanyãdɔ̃naɔ ɔ̃nɔkɛ̀ɛɛ, aà pɔ pà maamaa. Lá a
saanapi bɔgɔɔ taa dɔ̃ yã́ pɔ́ á gbɛ̀a saanyãdɔ̃napiɔwa yã́i, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ
zı͂̀, aa nɛgɔ̃ɛ pɔ́ kà wɛ̃̀ pla ge i kaoɔ dɛ̀dɛ Bɛtɛlɛũ ń a bualoũɔ píi.
17 Yã́ pɔ́ ãnabi Zelemii ò kɛ̀ sa à mɛ̀:
18 Wà wii gbãa mà Lama,
wàlɛ ɔ́ɔlɔ, wàlɛ búbuapɛ.
Lasɛli mɛ́ lɛ́ a nɛ́ɔ ɔ́ɔlɔ,
à gı͂ awamai, asa aa ku lɔo.§
19 Kɛ́ Elodi gà, ɔ̃ Dii malaikapi bɔ̀ mɔ̀ Yosɛfuwa Egipi nana
guu 20 à mɛ̀: Fɛlɛ nɛ́pi sɛ́ ń a dao, ní táńnɔ Isaili bùsuu, asa gbɛ̃́
pɔ́ aalɛ nɛ́pi wɛɔ gàga.
21 Ɔ à fɛ̀lɛ nɛ́pi sɛ̀ ń a dao à tàńnɔ Isaili bùsuu. 22 Kɛ́ a mà
Aakɛlau mɛ́ lɛ́ kible Yude a mae Elodi gbɛu, zɔ̃lɛa wekı͂i vı͂a aà
kũ̀. Lua yã́'òɛ̀ nana guu, ɔ̃ à tà Galile bùsuu, 23 à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ wɛ̃́lɛ
pɔ́ wı͂ mɛ Nazalɛti. Beewa yã́ pɔ́ ãnabiɔ ò kɛ̀, aa mɛ̀: Wàli mɛɛ̀
Nazalɛti gbɛ̃́.

3

Zãa Da'ilɛna waasokɛa
(Maa 1.1-8, Luk 3.1-18, Zãa 1.19-28)

1 Bee gbɛa Zãa Da'ilɛna mɔ̀ Yude gbáau, àlɛ waasokɛ 2 à mɛ̀:
A nɔ̀sɛlilɛ, kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı͂́i kà kãi. 3 Zãapi yã́ ɔ̃ ãnabi Isaia ò
yãa à mɛ̀:
Kpàwakɛna lɔɔ ma dɔ gbáau,
àlɛ mɛ à zɛkɛkɛ Diiɛ,
à zɛ́wɛwɛnaɔ pooɛ̀ súsu.*
4 Zãapi ı͂̀ɔ yiongo kã́ pɔkasaɔ daa, mɛ́ ı͂̀ báa sãntilii dɔ a pi.†
Kwa ń zɔ́'io mɛ́ aà pɔblea ũ. 5 Wı͂ɔ bɔlɛ Yelusalɛũ ń Yude gupiio

‡ **2:15** Oze 11.1 § **2:18** Zel 31.15 * **3:3** Isa 40.3 † **3:4** 2Kia 1.8

ń Yuudɛ̃ dɔ̀ɔio, wɔ̃̀ gɛ́ aà kĩ́i. 6 Wì ń yãvãi o gupuau, ɔ̃ ì ń da'ilɛkɛ
Yuudɛ̃i.
7 Kɛ́ Zãa è Falisiɔ ń Saduseɔ lɛ́ mɔ́ a kĩ́i da'ilɛkɛi dasidasi, ɔ̃ a
ònɛ́: Gbɛ̃nazĩ̀n píligonaɔ! Démɛ òɛ́ à bàasi pɔkũma pɔ́ Lua a
bɔbɔmáɛi? 8 A nɔ̀sɛlilɛa yã́ kɛ, wiɔ dɔ̃ kɛ́ a lilɛ. 9 Kɛ́ Ablahaũ dɛ á
dezi káau ũ, ásu àɔ e bee mɛ́ a á bɔo. Málɛ oɛ́, Lua a fɔ̃ gbɛɛ beeɔ
kɛ Ablahaũ buiɔ ũ. 10 Mɔo dilɛa líɔzi kɔ̀. Lua a lí pɔ́ lɛ́ nɛ́ maa
io zɔ̃ zu tɛ́uɛ. 11 Málɛ á da'ilɛkɛ á nɔ̀sɛlilɛa seela ũɛ. Ama gbɛ̃e a
mɔ ma gbɛa, aà iko dɛmala, mi ka mà aà sabala sɛ́lɛ̀o. Ɔmɛ a á
da'ilɛkɛ ń Lua Nisĩ̀nao ń tɛ́o.‡ 12 A gbaana kũa a ɔzĩ̀ ésegbɛ̃kĩ̀i.
Tó a fà̃, a a pɔ́wɛna ká a dɔ̃u, i a bĩ̀sa ka tɛ́ gasai guu.

Yesu da'ilɛkɛa
(Maa 1.9-11, Luk 3.21-22)

13 Ɔ Yesu bɔ̀ Galile à mɔ̀ Zãa kĩ́i Yuudɛ̃i aà a da'ilɛkɛ. 14 Zãa
ye gí, à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ ǹ ma da'ilɛkɛ ɔ̃ n mɔ ma kĩ́ia? 15 Ɔ
Yesu wèwà à mɛ̀: Aɔ dɛ màa gĩ̀a, asa a maawanɔ beewaɛ yãkɛa
a zɛ́wa yã́i. Ɔ à wèi. 16 Kɛ́ Yesu da'ilɛkɛ̀, à bùa gɔ̃̀ɔ. Luabɛ wɛ̃̀aa,
ɔ̃ à Lua Nisĩ̀na è, àlɛ su lán felenawa, à dĩ̀ɛ. 17 Ɔ wà yã'o mà bɔa
luabɛ à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeá ma Nɛ́ɛ, má yeaàzi, ma pɔ kɛ̀wà na.§

4

Yesu yɔ̃a
(Maa 1.12-13, Luk 4.1-13)

1 Ɔ Lua Nisĩ̀na gɛ̀ ń Yesuo gbáau kɛ́ Ibiisi aà yɔ̃. 2 Yesu lɛyè
fãanɛ ń gwãasĩ̀nao e gɔɔ bla. Kɛ́ nɔana lɛ́ aà dɛ, 3 ɔ̃ kɔ̃nidepi
sɔ̃̀aàzi à mɛ̀: Tó Lua Nɛ́n n ũ, o gbɛɛ beeɔ li pɛ̃ɛ ũ. 4 Yesu wèwà
à mɛ̀: A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀,
pɔblea yã́ ɔ̃ gbɛ̃nazĩ̀na kuò adoo,
sema yã́ pɔ́ Lua lɛ́ o píi.*
5 Ɔ Ibiisi aà sɛ̀ gɛ̀ò Lua wɛ̃́lɛu, à aà zɛ̀ Lua kpɛ́ misonaa, 6 a òɛ̀:
Tó Lua Nɛ́n n ũ, ǹ nzĩ̀a zu zĩ́lɛ, asa a kɛ̃a láu Lua mɛ̀,
a n yã'o a malaikaɔnɛ aa ɔdama,
kɛ́ ńsu gɛ̃nalɛ gbɛwao yã́i.†
7 Yesu òɛ̀: A kɛ̃a Lua taalau lɔ wà mɛ̀,
ńsuli Dii n Lua lɛ ǹ gwao.‡
8 Ɔ Ibiisi aà sɛ̀ gɛ̀ò lɔ gbɛ̀sĩ̀sĩ̀ lɛsĩ̀ maamaa musu, à dṹnia bùsu
píi ɔ̀lɔ̀ɛ̀ ń ń àizɛɛɔ 9 à mɛ̀: Má n gba beeɔ píiɛ, tó n wulɛ n gbɛɛu
n misĩ̀ilɛmɛɛ. 10 Ɔ Yesu òɛ̀: Gɛ́i Setãu! Asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀:
Kúlɛ Dii n Luaɛ,
níɔ zɔblɛ̀ɛ ado.§
11 Ɔ Ibiisi aà tò we sa, ɔ̃ malaikaɔ mɔ̀ dɔ̀aàlɛ.

---

‡ **3:11** Zĩ̀n 2.3-4 § **3:17** Soũ 2.7, Isa 42.1 * **4:4** Iko 8.3 † **4:6** Soũ 91.11-12
‡ **4:7** Iko 6.16 § **4:10** Iko 6.13

Yesu ɔkpaa a zi̋wa
(Maa 1.14-20, Luk 5.1-11, 6.17-19)

12 Kɛ́ Yesu mà wà Zãa kṹ wa dàkpɛu, ɔ̃ à tà Galile. 13 I
zɔ̃lɛ Nazalɛti lɔo, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ ísida saɛ Kapɛnaũɛ, Zabulɔni buiɔ ń
Nɛfatali buiɔ bùsuu, 14 kɛ́ yã́ pɔ́ ãnabi Isaia ò kɛ yã́i à mɛ̀:
15 Zabulɔni buiɔ ń Nɛfatali buiɔ bùsu
za ísia oi e Yuudɛ̃ baale,
Galile bùsu pɔ́ buipãleɔ kuupi,
16 an gbɛ̃́ pɔ́ kú gusiauɔ gupua zɔ̃ɔ è,
gu dɔ̀ bùsu pɔ́ kú ga lɛ́zi̋pi deɔnɛ sa.*
17 Za gɔɔ bee Yesu nà waasokɛawa à mɛ̀: A nɔ̀sɛlilɛ, kpala pɔ́
bɔ̀ Lua kĩ́i kà kãi.†
18 Kɛ́ Yesu lɛ́ dɔ Galile ísidai, à kpɔ̀wɛnaɔ è gbɛ̃ɔn pla, vȉi ń
dãunao, Simɔɔ pɔ́ wi̋ mɛ Piɛɛ ń a dãuna Ãndeleeo. Aalɛ táalu zu
ísidapi guu. 19 Ɔ̃ Yesu ònɛ́: A mɔ tɛmazi, mí á kɛ gbɛ̃wɛɛlɛnaɔ ũ.
20 Wegɔ̃ɔ aa ń táaluɔ tò we, aa bɔ̀ tɛaàzi. 21 Kɛ́ à gɛ̀ aɛ, à gbɛ̃ɔn pla
pãleɔ è, vȉi ń dãunao lɔ, Zebedee nɛ́ Zaaki ń a dãuna Zãao. Aa
ku gó'ilɛna guu ń ń mae Zebedeepio, aalɛ ń táaluɔ kɛkɛ. Yesu
ń sisi, 22 ɔ̃ aa ń mae tò gó guu wegɔ̃ɔ, aa bɔ̀ tɛaàzi.
23 Yesu i̋ɔ Galile bùsu kɛɛlɛ, i̋ yãdanɛ́ ń lousisikpɛɔ guu, i̋
kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i baokpa, i̋ gbɛ̃́ɔ gbã́gbã ń gyã bui píio ń kɔ̃̀ɔ
píi. 24 Aà tɔ́ li̋ Sili bùsua píi, ɔ̃ wi̋ɔ mɔɛ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ gyã bui dasi
ge wãwãkɛɔ ń tã́adeɔ ń gbakɔɔndeɔ ń ɛɛɔ píi, ɔ̃ i̋ ń gbã́gbã. 25 Wà
bɔ̀ Galile ń Wɛ̃́lɛmɛnkwi bùsuo ń Yelusalɛũo ń Yudeo ń Yuudɛ̃
baaleo dasidasi, wà tɛ̀aàzi.

5

Báaadeɔn Yesu i̋waɔ ũ
(Luk 6.20-23)

1 Kɛ́ Yesu gbɛ̃́ bílapiɔ è, à dɛ̀dɛ si̋si̋wa. Kɛ́ à zɔ̃̀lɛ, aà i̋waɔ mɔ̀ aà
kĩ́i, 2 ɔ̃ à nà yãdaanɛ́wa à mɛ̀:
3 Gbɛ̃́ pɔ́ aa ń gbãasaikɛ dɔ̃ɔ mɛ́ báaadeɔ ũ,
asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛ ń pɔ́ ũɛ.
4 Pɔsiadeɔ mɛ́ báaadeɔ ũ,
asa Lua a ń sɔ̃ níninɛ́ɛ.*
5 Zi̋abusanaɔ mɛ́ báaadeɔ ũ,
asa aamɛ aaɔ dṹnia vi̋.†
6 Báaadeɔn yã́zɛde nidɛnaɔ ũ,
asa aamɛ aa kã́.‡
7 Báaadeɔn wɛ̃nadɔ̃nɛdeɔ ũ,
asa Lua a wɛ̃nadɔ̃nɛ́ɛ.
8 Báaadeɔn nɔ̀sɛpuadeɔ ũ,

---

* **4:16** Isa 9.1-2 † **4:17** Mat 3.2 * **5:4** Isa 61.2 † **5:5** Soũ 37.11 ‡ **5:6** Isa 55.1-2

asa aamɛ aa wɛsi Lualɛ.§
9 Báaadeɔn íbɛlɛmidɛnaɔ ũ,
asa wali onɛ́ Lua nɛ́ɔɛ.
10 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ wĩ ĩadamá yãkɛa a zɛ́wa yã́iɔ ũ,
asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛ ń pɔ́ ũɛ.
11 Báaadeɔn á ũ, tó wà á sɔ̃sɔ̃ mɛ́ wà ĩadàwá, mɛ́ wà yãvãi píi
dɔ̀wá ma yã́i. 12 A pɔnakɛ, í yáalɔ, asa á asea aɔ zɔ̃ɔ luabɛ. Màa
wà ĩadà ãnabi pɔ́ kú á ãaɔwa.

Yesu ĩwaɔ mɛ́ wisi ń gupuauo ũ
(Maa 9.50, Luk 14.34-35)

13 Ámɛ á wisi ũ dṹniaɛ. Tó wisi í na sù tà, kpelewa wà kɛ à
gɔ̃ wisi ũ lɔi? A àie vĩ lɔo, sema wà kɔ́lɛ gbɛ̃́ɔ táa'owà bàasio.
14 Ámɛ á gupua ũ dṹniaɛ. Wɛ̃́lɛ pɔ́ wa kàlɛ sĩ̀sĩ musu lí e àɔ
ulɛao. 15 Wĩli filia na wà pɛ̃na kùlɛwào. Wĩ di dauwaɛ, i gupu
gbɛ̃́ pɔ́ kú uaɔnɛ. 16 A gupu gbɛ̃́ɔnɛ beewa, aai á maakɛaɔ e, aai
á Mae pɔ́ kú musu sáaukpa.*

Mɔizi ikoyã bɔɔlɛkɛa

17 Ásu àɔ e ma mɔ Mɔizi ikoyã ń ãnabiɔ yã́ɔ bãdɛi no. Mi mɔ
a kee bãdɛio, ma mɔ papaiɛ. 18 Sĩana málɛ oɛ́, luabɛ ń dṹniao a
gɛ̃, ãma Luayãtaala wɛ̃̀sã nɛ́na ge a pɔ kelenae a bãdɛo, yã́pii a
kɛ. 19 Ayãmɛto tó gbɛ̃́ yã́ pɔ́ wa dĩ̀lɛpiɔ mɛ̀ndo gbàɛ, baa a pɔ́ pɔ́
kɛ̃́sãańzi, mɛ́ ĩ̀ da gbɛ̃́ɔnɛ aa kɛ màa, ade aɔ kɛ̃́sãańzi kpala pɔ́
bɔ̀ Lua kĩ́i gbɛ̃́ɔ guuɛ. Tó gbɛ̃́ kũa mɛ́ ĩ̀ danɛ́ màa sɔ̃, ade aɔ zɔ̃ɔ
kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i gbɛ̃́ɔ guuɛ. 20 Málɛ oɛ́, tó á maa i dɛ Mɔizi
ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔlao, á gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i guuo.

Pɔkũma

21 Á mà wa ò yãadeɔnɛ aasuli gbɛ̃dɛo. Gbɛ̃́ pɔ́ gbɛ̃dɛ̀, wa
yã́kpalɛkɛaànɔɛ.† 22 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ a pɔ pà a gbɛ̃́deezi,
à kà wà yã́kpalɛkɛaànɔ. Gbɛ̃́ pɔ́ a gbɛ̃́dee sɔ̃̀sɔ̃ kà wà gɛaànɔ
gbãadeɔ kĩ́i. Gbɛ̃́ pɔ́ ò a gbɛ̃́deeɛ mĩsaide sɔ̃ à kà aà gɛ́ tɛ́u. 23 Tó
n mɔ Lua gbai pɔ́ a gbagbakĩi, mɛ́ à dɔ̀ngu wekĩi kɛ́ n gbɛ̃́dee
yã́kũannɔ, 24 ǹ n gba to sa'okĩi aɛ we, ní gɛ awakpa gbɛ̃́piɛ gĩa,
ní ɛa su ǹ sa'o sa. 25 Tó n ibɛɛ ye gɛnnɔ yã́kpalɛu, kɛ kpakpa
kɛaànɔ na e aàɔ dazɛu, kɛ́ asu n kpa yã́kpalɛkɛnawao yã́i. Tó ni
kɛ màao, yã́kpalɛkɛnapi a n kpa dɔaiwaɛ, i n dakpɛu. 26 Sĩana
málɛ onɛ, ńyɔ̃ bɔ weo e ǹ gɛ ǹ fĩaboò. Baa tãnga a gɔ̃ tɛnzio.

Gbãsĩkɛa

27 Á mà wà mɛ̀ ásuli wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo.‡ 28 Áma mapi málɛ
oɛ́, tó gbɛ̃́ nɔɛ gwà ń làasoo pãleo, à gbãsĩkɛ̀aànɔn we kɔ̀. 29 Tó

§ **5:8** Soũ 24.3-4 * **5:16** 1Piɛ 2.12 † **5:21** Bɔa 20.13 ‡ **5:27** Bɔa 20.14

n ɔplaa wɛ́ mɛ́ tò ńlɛ fu, bɔ ǹ vũaa. N mɛgue vũaaa maa dɛ wà n
mɛ̀ bṹu zu tɛ́ula. 30 Tó n ɔplaa mɛ́ tò ńlɛ fu, zɔ̃ ǹ vũaa. N mɛgue
vũaaa maa dɛ n mɛ̀ bṹu taa tɛ́ula.

Gia nɔzi yã́
(Mat 19.9, Maa 10.11-12, Luk 16.18)

31 Wa ò lɔ, tó gbɛ̃́ lɛ́ gí a nazi, aà gínzila kpawà.§ 32 Mapi sɔ̃
málɛ oɛ́, tó gbɛ̃́ gì a nazi, mɛ́ i kɛ à gbãsı̃kɛ̀ no, aà zã́pi mɛ́ tò à gɔ̃̀
gbãsı̃de ũ. Tó gbɛ̃́ nɔ pɔ́ wà gı̃i sɛ̀ sɔ̃, à gbãsı̃kɛ̀ɛ.

Lɛkɛa Luawa

33 Á mà wa ò yãadeɔnɛ lɔ, aali lɛ́ pɔ́ aa kɛ̀ Diiwa kɛ, aasuli bɔ a
kpɛo.* 34 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, ásuli mɛ á sı̃ ń Luao seo. Ásuli mɛ á sı̃
ń luabɛoo, asa Lua kpalabaaɛ, 35 ge dṹnia, asa Lua gbadibɔɛ,†
ge Yelusalɛũ, asa Kía zɔ̃ɔ wɛ̃́lɛɛ.‡ 36 Nsu mɛ ń sı̃ ń n mioo, asa
ńyɔ̃ fɔ̃ ǹ n mikã mɛ̀ndo puakũ ge ǹ a siakũo. 37 Áli mɛ ao ge
aawo. Yã́ pɔ́ dɛ beea bɔ̀ Setãu kı̃́iɛ.

Tɔsiama
(Luk 6.29-30)

38 Á mà wà mɛ̀ wà wɛ́ ñabo ń wɛ́o, swaa ń swaao.§ 39 Mapi
sɔ̃ málɛ oɛ́, ásuli gí taiinaio. Tó gbɛ̃́ n sãnkɛ n ɔplaa gɛɛwa, ǹ n
ɔzɛɛ pɔ́ dɔɛ̀ lɔ. 40 Tó gbɛ̃́ ye n danzii yã́kpalɛkɛnnɔ, ǹ n ulada toɛ̀
lɔ. 41 Tó gbɛ̃́ teasidànɛ ǹ asosɛɛ kiloo do, gɛoɛ̀ kiloo pla. 42 Tó
gbɛ̃́ wabikɛ̀ma, ǹ aà gba. Nsu gbɛ̃́ pɔ́ ye pɔ́ sɛ̃ama tɛ̃o.

Yea ibɛɛzi
(Luk 6.27-28,32-36)

43 Á mà wà mɛ̀ àɔ ye á gbɛ̃́deezi, à za á ibɛɛgu.* 44 Mapi sɔ̃
málɛ oɛ́, àɔ ye á ibɛɛɔzi, à wabikɛ gbɛ̃́ pɔ́ aaı̃ ı̃adawáɔnɛ, 45 kɛ́
à gɔ̃ á Mae pɔ́ kú musu nɛ́ɔ ũ sı̃ana. Asa ı̃ ı̃atɛ̃ bɔ gbɛ̃vãiɔnɛ ń
gbɛ̃maaɔ píiɛ, ı̃ lou ma tàaesaideɔnɛ ń tàaedeɔ píiɛ. 46 Tó gbɛ̃́ pɔ́
yeáziɔ ɔ̃ á yeńzi, á àie e Lua kı̃́ie? Baa ɔsinaɔ lí kɛ màao lé? 47 Tó
á gbɛ̃́ɔ ɔ̃ i fɔkpakpamá ńtɛ̃ɛ, bɔ́ á dɛò dãɔlai? Baa luayãdɔ̃nsaiɔ lí
kɛ màao lé? 48 Ayãmɛto àɔ kú wásawasa lá á Mae pɔ́ kú musu
kú wásawasawa.†

6

Gbɛ̃́ gbaa pɔ́

1 A laaika á lousisiyãkɛa gupuauzi. Ásuli kɛ gbɛ̃nazı̃na wɛ́
yã́io. Tó álɛ kɛ màa, á ài'e á Mae pɔ́ kú musu kı̃́io. 2 Tó ńlɛ
taaside gba pɔ́, ńsu ǹ a kpàwakɛ lán mɔafilideɔwao. Aaı̃ kɛ
lousisikpɛɔ guu ń gãaɛɔ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ e ń tɔnasi yã́iɛ. Sı̃ana málɛ oɛ́,

§ **5:31** Iko 24.1-4 * **5:33** Nao 30.3 † **5:35** Isa 66.1 ‡ **5:35** Soũ 48.3 § **5:38** Bɔa 21.24 * **5:43** Lev 19.18 † **5:48** Lev 19.2

aa ń ài èn we kɔ̀! 3 Mpi, tó ńlɛ taaside gba pɔ́, ńsu to n ɔzɛɛ dɔ̃ lá
n ɔplaa lɛ́ kɛo. 4 To n gbadaa kɛ asiiyã ũ, n Mae pɔ́ asiiyã dɔ̃ i a
fĩabonɛ.

Wabikɛa
(Luk 11.2-4)

5 Tó álɛ wabikɛ, ásu àɔ dɛ lán mɔafilideɔwao. Aaĩɔ ye
wabikɛa zɛa lousisikpɛui ń zɛ́kpaaɔ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ ń e yã́iɛ. Sĩana
málɛ oɛ́, aa ń ài èn we kɔ̀! 6 Mpi, tó ńlɛ wabikɛ, gɛ̃ n kpɛa,
ní gbata, ní wabikɛ n Mae pɔ́ kú we asii guuwa,* n Mae
pɔ́ asiiyã dɔ̃ i sinnɔ. 7 Tó álɛ wabikɛ, ásuli yãbɔlɛ dasi lán
luayãdɔ̃nsaiɔwao. Aaĩɔ e ń yãbɔlɛa dasi mɛ́ a tó ń yã́ ká. 8 Ásu
àɔ dɛńwao, asa á Mae pɔ́ pɔ́ á a ni vĩ dɔ̃ e àɔ gɛ́ gbɛaiwa. 9 Áli
wabikɛ à mɛ:

Wá Mae pɔ́ kú musu,
to wà n tɔ́ kuaadoakɛ dɔ̃,
10 to kpala pɔ́ bɔ̀ n kĩ́i bɔ gupuau,
wiɔ n pɔeã kɛ dṹnia guu lá wĩ kɛ n kĩ́iwa.
11 Wá gba ú pɔ́ wá ble gbã.
12 Wá tàaeɔ kɛ̃́wá,
lá wi gbɛ̃́ pɔ́ tàaekɛ̀wɛ̃ɛɔ kɛ̃wa.
13 Ńsu to wà fu yɔ̃awao,
wá kɛ̃́ vãiwa.

14 Tó a gbɛ̃́ɔ kɛ̃̀ ń ń tàaeɔ, á Mae pɔ́ kú musu a á kɛ̃́ sɔ̃ɛ. 15 Tó i
gbɛ̃́ɔ kɛ̃́ ń ń tàaeɔ sɔ̃o, á Maepi a á kɛ̃́ ń á tàaeɔo.

Lɛyea

16 Tó á lɛyea sɔ̃, ásuli oosisi lán mɔafilideɔwao. Aaĩ ń oa
fɛ̃́nkpa kɛ́ gbɛ̃́ɔ e dɔ̃ wa lɛyea yã́iɛ. Sĩana málɛ oɛ́, aa ń ài èn we
kɔ̀! 17 Mpi, tó ń lɛyea, oopi, ní nísidɔɔ, 18 kɛ́ gbɛ̃́ɔ su dɔ̃ ń lɛyeao,
sema n Mae pɔ́ kú asii guu bàasio. N Mae pɔ́ asiiyã dɔ̃pi i a
fĩabonɛ.

Aizɛɛ
(Luk 11.33-36, 12.33-34, 16.13)

19 Ásu àizɛɛ kãaaázi dṹnia guu lao. Lakĩi kɔ̀ɔɔ ń
pɔ́tãnkpakɛao ĩ pɔ́ ɔ̃̀ɔkpau, mɛ́ kpã́iɔ ĩ gufɔ̃ aa pɔ́ɔ sɛ́lɛ. 20 Á
á àizɛɛ kãaa luabɛ. Wekĩi kɔ̀ɔɔ ń pɔ́tãnkpakɛao lí pɔ́ ɔ̃̀ɔkpauo,
mɛ́ kpã́iɔ lí gufɔ̃ aa pɔ́ɔ sɛ̀lɛo. 21 Gu pɔ́ n àizɛɛ kúu, wekĩi ɔ̃ n laai
ĩɔ kuu.

22 Wɛ́ mɛ́ mɛ filia ũ. Tó n wɛ́ kú gudoũ, n mɛ̀ bṹu aɔ gupua
vĩɛ. 23 Tó n wɛ́ kú plapla sɔ̃, n mɛ̀ bṹu aɔ gusia vĩɛ. Tó gupua pɔ́
ń kũa dɛ gusia ũ, gusiapi zɔ̃ɔ. 24 Gbɛ̃e lí fɔ̃ zɔblè dii mɛ̀n plaɛo.
Aɔ za gbɛ̃dogu ɛ, iɔ ye gbɛ̃dozi. A na gbɛ̃dowa, i saka gbɛ̃dogu.
Á fɔ̃ àɔ zɔble Luaɛ n ɔ̃ao sãnuo.

* **6:6** 2Kia 4.33

Luanaaikɛa
(Luk 12.22-31)

25 Ayãmɛto málɛ oɛ́, ásuli á wɛ̃ni kȁakɛ pɔblea ge imia yấ
musuo. Ásuli mɛ kȁakɛ pɔkasaɔ yấ musuo. Wɛ̃ni dɛ pɔblealao
lé? Mɛ dɛ pɔkasalao lé? 26 A gwa bãɔwa. Aali pɔ́tɔ̃o, aali
pɔkɛkɛo, aali pɔ́ ká dɔ̃ guuo, kási á Mae pɔ́ kú musu ȉ blɛ
kpámáɛ. Á dɛ bãɔla maamaaɛ fá! 27 Á guu, á démɛ a fɔ̃ à a wɛ̃ni
gbȁa kấĩ, baa gɔɔ do, a yãkãakɛa guui?
28 Bɔ́yãi i pɔkasa yãkãakɛi? A lá vudeɔ gwa sɛ̃u, lá aa dɛ. Aali
zȉkɛo, aali bua tão, 29 ãma málɛ oɛ́, baa Salomɔɔ ń a ɔdekɛo, i
ulada a maa kà ń keewao.† 30 Sɛ̏a lá pɔ́ kú gbã mɛ́ a tɛ́kũ ziapi,
lá Lua ȉ pɔ́ nai màa, ápiɔ, wa á pɔ́ o lɔe? Luanaaifɛ̃nɛndeɔ!
31 Ayãmɛto ásuli pɔe kȁakɛ à mɛ, bɔ́ wá blei, ge bɔ́ wá mii, ge bɔ́
wá daio. 32 Luayãdɔ̃nsaiɔ ɔ̃ pɔ́ beeɔ píi yấ ȉ dɔaanɛ́. Lá á Mae pɔ́
kú musu dɔ̃ kɛ́ pɔ́ beeɔ ni kuwá, 33 à to kpala pɔ́ bɔ̀ aà kấi ń yấ
pɔ́ zɛvȉ Luapiɛo dɔaaɛ́ gȉa, i pɔ́piɔ kaaɛ́ píi. 34 Ayãmɛto ásu zia
yãkãakɛo, asa zia azȉa yấ dɔ̃. Gɔɔpii taasi mɔ̀wà.

7

Kɔ̃ tàae'ea
(Luk 6.37-38,41-42)

1 Ásuli kɔ̃ tàae eo, Lua a á tàae e sɔ̃o. 2 Asa lá ni gbɛ̃́ tàae e,
màa Lua a n tàae e. Zaa pɔ́ ń yɔ̏u gbɛ̃́ɛ ɔ̃ Lua a yɔ̃unɛ. 3 Bɔ́yãi
ńlɛ sɛ̏kɔna pɔ́ da n gbɛ̃́dee wɛ́u e, mɛ́ ńlɛ lí miɔna pɔ́ da n wɛ́u
yãdao ni? 4 Kɛ́ lí miɔna da n wɛ́u, kpelewa ńyɔ̃ o n gbɛ̃́deeɛ: To
mà sɛ̏kɔna pɔ́ da n wɛ́u bɔnɛi? 5 Mɔafilide, lí miɔna pɔ́ da n wɛ́u
bɔ gȉa, ní gu'e wásawasa kɛ́ ǹ e sɛ̏kɔna pɔ́ da n gbɛ̃́dee wɛ́u bɔɛ̀.
6 Ásu Lua pɔ́ kpá gbɛ̃ɔwao.
Aa liaaánɔ aa á taitaiɛ.
Ásu á ȍsoɔ zu sàwakusanaɔnɛo.
Aa táa'o'owàɛ.

Wabikɛa
(Luk 11.9-13)

7 A wabikɛ, Lua i kpáwá. A wɛɛlɛ, í e. A gbalɛ, Lua i wɛ̃ɛ́.
8 Asa gbɛ̃́ pɔ́ wabikɛ̀, wa kpawàɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ wɛ̀ɛlɛ sɔ̃ a eɛ. Wa
zɛwɛ̃ gbɛ̃́ pɔ́ gbalɛ̀ɛ. 9 Á guu, démɛ a gbɛ kpa a nɛ́wa, tó à pɛ̃ɛ
wabikɛ̀wài? 10 Ge tó à kpɔ wabikɛ̀wà, a píligona kpawà yȁ?
11 Baa ń á vãikɛo, á pɔmaa kpaa á nɛ́ɔwa dɔ̃. Wa á Mae pɔ́ kú
musu pɔmaa kpaa gbɛ̃́ pɔ́ aa wabikɛ̀waɔwa pɔ́ o lɔe?
12 A kɛ gbɛ̃́ɔnɛ lá á ye aa kɛɛ́wa. Mɔizi ikoyã ń ãnabiɔ yấɔ min
we.

Zɛ́lɛ tuuuna
(Luk 13.24)

† **6:29** 1Kia 10.4-7

13 A zɛ́lɛ tuuuna sɛ́. Zɛ́ pɔ́ a lɛ́ yàasa mɛ́ a dɛ̀ɛpookl̀i vl̀ ì gɛ́ńnɔ
kaalɛ guuɛ. Bee ɔ̃ gbɛ̃́ daside lɛ́ sɛ́. 14 Zɛ́ pɔ́ ì gɛ́ńnɔ àizãna guu lɛ́
tuuuũ mɛ́ a naaa, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa è lɛ́ sɛ́ɔ bílao.

Gbɛ̃́ dɔ̃a a yãkɛawa
(Luk 6.43-44, 13.25-27)

15 A laaika ãnabi ɛgɛnaɔzi. Aal̀ mɔ́ á kl̃́i sã báa daa, àwalɛwan
nɔandɛnaɔn ń ũ sɔ̃. 16 A ń dɔ̃ ń yãkɛawa. Wl̀li kukɛ lɛ̀ líwao.
Wl̀li kpa bo kaaewao. 17 Lí maa ì nɛ́ kɛfɛna i, lí vãi ì nɛ́ gia i.
18 Lí maa lí fɔ̃ nɛ́ gia ìo, mɛ́ lí vãi lí fɔ̃ nɛ́ kɛfɛna ìo. 19 Wl̀ lí pɔ́ lí
nɛ́ maa io zɔ̃ zu tɛ́uɛ.* 20 Beewa á ń dɔ̃ ń yãkɛawa.

21 I kɛ gbɛ̃́ pɔ́ ì omɛɛ Dii, Dii, mɛ́ a gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kl̃́i guuo,
sema gbɛ̃́ pɔ́ ì ma Mae pɔ́ kú musu pɔeã kɛ. 22 Yã́kpalɛkɛgɔɔzl̀
gbɛ̃́ dasideɔ omɛɛ: Dii, Dii, wi Lua yã'onɛ́ ń n tɔ́oo lé? Wi tã́ago
ń n tɔ́oo lé? Wi dabudabuɔ kɛ dasi ń n tɔ́oo lé? 23 Má onɛ́
wásawasa: Má á dɔ̃ gueio, à gomala vãikɛnaɔ!†

Kpɛbon gbɛ̃ɔn plaɔ
(Luk 6.47-49)

24 Ayãmɛto gbɛ̃́ pɔ́ ma yãɛ́ beeɔ mà mɛ́ à zl̀kɛ̀wà dɛ lán gbɛ̃́
laaide pɔ́ a kpɛdɔ̀ gbɛwawa. 25 Kɛ́ lou mà, í dàgua, l̃́ana kàka sù
kpɛ́piwa, ɔ̃ i kwɛo, kɛ́ wa dàalɛ gbɛwa yãi. 26 Gbɛ̃́ pɔ́ ma yãɛ́ beeɔ
mà mɛ́ i zl̀kɛwào dɛ lán ml̀saide pɔ́ a kpɛdɔ̀ bùsu'ũfãawawaɛ.
27 Kɛ́ lou mà, í dàgua, l̃́ana kàka sù kpɛ́piwa, ɔ̃ à kwɛ̀ à lɛ̀lɛ wl̀liũ.

28 Kɛ́ Yesu yãɛ́ beeɔ ò a làa, aà yãdaanɛ́ bɔ̀ bíla saɛ, 29 asa i
yãdanɛ́ lá Mɔizi ikoyãdanɛdeɔwao, a dànɛ́ ń ikooɛ.

8

Kusude gbãgbãa
(Maa 1.40-45, Luk 5.12-16)

1 Kɛ́ Yesu pl̀la sl̀sl̀wa, bíla tɛaàzi. 2 Ɔ kusude mɔ̀ kùlɛ aà aɛ à
mɛ̀: Dii, tó n wei, ńyɔ̃ fɔ̃ ǹ gbãbɔmɛɛ. 3 Yesu ɔbɔ̀ nàwà à mɛ̀: Ma
wei. Gɔ̃ gbãlɛsai. Wegɔ̃ɔ gɔ̃ɛpi kusu làa. 4 Ɔ Yesu ò̀ɛ̀: Ma. Ǹsu
o gbɛ̃e mao. Gɛ ǹ nzl̀a ɔlɔ sa'onaɛ, ní sa pɔ́ Mɔizi dl̀lɛ o n gɔ̃a
gbãlɛsai seela ũ gbɛ̃́ɔnɛ.*

Sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ zl̀kɛna gbãgbãa
(Luk 7.1-10)

5 Kɛ́ Yesu lɛ́ gɛ̃ Kapɛnaũ, ɔ̃ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ mɔ̀ aà kl̃́i, à wabikɛ̀wà
6 à mɛ̀: Dii, ma zl̀kɛna wúlɛa bɛ, à kàaũ, àlɛ wãwãkɛ maamaaɛ.
7 Ɔ Yesu ò̀ɛ̀: Má gɛ́ mà aà gbãgbã. 8 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi ò̀ɛ̀: Dii, mi ka ǹ
gɛ́ ma bɛo. Baa tó n yã'ò, ma zl̀kɛna a gbãgbã. 9 Mapi, wa iko

---
* **7:19** Mat 3.10 † **7:23** Soũ 6.9 * **8:4** Lev 14.2-4

vi̋aɛ, mɛ́ má iko vi̋ sosaɔwa. Mi o an gbɛ̃doɛ aà gɛ́ le, ì gɛ́. Mi o
a pãleɛ aà mɔ kɛ, ì mɔ́. Mi o ma zi̋kɛnaɛ aà kɛ kɛ́wa, ɔ̃ ì kɛ.
10 Kɛ́ Yesu yã̋pi mà, à bɔ̀ aà saɛ, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ aa tɛaziɔnɛ: Si̋ana
málɛ oɛ́, mi e gbɛ̃e ma náaikɛ̀ kɛ́wa Isailiɔ guuo. 11 Málɛ oɛ́, gbɛ̃́ɔ
bɔ gukpɛ ń bɛ'aɛo dasidasi aa mɔ blɛblei n Ablahaũo ń Izaakio
ń Yakɔbuo kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋iu. 12 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ yãa aaɔ ku kpalapi
guuɔ sɔ̃, wa ń zu bàasi gusiauɛ. We aa ɔ́ɔlɔu aa ɔdi ń musu. 13 Ɔ
Yesu ò sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɛ: Ta bɛ. A kɛnɛ lá n ma náaikɛ̀wa. Ɔ aà
zi̋kɛnapi gbã̏gbã zi̋beezi̋ gɔ̃̀ɔ.

Yesu gyãeɔ gbã́gbãa dasidasi
(Maa 1.29-34, Luk 4.38-41)

14 Yesu gɛ̀ Piɛɛ bɛ, ɔ̃ a è aà nada wúlɛa, àlɛ mɛ̀wãakɛ. 15 Kɛ́ à
ɔkã̏ aà ɔwa, aà mɛ ni̋ni, ɔ̃ à fɛ̀lɛ blɛkɛ̀ɛ̀.
16 Kɛ́ oosi kɛ̀, ɔ̃ wà mɔ̀ Yesuɛ ń tã́adeɔ dasidasi, ɔ̃ à tã́apiɔ gònɛ́
n yã'oao, à gyãeɔ gbã̏gbã píi. 17 Màa yã́ pɔ́ ãnabi Isaia ò kɛ̀ à
mɛ̀:
A wá gbãasaikɛ sɛ̀,
à wá gyãɔ gòwá.†

Gbɛ̃́ pɔ́ aa ye tɛ Yesuziɔ
(Luk 9.57-62)

18 Kɛ́ Yesu è bíla kã̏aaazi, ɔ̃ a ò a i̋waɔnɛ: Wà bua ísida baale.
19 Ɔ Mɔizi ikoyãdanɛdee mɔ ò Yesuɛ: Mɛtulu, gu pɔ́ ńlɛ gɛ́u píi
máɔ tɛnziɛ. 20 Ɔ Yesu òɛ̀: Gbɛ̃gbonaɔ ń tòo vi̋, bãɔ ń sakpɛ vi̋,
Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ sɔ̃ a i̋̋ampaki̋i vi̋o.
21 Ɔ i̋wa pãle òɛ̀: Dii, to e ma de'ia kpagui gi̋a. 22 Ɔ Yesu òɛ̀:
Tɛmazi. To gɛɔ ń gɛɔ vi̋.

Yesu zàa'i̋ana zɛa
(Maa 4.35-41, Luk 8.22-25)

23 Yesu gɛ̃̀ gó'ilɛna guu, ɔ̃ aà i̋waɔ dàzɛuaànɔ. 24 Kã́ndo
zàa'i̋an gbãa kàka ísidaa, í vi̋̀vi̋ lɛ́ pɛ́lɛpɛlɛ ń góu. Yesu lɛ́ i'o,
25 ɔ̃ aà i̋waɔ sɔ̃̀aàzi, aa aà vù aa mɛ̀: Dii, wá suaba, wálɛ kaalɛɛ.
26 Ɔ Yesu ònɛ́: Luanaaifɛ̃nɛndeɔ! Akɛa á sea vi̋ màai? Ɔ à fɛ̀lɛ gi̋
i̋̋anaɛ ń ío, ɔ̃ gu ni̋ni kílikili.‡ 27 Yã́pi bɔ̀ gbɛ̃́piɔ saɛ aa mɛ̀: Gbɛ̃́
kpeletaan wei? Baa i̋̋ana ń ío aai̋ aà yãmaɛ.

Tã́aɔ dia sàwaɔnɛ
(Maa 5.1-20, Luk 8.26-39)

28 Kɛ́ Yesu bùa baale Gadala bùsuu, tã́ade gbɛ̃ɔn plaeɔ bɔ̀
gbɛ̀'ɛ pɔ́ dɛ mia ũɔ guu, aa mɔ̀ dàaàlɛ. Aa pãsi̋ maamaaɛ, gbɛ̃e
lí fɔ̃ zɛ́pi sɛ̀o. 29 Aa wiilɛ̀ aa mɛ̀: Bɔ́mɛ wá daai, Lua Nɛ́? N mɔ
i̋adaiwála e a gɔɔ àɔ ka yã̏? 30 Sàwakusan waiɔ kúńnɔ kãaa,
aalɛ pɔble. 31 Ɔ tã́apiɔ awakpà Yesuɛ aa mɛ̀: Tó n wá yá, wá

† **8:17** Isa 53.4 ‡ **8:26** Soũ 107.28-29

gbaɛ sàwa wai keeɔ guu. [32] Ɔ Yesu ònɛ́: A gɛ́. Ɔ aa gò gbɛ̃́piɔwa,
aa dì sàwaɔnɛ. Ɔ sàwa waipiɔ wì ń bao píi, aa pìla sòonawa
aa sì ísidau, ɔ̃ aa gàga í guu we. [33] Ɔ sàwadãnaɔ bàalɛ̀ tà wɛ̃́lɛ
guu, aa yã́piɔ dàu aa sìunɛ́ ń yã́ pɔ tã́adeɔ lèo píi. [34] Ɔ wɛ̃́lɛdeɔ
bɔ̀lɛ gɛ̀ dai Yesulɛ ḿpii. Kɛ́ aa aà è, aa awakpàɛ̀ aa mɛ̀ aà bɔnɛ́
ń bùsuu.

9

Gbɛ̃kaaũa gbã́gbãa
(Maa 2.1-12, Luk 5.17-26)

[1] Yesu gɛ̃̀ gó guu, à ɛ̀a bùa ísidawa, à kà a bɛ wɛ̃́lɛu.* [2] Ɔ
wà mɔ̀ɛ̀ ń gbɛ̃kaaũao wúlɛa mákɛlɛu. Kɛ́ Yesu è gbɛ̃́piɔ a náai
vì, ɔ̃ a ò gbɛ̃kaaũapiɛ: Ma gbɛ̃́, sɔ̃dilɛ! N duuna kɛ̃̀ma. [3] Mɔizi
ikoyãdanɛdeeɔ ku we, ɔ̃ aa ò ń sɔ̃ guu: Gbɛ̃́ bee lɛ́ dɔ́ɛ ń Luaoɛ.
[4] Yesu ń làasoo dɔ̃, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãi a làasoo vãi dà á sɔ̃
guui? [5] Tó má ò aà duuna kɛ̃̀wà, ge tó má ò aà fɛlɛ táa'o, a kpele
mɛ́ àai? [6] Má ò màa kɛ́ àɔ dɔ̃ Gbɛ̃nazìn Nɛ́ duunakɛ̃ama iko vì
dṹniauɛ. Ɔ a ò gbɛ̃kaaũapiɛ: Fɛlɛ ǹ n mákɛlɛ sɛ ta bɛ. [7] Ɔ à fɛ̀lɛ
tà a bɛ. [8] Kɛ́ bíla è màa, vìa ń kṹ, aa Lua pɔ́ iko bee taa kpà
gbɛ̃nazìnaɔwa sáaukpà.

Matiee sìsia
(Maa 2.13-17, Luk 5.27-32)

[9] Yesu bɔ̀ we àlɛ gɛ̃, ɔ̃ à gbɛ̃́ pɔ́ wì mɛ Matiee è zɔ̃lɛa a ɔsikpɛu.
Yesu òɛ̀: Mɔ tɛmazi. Ɔ à bɔ̀ tɛaàzi. [10] Kɛ́ Yesu lɛ́ pɔble aà bɛ,
ɔsinaɔ ń luayãdansaiɔ ku we dasi, aalɛ pɔbleaànɔ ń aà ìwaɔ
sãnu. [11] Kɛ́ Falisiɔ è màa, ɔ̃ aa aà ìwaɔ là aa mɛ̀: Bɔ́yãi á dii lɛ́
pɔble n ɔsinaɔ ń luayãdansaiɔi? [12] Kɛ́ Yesu yã́pi mà, à mɛ̀: Gbɛ̃́
gbãa baa kú ń lòotoooo, sema gyãe. [13] A gɛ làasookɛ yã́ pɔ́ kɛ̃a
láuɛ bee miwa wà mɛ̀:
Gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛ ɔ̃ má yei,
i kɛ sa'oa no.†
Mi mɔ gbɛ̃maaɔ sísiio, sema duunkɛnaɔ.

Lɛyea
(Maa 2.18-22, Luk 5.33-39)

[14] Ɔ Zãa Da'ilɛna ìwaɔ mɔ̀ Yesu là aa mɛ̀: Akɛa wápiɔ ń Falisiɔ,
wiɔ lɛye mɔ̀ɔmɔɔ, mɛ́ n ìwaɔ lí ye sɔ̃o? [15] Ɔ Yesu yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀:
Nɔsɛna gbɛ̃́ɔ pɔsia kɛ gɔɔ pɔ́ a kúńnɔ nɔsɛ guue? Aawo, ãma a
gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ wa nɔsɛnapi bɔ ń guu, gɔɔ bee ɔ̃ aa lɛye sa. [16] Gbɛ̃e
lí pɔ́lɛ dafu di pɔkasa ziuo, asa a dafu a sɔ̃ɔuɛ, aai kɔ̃ gá, ula zi
fɔ̃a i kã́fì. [17] Wìli vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kɛ̀ màa,
tùupi a pũnaɛ, vɛ̃ɛ i kɔ́lɛ, tùu i ɔ̃̀ɔkpa. Aawo, wì vɛ̃ɛ dafu ká báa
tùu dafu guuɛ, aaiɔ maa píi.

---
* **9:1** Mat 4.13 † **9:13** Oze 6.6

Nɛnɔɛna vua ń nɔɛ pɔ́ ɔkȁ Yesu ulawao (Maa 5.21-43, Luk 8.40-56)

18 Gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ yấ beeɔ oné, gbãadee mɔ̀ kȕlɛɛ̀ à mɛ̀: Ma
nɛnɔɛna kɛ̀sai tia. Mɔ ǹ ɔnawà, i vu. 19 Ɔ Yesu fɛ̀lɛ tɛ̀aàzi ń a
ȉwaɔ.
20 Nɔɛe ku we, au lɛ́ bɔlɛwà à kà wɛ̏ kuɛpla. A mɔ̀ ɔkȁ Yesu ula
lɛ́wa aà kpɛ. 21 Asa nɔɛpi lɛ́ mɛ: Baa tó ma ɔkȁ aà ulawa lé, má
gbấgbãɛ. 22 Yesu lȉli à aà è, ɔ̃ à mɛ̀: Sɔ̃dilɛ, nɔɛ! Ma náai pɔ́ ń kɛ̀
mɛ́ n gbãgbã. Wegɔ̃ɔ nɔɛpi gbȁgbã.
23 Kɛ́ Yesu kà gbãadepi bɛ, a è wàlɛ kulɛpɛ, bíla kɔ̃ȉ dɔ. 24 Ɔ
Yesu mɛ̀: A ázȉa gá. Nɛnɔɛnapi i gao, àlɛ i'oɛ. Ɔ aalɛ Yesu kɛ
pɔ́ɔpɔɔ. 25 Kɛ́ wà bíla gbàɛ, ɔ̃ Yesu gɛ̏ kpɛ́u à nɛ́pi ɔ kȕ, ɔ̃ à fɛ̀lɛ.
26 Ɔ yấpi bao lȉ bùsupia píi.

Vȉaɔ gbấgbãa

27 Kɛ́ Yesu bɔ̀ we, vȉa gbɛ̃ɔn plaɔ tɛaàzi ń wiio aa mɛ̀: Wá
wɛ̃nagwa, Davidi Bui! 28 Kɛ́ Yesu kà bɛ, vȉapiɔ sɔ̏aàzi, ɔ̃ à ń lá à
mɛ̀: A ma náai vȉ kɛ́ má fɔ̃ yấpi kɛɛ́a? Aa wèwà aa mɛ̀: Ao, Dii.
29 Ɔ à ɔkȁ ń wɛ́wa à mɛ̀: A kɛɛ́ lá álɛ ma náaikɛwa. 30 Ɔ an wɛ́
wɛ̏. Yesu lɛ́ lɛ̀nɛ́ à mɛ̀: Ásu o gbɛ̃e mao. 31 N beeo aa gɛ̀ aà bao
fȁaa bùsupiu píi.

Yesu wɛ̃nadɔ̃a gbɛ̃́ɔnɛ

32 Gɔɔ pɔ́ vȉaɔ lɛ́ bɔlɛ, wà mɔ̀ Yesuɛ ń tấade lɛ́na naalɛao. 33 Kɛ́
Yesu tấapi gɔ̀ɛ̀, ɔ̃ à yã'ɔ̀. Yấpi bɔ̀ bíla saɛ aa mɛ̀: Wi yấ bee taa e
Isaili bùsuu yãao. 34 Ɔ Falisiɔ mɛ̀: I tấa go ń tấaɔ kía gbãaoɛ.
35 Yesu mɛɛwiaɔ ń zɔ̃ɛwiaɔ kɛ̀ɛlɛ píi, à yãdànɛ́ ń lousisikpɛɔ
guu, à kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉi baokpànɛ́, à gyãeɔ gbȁgbã píi ń kɔ̏ɔɔ
píi.‡ 36 Kɛ́ à bíla è, ɔ̃ à kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ, asa aa kpasaa mɛ́ aa liaaa
lán pɔ́ pɔ́ dãna vȉoɔwaɛ.§ 37 Ɔ Yesu ò a ȉwaɔnɛ: Pɔkɛkɛa zɔ̃ɔ mɛ́
zȉkɛnaɔ dasio. 38 A wabikɛ Budewa aà zȉkɛnaɔ gbaɛ a pɔ́ kɛkɛi.

10

Yesu ȉwaɔ (Maa 3.13-19, Luk 6.12-16)

1 Yesu a ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sȉsi, ɔ̃ à ń gbá iko aa tấago gbɛ̃́ɔwa,
aa gyãeɔ gbấgbã píi ń kɔ̏ɔɔ píi. 2 Zȉna gbɛ̃ɔn kuɛplapiɔ tɔ́n kɛ:
Gbɛ̃́ sɛ́ia Simɔɔ pɔ́ wȉ mɛ Piɛɛ, aà dãuna Andelee, Zebedee nɛ́
Zaaki, aà dãuna Zãa, 3 Filipi, Batelemii, Tomaa, ɔsina Matiee,
Alafe nɛ́ Zaaki, Tade, 4 Simɔɔ Gínzȉao ń Yudasi Isaliɔti pɔ́ bɔ̀
Yesu kpɛo.

‡ **9:35** Mat 4.23 § **9:36** Nao 27.17, 1Kia 22.17

Yesu a ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ zȉa
(Maa 6.7-13, Luk 9.1-6)

5 Kɛ́ Yesu lɛ́ gbɛ̃ɔn kuɛplapiɔ zȉ, a ònɛ́: Ӑsu gɛ́ buipãleɔ kȉ̃i oio.
Ӑsu gɛ̃ Samali wɛ̃̋lɛɔ guuo. 6 A gɛ́ Isaili pɔ́ aa sɑ̋sãa lán sãɔwaɔ
kȉ̃i. 7 A gɛ́ íɔ waasokɛ àɔ gɛò à mɛ: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ̃i kà kãi! 8 Ӑ
gyãeɔ gbɑ̃́gbã, à gɛɔ vu, à gbãbɔ kusudeɔnɛ, à tɑ̃́agonɛ́. Lá á è
pɔ́kpasai, à kɛnɛ́ pɔ́sisai. 9 Ӑsu àɔ ɔ̃a kũao, baa ɔsɔ̃gbɛna. 10 Ӑsu
babalabɔɔ sɛo ge ula plaade ge kyale ge gopana, asa zȉkɛna kà
à a blɛ e. 11 Wɛ̃̋lɛ pɔ́ ásu kau píi, mɛɛwia ge zɔ̃ɛwia, à gbɛ̃maa
kpákpa à pilawà, íɔ ku we e à gɛ gɛ̃ò zɛ́a. 12 Tó a gɛ̃ ua, í fɔ̀ na
kpámá. 13 Tó uadeɔ kà, á fɔ̀ na a gɔ̃nɛ́. Tó aai kao sɔ̃, á fɔ̀ na a ɛa
suwáɛ. 14 Gu pɔ́ wi gbãakpauázio ge wi swɑ̋sɛ á yɑ̋io, à bɔ ua
bee ge wɛ̃̋lɛ bee guu, í kɔɔlɛmá. 15 Sȉana málɛ oɛ́, yɑ̋kpalɛkɛgɔɔzȉ
wɛ̃̋lɛpideɔ ȉadama e dɛ Sɔdɔ̃ũ ń Gɔmɔɔo bùsudeɔla.*

Yesu yɑ̋ pɔ́ a a ȉwaɔ le oanɛ́
(Maa 13.9-13, Luk 12.2-9, 21.12-17)

16 Málɛ á zȉ sãɔ ũ àwalɛwanaɔ guuɛ. Ӑɔ laai vȉ lán mlɛ̃ɔwa,
íɔ dɛ yãesaideɔ ũ lán felenaɔwa. 17 A laaika gbɛ̃nazȉnaɔzi, asa
aa á kṹ aa yɑ̋kpalɛkɛánɔ, aai á gbɛ̃ ń flàalao ń lousisikpɛɔ guu.
18 Wa gɛ́ánɔ bùsu gbãadeɔ ń kíaɔ kȉ̃i ma yɑ̋i. Bee a á gba zɛ́ àɔ
dɛnɛ́ ma seeladeɔ ũ ń buipãleɔ. 19 Tó wà á kpámá, ásu bílikɛ yɑ̋
pɔ́ á o ge yɑ̋ pɔ́ á líwào. Zȉbeezȉ Lua mɛ́ a yɑ̋ pɔ́ á o sóso káɛ́ á
lɛ́u. 20 I kɛ ámɛ á yã'oo, á Mae Nisȉna mɛ́ a sóso káɛ́ á lɛ́u.

21 Vȉ̀i ń dãunaɔ kɔ̃ kpámá dɛa yɑ̋i. Màa maeɔ ń nɛ́ɔ kpámá.
Nɛ́ɔ bɔ ń de ń ń daɔ kpɛ wà ń dɛ. 22 Gbɛ̃́pii a zaágu ma yɑ̋i, ãma
gbɛ̃́ pɔ́ zɛa gbãa e a gɔɔ lɛ́wa a bɔ. 23 Tó wàlɛ ȉadawá wɛ̃̋lɛeu, à
bàalɛ ta a pãleu. Sȉana málɛ oɛ́, á e Isaili bùsu wɛ̃̋lɛɔ kɛɛlɛ píio,
ɔ̃ Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ a mɔ́. 24 Iwae líɔ dɛ a yãdanɛdelao. Zɔ̀blenae líɔ
dɛ a diilao. 25 Tó ȉwa a yãdanɛde lea lè, ge tó zɔ̀blena a dii lea
lè, bee mɔ̀wà. Tó wà tɔkpà uabeleɛ Beezebu, tɔ́ pɔ́ a vãi dɛ beea
ɔ̃ wa kpa aà uadeɔnɛ.

26 Ӑsu vȉakɛnɛ́o. Yɑ̋ pɔ́ ulɛa píi a bɔ gupuau, mɛ́ asiiyãe ku kɛ́
wa gí dɔ̃io. 27 A yɑ̋ pɔ́ málɛ oɛ́ gusiau o gupuau. A yɑ̋ pɔ́ álɛ ma
bũnu guu kpàwakɛ gãaɛ. 28 Ӑsuli vȉakɛ gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ gbɛ̃dɛ, aali
fɔ̃ aà nisȉna dɛ̀oɔnɛo. Ali vȉakɛ Luaɛ, asa a fɔ̃ gbɛ̃́ ń a nisȉnao
kaalɛ tɛ́ guu píi. 29 Wȉli gòlegolen mɛ̀n pla yía dalao lé? Kási
an kee wá lí su tɔɔlɛ á Mae lɛ́ saio. 30 Ӑpiɔ sɔ̃, baa á mikã, a a lɛ́
dɔ̃. 31 Ayãmɛto ásu vȉakɛo. Ӑ bɛɛɛ dɛ gòlegolen dasiɔla.

32 Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀manɔ gbɛ̃́ɔ aɛ, má zɛaànɔ ma Mae pɔ́ kú musu aɛ.
33 Gbɛ̃́ pɔ́ lelekpàmazi gbɛ̃́ɔ aɛ, má lelekpaaàzi ma Mae pɔ́ kú
musu aɛ.

---
* **10:15** Daa 19.24-28

34 Ãsu àɔ e ma mɔ kɛ́ gbɛ̃́ɔ aaɔ na ń kɔ̃o dṹniau no. Mi mɔ kɛ́
gbɛ̃́ɔ aaɔ na ń kɔ̃o yã́i no, sema fɛlɛa ń kɔ̃o. 35 Ma mɔɛ, kɛ́ gɔ̃ɛ bɔ
a de kpɛ, nɔɛ bɔ a da kpɛ, nɔzãe bɔ a zã̀da kpɛ. 36 Gbɛ̃́ bɛdeɔ gɔ̃
aà ibɛɛɔ ũ.† 37 Gbɛ̃́ pɔ́ ye a de ge a dazi dɛmala i ka àɔ dɛ ma ì̃wa
ũo. Gbɛ̃́ pɔ́ ye a nɛgɔ̃ɛ ge a nɔɛzi dɛmala i ka àɔ dɛ ma ì̃wa ũo.
38 Gbɛ̃́ pɔ́ i a lipãakɔ̃a sɛ àɔ tɛomazio i ka àɔ dɛ ma ì̃wa ũo. 39 Gbɛ̃́
pɔ́ a wɛ̃ni kũa, wɛ̃nipi a vũaawà. Gbɛ̃́ pɔ́ gì a wɛ̃nii ma yã́i sɔ̃,
ade mɛ́ aɔ wɛ̃ni vì̃.
40 Gbɛ̃́ pɔ́ á dílɛ, ade ma dilɛɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ma dilɛ gbɛ̃́ pɔ́ ma zì̃
dìlɛɛ. 41 Gbɛ̃́ pɔ́ ãnabi dìlɛ aà ãnabikɛ yã́i a ãnabi asea e. Gbɛ̃́ pɔ́
gbɛ̃maa dìlɛ aà maakɛ yã́i a gbɛ̃maa asea e. 42 Baa í niɛ, gbɛ̃́ pɔ́
dã̀ nɛ́ɛ beeɔ doɛ ma ì̃wakɛ yã́i, sì̃ana málɛ oɛ́, a kua a aseawao.

11

Zãa Da'ilɛna zì̃naɔ
(Luk 7.18-35)

1 Kɛ́ Yesu yã́ beeɔ dà a ì̃wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔnɛ a làa, à bɔ̀ we à
gɛ̀ waasokɛi ń wɛ̃́lɛɔ guu, àlɛ yãdanɛ́.
2 Zãa kua kpɛ́u à Kilisi yãkɛaɔ mà, ɔ̃ à a ì̃waeɔ zì̃ 3 aa aà laɛ,
ɔ̃mɛ gbɛ̃́ pɔ́ a mɔ ũa, ge wàɔ wɛdɔ gbɛ̃pãleziɛ? 4 Ɔ Yesu wèmá à
mɛ̀: A gɛ yã́ pɔ́ álɛ ma mɛ́ álɛ e o Zãaɛ à mɛ,
5 vì̃aɔ lɛ́ gu'e, ɛɛɔ lɛ́ táa'o,
wàlɛ gbãbɔ kusudeɔnɛ,
swãdoɔ lɛ́ yãma, gɛɔ lɛ́ vu,
mɛ́ taasideɔ lɛ́ baona waaso ma.*
6 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lí fu ma yã́wao ũ.
7 Kɛ́ gbɛ̃́piɔ tà, Yesu nà Zãa yã'oa bílaɛwa à mɛ̀: Bɔ́ a gɛ gwai
gbáaui? Fee pɔ́ ì̃ana lɛ́ deedee yã̀? 8 Bɔ́ a gɛ gwai sai? Gbɛ̃́ pɔ́
pɔkasa zãɛ naaazi yã̀? Pɔkasamaadanaɔ ì̃ɔ ku kibɛɛ. 9 Bɔ́ a gɛ
gwai wei? Ãnabi yã̀? Ao! Málɛ oɛ́, a dɛ se ãnabia. 10 Asa Zãa
yã́ wa ò taalau wà mɛ̀:
Má a zì̃na gbaɛ aà dɔaa zɛkɛkɛnɛ.†
11 Sì̃ana málɛ oɛ́, nɔɛ nɛ'ia guu ãnabie i bɔ à kà Zãa Da'ilɛnawao.
Ǹ beeo gbɛ̃́ pɔ́ dɛ gbɛ̃́ kpɛɛ ũ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kí̃i gbɛ̃́ɔ guu dɛaàla.
12 Za gɔɔ pɔ́ Zãa Da'ilɛna waaso dàalɛ e gbã, wàlɛ kɔ̃dɛ wà e gɛ̃
kpalapiu, ɔ̃ wàlɛ siu ń gbãao. 13 Mɔizi ń ãnabiɔ píi dɔ̀aa aa a
yã'ò e à gɛ̀ pɛ̀ Zãawa. 14 Tó á fɔ̃̀ à sí, Zãapi mɛ́ Ɛlia pɔ́ wà mɛ̀ a mɔ
ũ.‡ 15 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vì̃ aà yã́pi ma.
16 Bɔ́ má gbãgbɛ̃ɔ lɛɛũòi? Aa dɛ lán nɛ́ pɔ́ aa ku gãaɛ aalɛ
lɛzukɔ̃iɔwaɛ 17 aalɛ mɛ:
Wa kulɛ pɛ̀ɛ́, i ɔ̃wão.

---

† **10:36** Mis 7.6 * **11:5** Isa 35.5-6, 61.1 † **11:10** Mal 3.1 ‡ **11:14** Mal 3.23

Wa wɛ̃nalɛ sı̏ɛ́, i ázı̏a gbɛ̃gbɛ̃o.
[18] Kɛ́ Zãa mɔ̀, ı̏li pɛ̃ɛ soo, ı̏li vɛ̃ɛmio, ɔ̃ wà mɛ̀ tắadeɛ. [19] Kɛ́
Gbɛ̃nazı̏n Nɛ́ mɔ̀, ı̏ pɔble, ı̏ imi, ɔ̃ wà mɛ̀: Asiade wɛ̃minaɛ, ɔsinaɔ
ń luayãdansaiɔ gbɛ̃naɛ! A̋ma wı̏ Lua ɔ̃nɔ dɔ̃ a yãkɛa gbɛwaɛ.

Yesu zɔadɔa wɛ̃́lɛeɔ deɔwa
(Luk 10.13-15)

[20] Ɔ Yesu fɛ̀lɛ zɔadɔ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ à a dabudabu daside kɛ̀uɔ gbɛ̃́ɔwa,
kɛ́ aai nɔ̀sɛlilɛo yắi. [21] A̋ mɛ̀: Waiyoo Kɔlazɛnideɔ! Waiyoo
Bɛsaidadeɔ! Tó wà dabudabu pɔ́ má kɛ̀ɛ́ kɛ̀ Tii ń Sidɔ̃o yãa,[§] dɔ̃
wɛ̃́lɛpideɔ zwầnkasa kàkańla, aa bùsukà ń miu nɔ̀sɛlilɛa seela
ũ. [22] Málɛ oɛ́, yắkpalɛkɛgɔɔzı̏ á ı̏adama a dɛ Tiideɔ ń Sidɔ̃deɔ
pɔ́a. [23] A̋ Kapɛnaũ̋deɔ sɔ̃ á fɔ̃ gbã zɔ̃ Luawa yầ? Wa ɔzɔ̃ázìɛ e
bɛdau.[*] Asa tó wà dabudabu pɔ́ má kɛ̀ɛ́ɔ kɛ̀ Sɔdɔũ yãa, dɔ̃ a ku
e ń a gbão.[†] [24] Málɛ oɛ́, yắkpalɛkɛgɔɔzı̏ á ı̏adama a dɛ Sɔdɔũ pɔ́a.

Kắmaboa Yesu kı̏́i
(Luk 10.21-22)

[25] Zı̏beezı̏ Yesu mɛ̀: Baa, musu ń zı̏́lɛo Dii, ma n sáaukɛ̀, kɛ́ n
yắɛ beeɔ ùlɛ yãdɔ̃naɔnɛ ń ɔ̃nɔdeɔ, mɛ́ ń ɔ̀lɔ ladɔ̃nsaiɔnɛ. [26] Ao,
Baa, bee kàngu màa. [27] Ma Mae pɔ́pii nàmɛɛ ma ɔzı̏. Gbɛ̃e Lua
Nɛ́ dɔ̃o, mɛ́ i kɛ Mae Lua bàasio, mɛ́ gbɛ̃e Mae Lua dɔ̃o, mɛ́ i kɛ
aà Nɛ́ ń gbɛ̃́ pɔ́ Nɛ́pi yei à aà ɔlɔnɛ́ɔ bàasio.

[28] A̋ mɔ ma kı̏́i á gbɛ̃́ pɔ́ á asosɛa a kpasaɔ píi, mí á gba zɛ́ à
kắmabo. [29] A̋ ma zuu sɛ́, í yãdada ma kı̏́i, á sɔ̃ i níni, asa má
busɛ mɛ́ ma nɔ̀sɛ niɛ. [30] Asa bɛa ń ma zuuo zı̏'ũo, mɛ́ ma aso
gbiao.

12

Kắmabogɔɔzı̏
(Maa 2.23-3.6, Luk 6.1-11)

[1] Bee gbɛa Yesu lɛ́ pã blɛwɛmbua kắmabogɔɔzı̏. Nɔana lɛ́ aà
ı̏waɔ dɛ, ɔ̃ aa pɔ́wɛna wòlo, aalɛ só.[*] [2] Kɛ́ Falisiɔ è, ɔ̃ aa ò Yesuɛ:
N ı̏waɔ gwa, aalɛ yắ pɔ́ wı̏li kɛ kắmabogɔɔzı̏o kɛ.[†] [3] Ɔ Yesu ònɛ́:
I kyokɛ á è lá Davidi kɛ̀ ń a gbɛ̃́ɔ gɔɔ pɔ́ nɔana lɛ́ ń dɛo lé? [4] A̋
gɛ̀ Lua ua, à pɛ̃ɛ pɔ́ wa kàlɛ Luaɛ sò, pɛ̃ɛ pɔ́ aàpi ń a gbɛ̃́ɔ aa a
soa zɛ́ vı̏o, sema sa'onaɔ bàasio.[‡] [5] Kɛ́ sa'ona pɔ́ aa ku Lua ua
kắmabogɔɔzı̏ɔ lɛ́ bɔ gɔɔpi yắ kpɛ mɛ́ aa tàae vı̏ sɔ̃o, i a kyokɛ á è
Mɔizi ikoyã guuo lé?[§] [6] Málɛ oɛ́: Pɔ́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ Lua uaa ku la.
[7] Tó á yắɛ bee midɔ̃ɛ, gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛ ɔ̃ má yei, i kɛ sa'oa no,[*] dɔ̃ yãa
i yãesaideɔ tàae eo. [8] Asa Gbɛ̃nazı̏n Nɛ́ iko vı̏ kắmabogɔɔwaɛ.

---

§ **11:21** Isa 23.1-18 * **11:23** Isa 14.13-15 † **11:23** Daa 19.24-28 * **12:1** Iko 23.25 † **12:2** Bɔa 34.21 ‡ **12:4** 1Sam 21.1-6, Lev 24.9 § **12:5** Nao 28.9-10 * **12:7** Oze 6.6

9 Kɛ́ Yesu bɔ̀ we, ɔ̃ à gɛ̃̀ ń lousisikpɛu. 10 Gɔ̃ɛ pɔ́ a ɔ imia ku
we. Kɛ́ gbɛ̃eɔ ye yãda Yesula yã́i, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: Gbɛ̃́gbãgbãa
zɛvi̍ kã́mabogɔɔzi̍a? 11 Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: Á démɛ aɔ sã vi̍, a
zuwà ɛu kã́mabogɔɔzi̍, a gɛ̃ bɔio ni? 12 Gbɛ̃nazi̍na dɛ sãa zɔ̃ɔ.
Ayãmɛto maakɛa kã́mabogɔɔzi̍ zɛvi̍. 13 Ɔ Yesu ò gɔ̃ɛpiɛ: N̄ n ɔpi
poo. A pòo, ɔ̃ à sù a gbɛu wásawasa lá adowa. 14 Ɔ Falisiɔ bɔ̀lɛ
gɛ̀ lɛkpaai̍i Yesuzi, lá aa kɛ wà aà dɛ.

Zi̍kɛna pɔ́ Lua sɛ̀

15 Yesu dɔ̃̀, ɔ̃ à gò we. Bíla bɔ̀ tɛaàzi, ɔ̃ à ń gyãeɔ gbã̀gbã píi,
16 à gi̍nɛ́ aa a tɔ́ fãaa. 17 Beewa Lua yã́ pɔ́ ãnabi Isaia òɛ bee kɛ̀,
à mɛ̀:

18 Ma zi̍kɛna pɔ́ má sɛ̀n kɛ,
ma yenzide pɔ́ aà yã́ i̍ kamagu.
Má a Nisi̍na pisiwà,
i yã́zɛde da buiɔnɛ.
19 A lɛkpaakɛo, a palamáo,
gbɛ̃e a aà zɔa ma dɔ gãaɛo.
20 A fee ɛkpaazɛua ɛ́o,
a filia yɛ̃ɛɛna dɛo,
ɔ̃ a to yã́zɛde mɔ ɔda zãa.
21 Bui píi wɛ́ aɔ dɔaàzi.†

Tã́agoa
(Maa 3.20-30, Luk 11.14-23)

22 Ɔ wà mɔ̀ Yesuɛ ń tã́ade vi̍a pɔ́ a lɛ́na naalɛao. Yesu aà
gbã̀gbã, àlɛ yã'o sa, àlɛ gu'e. 23 Ɔ yã́pi di̍ bílawa píi aa mɛ̀:
Davidi Buipi yã̀ mɔɔɔ? 24 Kɛ́ Falisiɔ mà, ɔ̃ aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ bee a fɔ̃
tã́a gonɛ́o, mɛ́ i kɛ ń tã́aɔ kía Beezebu gbãao bàasio.‡ 25 Yesu ń
làasoo dɔ̃, ɔ̃ à mɛ̀: Kpala pɔ́ a gbɛ̃́ɔ íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o a midɛ. Wɛ̃́lɛ ge
ua pɔ́ a gbɛ̃́ɔ íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o a gɔ̃ bɛzi̍ ũɛ. 26 Tó Setãu lɛ́ a gbɛ̃́ɔ gonɛ́, à
íbɛlɛsɛ̀ ń azi̍aon we. Aà kpala aɔ zɛa kpelewa ni? 27 Tó Beezebu
gbãa miɔ tã́agoomá bɛ, á gbɛ̃́ɔ i̍ go ń dé gbãao sɔ̃ ni? Beewa ázi̍a
gbɛ̃́ɔ yã́'i̍ikpàwá. 28 Lá Lua Nisi̍na gbãa ɔ̃ málɛ tã́agoomá, àɔ dɔ̃
kɛ́ kía pɔ́ Lua kpà mɔ̀ á guun we.

29 Kpelewa gbɛ̃́ a gɛ̃ gɔ̃sa gbãa kpɛ́u à aà pɔ́ɔ sɛ́lɛ, mɛ́ i kɛ à
aà yè gi̍a bàasio ni? Aà yea gbɛa ɔ̃ a aà kpɛ́ yɔɛ sa. 30 Gbɛ̃́ pɔ́
dɛ ma gbɛ̃́ ũo á ma ibɛɛɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ pɔ́ kãaamanɔo, àlɛ fãaaɛ.
31 Ayãmɛto málɛ oɛ́, Lua a gbɛ̃́ɔ kɛ̃́ ń ń duunao ń a tɔ́ bɛ̀ɛ pɔ́ aa si̍ɔ
píi, ãma a gbɛ̃́ pɔ́ à a Nisi̍na tɔbɛ̃ɛsi̍ kɛ̃o. 32 Tó gbɛ̃́ yãdɔ̀ Gbɛ̃nazi̍n
Nɛ́wa, Lua a aà kɛ̃́, ãma tó gbɛ̃́ yãdɔ̀ Lua Nisi̍nawa, Lua a ade
kɛ̃ dṹnia tiaɛ bee guuo ge a pɔ́ lɛ́ mɔ́.

† **12:21** Isa 42.1-4 ‡ **12:24** Mat 9.34

Gbɛ̃́ dɔ̃a a yã́kɛawa
(Luk 6.43-45)

33 Tó n lí maa bà, a nɛ́ ì̀ɔ maaɛ. Tó n lí vãi bà sɔ̃, a nɛ́ ì̀ɔ vãiɛ.
Asa libɛ wì̀ lí dɔ̃wà.§ 34 Gbɛ̃nazì̀n píligonaɔ!* Kɛ́ á vãi, kpelewa
á fɔ̃ yãmaa oi? Asa yã́ pɔ́ kɔ̃̀ sɔ̃u ɔ̃ lɛ́ ì̀ o. 35 Gbɛ̃maa ì̀ maa bɔ
a sɔ̃̀ maa guuɛ. Gbɛ̃vãi sɔ̃ ì̀ vãi bɔ a sɔ̃̀ vãi guuɛ. 36 Málɛ oɛ́:
Yã́kpalɛkɛgɔɔzì̀ gbɛ̃́ɔ ń yãfaasai pɔ́ aa ò sɛ́lɛ siu Luaɛ píi. 37 Asa
yã́ pɔ́ ń ò mɛ́ a yãnakpama ge ɔ̃mɛ a yãdanla.

Seelagbɛaa Yesuwa
(Maa 8.11-12, Luk 11.29-32)

38 Ɔ Mɔizi ikoyãdanɛdeeɔ ń Falisieɔ ò Yesuɛ: Mae, wá
ye ǹ seelae kɛ wà e. 39 Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: Gbãgbɛ̃ vãi
luanaaikɛnsaiɔ mɛ́ lɛ́ seela gbɛaa. Má seelae kɛnɛ́o, sema
ãnabi Yonasi pɔ́. 40 Lá Yonasi kɛ̀ kpɔ̀ gbɛ̃̀nɛ gbɛɛ guu fãanɛ ń
gwãasì̀nao e gɔɔ àaɔ̃, màa Gbɛ̃nazì̀n Nɛ́ a kɛ tɛ̃́ɛnau fãanɛ ń
gwãasì̀nao e gɔɔ àaɔ̃.† 41 Yã́kpalɛkɛgɔɔzì̀ Ninivadeɔ fɛlɛ yãda
gbãgbɛ̃ɔlaɛ. Asa kɛ́ aa Yonasi waaso mà, aa nɔ̀sɛlì̀lɛɛ,‡ mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́
a zɔ̃ɔ dɛ Yonasia ku la. 42 Yã́kpalɛkɛgɔɔzì̀ gɛɔmidɔkì̀i oi nɔɛ kía a
fɛlɛ yãda gbãgbɛ̃ɔlaɛ. Asa nɔɛpi bɔ̀ za tɔɔlɛ lɛ́wa, à mɔ̀ Salomɔɔ
ɔ̃nɔyã maiɛ,§ mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ Salomɔɔa ku la.

Tã́a taa a sɔ̃́ ziwa
(Luk 11.24-26)

43 Tó wà tã́a gò gbɛ̃́ɛ, ì̀ɔ liaaliaa gugiiu àɔ gbɛ̃́ wɛɛlɛ à diɛ̀ɛ. Tó i
eo, 44 ɔ̃ ì̀ mɛ: Má ɛa ta ma sɔ̃́ ziwaɛ. I ɛa tawà, ì̀ e a bɛ ado à zu'ò,
à azì̀a kɛ̀kɛ wásawasa. 45 Ɔ ì̀ gɛ tã́a pɔ́ an vãi dɛalaɔ sɛ́lɛ mɛ̀n
sopla à suńnɔ, aaì̀ diɛ̀. Ɔ gbɛ̃́pi gwea gbɛzã vãi ì̀ dɛ a káaua. Gó
doũpi mɛ́ a gbãgbɛ̃ɔ bua sɔ̃.

Yesu daɛɔ
(Maa 3.31-35, Luk 8.19-21)

46 Kɛ́ Yesu lɛ́ yã'o bílaɛ, ɔ̃ aà da ń aà dãunaɔ kà, aa zɛ̀ bàasi,
aa ye aà yã́i. 47 Ɔ wa ò̀ɛ̀: N da ń n dãunaɔ zɛa bàasi, aa ye n yã́i.
48 Ɔ Yesu a zãsì̀ gbɛ̃́piwa à mɛ̀: Démɛ ma da ge ma dãunaɔ ũi?
49 Ɔ à ɔdɔ̀ a ì̀waɔwa à mɛ̀: Ma da ń ma dãunaɔn kɛ. 50 Asa gbɛ̃́ pɔ́
ì̀ ma Mae pɔ́ kú musu pɔeã kɛ mɛ́ ma dãuna ge ma dãe ge ma
da ũ.

13

Pɔ́wɛnkɛɛlɛa
(Maa 4.1-20, Luk 8.4-15)

---

§ **12:33** Mat 7.20 * **12:34** Mat 3.7 † **12:40** Yon 2.1 ‡ **12:41** Yon 3.5 § **12:42** 1Kia 10.1-10

1 Gɔɔ doũpi zɩ̃́ Yesu bɔ̀ bɛ à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ ísidalɛ. 2 Wà kȁaaaàzi
dasidasi, ɔ̃ à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ gó'ilɛna guu, gbɛ̃́pii gɔ̃̀ sɩ̃a ísidalɛ. 3 Ɔ à
yãlɛ̀ɛũnɛ́ dasi à mɛ̀: Zɔ̃ɛe mɛ́ bɔ̀ gɛ̀ pɔ́wɛnakɛɛlɛi. 4 Lá àlɛ kɛɛlɛ,
ɔ̃ a keeɔ lɛ̀lɛ zɛ́ guu, bãɔ mɔ blè. 5 A keeɔ lɛ̀lɛ gbɛsɛɛna musu, gu
pɔ́ tɔɔlɛ gèeleuo, ɔ̃ aa bɔ̀lɛ gɔ̃̀ɔ kɛ́ tɔɔlɛ gèele weo yȁi. 6 Kɛ́ ɩ̃atɛ̃
gbãakȕ, aa tɛkȕ aa giigàga, kɛ́ aa zɩ̃́na vɩ̃o yȁi. 7 A keeɔ lɛ̀lɛ lɛ
guu, ɔ̃ lɛ fɛ̀lɛ kȕaamá. 8 A keeɔ lɛ̀lɛ tɔɔlɛ maau, aa fɛ̀lɛ nɛ'ɩ̃, a keeɔ
wɛ́n basɔobasɔo, a keeɔ bàaɔ̃baaɔ̃, a keeɔ baakwikwi. 9 Gbɛ̃́ pɔ́
nɔ̀sɛ vɩ̃ aà yȁpi ma.
10 Ɔ Yesu ɩ̃waɔ sɔ̃̀aàzi aa aà là aa mɛ̀: Bɔ́yãi ńlɛ yã'onɛ́ ń
yãlɛɛũaoi? 11 Ɔ a wèmá à mɛ̀: Lua á gbá zɛ́ à kpala pɔ́ bɔ̀ a kɩ̃́i
asiiɔ dɔ̃, ãma i ń gba zɛ́o. 12 Asa gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ vɩ̃, Lua a kȁfɩ̃ɛ̀ e à fɛ̃ɛ̀.
Gbɛ̃́ pɔ́ pɔe vɩ̃ sɔ̃o, baa yɔɔna pɔ́ a vɩ̃, Lua a siwàɛ. 13 Ayãmɛto
málɛ yã'onɛ́ ń yãlɛɛũao, asa aaɩ̃ gugwa pɔe'esai, mɛ́ aaɩ̃ swȁkpa
yãmasaiɛ. 14 Lua yȁ pɔ́ ãnabi Isaia ò kɛ̀má, à mɛ̀:
Baa tó aa swãkpà maamaa, aa yãe mao,
baa tó aa wɛbɩ̃i maamaa, aa pɔe eo.
15 Asa an nɔ̀sɛ paaao, kɛ́ aasu ɔ̃nɔkũo yȁi,
an swȁ gbãa, kɛ́ aasu yãmao yȁi,
an wɛ́ kũaaa, kɛ́ asu kɛ̃o yȁi.
Aa ye ɛa sua mà ń gbȁgbão.*
16 Báaadeɔn á ũ, kɛ́ á wɛ́ lɛ́ gu'e, mɛ́ á swȁ lɛ́ yãma. 17 Sɩ̃ana málɛ
oɛ́: Ãnabiɔ ń gbɛ̃maaɔ ku dasi aa ye pɔ́ pɔ́ álɛ eɔ e, aai eo. Aa ye
yȁ pɔ́ álɛ maɔ ma, aai mao.
18 A pɔ́wɛnkɛɛlɛa yãma sa. 19 Tó gbɛ̃́ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i yãmà
mɛ́ i dɔ̃o, Setãu ɩ̃ mɔ́ pɔ́ pɔ́ wa tɔ̃̀ aà sɔ̃ guupi siwàɛ. Pɔ́wɛna pɔ́
lɛ̀lɛ zɛ́ guu min we. 20 Pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ gbɛsɛɛnawa sɔ̃, bee mɛ́
yȁ pɔ́ gbɛ̃́ mà a sɩ̃ gɔ̃̀ɔ ń pɔnao ũ. 21 Lá yȁpi zɩ̃́na vɩ̃ aà guuo, ɩ̃li
kɛ gɔɔplao. Tó taasi aà lè ge tó wàlɛ ɩ̃adawà yȁpi yȁi, ɩ̃ fu gɔ̃̀ɔɛ.
22 Pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ lɛ guu dɛ yȁ pɔ́ gbɛ̃́ mà, ɔ̃ dúnia yãkãakɛa ń yea
àizɛɛio kȕaawà ũ, ɔ̃ ɩ̃ gɔ̃ àisai. 23 Pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ tɔɔlɛ maau dɛ yȁ
pɔ́ gbɛ̃́ mà mɛ́ a dɔ̃ ũ. I kȁfɩ̃akɛ lɛɛ basɔobasɔo ge lɛɛ bàaɔ̃baaɔ̃
ge lɛɛ baakwikwi.

Yãlɛɛũa ń kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́io
(Maa 4.30-34, Luk 13.18-21)

24 Yesu yãpãle lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i dɛn kɛ:
Gbɛ̃e mɛ́ ése maa tɔ̃̀ a bua. 25 Gɔɔ pɔ́ wàlɛ i'o, ɔ̃ aà ibɛɛ mɔ̀ papaa
kà ésepiu, ɔ̃ à gɛ̀zɛa. 26 Kɛ́ ése nɔsɩ̃, àlɛ pia, ɔ̃ papaa bɔ̀ gupuau.
27 Ɔ búde zɩ̃kɛnaɔ mɔ òɛ̀: Dii, blɛwɛna ń tɔ̃̀ n buao lo. Papaa bɔ̀
má ni? 28 Ɔ a ònɛ́: Ibɛɛ mɛ́ bee kɛ̀. Ɔ zɩ̃kɛnaɔ òɛ̀: N ye wà gɛ

* **13:15** Isa 6.9-10

wolɛwolɛ yã̀? 29 Ɔ à mɛ̀: Aawo! Tó álɛ wolɛwolɛ, á ése wolɛòɛ.
30 A to aa fɛlɛ sãnu e pɔkɛkɛgɔɔ, mí o pɔkɛkɛnaɔnɛ aa papaapi
kɛ̃ gĩa, aai a gbakpa tɛ́ pɔ́ ũ, aai gbasa ése kɛkɛ ka ma dɔ̃u.

31 Yesu yãpãle lɛ̀ɛũnɛ́ lɔ à mɛ̀: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛ lán dò
bui pɔ́ gbɛ̃e sɛ tɔ̃̀ a buawaɛ. 32 A wɛ́na keleũ dɛ pɔ́wɛnaɔla píi,
ãma tó à fɛ̀lɛ, ĩ̀ zɔ̃ɔkũ dɛ dò buiɔla píi. I lí kɛ, ɔ̃ bãɔ ĩ̀ mɔ́ pɛ́pɛ a
gɔ̃naɔwa.

33 Yesu yãpãle lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛ lán
pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ pɔ́ nɔɛ sɛ kà pɛ̃ɛti zaa lɛ àaɔ̃ guu a lĩ̀a píiwa.

34 Yesu yã́ beeɔ ò bílaɛ ń yãlɛɛũao, i yãe onɛ́ yãlɛɛũanɛ saio,
35 kɛ́ yã́ pɔ́ ãnabi ò kɛ yã́i, asa à mɛ̀:
Má yãlɛɛũnɛ́,
má yã́ pɔ́ ulɛa za dṹniakalɛgɔɔ onɛ́.†

36 Ɔ Yesu bíla tò we à tà bɛ. Aà ĩ̀waɔ sɔ̃̀aàzi aa mɛ̀: Bua
papaa yã́ bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ. 37 Ɔ a ònɛ́: Blɛwɛntɔ̃naá Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ɛ.
38 Buaá dṹniaɛ. Blɛwɛnaá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i gbɛ̃́ɔnɛ. Papaaá
gbɛ̃vãiɔnɛ. 39 Ibɛɛ pɔ́ ń tɔ̃́á Ibiisiɛ. Pɔkɛkɛaá dṹnialaagɔɔɛ.
Pɔkɛkɛnaɔá malaikaɔnɛ. 40 Lá wĩ̀ papaa kɛ̃ kátɛu, màa a kɛ
dṹnialaagɔɔ. 41 Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ a a malaikaɔ gbaɛ aa gbɛ̃sãsãnaɔ
ń vãikɛnaɔ bɔlɛ a kpala gbɛ̃́ɔ guu píi, 42 aai ń ká tɛ́ pãsĩ́ guu. We
aa ɔ́ɔlɔu aa ɔdi ń musu. 43 Ɔ gbɛ̃maaɔ aaɔ tɛkɛ lán ĩ́atɛ̃wa kpala
pɔ́ bɔ̀ ń Mae kĩ́iu.‡ Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vĩ́ aà yã́pi ma.

44 Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛ lán àizɛɛ pɔ́ ulɛa buawaɛ. Kɛ́ gbɛ̃e
bɔ̀wà, a kɛ̀kɛ ùlɛ, ɔ̃ pɔna guu à tà à pɔ́ pɔ́ á vĩ́ɔ yĩ̀a píi, ɔ̃ à buapi
lù.

45 Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛn kɛ lɔ. Laatana mɛ́ lɛ́ òso maaɔ
wɛɛlɛ. 46 Kɛ́ à òso ɔde è, ɔ̃ à tà à pɔ́ pɔ́ á vĩ́ɔ yĩ̀a píi, ɔ̃ à òsopi lù.

47 Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛn kɛ lɔ. Wà táalu zù ísiau, à kpɔ̀
bui píi kũ̀. 48 Kɛ́ à pà, wa gàlɛ bùaò sĩ̀sĩ́a, ɔ̃ wà zɔ̃̀lɛ wà a maaɔ plɛ̀
wa kà gbíu, wà a vãiɔ kɔ̀lɛ. 49 Màa a kɛ dṹnialaagɔɔ. Malaikaɔ
mɔ gbɛ̃vãiɔ sɛ́lɛ aa ń bɔlɛ gbɛ̃maaɔ guu, 50 aa ń ká tɛ́ pãsĩ́ guu.
We aa ɔ́ɔlɔu aa ɔdi ń musu. 51 Ɔ Yesu ń lá à mɛ̀: A yã́ beeɔ mi dɔ̃̀
sa píia? Aa wèwà aa mɛ̀: Ao! 52 Ɔ a ònɛ́: Tó Mɔizi ikoyãdanɛde
kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i yãdàda, aɔ dɛ lán uabele pɔ́ ĩ̀ pɔ dafu ń a zio
bɔ a làasi guuwaɛ.

Nazalɛtideɔ gia Yesu náaikɛi
(Maa 6.1-6, Luk 4.16-30)

53 Kɛ́ Yesu yã́ beeɔ lɛ̀ɛũnɛ́ a làa, à bɔ̀ we. 54 Â gɛ̀ gu pɔ́ à
nɛblèu, ɔ̃ à yãdànɛ́ ń lousisikpɛu. Aà yã́ bɔ̀ ń saɛ aa mɛ̀: Â ɔ̃nɔ
ń dabudabu beeɔ sɛ̀ má ni? 55 Li'ãna nɛ́n aà ũo lé? Aà da tɔ́n
Maliamao lò? Aà dãunaɔn Zaaki ń Yosɛfuo ń Simɔɔo ń Yudao

† **13:35** Soũ 78.2 ‡ **13:43** Dan 12.3

ũo lò? 56 Aà dãeɔ kúwanɔ lao lé? A yấ beeɔ è má píi ni? 57 Ɔ
bee tò aai aà náaikɛo. Yesu ònɛ́: Anabi líɔ bɛɛɛsaio, sema aà
bɛ wɛ̃́lɛu ń aà uao bàasio. 58 I dabudabukɛ we bílao, kɛ́ aai aà
náaikɛo yấi.

14

Zãa Da'ilɛna gaa
(Maa 6.14-29, Luk 9.7-9)

1 Gɔɔ bee bùsupi kí Elodi Yesu bao mà. 2 Ɔ a ò a ìwaɔnɛ:
Gbɛ̃́piá Zãa Da'ilɛnaɛ. Gàbɔɛ. Bee yấ mɛ́ tò à gbãa'è, àlɛ
dabudabuɔ kɛ. 3 Asa Elodi Zãa kũ̀ yãa, à mɔkàwà à aà dàkpɛu
a dãuna Filipi na Elodia yấiɛ. 4 Kɛ́ Zãa ìɔ oɛ̀: N Elodia vìa nɔ ũ zɛ́
vìo.* 5 Elodi ye à aà dɛ, ãma àlɛ vìakɛ bílaɛ, asa aa aà ãnabikɛ
sìɛ.

6 Elodi ia dikpɛ zì́, Elodia nɛnɔn gbãa ɔ̃wà̃ gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ weɔnɛ,
ɔ̃ à kɛ̀ Elodiɛ na maamaa. 7 Ɔ à lɛgbɛ̃̀ à mɛ̀: Má sì ń Luao, má n
gba pɔ́ pɔ́ n a wabikɛ̀a píi. 8 Ɔ aà da yãdàɛ̀, ɔ̃ nɛ́pi mɛ̀: Ma gba
Zãa Da'ilɛna mi pɛlɛntiu la tia. 9 Ɔ kíapi pɔ yà, ãma lɛ́ pɔ́ a gbɛ̃̀
blɛblenaɔ wáa yấi ɔ̃ à mɛ̀ wà kpawà. 10 Ɔ à gbɛ̃́ zì Zãa Da'ilɛna
mi zɔ̃i kpɛ́u. 11 Kɛ́ wà mɔ̀ ń aà mio pɛlɛntiu, wa kpà nɛ́piwa, ɔ̃ à
gɛ̀ò a daɛ. 12 Ɔ Zãa ìwaɔ mɔ̀, aa aà gɛ sɛ vì, ɔ̃ aa gɛ̀ wa ò Yesuɛ.

Yesu blɛkpaa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔoɔwa
(Maa 6.30-44, Luk 9.10-17, Zãa 6.1-15)

13 Kɛ́ Yesu yấpi mà, ɔ̃ à gɛ̃̀ gó'ilɛna guu, àlɛ gɛ́ gusaɛna kɛ́ àɔ
ku ado. Kɛ́ gbɛ̃́ɔ mà, aa bɔ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo dasidasi, aa pɛ̀lɛaàzi
kɛ̀sɛ. 14 Kɛ́ Yesu bɔ̀ gó guu, à bíla è, ɔ̃ aa kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ, ɔ̃ à ń gyãeɔ
gbầgbãnɛ́. 15 Kɛ́ oosi kɛ̀, aà ìwaɔ sɔ̃̀aàzi aa mɛ̀: Guɛá sɛ̃gbãɛ, mɛ́
ìatɛ̃ i gɔ̃ bíla lɔo. Gbɛ̃́ɔ gbaɛ aa ta wɛ̃́lɛɔ guu, aa pɔblea wɛɛlɛ lú.
16 Ɔ Yesu ònɛ́: I kɛ aa ta teasio. A pɔ́ kpámá aa ble. 17 Ɔ aa ɔ̀ɛ̀: Pɛ̃ɛ
mɛ̀n sɔona ń kpɔ̀ mɛ̀n plao ɔ̃ wá vì la. 18 Yesu ònɛ́: A mɔomɛɛ la.
19 A ò gbɛ̃́piɔnɛ aa zɔ̃lɛ sɛ̃wa, ɔ̃ à pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo ń kpɔ̀ mɛ̀n plaopi sɛ̀,
à wɛsɛ̀ musu à báaadàu. Ɔ à pɛ̃ɛpi ɛ̀'ɛ kpà a ìwaɔwa, aa kpaalɛ̀
bílaɛ. 20 Ampii aa pɔblè wà kầ. Ɔ wà a miɔna pɔ́ fɛ̃̀ɔ sɛ̀lɛ gbí
kuɛpla pai.† 21 Gɔ̃ɛ pɔ́ aa pɔblèɔ kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000)
taawa, nɔɛɔ ń nɛ́ɔ bàasi.

Yesu táa'oa ísidaa
(Maa 6.45-56, Zãa 6.16-25)

22 Ɔ Yesu nàɛ a ìwaɔwa gɔ̃̀ɔ aa gɛ̃ gó guu, aa dɔaaɛ ísida baale e
àɔ bíla gbaɛ. 23 An gbaɛa gbɛa à dɛ̀dɛ sìsì musu wabikɛi Luawa
ado. Gu lɛ́ si, a ku we ado. 24 Gópi zầkũ ń gɔ̃sɔ̃lɛo, ɔ̃ zàa'ìana
kàka lɛ́ daɛ, í lɛ́ a za'ɔ̃wã. 25 Gufɛ̃nɛ Yesu bɛ ía, àlɛ gɛ́ a ìwaɔ kíi.

---

* **14:4** Lev 20.21 † **14:20** 2Kia 4.42-44

26 Kɛ́ aa aà è bɛ ía, ɔ̃ sɔ̃ kɛ̃̀ńgu aa mɛ̀: Gyaadeɛ! Aa wiilɛ̀ ń vı̀ao,
27 ɔ̃ Yesu òńɛ́ gɔ̃̀ɔ à mɛ̀: A sɔ̃dilɛ, mámɛ! Ásu to vı̀a á kũo. 28 Ɔ
Piɛɛ ò̀ɛ̀: Dii, tó ḿmɛ, to mà táa'o ía mà mɔ n kı̋i. 29 Ɔ Yesu mɛ̀:
Mɔ́! Ɔ Piɛɛ bɔ̀ gó guu a bɛ ía, àlɛ gɛ́ aà kı̋i. 30 Kɛ́ a è ı̋ana lɛ́ a pá,
ɔ̃ vı̀a aà kũ̀, àlɛ kpálɛ, ɔ̃ à wiilɛ̀ à mɛ̀: Dii, ma suaba. 31 Wegɔ̃ɔ
Yesu ɔbɔ̀ à aà kũ̀, ɔ̃ a ò̀ɛ̀: Luanaaifɛ̃nɛnde! Bɔ́yãi n seakɛ̀i? 32 Kɛ́
aa gɛ̃̀ gó guu, ı̋ana làa. 33 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa ku gó guuɔ kùlɛɛ̀ aa mɛ̀:
Lua Nɛ́n n ũ sı̀ana.
34 Kɛ́ aa bùa baa, aa kà Gɛnɛzalɛti bùsuu. 35 Wekı̀idеɔ Yesu
dɔ̃̀, ɔ̃ aa aà bao fã̀aa bùsupiu píi, ɔ̃ wà mɔ̀ɛ̀ ń gyãeɔ píi. 36 Wà
wabikɛ̀wà, baa aà ula lɛ́, wà e ɔkãwà. Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ ɔkã̀wàɔ gbã̀gbã
píi.

15

Fɛlɛkaayã
(Maa 7.1-13)

1 Falisieɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeeɔ bɔ̀ Yelusalɛũ aa mɔ̀ Yesu kı̋i,
ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: 2 Bɔ́yãi ń ı̀waɔ líɔ wá deziɔ fɛlɛkaayã kũao ni?
Aali ɔpi lá fɛlɛkaayã dı̀lɛwa aa gbàsa pɔblèo. 3 Ɔ Yesu a zãsı̀má
à mɛ̀: Bɔ́yãi i pãkpa yã́ pɔ́ Lua dı̀lɛɔzi iɔ fɛlɛkaayã kũai? 4 Asa
Lua mɛ̀, àli á de ń á dao kpɛlaɛ.* A mɛ̀ lɔ, gbɛ̃́ pɔ́ a de ge a da
kpɛbɔ̀, wà ade dɛ.† 5 Ápiɔ sɔ̃ i mɛ tó gbɛ̃́ ò a de ge a daɛ, pɔ́ pɔ́ á vı̀
à dɔońlɛ gɔ̃̀ Lua pɔ́ ũɛ, 6 ade bɔ̀ ń kpɛlaa yã́un we. Beewa i Lua
yã́ bãdɛ á fɛlɛkaayã kũa yã́i. 7 Mɔafilideɔ! Ánabi Isaia dɔ̀aa á
yã'ò wásawasa à mɛ̀:
8 Bui bee ı̀ Lua kpɛla ń lɛ́oɛ,
an sɔ̃ kuwà lɔo.
9 Aaı̀ɔ aà sisi pãɛ,
gbɛ̃nazı̀na ikoyãɔ ɔ̃ aaı̀ danɛ́.‡

Yã́ pɔ́ ı̀ to wà gbãlɛ
(Maa 7.14-23)

10 Ɔ Yesu bíla laai sı̀si à mɛ̀: A swã́kpa yãma. 11 I kɛ pɔ́ pɔ́ ı̀
gɛ̃ lɛ́u mɛ́ lí tó gbɛ̃́ gbãlèo. Yã́ pɔ́ ı̀ bɔ lɛ́u mɛ́ ı̀ to gbɛ̃́ gbãlɛ. 12 Ɔ
aà ı̀waɔ sɔ̃̀aàzi aa mɛ̀: N dɔ̃ kɛ́ Falisiɔ yã́pi mà, à zɔ̃̀ ń pɔwao lé?
13 Yesu wèmá à mɛ̀: Pɔ́ pɔ́ ma Mae pɔ́ kú musu i tɔ̃o, a wolɛɛ. 14 A
ń tó we. Vı̀a dɔaanaɔnɛ! Tó vı̀a dɔ̀aa vı̀aɛ, an pla ḿpii aa zu ɛuɛ.
15 Piɛɛ ò̀ɛ̀: Yã́pi bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ. 16 Ɔ Yesu mɛ̀: E tia i ɔ̃nɔkũoa? 17 A
dɔ̃ kɛ́ pɔ́ pɔ́ gɛ̃̀ lɛ́u ı̀ ta gbɛɛu, ɔ̃ wı̀ a bı̋ikpɛkɛo lò? 18 Yã́ pɔ́ bɔ̀ lɛ́u
sɔ̃ à bɔ̀ sɔ̃ guuɛ. Ɔmɛ ı̀ to gbɛ̃́ gbãlɛ. 19 Asa za sɔ̃ guu ɔ̃ làasoo vãi ı̀
bɔu: Gbɛ̃dɛa, wúlɛa ń gbɛ̃pãle nɔo, gbãsı̀kɛa, kpã́i'oa, yãdɔama

* 15:4 Bɔa 20.12 † 15:4 Lev 20.9 ‡ 15:9 Isa 29.13

ń gbɛ̃́sɔ̃sɔ̃ao. 20 Yá̃ beeɔ mɛ́ ȉ to gbɛ̃́ gbẫlɛ. Pɔblea ɔpisai lí tó gbɛ̃́
gbẫlɛ̀o.

Buipẫle nɔɛ wabikɛa
(Maa 7.24-30)

21 Ɔ Yesu bɔ̀ we à gɛ̀ Tii ń Sidɔ̃o bùsuu. 22 Kanaa nɔɛe ku
bùsupiu, à mɔ̀ wiilɛ̀wà à mɛ̀: Dii, Davidi Bui, ma wɛ̃nagwa. Tá̃a
lɛ́ ȉada ma nɛnɔɛnawa maamaaɛ. 23 Ɔ Yesu i wewào. Aà ȉwaɔ
sɔ̃̀aàzi, aa wabikɛ̀wà aa mɛ̀: Nɔɛpi yá, asa aɔ tɛ́wázi ń wiioɛ.
24 Yesu wèmá à mɛ̀: Isailiɔ vũ̀aaa lán sã̀ɔwaɛ. An kȉ́i ɔ̃ Lua ma
zȉu ado.§ 25 Ɔ nɔɛpi mɔ̀ kùlɛɛ̀ à mɛ̀: Dii, ma ȉa. 26 Yesu ò̀ɛ̀: A
maa kɛ́ wà nɛ́ɔ blɛ sɛ zu gbɛ̃ɔnɛo. 27 Ɔ nɔɛpi mɛ̀: Sȉanaɛ Dii! Baa
ń beeo gbɛ̃ɔ ȉ blɛ kasona pɔ́ lɛ̀lɛ ń dii táabũ̀nu zíɛɔ pɛɛlɛ. 28 Ɔ
Yesu wèwà à mɛ̀: Nɔɛ, ń ma náai vȉ zɔ̃ɔ. A kɛnɛ lá ń yeiwa. Ɔ aà
nɛnɔɛna gbẫ̀gbẫ zaapiwa gɔ̃̀ɔ.

29 Yesu bɔ̀ we à sù, àlɛ dɔ Galile ísidai, ɔ̃ à bùa à zɔ̃̀lɛ sȉsȉa.
30 Wà mɔ̀ɛ̀ ń ɛɛɔ ń vȉ̀aɔ ń kɔ̃̀ɔɔ ń swã̀doɔ ń gyã̀e pã̀leɔ dasidasi.
Wà ń kálɛ aà gbázȉ, ɔ̃ à ń gbã̀gbã̀. 31 Kɛ́ gbɛ̃́ɔ è swã̀doɔ lɛ́ yã̀'o,
gbɛ̃kaaũ̀aɔ lɛ́ gɔ̃ wásawasa, ɛɛɔ lɛ́ táa'o, mɛ́ vȉ̀aɔ lɛ́ gu'e, yá̃pi bɔ̀
ń saɛ, ɔ̃ aa ń Isailiɔ Lua sáaukpà.

Yesu blɛkpaa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ɔwa
(Maa 8.1-10)

32 Yesu a ȉwaɔ kẫ̀a a ònɛ́: Gbɛ̃́ɛɔ kɛ̀mɛɛ wɛ̃naũ, asa aa
kumanɔ a gɔɔ àaɔ̃n la, mɛ́ aa pɔe vȉ wà bleo. Má ye mà ń gbaɛ
ń nɔanaoo, kɛ́ an yɛ̃̀ɛɛ su láa zɛ́uo yá̃i. 33 Ɔ aà ȉwaɔ aà là aa mɛ̀:
Mákȉ́i wá blɛ eu sɛ̃gbã̀u la à gbɛ̃́ sà dasiɛɔ kã̀i? 34 Yesu ń lá à
mɛ̀: A pɛ̃ɛ vȉ mɛ̀n ũ̀ma ni? Aa mɛ̀: Mɛ̀n sopla ń kpɔ̀ kelenaeɔ.
35 Yesu ò bílaɛ aa zɔ̃lɛzɔ̃lɛ tɔɔlɛ. 36 Ɔ à pɛ̃ɛ mɛ̀n soplapiɔ sɛ̀ ń kpɔɔ,
à sáaukpà, ɔ̃ a ɛ̀'ɛ kpà a ȉwaɔwa, aa kpà bílawa. 37 Gbɛ̃́pii pɔblè
kẫ̀. Wà a miɔna pɔ́ fɛ̃̀ɔ sɛ̀lɛ sɔ̀ sopla pai. 38 Gɔ̃ɛ pɔ́ aa blèɔ kà gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ (4.000) nɔɛɔ ń nɛ́ɔ bàasi. 39 Kɛ́ Yesu bíla gbàɛ, ɔ̃
à gɛ̃̀ gó'ilɛna guu, à gɛ̀ Madala bùsuu.

16

Falisiɔ seelagbɛaa
(Maa 8.11-21, Luk 12.54-56)

1 Falisiɔ ń Saduseɔ mɔ̀ Yesu kȉ́i. Aalɛ aà kpakpa, ɔ̃ aa gbɛ̀awà
aà seelakɛnɛ́ ń Lua gbã̀ao wà e.* 2 Ɔ Yesu a zã̀sȉmá à mɛ̀: Tó ȉatɛ̃
gɛ̃̀ kpɛ́u i mɛ: Gu a weeɛ, asa luabɛ tɛ̃akũ̀ɛ. 3 Tó kɔɔɛ i mɛ: Lou
a ma gbã̀, asa luabɛ dɛ tɛ̃́nduuduuɛ. A luabɛ wɛ́ dɔ̃kɔ̃ɛ, ã̀ma i fɔ̃
gɔɔɛ bee seela dɔ̃̀o. 4 Gbã̀gbɛ̃ɔ vã̀i, luanaaikɛnsaiɔnɛ! Aaȉ seela
gbɛaa, ã̀ma má seelae kɛnɛ́o, sema Yonasi pɔ́.† Ɔ à ń tó we à tà.

§ **15:24** Mat 10.5-6 * **16:1** Mat 12.38 † **16:4** Mat 12.39

[5] Kɛ́ aà ȉwaɔ bùa baa we, pɛ̃ɛ kȕsũa yã́ sȁń́gu. [6] Ɔ Yesu ònɛ́:
Aɔ ázȉa kũa dɔ̃! A laaika Falisiɔ ń Saduseɔ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛi. [7] Ɔ aalɛ
okɔ̃ɛ: Pɛ̃ɛ pɔ́ wi sɛo yã́i a òi màa. [8] Yesu dɔ̃̀má, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀:
Luanaaifɛ̃nɛndeɔ, bɔ́yãi álɛ okɔ̃ɛ kɛ́ á pɛ̃ɛ vȉo yã́iɛi? [9] E tia i
dɔ̃oa? Pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo pɔ́ má kpà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔoɔwa (5.000)
yã́ dɔáguo lé? Á sɛ̀lɛ gbí ũma ni?‡ [10] Pɛ̃ɛ mɛ̀n sopla pɔ́ má kpà
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ɔwa (4.000) sɔ̃, á sɛ̀lɛ sɔ ũma ni?§ [11] Bɔ́yãi
i dɔ̃ kɛ́ pɛ̃ɛ yã́ má òɛ́oo ni? A laaika Falisiɔ ń Saduseɔ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛi!
[12] Ɔ aa dɔ̃̀ sa i kɛ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ àlɛ onɛ́ wà laaikaio, Falisiɔ n Saduseɔ
yã̀danɛɛ.

Piɛɛ Yesu Mɛsiikɛ oa
(Maa 8.27-33, Luk 9.18-22)

[13] Kɛ́ Yesu kà Sezale Filipi bùsuu, ɔ̃ à a ȉwaɔ là à mɛ̀: Dé wàlɛ o
Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ dɛ a ũi? [14] Aa mɛ̀: Gbɛ̃eɔ ȉ mɛ Zãa Da'ilɛnaɛ.* Gbɛ̃eɔ
ȉ mɛ Ɛlia. Gbɛ̃eɔ ȉ mɛ Zelemii ge ãnabi yãaen n ũ. [15] Yesu mɛ̀:
Ápiɔ sɔ̃, dé i mɛ má dɛ a ũi? [16] Simɔɔ Piɛɛ wèwà à mɛ̀: Mɛsiin n ũ,
Lua bɛ̃́ɛ Nɛ́. [17] Ɔ Yesu òɛ̀: Báaaden n ũ, Yonasi nɛ́ Simɔɔ! Asa i kɛ
gbɛ̃nazȉna mɛ́ yã́ bee dànɛo, ma Mae pɔ́ kú musuɛ. [18] Málɛ onɛ:
Piɛɛn† n ũ, mɛ́ gbɛsipi ɔ̃ má a gãli zɛdɔwà. Baa bɛda gbãadeɔ a
zȉblewào. [19] Má kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i kilinɛɔ kpama. Pɔ́ pɔ́ ń yè
dṹniau aɔ yea musuɛ, mɛ́ pɔ́ pɔ́ ń pòlo dṹniau aɔ poloa musuɛ.
[20] Ɔ Yesu a ȉwaɔ lɛpàpa aasu o gbɛ̃ɛɛ Mɛsiin a ũo.

Yesu a gaa ń a vuao yã̃'oa
(Maa 8.31-38, Luk 9.22-26)

[21] Za gɔɔ bee ɔ̃ Yesu lɛ́ a Yelusalɛũ gɛa piliwà a ȉwaɔnɛ à mɛ̀,
sema à taasikɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyã̃danɛdeɔ ɔzȉ,
aai a dɛ, í vu a gɔɔ àaɔ̃dezȉ. [22] Ɔ Piɛɛ aà sȉsi gusaɛ, àlɛ gìɛ̀ à mɛ̀:
Suɛ Dii! Bee a n leo! [23] Ɔ Yesu lȉli ò Piɛɛɛ: Gomɛɛ we Setãu! N
ye zɛzɔ̃mɛɛɛ, asa n làasooá Lua pɔ́ no, gbɛ̃nazȉna pɔ́ɛ.

Yesu lia
(Maa 8.34-9.13, Luk 9.23-36)

[24] Ɔ Yesu ò a ȉwaɔnɛ: Tó gbɛ̃́ ye kɛ ma ȉwa ũ, aà gi azȉa wɛ̃nizi,
i a lipãakɔ̃a sɛ́, i tɛmazi. [25] Gbɛ̃́ pɔ́ ye àɔ a wɛ̃ni kũa, wɛ̃nipi
a vũaawà. Gbɛ̃́ pɔ́ gȉ a wɛ̃nii ma yã́i sɔ̃, ade mɛ́ aɔ wɛ̃ni vȉ.‡
[26] Tó gbɛ̃́ dṹnia bṹu è mɛ́ à kùa ziawa, bɔ́ ài bee vȉi? Bɔ́ gbɛ̃́
a ɦabo̍ò à zia'ei? [27] Asa Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ a ɛa mɔ a Mae gawi guu
ń a malaikaɔ, i ɦabo baadeɛ a yãkɛawa.§

[28] Sȉana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ aa ku laeɔ gao, aa Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ e, àlɛ
mɔ́ kía ũ.

---

‡ **16:9** Mat 14.17-21 § **16:10** Mat 15.34-38 * **16:14** Mat 14.1-2 † **16:18** Bee mɛ̀ gbɛ. ‡ **16:25** Mat 10.38-39 § **16:27** Soũ 62.13

17

1 Gɔɔ soolo gbɛa Yesu Piɛɛ ń Zaakio ń aà dãuna Zãao sɛ̀lɛ
gɛ̀ńnɔ gbɛ̀sǐsǐ lɛsǐ musu ńtɛ̃ɛ. 2 Ɔ à lǐ ń wáa. Aà oa lɛ́ tɛkɛ lán
ǐatɛ̃wa, mɛ́ aà ulaɔ gɔ̃̀ púntaitai. 3 Ɔ Mɔizi ń Ɛliao bɔ̀ mɔ̀má, aalɛ
yã'o ń Yesuo. 4 Ɔ Piɛɛ ò Yesuɛ: Dii, a maa wàɔ ku la. Tó ń yei, má
lákpɛ dɔ mɛ̀n àaɔ̃, n pɔ́ do, Mɔizi pɔ́ do, Ɛlia pɔ́ do. 5 Gɔɔ pɔ́ àlɛ
yã'o, luabɛpuana tɛkɛa kùńla. Ɔ aa lɔɔ mà luabɛpuanapi guu
à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeá ma Nɛ́ mɛ̀ndona yenzideɛ, aà yã́ ǐ kamagu. A
aà yãma.* 6 Kɛ́ aà ǐwapiɔ lɔɔpi mà, vǐa ń kṹ maamaa, aa wùlɛ
ń gbɛɛu. 7 Ɔ Yesu sɔ̃̀ńzi à ɔnàmá à mɛ̀: A fɛlɛ, ásu vǐakɛo. 8 Kɛ́ aa
wɛsɛ̀ musu, aai gbɛ̃e eo, sema Yesu ado.
9 Gɔɔ pɔ́ aalɛ pila gbɛ̀sǐsǐpiwa, Yesu dǐlɛnɛ́ à mɛ̀: Asu yã́ pɔ́ á è
o gbɛ̃e mao e Gbɛ̃nazǐn Nɛ́ gɛ bɔò gau. 10 Ɔ aà ǐwaɔ aà là aa mɛ̀:
Bɔ́yãi Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ǐ o Ɛlia mɛ́ a dɔaa mɔi?† 11 Ɔ a wèmá
à mɛ̀: Ɛlia a mɔ sǐanaɛ, i ɛa yã́pii kɛkɛ. 12 Ama málɛ oɛ́: Ɛlia mɔ̀
kɔ̀,‡ wi aà dɔ̃o, ɔ̃ wà ń pɔeã dàɛ̀. Màa wa Gbɛ̃nazǐn Nɛ́ wɛtã lɔ.
13 Ɔ aà ǐwaɔ dɔ̃̀ kɛ́ Zãa Da'ilɛna yã́ àlɛ onɛ́.

Yesu nɛgɔ̃ɛ tã́ade gbã́gbãa
(Maa 9.14-32, Luk 9.37-45)

14 Kɛ́ aa kà bíla guu, gɔ̃ɛe mɔ̀ kùlɛ Yesuɛ 15 à mɛ̀: Dii, ma nɛ́
wɛ̃nagwa, asa gbakɔɔndeɛ. I taasikɛ maamaaɛ, ǐɔ lɛ́lɛ tɛ́u ge íu
mɔ̀ɔmɔɔɛ. 16 Ma mɔaànɔ n ǐwaɔnɛ, aai fɔ̃ aà gbã̀gbão. 17 Ɔ Yesu
mɛ̀: Gbãgbɛ̃ kolea luanaaikɛnsaiɔ! Máɔ kúánɔ e bɔɛ ni? Máɔ
mɛnakɛánɔ e bɔɛ ni? A mɔmɛɛaànɔ la. 18 Yesu gǐ tã́aɛ, ɔ̃ à gò
nɛ́piwa, à gbã̀gbã wegɔ̃ɔ.
19 Bee gbɛa Yesu ǐwaɔ sɔ̃̀aàzi ńtɛ̃ɛ, aa aà là aa mɛ̀: Bɔ́yãi wa
fua tã́api goi? 20 A wèmá à mɛ̀: Kɛ́ á Lua náai vǐ bílao yã́iɛ.
Sǐana málɛ oɛ́: Tó á Lua náai vǐ a gbɛ̃̀nɛ kà ɛfɔ wɛ́nawa, mɛ́ á ò
gbɛ̀sǐsǐɛ beeɛ aà fɛlɛ la aà gɛ́ le, a fɛlɛɛ. Yãe a á fuo. 21 Wabikɛa
ń lɛyeao mɛ́ ǐ tã́a bee taa go.

Yesu a gaa ń a vuao yã'oa
(Maa 9.30-32, Luk 9.43-45)

22 Gɔɔ pɔ́ a kú ń a ǐwaɔ sãnu Galile, a ònɛ́: Sema wà Gbɛ̃nazǐn
Nɛ́ kpámá, 23 wi aà dɛ, i vu a gɔɔ àaɔ̃dezǐ. Ɔ an pɔ yà maamaa.

Lua kpɛ́ wɛ̃̀'ɔ̃a fǐaboa

24 Kɛ́ aa kà Kapɛnaũ, Lua kpɛ́ ɔsinaɔ mɔ̀ Piɛɛ là aa mɛ̀: A
yãdanɛde lí wɛ̃̀'ɔ̃a kpao lé?§ 25 Piɛɛ wèmá à mɛ̀: I kpá. Kɛ́ Piɛɛ
lɛ́ gɛ̃ ua, Yesu dɔ̀aa òɛ̀ gɔ̃̀ɔ: Simɔɔ, deɔ dṹniaɛ bee kíaɔ ǐ wɛ̃̀'ɔ̃a
ge asea símái? An nɛ́ɔ yã̀, ge gbɛ̃pãleɔnɛ? N yã́pi è kpelewai?
26 Piɛɛ mɛ̀: Gbɛ̃pãleɔnɛ. Yesu òɛ̀: Tó beewaɛ, an nɛ́ɔ bàa kuo.

---

* **17:5** Mat 3.17 † **17:10** Mal 3.23 ‡ **17:12** Mat 11.13-14 § **17:24** Bɔa
30.13-16

27 A̋ma kɛ́ wá yá̃ su ɔ̃máo yá̃i, gɛ́ kokoa dai ísidaa. Kpɔ̀ sɛ̃́ia pɔ́
ń kù̃, ǹ a lɛ́ wɛ̃aa, ńyɔ̃ ɔ̃a e a guu. Bee sɛ kpámá, mapi ń mpio
pɔ́ ũ.

18

Tɛa Yesuzi lán nɛ́wa
(Maa 9.33-48, Luk 9.46-48, 15.3-7)

1 Zi̋beezi̋ Yesu i̋waɔ mɔ̀ aà là aa mɛ̀: Démɛ dɛńla kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kí̃i gbɛ̃́ɔ guui? 2 Ɔ̃ Yesu nɛ́fɛ̃nɛnae si̋si zɛ̀ ń aɛ 3 à mɛ̀: Si̋ana
málɛ oɛ́, tó i lilɛ a gɔ̃ lán nɛ́wao, á gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kí̃i guuo.
4 Gbɛ̃́ pɔ́ azi̋a sɔ̀aa à gɔ̃̀ lán nɛ́fɛ̃nɛnaɛ beewa mɛ́ dɛńla kpala pɔ́
bɔ̀ Lua kí̃i gbɛ̃́ɔ guu. 5 Gbɛ̃́ pɔ́ nɛ́ bee taa di̋lɛ ma i̋wakɛ yá̃i, ade
ma dilɛɛ.

6 Tó gbɛ̃́ tò nɛ́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛɛ́ɔ do fù, a maa ń adeo yã̃a wà
wísilɔgbɛ gbɛ̃̀nɛ dɔ aà nɔɛɛ, wi aà zu ísi guo. 7 Waiyoo dṹnia, kɛ́
yá̃ pɔ́ i̋ to wà fu ku a guu yá̃i. Sema yá̃ pɔ́ i̋ to wà fu àɔ ku, ã̃ma
waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ fua yá̃pi sù bɔ̀ aà kí̃i. 8 Tó n ɔ ge n gbá mɛ́ tò ńlɛ
fu, zɔ̃ ǹ vũaa. Gɛ̃a àizã̃na guu kɔ̃̀ɔ ũ ge ɛɛ ũ maa dɛ wà n zu tɛ́
gasai guu ń ɔ mɛ̀n plao ge ń gbá mɛ̀n plaola. 9 Tó n wɛ́ mɛ́ tò ńlɛ
fu, bɔ ǹ vũaa. Gɛ̃a àizã̃na guu wɛdode ũ maa dɛ wà n zu zia tɛ́
guu ń wɛ́ mɛ̀n plaola.*

10-11 A laaika sakaa nɛ́ɛɔ douzi, asa málɛ oɛ́, an malaikaɔ
ku luabɛ, aa ku kɔ̃ wɛ́u ń ma Mae pɔ́ kú weo gɔɔpiiɛ. 12 A̋lɛ
e kpelewa ni? Tó gbɛ̃́ sã̃ vi̋ mɛ̀n basɔo, tó ado vù̃aa, a a mɛ̀n
basɔo mɛ̀ndosaiɔ to gbɛpɔlɛu we à gɛ́ a pɔ́ pɔ́ vù̃aapi wɛɛlɛio lé?
13 Si̋ana málɛ oɛ́, tó a è, aà pɔ aɔ nawà dɛ a mɛ̀n basɔo mɛ̀ndosai
pɔ aai kɔ́lɛoɔla. 14 Màa á Mae pɔ́ kú musu ye nɛ́ɛ beeɔ do vũaa
sɔ̃o.

Sùuukɛa ń kɔ̃o

15 Tó n gbɛ̃́dee tàaekɛ̀, gɛ ǹ aà le ndo, yá̃pi bɔɛ̀ gupuau. Tó à n
yã̃mà, n n gbɛ̃́pi mi̋siɛ. 16 Tó i n yã̃mao, gbɛ̃́ mɛ̀ndo ge gbɛ̃ɔn pla
sɛ nama, kɛ́ à e yá̃pi si seelade gbɛ̃ɔn pla ge àaɔ̃ musu.† 17 Tó
à gi̋ n yã̃mai, yá̃pi o gã̃li guu. Tó à gi̋ gã̃lipi yã̃mai lɔ, ǹ aà dilɛ
zi̋̀lo ũ luayã̃dansai ũ.

18 Si̋ana málɛ oɛ́: Pɔ́ pɔ́ á yè dṹniau, aɔ yea musuɛ, mɛ́ pɔ́ pɔ́
á pòlo dṹniau aɔ poloa musuɛ.‡ 19 Málɛ oɛ́ lɔ, tó á gbɛ̃ɔn plaɔ lɛ́
kɛ̀ doũ dṹniau la, yá̃ pɔ́ a a wabikɛ̀ ma Mae pɔ́ kú musuwa píi,
a kɛɛ́ɛ. 20 Asa gu pɔ́ gbɛ̃ɔn pla ge gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ kɔ̃ kà̃aau ń ma tɔ́o,
miɔ kú ń guuɛ.

---

* **18:9** Mat 5.29-30 † **18:16** Iko 19.15 ‡ **18:18** Mat 16.19

[21] Bee gbɛa Piɛɛ mɔ̀ Yesu là à mɛ̀: Dii, gɛ̃n ũma mà sùuukɛ ń
ma gbɛ̃́dee pɔ́ ȉɔ tàaekɛmɛɛoi? Gɛ̃n sopla yȁ? [22] Yesu wèwà à
mɛ̀: Málɛ onɛ, i kɛ gɛ̃n sopla no, gɛ̃n sopla lɛɛ bàaɔ̃kwiɛ.§

[23] Bee yấi kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɨ̋i yấ dɛ lán kíaɛ bee yấwa. Kíae
mɛ́ ye à a ɔ̃a yấ gɔ̃́gɔ̃ ń a ȉwaɔ. [24] Kɛ́ à nà ɔ̃api yấwa, ɔ̃ wà mɔ̀ɛ̀ ń
gbɛ̃́ pɔ́ aà fĩa sɛa miliɔ̃ ɔ̀aa kwio. [25] Lá a ɔ̃a vȉ à fĩapi boo, ɔ̃ aà dii
mɛ̀ wà aà yía ń aà nao ń aà nɛ́ɔ ń pɔ́ pɔ́ a vȉɔ píi, wi gbasa wà aà
kɛ̃́. [26] Ɔ zȉkɛnapi wùlɛ a dii aɛ, à awakpàɛ̀ à mɛ̀: Mɛnakɛmanɔ,
má n fĩabonɛ píi. [27] Ɔ aà dii aà wɛ̃nagwà, à aà gbàɛ à fĩapi tòɛ̀.
[28] Kɛ́ zȉkɛnapi bɔ̀ lé, à kpàaũ ń a zȉkɛndee pɔ́ a fĩa dɔwà ấnusu
ɔwatɛ̃ basɔoo. Ɔ à aà kȕ, àlɛ aà kòlo wi à mɛ̀: Ma fĩabomɛɛ.
[29] Aà gbɛ̃́deepi wùlɛ aà aɛ à awakpàɛ̀ à mɛ̀: Mɛnakɛmanɔ, má
n fĩabonɛ. [30] Ãma i weio. A tò wà aà dàkpɛu e aà a fĩaboɛ.

[31] Kɛ́ aà zȉkɛn gbɛ̃́ kȉniɔ è màa, à kɛ̀nɛ́ ȉ̋i maamaa, ɔ̃ aa gɛ̀ yấpi
sɛ̀lɛ sȉu ń diiɛ píi. [32] Ɔ diipi aà sȉsi à mɛ̀: Iwa vãi! Ma n fĩa tònɛ
píi, kɛ́ n awakpàmɛɛ yấi. [33] Lá ma sùuukɛ̀nnɔ, a maa ǹ sùuukɛ
ń n gbɛ̃́deeo sɔ̃o lé? [34] Aà diipi pɔ pà, a tò wà aà dàkpɛu wàɔ
ȉadawà e aà gɛ fĩapi boò píi. [35] Ɔ Yesu ɛ̀a mɛ̀: Tó á baade lí
sùuukɛ ń a gbɛ̃́deeo ń nɔ̀sɛmɛndooo, màa ma Mae pɔ́ kú musu
a kɛɛ́.

19

Nɔyaa
(Maa 10.1-12)

[1] Kɛ́ Yesu yấ beeɔ ò a làa, à bɔ̀ Galile à gɛ̀ Yude bùsu kpɛ dou
Yuudɛ̃ baale. [2] Bíla tɛaàzi, ɔ̃ à ń gyãeɔ gbȁgbãnɛ́ we. [3] Ɔ Falisieɔ
mɔ̀ líkpalɛiwà, aa aà là aa mɛ̀: Gɔ̃ɛ zɛvȉ à a na ya yấpii yấia? [4] A
wèmá à mɛ̀: Kɛ́ Lua ń kɛ́ gɔ̃ɛ ń nɔɛo za káau, i a kyokɛ á èo lé?*
[5] Lua mɛ̀ a yấi gɔ̃ɛ a go a de ń a daowa, i na a nawa, an pla ḿpii
aai gɔ̃ lán sàwakula ń gbalaowa.† [6] Beewa aa ku dodo lɔo, aa gɔ̃̏
mɛdoũɛ. Ayãmɛto pɔ́ pɔ́ Lua nàkɔ̃wa, gbɛ̃nazȉna su kɛ̃aao. [7] Ɔ
Falisiɔ aà là aa mɛ̀: Bɔ́yãi Mɔizi dȉlɛ gɔ̃ɛ lí gínzila kɛ̃ kpa a nawa,
i gbasa à aà yai?‡ [8] Yesu wèmá à mɛ̀: Mɔizi á gbá zɛ́ à á na yá
kɛ́ á swấ gbãa yấiɛ, ãma a dɛ màa za a daalɛgɔɔo. [9] Málɛ oɛ́, tó
gbɛ̃́ a na yà, mɛ́ i kɛ à gbãsȉkɛ̀ no, tó à nɔ pãle sɛ̀, à gbãsȉkɛ̀ɛ.§

[10] Ɔ aà ȉwaɔ òɛ̀: Tó màa gɔ̃ɛ yấ dɛ ń a nao, a maa wà nɔsɛo.
[11] Ɔ Yesu ònɛ́: I kɛ gɔ̃ɛ píi mɛ́ a fɔ̃ yấpi sɛo, sema gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń
gbá a zɛ́. [12] Asa gbɛ̃eɔ lí nɔsɛo kɛ́ wà ń í màa yấi, mɛ́ gbɛ̃eɔ ȉɔ ku
màa kɛ́ wà ń lɛ wȉ yấi, mɛ́ gbɛ̃eɔ ńzȉa kȕ màa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua
kɨ̋i yấi. Gbɛ̃́ pɔ́ a fɔ̃ yấpi sɛ aà sɛ́.

---

§ **18:22** Daa 4.24 * **19:4** Daa 1.27 † **19:5** Daa 2.24 ‡ **19:7** Iko 24.1-4
§ **19:9** Mat 5.31-32

Bɑ́aadaa nɛ́ɔgu
(Maa 10.13-16, Luk 18.15-17)

13 Bee gbɛa gbɛ̃́ɔ mɔ̀ Yesuɛ ń nɛ́ɔ aà ɔnamá, i wabikɛnɛ́, ɔ̃ aà
ȉwaɔ lɛ́ gínɛ́. 14 Ɔ Yesu mɛ̀: A to nɛ́ɔ mɔ ma kɩ̃́i. Ásu gínɛ́o, asa
kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́iá gbɛ̃́ bee taaɔ pɔ́ɛ. 15 Kɛ́ à ɔnàmá, ɔ̃ à bɔ̀ we.

Ɔde
(Maa 10.17-31, Luk 18.18-30)

16 Ɔ gɔ̃ɛe mɔ̀ Yesu kɩ̃́i, à aà là à mɛ̀: Mɛtulu, bɔ́ maa má kɛ mà
àizɑ̃na ei? 17 A wèwà à mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i ńlɛ ma la maakɛaii? Lua
ado mɛ́ maa. Tó ń ye ǹ gɛ̃ àizɑ̃na guu, ǹyɔ̃ aà yɑ̃dilɛaɔ kũa.
18 Ɔ à aà là à mɛ̀: An kpele ni? Ɔ Yesu mɛ̀: Ǹsuli gbɛ̃dɛo, ńsuli
wúlɛ ń gbɛ̃pɑ̃le nɔoo, ńsuli kpɑ̃́i'oo, ńsuli yɑ̃dɔ n gbɛ̃́deewao,
19 nȉli n de ń n dao kpɛla, ǹyɔ̃ ye n gbɛ̃́deezi lá ńzȉa wɛ̃niwa.*
20 Ɛwaasopi ɑ̀ɛ̀: Má yɑ̃́ beeɔ kũa píi. A kpele mɛ́ gɔ̃̀mɛɛ lɔi?
21 Yesu ɑ̀ɛ̀: Tó ń ye ǹyɔ̃ kú wásawasaɛ,† gɛ ǹ n pɔ́ɔ yía píi, ní
a ɔ̃a kpá taasideɔwa, ní mɔ tɛmazi, ńyɔ̃ɔ àizɛɛ vȉ luabɛ. 22 Kɛ́
ɛ̀waasopi yɑ̃́pi mà, à tà ń pɔsiao kɛ́ aà pɔ́ɔ dasi yɑ̃́i.
23 Ɔ Yesu ò a ȉwaɔnɛ: Sȉana málɛ oɛ́, ɔde gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua
kɩ̃́iu zȉ'ũ. 24 Málɛ oɛ́ lɔ, yiongo gɛ̃a abaawɛu àa dɛ ɔde gɛ̃a kpala
pɔ bɔ̀ Lua kɩ̃́iula. 25 Kɛ́ aà ȉwaɔ yɑ̃́pi mà, ɔ̃ à ń kṹ gbɑ̃a aa mɛ̀:
Tó màaɛ, démɛ a bɔi? 26 Ɔ Yesu ń gwá soee, a ònɛ́: Gbɛ̃nazȉna a
fɔ̃o. Lua mɛ́ apii zɛ́ vȉ.
27 Ɔ Piɛɛ a zɑ̃sȉwà à mɛ̀: Wápiɔ sɔ̃ wa pɔ́pii tò wa bɔ tɛnzi.
Bɔ́mɛ a gɔ̃wɛ̃ɛ sai? 28 Yesu ònɛ́: Sȉana málɛ oɛ́: Tó Gbɛ̃nazȉn Nɛ́
zɔ̃̀lɛ a kpalabaa gawidewa dṹnia dafu guu,‡ á gbɛ̃́ pɔ́ á tɛmaziɔ
á zɔ̃lɛ kpalabaa mɛ̀n kuɛplaɔwa, íɔ yɑ̃́gɔ̃gɔ̃ Isaili bui kuɛplaɔnɛ.
29 Gbɛ̃́ pɔ́ a bɛ tò ge a vȉ̀iɔ ge a dɑ̃unaɔ ge a mae ge a da ge a nɛ́ɔ
ge a buaɔ ma yɑ̃́i, a ɛa bee taa e lɛɛ basɔo, mɛ́ a àizɑ̃na e. 30 Dasi
pɔ́ dɔaaaɔ gɔ̃ zɑ̃́, mɛ́ dasi pɔ́ tɛ́ zɑ̃́ɔ gɔ̃ dɔaaa.

20

Yɑ̃lɛɛũa ń gbɛ̀winaɔ

1 Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i dɛn kɛ: Uabelee mɛ́ bɔ̀ kɔɔkɔɔ, à gɛ̀
gbɛ̀winaɔ wɛɛlɛi aa zȉkɛɛ a bua. 2 An yɑ̃́ kɔ̃sɛ̀ aà ﬁabonɛ́ ɑ̃́nusu
ɔwatɛ̃ dodo. Ɔ à ń gbáɛ a bua. 3 A bɔ̀ lɔ muuwɑ̃amigɔɔ, ɔ̃ à
gbɛ̃pɑ̃leɔ lè gɑ̃aɛ kálɛa pɑ̃. 4 A ònɛ́: Ápiɔ sɔ̃ à gɛ́ zȉkɛi ma bua,
mí ﬁaboɛ́ a zɛ́wa. 5 Ɔ aa gɛ̀. A ɛ̀a bɔ̀ lɔ ȉatɛ̃ minanguo, ɔ̃ à ɛ̀a bɔ̀
ȉatɛ̃ auapilaa, a ò gbɛ̃pɑ̃leɔnɛ màa lɔ. 6 Kɛ́ à bɔ̀ oosi, à gbɛ̃pɑ̃leɔ
lè kálɛa, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i á kálɛa la pɑ̃ za kɔɔi? 7 Aa wèwà
aa mɛ̀: Kɛ́ wi zȉdawɛ̃ɛo yɑ̃́iɛ. A ònɛ́: A gɛ́ zȉkɛi ma bua sɔ̃. 8 Ȉatɛ̃
gɛ̃a kpɛ́u* ɔ̃ budepi ò a ziiaɛ: Zȉkɛnaɔ sísi ǹ ﬁabonɛ́. Daalɛ gbɛ̃́

* **19:19** Bɔa 20.12-16 † **19:21** Mat 5.48 ‡ **19:28** Dan 7.13-14 * **20:8** Iko 24.15

zɑ̃́ɔwa e à gɛ midɛ gbɛ̃́ káauɔwa. 9 Ɔ oosideɔ mɔ̀, aa ɑ̃́nusu
ɔwatɛ̃ è mɛ̀ndodo. 10 Kɛ́ gbɛ̃́ káauɔ mɔ̀, aalɛ e ń ɔ̃a aɔ dɛ gbɛ̃́
zɑ̃́ɔlaɛ, ɔ̃ ɑ̃́nusu ɔwatɛ̃ do aa è ḿpii. 11 Kɛ́ aa ń ɔ̃a sì̀, ɔ̃ aa zɔadɔ̀
uabelepiwa 12 aa mɛ̀: Lɛɛlu do ɔ̃ gbɛ̃́ zɑ̃́ɔ zi̋kɛ̀, mɛ́ n ń dílɛ sáa ń
wá gbɛ̃́ pɔ́ wa zi̋ zɔ̃ɔde kɛ̀, wa i̋atɛ̃ gbɑ̃a kàkawálaɔa? 13 Ɔ à wè ń
gbɛ̃́piɔ dowa à mɛ̀: Ma gbɛ̃́, mi n bleo. Wa kɔ̃ yɑ̃mà ɑ̃́nusu ɔwatɛ̃
do musu nolo? 14 N n pɔ́ si ǹ tá. Má ye kpa gbɛ̃́ zɑ̃́ɛ beewa lá n
pɔ́waɛ. 15 Má zɛvi̋ mà kɛ ń ma ɔ̃ao lá má yeiwao lé? N̄lɛ wɛbɔbɔi
kɛ́ má gbɛ̃kɛ vi̋ yɑ̃́i yɑ̀? 16 Beewa gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ zɑ̃́ɔ gɔ̃ dɔaaa, mɛ́ gbɛ̃́
pɔ́ dɔaaaɔ gɔ̃ zɑ̃́.

Yesu a gaa ń a vuao yɑ̃'oa
(Maa 10.32-34, Luk 18.31-34)

17 Gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ gɛ́ Yelusalɛũ, à a i̋wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ kɑ̀aa ńtɛ̃ɛ,
à yɑ̃'ɔ̀nɛ́ zɛ́u à mɛ̀: 18 Wálɛ gɛ́ Yelusalɛũɛ. We wa Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́
kpáu sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyɑ̃danɛdeɔwa, aai yɑ̃daaàla, 19 aai
aà kpa luayɑ̃dɔ̃nsaiɔwa. Aa aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ, aai aà gbɛ̃ ń flàalao,
aai aà páliwa, aai aà dɛ, i vu a gɔɔ àaɔ̃dezi̋.

Zaaki ń Zɑ̃ao wabikɛa
(Maa 10.35-45)

20 Bee gbɛa Zebedee nɛ́ɔ da mɔ̀ Yesu ki̋i ń a nɛ́ɔ. A ye
wabikɛwà, ɔ̃ à kù̀lɛɛ̀. 21 Ɔ Yesu aà là à mɛ̀: Bɔ́ ń yeii? A wèwà à
mɛ̀: To ma nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɛɔ aaɔ kunnɔ n kpalau, gbɛ̃do n ɔplaai,
gbɛ̃do ɔzɛɛi. 22 Ɔ Yesu ò nɛ́piɔnɛ à mɛ̀: Á yɑ̃́ pɔ́ álɛ a wabikɛa dɔ̃o.
Taasi kɛɛona pɔ́ má a imi, á fɔ̃ mia? Aa wèwà aa mɛ̀: Wá fɔ̃́.
23 Yesu mɛ̀: I pɔ́ má mi, á mi fá, ɑ̃ma zɔ̃lɛa ma ɔplaai ge ma ɔzɛɛi
dɛ ma yɑ̃́ ũo. Zɔ̃lɛki̋i beeɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ ma Mae kɛ̀kɛnɛ́ɔ pɔ́ ũɛ. 24 Kɛ́
aà i̋wa gbɛ̃ɔn kwi ki̋niɔ yɑ̃́pi mà, an pɔ pà vi̋i ń dɑ̃unapiozi. 25 Ɔ
Yesu ń kɑ̃aa ḿpii, a ɔ̀nɛ́: Á dɔ̃ kɛ́ bùsu gbɑ̃adeɔ i̋ gbɑ̃ablemá,
mɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ i̋ ikokɛmá, 26 ɑ̃ma aɔ dɛ màa á ki̋io. Tó á gbɛ̃e ye àɔ
dɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, aà gɔ̃ á dɔnlɛde ũ. 27 Tó á gbɛ̃e ye àɔ dɛ dɔaana ũ,
aà gɔ̃ á zɔ̀blena ũ. 28 Asa Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ i mɔ wà dɔalɛo, à mɔ̀ dɔi
gbɛ̃́ɔlɛɛ, i gi a wɛ̃nii gbɛ̃́ dasiɔ boa yɑ̃́i.

Vi̋a baakɛnaɔ gbɑ̃́gbɑ̃a
(Maa 10.46-52, Luk 18.35-43)

29 Gɔɔ pɔ́ aalɛ bɔ Yeliko, bíla tɛ́ Yesuzi. 30 Vi̋a gbɛ̃ɔn plaɔ zɔ̃lɛ
zɛ́ lɛ́, aa mà Yesu mɛ́ lɛ́ gɛ̃, ɔ̃ aalɛ lɛ́ gbɑ̃a zu aa mɛ̀: Dii, Davidi
Bui, wá wɛ̃nagwa! 31 Wàlɛ gínɛ́ wàlɛ mɛ aa nílɛ, ɔ̃ an lɛzu kɛ̀kɛ
gbɑ̃akù̃ aa mɛ̀: Dii, Davidi Bui, wá wɛ̃nagwa! 32 Ɔ Yesu zɛ̀ à ń
sisi à ń lá à mɛ̀: Bɔ́ á ye mà kɛɛ́i? 33 Aa wèwà aa mɛ̀: Dii, wá ye
ǹ wá wɛ́ wɛ̃wɛ̃ɛɛ. 34 Yesu ń wɛ̃nagwà, à ɔkɑ̀ ń wɛ́wa. Wegɔ̃ɔ aa
gu'è, ɔ̃ aa bɔ̀ tɛaàzi.

21

Gbã̀akpaa Yesuzi Yelusalɛũ
(Maa 11.1-26, Luk 19.28-48, Zã̀a 12.12-22)
1 Kɛ́ aa kà kãi ń Yelusalɛũo, aa kà Bɛfaze wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Kùkpɛ
sȉsȉpɔlɛu, ɔ̃ Yesu a ȉwa gbɛ̃ɔn plaɔ zȉ 2 a ònɛ́: A gɛ́ wɛ̃́lɛ pɔ́ kálɛ
á aɛ kee guu. Tó a gɛ̃, á zàa'ȉna e dɔa ń a nɛ́o wegɔ̃ɔ. A polo
suomɛɛ. 3 Tó gbɛ̃e á lá, kpelewa ni, í mɛ Dii mɛ́ ye ń mɔaoi, a ń
gbaɛɛ̀ tia. 4 A dɛ màa kɛ́ yã́ pɔ́ ãnabi ò kɛ yã́iɛ, à mɛ̀:
5 O Siɔnadeɔnɛ an kía mɛ́ lɛ́ mɔ́ ń kṹi.
Aà nɔ̀sɛ niɛ, a di zàa'ȉn bɔlɔ kpɛ.*
6 Iwapiɔ gɛ kɛ̀ lá Yesu ònɛ́wa. 7 Aa sù ń zàa'ȉnapio ń a nɛ́o, aa
ń ulaɔ kpàlɛmá, ɔ̃ Yesu dȉkpɛ. 8 Gbɛ̃́ dasideɔ lɛ́ ń ulaɔ kpálɛ zɛ́u,†
gbɛ̃eɔ lɛ́ lá zɔ̃ wàlɛ kpálɛ zɛ́u lɔ. 9 Bíla pɔ́ dɔaaaɛ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ aà
kpɛɔ lɛ́ wiilɛ wàlɛ mɛ:
Gbãa kɛ, Davidi Bui!
Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o ũ!
Wà gbãakpaaàzi à zɔ̃ luawa.‡
10 Kɛ́ Yesu gɛ̃̀ Yelusalɛũ, wɛ̃́lɛ lòo, gbɛ̃́pii lɛ́ mɛ: Dén gbɛ̃́ bee
ũi? 11 Bíla mɛ̀: Ãnabi Yesuɛ. A bɔ̀ Nazalɛti, Galile bùsuuɛ.

Yesu gɛa Lua ua
(Maa 11.15-19, Luk 19.45-48, Zã̀a 2.13-22)
12 Yesu gɛ̃̀ Lua ua à laayianaɔ ń laalunaɔ yà ń bɔ́lɛ píi. A
ɔlɛũkpakɛnaɔ táabũnuɔ ń felenyianaɔ kȉlaɔ fuangba. 13 A ònɛ́:
A kɛ̃a Lua taalau, wali o ma kpɛ́ɛ lousisikpɛ,§ ɔ̃ á kɛ̀ gbɛ̃blenaɔ
tòo ũ.*
14 Vȉaɔ ń ɛɛɔ mɔ̀ aà kṹi Lua ua we, ɔ̃ à ń gbãgbã. 15 Kɛ́ sa'onkiaɔ
ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ yãbɔnsaɛ pɔ́ àlɛ kɛɔ è, mɛ́ aa mà nɛ́ɔ
lɛ́ wiidɔwà Lua ua aalɛ mɛ, gbãa kɛ Davidi Bui, ɔ̃ an pɔ pà.
16 Aa òɛ̀: N mà lá aalɛ oa? Yesu wèmá à mɛ̀: Ao! Kɛ́ Lua dà
nɛ́fɛ̃nɛnaɔnɛ ń nɛ́ yɔ̃minaɔ aa a táasilɛ, i a kyokɛo lé?† 17 Ɔ à bɔ̀
wɛ̃́lɛu à ń tó we, à tà ii Bɛtani.

Yesu kaadɔɛnli kaa
(Maa 11.12-14,20-24)
18 Kɛ́ gu dɔ̀ kɔɔkɔɔ, à ɛ̀a lɛ́ su wɛ̃́lɛdau, ɔ̃ nɔana lɛ́ aà dɛ. 19 A
kaadɔɛnli è zɛ́ lɛ́, ɔ̃ à sɔ̃̀i, i nɛ́ ewào, sema lá pã. Ɔ a ò lípiɛ: Nyɔ̃
nɛ'i bau lɔo. Wegɔ̃ɔ lípi giigàga. 20 Kɛ́ aà ȉwaɔ è, ɔ̃ à bɔ̀ ń saɛ aa
mɛ̀: Akɛa kaadɔɛnlipi giigàga màa gɔ̃̀ɔi? 21 Yesu wèmá à mɛ̀:
Sȉana málɛ oɛ́, tó á Lua náai vȉ seasai, i kɛ kaadɔɛnlipi yã́ ɔ̃ á kɛ
adoo. Baa tó á ò sȉsȉɛ beeɛ aà azȉa sɛ zu ísiau, a kɛɛ.‡ 22 Tó á Lua
náai vȉ, pɔ́ pɔ́ á gbɛ̀awà wabikɛa guu píi, á eɛ.

---

* **21:5** Zkl 9.9 † **21:8** 2Kia 9.13 ‡ **21:9** Soũ 118.25-26 § **21:13** Isa 56.7
* **21:13** Zel 7.11 † **21:16** Soũ 8.3 ‡ **21:21** Mat 17.20

Yesu laa a ikoi
(Maa 11.27-33, Luk 20.1-8)

23 Yesu gɛ̃̀ Lua ua, àlɛ yɑ̃danɛ́. Ɔ sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ mɔ̀ aà là
aa mɛ̀: Iko kpele ńlɛ yɑ̃́ beeɔ kɛòi? Démɛ n gba iko beei? 24 Ɔ
Yesu wèmá à mɛ̀: Mapi sɔ̃ má yɑ̃́ mɛ̀ndo gbɛawá. Tó á òmɛɛ, ɔ̃
má iko pɔ́ málɛ yɑ̃́ beeɔ kɛo oɛ́. 25 Dé iko Zɑ̃a gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀òi?§
Lua pɔ́ yɑ̃̀, ge gbɛ̃nazı̃̀na pɔ́ɛ? Ɔ aa lɛkpàaı̃̀ aa mɛ̀: Tó wa mɛ̀
Lua pɔ́ɛ, a wá lá bɔ́yɑ̃i wi Zɑ̃a yɑ̃́ sio ni. 26 Tó wa mɛ̀ gbɛ̃nazı̃̀na
pɔ́ɛ sɔ̃, wá bíla vı̃̀a vı̃̀, asa ampii aa Zɑ̃a ɑ̃nabikɛ sı̃̀ɛ. 27 Ɔ aa wè
Yesuwa aa mɛ̀: Wá dɔ̃o. Ɔ Yesu ònɛ́: Mapi sɔ̃ má iko pɔ́ málɛ yɑ̃́
beeɔ kɛo oɛ́o.

Nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔ

28 Ɔ Yesu mɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ nɛgɔ̃ɛnaɔ vı̃̀ gbɛ̃ɔn pla. Ɔ a ò Wooɛ:
Gɛ́ zı̃̀kɛi bua gbɑ̃. 29 Woo mɛ̀: Má gɛo. Ɔ à nɔ̀sɛlı̃̀lɛ gbɛzɑ̃, à
gɛ̀. 30 Maepi gɛ ò Seɛ mɑ̀a lɔ. Ɔ Se mɛ̀: Too. Kási i gɛo. 31 Á è
kpelewai? Gbɛ̃ɔn plapiɔ guu, an démɛ a mae pɔeɑ̃ kɛ̀i? Aa mɛ̀:
Wooɛ. Ɔ Yesu ònɛ́: Sı̃̀ana málɛ oɛ́: Ɔsinaɔ ń káaluaɔ gɛ̃ kpala pɔ́
bɔ̀ Lua kı̃̀́i guu á ɑ̃a. 32 Asa Zɑ̃a mɔ̀ à zɛ́ súsu ɔ̀lɔɛ́, i aà yɑ̃́ sio.
Ɔsinaɔ n káaluaɔ mɛ́ aa aà yɑ̃́ sı̃̀. Baa ń bee eao i nɔ̀sɛlilɛ gbɛzɑ̃
a aà yɑ̃́ sı̃̀o.

Vɛ̃ɛbu zı̃̀kɛnaɔ
(Maa 12.1-12, Luk 20.9-18)

33 A yɑ̃pɑ̃le ma lɔ. Uabelee mɛ́ kú a vɛ̃ɛbu vı̃̀, à kaa lı̃̀ai à ɛyɔ̃̀
a guu vɛ̃ɛfɛ̃kı̃̀i ũ, à gbadà.* Ɔ à a vɛ̃ɛbupi nà zı̃̀kɛnaɔnɛ ń ɔzı̃̀, ɔ̃
à fɛ̀lɛ ń táo. 34 Kɛ́ vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃gɔɔ kà, ɔ̃ à a ı̃̀waɔ zı̃̀ zı̃̀kɛnapiɔwa aa
a vɛ̃ɛ asea siɛ. 35 Ɔ zı̃̀kɛnapiɔ aà ı̃̀waɔ kũ̀kũ, aa ń gbɛ̃do gbɛ̃̀, aa
ń gbɛ̃do dɛ̀, aa ń gbɛ̃do pàpa ń gbɛo aa dɛ̀. 36 Uabelepi ɛ̀a ı̃̀wa
pɑ̃leɔ zı̃̀,† an dasi dɛ gbɛ̃́ káauɔla, ɔ̃ aa kɛ̀nɛ́ mɑ̀a lɔ. 37 Gbɛzɑ̃ ɔ̃ à
a nɛ́ zı̃̀mɑ́ à mɛ̀: Aa ma nɛ́ yɑ̃da. 38 Kɛ́ zı̃̀kɛnapiɔ nɛ́pi è, aa òkɔ̃ɛ:
Túbiblenan kee. Wà aà dɛ, bú i gɔ̃wɛ̃ɛ. 39 Ɔ aa aà kũ̀ bɔ̀ò kaau
aa aà dɛ̀. 40 Tó búde sù, kpelewa a kɛ zı̃̀kɛnapiɔnɛi? 41 Aa wèwà
aa mɛ̀: A gbɛ̃́ pɑ̃sı̃̀piɔ dɛdɛ pɑ̃sı̃̀pɑ̃sı̃̀ɛ, i búpi na zı̃̀kɛn pɑ̃le pɔ́ aa
aà asea kpawa a gɔɔwaɔnɛ ń ɔzı̃̀. 42 Ɔ Yesu ònɛ́: I yɑ̃́ɛ bee kyokɛ
taalauo lé?

Gbɛ pɔ́ ɛ̃bonaɔ pɑ̃kpài mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.

Dii mɛ́ bee kɛ̀ ɔ̃ à kɛ̀wɛ̃ɛ yɑ̃bɔnsaɛ ũ.‡

43-44 Ayɑ̃mɛto málɛ oɛ́: Lua a á bɔ kpala pɔ́ bɔ̀ a kı̃̀́i guu, i gbɛ̃́ pɔ́
aa a asea kpawaɔ kpau.

---

§ **21:25** Mat 3.6 * **21:33** Isa 5.1-2 † **21:36** 2Lad 36.15 ‡ **21:42** Soũ 118.22-23

45 Kɛ́ sa'onkiaɔ ń Falisiɔ Yesu yã̀lɛɛũ̀anɛpiɔ mà, aa dɔ̃̀ kɛ́ ń yã́
àlɛ o. 46 Ɔ aalɛ zɛwɛɛlɛ wà aà kṹ, ãma aa vĩ̀akɛ̀ bílaɛ, kɛ́ wà aà
dĩ̀lɛ ãnabi ũ yã́i.

22

Nɔsɛpɔnakɛa
(Luk 14.15-24)

1 Yesu ɛ̀a yã̀lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: 2 Lá kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛn kɛ lɔ.
Kíae mɛ́ lɛ́ nɔsɛpɔnakɛ a nɛ́ɛ, 3 ɔ̃ à a zĩ̀kɛnaɔ zĩ̀ gbɛ̃́ pɔ́ à ń gbɛa
blɛbleawaɔ sísii, ãma aa ye mɔaio. 4 Ɔ à ɛ̀a zĩ̀kɛnpãleɔ zĩ̀ a òńɛ́:
A gɛ o gbɛ̃́ pɔ́ ma ń gbɛaɔnɛ ma sɔu mà, ma zuswanaɔ ń pɔtuo
mɛkpaaɔ dɛ̀dɛ má làa. Aa mɔ nɔsɛ guu. 5 Ɔ aai laaidɔ yã́piwao,
an baade gɛ̀ a bɔɔlɛkɛi. Gbɛ̃eɔ gɛ̀ ń bua, gbɛ̃eɔ gɛ̀ ń laatai, 6 gbɛ̃́
kĩ̀niɔ zĩ̀kɛnapiɔ kũ̀kũ aa widàmá aa ń dɛdɛ. 7 Ɔ kíapi pɔ pà,
à a sosaɔ gbàɛ aa gɛ̀ gbɛ̃dɛnapiɔ dɛ̀dɛ, ɔ̃ aa tɛsɔ̃̀ ń wɛ̃́lɛwa. 8 Ɔ
kíapi gbàsa ò a zĩ̀kɛnaɔnɛ: Nɔsɛblɛ mà, ãma gbɛ̃́ pɔ́ ma ń gbɛaɔ
kɛ̀wà fɛ̃́nɛũ. 9 A gɛ́ zɛ́kpaaɔ guu, í gbɛ̃́ pɔ́ á è píi sísi nɔsɛ guu.
10 Ɔ zĩ̀kɛnapiɔ fɛ̀lɛ gɛ̀ zɛ́ɔ guu, aa gbɛ̃́ pɔ́ aa èɔ kã̀aa, gbɛ̃vãiɔ ń
gbɛ̃maaɔ píi. Màa nɔsɛpɔnakɛnaɔ gupà.
11 Kɛ́ kíapi gɛ̃̀ pɔnakɛnapiɔ gwai, à gɔ̃ɛe è we, a nɔsɛpɔna ula
daao, 12 ɔ̃ a òɛ̀: Ma gbɛ̃́, àkɛa n gɛ̃ la nɔsɛpɔna uladasaii? Ɔ à nĩ̀
kpã̀uu. 13 Ɔ kía ò a dɔaiɔnɛ: A aà ɔɔ ye ń aà gbáɔ, í aà zu bàasi
gusiau. We a ɔ́ɔlɔu à ɔdi a musu. 14 Asa dasi ɔ̃ Lua sĩ̀si, ãma gbɛ̃́
pɔ́ a sɛ̀ɔ bílao.

Yesu lousisin gbɛ̃zɔ̃ɔɔ fua
(Maa 12.13-40, Luk 10.25-28, 20.19-47)

15 Bee gbɛa ɔ̃ Falisiɔ bɔ̀ gɛ̀ lɛkpàaĩ lá wà kɛ aa e Yesu kṹ a
yã'oa guu. 16 Ɔ aa ń ĩ̀waɔ zĩ̀wà ń Elodi kpala zɛnkpɛdeeɔ, aa mɛ̀:
Mɛtulu, wá dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ náaiden n ũ. Ni Lua zɛ́ ɔlɔnɛ́ wásawasaɛ.
Nili yã́si ń gbɛ̃́ɔ ublembɛkɛ yã́io, asa nili gbɛ̃e wɛgwao. 17 Lá
ń è ǹ owɛ̃ɛ. A kũ̀ wà wɛ̃̀'ɔ̃a kpá Sezaawaa, ge i kũo? 18 Yesu ń
nɔ̀sɛvãi dɔ̃̀má à mɛ̀: Mɔafilideɔ! Bɔ́yãi álɛ filifilimbakpamɛɛi?
19 A ɔ̃a pɔ́ wĩ̀ wɛ̃̀'ɔ̃a kpaò ɔlɔmɛɛ. Ɔ aa ɔ̃api do dɔ̀ɛ̀. 20 Ɔ à ń lá à
mɛ̀: Dé mi ń a tɔ́on lai? 21 Aa wɛ̀wà aa mɛ̀: Sezaa pɔ́ɛ. Ɔ a òńɛ́:
Too, à Sezaa dee pɔ́ kpawà, í Lua pɔ́ kpawà. 22 Kɛ́ aa yã́pi mà,
à bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aa aà tò we aa tà.
23 Gɔɔ doũpi zĩ́ Saduseeɔ mɔ̀ Yesu kĩ́i. Aaĩ mɛ gɛɔ lí vuo, ɔ̃ aa
aà là aa mɛ̀: 24 Mɛtulu, Mɔizi mɛ̀, tó gɔ̃ɛ gà nɛ́sai, dãuna lí a vĩ̀i
gyaa da'uakɛ, aà a vĩ̀i gɛ̃ɛ kɛò.* 25 Tɔ̀ɔ. Dedoũdeɔ kú wá guu yãa
gbɛ̃ɔn sopla. Woo nɔ sɛ̀ à gà a nɔpi tò nɛ́sai, ɔ̃ gyaa gɔ̃̀ Seɛ. 26 A

* **22:24** Iko 25.5

kɛ̀ Seɛ mà̀a lɔ ń Bíɔo e à gɛ̀ pɛ̀ gbɛ̃ɔn soplapiɔwa píi. [27] Ampii
gbɛa ɔ̃ nɔ gà sɔ̃. [28] Gɛɔ vugɔɔzi̋ an gbɛ̃ɔn soplapiɔ guu, démɛ aɔ
nɔpi vi̋i? Asa ampii aa aà dɔ̃ nɔ ũɛ. [29] Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: A
sãsãɛ á Luayãtaala ń aà gbãao dɔ̃sai yã́i. [30] Tó gɛɔ vù, aa nɔsɛo,
aa zãkɛo, aaɔ ku lán luabɛ malaikaɔwaɛ. [31] Gɛɔ vua yã́ musu
i yã́ pɔ́ Lua ò̀ɛ́ kyokɛo lé? A mɛ̀ [32] ámɛaa Ablahaũ ń Izaakio ń
Yakɔbuo Lua.† Gɛɔ Luan aà ũo, sema gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ. [33] Kɛ́ bíla yã́pi
mà, aà yãdaanɛ́ di̋má.

[34] Kɛ́ Falisiɔ mà Yesu Saduseɔ fù, aa kɔ̃ kã̀aa. [35] Ɔ an
ikoyãdɔ̃naɔ do likpàlɛwà à aà là à mɛ̀: [36] Mɛtulu, Mɔizi ikoyã
kpele gbia mɛ́ dɛńlai? [37] Yesu wèwà à mɛ̀: Nyɔ̃ ye Dii n Luazi
ń nɔ̀sɛmɛndoo teasisai, n sɔ̃ iɔ kuwà.‡ [38] Ikoyã pɔ́ a gbia dɛńlan
we. [39] A plaade pɔ́ bɔ̀wan kɛ: Nyɔ̃ ye ń gbɛ̃nazi̋n deezi lá nzi̋a
wɛ̃niwa.§ [40] Mɔizi ikoyã píi ń ãnabiɔ yã́ɔ píi looa ikoyã mɛ̀n pla
beeɔwaɛ.

[41] Lá Falisiɔ kãaaa, Yesu ń lá à mɛ̀: [42] A è kpelewa Mɛsii yã́
musui? Dé buin aà ũi? Aa wèwà aa mɛ̀: Davidi buiɛ. [43] Ɔ Yesu
ònɛ́: Akɛa Lua Nisi̋na dɛ̀dɛ Davidiwa, ɔ̃ a ò̀ɛ Diii? A mɛ̀
[44] Dii ò ma Diiɛ aà zɔ̃lɛ a ɔplaai
e à̀a aà ibɛɛɔ kálɛɛ̀ a gbá zíɛ.*
[45] Lá Davidi ò̀ɛ Dii, kpelewa aɔ dɛ aà bui ũi? [46] Gbɛ̃e i fɔ̃
yã́zãsi̋wào. Za gɔɔ bee gbɛ̃e i we yãe là̀wà lɔo.

23

Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔ mɔafili
(Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

[1] Bee gbɛa Yesu yã'ò bílaɛ ń a i̋waɔ [2] à mɛ̀: Mɔizi
ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔ mɛ́ aa gɔ̃̀ Mɔizi gɛ̃ɛ ũ. [3] Ayã́mɛto àli yã́
pɔ́ aai̋ oɛ́ɔ kɛ píi, íɔ kũa. Ama ásu ń kɛa kɛo, asa aali yã́ pɔ́ aai̋
o kɛo. [4] Aai̋ aso gbia yeye da gbɛ̃́ɔnɛ ń gã̀uɛ, mɛ́ baa ɔton do
aaliɔ ye kaio. [5] Aai̋ ń yã́ píi kɛ kɛ́ gbɛ̃́ɔ ń e yã́iɛ. Mà̀a aai̋ Lua
yã́ ɛsɛba gbɛ̃̀nɛ da,* aai̋ tùfa gbã̀a da ń pɔkasai.† [6] Pɔnablɛble
zɔ̃lɛki̋i maaɔ ń lousisikpɛ zɔ̃lɛki̋i maaɔ ɔ̃ aai̋ɔ wɛɛlɛ zɔ̃lɛu. [7] Aai̋ɔ
ye wàɔ fɔkpakpamá gãaɛ, wàɔ onɛ Mɛtulu. [8] Ásuli tó wà oɛ́
Mɛtuluo, asa ápii vi̋iɔ n dãunaɔn á ũ, mɛ́ á Mɛtulu mɛ̀ndoɛ.
[9] Ásuli o gbɛ̃eɛ á mae dű́nia guu lao, asa á Mae mɛ̀ndoɛ, ɔ̃mɛ
kú musu. [10] Ásuli tó wà oɛ́ Dɔaanao, asa á Dɔaana mɛ̀ndoɛ, ɔ̃n
Mɛsii ũ. [11] Gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃ɔ á guu aàɔ dɛ á dɔnlɛde ũ.‡ [12] Gbɛ̃́ pɔ́ i̋ azi̋a
kã́fi̋ Lua a aà busaɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ i̋ azi̋a busa Lua a aà kã́fi̋.

---

† **22:32** Bɔa 3.6 ‡ **22:37** Iko 6.5 § **22:39** Lev 19.18 * **22:44** Soũ 110.1
* **23:5** Iko 6.8 † **23:5** Nao 15.38 ‡ **23:11** Mat 20.26-27

Yesu zɔadɔa Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔwa (Luk 11.37-42)

13 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I kpala pɔ bɔ̀
Lua kı̋i zɛ́ ta gbɛ̃́ɔnɛ. Ili gɛ̃uo, mɛ́ ili we gbɛ̃́ pɔ́ aa ye gɛ̃uɔ gɛ̃̀u
sɔ̃o.
14 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I wabi gbȁa kɛ
Luawa à gyaaɔ bleò. Bee yấi á ȉadama pãsȉ aɔ dɛńla.
15 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I bɛbɛ tɔɔlɛ ń
ísiao ȉwa mɛ̀ndo ea yấi. Tó á è sɔ̃, i aà kɛ tɛ́ pɔ́ ũ dɛála lɛɛ plaɛ.
16 Waiyoo á vȉa dɔaanaɔ! I mɛ tó wà mɛ̀ wa sȉ ń Lua kpɛ́o, a
yãe vȉo, ãma tó wà mɛ̀ wa sȉ ń Lua kpɛ́ vuao, bee mɛ́ yãvȉ. 17 Vȉa
mȉsaideɔ! A kpele mɛ́ zɔ̃ɔi? Vua yȁ, ge Lua kpɛ́ pɔ́ ȉ to vua gɔ̃ aà
pɔ́ ũɛ? 18 I mɛ lɔ tó wà mɛ̀ wa sȉ ń sa'okȉio, a yãe vȉo, ãma tó wà
mɛ̀ wa sȉ ń sa'obɔ pɔ́ kú weo, bee mɛ́ yãvȉ. 19 Vȉaɔ! A kpele mɛ́
zɔ̃ɔi? Sa'obɔ yȁ, ge sa'okȉi pɔ́ ȉ to sa'obɔ gɔ̃ Lua pɔ́ ũɛ? 20 Gbɛ̃́ pɔ́
mɛ̀ á sȉ ń sa'okȉio, a sȉ ń pɔ́ pɔ́ kú weɔɛ lɔ píi. 21 Gbɛ̃́ pɔ́ mɛ̀ á sȉ ń
Lua kpɛ́o, a sȉ ń Lua pɔ́ kú a guuoɛ lɔ. 22 Gbɛ̃́ pɔ́ mɛ̀ á sȉ ń luabɛo,
a sȉ ń Lua kpalabaao§ ń Lua pɔ́ zɔ̃lɛwàoɛ.
23 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I toeɔ dosina n
kíanaɔkpeo ń dȁ láo kwide kpa Luawa, ɔ̃ i Mɔizi ikoyã gbiaɔ to
we, yấzɛde ń sùuuo ń náaio. Yấ beeɔ mɛ́ dɛ wà kɛ a kȉni tosai.*
24 Vȉa dɔaanaɔ! I maemilona plɛ á imiau, ɔ̃ i yiongo mɔ́.
25 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I gbãbɔ bisaɔ
kpɛɛ ń taɔ, mɛ́ bȉi ń gbɛ̃taiinkɛao mɛ́ á nɔ̀sɛ pà. 26 Falisi vȉa!
Bisa guu pípi gȉa, a kpɛ i gɔ̃ gbãsȉsai.
27 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! Á dɛ lán mia pɔ́
wà soolɛ̀wàɔwaɛ. An kpɛ maa wɛ́ɛ, ãma gɛwaɔ ń gbãsȉ píio mɛ́
ń guu pà. 28 Màaɛ ápiɔ sɔ̃, á bɛa maa gbɛ̃́ɔ wɛ́ɛ, ãma mɔafili ń
yãvãio mɛ́ á guu pà.
29 Waiyoo á yãdanɛdeɔ ń Falisiɔ! Mɔafilideɔ! I pɔ́ bo ãnabiɔ
miaɔwa, i zãble Lua gbɛ̃́ɔ pɔ́wa, 30 i mɛ: Tó wá kú yãa wá deziɔ
gɔɔ, wá bàa aɔ kúńnɔ ãnabiɔ dɛdɛa guuo. 31 Beewa á dɔ̃̀ kɛ́ gbɛ̃́
pɔ́ aa ãnabiɔ dɛ̀dɛɔ buiɔn á ũ. 32 A ãiakɛ à á deziɔ tàaaba, í
a midɛ sa! 33 Mlɛ̃ɔ! Gbɛ̃nazȉn píligonaɔ! Kpelewa á bɔ tɛ́ yấ
pɔ́ daaála guui?† 34 A yấi má ãnabiɔ ń ɔ̃nɔnaɔ ń yãdanɛdeɔ
zȉwá, í ń gbɛ̃eɔ dɛdɛ, í ń gbɛ̃eɔ páliwa, í ń gbɛ̃eɔ gbɛ̃ ń flàalao á
lousisikpɛɔ guu, í ń yá wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo. 35 Beewa Lua gbɛ̃́ pɔ́ wà ń
dɛdɛɔ yấ a wi á musu, sɛa za gbɛ̃maa Abɛliwa‡ e à gɛ̀ pɛ̀ Balakia
nɛ́ Zakali pɔ́ a aà dɛ̀ Lua kpɛ́ ń sa'okȉio zãnguowa.§ 36 Sȉana
málɛ oɛ́, yấ beeɔ píi a wi gbãgbɛ̃ɔ musuɛ.

---

§ **23:22** Isa 66.1 * **23:23** Lev 27.30 † **23:33** Mat 3.7, 12.34 ‡ **23:35** Daa 4.8
§ **23:35** 2Lad 24.20-21

37 Yelusalɛũdeɔ, Yelusalɛũdeɔ! A ãnabiɔ dɛ̀dɛ, a gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń
zĩ́wáɔ pàpa ń gbɛo a ń dɛdɛ. Miɔ ye mà á kãaamazi mɔ̀ɔmɔɔ, lá
ko ĩ̀ a gȁsĩ̀a kú a nɛ́ɔlawa, ãma ili weio. 38 Lua a á kpɛ́ tɔ́ɛ kpɛ́zĩ̀
ũɛ sa. 39 Málɛ oɛ́, za tia á ma e lɔo, e à omɛɛ báaade gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́
ń Dii tɔ́o.*

24

Yelusalɛũ dúuzɔ̃a ń dṹnialaagɔɔ seelaɔ
(Maa 13.1-20, Luk 21.5-24)

1 Yesu bɔ̀ Lua ua, àlɛ tá, ɔ̃ aà ĩ̀waɔ sɔ̃̀aàzi, aa lɛsuikɛ̀ɛ̀ Lua kpɛ́
dɔawa. 2 Ɔ Yesu ònɛ́: A bee è píia? Sĩ̀ana málɛ oɛ́, wa gbɛe to
dikɔ̃a weo, wa a dúuzɔ̃ɛ.
3 Gɔɔ pɔ́ Yesu zɔ̃lɛa Kùkpɛ sĩ̀sĩ̀pɔlɛu, aà ĩ̀waɔ mɔ̀ aà kĩ́i ńtɛ̃ɛ,
aa aà là aa mɛ̀: Owɛ̃ɛ, yã́ beeɔ kɛ bɔɛ ni? Bɔ́mɛ aɔ dɛ n mɔa ń
dṹnialaagɔɔo seela ũi? 4 Yesu wèmá à mɛ̀: A laaika, ásu to gbɛ̃e
á sã́são. 5 Asa gbɛ̃́ɔ mɔ́ ń ma tɔ́o dasi, aa mɛ Mɛsiin ń ũ, aa gbɛ̃́ɔ
sã́sã dasi. 6 Ali zĩ̀ bao ma ń a súuo. Ásu to sɔ̃ kɛ̃́águo. Bee a kɛɛ,
ãma gɔɔ láaa pɔ́n we gĩ̀ao. 7 Asa bui ń buio aa fɛlɛ ń kɔ̃oɛ, màaɛ
lɔ bùsu ń bùsuo. Nɔana ń tɔɔlɛ lualuaao aɔ ku guɔu dasi. 8 Yã́piɔ
píiá nɔwãwã daalɛaɛ. 9 Bee gbɛa wa á kpámá wà á wɛtã, wi á
dɛ, bui píi i zaágu ma yã́i.* 10 Gbɛ̃́ dasideɔ i gbasa fu, aai bɔ
kɔ̃ kpɛ, aaiɔ zakɔ̃u. 11 Ánabi ɛgɛnaɔ mɔ dasi aa gbɛ̃́ɔ sã́sã dasi,
12 yãvãi i kɔ̃́, gbɛ̃́ dasideɔ yea Luazi i busa. 13 Gbɛ̃́ pɔ́ zɛa gbãa
e a gɔɔ lɛ́wa, ade mɛ́ a bɔ.† 14 Wa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i baokpa
dṹnia gupiiu seela ũ bui píiɛ, a lɛ́ i gbasa ká.
15 Tó a tɛ̃̀ gudɛna pɔ́ ãnabi Daniɛli a yã'ò‡ è Lua ua, kyokɛna
yã́pi da, 16 gɔɔ bee gbɛ̃́ pɔ́ aa ku Yudeɔ bàalɛ mipɛ sĩ̀sĩ̀ɔwa. 17 Gbɛ̃́
pɔ́ kú kpɛ́ musu su pila gɛ̃ kpɛ́u pɔe sɛ́io. 18 Gbɛ̃́ pɔ́ kpɛ bua su ɛa
bɛ a ula sɛ́io. 19 Waiyoo nɔsindeeɔ ń nɛadeɔ gɔɔ bee. 20 A wabikɛ
Luawa kɛ lala'oapi su kɛ buziɛ ge kã́mabogɔɔzĩ̀o. 21 Asa gɔɔpi
taasi aɔ zɔ̃ɔɛ. Zaa Lua dṹnia kàlɛ e gbã, a taa i kɛo, mɛ́ a kɛ lɔo.§
22 Tó Lua i zɛò à gɔɔpi laoo, dɔ̃ gbɛ̃e a bɔo. Ama a lào gbɛ̃́ pɔ́ à ń
sɛ́ɔ yã́iɛ.

Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ mɔa
(Maa 13.21-37, Luk 17.20-37, 21.25-33)

23 Gɔɔ bee tó gbɛ̃e su òɛ́, gwa, Mɛsii ku la ge a ku le, ásu
sio. 24 Asa Mɛsii ɛgɛnaɔ ń ãnabi ɛgɛnaɔ mɔ aa seela zɔ̃ɔɔ n
dabudabuɔ kɛ, kɛ́ baa gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sɛ́ɔ aa ń sã́sãò, tó a zɛkɛ.
25 Málɛ oɛ́ za káauɛ. 26 Tó wa òɛ́, gwa, a ku sɛ̃u, ásu gɛo. Ge tó
wa òɛ́, gwa, a ku kpɛa, ásu sio. 27 Asa lá lou ĩ̀ pílɛ à luabɛ pu za

* **23:39** Soũ 118.26 * **24:9** Mat 10.22 † **24:13** Mat 10.22 ‡ **24:15** Dan 9.27, 11.31, 12.11 § **24:21** Dan 12.1

gukpɛ e bɛ'aɛ, màa Gbɛ̃naz̃ìn Nɛ́ mɔa aɔ dɛ. 28 Gu pɔ́ gɛ kuu, we
yãamusuɔ kãaau.

29 Gɔɔ bee wɛ́tɛ̃a gbɛa gɔ̃̀ɔ, ĩatɛ̃ a siakũ, mɔvua a ikɛo, saanaɔ
wolo luawa, pɔ́ pɔ́ kú luawapiɔ zã ń pɛ́kĩiwa.* 30 Gbɛ̃naz̃ìn Nɛ́
seela i gbasa bɔ luabɛ, bui pɔ́ kú dṹnia guuɔ i ńzĩa gbɛ̃gbɛ̃ ḿpii,
aai Gbɛ̃naz̃ìn Nɛ́ mɔa e luabɛpuanau ń gbãao ń gawi zɔ̃ɔo.† 31 A
a malaikaɔ zĩ ń kã̀ae'ɔ gbãao, aa a gbɛ̃́ pɔ́ à ń sɛ́ɔ kãaa za dṹnia
gola síiɔ̃wa za luabɛ lɛ́la e a lɛ́le.

32 A yã́ pɔ́ kaadɔɛnli lɛ́ daɛ́ gwa. Tó a gɔ̃na busɛkṹ̀ mɛ́ àlɛ
bɔlɔbɔ, i dɔ̃ kɛ́ guantɛ̃na kãikṹ̀. 33 Màaɛ sɔ̃, tó a yã́ beeɔ è píi,
àɔ dɔ̃ kɛ́ aà mɔa kãikṹ̀, a zɛ kpɛɛlɛ. 34 Sĩana málɛ oɛ́, gɔɔbeedeɔ
gɛ̃lɛ yã́ beeɔ píi kɛsaio. 35 Luabɛ ń dṹniao a gɛ̃lɛ, kási ma yã́ɔ
gɛ̃lɛa vĩo.

36 Gbɛ̃e a gɔɔ ge a zaa dɔ̃o, baa luabɛ malaikaɔ, baa Lua Nɛ́,
sema ma Mae ado. 37 Lá a dɛ Nɔee gɔɔ,‡ màa aɔ dɛ Gbɛ̃naz̃ìn
Nɛ́ mɔ́gɔɔ. 38 Gɔɔ pɔ́ í i da dṹnialao, wàlɛ pɔble, wàlɛ imi, wàlɛ
nɔsɛ, wàlɛ zãkɛ e Nɔee gɛ̀ gɛ̃̀ gó'ilɛna guu. 39 Aai dɔ̃o, ɔ̃ í mɔ̀ ń
sɛ́lɛ ḿpii.§ Màa aɔ dɛ Gbɛ̃naz̃ìn Nɛ́ mɔ́gɔɔ lɔ. 40 Gɔɔ bee gɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn
plaɔ aaɔ ku bua, wa gbɛ̃do sɛ́, wa gbɛ̃do to we. 41 Nɔɛ gbɛ̃ɔn plaɔ
aaɔ pɔ́ lɔ́ gbɛzĩ, wa gbɛ̃do sɛ́, wa gbɛ̃do to we. 42 Ayãmɛto à itɛ̃kɛ,
asa á gɔɔ pɔ́ á Dii a mɔwà dɔ̃o. 43 Aɔ yã́ɛ bee ma. Tó uabele zaa
pɔ́ kpã́i a mɔwà a bɛ dɔ̃̀ yãa, dɔ̃ à itɛ̃kɛ̀ɛ, a we aà a kpɛ́ gbooo.
44 A yã́i ápiɔ sɔ̃ àɔ ku sɔu guu, asa Gbɛ̃naz̃ìn Nɛ́ a mɔ zaa pɔ́ á wɛ́
dɔiowaɛ.

Zĩkɛn ńaide laaide
(Luk 12.41-48)

45 Démɛ zĩkɛnnáaide laaide pɔ́ aà dii a zĩkɛnaɔ naɛ̀ a ɔzĩ, aàli
blɛ kpámá a gɔɔwa ũi? 46 Báaaden zĩkɛna pɔ́ aà dii aà lè àlɛ kɛ
màa a sugɔɔ ũ. 47 Sĩana málɛ oɛ́, a a àizɛɛ píi naɛ̀ a ɔzĩɛ. 48 Ãma
tó zĩkɛnapi vãi, a o a sɔ̃ guu a dii lɛ́ gɛ̃gɛ̃, 49 i fɛlɛ na a zĩkɛndeeɔ
gbɛ̃gbɛ̃awa, iɔ ulatãble, iɔ imi ń wɛ̃dɛnaɔ, 50 aà dii a su gɔɔ pɔ́
aà wɛ́ dɔiowaɛ, zaa pɔ́ a dɔ̃owa, 51 i aà zɔ̃ɛzɔ̃ɛ, i aà baa daaa ń
mɔafilideɔ. We a ɔ́ɔlɔu à ɔdi a musu.

25

Wɛ̃́ndia gbɛ̃ɔn kwiɔ

1 Gɔɔ bee kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i yã́ aɔ dɛ lán wɛ̃́ndia gbɛ̃ɔn kwi
pɔ́ aa ń filiaɔ sɛ̀ bɔ̀ɔ̀ aalɛ gɛ́ dai nɔsɛnalɛɔ yã́waɛ. 2 An gbɛ̃ɔn
sɔɔɔá laaisaideɔnɛ. An gbɛ̃ɔn sɔɔɔ sɔ̃ laaideɔnɛ. 3 A laaisaideɔ ń
filiaɔ sɛ̀ nísi kṹsũa saiɛ, 4 a laaideɔ sɔ̃ aa ń filiaɔ sɛ̀ ń nísi kṹsũao.
5 Nɔsɛna i mɔ kpaao, ɔ̃ i ń lɛ́ ḿpii, aalɛ i'o. 6 Wɛɛdo wà wiilɛ̀ wà

---

* **24:29** Isa 13.10, 34.4, Yoɛ 3.4 † **24:30** Dan 7.13 ‡ **24:37** Daa 6.5-7 § **24:39** Daa 7.10-24

mɛ̀: Nɔsɛna lɛ́ mɔ́! A fɛlɛ gɛ́ daiaàlɛ. [7] Ɔ wɛ̃́ndiapiɔ vù ḿpii, aa ń
filiaɔ kɛ̀kɛ. [8] Ɔ a laaisaideɔ ò a laaideɔnɛ: A wá gba nísi yɔɔe, wá
filia lɛ́ gaɛ. [9] Ɔ a laaidepiɔ wèmá aa mɛ̀: A mɔ́wá ń ápiɔ píio. A
gɛ́ á pɔ́ lúi a yi̋anaɔ ki̋iaɔ! [10] Kɛ́ aa gɛ̀ lúi, ɔ̃ nɔsɛna kà. Gbɛ̃́ pɔ́ an
sɔu màɔ gɛ̃̀aànɔ nɔsɛ guu, ɔ̃ wà gbatà. [11] Gbɛzã wɛ̃́ndia ki̋nipiɔ
sù, aalɛ lɛzu: Dii, Dii! Zɛwɛ̃wɛ̃ɛ! [12] Ɔ a wèmá à mɛ̀: Si̋ana málɛ
oɛ́, má á dɔ̃o. [13] Ayãmɛto à itɛ̃kɛ, asa á a gɔɔ ge a zaa dɔ̃o.

Ɔdakɛa zi̋kɛnaɔnɛ
(Luk 19.11-27)

[14] Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ ye fɛlɛ ń táo, ɔ̃ à a zi̋kɛnaɔ
si̋si à a àizɛɛ nàné ń ɔzi̋waɛ. [15] A ɔdakɛ̀ an gbɛ̃doɛ bãni sɔo,
gbɛ̃ɔn plaade bãni pla, gbɛ̃ɔn àaɔ̃de bãni do. A kpà an baadewa
a gbãa lɛ́u, ɔ̃ à fɛ̀lɛ ń táo. [16] Bãnisɔode gɛ̀ zi̋kɛ̀ ń ɔ̃apio gɔ̃̀ɔ, ɔ̃
à àikɛ̀ɛ̀ bãni sɔo. [17] Bãniplaade kɛ̀ màa lɔ, ɔ̃ à àikɛ̀ɛ̀ bãni pla.
[18] Bãnidode sɔ̃ à gɛ̀ ɛyɔ̃̀ɛ, ɔ̃ à a dii ɔ̃api ù̋lɛu. [19] Gɔɔplakɛa gbɛa
zi̋kɛnapiɔ dii sù, ɔ̃ àlɛ a ɔ̃a yã́ gɔ̃́gɔ̃ńnɔ. [20] Bãnisɔode mɔ̀ ń bãni
sɔo pãle pɔ́ á èo à mɛ̀: Dii, bãni sɔo pɔ́ ń kpàa gwa, à àikɛ̀
bãni sɔo lɔ. [21] Ɔ aà dii òɛ̀: N kɛ̀ zi̋kɛn maa náaide! Lá ń náai
vi̋ ń a yɔɔnao, má a zɔ̃ɔ nanɛ n ɔzi̋ɛ sa. Gɛ̃ ma pɔnakɛa guu.
[22] Bãniplaade mɔ̀ lɔ à mɛ̀: Dii, bãni pla pɔ́ ń kpàa gwa, à àikɛ̀
bãni pla lɔ. [23] Ɔ aà dii òɛ̀: N kɛ̀ zi̋kɛn maa náaide! Lá ń náai vi̋
ń a yɔɔnao, má a zɔ̃ɔ nanɛ n ɔzi̋ɛ sa. Gɛ̃ ma pɔnakɛa guu. [24] Ɔ
dode mɔ̀ sa à mɛ̀: Dii, má dɔ̃̀ kɛ́ gbɛ̃́ zi̋'ũn n ũ. Ni pɔkɛkɛ gu pɔ́ ni
tɔ̃uoɛ, mɛ́ ni pɔ́ kãaa gu pɔ́ ni gbɛ̃uo. [25] Ɔ vi̋a ma kũ, ma gɛ ma
n ɔ̃a ù̋lɛ ɛu. N pɔ́ kɛ́. [26] Ɔ aà dii òɛ̀: Zi̋kɛn vãi màade! N dɔ̃̀ kɛ́ mi
pɔkɛkɛ gu pɔ́ mi tɔ̃uo, mi pɔ́ kãaa gu pɔ́ mi gbɛ̃uoo lò? [27] Tó n
dakɛ̀ò gbɛ̃ɛɛ yãa, lá ma suɛ́, dɔ̃ má si̋ ń a ío. [28] A bãni dopi siwà,
í kpá bãnisɔodewa. [29] Asa gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ vi̋ Lua a kã́ñɛ̀ e à fɛ̃ɛ. Gbɛ̃́
pɔ́ vi̋ sɔ̃o, baa pɔ́ pɔ́ a vi̋ Lua a siwàɛ.* [30] Zi̋kɛn pãɛ bee sɔ̃, à aà
zu bàasi gusiau. We a ɔ́ɔlɔu à ɔdi a musu.†

Yã́kpalɛ gbɛzã

[31] Tó Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔ̀ a gawi guu ń a malaikaɔ píi, a zɔ̃lɛ a
kpalabaa gawidewa.‡ [32] Dű́nia buiɔ i kãaa aà aɛ píi, i ń kɛ̃́kɔ̃wa
lá pɔdãna ì sãɔ kɛ̃kɔ̃wa ń bleɔwa. [33] A sãɔ kpa a ɔplaai, bleɔ
ɔzɛɛi. [34] Bee gbɛa Kíapi a o gbɛ̃́ pɔ́ aa ku a ɔplaaiɔnɛ: A gbɛ̃́ pɔ́
ma Mae báaadàáguɔ à mɔ kpala pɔ́ à a sɔukɛ̀ɛ́ za dű́niakalɛgɔɔ
ble. [35] Asa kɛ́ nɔana lɛ́ ma dɛ, a blɛ kpàa. Kɛ́ imi lɛ́ ma dɛ, a í
kpàa. Kɛ́ má dɛ nibɔ ũ, a ma dilɛ. [36] Kɛ́ má bɛ bű́u, a uladàmɛɛ.
Kɛ́ málɛ gyãkɛ, a ma gwa. Kɛ́ wà ma dakpɛu, a mɔ ma gwai.
[37] Gbɛ̃maaɔ i gbasa oɛ̀: Dii, bɔɛ wá è nɔana lɛ́ n dɛ wa blɛ
kpàmai, ge imi lɛ́ n dɛ wa í kpàmai? [38] Bɔɛ wa n e nibɔ ũ wa

* **25:29** Mat 13.12 † **25:30** Mat 8.12, 22.13 ‡ **25:31** Mat 16.27, 19.28

n dilɛi, ge ń bɛ bṹu wa uladànɛi? 39 Bɔɛ wá è ńlɛ gyãkɛ ge wà n
dakpɛu, wa gɛ n gwaii? 40 Kíapi i wemá: Sȉana málɛ oɛ́, gɔɔ pɔ́
á kɛ̀ ma gbɛ̃́ɛ beeɔ doɛ, baa an gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̃́sãańzi, mámɛ á kɛ̀mɛɛ.
41 Bee gbɛa a o gbɛ̃́ pɔ́ aa ku a ɔzɛɛiɔnɛ: A gomɛɛ we luag-
inzideɔ! A ta tɛ́ gasai pɔ́ Lua kɛ̀kɛ Ibiisiɛ ń a ȉwaɔ guu. 42 Asa
kɛ́ nɔana ma dɛ, i blɛ kpaao. Kɛ́ imi ma dɛ, i í kpaao. 43 Kɛ́ má
dɛ nibɔ ũ, i ma dilɛo. Kɛ́ má bɛ bṹu, i uladamɛɛo. Kɛ́ málɛ gyãkɛ
ge wà ma dakpɛu, i mɔ ma gwaio. 44 Aai gbasa aà lá: Dii, bɔɛ
wa n e ń nɔanao ge imi ge nibɔ ũ ge bṹu ge gyãe ge dakpɛuna
ũ, mɛ́ wi dɔnlɛo ni? 45 Kía i wemá: Sȉana málɛ oɛ́, lá i kɛ gbɛ̃́ɛ
beeɔ doɛo, baa an gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̃́sãańzi, mámɛ i kɛmɛɛo. 46 Gbɛ̃́ beeɔ
ta ȉadama láasai guuɛ, gbɛ̃maaɔ sɔ̃ àizãna guu.§

26

Lɛkpaaȉa Yesuzi
(Maa 14.1-2, Luk 22.1-2, Zãa 11.45-53)

1 Kɛ́ Yesu yã́ beeɔ ò píi a làa, ɔ̃ a ò a ȉwaɔnɛ: 2 A dɔ̃ kɛ́ gɔɔpla
gbɛa wa Gɛ̃amusu* dikpɛkɛ, wi Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ kpámá wà aà
páliwa.
3 Bee gbɛa sa'onkiaɔ ń Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔ kɔ̃ kȁaa sa'onkia pɔ́ wȉ
mɛ Kaaifa bɛ. 4 Aa lɛkpàaȉ lá aa e Yesu kṹ kpãi, aai aà dɛ 5 aa
mɛ̀: Wásu kɛ dikpɛ zȉo, kɛ́ bíla su fɛlɛ ń zɔaoo yãi.

Tulalekaa Yesu miwa
(Maa 14.3-9, Zãa 12.1-8)

6-7 Kɛ́ Yesu kú Bɛtani, àlɛ pɔble Simɔɔ kusude bɛ, ɔ̃ nɔɛe sɔ̏aàzi,
a tulale ɔde loona kũa. Ɔ a kà Yesu miwa. 8 Kɛ́ aà ȉwaɔ è, ɔ̃ an
pɔ fɛ̀lɛ aa mɛ̀: Bɔ́n pɔ́ pãkɛa bee ũi? 9 Dɔ̃ yãa wà tulalepi yȉa
ń ɔ zɔ̃ɔo, wi a ɔ̃a kpá taasideɔwa. 10 Yesu dɔ̏má, ɔ̃ a ònɛ́: Bɔ́yãi
álɛ ȉadai nɔɛpiwai? Yã́ pɔ́ a kɛ̀mɛɛ maaɛ. 11 Taasideɔ ȉɔ kúánɔ
gɔɔpiiɛ,† ãma máɔ kúánɔ gɔɔpiio. 12 Kɛ́ à tulalepi kà ma mɛwa, a
kɛ̀ ma gɛ̀ kpɛlaa yãiɛ. 13 Sȉana málɛ oɛ́: Gu pɔ́ wàlɛ ma baokpau
dṹnia gupiiu, waɔ yã́ pɔ́ nɔɛpi kɛ̀ o aà dɔngu yã́iɛ.

Yudasi bɔa Yesu kpɛ
(Maa 14.10-11, Luk 22.3-6)

14 Bee gbɛa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ do pɔ́ wȉ mɛ Yudasi Isaliɔti gɛ̀
sa'onkiaɔ kȉi 15 à mɛ̀: Tó ma Yesu kpàwá, bɔ́ á we kpaai? Ɔ aa
ã́nusu ɔwatɛ̃ baakwi‡ nào aa kpàwà. 16 Za gɔɔ bee ɔ̃ àlɛ zɛwɛɛlɛ
à aà kpámá.

Gɛ̃amusu blɛblea
(Maa 14.12-31, Luk 22.7-23, Zãa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

§ **25:46** Dan 12.2 * **26:2** Bɔa 12.1-11 † **26:11** Iko 15.11 ‡ **26:15** Bɔa 21.32

17 Kàaso dikpɛgɔɔ sɛ̃́ia zi̋ Yesu ȉwaɔ mɔ̀ aà là aa mɛ̀: Má ń ye
wà Gɛ̃amusu blɛble sɔukɛunɛi? 18 A wèmá à mɛ̀: A gɛ́ wɛ̃́lɛdau
gbɛ̃e ki̋i, í oɛ̀ Mɛtulu mɛ̀ a gɔɔ kà kãi. Aà bɛ á Gɛ̃amusu blɛ bleu ń
a ȉwaɔ. 19 Yesu ȉwaɔ kɛ̀ lá a dànɛ́wa, aa Gɛ̃amusu blɛble sɔukɛ̀.
20 Kɛ́ oosi kɛ̀, Yesu zɔ̃̀lɛ táabũnui ń a gbɛ̃ɔn kuɛplapiɔ. 21 Gɔɔ pɔ́
aalɛ pɔble à mɛ̀: Sȉana málɛ oɛ́, á gbɛ̃do a ma kpámá. 22 An pɔ
yà maamaa, an baade fɛ̀lɛ lɛ́ aà la dodo: Asa mámɛo yó, Dii?
23 Yesu wèmá à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ wálɛ ɔkãaa ta doũ mɛ́ a ma kpámá.§
24 Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ a ã́nuato lá wà a yã'ò taalauwa,* ãma waiyoo
gbɛ̃́ pɔ́ a aà kpámápi. A maa wà aà ȉ yãao. 25 Ɔ Yudasi pɔ́ a aà
kpámápi mɛ̀: Asa mámɛo yó, Mɛtulu? Yesu ò̀ɛ̀: Ɔmɛ dɔ n lɛ́u
we.
26 Gɔɔ pɔ́ aalɛ pɔble, Yesu kàa sɛ̀ à báaadàu, ɔ̃ a ɛ̀'ɛ a kpà a
ȉwaɔwa à mɛ̀: A si só. Kɛ́ beeá ma mɛɛ. 27 Ɔ à imibɔ sɛ̀ lɔ. A
sáaukpà, ɔ̃ a kpàmá à mɛ̀: A mi ápii. 28 Kɛ́ beeá ma auɛ. A dɛ
Lua bàa kua ń gbɛ̃́ dasiɔ au† pɔ́ a bɔlɛa an duunakɛ̃ama yã́i ũɛ.
29 Málɛ oɛ́, za gbã má vɛ̃ɛbɛ'i mi lɔo. Sema tó kpala pɔ́ bɔ̀ ma
Mae ki̋i bɔ̀ gupuau, ɔ̃ má a dafu miánɔ. 30 Kɛ́ aa lɛsȉ, ɔ̃ aa bɔ̀lɛ gɛ̀
Kùkpɛ sȉsȉpɔlɛu.
31 Bee gbɛa Yesu ònɛ́: Ápii á ma to we gwãasȉnaa, asa a kɛ̃a
láu wà mɛ̀, Lua a pɔdãna lɛ́, aà kpàsa pɔ́ɔ i fãaa.‡ 32 Ma vua
gbɛa má dɔaaɛ́ Galile. 33 Ɔ Piɛɛ òɛ̀: Baa tó ma gbɛ̃́ɔ n to we ḿpii,
má n to we bauo. 34 Yesu òɛ̀: Sȉana málɛ onɛ, gwãasȉnaa e ko
àɔ gɛ́ lɛzui, ńyɔ̃ lelekpamazi gɛ̃n àaɔ̃. 35 Piɛɛ òɛ̀: Baa tó má su
gannɔ, má lelekpanzi bauo. Ɔ aà ȉwaɔ ò màa sɔ̃ ḿpii.

Yesu wabikɛa Gɛsɛmani
(Maa 14.32-42, Luk 22.39-46)

36 Bee gbɛa Yesu ń a ȉwaɔ kà gu pɔ́ wȉ mɛ Gɛsɛmani, ɔ̃ a ònɛ́:
A zɔ̃lɛ la e mà gɛ wabikɛ le. 37 A Piɛɛ ń Zebedee nɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔ sɛ̀
gɛ̀ńnɔ. Aà pɔ siakȕ, tòlobi zùaàgu. 38 Ɔ a ònɛ́: Pɔsia ma kũ gbãa
e ma ka gaa. A zɛ la, í itɛ̃kɛmanɔ. 39 Ɔ à gɛ̀ aɛ yɔɔ, à wùlɛ a gbɛɛu à
wabikɛ̀ à mɛ̀: Baa, tó a zɛkɛ, to taasi kɛɛonaɛ bee dɔmazi. Áma
i kɛ lá má yeiwa no, sema lá ń yeiwa. 40 Ɔ à ɛ̀a sù a ȉwaɔ lè, aalɛ
i'o. Ɔ a ò Piɛɛɛ: Màa yȁ? I fɔ̃ itɛ̃kɛ̀manɔ baa yɔɔoa? 41 A itɛ̃kɛ àɔ
wabikɛ, kɛ́ ásu fu yɔ̃awao yã́i. A nisȉna yei, ãma á mɛ mɛ́ busɛ.
42 Aà kɛ̃amá gɛ̃n plaade, à wabikɛ̀ à mɛ̀: Baa, tó taasi kɛɛona í
a dɔmazi a imisaio, to n pɔeã kɛ. 43 Kɛ́ à ɛ̀a sù ń lé, a è aalɛ i'o lɔ,
asa an wɛ́ gbiakȕɛ. 44 Ɔ à ń tó we lɔ, à gɛ̀ wabikɛ̀ a gɛ̃n àaɔ̃de, à
yã́ doũpi ò lɔ. 45 Ɔ à ɛ̀a sù a ȉwaɔwa a ònɛ́: Alɛ i'o álɛ kã́mabo e
tiaa? A gwa! Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ kpaa duunkɛnaɔwa gɔɔ kà. 46 A fɛlɛ
wà tá. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma kpámá lɛ́ mɔ́.

§ **26:23** Soũ 41.10 * **26:24** Soũ 22.1-19, Isa 53.1-12 † **26:28** Bɔa 24.8, Zel 31.31-34 ‡ **26:31** Zkl 13.7

Yesu kũa
(Maa 14.43-50, Luk 22.47-53, Zãa 18.3-12)

47 Gɔɔ pɔ́ àlɛ yɑ̃́pi o, ɔ̃ aà ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ do Yudasi kà ń bíla
pɔ́ aa bɔ̀ sa'onkiaɔ ń Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kɑ̃́iɔ. Aa fɛ̃ndaɔ kṹkũa ń goɔ.
48 Bɔnkpɛdepi sɔ̃ à seela ò̀nɛ́ à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ma su lɛpɛ̀wà, aàpin
we. A aà kṹ. 49 Ɔ à táa'ò Yesuwa gɔ̃̀ɔ à mɛ̀: Fɔ Mɛtulu. Ɔ à lɛpɛ̀wà.
50 Yesu òɛ̀: Ma gbɛ̃́, ǹ n kɛa kɛ! Ɔ wà mɔ̀ ɔpɛ̀lɛ Yesuwa, wà aà kũ̀.
51 Ɔ Yesu ȉwaɔ do a fɛ̃nda wò, à sa'onkia zȉkɛna lɛ̀ò à aà swɑ̃́ gò.
52 Ɔ Yesu òɛ̀: N n fɛ̃nda pɛ a gbɛu. Asa gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ ń fɛ̃ndao, fɛ̃nda
mɛ́ a aà dɛ. 53 Tó má ye ma Mae malaika zȉgɔ̃ɔ gbaɛmɛɛ gɔ̃̀ɔ dɛ
gɑ̃li kuɛplaɔla, ń dɔ̃ má fua a wabikɛwà yɑ̃̀? 54 Tó má kɛ̀ màa
sɔ̃, kpelewa yɑ̃́ pɔ́ kɛ̃a Luayɑ̃taalau wà mɛ̀ a kɛ a kɛi? 55 Ɔ Yesu
ò bílaɛ: Kpɑ̃́i wɛliwɛn ma ũ, ɔ̃ a mɔ ma kṹi ń fɛ̃ndaɔ ń goɔa?
Gɔɔpii miɔ zɔ̃lɛ Lua ua màɔ yɑ̃danɛ́, i ma kũo. 56 Ama yɑ̃́pi kɛ̀
píi, kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ ɑ̃nabiɔ ò kɛ yɑ̃́iɛ. Ɔ aà ȉwaɔ aà tò we ḿpii, aa bàasi.

Yuda gbɑ̃adeɔ yɑ̃́kpalɛkɛa ń Yesuo
(Maa 14.53-65, Luk 22.54-55,63-71, Zãa 18.13-14,19-24)

57 Gbɛ̃́ pɔ́ aa Yesu kũ̀ɔ gɛ̀aànɔ sa'onkia Kaaifa bɛ. Mɔizi
ikoyɑ̃danɛdeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kɑ̃aaa we. 58 Piɛɛ tɛ Yesu kpɛ kɑ̃aa
e sa'onkiapi bɛ. A gɛ̃̀ ua à zɔ̃̀lɛ ń dɔaiɔ, kɛ́ à yɑ̃́pi midɛa e.
59 Sa'onkiaɔ ń Yuda gbɑ̃adeɔ píi lɛ́ yɑ̃́ wɛɛlɛ dɔ Yesuwa aa e wà
aà dɛ. 60 Baa kɛ́ gbɛ̃́ɔ mɔ̀ yɑ̃dɔ̀dɔwà dasi, i kɛo. Gbɛzɑ̃ gbɛ̃ɔn
plaeɔ mɔ̀ 61 aa mɛ̀: Dee mɛ̀ á fɔ̃ Lua kpɛ́ wí, í ɛa dɔ gɔɔ àaɔ̃ɛ
sɛ́! 62 Ɔ sa'onkia fɛ̀lɛ zɛ̀ a ò Yesuɛ: Yɑ̃́ pɔ́ wàlɛ dɔdɔmapi dɛa ni?
Ŋyɔ̃ yɑ̃e zɑ̃́sioa? 63 Kɛ́ Yesu nílɛ kpɛ̃́, ɔ̃ sa'onkiapi òɛ̀: Ma nanɛ
Lua bɛ̃́ɛi, owɛ̃ɛ tó Lua Nɛ́ pɔ́ wȉ mɛ Mɛsiin n ũ. 64 Yesu wɛ̀wà à
mɛ̀: Ɔmɛ dɔ n lɛ́u we. Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, za gbɑ̃ á Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ e
zɔ̃lɛa Gbɑ̃apiide ɔplaai,§ mɛ́ á aà e, àlɛ mɔ́ luabɛpuanau.* 65 Ɔ
sa'onkiapi a pɔkasaɔ gà a kɛ̃̀ à mɛ̀: A dɔ́ɛ ń Luao! Wá bàa ũma
n seeladeɔ lɔi? A mà lá à dɔ̀ɛ ń Luao wea? 66 A è kpelewai? Ɔ
aa wɛ̀wà aa mɛ̀: Aà tàae kà wà aà dɛ.† 67 Ɔ wà lɛ́'ikà aà oawa‡
wà aà lɛ̀ ń ɔkũo. Gbɛ̃eɔ aà sɑ̃nkɛ̀kɛ 68 aa mɛ̀: Mɛsii, ɑ̃nabikɛkɛ ǹ
gbɛ̃́ pɔ́ n lɛ owɛ̃ɛ.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi
(Maa 14.66-72, Luk 22.56-62, Zãa 18.15-18,25-27)

69 Piɛɛ zɔ̃lɛa ua, ɔ̃ nɔɛ zȉkɛnae mɔ òɛ̀: Mpi sɔ̃ iɔ sɑ̃nu ń Galile
gbɛ̃́ Yesupioɛ. 70 Ɔ à lelekpà gbɛ̃́pii wáa à mɛ̀: Má dɔ̃ yɑ̃́ pɔ́ ńlɛ
oo. 71 Kɛ́ à gɛ̃̀ gɔ̃u, nɔɛ pɑ̃le aà è, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔnɛ: Gbɛ̃́ɛ bee
sɑ̃nu ń Yesu Nazalɛtioɛ. 72 Piɛɛ ɛ̀a lelekpà à mɛ̀: Má sȉ ń Luao
má gbɛ̃́pi dɔ̃o. 73 Kɛ́ à kɛ̀ sàa yɔɔ, gbɛ̃́ pɔ́ zɛa weɔ sɔ̃̀ Piɛɛzi aa mɛ̀:

§ **26:64** Soũ 110.1 * **26:64** Dan 7.13 † **26:66** Lev 24.16 ‡ **26:67** Isa 50.6

Sĩanaɛ, an gbɛ̃don n ũ, asa wá n dɔ̃ n yã'oawaɛ. [74] Ɔ à fɛ̀lɛ azĩa
kà à mɛ̀: N Luao má gbɛ̃́pi dɔ̃o. Wegɔ̃ɔ ɔ̃ ko lɛzù. [75] Ɔ yã́ pɔ́ Yesu
ò dɔ̀aàgu kɛ́ à mɛ̀, e ko àɔ gɛ́ lɛzui a lelekpaazi gɛ̃n àaɔ̃. Ɔ Piɛɛpi
bɔ̀ bàasi, à ɔ́ɔlɔ̀ à kɛ̀ wɛ̃na.

27

Yudasi gaa
(Zĩn 1.18-19)
[1] Kɛ́ gu dɔ̀ kɔɔkɔɔ, sa'onkiaɔ ń Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔ píi lɛkpàaĩ Yesuzi,
kɛ́ aa e wà aà dɛ. [2] Aa aà yè, ɔ̃ aa gɛ̀ aà kpà bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ Pilatiwa.
[3] Kɛ́ Yudasi pɔ́ aà kpàmá è yã́ zɔ̃̀lɛwa, à gɔ̃̀ déndɔ̃mɛɛ guu, ɔ̃ à
gɛ̀ ã́nusu ɔwatɛ̃ baakwipi sɔaai sa'onkiaɔnɛ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ. [4] A ònɛ́:
Ma duunakɛ̀, ma tàaesaide kpà gai. Ɔ aa òɛ̀: Wá bàa ũmai?
N yã́ɛ. [5] Ɔ Yudasi ɔ̃api zù Lua kpɛ́u, ɔ̃ à tà à gɛ̀ azĩa lòo. [6] Ɔ
sa'onkiaɔ ɔ̃api sɛ̀lɛ aa mɛ̀: Ɔapi kaa Lua kpɛ́ kpagolo guu zɛvĩo,
asa gbɛ̃dɛ'ɔ̃aɛ. [7] Kɛ́ aa lɛkpàaĩ, ɔ̃ aa oobona gĩtɔkĩi lù ń ɔ̃apio
nibɔɔ vĩkĩi ũ. [8] Ayãmɛto e ń a gbão wì mɛ tɔɔlɛpiɛ Gbɛ̃dɛna tɔɔlɛ.
[9] Ɔ yã́ pɔ́ ãnabi Zelemii ò kɛ̀, à mɛ̀: Wà ã́nusu ɔwatɛ̃ baakwipi
sɛ̀lɛ, ɔ̃a pɔ́ Isailiɔ zɛ̀ò aa kpà aà yã́ musupi, [10] ɔ̃ wà oobona gĩtɔkĩi
lùò lá Dii òmɛɛwa.*

Pilati yã́kpalɛkɛa ń Yesuo
(Maa 15.1-20, Luk 23.1-25, Zãa 18.28-19.16)
[11] Yesu zɛa bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ aɛ. Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi aà là à mɛ̀: Yudaɔ kían
n ũa? Yesu wèwà à mɛ̀: Ɔmɛ dɔ n lɛ́u we. [12] Gɔɔ pɔ́ sa'onkiaɔ ń
gbɛ̃zɔ̃ɔ lɛ́ yãdɔdɔwà, i yãe zã́simáo. [13] Ɔ Pilati òɛ̀: Nlɛ yã́ dasi
pɔ́ wàlɛ dɔdɔma mao lé? [14] Kɛ́ Yesu i yãe o yã́piɔ kee musuo, à
bɔ̀ bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi saɛ maamaaɛ.
[15] Gɛ̃amusu dikpɛ zĩ́ píi, bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi ì dakpɛunaɔ do pɔ́ bíla
yei gbaɛnɛ́ɛ. [16] Gɔɔ bee sɔ̃ dakpɛuna tɔdee ku we, wì mɛ Balaba.
[17] Kɛ́ bíla kã̀aa, ɔ̃ Pilati ń lá à mɛ̀: Dé á ye mà kɛ̃́ɛi? Balaba yã̀,
ge Yesu pɔ́ wì mɛ Mɛsiiɛ? [18] Asa a dɔ̃ kɛ́ wɛdɔa Yesuɛ yã́i ɔ̃ wà aà
kpàiwa.
[19] Gɔɔ pɔ́ Pilati zɔ̃lɛa gĩ́naa, aà na gbɛ̃́ zĩ̀wà à mɛ̀: Nsu yãe kɛ
gbɛ̃maapiɛo, asa nana pɔ́ má ò aà yã́ musu gĩa gwã́ ma kũ gbãa
maamaaɛ.
[20] Sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ nàɛ bílawa aa Balaba gbɛa, wi Yesu dɛ.
[21] Ayãmɛto kɛ́ bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi ń lá, gbɛ̃ɔn plapiɔ guu dé aa ye à
kɛ̃́nɛ́i, ɔ̃ aa mɛ̀ Balabaɛ. [22] Ɔ Pilati ń lá à mɛ̀: Kpelewa má kɛ ń
Yesu pɔ́ wì mɛ Mɛsiioi? Gbɛ̃́pii mɛ̀: N aà páliwa. [23] Ɔ à ń lá à
mɛ̀: Vãi kpele a kɛ̀i? Ɔ an wiilɛa kã̀fĩ aa mɛ̀: N aà páliwa. [24] Kɛ́
Pilati è á fɔ̃ yãe kɛo, mɛ́ zɔa lɛ́ kã́fĩ, ɔ̃ à idã̀ à ɔpì bíla wáa à mɛ̀:
Ma ɔbɔ̀lɛ gbɛ̃́pi gaa yã́u.† Á yã́ɛ. [25] Ɔ gbɛ̃́piɔ mɛ̀: Aà dɛa yã́ wí wá

* **27:10** Zkl 11.12-13 † **27:24** Iko 21.6-7

musu ń wá nɛ́ɔ. 26 Ɔ à Balaba kɛ̃̀nɛ́ à mɛ̀ wà Yesu gbɛ̃ ń flàalao,
wi aà páliwa.

27 Bee gbɛa Pilati sosaɔ gɛ̃̀ ń Yesuo bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi bɛ, ɔ̃ an gãli
píi lĩ̀aaàzi. 28 Aa aà pɔ́ɔ wòlowà, aa gomusu tɛ̃a dàɛ̀. 29 Aa lɛ̀
fùa tã̀ wa kpàɛ̀, aa fee nàɛ̀ a ɔplaau gopana ũ. Ɔ aalɛ kúlɛkulɛɛ̀,
aalɛ aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ aalɛ mɛ: Fɔ, Yudaɔ kía! 30 Aa lɛ́'ikàwà, aa feepi
sɛ̀ aa aà lɛ̀ò a miwa. 31 Ké aa aà kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ aa làa, aa gomusupi
bɔ̀aàla aa aà pɔkasaɔ dàɛ̀, ɔ̃ aalɛ gɛ́ aà páiliwa.

Yesu gaa
(Maa 15.21-41, Luk 23.26-49, Zãa 19.17-30)

32 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ lɛ́ gɛ́, aa kpàaũ ń Silɛni gbɛ̃́ pɔ́ wĩ̀ mɛ Simɔɔɔ. Aa
teasidàɛ̀, ɔ̃ à Yesu lipãakɔ̃a sɛ̀. 33 Kɛ́ aa kà gu pɔ́ wĩ̀ mɛ Gɔgɔta,
(bee mɛ̀ mitɔɔnagu), 34 ɔ̃ aa vɛ̃ɛ yãalɛa ń ɛsɛo dɔ̀ɛ̀ aà mi.‡ Kɛ́ a ĩ̀ɛ,
ɔ̃ à gĩ̀ mii. 35 Kɛ́ aa aà pàliwa, ɔ̃ aa tɛ́lɛpà aà pɔkasaɔ kpaalɛa yã́
musu.§ 36 Ɔ aa zɔ̃̀lɛ lɛ́ aà dɔ̃́a we. 37 Wà aà tàae pɔ́ wa è kɛ̃̀ wa
nà aà mia wà mɛ̀:

Gbɛ̃́ɛ beeá Yesu Yudaɔ kíaɛ.

38 Ɔ wà kpã́iwɛliwɛɔ pàliwa Yesupi saɛ gbɛ̃ɔn pla, ado ɔplaai,
ado ɔzɛɛi. 39 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ weɔ lɛ́ ń midɛ, aalɛ aà sɔ̃sɔ̃* 40 aalɛ mɛ:
N mɛ̀ ńyɔ̃ Lua kpɛ́ wí, ní ɛa dɔ gɔɔ àaɔ̃ nolo?† Tó Lua Nɛ́n n ũ, ǹ
nzĩ̀a suaba, pila líwa. 41 Màa sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ
ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ lɛ́ aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ lɔ aa mɛ̀: 42 A gbɛ̃pãleɔ suabà mɛ́ a fɔ̃
à azĩ̀a suabaoa? Isailiɔ kía nolo? Aà pila líwa sa, wí aà náaikɛ.
43 A Lua náai vĩ̀. Tó Lua yeaàziɛ, aà aà bɔ sa,‡ asa à mɛ̀ Lua Nɛ́n
a ũ. 44 Baa kpãí pɔ́ wà ń páliwa sãnuɔ lɛ́ aà sɔ̃sɔ̃ màa lɔɛ.

45 Gusia kũ̀ bùsupi gupiiu za ĩ̀atɛ̃ minanguo e aua gɛ̀ pĩ̀laò.§
46 Ĩ̀atɛ̃'auapilaa ɔ̃ Yesu wii gbãa lɛ̀ à mɛ̀: Ɛli, Ɛli, lɛma sabatani!
Bee mɛ̀ ma Lua, ma Lua, àkɛa n ma to wei?* 47 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ zɛa
weeɔ yã́pi mà aa mɛ̀: Alɛ Ɛlia sisiɛ. 48 Wegɔ̃ɔ an gbɛ̃do bàalɛ̀ gɛ̀
sao sɛ kpàlɛ vɛ̃ɛ kũ̀mau, a pɛ̀ feea, ɔ̃ a dɔ̀ Yesuɛ aà mi.† 49 Ɔ gbɛ̃́
kĩ̀niɔ mɛ̀: Zɛ gĩ̀a wà gwa tó Ɛlia a mɔ aà suabai. 50 Yesu ɛ̀a wii
gbãa lɛ̀ lɔ, ɔ̃ à tà.

51 Ɔ Lua kpɛ́ zwãa‡ pɔ́ daa luakukĩ̀i aɛ pàa pla za musu e zĩ́lɛ.
Tɔɔlɛ lùalua, gbɛɔ pàapaa, 52 miaɔ wɛ̃̀wɛ̃, ɔ̃ Lua gbɛ̃́ɔ vù dasi aa
bɔ̀ gau. 53 Yesu vua gbɛa aa bɔ̀lɛ miau aa gɛ̃̀ Lua wɛ̃́lɛ pɔ́ a kua
adoau, gbɛ̃́ɔ ń é dasi. 54 Kɛ́ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń a gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Yesu dɔ̃́aɔ
tɔɔlɛ lualuaapi è n yã́ pɔ́ kɛ̀ɔ píi, iwãa kà ń pɔa maamaa aa mɛ̀:
Gɔ̃ɛpiá Lua Nɛ́ɛ sĩ̀ana. 55 Nɔɛɔ ku we dasi, aalɛ gugwa kãaa. Aa
tɛ Yesuzi za Galileɛ, aaĩ̀ɔ blɛkɛɛ̀. 56 Maliama Madelɛni kú ń guu
ń Zaaki ń Yosɛfuo da Maliamao n Zebedee nɛ́ɔ dao.

---

‡ **27:34** Soũ 69.22 § **27:35** Soũ 22.19 * **27:39** Soũ 22.7, 109.25 † **27:40** Mat 26.61 ‡ **27:43** Soũ 22.9 § **27:45** Amɔ 8.9 * **27:46** Soũ 22.1 † **27:48** Soũ 69.22 ‡ **27:51** Bɔa 26.31-33

Yesu vı̋a
(Maa 15.42-47, Luk 23.50-56, Zã̋a 19.38-42)

57 Ké oosi kɛ̀, Alimate gbɛ̃́ ɔde pɔ́ wı̋ mɛ Yosɛfu mɔ̀. Yesu ı̋waɛ
lɔ. 58 A gɛ̀ Yesu gɛ wabikɛ̀ Pilatiwa, ɔ̃ Pilati mɛ̀ wà kpawà. 59 Kɛ́
Yosɛfu gɛpi sɛ̀, à bàabaa dafu fı̏wà 60 à aà dà azı̋a gbɛ̀'ɛ pɔ́ wa
sɔ̀ mia ũ guu. Ɔ à gbɛ̀ gbɛ̏nɛ gbeembo tà ɛpilɛ à tà. 61 Maliama
Madelɛni ń Maliama pãlepio zɔ̃lɛa we, an aɛ dɔa miawa.

62 Kɛ́ gɔɔ lı̋lɛ, kã́mabogɔɔzı̋ kà, ɔ̃ sa'onkiaɔ ń Falisiɔ gɛ̀ Pilati
kı̋i sãnu 63 aa mɛ̀: Yã́ pɔ́ gbɛ̃sãsãnapi ò a bɛ̃́ɛ zı̋ dɔwágu, à mɛ̀
gɔɔ àaɔ̃de zı̋ á vuɛ.§ 64 O wàɔ miapi dɔ̃́a e a gɔɔ àaɔ̃dezı̋. Tó màa
no, aà ı̋waɔ mɔ wà aà gɛ sɛ kpã́iɛ, aai o gbɛ̃́ɔnɛ à bɔ̀ gauɛ. Ɛɛ
gbɛzã bee aɔ dɛ a sɛ̃́iala. 65 Ɔ Pilati ònɛ́: A sosaɔ sí, í gɛ́ mia dɔ̃́a
lá á fɔ̃́wa. 66 Ɔ aa gɛ̀ seelakɛ̀ miagbɛtaɛwa, aa sosaɔ tò we aaɔ
dɔ̃́a.

28

Yesu bɔa gau
(Maa 16.1-8, Luk 24.1-12, Zã̋a 20.1-10)

1 Kã́mabogɔɔ gbɛa, ãsɔ̃anɛnzı̋ kɔɔkɔɔ Maliama Madelɛni ń
Maliama pãlepio gɛ̀ mia gwai. 2 Ɔ tɔɔlɛ lùalua gbã́ugbãu, asa
Dii malaikae bɔ̀ musu à mɔ̀ gbɛpi gbeembò a gò mialɛɛ, ɔ̃ à
zɔ̃̀lɛwà. 3 Aà oa dɛ lán loupilɛawa mɛ́ aà ula dɛ púntaitai. 4 Vı̋a
gudɔ̃anaɔ kũ̀, aalɛ lualua, ɔ̃ aa gɔ̃̀ sã́ii. 5 Ɔ malaikapi ò nɔɛpiɔnɛ:
Ásu to vı̋a á kũo. Má dɔ̃ kɛ́ Yesu pɔ́ wa pàliwa ɔ̃ álɛ wɛɛlɛ. 6 A
ku lao, à vù lá a òwa. A mɔ gu pɔ́ wà aà wùlɛu gwa, 7 í gɛ o aà
ı̋waɔnɛ kpakpa à bɔ̀ gau. A dɔaanɛ́ Galile, we an wɛ́ a siukɔ̃lɛ.
Má òɛ́n we.

8 Ɔ aa gò mia kı̋i kpakpa ń vı̋ao, ãma an pɔ na zɔ̃ɔ. Aa bàalɛ̀
lɛ́ gɛ́ a baokpai aà ı̋waɔnɛ. 9 Ɔ Yesu dàńlɛ gɔ̃̀ɔ, à fɔkpàmá. Kɛ́ aa
sɔ̃̀aàzi, aa kùlɛɛ̀, ɔ̃ aa ɔnà aà gbakpɛawa. 10 Ɔ Yesu ònɛ́: Ásu to
vı̋a á kũo. A gɛ o ma gbɛ̃́ɔnɛ aa ta Galile. Wekı̋i wá wɛsiukɔ̃lɛ.

11 Nɔɛɔ kpɛ ɔ̃ sosa gudɔ̃anaeɔ gɛ̃̀ wɛ̃́lɛ guu, aa yã́ pɔ́ kɛ̀ɔ ò
sa'onkiaɔnɛ píi. 12 Ɔ sa'onkiapiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ sı̋si aa lɛkpàaı̋, ɔ̃ aa ɔ
zɔ̃ɔ kpà sosapiɔwa gusaɛ 13 aa mɛ̀: A o aà ı̋waɔ mɛ́ mɔ̀ gwãası̋na,
aa aà gɛ sɛ̀ kpã́i gɔɔ pɔ́ álɛ i'o. 14 Tó bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ sù yã́pi mà, wá
awakpaɛ̀, í bɔ yãkeleu. 15 Sosaɔ ɔ̃api sı̋, ɔ̃ aa kɛ̀ lá wa dànɛ́wa. Ɔ
yã́pi gɔ̃̀ Yudaɔnɛ yãa ũ e ń a gbão.

Yesu zı̋naa a ı̋waɔnɛ ń ɔzı̋
(Maa 16.9-20, Luk 24.36-53, Zã̋a 20.11-23, Zı̋n 1.6-8)

16 Yesu ı̋wa gbɛ̃ɔn kuɛdoɔ tà Galile, sı̏sı̋ pɔ́ à a yãnukɛ̀nɛ́ yãa
musu.* 17 Kɛ́ aa aà è, aa kùlɛɛ̀, ãma an gbɛ̃eɔ lɛ́ seakɛɛ. 18 Ɔ

§ **27:63** Mat 16.21, 17.23, 20.19 * **28:16** Mat 26.32

Yesu sɔ̃̀ńzi à yã̀'òné̜ à mɛ̀: Lua musu ń dṹniao iko píi kpàa.†
19 Ayãmɛto à gɛ bui píi kɛ ma ȉwaɔ ũ, í ń da'ilɛkɛ ń Mae Lua tɔ́o
ń aà Nɛ́ tɔ́o ń aà Nisȉna tɔ́o, 20 í yã́ pɔ́ má dȉlɛɛ́ɔ danɛ́ aaɔ kũa píi.
Ȁ ma, máɔ kúánɔ gɔɔpiiɛ e dṹnia gɛ láaò.

† **28:18** Dan 7.14

MAAKU
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Baona lá mɛ̀n síiɔ̃ɔ guu, Maaku pɔ́ mɛ́ geseũ mɛ́ a kɛ̃a dɔ̀aa a kĩ̀niɔnɛ.

Sɛa za a dɔ̀ɔ sɛ̃́iawa à Yesu dɛa Lua Nɛ́ ũ ɔ̀lɔwɛ̃ɛ (1.1). Wĩ̀ bílikɛ tɔ́piwa, kási a ku lápi guu dasi (1.11, 3.11, 5.7, 9.7, 13.32, 14.61, 15.39).

Tó gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà zĩ̀pi mɔ̀, sema wà gbãakpaaàzi wà aà kpɛla. A yá̃i Zãa Da'ilɛna mɔ̀, kɛ́ gbɛ̃́ɔ sɔu e àɔ maà. (1.2-8) Zãapi mɛ́ Yesu dà'ilɛ kɛ̀ (1.9-11).

Yesu yɔ̃a gbáau gbɛa (1.12-13), ɔ̃ à ɔkpà a zĩ̀wa. Maaku ĩ̀ɔ iko pɔ́ Yesu vĩ̀ ɔlɔwɛ̃ɛ mɔ̀ɔmɔɔ, aà yãdaa bílaɛ ń aà gyãeɔ gbá̃gbãao ń aà gbɛ̃́ɔ sísia aa mɔ tɛazio (1.14-8.30).

Aà lápi midɛkĩ̀i òwɛ̃ɛ lá Yesu mipɛ̀ Yelusalɛũwa gu pɔ́ a taasikɛu, wi aà dɛ, i gbasa bɔ gau. (8.31-10.52). Yesu a taasikɛa ń a gaao ń a bɔa gauo yã'ò a ĩ̀waɔnɛ gɛ̃n àaɔ̃, kási aali a gbadɔ̃o. A a dɛa Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ ũ yã'ònɛ́ a gɛ̃na lɛ́ vĩ̀o, ń beeo aà kua asii gi ulɛanɛ́ɛ.

Kɛ́ à gɛ̃̀ Yelusalɛũ, wà gbãakpààzi, ãma a gbɛa à laatanaɔ yà Lua ua ń flão, ɔ̃ à zɔadɔ̀ Isaili lousisin dɔaanaɔwa. Zĩ̀beezĩ̀ à zɛ'è à yá̃ gbɛzã dà a ibɛɛɔnɛ ń bílao ń a ĩ̀waɔ (11-13).

Lɛɛ 14 e 15 guu Maaku lɛ́ gɔɔ pla pɔ́ gɔ̃̀ Yesuɛ aà ãsɔ̃a gbɛzã guu yã'o. A guu à pɔ́ gbɛzã blèu ń a ĩ̀waɔ, kɛ́ à pɛ̃ɛ ń vɛ̃ɛo kpaalɛ̀nɛ́, a gbɛa ɔ̃ à wabikɛ̀ Gɛsɛmani swaluu ado, ɔ̃ wà aà kũ̀, wà yãdàaàla, wà aà pàliwa, wà aà vĩ̀ gbɛ̀'ɛu. A gɔɔ àaɔ̃de zĩ́ kɛ́ nɔɛɔ gɛ̀ aà mia kĩ̀i, aa e a da giiɛ, ɔ̃ aa mà wa ònɛ́ wà mɛ̀ à bɔ̀ gau a ku bɛ̃́ɛ (16.1-18), ɔ̃ aa bɔ̀lɛ ń pɔnao.

Baona lá pɔ́ Maaku kɛ̃̀, tó ń a kyokɛ̀ ń làa, dɔ̃ lá sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ dɔ̃̀wa, kɛ́ Yesu Nazalɛtiá Lua Nɛ́ɛ sĩ̀ana.

Zãa Da'ilɛna waasokɛa
(Mat 3.1-17, Luk 3.1-22, Zãa 1.19-28)

1 Lua Nɛ́ Yesu Kilisi baon kɛ: 2 A dàalɛ lá a ku ãnabi Isaia lá
guuwaɛ à mɛ̀:

Má a zĩ̀na zĩ̀ aà dɔaanɛ,
i zɛkɛkɛnɛ.*

3 Kpàwakɛna lɔ̀ɔ ma dɔ gbáau à mɛ̀:

A zɛkɛkɛ Diiɛ,
à zɛ́wɛwɛnaɔ pooɛ̀ súsu.†

4 Beewa ɔ̃ Zãa Da'ilɛna kuò gbáau, àlɛ waasokɛ, a ò gbɛ̃́ɔnɛ
aa nɔ̀sɛlilɛ aa da'ilɛkɛ, Lua i ń duuna kɛ̃́má. 5 Yude bùsudeɔ

---

* **1:2** Mal 3.1 † **1:3** Isa 40.3

ń Yelusalɛũdeɔ gɛ̀ aà kɩ̃́i ḿpii, aa ń duunaɔ ò gupuau, ɔ̃ à ń
da'ilɛkɛ̀ Yuudɛ̃i.‡ 6 Zãapi ɩ̀ɔ ula pɔ́ wa tɛ̃̀ ń yiongo kɑ̃́o daa, à
báa sɑ̃ntilii dɔ̀ a pi.§ Kwa ń zɔ́'io mɛ́ aà pɔblea ũ. 7 A waasokɛ̀
à mɛ̀: Gbɛ̃e a mɔ ma gbɛa, aà iko dɛmala. Mi ka mà kúlɛ mà aà
sabala bɔbɔɛ̀o. 8 Mi á da'ilɛkɛ ń íoɛ. Gbɛ̃́pi sɔ̃, ɔ̃mɛ a á da'ilɛkɛ ń
Lua Nisɩ̃nao.

9 Gɔɔ bee Yesu bɔ̀ Nazalɛti, Galile bùsuu, à mɔ̀, ɔ̃ Zãa aà
da'ilɛkɛ̀ Yuudɛ̃i. 10 Kɛ́ Yesu bùa gɔ̃̀ɔ, a è luabɛ lɛ́ kɛ̃aa, Lua Nisɩ̃na
lɛ́ su lán felenawa, à dɩ̀ɛ. 11 Ɔ à yɑ̃'o mà bɔa luabɛ à mɛ̀: Ma Nɛ́n
n ũ, má yenzi, ma pɔ kɛ̀ma na.*

12 Zɩ̃beezɩ̃ Nisɩ̃napi nàɛwà à gɛ̀ gbáau, 13 ɔ̃ a ku we ń sɛ̃̀anɔbɔɔ
e gɔɔ bla, Setɑ̃u lɛ́ aà yɔ̃. Ɔ malaikaɔ mɔ̀ dɔ̀aàlɛ.

Yesu a ɩ̃wa sɛ̃́iaɔ sɩsia
(Mat 4.18-22, Luk 5.1-11)

14 Zãa kũa gbɛa ɔ̃ Yesu tà Galile, àlɛ baona pɔ́ a mà Lua kɩ̃́i
waasokpa 15 à mɛ̀: A gɔɔ kà, kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i kà kãi. A
nɔ̀sɛlilɛ, í baonapi sí.

16 Kɛ́ Yesu lɛ́ dɔ Galile ísidai, à kpɔ̀wɛnaɔ è, Simɔɔ ń a dãuna
Andeleeo, aalɛ táalu zu ísidapi guu. 17 Ɔ Yesu ònɛ́: A mɔ tɛmazi,
mí á kɛ gbɛ̃wɛɛlɛnaɔ ũ. 18 Wegɔ̃ɔ aa ń táaluɔ tò we, aa bɔ̀ tɛaàzi.
19 Kɛ́ à gɛ̀ aɛ yɔɔ, à Zebedee nɛ́ɔ è, Zaaki ń a dãuna Zãao. Aa
ku gó'ilɛna guu, aalɛ ń táaluɔ kɛkɛ. 20 A ń sisi gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ aa ń mae
Zebedee ń zɩ̃kɛnaɔ tò gó guu we, aa bɔ̀ tɛaàzi.

Yesu kua Kapɛnaũ
(Mat 8.14-17, Luk 4.31-44)

21 Aa kà Kapɛnaũ. Kɛ́ kɑ̃́mabogɔɔzɩ̃ kà, Yesu gɛ̀ lousisikpɛu,
àlɛ yãdadanɛ́. 22 Aà yãdaanɛ́ bɔ̀ gbɛ̃́ɔ saɛ, asa ɩ̀ danɛ́ ń ikooɛ, ɩ̀li
kɛ lán Mɔizi ikoyãdanɛdeɔwao.

23 Zɩ̃beezɩ̃ gɔ̃ɛ tɑ̃́adee ku kpɛ́pi guu. Aà tɑ̃́a mɔ̀, a pũ̀na à mɛ̀:
24 Bɔ́ wá vɩ̃ ń kɔ̃oi Yesu Nazalɛti? N mɔ wá kaalɛi yɑ̃̀? Má dɔ̃ gbɛ̃́
pɔ́ ń dɛ a ũ. Lua gbɛ̃́ pɔ́ a kua adoan n ũ. 25 Ɔ Yesu gɩ̃ tɑ̃́apiɛ à mɛ̀:
Nílɛ! Go gbɛ̃́piwa. 26 Ɔ tɑ̃́api aà zɩ̃̀azɩ̃a, à wii gbãa lɛ̀, ɔ̃ à gòwà.
27 Bíli gbɛ̃́pii kũ̀, aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Bɔtaa bui yɑ̃́n wei? Yɑ̃́ dafu
daanɛ́ yɑ̃̀? I danɛ́ ń ikooɛ. Baa tɑ̃́aɔ, tó à yãdɩ̀lɛnɛ́, aaɩ̀ aà yãmaɛ.
28 Ɔ kɑ̃́ndo Yesu tɔ́ lɩ̀ Galile bùsua píi.

29 Kɛ́ Yesu bɔ̀ lousisikpɛu, ɔ̃ à tà Simɔɔ ń Andeleeo bɛ gɔ̃̀ɔ ń
Zaakio ń Zãao. 30 Simɔɔ nada lɛ́ sionakɛ wúlɛa, ɔ̃ wà aà yɑ̃'ò
Yesuɛ gɔ̃̀ɔ. 31 A gɛ̀ aà kɩ̃́i, à aà kũ̀ a ɔwa à aà fɛ̀lɛ. Ɔ aà sionapi
wèewà, ɔ̃ à blɛkɛ̀nɛ́.

‡ **1:5** Yuudɛ̃á swaɛ § **1:6** 2Kia 1.8 * **1:11** Soũ 2.7, Isa 42.1

32 Kɛ́ oosi kɛ̀, ɪ̃atɛ̃ lɛ́ gɛ̃ kpɛ́u, wà mɔ̀ɛ̀ ń gyãeɔ ń tã́adeɔ píi.
33 Wɛ̃́lɛdeɔ kã̀aa aà kpɛ́ kpɛɛlɛ píi. 34 A gbɛ̃́ɔ gbã̀gbã dasi ń ń
gyã bui píio, à tã́aɔ gò dasidasi. Ili tã́aɔ gba zɛ́ aa yã'òo, asa aa
dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ a dɛ a ũ.
35 Gufɛ̃nɛ káaukaau Yesu fɛ̀lɛ bɔ̀ gɛ̀ sɛ̃u gusaɛna, àlɛ wabikɛ
we. 36 Ɔ Simɔɔ ń a gbɛ̃́ɔ pɛ̀lɛaàzi. 37 Kɛ́ aa bɔ̀wà, aa ò̀ɛ̀: Gbɛ̃́pii
lɛ́ n gbɛa. 38 Ɔ a ònɛ́: Wà gɛ́ gupã́lei, wɛ̃́lɛ pɔ́ kú wá saɛɔ guu,
mí waasokɛ we lɔ, asa a yã́i ma mɔi. 39 Màa ɪ̀ɔ bɛbɛ Galile bùsu
gupiiu, ɪ̀ɔ waasokɛ an lousisikpɛɔ guu, ɪ̀ɔ tã́agonɛ́.
40 Ɔ kusudee mɔ̀ aà kɪ̃́i, à kùlɛ à wabikɛ̀wà à mɛ̀: Tó ń yei, ńyɔ̃
to mà gɔ̃ sãasai. 41 A kɛ̀ Yesuɛ wɛ̃naũ, ɔ̃ à ɔbɔ à nàwà à mɛ̀: Má
yei, gɔ̃ sãasai. 42 Wegɔ̃ɔ aà kusu làa, à gɔ̃̀ sãasai. 43 Ɔ Yesu aà
gbàɛ gɔ̃̀ɔ, à gɪ̀ɛ̀ à mɛ̀: 44 Ǹsu o gbɛ̃e mao. Gɛ ǹ nzɪ̃a ɔlɔ sa'onaɛ, ní
sa pɔ́ Mɔizi dɪ̀lɛ o n gɔ̃a sãasai seela ũ gbɛ̃́ɔnɛ.† 45 Kɛ́ à bɔ̀, à gɛ̀ lɛ́
yã́pi o'onɛ́. Yã́pi fã̀aa, ɔ̃ Yesu lí fɔ̃ gɛ̃̀ wɛ̃́lɛu gupuau lɔo. Iɔ ku sɛ̃u
gusaɛnaɛ, ɔ̃ wɪ̀ɔ bɔ gupiiu wàɔ mɔ aà kɪ̃́i.

2

Gbɛ̃kaaũa gbã́gbãa
(Mat 9.1-8, Luk 5.17-26)

1 Gɔɔpla gbɛa Yesu ɛ̀a tà Kapɛnaũ. Kɛ́ wa mà a ku bɛ, 2 ɔ̃
wà kã̀aaaàzi dasidasi, gɛ̃kɪ̃i kú lɔo baa kpɛɛlɛ, àlɛ Lua yã'onɛ́.
3 Ɔ wà mɔ̀ɛ̀ ń gbɛ̃kaaũao, gbɛ̃ɔn síiɔ̃ɔ mɛ́ aa aà sɛa. 4 Lá aai
e sɔ̃̀ò Yesuzio dasi yã́i, ɔ̃ aa dɛ̀dɛò musu, aa kpɛ́ fɔ̃̀ gu pɔ́ Yesu
kúu, ɔ̃ aa gbɛ̃kaaũapi pɪ̀la wúlɛa mákɛlɛ guu. 5 Kɛ́ Yesu è aalɛ a
náaikɛ, a ò gbɛ̃kaaũapiɛ à mɛ̀: Ma gbɛ̃́, n duuna kɛ̃̀ma. 6 Mɔizi
ikoyãdanɛdeeɔ zɔ̃lɛa we, aalɛ o ń nɔ̀sɛ guu: 7 Bɔ́yãi gbɛ̃́pi lɛ́ oi
màai? Alɛ dɔ́ɛ ń Luaoɛ! Démɛ a fɔ̃ duunakɛ̃mái, mɛ́ i kɛ Lua
ado bàasio?* 8 Wegɔ̃ɔ Yesu dɔ̃̀ a nɔ̀sɛ guu làasoo pɔ́ aalɛ kɛ, ɔ̃
à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ làasoo bee taa kɛ á nɔ̀sɛ guui? 9 Tó má
ò gbɛ̃kaaũapiɛ aà duuna kɛ̃̀wà, ge tó má ò̀ɛ̀ aà fɛlɛ a mákɛlɛ
sɛ táa'o, a kpele mɛ́ àai? 10 Má ò màa kɛ́ àɔ dɔ̃ Gbɛ̃nazɪ̃n Nɛ́
duunakɛ̃ama iko vɪ̃ tɔɔlɛ laɛ. Ɔ a ò gbɛ̃kaaũapiɛ à mɛ̀: 11 Málɛ
onɛ, fɛlɛ ǹ n mákɛlɛ sɛ ta bɛ. 12 Ɔ à fɛ̀lɛ gɔ̃̀ɔ, à a mákɛlɛpi sɛ̀ bɔ̀ò
gbɛ̃́pii wáa. Yã́pi bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aa Lua tɔbɔ̀ aa mɛ̀: Wi yã́ɛ taa e
yãao.

Yesu Levii sisia
(Mat 9.9-17, Luk 5.27-39)

13 Yesu ɛ̀a bɔ̀ gɛ̀ ísidalɛ. Wàlɛ mɔ́ aà kɪ̃́i dasidasi, ɔ̃ àlɛ yãdanɛ́.
14 Gɔɔ pɔ́ àlɛ gɛ̃, à Alafe nɛ́ Levii è zɔ̃lɛa a ɔsikpɛu, ɔ̃ a ò̀ɛ̀: Mɔ
tɛmazi. Ɔ à fɛ̀lɛ tɛ̀aàzi.

† **1:44** Lev 14.1-2 * **2:7** Isa 43.25

15 Zȉewa kɛ́ Yesu lɛ́ pɔble aà bɛ, ɔsinaɔ ń duunkɛnaɔ lɛ́
pɔbleaànɔ dasidasi ń aà ȉwaɔ sãnu. Asa gbɛ̋ bee taaɔ tɛaàzi
dasiɛ. 16 Falisi pɔ́ aaȉ Mɔizi ikoyã danɛ́ɔ ku we. Kɛ́ aa è Yesu lɛ́
pɔble sãnu ń ɔsinaɔ ń duunkɛnaɔ, ɔ̃ aa aà ȉwaɔ là aa mɛ̀: Bɔ́yãi
ȉ pɔble sãnu ń ɔsinaɔ ń duunkɛnaɔi? 17 Kɛ́ Yesu yấpi mà, a ònɛ́:
Gbɛ̋ gbãa bàa kú ń lòotoooo, sema gyãe. Mi mɔ gbɛ̃maaɔ sísiio,
sema duunkɛnaɔ.
18 Zãa Da'ilɛna ȉwaɔ ń Falisiɔ lɛ́ lɛye, ɔ̃ wà mɔ̀ Yesu là wà mɛ̀:
Zãa ȉwaɔ ń Falisiɔ ȉwaɔ aaȉ lɛye, mɛ́ n ȉwaɔ lí ye sɔ̃o bɛ? 19 Ɔ Yesu
ònɛ́: Nɔsɛna gbɛ̋ɔ lɛye gɔɔ pɔ́ a kúńnɔ nɔsɛ guue? Aawo! Gɔɔ pɔ́
nɔsɛna kúńnɔ, aa lɛyeo. 20 A gɔɔ a mɔ kɛ́ wa nɔsɛna bɔ ń guu.
Gɔɔ bee ɔ̃ aa lɛye sa. 21 A mɛ̀ lɔ: Wȉli pɔ́lɛ dafu di ula zi guuo. Tó
wa kɛ̀ màa, a dafu a sɔ̃ɔuɛ, aai kɔ̃ gá, ula zi fɔ̃a i kấfi̋. 22 A mɛ̀ lɔ:
Wȉli vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kɛ̀ màa, vɛ̃ɛ a a pũnaɛ,
vɛ̃ɛ ń tùupio i ɔ̏ɔkpa píi. Wȉ vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu dafu guuɛ.

Kấmabogɔɔzȉ
(Mat 12.1-21, Luk 6.1-11)

23 Kấmabogɔɔzȉ Yesu lɛ́ pã blɛ bua. Lá àlɛ gɛ́, aà ȉwaɔ lɛ́
pɔ́wɛna wolo aalɛ só.† 24 Ɔ Falisiɔ ò Yesuɛ aa mɛ̀: Gwa! Aalɛ
yấ pɔ́ wȉli kɛ kấmabogɔɔzȉo kɛ sɔ̃ bɛ?‡ 25 Ɔ Yesu ń lá à mɛ̀: Lá
Davidi kɛ̀ gɔɔ pɔ́ aàpi ń a gbɛ̋ɔ aalɛ taasikɛ, nɔana lɛ́ ń dɛ, i a
kyokɛ á èo lé? 26 A gɛ̏ Lua ua sa'onkia Abiataa gɔɔ, ɔ̃ à pɛ̃ɛ pɔ́ wa
kàlɛ Luaɛ sò, ɔ̃ a kpà a gbɛ̋ɔwa.§ Sa'onaɔ bàasio gbɛ̃e lí pɛ̃ɛpi
so sɔ̃o.* 27 Yesu ɛ̀a ònɛ́ lɔ à mɛ̀: Lua kấmabogɔɔ dȉlɛ gbɛ̃nazȉna
aafia yấiɛ. I kɛ kấmabogɔɔ yấi ɔ̃ à gbɛ̃nazȉna kɛ̀io. 28 Ayãmɛto
Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ iko vȉ kấmabogɔɔwa sɔ̃.

3

1 Yesu ɛ̀a gɛ̀ lousisikpɛu. Gbɛ̃e ku we, aà ɔ do imia. 2 Falisiɔ lɛ́
Yesu tàasika, tó a su à aà gbấgbã kấmabogɔɔzȉ, wi e yãdaaàla.
3 Ɔ Yesu ò gbɛ̋ pɔ́ a ɔ imiapiɛ à mɛ̀: Fɛlɛ mɔ zɛ zã guu la. 4 Ɔ à ń lá
à mɛ̀: Kấmabogɔɔzȉ a zɛvȉ wà yãmaakɛa, ge vãiɛ? Wȉ gbɛ̋ misi
yầ, ge wȉ dɛɛ? Ɔ aai yãe oo. 5 Yesu wɛpầńla à ń gwá ń pɔfɛ̃o,
asa aà pɔ yà an nɔ̀sɛsai yấiɛ. Ɔ a ò gɔ̃ɛpiɛ à mɛ̀: N n ɔpi poo. Kɛ́
a pòo, ɔ̃ aà ɔpi sù a gbɛu. 6 Ɔ Falisiɔ ń kí Elodi kpala zɛnkpɛdeɔ
bɔ̀lɛ gɛ̀ lɛkpaaȉi Yesuzi gɔ̏ɔ, lá aa kɛ aa aà dɛ.

Yesu zȉna gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ dilɛa
(Mat 10.1-4, Luk 6.12-19)

7 Yesu ń a ȉwaɔ ńzȉa gànɛ́ we, aa gɛ̀ ísidalɛ. Ɔ bíla bɔ̀ Galile
aa tɛ̀aàzi. Aa bɔ̀ Yude lɔ 8 ń Yelusalɛũo ń Ɛdɔũ bùsuo ń Yuudɛ̃

---

† **2:23** Iko 23.25 ‡ **2:24** Bɔa 34.21 § **2:26** 1Sam 21.1-6 * **2:26** Lev 24.9

baaleo ń Tiio ń Sidɔ̃o, aa mɔ̀ aà kĩ́i dasidasi, kɛ́ aa yã́ pɔ́ àlɛ kɛɔ
bao mà yã́i. 9 Bílapi yã́i Yesu ò a ȉwaɔnɛ aa gó'ilɛna sɔukɛɛ, kɛ́
wasu naɛwao yã́i. 10 Asa Yesu ȉɔ gbɛ̃́ɔ gbãgbã dasiɛ, ɔ̃ gyãeɔ lɛ́
naɛwà dasi kɛ́ aa e ɔkãwà. 11 Tã́adeɔ sɔ̃, tó aa aà wɛpà, aaȉ mɔ
wúlɛ aà aɛɛ, aaȉ wiilɛ aa mɛ: Lua Nɛ́n n ũ. 12 Ɔ Yesu ȉ gínɛ́ aa o
gbɛ̃́ pɔ́ á dɛ a ũ.

13 Kɛ́ Yesu dɛ̀dɛ sȉsỉwa, à gbɛ̃́ pɔ́ a yeiɔ sȉsi, ɔ̃ aa mɔ̀ aà kĩ́i.
14 Ɔ à gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ dȉlɛ aaɔ kuanɔ, kɛ́ àɔ ń zỉ waasokɛi 15 mɛ́
aaɔ tã́agoamá iko vỉ. A tɔkpànɛ́ zỉnaɔ. 16 An tɔ́n kɛ: Simɔɔ
(Yesu tɔkpàɛ̀ Piɛɛ), 17 Zebedee nɛ́ɔ Zaaki ń a dãuna Zãao (Yesu
tɔkpànɛ́ Bɔanɛɛgɛ, bee mɛ̀ loupũnaadeɔ), 18 bee gbɛa Ãndelee,
Filipi, Batelemii, Matiee, Tomaa, Alafe nɛ́ Zaaki, Tade, Simɔɔ
Gínzỉao 19 ń Yudasi Isaliɔti pɔ́ bɔ̀ aà kpɛo. Ɔ Yesu ɛ̀a tà bɛ.

Tã́agoa
(Mat 12.22-32, Luk 11.14-23)

20 Bíla ɛ̀a kã̀aa lɔ, ɔ̃ Yesu ń a ȉwaɔ aai zɛ'e baa aa pɔblèo. 21 Kɛ́
aà daɛɔ yã́pi mà, aa dà aà gbɛsizɛu, asa wàlɛ mɛ ȉ́ana kàwàɛ.

22 Mɔizi ikoyãdanɛde pɔ́ aa bɔ̀ Yelusalɛũ aa mɔ̀ɔ mɛ̀: Tã́aɔ kí
Beezebu mɛ́ diɛ̀, ȉ tã́agonɛ́ ń aà tɔ́oɛ. 23 Ɔ Yesu ń laai sȉsi à yãtaa
ònɛ́ à mɛ̀: Setãu a we azỉa gbɛ̃́ɔ goé? 24 Tó kpaladeɔ íbɛlɛsɛ̀ ń
kɔ̃o aa kɛ̃̀aa lɛɛ pla, kpalapi a gɛ̃gɛ̃e? 25 Tó uadeɔ íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o
aa kɛ̃̀aa lɛɛ pla, uapi a gɛ̃gɛ̃e? 26 Tó Setãu íbɛlɛsɛ̀ ń azỉa gbɛ̃́ɔ aa
kɛ̃̀aakɔ̃wa, a gɛ̃gɛ̃o, a midɛɛ. 27 Gbɛ̃e a fɔ̃ gɛ̃ gɔ̃sa gbãa kpɛ́u à
taiinakaɛ̀o, sema à aà ye gỉa bàasio, i gbasa a aà kpɛ́ yɔɛ.

28 Sȉana málɛ oɛ́, Lua a gbɛ̃́ɔ kɛ̃́ ń ń tàaeɔ ń a tɔ́ bɛ̃̀ɛ pɔ́ aaȉ siɔ píi,
29 ãma tó gbɛ̃́ aà Nisȉna tɔbɛ̃ɛsȉ, a aà kɛ̃o, à duuna pɔ́ lí kɛ̃́máo
kɛ̀ɛ. 30 Yesu bee ò kɛ́ aa mɛ̀ a tã́a vỉ yã́iɛ.

Yesu daɛɔ
(Mat 12.46-50, Luk 8.19-21)

31 Kɛ́ aà da ń aà dãunaɔ kà, aa zɛ̀ kpɛɛlɛ, ɔ̃ aa aà gbɛ̀a. 32 Wa
kálɛa liaaaàzi dasidasi, ɔ̃ wa ò̀ɛ̀ wà mɛ̀: Gwa! N da ń n dãunaɔ
zɛ kpɛɛlɛ, aalɛ n gbɛa. 33 Ɔ à mɛ̀: Deɔn ma da ń ma dãunaɔ ũi?
34 Ɔ à wɛpà̃ gbɛ̃́ pɔ́ kálɛa liaaaziɔla à mɛ̀: Ma da ń ma dãunaɔn
kɛ. 35 Luapɔeãkɛnaɔ mɛ́ ma dãuna ń ma dãeo ń ma dao ũ.

4

Pɔ́wɛnkɛɛlɛa
(Mat 13.1-23, Luk 8.4-15)

1 Yesu ɛ̀a lɛ́ yãdanɛ́ ísida saɛ. Wà kã̀aaaàzi dasidasi, ɔ̃ à gɛ̃̀
zɔ̃̀lɛ gó'ilɛnau ía, dasipi kálɛa ḿpii ísida gɔ̃sɔ̃lɛ. 2 A yãdàdanɛ́ ń
yãlɛɛũanɛo dasi. Lá àlɛ dadanɛ́ à mɛ̀: 3 A swã́kpa! Zɔ̃ɛe mɛ́ kú
à bɔ̀ gɛ̀ pɔ́wɛnakɛɛlɛi. 4 Lá àlɛ kɛɛlɛ, ɔ̃ a keeɔ lɛ̀lɛ zɛ́ guu, bãɔ mɔ

blè. 5 A keeɔ lɛ̀lɛ gbɛsɛɛna musu, gua pɔ́ tɔɔlɛ gèeleuo, ɔ̃ aa bɔ̀lɛ
gɔ̃̀ɔ, kɛ́ tɔɔlɛ gèele weo yɑ̃́i. 6 Kɛ́ ĩatɛ̃ fɛ̀lɛ, ɔ̃ aa tɛkũ̀ aa giigàga, kɛ́
aa zĩ́na vĩo yɑ̃́i. 7 A keeɔ lɛ̀lɛ lɛ guu, ɔ̃ lɛ fɛ̀lɛ nàɛmá, aai nɛ'io. 8 A
keeɔ sɔ̃ aa lɛ̀lɛ tɔɔlɛ maa guu. Aa bɔ̀lɛ aa zɔ̃ɔkũ̀ aa nɛ'ĩ. A keeɔ
kɑ̃́fiakɛ̀ baakwikwi, keeɔ bàaɔ̃baaɔ̃, keeɔ basɔobasɔo. 9 Ɔ Yesu
mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vĩ aà yɑ̃́pi ma.

10 Kɛ́ Yesu gònɛ́ we, a ku ado, ɔ̃ aà zĩna gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ ń aà
ĩwaɔ mɔ̀ yɑ̃́piɔ mi gbɛ̀awà. 11 Ɔ a ònɛ́: Á kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i asii
dɔ̃a zɛ́ vĩ, ɑ̃ma mi yɑ̃́pii o gbɛ̃́ kĩniɔnɛ ń yɑ̃lɛɛũaoɛ,
12 kɛ́ aa wɛbiibii pɔe'esai
mɛ́ aa swɑ̃́kpakpa yɑ̃masai,
kɛ́ aasu zɛ ń Luao, i sùuukɛńnɔo yɑ̃́i.*

13 Ɔ Yesu ń lá à mɛ̀: Á yɑ̃́pi dɔ̃oa? Kpelewa á a kĩniɔ ma lɔi?
14 A ma! Zɔ̃ɛpi Lua yɑ̃́ ɔ̃ àlɛ kɛɛlɛ. 15 Gbɛ̃eɔ dɛ lán pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ
zɛ́ guuwaɛ, gu pɔ́ wà Lua yɑ̃́ kɛ̀ɛlɛu. Tó aa mà, ɔ̃ Setɑ̃u ĩ mɔ Lua
yɑ̃́ pɔ́ wa kɛ̀ɛlɛ ń guupi símá gɔ̃̀ɔ. 16 Gbɛ̃eɔ dɛ lán pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ
gbɛsɛɛna musuwa. Tó aa Lua yɑ̃mà, aaĩ sí ń pɔnao gɔ̃̀ɔ. 17 Ɑ̃ma
lá aa zĩ́na vĩo, ɔ̃ aali kɛ gɔɔplao. Tó wà ń wɛtɑ̃̀ ge wà ĩadàmá
Lua yɑ̃́ yɑ̃́i, aaĩ fu gɔ̃̀ɔɛ. 18 Gbɛ̃eɔ dɛ lán pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ lɛ guuwaɛ.
Aa Lua yɑ̃mà, 19 ɑ̃ma aaĩ aafia kɑ̃̀akɛ, àizɛɛ ĩ ń sɔ̃ ble mɛ́ aaĩ pɔ́
kĩniɔ niaka, ɔ̃ yɑ̃́ beeɔ ĩ gupa Lua yɑ̃́pizi, à gɔ̃ àisai. 20 Gbɛ̃eɔ dɛ
lán pɔ́wɛna pɔ́ lɛ̀lɛ tɔɔlɛ maawaɔwa. Aaĩ Lua yɑ̃ma, aaĩ sí, ɔ̃ aaĩ
kɑ̃́fiakɛ, an keeɔ baakwikwi, keeɔ bàaɔ̃baaɔ̃, keeɔ basɔobasɔo.

Yɑ̃lɛɛũa ń kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́io
(Mat 13.31-34, Luk 8.16-18, 13.18-19)

21 Yesu ònɛ́: Wĩli filia na wà pɛ̃na kùlɛwào. Wĩli dilɛ lii zíɛo.
Bábana ɔ̃ wĩ diwào lò? 22 Pɔe ku ulɛa kɛ́ à gí bɔi gupuauo. Asiie
ku kɛ́ wà gí maio. 23 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vĩ, aà swɑ̃́kpa yɑ̃́pi ma.

24 A ònɛ́ lɔ: A laaidɔ yɑ̃́ pɔ́ álɛ mawa. Zaa pɔ́ á dàunɛ́, bee Lua
a dauɛ́ sɔ̃, i ɛa kɑ̃́fiɛ́. 25 Gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ vĩ ɔ̃ Lua a ɛa kɑ̃́fiɛ̀. Gbɛ̃́ pɔ́ pɔe
vĩo, baa a yɔɔna pɔ́ a vĩ Lua a siwàɛ.

26 A mɛ̀ lɔ: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛ lán pɔ́wɛna pɔ́ gbɛ̃́ kɛ̀ɛlɛ
buawaɛ. 27 Gwɑ̃asĩna ń fɑ̃anɛo àlɛ i'on nò, a bɛ̃́ɛn nò, pɔ́wɛnapi
ĩ bɔlɛ ĩ zɔ̃ɔkũ, gbɛ̃́pi líɔ dɔ̃ lá ĩ kɛo. 28 Tɔɔlɛ mɛ́ ĩ to à nɛ'i ń azĩao.
I kakpa gĩaɛ, a gbɛa ĩ nɔsi, a gbɛa ɔ̃ ĩ pia. 29 Tó à mà, ɔ̃ wĩ kɛ̃́ ń
kɔmao, asa a kɛkɛgɔɔ mɛ́ kà we.†

30 A mɛ̀ lɔ: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i dɛa ni? Bɔ́ wa lɛɛũòi? 31 Doe ku
lán ɛfɔwa. A tɔ̃gɔɔ a wɛ́na kele dɛ pɔ́wɛna pɔ́ kú dṹnia guuɔla
píi. 32 Tó wa tɔ̃̀ sɔ̃, ĩ bɔlɛ à zɔ̃ɔkũ dɛ dò buiɔla píi. I gɔ̃n gèeleɔ
pápa, bɑ̃ɔ iɔ kaka a láu.

---

* **4:12** Isa 6.9-10 † **4:29** Yoɛ 4.12-13

[33] Yesu Lua yã'òné dasi ń yãlɛɛũa bee taaɔ lá aa fɔ̃ ma lɛ́u. [34] I
yã'oné yãlɛɛũsaio. Tó à gɔ̃̀ ń a ȉwaɔ ńtɛ̃ɛ, ɔ̃ ȉ yã́pii bɔɔlɛkɛné.

Yesu zàa'ȉana zɛa
(Mat 8.23-27, Luk 8.22-25)

[35] Gɔɔ doũpi zȉ́ oosi Yesu ò a ȉwaɔnɛ à mɛ̀: Wà bua baale. [36] Lá
Yesu kú gó guu, aa gɛ̃̀uaànɔ aa dàzɛu màa, aa bíla tò we. Gó
pãleɔ gɛ̀ńnɔ. [37] Ɔ zàa'ȉan gbãa fɛ̀lɛ. I lɛ́ gó zãampapa, àlɛ ká a
guu e a ye pai. [38] Yesu kú gò pɔ̀ɔkpɛ, àlɛ i'o, aà mi di mȉbɔɔwa.
Ɔ aà ȉwaɔ aà vù aa òɛ̀: Mɛtulu! Kɛ́ wálɛ gaga, àlɛ kã̀adanlao lé?
[39] Ɔ Yesu fɛ̀lɛ gȉ ȉ́anaɛ, a ò íɛ à mɛ̀: Nílɛ! Zùukɛ we! Ɔ ȉ́ana kpàlɛ,
gu kɛ̀ kílikili. [40] Ɔ à ń lá à mɛ̀: Akɛa á sea vȉ màai? Asi álɛ ma
náaikɛ e tiaoa? [41] Ɔ aa gɔ̃̀ bíli guu, aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Dén gbɛ̃́pi
ũ sai? Baa ȉ́ana ń ío aaȉ aà yãmaɛ.

5

Tã́aɔ dia sàwaɔnɛ
(Mat 8.28-34, Luk 8.26-39)

[1] Aa kà Gadala bùsuu ísida baale. [2] Kɛ́ Yesu bɔ̀ gó guu gɔ̃̀ɔ,
tã́adee bɔ̀ gɛvȉkȉi à mɔ̀ daiaàlɛ. [3] Iɔ ku gbɛ̀'ɛ pɔ́ dɛ mia ũɔ guuɛ.
Baa mɔdaona lí fɔ̃ aà kũ̀ lɔo. [4] Asa wȉɔ aà ye ń mɔdaonaɔ, wȉɔ
aà daliu mɔ̀ɔmɔɔɛ, ãma ȉ mɔpiɔ kɛ̃́kɛ̃ɛ, ȉ lípiɔ gboogboo. Gbɛ̃e
gbãa i ka à aà zùukɛo. [5] Gwãasȉna ń fãanɛo píi ȉɔ bɛbɛ gɛvȉkȉi
ń sȉ̀sȉpɔlɛɔɛ, ȉɔ wiilɛ, ȉɔ azȉa lili ń gbɛo.

[6] Kɛ́ à Yesu è kãaa, ɔ̃ à bàalɛ̀ mɔ̀ wȕlɛ aà aɛ. [7-8] Ɔ Yesu mɛ̀
tã́api gowà, ɔ̃ à wii gbãa lɛ̀ à mɛ̀: Yesu, Lua Musude Nɛ́, bɔ́mɛ
wá daaai? Ma nanɛ Luazi, ńsu ǹ ma wɛtão. [9] Ɔ Yesu aà là à mɛ̀:
N tɔ́n kpelewai? Ɔ a wèwà à mɛ̀: Ma tɔ́n Dasi, asa wá dasiɛ. [10] Ɔ
aa awakpà Yesuɛ maamaa aa mɛ̀ asu ń yá ń bɔ́lɛ bùsupiuo.

[11] Gɔɔ bee sàwakusan waiɔ ku we, aalɛ pɔble sȉ̀sȉpɔlɛu. [12] Ɔ
tã́apiɔ wabikɛ̀ Yesuwa aa mɛ: Wá gbaɛ sàwaɔ guu wà dinɛ́.
[13] Yesu ń gbá zɛ́, ɔ̃ tã́apiɔ gò gɔ̃ɛpiwa aa dȉ sàwapiɔnɛ. Ɔ sàwa
wai pɔ́ kà ɔ̀aa kwi taawapiɔ wȉ ń bao, aa pȉla sòonawa aa sȉ
ísidau, ɔ̃ aa gàga we. [14] Ɔ an dãnaɔ bàalɛ̀ gɛ̀ yã́pi oiné wɛ̃́lɛu ń
bualoũɔ. Ɔ wà bɔ̀lɛ gɛ̀ yã́ pɔ́ kɛ̀pi gwai. [15] Kɛ́ aa mɔ̀ Yesu kȉ́i, aa
gɔ̃ɛ pɔ́ tã́a diɛ̀ dasi yãapi è zɔ̃lɛa we, a ula daa, aà ȉ́anapi wèewà,
ɔ̃ vȉa ń kṹ. [16] Gbɛ̃́ pɔ́ yã́pi è ń wɛ́ɔɔ yã́ pɔ́ tã́adepi ń sàwaɔ lè dàu
aa sȉuné. [17] Ɔ wà wabikɛ̀ Yesuwa aà bɔné ń bùsuu.

[18] Kɛ́ Yesu lɛ́ gɛ̃ gó'ilɛna guu, gɔ̃ɛpi wabikɛ̀wà à e taaànɔ.
[19] Yesu i weio, a òɛ̀: Ta n bɛ n gbɛ̃́ɔ kȉ́i, ní yã́ pɔ́ Dii kɛ̀nɛ oné
píi ń lá à wɛ̃nadɔ̃̀nɛo. [20] Ɔ gɔ̃ɛpi tà, àlɛ yã́ pɔ́ Yesu kɛ̀ɛ kpàwakɛ
Wɛ̃́lɛmɛnkwi bùsuu, ɔ̃ yã́pi kɛ̀ gbɛ̃́piiɛ dabuyã ũ.

Zailu nɛ́ vua ń nɔɛ pɔ́ ɔkȁ Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Luk 8.40-56)

21 Yesu ɛ̀a bùa ísidawa ń góo, ɔ̃ wà kȁaaaàzi dasidasi ísidalɛ.
22 Lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ Zailu mɔ̀ we. Kɛ́ à Yesu è, à wȕlɛ aà gbázȉ,
23 ɔ̃ à awakpàɛ̀ maamaa à mɛ̀: Ma nɛnɔɛna lɛ́ kãsãnakɛ. Mɔ ǹ
ɔnawà aà gbã́gbã, iɔ ku. 24 Ɔ Yesu dàaànɔ zɛ́u. Bíla tɛaàzi, aalɛ
naɛwà.
25 Nɔɛe ku we, au lɛ́ bɔlɛwà à kà wɛ̃̀ kuɛpla. 26 Ɛsɛdeɔ aà dà
taasiu maamaa, à a ɔ̃a blè píi. I aafia'eo, ȉ kɛkɛ àɔ ká'ilɛɛ. 27 Kɛ́
à Yesu bao mà, ɔ̃ à bíla kɛ̃̀aa à sɔ̃̀aàzi aà kpɛ oi. Ɔ à ɔkȁ aà ulawa,
28 asa à mɛ̀: Baa aà ula, tó ma ɔkȁwà, má gbã́gbãɛ. 29 Ɔ aà
aubɔlɛapi zɛ̀ gɔ̃̀ɔ. A dɔ̃̀ a mɛ guu kɛ́ a gbãgbã ń a gyãpio. 30 Wegɔ̃ɔ
Yesu dɔ̃̀ azȉawa kɛ́ gbãa bɔ̀agu, ɔ̃ à lȉli bíla guu à mɛ̀: Démɛ ɔkȁ
ma ulawai? 31 Ɔ aà ȉwaɔ ò̀ɛ̀: N è lá bíla lɛ́ naɛma, ɔ̃ ńlɛ mɛ démɛ
ɔkȁmaia? 32 Ɔ Yesu wɛpȁ bílaa kɛ́ à gbɛ̃́ pɔ́ yã́pi kɛ̀ e. 33 Nɔɛpi lɛ́
lualua ń vȉao, asa a dɔ̃ yã́ pɔ́ kɛ̀ a mɛu, ɔ̃ à mɔ̀ wȕlɛ aà gbázȉ, à a
sȉana ò̀ɛ̀ píi. 34 Ɔ Yesu ò̀ɛ̀: Nɔɛ, ma náai pɔ́ ń kɛ̀ mɛ́ n gbãgbã. Ta
bɛ aafia, n gyãpi wèeman we.
35 Lá Yesu lɛ́ yã́ bee o, wà bɔ̀ lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔpi bɛ wà mɔ̀ wa
ò̀ɛ̀: N nɛ́pi kɛ̀sai. Nsu tákpa mɛtuluzi pão. 36 Ama Yesu i swã́sɛ
ń yã́io. A ò gbɛ̃zɔ̃ɔpiɛ: Nsu to n sɔ̃ vȉo, ma náaikɛ lé. 37 I wei gbɛ̃e
gɛ́ zɛiɛo, sema Piɛɛ ń Zaakio ń Zaaki dãuna Zãao. 38 Kɛ́ aa kà
gbɛ̃zɔ̃ɔpi bɛ, Yesu è aà bɛ lòo, wàlɛ ɔ́ɔlɔ, wàlɛ búbuapɛ maamaa.
39 Kɛ́ à gɛ̃̀ kpɛ́u, à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãi á kȉ́i dɔ, álɛ ɔ́ɔlɔi? Nɛ́pi i gao,
àlɛ i'oɛ. 40 Kɛ́ aalɛ aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ, ɔ̃ à ń yá ń bɔ́lɛ píi. Ɔ à nɛ́pi de ń
aà dao sɛ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa mɔ̀ sãnuɔ, à gɛ̃̀ńnɔ gu pɔ́ nɛ́pi kuu. 41 Ɔ à aà
ɔ kȗ a ò̀ɛ̀: Talita kuũ! (Bee mɛ̀ nɛnɔɛna, má ònɛ fɛlɛ.) 42 Wegɔ̃ɔ
nɛ́pi fɛ̀lɛ táa'ò, asa aà wɛ̃ kà kuɛpla. Yã́pi ń kṹ gbãa maamaa.
43 Ɔ Yesu gȉnɛ́ fȉafia aasu o gbɛ̃e mao. Ɔ à mɛ̀ wà pɔblea kpawà.

6

Nazalɛtideɔ Yesunaaikɛsai
(Mat 13.53-58, Luk 4.16-30)

1 Yesu bɔ̀ we à gɛ̀ gu pɔ́ à nɛblèu. Aà ȉwaɔ gɛ̀aànɔ. 2 Kɛ́
kã́mabogɔɔzȉ kà, ɔ̃ àlɛ yãdanɛ́ lousisikpɛu. Gbɛ̃́ dasi pɔ́ aa aà
yãmàɔ bílikɛ̀ aa mɛ̀: Mákȉ́i gbɛ̃́pi yã́piɔ sɛ̀ui? Ɔnɔ kpele a è,
ɔ̃ àlɛ dabudabu bee taaɔ kɛi? 3 Gbɛ̃́piá li'ãna nolo? Maliama
nɛ́ nolo? Zaaki ń Yosɛfuo ń Yudao ń Simɔɔo vȉ̀in weo lò? Aà
dãeɔ kúwanɔ kɛo lé? Ɔ bee tò aai aà náaikɛo. 4 Ɔ Yesu ònɛ́:
Anabi líɔ bɛɛɛsaio, mɛ́ i kɛ aà bɛ wɛ̃́lɛu ń aà daɛɔ ń aà uadeɔ
kȉ́io bàasio. 5 Yesu i e dabudabue kɛ̀ weo, sema gyãe pɔ́ à
ɔnàmá à ń gbãgbãeɔ bàasio. 6 Lá aai aà náaikɛo, an yã́ bɔ̀ aà
saɛ maamaaɛ.

Yesu a ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ zȉa plapla
(Mat 10.5-15, Luk 9.1-6)

Ɔ à gɛ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, àlɛ yãdadanɛ́. 7 Ɔ à a gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sȉsi
à ń zĩ́ gbɛ̃ɔn plapla, à tã́agoa gbɛ̃́ɔwa iko kpàmá. 8 A ònɛ́ aasu
pɔe sɛ aa gɛòo, kȕsũa ge babalabɔɔ ge ɔsɔ̃gbɛna, sema gopana.
9 Ȁ mɛ̀ aa kyalekpa, ãma aasu ulada mɛ̀n plao. 10 A ònɛ́ lɔ:
Gu pɔ́ a pilau, àɔ ku we e à gɛ bɔò wɛ̃́lɛpi guu. 11 Gu pɔ́ wi
gbãakpauázio, mɛ́ wi á yãmao, tó álɛ tá, à kɔɔlɛmá an toa ń
Luao seela ũ. 12 Ɔ aa dàzɛu. Aa nɔ̀sɛlilɛa kpàwakɛ̀ gbɛ̃́ɔnɛ, 13 aa
tã́agònɛ́ dasi, aa nísimàma gyãeɔwa dasi, aa ń gbãgbã.

Zãa Da'ilɛna gaa
(Mat 14.1-12, Luk 9.7-9)

14 Kí Elodi yã́piɔ mà, asa Yesu tɔ́ lȉguaɛ. Gbɛ̃eɔ mɛ̀ Zãa
Da'ilɛna mɛ́ bɔ̀ gau. Bee yã́i à gbãa'è, àlɛ dabudabukɛ. 15 Gbɛ̃eɔ
lɛ́ mɛ Ɛliaɛ, gbɛ̃eɔ lɛ́ mɛ ãnabiɛ lán ãnabi yãaewa. 16 Kɛ́ Elodi
mà à mɛ̀: Zãa pɔ́ ma aà mi zɔ̏ mɛ́ vù.
17-18 Ȁ mɔ lè Elodi doũpi mɛ́ a dãuna Filipi nɔ Elodia sȉwà a
sɛ̀ yãa. Kɛ́ Zãa ȉɔ oɛ̀ aà dãuna nɔ siawà maao,* ɔ̃ Elodipi tò wà
Zãa kȕ wà mɔkàwà, wà aà dàkpɛu Elodia yã́i. 19 Elodia sɔ̃ a
Zãa kpɛ̃nɛ kũa, a ye à aà dɛ, ãma i zɛ'eo, 20 asa Elodi dɔ̏ kɛ́ Zãaá
Lua gbɛ̃́ zálalaɛ, ɔ̃ ȉɔ vȉakɛɛ̀, ȉli tó wà ȉadawào. Tó à gɛ̀ aà yãmai,
làasoo ȉ gɛ̃aàguɛ. N̏ beeo ȉɔ ye faaiboaaànɔi.
21 Elodia zɛ'è Elodi ia dikpɛgɔɔzȉ. Elodi gbãadeɔ ń sosa
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Galile gbɛ̃́ gbiaɔ kȁaa pɔnablɛwa. 22 Ɔ Elodiapi nɛnɔɛ
gɛ̏ ɔ̃wȁ. Ȁ kɛ̀ Elodiɛ na ń a nibɔɔ píi, ɔ̃ kípi ò nɛ́piɛ: Pɔ́ pɔ́ ń yei ǹ
a wabikɛa, má n gba. 23 Ɔ à ɛ̀a òɛ̀: N̏ ma iao pɔ́ pɔ́ ń a wabikɛ̀a
píi, má n gbaɛ, baa ma kpala guoɛ. 24 Ɔ nɛ́pi bɔ̀ gɛ̀ a da là à mɛ̀:
Bɔ́ má a wabikɛwài? Ɔ aà da òɛ̀, Zãa Da'ilɛna miɛ. 25 Wegɔ̃ɔ à ɛ̀a
sù ń wãao, a ò kíaɛ: Zãa Da'ilɛna mi má ye ǹ ma gba pɛlɛntiu
la tiatia.
26 Ɔ kí pɔ yà dúuduu, ɔ̃ i fɔ̃ gȉ lɔo lɛ́ pɔ́ á gbɛ̏ nibɔɔ wáa yã́i. 27 Ɔ
kípi a dɔaie zȉ gɔ̏ɔ, a òɛ̀ aà gɛ aà mi sɛ mɔò. Ɔ à gɛ̀ aà mi zɔ̏ kpɛ́u,
28 a dà pɛlɛntiu, à mɔ kpà nɛ́piwa, ɔ̃ a kpà a dawa. 29 Kɛ́ Zãa
ȉwaɔ yã́pi mà, ɔ̃ aa mɔ̀ wà aà gɛ sɛ̀ aa vȉ.

Blɛkpaa bȉlawa sɛ̃́ia
(Mat 14.13-21, Luk 9.10-17, Zãa 6.1-15)

30 Zȉnapiɔ sù Yesu kĩ́i, ɔ̃ aa yã́ pɔ́ aa kɛ̀ɔ ń yã́ pɔ́ aa dànɛ́ɔ òɛ̀
píi. 31 Wàlɛ mɔ́, wàlɛ tá, ɔ̃ Yesu ń a gbɛ̃́ɔ aai zɛ'e baa wà pɔblèo
dasi yã́i. Ɔ a ònɛ́: Ȁ mɔ wà gɛ́ gusaɛna wátɛ̃ɛ, wí kã́mabo yɔɔ.
32 Ɔ aa gɛ̏ gó'ilɛnau aa dàzɛu, aalɛ gɛ́ gusaɛna ńtɛ̃ɛ. 33 Kɛ́ gbɛ̃́ɔ ń

---

* **6:17-18** Lev 20.21

gɛa è, aa ń dɔ̃́, ɔ̃ bɔa wɛ̃́lɛ píi guu wà bàalɛ̀ dɔ̀aanɛ́ we kɛ̀sɛ. 34 Kɛ́
Yesu bɔ̀ gó guu, à bíla è, ɔ̃ aa kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ, asa aa dɛ lán sã pɔ́ aa
dãna vȉoɔwaɛ.† Ɔ àlɛ yãdadanɛ́ maamaa.

35 Kɛ́ ȉatɛ̃ bȕsa, ɔ̃ aȁ ȉwaɔ sɔ̃̏aȁzi aa mɛ̀: Guɛá sɛ̃gbãɛ mɛ́ ȉatɛ̃ i
gɔ̃ bíla lɔo. 36 Gbɛ̃́ɔ gbaɛ aa ta bualoũɔ ń zɔ̃ɛwia pɔ́ kú kãi laɔu,
aai pɔ́ wɛɛlɛ lú aa ble. 37 Ɔ Yesu a zãsȉmá à mɛ̀: Ȁ pɔ́ kpámá
aa ble. Ɔ aa ȍɛ̀: Ń ye wà gɛ pɛ̃ɛ lu a̋nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aa do, wí mɔ́
kpámá aa ble yȁ? 38 Ɔ Yesu ń lá à mɛ̀: Pɛ̃ɛ mɛ̀n ũma á vȉi? Ȁ gɛ
gwa. Kɛ́ aa kà, aa mɛ̀: Pɛ̃ɛ ku mɛ̀n sɔo ń kpɔo mɛ̀n pla.

39 Ɔ a ȍnɛ́: Ȁ gbɛ̃́ɔ zɔ̃lɛzɔ̃lɛ sɛ̃̏bɔlɔwa booloboolo. 40 Ɔ aa
zɔ̃̏lɛzɔ̃lɛ gã ń gão, booloeɔ gbɛ̃ɔn basɔo, booloeɔ gbɛ̃ɔn blakwi.
41 Ɔ Yesu pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo ń kpɔ̀ mɛ̀n plapio sɛ̀, à wɛsɛ̀ musu à
báaadȁu. Ɔ à pɛ̃ɛpi ɛ̀'ɛ kpà a ȉwaɔwa, aa bȉilɛ gbɛ̃́piɔnɛ. Ɔ à kpɔ̀
mɛ̀n plapiɔ kpaalɛ̀nɛ́ ḿpii. 42 Ampii aa pɔblè wà kȁ̃. 43 Ɔ wà pɛ̃ɛ
miɔnaɔ ń kpɔ̀ ki̋ni pɔ́ gɔ̃̏ɔ sɛ̀lɛ gbí kuɛpla pai.‡ 44 Gɔ̃ɛ pɔ́ aa pɔblèɔ
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔoɛ (5.000).

Yesu tȁa'oa ȉsidaa
(Mat 14.22-36, Zãa 6.16-21)

45 Ɔ Yesu nàɛ a ȉwaɔwa gɔ̃̏ɔ aa gɛ̃ gó guu aa dɔaaɛ Bɛsaida
ȉsida baale e àɔ bíla gbaɛ. 46 Kɛ́ à lɛzà gbɛ̃́ɔwa a làa, ɔ̃ à dɛ̀dɛ
sȉsi̋wa, à gɛ̀ wabikɛi. 47 Ȉatɛ̃ gɛ̃a kpɛ́u gó'ilɛna kú ȉsidaa mɛ́ Yesu
kú sȉsi̋a ado. 48 Ɔ a è gofi̋a lɛ́ ȉadamá, kɛ́ i̋an gbãa lɛ́ gínɛ́ ya̋i.
Gufɛ̃nɛ ɔ̃ à gɛ̀ ń ki̋i, àlɛ táa'o ía, ɔ̃ a kɛ̀ lá á ye gɛ̃máwa. 49 Kɛ́ aa aȁ
è, àlɛ táa'o ía, aalɛ e gyaadeɛ, ɔ̃ aa wiilɛ̀. 50 Kɛ́ aa aȁ è ḿpii, gili
gɛ̃̏ńgu. Ɔ Yesu ȍnɛ́ gɔ̃̏ɔ: Ȁ sɔ̃dilɛ, mámɛ. A̋su to vȉa á kũo. 51 Kɛ́ à
gɛ̃̏ gó guu, ɔ̃ i̋ana làa, ɔ̃ ya̋pi ń kű gbãa, 52 asa an wɛ́ i kɛ̃ pɛ̃ɛ ya̋
musuo, kɛ́ aa nɔ̀sɛ vȉo ya̋i.

53 Kɛ́ aa bȕa baa aa kà Gɛnɛzalɛti, ɔ̃ aa godɔ̀ we. 54 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ
gó guu, wà Yesu dɔ̃̏ gɔ̃̏ɔ, 55 ɔ̃ wà bàalɛ̀ gɛ̀ bȕsupi kɛ̀ɛlɛ, wà gyãeɔ
sɛ̀lɛ ń mákɛlɛo, gu pɔ́ wa mà a kuu píi wȉɔ mɔoɛ̀. 56 Gua pɔ́ à
gɛ̀u píi, zɔ̃ɛwiaɔ ge mɛɛwiaɔ ge bualoũɔ, wȉɔ mɔɛ̀ ń gyãeɔɛ, wȉɔ
ń kálɛ gãaɛ, ɔ̃ wȉ wabikɛwà aȁ to aa ɔkã baa aȁ ula lɛ́wa. Ɔ gbɛ̃́
pɔ́ ɔkȁ̃wàɔ ȉ gba̋gbã píi.

7

Fɛlɛkaayã
(Mat 15.1-9)

1 Falisiɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛde pɔ́ aa bɔ̀ Yelusalɛũeɔ mɔ̀ Yesu
ki̋i. 2 Aa è aȁ ȉwaeɔ lɛ́ pɔble ɔpia ń gbãbɔ'io sai. 3 Asa Falisiɔ ń
Yudaɔ píi aa ń deziɔ fɛlɛkaayã kũaɛ, aali pɔble ɔpia ń gbãbɔ'io
saio. 4 Aali su ń ɛlɛo aa pɔblè zu'osaio. Aa fɛlɛkaayã pãleɔ

† **6:34** Nao 27.17, 1Kia 22.17 ‡ **6:43** 2Kia 4.42-44

kũa dasi. Beewa aaȉ gbãbɔ imibɔɔ ń taɔ ń ooɔnɛ. 5 Ɔ Falisiɔ ń
Mɔizi ikoyãdanɛdepiɔ Yesu là aa mɛ̀: Bɔ́yãi n ȉwaɔ líɔ wá deziɔ
fɛlɛkaayã kũao ni? Aaȉ pɔble ɔpia ń gbãbɔ'io saiɛ. 6 Yesu wèmá
à mɛ̀: Á mɔafilideɔ, Isaia dɔ̀aa á yã'ò wásawasa, lá a kɛ̃̀ láuwa
à mɛ̀:
Buipi ȉ ma kpɛla ń lɛ́oɛ,
an sɔ̃ kua lɔo.*
7 Aaȉ ma sísi pãɛ,
gbɛ̃nazȉna ikoyãɔ ɔ̃ aaȉ danɛ́.
8 A pãkpà Lua ikoyãi, ɔ̃ á gbɛ̃nazȉna fɛlɛkaayã kũa. 9 Ɔ Yesu
òńɛ́ lɔ: Á pãa Lua yã́a kɛ́ à e àɔ á fɛlɛkaayã kũa maan wea?
10 Mɔizi mɛ̀ àli misiilɛ á de ń á daoɛ.† A mɛ̀ lɔ, gbɛ̃́ pɔ́ a de ge
a da kpɛbɔ̀, wà ade dɛ.‡ 11 Ápiɔ sɔ̃ i mɛ tó gbɛ̃́ ò a de ge a daɛ
pɔ́ pɔ́ á vȉ à dɔońlɛá Kɔɔbaniɛ, 12 a zɛvȉ à a de ń a dao kpɛlaò
lɔo. (Kɔɔbani bee mɛ̀, à Lua gbà.) 13 Beewa i Lua yã́ bãdɛ á
fɛlɛkaayã pɔ́ i dadanɛ́ yã́i. Yã́ bee taaɔ ɔ̃ i kɛ dasi.

Yã́ pɔ́ ȉ to wà gbãlɛ
(Mat 15.10-20)

14 Ɔ Yesu ɛ̀a bíla laai sȉsi à mɛ̀: A swã́kpa à ma yãma, ápii.
15 Pɔe ku kɛ́ à gɛ̃ gbɛ̃́ guu à to aà gbãlɛo. Pɔ́ pɔ́ bɔ̀ gbɛ̃́ guu ɔ̃mɛ ȉ
to aà gbãlɛ. 16 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vȉ aà yã́pi ma.
17 Kɛ́ à bíla tò we, à tà bɛ, ɔ̃ aà ȉwaɔ yã́pi mi gbɛ̀awà. 18 A
òńɛ́: Ápiɔ, i ɔ̃nɔkũ sɔ̃oa? Kɛ́ pɔe ku à gɛ̃ gbɛ̃́ guu à to ade
gbãlɛo, á dɔ̃o lé? 19 Pɔ́pi lí gɛ̃ aà sɔ̃ guuo, sema aà gbɛɛu, ɔ̃
ȉ a bȉ́ikpɛkɛ. (Màa Yesu gbãbɔ̀ blɛ píiɛ.) 20 Ɔ à mɛ̀: Yã́ pɔ́
ȉ bɔ gbɛ̃́ guu mɛ́ ȉ to ade gbãlɛ. 21 Za gbɛ̃nazȉna sɔ̃ guu ɔ̃
làasoo vãi ȉ bɔu: Káaluakaa, kpã́i'oa, gbɛ̃dɛa, 22 gbãsȉkɛa, bȉi,
nɔ̀sɛvãi, mɔafili, wisaiyã, wɛbɔbɔa pɔ́i, gbɛ̃́sɔ̃sɔ̃a, makamaka ń
mȉsaiyão. 23 Yãvãipiɔ ȉ bɔ gbɛ̃nazȉna sɔ̃ guuɛ píi, ɔ̃ ȉ to aà gbãlɛ.

Buipãle nɔɛ wabikɛa
(Mat 15.21-28)

24 Yesu bɔ̀ we à gɛ̀ Tii bùsuu, ɔ̃ à pȉla uaeu. A ye wà a dɔ̃o,
ãma ȉli e ùlɛo. 25 Nɔɛ pɔ́ a nɛnɔɛna tã́a vȉ Yesu bao mà gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ à
mɔ̀ wùlɛ aà gbázȉ. 26 Nɔɛpiá buipãleɛ, wà aà ȉ Silifinisi bùsuuɛ.
A wabikɛ̀ Yesuwa aà tã́a goɛ a nɛ́wa. 27 Ɔ Yesu òɛ̀: To wà blɛ kpá
nɛ́ɔwa gȉa, asa a maa wà nɛ́ɔ blɛ sɛ wà zu gbɛ̃ɔnɛo. 28 Ɔ nɔɛpi a
zãsȉwà à mɛ̀: Dii, baa gbɛ̃ pɔ́ wúlɛańziɔ ȉ nɛ́ɔ blɛ kasonaɔ pɛɛlɛɛ.
29 Yesu òɛ̀: N yãwea maa yã́i, tá, n nɛ́ tã́a gòwà. 30 Kɛ́ à kà bɛ, à
a nɛ́ è wúlɛa pɛwa, tã́api gòwà sȉana.

Swãdo gbã́gbãa

---

* **7:6** Isa 29.13 † **7:10** Bɔa 20.12 ‡ **7:10** Bɔa 21.17

[31] Ɔ Yesu fɛ̀lɛ Tii bùsuu à gɛ̀ Sidɔ̃, ɔ̃ à bɔ̀lɛ ń Wɛ̃́lɛmɛnkwi bùsuo
e à gɛ̀ kà Galile ísidai. [32] Ɔ wà mɔ̀ɛ̀ ń swãdo pɔ́ yã'o zĩ'ũaànɔo,
wà wabikɛ̀wà aà ɔnawà. [33] Yesu bɔ̀aànɔ bíla guu ḿpla, à ɔtona
pɛ̀pɛ aà swã́u. Kɛ́ à lɛ́'i kɛ̀ a ɔwa, ɔ̃ à kɔ̃̀ aà lɛ́nawa. [34] A wɛsɛ̀
musu à wè fɛ̀ɛɛ, ɔ̃ a ò̀ɛ̀: Ɛfata. (Bee mɛ̀ wɛ̃.) [35] Wegɔ̃ɔ gɔ̃ɛpi swã́
wɛ̃̀, aà lɛ́na gòlɛ, ɔ̃ à yã'ò wásawasa. [36] Yesu ò gbɛ̃́ɔnɛ aasu o
gbɛ̃e mao, ãma aa gɛ̀ lɛ́ a kpàwakɛnɛ́ maamaa dɛ lá à gĩnɛ́la.
[37] Yã́pi dĩmá maamaa à kɛ̀ zài, ɔ̃ aa mɛ̀: Aà yã́pii kɛa ĩɔ maaɛ. I
to baa swãdoɔ yãma, mɛ́ ĩ to lɛ́nanaalɛadeɔ yã'o.

8

Blɛkpaa bílawa plaade
(Mat 15.32-39)

[1] I gɛ̃gɛ̃o bíla ɛ̀a kɔ̃̀aaaàzi lɔ. Aa pɔbleae vĩ lɔo, ɔ̃ Yesu a
ĩwaɔ sĩsi a ònɛ́: [2] Gbɛ̃́piɔ kɛ̀mɛɛ wɛ̃naũ, asa a gɔɔ àaɔ̃n la kɛ́ aa
kumanɔ, aa pɔe vĩ aa ble lɔo. [3] Tó ma ń gbáɛ aa ta bɛ ń nɔanao,
an yɛ̃̀ɛɛ a láa zɛ́ guuɛ, asa an gbɛ̃eɔ bɔkĩi zã̀ɛ. [4] Ɔ aà ĩwaɔ aà là aa
mɛ̀: Mákĩi wa blɛ eu sɛ̃gbãu la à gbɛ̃́piɔ kãi? [5] Ɔ Yesu ń lá à mɛ̀:
Pɛ̃ɛ mɛ̀n ũma á vĩi? Aa mɛ̀: Mɛ̀n soplaɛ. [6] Ɔ a ò bílaɛ aa zɔ̃lɛ tɔɔlɛ.
Ɔ à pɛ̃ɛ mɛ̀n soplapi sɛ̀ à sáaukpà, a ɛ̀'ɛ kpà a ĩwaɔwa aa kpaalɛ
bílaɛ, ɔ̃ aa kpaalɛ̀nɛ́. [7] Aa kpɔ̀ nɛ́naɔ vĩ yɔɔ lɔ. Kɛ́ à báaadàu, a
ònɛ́ aa ɛa bee kpaalɛnɛ́ lɔ. [8] Ɔ aa blè aa kã̀, ɔ̃ wà a miɔna pɔ́ gɔ̃̀ɔ
sɛ̀lɛ sɔ̀ sopla. [9] Gbɛ̃́piɔ kà ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ (4.000) taawa. Kɛ́ Yesu
ń gbáɛ, [10] ɔ̃ à gɛ̃̀ gó'ilɛna guu ń a ĩwaɔ, aa gɛ̀ Damanuta bùsuu.

Falisiɔ seelagbɛaa
(Mat 16.1-12)

[11] Ɔ Falisiɔ mɔ̀ lɛ́ lɛkpaakɛaànɔ, aalɛ líkpalɛwà, aalɛ wɛɛlɛ aà
seelakɛnɛ́ ń Lua gbãao. [12] Ɔ à wè fɛ̀ɛɛ à mɛ̀: Bɔ́yãi gbãgbɛ̃ɔ lɛ́
seela wɛɛlɛai? Sĩana málɛ oɛ́, má seelae kɛ gbãgbɛ̃ɔnɛo. [13] Ɔ à
ń tó we, à ɛ̀a gɛ̃̀ gó'ilɛna guu à tà baale.

[14] A sã̀ aà ĩwaɔgu aa pɛ̃ɛ kũ̀sũa sɛ́. Pɛ̃ɛ mɛ̀ndo mɛ́ gɔ̃̀nɛ́ gó
guu. [15] Ɔ Yesu lɛdàmá à mɛ̀: Aɔ kú ń laaio. A laaika Falisiɔ ń
Elodiɔ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛi. [16] Ɔ aalɛ okɔ̃ɛ aa mɛ̀: Kɛ́ wá pɛ̃ɛ vĩo yã́i a òi
màa. [17] Yesu dɔ̃̀má, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ o kɛ́ á pɛ̃ɛ vĩo yã́iɛi?
E tia á wɛ́ i kɛ̃ á dɔ̃̀oa? Á nɔ̀sɛ vĩoa? [18] Á wɛ́ vĩ, ili gu'eoa? Á swã́
vĩ, ili yãmaoa? Yãe lí dɔágũoa?* [19] Kɛ́ ma pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo ɛ̀'ɛ má
kpà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔoɔwa (5.000), a a miɔna sɛ̀lɛ gbí ũma
ni? Aa wɛ̀wà aa mɛ̀: Gbí kuɛplaɛ.† [20] Yesu ɛ̀a ń lá à mɛ̀: Kɛ́ ma
pɛ̃ɛ mɛ̀n sopla ɛ̀'ɛ má kpà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ síiɔ̃ɔwa (4.000), a a
miɔna sɛ̀lɛ sɔ ũma ni? Aa wɛ̀wà aa mɛ̀: Sɔ̀ soplaɛ.‡ [21] Ɔ a ònɛ́: E
tia á wɛ́ i kɛ̃oa?

* **8:18** Zel 5.21, Eze 12.2 † **8:19** Maa 6.43 ‡ **8:20** Maa 8.8

Bɛsaida vl̀a gbấgbãa

22 Kɛ́ aa kà Bɛsaida, ɔ̃ wà mɔ̀ɛ̀ ń vl̀ao, wà wabikɛ̀wà aà ɔkãwà.
23 Ɔ à vl̀api kũ̀ a ɔwa, à bɔ̀aànɔ wɛ̃́nkpɛ. A lɛ́'i kɛ̀ aà wɛ́wa à
ɔnàwà, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Ǹlɛ gu'ea? 24 Ɔ gɔ̃ɛpi wɛsɛ̀ musu à mɛ̀:
Málɛ gbɛ̃́ɔ e, aa dɛ lán líɔ mɛ́ lɛ́ táa'o'owa. 25 Ɔ Yesu ɛ̀a ɔnà aà
wɛ́wa lɔ. Kɛ́ gɔ̃ɛpi wɛbl̀i, ɔ̃ aà wɛ́ wɛ̃̀, àlɛ pɔ́pii e sa wásawasa.
26 Ɔ Yesu aà gbàɛ bɛ à mɛ̀: Ǹsu bɔlɛ wɛ̃́lɛ guuo.

Piɛɛ Yesu Mɛsiikɛ oa
(Mat 16.13-23, Luk 9.18-22)

27 Kɛ́ Yesu lɛ́ gɛ́ ń a l̀waɔ Sezale Filipi bùsu zɔ̃ɛwiaɔ guu, ɔ̃ à
a l̀waɔ là zɛ́ guu à mɛ̀: Dé wàlɛ o má dɛ a ũi? 28 Aa wèwà aa
mɛ̀: Gbɛ̃eɔ l̀ mɛ Zãa Da'ilɛnaɛ, gbɛ̃eɔ l̀ mɛ Ɛlia. Wl̀ ɛa mɛ lɔ ãnabi
yãaen n ũ.§ 29 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Ápiɔ sɔ̃, dé i mɛ má dɛ a ũi? Piɛɛ
wèwà à mɛ̀: Mɛsiin n ũ. 30 Ɔ Yesu ń lɛpàpa aasu o gbɛ̃e mao.

31 Ɔ à nà yãdaanɛ́wa à mɛ̀: Sema Gbɛ̃nazl̀n Nɛ́ taasikɛ
maamaa, gbɛ̃zɔ̃ɔ ń sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ giaàzi, wi
aà dɛ, a gɔɔ àaɔ̃de zl̃́ i vu. 32 A yấpi ònɛ́ wásawasaɛ, ɔ̃ Piɛɛ gɛ̀aànɔ
gusaɛ, àlɛ giɛ̀. 33 Kɛ́ Yesu l̀li à a l̀waɔ gwà, ɔ̃ à gl̀ Piɛɛɛ à mɛ̀:
Gomɛɛ we Setãu! Lua làasoo lɛ́ dɔaanɛo, sema gbɛ̃nazl̀na pɔ́.

Yesu lia
(Mat 16.24-17.13, Luk 9.23-36)

34 Bee gbɛa Yesu bíla laai sl̀si ń a l̀waɔ, a ònɛ́: Tó gbɛ̃́ ye kɛ
ma l̀wa ũ, aà gi azl̀a wɛ̃nii, i a lipãakɔ̃a sɛ́, i tɛmazi. 35 Gbɛ̃́ pɔ́
ye àɔ a wɛ̃ni kũa, a kua a wɛ̃nipiwaɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ gl̀ a wɛ̃nii ma yấi
ń ma baona yấo lɔ, ade mɛ́ aɔ ku. 36 Tó gbɛ̃́ gɔ̃̀ dṹnia bṹu vl̀
mɛ́ à kùa ziawa, bɔ́ ài bee vl̀i? 37 Bɔ́ gbɛ̃́ a fl̃abo̍ à zia'ei? 38 Tó
gbɛ̃́ zɛamanɔ ge ń ma yấɔ widɛ̀ gbãgbɛ̃ duunde luanaaikɛnsaiɔ
guu, Gbɛ̃nazl̀n Nɛ́ a zɛaaànɔ widɛ sɔ̃ɛ, gɔɔ pɔ́ a mɔ a Mae gawi
guu ń a malaikaɔ.

9

1 Ɔ a ònɛ́: Sl̀ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ kú laeɔ ga kía pɔ́ Lua kpà mɔa
ń gbãao esaio.

2 Gɔɔ soolo gbɛa Yesu Piɛɛ ń Zaakio ń Zãao sɛ̀ à dɛ̀dɛńnɔ
gbɛ̀sl̀sl̀ lɛsl̀wa ńtɛ̃ɛ. Ɔ à l̀i ń wáa, 3 aà pɔkasaɔ lɛ́ tɛkɛ púntaitai.
Gbɛ̃e ku dṹnia guu kɛ́ a fɔ̃ pɔ́ pí à puakũ màao. 4 Bee kpɛ Ɛlia
ń Mɔizio bɔ̀ mɔ̀má, aalɛ yã'o ń Yesuo. 5 Ɔ Piɛɛ ò Yesuɛ: Dii, wá
kua la maaɛ. Wà lákpɛ dɔ mɛ̀n àaɔ̃, n pɔ́ do, Mɔizi pɔ́ do, Ɛlia
pɔ́ do. 6 A dɔ̃ lá álɛ oo, asa vl̀a ń kṹ maamaaɛ. 7 Luabɛpuana
pl̀la kùńla, ɔ̃ aa lɔɔe mà a guu à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeá ma Nɛ́ mɛ̀ndona

---

§ **8:28** Maa 6.14-15

yenzideɛ, à aà yãma.* 8 Kã́ndo gɔ̃̀ɔ kɛ́ aa gugwàgwa, aai gbɛ̃e e
lɔo, sema Yesu ado.

9 Kɛ́ aalɛ pila gbɛ̀sỉsỉpiwa, ɔ̃ Yesu ònɛ́ aasu yã́ pɔ́ aa èpi o gbɛ̃e
mao e Gbɛ̃nazỉn Nɛ́ gɛ bɔò gau. 10 Aa yã́pi kũa, ń beeo aalɛ kɔ̃
lala aa mɛ̀: Bɔa gau yã́ bee dɛa ni? 11 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Bɔ́yãi
Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ỉ o Ɛlia mɛ́ a dɔaa mɔi?† 12 A wèmá à mɛ̀:
Ɛlia a dɔaa mɔ́, i yã́pii kɛkɛ zɛ́zɛ, ãma kɛ́ a kɛ̃a láu wà mɛ̀ wa
saka Gbɛ̃nazỉn Nɛ́gu, i taasikɛ maamaa sɔ̃ bɛ?‡ 13 Málɛ oɛ́, Ɛlia
mɔ̀ kɔ̀, ɔ̃ wà ń pɔeã dàɛ̀ lá wà aà yã'ò taalauwa.

Yesu nɛgɔ̃ɛ tã́ade gbã́gbãa
(Mat 17.14-23, Luk 9.37-45)

14 Kɛ́ aa sù ń gbɛ̃́ kỉniɔwa, aa è bíla liaańzi mɛ́ Mɔizi
ikoyãdanɛdeɔ lɛ́ lɛkpaakɛńnɔ. 15 Kɛ́ bíla Yesu è, aà yã́ bɔ̀ ń saɛ,
ɔ̃ aa bàalɛ̀ gɛ̀ fɔkpàwà gɔ̃̀ɔ ḿpii. 16 Ɔ à a ỉwaɔ là à mɛ̀: Bɔ́ lɛkpaa
álɛ kɛńnɔi? 17 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ kú zã guue wèwà à mɛ̀: Dii, ma mɔnɛ ń
ma nɛ́oɛ, tã́a mɛ́ aà lɛ́na nàalɛ. 18 Tó à dɛ̀dɛwà, ỉ aà nɛ zỉ́lɛɛ, ɔ̃ ỉɔ
lɛ́'ifula bɔlɛ, ỉɔ swaalɔlɔkɔ̃wa, ỉ gbã́gbã tèlele. Ma mɔò n ỉwaɔnɛ
aa tã́api go, ɔ̃ aa fùa. 19 Ɔ Yesu ònɛ́: Gbãgbɛ̃ luanaaikɛnsaiɔ,
máɔ kúánɔ e bɔɛ ni? Máɔ mɛnakɛánɔ e bɔɛ ni? Ả mɔmɛɛ ń nɛ́pio
la.

20 Kɛ́ wà mɔ̀oɛ̀, kɛ́ tã́api Yesu è gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ à nɛ́pi zỉ̀azỉa à aà pã̀lɛ
zỉ́lɛ kpɛ̃̀baũ. Ɔ àlɛ gbeembo, àlɛ lɛ́'ifula bɔlɛ. 21 Yesu nɛ́pi mae
là à mɛ̀: Ả aà lè màa za bɔɛ ni? A wèwà à mɛ̀: Za aà nɛ́fɛ̃nɛn zỉ́ɛ.
22 Iɔ aà zu tɛ́ ń ỉo guu mɔ̀ɔmɔɔɛ, ỉɔ ye aà dɛɛ. Tó ńyɔ̃ fɔ̃ ǹ pɔe kɛ,
wá wɛ̃nagwa, ní dɔwálɛ. 23 Yesu òɛ̀: N mɛ̀ tó má fɔ̃ɛ lò? Yã́pii
zɛvỉ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛɛ. 24 Ɔ nɛ́pi mae ò gɔ̃̀ɔ: Má n náai vỉ. N̉ n
náai pɔ́ lɛ́ kɛ̃́sãa kã́fỉmɛɛ. 25 Kɛ́ Yesu è bíla lɛ́ naɛmá, à gỉ̀ tã́apiɛ
à mɛ̀: Tã́a swã́do, málɛ onɛ, go nɛ́piwa. N̉su ɛa suwà lɔo. 26 Ɔ
tã́api wiilɛ̀ à aà zỉ̀a pãsỉpãsỉ, ɔ̃ à gòwà. Nɛ́pi gɔ̃̀ lán gɛwa, ɔ̃ gbɛ̃́
daside mɛ̀ à gàɛ. 27 Ɔ Yesu aà kũ̀ a ɔwa à aà fɛ̀lɛ, ɔ̃ à gɔ̃̀ zɛa.

28 Kɛ́ Yesu gɛ̃̀ ua, zỉ̀loe kúńnɔ lɔo, ɔ̃ aà ỉwaɔ aà là aa mɛ̀: Bɔ́yãi
wa fua tã́api goi? 29 Ɔ a wèmá à mɛ̀: Wabikɛa ado mɛ́ ỉ fɔ̃ tã́a
bee taa go.

30 Kɛ́ aa bɔ̀ we, ɔ̃ aa pã̀ Galilea. Yesu ye wàɔ a kúkỉi dɔ̃o, 31 asa
àlɛ yãdada a ỉwaɔnɛɛ. A ònɛ́: Wa Gbɛ̃nazỉn Nɛ́ kpámá, wi aà dɛ,
i vu a gɔɔ àaɔ̃dezỉ. 32 Aai aà yã́pi midɔ̃o, mɛ́ aa yã́pi laawà vỉakɛ̀.

Tɛa Yesuzi lán nɛ́ɔwa
(Mat 18.1-9, Luk 9.46-50)

33 Ɔ aa kà Kapɛnaũ. Gɔɔ pɔ́ a ku bɛ, à a ỉwaɔ là à mɛ̀: Bɔ́ lɛkpaa
álɛ kɛ zɛ́ guui? 34 Aa nỉ kpȁuu, asa zɛ́ guu aalɛ lɛkpaakɛ dɛnla

* **9:7** Maa 1.11, Iko 18.15 † **9:11** Mal 4.5 ‡ **9:12** Isa 53.1-12, Soũ 22.1-18

yɑ̃́ musuɛ. 35 Ɔ à zɔ̀lɛ à gbɛ̃ɔn kuɛplapiɔ kɑ̀aa à mɛ̀: Tó gbɛ̃́ ye kɛ
mide ũ, aàɔ kɛ̃́sãa gbɛ̃́piizi, i kɛ an baade píi dɔnlɛde ũ. 36 A nɛ́
sɛ zɛ̀ ń aɛ, ɔ̃ à aà sɛ kpà a kùɛ a ònɛ́: 37 Gbɛ̃́ pɔ́ nɛ́ɛ beeɔ do dìlɛ
ma ìwakɛ yɑ̃́i, ade ma dilɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ ma dilɛ sɔ̃ i ma dilɛ madoo,
à gbɛ̃́ pɔ́ ma zì dìlɛ sɔ̃ɛ.
38 Ɔ Zãa òɛ̀: Dii, wa gbɛ̃e è, àlɛ tɑ̃́ago ń n tɔ́o, ɔ̃ wá ye giɛ̀, asa
wá gbɛ̃́ no. 39 Ɔ Yesu mɛ̀: Ásu giɛ̀o, asa gbɛ̃e a fɔ̃ dabudabukɛ
ń ma tɔ́o, a ɛa ma tɔbɛ̃ɛsi gɔ̀ɔo. 40 Gbɛ̃́ pɔ́ i íbɛlɛsɛwanɔo, wá
bàakpɛɛɛ. 41 Sìana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ á gbá imia á dɛa Kilisi pɔ́
ũ yɑ̃́i, ade a kua a aseawao.
42 Tó gbɛ̃́ tò nɛ́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛɛ́ɔ do fù, a maa yãa ń adeo wà
wísilɔgbɛ gbɛ̃̀nɛ dɔ aà nɔɛɛ, wi aà zu ísiu. 43-44 Tó n ɔ mɛ́ ì to ǹ
fu, zɔ̃. Gɛ̃a àizãna guu kɔ̀ɔ ũ maa dɛ n taa tɛ́ gasai guu ń ɔ mɛ̀n
plaola. 45-46 Tó n gbá mɛ́ ì to ǹ fu, zɔ̃. Gɛ̃a àizãna guu ɛɛ ũ maa
dɛ wà n zu tɛ́ guu ń gbá mɛ̀n plaola. 47 Tó n wɛ́ mɛ́ ì to ǹ fu, bɔ.
Gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i guu wɛdode ũ maa dɛ wà n zu tɛ́ guu ń
wɛ́ mɛ̀n plaola. 48 Wekĩi an kɔ̀ɔbii lí láao, mɛ́ a tɛ́ lí gao.§
49 Wa tɛmɔ baadeɛ an kɛkɛa ń wisio ũ.* 50 Wisiá pɔ́ naɛ. N
beeo tó wisi í na tà, kpelewa wa kɛ à nakũ lɔi? A to wisi àɔ kú
á guu, íɔ na ń kɔ̃o.

10

Nɔyaa
(Mat 19.1-12)
1 Ɔ Yesu bɔ̀ we à gɛ̀ Yude bùsuu e Yuudɛ̃ baale. Bíla ɛ̀a
kɑ̀aaaàzi we, ɔ̃ à yɑ̃dànɛ́ lá ìɔ kɛwa. 2 Falisieɔ mɔ̀ líkpalɛiwà, ɔ̃
aa aà là aa mɛ̀: Gɔ̃ɛ zɛvì à a na yáa? 3 A wèmá à mɛ̀: Mɔizi dìlɛɛ́
kpelewa ni? 4 Aa mɛ̀: Mɔizi gɔ̃ɛ gbà zɛ́ aàli gínzila kɛ̃́, aàli a na
yaòɛ.* 5 Ɔ Yesu ònɛ́: Á swɑ̃́gbãa yɑ̃́i Mɔizi bee dìlɛiɛ́. 6 Za dṹnia
daalɛgɔɔ Lua gɔ̃ɛ kɛ̀ ń nɔɛoɛ.† 7 Ayãmɛto gɔ̃ɛ ì go a de ń a daowa,
ì na a nawa, 8 ɔ̃ aaì gɔ̃ lán sàwakula ń gbalaowa.‡ Beewa aa ku
dodo lɔo, aa gɔ̀ mɛdoũɛ. 9 A yɑ̃́i gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń nákɔ̃waɔ, gbɛ̃e su
ń kɛ̃aao. 10 Kɛ́ Yesu tà bɛ, aà ìwaɔ aà là yɑ̃́pi mii. 11 Ɔ a ònɛ́: Gbɛ̃́
pɔ́ a na yà à a pãle sɛ̀ gbãsìkɛ̀ a nɔ sɛ̃́ia yɑ̃́ musun we. 12 Nɔɛ pɔ́
gì a zɑ̃́zi à zɑ̃́ pãle kɛ̀ sɔ̃, à gbãsìkɛ̀n we.

Yesu báaadaa nɛ́ɔgu
(Mat 19.13-15, Luk 18.15-17)
13 Wàlɛ mɔ́ Yesuɛ ń nɛ́ɔ aà ɔnamá, ɔ̃ aà ìwaɔ gìnɛ́. 14 Kɛ́ Yesu
è màa, aà pɔ pà a ònɛ́: A to nɛ́ɔ mɔ ma kĩ́i, ásu gínɛ́o, asa kpala
pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́iá gbɛ̃́ bee taaɔ pɔ́ɛ. 15 Sìana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ i kpala

§ **9:48** Isa 66.24 * **9:49** Lev 2.13 * **10:4** Iko 24.1-4 † **10:6** Daa 1.27 ‡ **10:8** Daa 2.24

pɔ́ bɔ̀ Lua kɨ̃́i sí lán nɛ́wao a gɛ̃uo. [16] Ɔ a nɛ́ɔ sɛ kpàkpa a kùɛ, à
ɔnànamá à báaadàńgu.

Ɔde
(Mat 19.16-30, Luk 18.18-30)

[17] Kɛ́ Yesu dàzɛu àlɛ gɛ́, ɔ̃ gɔ̃ɛe bàalɛ̀ mɔ̀ kùlɛ aà aɛ, à aà là à
mɛ̀: Mɛtulu maa, kpelewa má kɛ mà àizãna ei? [18] Ɔ Yesu òɛ̀:
Akɛa ń òmɛɛ má maai? Gbɛ̃e maao, sé Lua ado. [19] N ikoyãɔ dɔ̃:
Ńsuli gbɛ̃dɛo, ńsuli wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo, ńsuli kpɑ̃́i'oo, ńsuli
yãdɔ n gbɛ̃́deewao, ńsuli gbɛ̃bleo, nɨ̃li n de ń n dao kpɛla.§ [20] Ɔ
à mɛ̀: Mɛtulu, za ma nɛ́fɛ̃nɛngɔɔ má yɑ̃́ beeɔ kũa píiɛ. [21] Ɔ Yesu
aà gwà ń yenzi wɛ́o a òɛ̀: Yɑ̃́ gɔ̃̀nɛ mɛ̀ndo. Gɛ ǹ pɔ́ pɔ́ ń vɨ̃ɔ yía
píi, ní a ɔ̃a kpá taasideɔwa, ní mɔ tɛmazi, ńyɔ̃ɔ àizɛɛ vɨ̃ luabɛ.
[22] Ɔ gɔ̃ɛpi oosɨ̃si yɑ̃́pi yɑ̃́i, à tà ń pɔsiao, kɛ́ aà àizɛɛɔ dasi yɑ̃́i. [23] Ɔ
Yesu wɛpɑ̃̀ a ɨ̃waɔla a ònɛ́: Aizɛɛde gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɨ̃́iu zɨ̃'ũ.
[24] Yɑ̃́pi bɔ̀ aà ɨ̃waɔ saɛ, ɔ̃ Yesu ɛ̀a ònɛ́: Gbɛ̃́ɔ, gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua
kɨ̃́i guu zɨ̃'ũ fá! [25] Yiongo gɛ̃a abaawɛu àa dɛ ɔde gɛ̃a kpala pɔ́
bɔ̀ Lua kɨ̃́iula. [26] Ɔ yɑ̃́pi aà ɨ̃waɔ kũ̀ gbãa, aalɛ okɔ̃ɛ aa mɛ̀: Tó
màaɛ, démɛ a bɔi? [27] Yesu ń gwá soee à mɛ̀: Gbɛ̃nazɨ̃na a fɔ̃o,
ãma Lua a fɔ̃ wá bɔ, asa Lua apii gbãa vɨ̃ɛ.

[28] Ɔ Piɛɛ òɛ̀: Wápiɔ sɔ̃ bɛ? Wa pɔ́pii tò wa bɔ tɛnziɛ. [29] Yesu
mɛ̀: Sɨ̃ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ a bɛ tò we ge a vɨ̃̀iɔ ge a dãunaɔ ge a
da ge a mae ge a nɛ́ɔ ge a bua ma yɑ̃́i ń ma baona yɑ̃́o, [30] ade
a ɛa bɛɔ ń vɨ̃̀iɔ ń dãunaɔ ń daɔ ń nɛ́ɔ ń buaɔ e lɛɛ basɔo dṹniaɛ
bee guu ń ɨ̃adamao lɔ, i àizãna e dṹnia pɔ́ a mɔ guu. [31] Dasi pɔ́
dɔaaaɔ gɔ̃ zɑ̃́ mɛ́ dasi pɔ́ tɛ́ zɑ̃́ɔ gɔ̃ dɔaaa.

Yesu a gaa ń a vuao yã'oa
(Mat 20.17-19, Luk 18.31-34)

[32] Aa ɛ̀a dàzɛu, aalɛ gɛ́ Yelusalɛũ. Yesu dɔaaa a ɨ̃waɔnɛ, ɔ̃
yɑ̃́pi bɔ̀ ń saɛ, mɛ́ vɨ̃a gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ aà kpɛɔ kũ̀. Ɔ Yesu lɨ̃̀lɛ ń a
ɨ̃wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ, à ɛ̀a yɑ̃́ pɔ́ a su a le ònɛ́ lɔ [33] à mɛ̀: A ma!
Wálɛ gɛ́ Yelusalɛũɛ. Wa Gbɛ̃nazɨ̃n Nɛ́ kpá sa'onkiaɔ ń Mɔizi
ikoyãdanɛdeɔwa, aai yãdaaàla, aai aà kpa luayãdɔ̃nsaiɔwa aa
aà dɛ. [34] Aa aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ, aa lɛ́'ikakawà, aa aà gbɛ̃ ń flàalao, aai
aà dɛ, a gɔɔ àaɔ̃de zɨ̃́ i vu.

Zaaki ń Zãao wabikɛa
(Mat 20.20-28)

[35] Ɔ Zebedee nɛ́ɔ Zaaki ń Zãao sɔ̃̀ Yesuzi aa òɛ̀: Mɛtulu, wá ye
ǹ yɑ̃́ pɔ́ wálɛ a wabikɛma kɛwɛ̃ɛ. [36] Ɔ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́ á ye mà
kɛɛ́i? [37] Aa wèwà aa mɛ̀: Wá gba zɛ́ wà zɔ̃lɛnnɔ ń kpala guu,
gbɛ̃do n ɔplaai, gbɛ̃do zɛɛi. [38] Yesu ònɛ́: A yɑ̃́ pɔ́ álɛ a wabikɛa
dɔ̃o. Taasi kɛɛona pɔ́ má a imi, á fɔ̃ mia? Ga pɔ́ má siu, á fɔ̃ siua?

§ **10:19** Bɔa 20.12-16

39 Aa wèwà aa mɛ̀: Wá fɔ̃́. Ɔ Yesu ònɛ́: Ĩ pɔ́ má mi, á mi, mɛ́ ga
pɔ́ má siu, á siu, 40 ãma zɔ̃lɛa ma ɔplaai ge zɛɛiá ma yã́ no. Gbɛ̃́
pɔ́ Lua kɛ̀kɛnɛ́ɔ pɔ́ɛ.

41 Kɛ́ ĩ̀wa gbɛ̃ɔn kwi kĩ́niɔ yã́pi mà, an pɔ pà Zaaki ń Zãaozi.
42 Ɔ Yesu ń kãaa a ònɛ́: Ã́ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ ń gwa bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
ũɔ ĩ̀ gbãable ń gbɛ̃́ɔwaɛ. Màa gbãadeɔ ĩ̀ kiblemá lɔ. 43 Ã́ma a
dɛánɔ màao. Ã́ guu gbɛ̃́ pɔ́ ye gɔ̃ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, aà kɛ á dɔnlɛde ũ.
44 Màaɛ lɔ gbɛ̃́ pɔ́ ye gɔ̃ á dɔaana ũ, aà kɛ ápii zɔ̀blena ũ.* 45 Asa
Gbɛ̃nazĩ́n Nɛ́ i mɔ wà dɔnlɛkɛɛ yã́io, à mɔ̀ dɔnlɛkɛi gbɛ̃́ɔnɛɛ, i gi
a wɛ̃nii kɛ́ à e gbɛ̃́ɔ bo dasi yã́i.

Vĩ̀a baakɛna gbã́gbãa
(Mat 20.29-34, Luk 18.35-43)

46 Aa kà Yeliko. Lá Yesu lɛ́ bɔ we ń a ĩ̀waɔ ń bílao, vĩ̀a baakɛna
Timɛ nɛ́ Baatimɛ zɔ̃lɛa zɛ́ lɛ. 47 Kɛ́ a mà Yesu Nazalɛti mɛ́ lɛ́ gɛ̃, ɔ̃
à nà lɛ́ gbãa zuawa à mɛ̀: Davidi Bui Yesu, ma wɛ̃nagwa! 48 Ɔ
dasilɛ giɛ̀, aalɛ mɛ aà nílɛ. Ɔ aà lɛzua gbãa kã̀fĩ à mɛ̀: Davidi
Bui, ma wɛ̃nagwa. 49 Yesu zɛ̀ à mɛ̀: Ã́ aà sísi. Ɔ wà vĩ̀api sĩ̀si wa
òɛ̀: Sɔ̃dilɛ fɛlɛ. Ã́lɛ n sisi. 50 Ɔ vĩ̀api a zwãa wòlo à vĩ̀ pɛ̀lɛ à mɔ̀
Yesu kĩ́i. 51 Ɔ Yesu aà là à mɛ̀: Bɔ́ ń ye mà kɛnɛi? Vĩ̀api wèwà à
mɛ̀: Dii, má ye màɔ gu'eɛ. 52 Ɔ Yesu òɛ̀: Gɛ́, ma náai pɔ́ ń kɛ̀ mɛ́
n gbãgbã. Wegɔ̃ɔ à gu'è, ɔ̃ à bɔ̀ tɛaàzi.

11

Gbã́akpaa Yesuzi Yelusalɛũ
(Mat 21.1-11, Luk 19.28-40, Zã́a 12.12-19)

1 Kɛ́ aa kãikũ̀ ń Yelusalɛũo, aa kà Bɛfaze ń Bɛtani pɔ́ kú Kùkpɛ
sĩ̀sĩ́pɔlɛuo. Ɔ Yesu a ĩ̀waɔ gbɛ̃ɔn pla zĩ̀ 2 a ònɛ́: Ã́ gɛ́ wɛ̃́lɛ pɔ́ kálɛ
wá aɛ kee guu. Tó a gɛ̃ gɔ̃̀ɔ, á zàa'ĩ̀n bɔlɔ e dɔa we, gbɛ̃e i dikpɛ
yãao. Ã́ polo suò. 3 Tó wà á lá, bɔ́ álɛ kɛ wei, í mɛ Dii mɛ́ ye a
mɔaoi, a ɛa suò tia. 4 Ɔ aa gɛ̀ wà zàa'ĩ̀na è dɔa kpɛɛlɛ gãaɛ. Kɛ́
aalɛ polo, 5 ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ zɛa weɔ ń lá aa mɛ̀: Bɔ́ álɛ kɛ ń zàa'ĩ̀napio,
ɔ̃ álɛ poloi? 6 Aa wèmá lá Yesu ònɛ́wa, ɔ̃ wà ń tó we. 7 Aa sù ń
zàa'ĩ̀napio Yesuɛ. Aa ń ulaɔ kpàlɛ zàa'ĩ̀napiwa, ɔ̃ Yesu dĩ̀kpɛ.*
8 Gbɛ̃eɔ lɛ́ ń ulaɔ kpálɛ zɛ́ guu,† gbɛ̃eɔ lɛ́ láɔ zɔ̃ sɛ̃u, aalɛ kpálɛ lɔ.
9 Gbɛ̃́ pɔ́ dɔaaaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ tɛ́ zã́ɔ lɛ́ wiilɛ wàlɛ mɛ:
Gbãa kɛ!
Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o ũ.‡
10 Lua báaada wá dezi Davidi kpala pɔ́ lɛ́ vugu.
Wà gbãakpaaàzi à zɔ̃ luawa.

---

* **10:44** Maa 9.35 * **11:7** Zkl 9.9 † **11:8** 2Kia 9.13 ‡ **11:9** Soũ 118.25-26

11 Kɛ́ Yesu kà Yelusalɛũ, à gɛ̃̀ Lua ua, ɔ̃ à wɛpà̃ pɔ́piila. Kɛ́ ì̃atɛ̃
i gɔ̃ bíla lɔo yá̃i ɔ̃ à bɔ̀ gɛ̀ Bɛtani ń a ìwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ.

Yesu kaadɔɛnli kaa ń aà kua Lua uao
(Mat 21.12-22, Luk 19.45-48, Zãa 2.13-22)

12 Kɛ́ gu dɔ̀, aa bɔ̀ Bɛtani, ɔ̃ nɔana lɛ́ Yesu dɛ. 13 A kaadɔɛnli è
kãaa, a lá pàɛ. A gɛ̀ gwai tó a nɛ́ mà. Kɛ́ à kà we, i pɔe eo, sema
a lá, asa a magɔɔ i ka yãao. 14 Ɔ a ò lípiɛ: Gbɛ̃e a n nɛ́ ble bau
lɔo. Aà ìwaɔ yá̃pi mà.

15 Kɛ́ aa kà Yelusalɛũ, Yesu gɛ̃̀ Lua ua, ɔ̃ à laayianaɔ ń
laalunaɔ yà ń bɔ́lɛ, à ɔlɛũkpakɛnaɔ táabũnuɔ ń felenyianaɔ
kìlaɔ fuangba. 16 I wei gbɛ̃e a aso sɛ̀ à bɔ̀ ń Lua uaoo. 17 Ɔ à
yãdà gbɛ̃́ɔnɛ à mɛ̀: A kɛ̃a Lua taalau à mɛ̀: Ma kpɛ́ aɔ dɛ ma
sísikpɛ ũ bui píiɛ.§ Ápiɔ sɔ̃ á kɛ̀ gbɛ̃blenaɔ tòo ũ.* 18 Sa'onkiaɔ
ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ yá̃pi mà, ɔ̃ aalɛ zɛwɛɛlɛ wà aà dɛ. Aalɛ
vì̃akɛɛ̀, asa aà yãdaanɛ́ ì di bílawa píiɛ. 19 Kɛ́ oosi kɛ̀, ɔ̃ Yesu ń a
ìwaɔ bɔ̀lɛ wɛ̃́lɛu.

20 Kɛ́ gu dɔ̀ aa bɛ zɛ́u, ɔ̃ aa kaadɔɛnlipi è, à giigàga e a zí̃nau.
21 Kɛ́ a yá̃ dɔ̀ Piɛɛgu, ɔ̃ a ò Yesuɛ: Dii, kaadɔɛnli pɔ́ ń kà gwae, à
giigàga. 22 Yesu ònɛ́: Aɔ Lua náai vì̃. 23 Sì̃ana málɛ oɛ́, tó gbɛ̃́ ò
sì̃sì̃ɛ beeɛ aà fɛlɛ azì̃a zu ísiau, tó i seakɛ a nɔ̀sɛ guuo, tó a a náai
vì̃ kɛ́ yá̃ pɔ́ a òpi a kɛ, a kɛɛ̀. 24 Bee yá̃i málɛ oɛ́, tó álɛ lousisi, yá̃ pɔ́
a a wabikɛ̀ píi, à dilɛ á è kɔ̀, í e. 25 Tó a fɛlɛ álɛ lousisi, tó á í̃ikũa ń
gbɛ̃eo, à sùuukɛaàǹɔ, á Mae pɔ́ kú musu i sùuukɛánɔ ń á tàaeɔ
sɔ̃. 26 Tó i sùuukɛ ń gbɛ̃́ɔo, á Mae pɔ́ kú musu a sùuukɛánɔ ń á
tàaeɔ sɔ̃o.

Yesu laa a ikoi
(Mat 21.23-27, Luk 20.1-8)

27 Ɔ aa kà Yelusalɛũ. Lá Yesu lɛ́ bɛbɛ Lua ua, sa'onkiaɔ ń Mɔizi
ikoyãdanɛdeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ sɔ̃̀aàzi 28 aa aà là aa mɛ̀: Iko kpele ńlɛ
yá̃piɔ kɛòi? Démɛ n gba yá̃pi kɛa zɛ́i? 29 Yesu wèmá à mɛ̀: Má
yá̃ mɛ̀ndoe gbɛawá. A wea, mí iko pɔ́ málɛ yá̃piɔ kɛò oɛ́ sa. 30 A
omɛɛ. Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛa† bɔ̀ Lua kí̃i yà̃, ge gbɛ̃nazì̃na kí̃iɛ? 31 Ɔ
aa lɛkpàaì̃ aa mɛ̀: Tó wa mɛ̀ Lua kí̃iɛ, a mɛ bɔ́yãi wi Zãa yá̃ sio
niɛ. 32 Tó wa mɛ̀ gbɛ̃nazì̃na kí̃iɛ sɔ̃, too. Aa bíla vì̃a vì̃, asa gbɛ̃́pii
Zãa ãnabikɛ sì̃ɛ. 33 Ɔ aa wè Yesuwa: Wá dɔ̃o. Ɔ Yesu ònɛ́: Mapi
sɔ̃ má iko pɔ́ málɛ yá̃piɔ kɛò oɛ́o.

12

Vɛ̃ɛbu zì̃kɛnaɔ
(Mat 21.33-46, Luk 20.9-18)

§ **11:17** Isa 56.7 * **11:17** Zel 7.11 † **11:30** Maa 1.4-5

[1] Ɔ Yesu fɛ̀lɛ yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ vɛ̃ɛbu vȉ, à kaa lȉai, à ɛyɔ̃̀
vɛ̃ɛfɛ̃kȉi ũ à gbadà,* ɔ̃ à búpi nà zȉkɛnaɔnɛ ń ɔzȉ, ɔ̃ à fɛ̀lɛ ń táo.
[2] Kɛ́ vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃gɔɔ kà, ɔ̃ à a ȉwae zȉ̀ zȉkɛnapiɔwa, aà a vɛ̃ɛpi asea
símáɛ. [3] Ɔ zȉkɛnapiɔ aà kũ̀ wa gbɛ̃̀ wa gbàɛ ɔgii. [4] Ɔ à ɛ̀a ȉwa pãle
zȉ̀má. Ɔ aa gbɛ̃́ bee mi fɔ̃̀ aa widàwà. [5] A ɛ̀a a pãle zȉ̀ lɔ, ɔ̃ aa gbɛ̃́
bee dɛ̀. Màa à gbɛ̃pãleɔ zȉ̀ dasi, aa ń gbɛ̃eɔ gbɛ̃̀, aa ń gbɛ̃eɔ dɛ̀.
[6] Budepi nɛ́ mɛ̀ndona mɛ́ gɔ̃̀ɛ̀ sa, ɔ̃ à aà zȉ̀ gbɛzã à mɛ̀: Aa ma
nɛ́ yãda. [7] Ɔ zȉkɛnapiɔ òkɔ̃ɛ aa mɛ̀: Túbiblenan kee. Ȁ to wà aà
dɛ, bú i gɔ̃wɛ̃ɛ. [8] Ɔ aa aà kũ̀ wa dɛ̀, wà aà gɛ sɛ̀ wa zù kaa kpɛ.
[9] Tòo, kpelewa budepi a kɛ sai? A gɛ zȉkɛnapiɔ dɛdɛ, i búpi kpa
gbɛ̃pãleɔwaɛ. [10] I Lua yã́ɛ bee kyokɛo lé? Wà mɛ̀:
Gbɛ pɔ́ ɛ̃bonaɔ pãkpài
mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.
[11] Dii mɛ́ bee kɛ̀,
ɔ̃ à kɛ̀wɛ̃ɛ yãbɔnsaɛ ũ.†

[12] Ɔ aa zɛwɛ̀ɛlɛ wà aà kṹ, asa aa dɔ̃̀ ń yãi à yãpi lɛ̀ɛũi. Ǹ beeo
aa vȉakɛ̀ bílaɛ, ɔ̃ aa aà tò we aa tà.

Yesu lousisin gbɛ̃zɔ̃ɔɔ fua
(Mat 22.15-46, Luk 20.19-47)

[13] Ɔ wà Falisieɔ ń Elodi kpala zɛnkpɛdeeɔ zȉ̀ Yesuwa ɔ̃nɔkɛiɛ̀
a yã'oa guu. [14] Kɛ́ aa kà, ɔ̃ aa òɛ̀: Mɛtulu, wá dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ náaiden
n ũ. Nili yã́si ń gbɛ̃́o ublembɛkɛ yã́io, asa nili gbɛ̃e wɛgwao.
Lua zɛ́ ni ɔlɔnɛ́ wásawasa. A zɛvȉ wà wɛ̃̀'ɔ̃a kpá Sezaawaa, ge a
zɛvȉo? Wà kpa yã̀, ge wásu kpao? [15] Yesu ń mɔafili dɔ̃̀, ɔ̃ a ònɛ́:
Bɔ́yãi álɛ filifilimbakpamɛɛi? Ȁ ɔ̃api do dɔmɛɛ mà gwa. [16] Kɛ́ aa
dɔ̀ɛ̀, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Dé mi ń aà tɔ́on lai? Aa wèwà aa mɛ̀: Sezaa
pɔ́ɛ. [17] Ɔ Yesu ònɛ́: Ȁ Sezaa dee pɔ́ kpawà, í Lua pɔ́ kpawà. Aà
yã́ bɔ̀ ń saɛ.

[18] Ɔ Saduse pɔ́ aaȉ gɛɔ vua ɛɛboeɔ mɔ̀ Yesu lè aa aà là aa mɛ̀:
[19] Mɛtulu, Mɔizi òwɛ̃ɛ a lá guu à mɛ̀, tó gbɛ̃́ vȉ̀i gà à a nɔ tò nɛ́sai,
aà dãuna gyaapi da'uakɛ à a vȉ̀i gɛ̃ɛ kɛò.‡ [20] Màaɛ, vȉ̀i ń dãunaɔ
ku gbɛ̃ɔn sopla. Woo nɔsɛ̀, ɔ̃ à aà tò we nɛ́sai. [21] Se aà da'uakɛ̀,
ɔ̃ à gà à nɔpi tò we lɔ nɛ́sai. Ɔ Bíɔ kɛ̀ màa lɔ [22] e à gɛ̀ kà an
sopladewa. Ampii aa aà tò nɛ́sai. Ampii gbɛa ɔ̃ nɔpi gà. [23] Gɛɔ
vugɔɔzȉ an démɛ aɔ nɔpi vȉi? Asa an gbɛ̃ɔn sopla ḿpii aa aà dɔ̃
nɔ ũɛ. [24] Yesu wèmá à mɛ̀: A̋ Lua yã́ ń a gbãao dɔ̃sai yã́i a sãsãio
lò? [25] Tó gɛɔ vù, aa nɔsɛo, aa zãkɛo, aaɔ ku lán malaikaɔ kua
luabɛwaɛ. [26] Kɛ́ gɛɔ bɔ gau sɔ̃ bɛ, i Mɔizi lá kyokɛ gua pɔ́ à kàelɛ
yã'òuo lé? Lua òɛ̀ à mɛ̀ ámɛaa Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo
Lua.§ [27] Luaá gɛɔ Lua no, gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ pɔ́ɛ. A sãsã à kɛ̀ zài.

* **12:1** Isa 5.1-2 † **12:11** Soũ 118.22-23 ‡ **12:19** Iko 25.5 § **12:26** Bɔa 3.6

28 Mɔizi ikoyãdanɛdee ku we, à lɛkpaapi mà. Kɛ́ a è Yesu
yãmaa wèmá, ɔ̃ à sɔ̃̀aàzi à aà là à mɛ̀: Ikoyã kpele mɛ́ dɛńlai?
29 Yesu wèwà à mɛ̀: A miden kɛ: A ma, Isailiɔ. Dii wá Lua mɛ́
Dii mɛ̀ndona ũ. 30 Aɔ ye Dii á Luazi ń nɔ̀sɛmɛndoo teasisai á
gbãa pua lɛ́u, á sɔ̃ iɔ kuwà.* 31 A plaaden kɛ: Aɔ ye á gbɛ̃́deezi lá
ázĩa wɛ̃niwa.† Ikoyãe dɛ beeɔlao. 32 Ɔ yãdanɛdepi òɛ̀: Yãmaaɛ,
Mɛtulu. N sĩana'ò, n mɛ̀ Lua mɛ̀ndoɛ, a plaade kuo, sema aàpi.‡
33 Yea Luazi ń nɔ̀sɛmɛndoo ń n ɔ̃nɔo píi n gbãa pua lɛ́u ń yea n
gbɛ̃́deezi lá nzĩa wɛ̃niwao dɛ sa pɔ́ wĩ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ ń sa'oa
bui píiola.§ 34 Kɛ́ Yesu è à yãwèwa ń laaio, a òɛ̀: Gɛ̃a kpala pɔ́
bɔ̀ Lua kĩ́iu zã̀nnɔo. Bee kpɛ gbɛ̃e i we yãe làwà lɔo.

35 Yesu ɛ̀a lɛ́ yãdadanɛ́ Lua ua, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ là à mɛ̀: Bɔ́yãi Mɔizi
ikoyãdanɛdeɔ ĩ o Mɛsiiá Davidi buiɛi? 36 Kɛ́ Lua Nisĩna dɛ̀dɛ
Davidiwa à mɛ̀:

Dii ò ma Diiɛ aà zɔ̃lɛ a ɔplaai
e àɔ aà ibɛɛɔ kálɛ̀ɛ̀ a gbá zíɛ.*

37 Lá Davidi aà sĩsi Dii màa, kpelewa aɔ dɛ aà bui ũ lɔi? Ɔ bíla
lɛ́ aà yãma ń pɔnao.

38 Aà yãdaanɛ́ guu à mɛ̀: A laaika Mɔizi ikoyãdanɛdeɔzi. Aaĩɔ
ye bɛbɛa ń uladao daa wàɔ fɔkpakpamá gãaɛ. 39 Aaĩɔ wɛɛlɛ zɔ̃lɛ
lousisikpɛ zɔ̃lɛkĩi maaɔ guu ń blɛble zɔ̃lɛkĩi maaɔ. 40 Aaĩ lou
gbã̀a sísi gbɛ̃́ɔ wɛ́ yã́i, ɔ̃ aaĩ gyaaɔ kpɛ́ siomá. An ĩadama pãsĩ aɔ
dɛńla.

Gyaa taaside gbadaa
(Luk 21.1-4)

41 Ɔ Yesu zɔ̃̀lɛ Lua ua ɔsikpagolo aɛ, àlɛ gbɛ̃́ɔ gwa, lá aalɛ ɔ̃a
dau. Ɔde saɔ lɛ́ ɔ zɔ̃ɔ dau. 42 Ɔ gyaa taaside mɔ̀ tãnga dàu mɛ̀n
pla, i ka dalao. 43 Ɔ Yesu a ĩwaɔ kã̀aa a ònɛ́: Sĩana málɛ oɛ́, gyaa
taasidepi ɔ̃a dà kpagolo guu dɛ gbɛ̃́piila. 44 Asa ɔ dia ɔ̃ aa dã̀ wà
kàu ḿpii. Nɔɛpi sɔ̃, aà taasidekɛ guu pɔ́ pɔ́ a vĩ à pɔbleò ɔ̃ a dàu
we píi.

13

Yelusalɛũ dúuzɔ̃a ń dṹnialaagɔɔ seelaɔ
(Mat 24.1-22, Luk 21.5-24)

1 Kɛ́ Yesu lɛ́ bɔ Lua ua, aà ĩwae òɛ̀: Mɛtulu, gwa lá wà kpɛ́
maaɔ dɔ̀ ń gbɛ̀ kɛfɛnaeɔ taaɔ. 2 Ɔ Yesu òɛ̀: N kpɛ́ zɔ̃ɔpi è píia?
Gbɛe a gɔ̃ dikɔ̃a weo, wa a dúuzɔ̃ píiɛ.

3 Yesu zɔ̃lɛa Kùkpɛ sĩ̀sĩpɔlɛu, aà aɛ dɔa Lua uawa. Piɛɛ ń
Zaakio ń Zãao ń Andeleeo mɛ́ kuaànɔ ńtɛ̃ɛ, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀:
4 Owɛ̃ɛ, bee a kɛ bɔɛ ni? Bɔ́mɛ aɔ dɛ apii kɛgɔɔ seela ũi? 5 Ɔ Yesu

* **12:30** Iko 6.4-5 † **12:31** Lev 19.18 ‡ **12:32** Iko 4.35 § **12:33** Oze 6.6
* **12:36** Soũ 110.1

òŋɛ́: A laaika, ásu to wà á sɔ̃́sɔ̃o. 6 Gbɛ̃́ɔ mɔ́ ń ma tɔ́o dasi, aa mɛ
Mɛsiin ń ũ, aai gbɛ̃́ɔ sɔ̃́sɔ̃ dasi. 7 Tó a zi̋kakɔ̃ɲ mà ge a bao, ásu
bílikɛo. Sema bee kɛ, ãma dṹnia láaan we gi̋ao. 8 Bui ń buio aa
fɛlɛ ń kɔ̃o, màaɛ lɔ bùsu ń bùsuo. Tɔɔlɛ a lualua gueɔ mɛ́ nɔana
aɔ ku. Yɑ̃́pi aɔ dɛ lán nɔwãwã daalɛawaɛ.

9 Aɔ kú ń laaio. Wa á kṹkũ wà yɑ̃́kpalɛkɛánɔ, wi á gbɛ̃
lousisikpɛɔ guu. Aɔ zɛa bùsu gbãadeɔ ń kíaɔ aɛ ma yɑ̃́i, íɔ dɛnɛ́
ma seeladeɔ ũ. 10 Sema wà baonakpa bui píiɛ gi̋a. 11 Tó wà
gɛ̀ánɔ yɑ̃́kpalɛu, ásu dɔaa bílikɛ yɑ̃́ pɔ́ ásu owao. A yɑ̃́ pɔ́ Lua
a sóso káɛ́ á lɛ́u gɔɔbeezi̋ o, asa i kɛ ámɛ á yã'oo, Lua Nisi̋naɛ.
12 Vi̋i ń dãunaɔ kɔ̃ kpámá dɛa yɑ̃́i. Màa maeɔ ń nɛ́ɔ kpámá. Nɛ́ɔ
bɔ ń deɔ ń ń daɔ kpɛ wà ń dɛ. 13 Gbɛ̃́pii a zaágu ma yɑ̃́i. Gbɛ̃́ pɔ́
mɛnafɔ̃̀ e a lɛ́wa, ade mɛ́ a bɔ.

14 Tó a tɛ̃̀ gudɛna* è gu pɔ́ dɛ àɔ kuuo, (kyokɛna yɑ̃́pi da), gbɛ̃́
pɔ́ kú Yudeɔ bàalɛ mipɛ si̋si̋ɔwa. 15 Gbɛ̃́ pɔ́ kú a kpɛ́ musu su
pila gɛ̃ kpɛ́u a pɔe sɛ́io. 16 Gbɛ̃́ pɔ́ kpɛ́ bua su ɛa bɛ a ula sɛ́io.
17 Waiyoo nɛadeɔ ń nɔsindeeɔ gɔɔ beezi̋. 18 A wabikɛ kɛ́ yɑ̃́piɔ
su á le buziɛo, 19 asa wɛ́tɛ̃a pɔ́ aɔ ku gɔɔpi aɔ zɔ̃ɔɛ.† Za gɔɔ pɔ́ Lua
dṹnia kɛ̀ e gbã a taa i kɛo, mɛ́ a kɛ bau lɔo. 20 Tó Dii i gɔɔpiɔ laoo,
dɔ̃ gbɛ̃e a bɔo. A gɔɔpiɔ lào a gbɛ̃́ pɔ́ à ń sɛ́ɔ yɑ̃́iɛ.

Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔa
(Mat 24.23-44, Luk 21.25-38)

21 Gɔɔ bee tó wà su òɛ́ Mɛsii gwa kɛ, ge Mɛsii ku le, ásu sio.
22 Asa Mɛsii ɛgɛnaɔ ń ãnabi ɛgɛnaɔ mɔ dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛɔ
kɛ, kɛ́ baa gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sɛ́ɔ aa ń sɔ̃́sɔ̃ò, tó a zɛ́ kú. 23 Aɔ kú ń
laaio, ma yɑ̃́pii lɛzàwá za káauɛ.

24 Gɔɔ bee wɛ́tɛ̃api gbɛa i̋atɛ̃ a siakũ, mɔvua a ikɛo, 25 saanaɔ
wolo luawa, pɔ́ pɔ́ kú luawapiɔ zã ń pɛ́ki̋iwa.‡ 26 Wi Gbɛ̃nazi̋n
Nɛ́ mɔa e luabɛpuanau ń gbãa zɔ̃ɔ ń gawio,§ 27 i a malaikaɔ zi̋
aa gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sɛ́ɔ kãaa za dṹnia gola síiɔ̃ guu, za dṹnia lɛ́la ń
a lɛ́leo.

28 A yɑ̃́ pɔ́ kaadɔɛnli lɛ́ daɛ́ ma. Tó a gɔ̃naɔ busɛkũ̀ mɛ́ a lá lɛ́
paɛ, ɔ̃ i dɔ̃ guantɛ̃na kãikũ̀. 29 Màaɛ lɔ, tó á è yɑ̃́piɔ lɛ́ kɛ, àɔ dɔ̃
kɛ́ aà mɔa kãikũ̀ɛ, a ku kpɛɛlɛ. 30 Si̋ana málɛ oɛ́ gɔɔbeedeɔ gɛ̃lɛ
yɑ̃́piɔ píi kɛsaio. 31 Luabɛ ń tɔɔlɛo a gɛ̃lɛ, ãma ma yɑ̃́ɔ gɛ̃lɛa vi̋o.
32 Gbɛ̃e a gɔɔ ge a zaa dɔ̃o, baa malaika pɔ́ aa ku luabɛɔ ge Lua
Nɛ́, sema Mae Lua.

33 Aɔ kú ń laaio à itɛ̃kɛ, asa á dɔ̃ zi̋ pɔ́ gɔɔpi a kao. 34 A dɛ lán
gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ́ wɛ̃́lɛuwaɛ. A a bɛ tò a zi̋kɛnaɔnɛ baade ń a zi̋o, ɔ̃ a
ò a gudɔ̃anaɛ aà itɛ̃kɛ. 35 Apiɔ sɔ̃ á uabele sugɔɔ dɔ̃o, oosin nò,

* **13:14** Dan 9.27, 11.31, 12.11 † **13:19** Dan 12.1 ‡ **13:25** Isa 13.10, 34.4, Yoɛ 3.4 § **13:26** Dan 7.13

wɛɛdon nò, ko ɔ̃ɔlɔan nò, gufɛ̃nɛn nò. Ayãmɛto à itɛ̃kɛ, 36 kɛ́ asu
su kɑ̃́ndo, i á le álɛ i'oo yɑ̃́i. 37 Yɑ̃́ pɔ́ málɛ oɛ́, málɛ o gbɛ̃́piiɛɛ, à
itɛ̃kɛ.

14

Tulalekaa Yesu miwa
(Mat 26.1-16, Zãa 12.1-8)

1 Gɛ̃amusu* dikpɛ ń Kàaso dikpɛo gɔ̃̀ gɔɔ pla, ɔ̃ sa'onkiaɔ ń
Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ lɛ́ zɛwɛɛlɛ wà gbɛ̃́ɔ zãmakɛ wà e Yesu kṹ
wà dɛ. 2 Asa aa mɛ̀: Wásu wà aà kũ dikpɛgɔɔzi̇̃o, kɛ́ wasu fɛlɛ ń
zɔaoo yɑ̃́i.

3 Gɔɔ pɔ́ Yesu kú Simɔɔ Kusude bɛ Bɛtani, àlɛ pɔble, ɔ̃ nɔɛe
sɔ̃̀aàzi a tulale bui maa ɔde loona kũa. Ɔ à loonapi waa ɛ̀ à
tulalepi kà Yesu miwa. 4 Gbɛ̃eɔ ku we, yɑ̃́pi ɔ̃̀má, ɔ̃ aa mɛ̀: Bɔ́yãi
à tulalepi pãkɛ̀i màai? 5 Tulale pɔ́ a ɔ̃a dɛ ɑ̃́nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aa do ń
basɔooa, dɔ̃ yãa wa yi̇̀a wà a ɔ̃a kpà taasideɔwa. Ɔ aa zɔadɔ̀wà.
6 Ɔ Yesu mɛ̀: A aà to we. Bɔ́yãi álɛ i̇̀adaiwài? A yãmaakɛ̀mɛɛɛ.
7 Taasideɔ kúánɔ gɔɔpiiɛ.† Gɔɔ pɔ́ á yei, á fɔ̃ na kɛnɛ́, ãma máɔ
kúánɔ gɔɔpiio. 8 A kɛ̀ a gbãa lɛ́uɛ, à dɔ̀aa tulale kà ma mɛwa ma
gɛ kpɛlaa yɑ̃́iɛ. 9 Si̇̀ana málɛ oɛ́, gu pɔ́ wàlɛ ma baokpau dṹnia
guu píi, waɔ yɑ̃́ pɔ́ nɔɛpi kɛ̀ o aà yɑ̃́ dɔańgu yɑ̃́i.

10 Bee gbɛa Yudasi Isaliɔti pɔ́ dɛ gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ gbɛ̃do ũ gɛ̀
sa'onkiaɔ ki̇̃́i Yesu kpaamá yɑ̃́i. 11 Kɛ́ aa aà yãmà, an pɔ kɛ̀na, ɔ̃
aa lɛgbɛ̃̀ɛ̀ wa ɔ̃a kpawà. Ɔ àlɛ zɛwɛɛlɛ à Yesu kpámá.

Gɛ̃amusu blɛblea
(Mat 26.17-35, Luk 22.7-34, Zãa 13.21-38, 1Kln 11.23-25)

12 Kàaso dikpɛgɔɔ sɛ̃́ia zi̇̃́, gɔɔ pɔ́ wi̇̀ Gɛ̃amusu sã kòlokpa, Yesu
i̇̀waɔ ɔ̀ɛ̀: Má ń ye wà gɛ Gɛ̃amusu blɛ sɔukɛunɛi? 13 Yesu a i̇̀waɔ
gbɛ̃ɔn pla zi̇̀ a ònɛ́: A gɛ́ wɛ̃́lɛdau. Á kpaaũ ń gbɛ̃eo í sɛa lo guu.
Á tɛaàzi 14 e ua pɔ́ a gɛ̃u, í o uabeleɛ, Mɛtulu mɛ̀ má á pilaui,
gua pɔ́ á Gɛ̃amusu blɛ bleu ń a i̇̀waɔ? 15 A kpɛdiakɔ̃a kpɛa zɔ̃ɔ
musu pɔ́ wa kɛ̀kɛ ɔlɔɛ́, í sɔukɛwɛ̃ɛ we. 16 Kɛ́ i̇̀wapiɔ dàzɛu, ɔ̃ aa
kà wɛ̃́lɛpi guu, aa è lá a ònɛ́wa. Ɔ aa Gɛ̃amusu blɛ sɔukɛ̀ we.

17 Kɛ́ oosi kɛ̀, Yesu kà we ń a i̇̀wa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ. 18 Kɛ́ aa zɔ̃̀lɛ
lɛ́ pɔble, ɔ̃ Yesu mɛ̀: Si̇̀ana málɛ oɛ́, á gbɛ̃́ pɔ́ wálɛ pɔble sãnuɔ do
a ma kpámá.‡ 19 An pɔ yà, ɔ̃ aalɛ aà la dodo: Asa mámɛo yó?
20 Ɔ a ònɛ́: Á gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ doɛ, wálɛ ɔkãaa ta doũ. 21 Gbɛ̃nazi̇̃n
Nɛ́ a ta lá wà a yã'ò taalauwa,§ ãma waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ a Gbɛ̃nazi̇̃n
Nɛ́ kpámápi. A maa wà ade i̇̀ yãao.

22 Kɛ́ aalɛ pɔble, Yesu kàa sɛ̀ à báaadàu, ɔ̃ a ɛ̀'ɛ kpàmá à mɛ̀:
A sí, beeá ma mɛɛ. 23 Ɔ à imibɔ sɛ̀ à Lua sáaukpà a kpàmá, ɔ̃ aa

* **14:1** Bɔa 12.1-11 † **14:7** Iko 15.11 ‡ **14:18** Soũ 41.10 § **14:21** Soũ 22.1-19,
Isa 53.1-12

mɩ̀ ḿpii. 24 Ɔ a òné: Beeá ma auɛ, Lua bàa kua ń gbɛ̃́ dasiɔ au*
pɔ́ a bɔaɛ. 25 Sɩ̀ana málɛ oé, má vɛ̃ɛbɛ'i mi lɔo e kpala pɔ́ bɔ̀ Lua
kɩ̃́i bɔ gupuau, ɔ̃ má a dafu mi. 26 Kɛ́ aa lɛsɩ̀ aa làa, ɔ̃ aa bɔ̀lɛ gɛ̀
Kùkpɛ sɩ̀sɩ̀pɔlɛu.
27 Ɔ Yesu òné: Ápii á ma to we, asa a kɛ̃a láu Lua mɛ̀: Má
sãdãna lɛ́, sãɔ i fãaa.† 28 N beeo ma vua gbɛa má dɔaaɛ́ Galile.
29 Ɔ Piɛɛ òɛ̀: Baa tó wa n to we píi, má n to weo. 30 Ɔ Yesu
òɛ̀: Sɩ̀ana málɛ onɛ, gwãasɩ̀naa e ko àɔ gɛ́ lɛ́ gɛ̃n pla zui, ńyɔ̃
lelekpamazi gɛ̃n àaɔ̃. 31 Ɔ Piɛɛ lɛgbɛ̃̀ à mɛ̀ máũmaũɛ: Baa tó má
su málɛ gannɔ, má lelekpanzi bauo. Ɔ aa ò màa sɔ̃ ḿpii.

Yesu wabikɛa Gɛsɛmani
(Mat 26.36-46, Luk 22.39-46)

32 Kɛ́ aa kà gu pɔ́ wɩ̀ mɛ Gɛsɛmani, ɔ̃ Yesu ò a ɩ̀waɔnɛ: A zɔ̃lɛ la
e màɔ wabikɛ. 33 Ɔ à Piɛɛ ń Zaakio ń Zãao sɛ̀ gɛ̀ńnɔ. Iwãa kà aà
pɔa, tòlobi zùaàgu, 34 ɔ̃ a òné: Pɔsia ma kũ gbãa e ma ka gaa. A
zɛ la à itɛ̃kɛ. 35 Kɛ́ à gɛ̀ aɛ yɔɔ, ɔ̃ à wùlɛ a gbɛɛu à wabikɛ̀, tó a zɛ́
kú, gɔɔpi gɛ̃ala. 36 A mɛ̀: Baa, ma Mae, ń yã́ píi zɛ́ vɩ̀. To taasi
kɛɛonapi dɔmazi, ãma ma pɔeã no, sema n pɔ́. 37 Kɛ́ à ɛ̀a sù a
gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ kɩ̃́i, a è aalɛ i'o. Ɔ a ò Piɛɛɛ: Simɔɔ, ńlɛ i'o yà̃? Ni fɔ̃
n itɛ̃kɛ̀ baa yɔɔoa? 38 A itɛ̃kɛ àɔ wabikɛ, kɛ́ ásu fu yɔ̃awao yã́i.
Nisɩ̀na yei, ãma mɛ busɛ. 39 A ɛ̀a gɛ̀ wabikɛi, ɔ̃ à yã́ doũpi ò lɔ.
40 Kɛ́ à ɛ̀a sù, a è aalɛ i'o, asa an wɛ́ gbiakũ̀ɛ. Ɔ aai dɔ̃ lá wa oɛ̀o.
41 Aà ɛa sua gɛ̃n àaɔ̃de a òné: Álɛ i'o álɛ kã́mabo e tiaa? Bee mɔ̀.
Gɔɔ kà sa. A gwa, wàlɛ Gbɛ̃nazɩ̀n Nɛ́ kpá duunkɛnaɔwa. 42 A
fɛlɛ wà gɛ́. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma kpámá lɛ́ mɔ́ kee.

Yesu kũa
(Mat 26.47-56, Luk 22.47-53, Zãa 18.3-12)

43 Kɛ́ Yesu lɛ́ yã́pi o gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ aà ɩ̀wapiɔ gbɛ̃do Yudasi kà ń bíla
pɔ́ bɔ̀ sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kɩ̃́iɔ. Aa fɛ̃ndaɔ
kũa ń gɔɔ. 44 Bɔnkpɛdepi sɔ̃ à dɔ̀aa seela òné à mɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ a su
lɛpɛ̀wà, aàpin we. Aa aà kũ gbãa aa taò. 45 Kɛ́ à kà we, ɔ̃ à táa'ò
Yesuwa gɔ̃̀ɔ, a òɛ̀: Mɛtulu! Ɔ à lɛpɛ̀wà. 46 Ɔ wà ɔpɛ̀lɛwà wà aà
kũ̀ gíũgiũ. 47 Zã guu gbɛ̃e a fɛ̃nda wò à sa'onkia zɩ̀kɛnae lɛ̀ò à
aà swã́ gò. 48 Ɔ Yesu òné: Kpã́i wɛliwɛn ma ũ, ɔ̃ a mɔ ma kṹi ń
fɛ̃ndaɔ ń gɔɔa? 49 Má kúánɔ Lua ua lá gu lɛ́ dɔ, miɔ yãdaɛ́, i ma
kũo. Ãma bee kɛ̀ kɛ́ yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau e kɛ yã́iɛ.‡ 50 Ɔ aà
ɩ̀waɔ bàalɛ̀ píi aa aà tò we.
51 Ɛwaasoe tɛaàzi, aà zwãa kuaaàla pɔeyesai. Kɛ́ wà aà kũ̀,
52 ɔ̃ à a zwãa tòné we, à bàalɛ̀ puizi.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi
(Mat 26.57-75, Luk 22.54-71, Zãa 18.12-27)

* **14:24** Bɔa 24.8 † **14:27** Zkl 13.7 ‡ **14:49** Isa 53.8

53 Ɔ wà gɛ̀ ń Yesuo sa'onkia bɛ. Sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń
Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ kãaaa we ḿpii. 54 Piɛɛ tɛ́ ń kpɛ kãaa e
à gɛ̀ gɛ̃̀ sa'onkia bɛ'ua. A zɔ̃̀lɛ we, àlɛ tɛ́kpakpa ń dɔaiɔ sãnu.
55 Sa'onkiaɔ ń Yuda yã́kpalɛkɛnaɔ píi lɛ́ yã́ wɛɛlɛ wà dɔ Yesuwa
wà e wà aà dɛ, ɔ̃ aai eo. 56 Wà yãdɔ̀dɔwà dasi, ãma an yãe i
kɔ̃sɛo. 57 Ɔ gbɛ̃eɔ fɛ̀lɛ yãdɔ̀wà lɔ aa mɛ̀: 58 Wá mà dee mɛ̀ á Lua
kpɛ́ pɔ́ gbɛ̃nazĩ̀na dɔ̀ wí, i a pãle pɔ́ gbɛ̃nazĩ̀na i dɔo dɔ gɔɔ àaɔ̃ɛ.
59 Baa ń beeo an lɛ́ i kɛ doũo. 60 Ɔ sa'onkia fɛ̀lɛ zɛ̀ zã guu à Yesu
là à mɛ̀: Nyɔ̃ yãe zã́sioa? Yã́ pɔ́ wàlɛ dɔdɔmapiɔ dɛa ni? 61 Yesu
nílɛ kpɛ̃́, i yãe wewào, ɔ̃ sa'onkiapi ɛ̀a aà là à mɛ̀: Mmɛ ń Lua
báaade Nɛ́ Mɛsii ũa? 62 Ɔ Yesu mɛ̀: Mámɛ má aà ũ. A Gbɛ̃nazĩ̀n
Nɛ́ e zɔ̃lɛa Gbãapiide ɔplaai,§ mɛ́ á aà mɔa e luabɛpuanau.* 63 Ɔ
sa'onkiapi a ulaɔ ga kɛ̃̀ à mɛ̀: E'e, wá bàa kú ń seeladeɔ lɔe? 64 A
mà lá à dɔ̀ɛ ń Luao weó? Kpelewa a zɛòi? Ɔ aa yã́ dĩ̀ɛ̀ ḿpii aa
mɛ̀ wà aà dɛ.† 65 Ɔ wà fɛ̀lɛ lɛ́ lɛ́'ikakawà.‡ Ɔ wà pɔkũ̀ɛ̀ aà wɛ́wa,
wàlɛ aà lɛlɛ ń ɔkũo, wàlɛ oɛ̀: Anabikɛkɛ, ní gbɛ̃́ pɔ́ n lɛ o. Ɔ dɔaiɔ
aà kũ̀ aa aà sãnkɛkɛ.
66 Piɛɛ ku zĩ́lɛ ua, ɔ̃ sa'onkia bɛ nɔɛ zĩ̀kɛnaɔ do mɔ̀ we. 67 Kɛ́ à
Piɛɛ è, àlɛ tɛ́kpakpa, ɔ̃ à aà gwà soee, a ò̀ɛ̀: Mpi sɔ̃, iɔ sãnu ń Yesu
Nazalɛtipioɛ. 68 Ɔ à lelekpà à mɛ̀: Má dɔ̃o, mi ma lá ńlɛ oo. Ɔ à
fɛ̀lɛ gɛ̃̀ gɔ̃u guu. 69 Nɔɛpi ɛ̀a aà è we, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ zɛa weɔnɛ à mɛ̀:
Gɔ̃ɛpiá an gbɛ̃doɛ. 70 Ɔ Piɛɛ lelekpà lɔ. Kɛ́ à kɛ̀ sàa yɔɔ, gbɛ̃́ pɔ́ zɛa
weɔ ò Piɛɛɛ: Sĩ̀anaɛ an gbɛ̃don n ũ, asa Galile gbɛ̃́n n ũ. 71 Piɛɛ
vãikpàaĩ̀ ń azĩ̀ao, ɔ̃ à mɛ̀: Má sĩ̀ ń Luao, má gbɛ̃́ pɔ́ álɛ aà yã'opi
dɔ̃o. 72 Wegɔ̃ɔ ɔ̃ ko lɛ́ gɛ̃n plaade zù, ɔ̃ yã́ pɔ́ Yesu ò dɔ̀ Piɛɛgu, kɛ́
à mɛ̀ e ko àɔ gɛ́ lɛ́ gɛ̃n plaade zui, a lelekpaazi gɛ̃n àaɔ̃. Ɔ à nà
ɔɔlɔwa.

15

Pilati yã́kpalɛkɛa ń Yesuo
(Mat 27.11-31, Luk 23.1-25, Zãa 18.28-19.16)

1 Kɛ́ gu dɔ̀ gɔ̃̀ɔ sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń
gbãadeɔ píi lɛkpàaĩ̀, ɔ̃ aa Yesu yè aa gɛ̀ aà kpà Pilatiwa. 2 Ɔ
Pilati aà là à mɛ̀: Yudaɔ kían n ũa? Yesu wèwà à mɛ̀: N òn we.
3 Sa'onkiaɔ lɛ́ yãdɔdɔwà, 4 ɔ̃ Pilati ɛ̀a aà là à mɛ̀: Nyɔ̃ yãe ooa?
Yã́ pɔ́ wàlɛ dɔdɔma ma fá! 5 Kɛ́ Yesu i yãe zã́simáo, ɔ̃ aà yã́ bɔ̀
Pilati saɛ.
6 Gɛ̃amusu dikpɛgɔɔzĩ̀ Pilati ì dakpɛunaɔ do pɔ́ wa yei kɛ̃́nɛ́ɛ.
7 Bùsudɛna pɔ́ aa bɔ̀ gbãadeɔ kpɛ aa gbɛ̃dɛ̀ɔ ku kpɛ́u. An gbɛ̃do
tɔ́n Balaba. 8 Ɔ bíla sɔ̃̀ Pilatizi aa wabikɛ̀wà aà kɛ lá ì kɛnɛ́wa. 9 Ɔ
Pilati ń lá à mɛ̀: A ye mà Yudaɔ kía kɛ̃́ɛ́ yã̀? 10 Asa a dɔ̃ sã́asã kɛ́
sa'onkiaɔ wɛdɔ Yesuɛ yã́i ɔ̃ aa aà kpàiwa. 11 Ɔ sa'onkiaɔ tɛkpà

§ **14:62** Soũ 110.1 * **14:62** Dan 7.13 † **14:64** Lev 24.16 ‡ **14:65** Isa 50.6

bílagu, ɔ̃ aa ɗɛ̀ aà Balaba kɛ̃́nɛ́. 12 Ɔ Pilati ń lá à mɛ̀: Kpelewa
á ye mà kɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ wȉ mɛ Yudaɔ kíaoi? 13 Ɔ aa ɛ̀a wiilɛ̀: N aà
páliwa! 14 Ɔ Pilati ń lá à mɛ̀: Bɔ́yãii? Vãi kpele a kɛ̀i? Ɔ an wiilɛa
kȁfi aa mɛ̀: N aà páliwa! 15 Pilati ye yã́ pɔ́ a káńgu kɛ, ɔ̃ à Balaba
kɛ̃̀nɛ́. A Yesu kpà sosaɔwa aa aà gbɛ̃ ń flàalao, aai aà páliwa.

16 Ɔ sosapiɔ gɛ̀aànɔ bùsu gbãadepi bɛ'ua, aa ń gãli kȁaa píi.
17 Aa gomusu tɛ̃a dàɛ̀, ɔ̃ aa fùa tȁ ń lɛo aa kpàɛ̀. 18 Ɔ aalɛ
fɔkpakpawà aa mɛ̀: Yudaɔ kía fɔɔ! 19 Aalɛ aà gbɛ̃ a miwa ń feeo,
aalɛ lɛ́'ikakawà, aalɛ kúlɛkulɛ aà aɛ, aalɛ lɛ́mawà. 20 Kɛ́ aa aà kɛ̀
pɔ́ɔpɔɔ aa làa, ɔ̃ aa gomusu tɛ̃api bɔ̀aàla, aa aàzȉa pɔkasa dàɛ̀. Ɔ
aa bɔ̀aànɔ, aalɛ gɛ́ aà páiliwa.

Yesu gaa
(Mat 27.32-56, Luk 23.26-49, Zãa 19.17-30)

21 Kɛ́ aalɛ gɛ́, gɔ̃ɛe bɔ̀ sɛ̃̀ oi, àlɛ dɔńzi, ɔ̃ aa teasidàɛ̀ aa Yesu
lipãakɔ̃a dȉɛ̀. Gɔ̃ɛpi tɔ́n Simɔɔ, Silɛni bùsu gbɛ̃́ɛ, Alɛsãnda ń
Lufuo de'iaɛ. 22 Ɔ aa gɛ̀ ń Yesuo gu pɔ́ wȉ mɛ Gɔgɔta. (Bee mɛ̀
mitɔɔnagu.) 23 Ɔ aa vɛ̃ɛ pɔ́ wà lí'ɔ kàu dɔ̀ɛ̀, ãma i mio. 24 Kɛ́ aa aà
pàliwa, ɔ̃ aa aà pɔkasaɔ kpaalɛ̀ kàlɛ, aa tɛ́lɛpà a sɛa yã́ musu.*
25 Aa aà pàliwa ȉatɛ̃ muuwãamigɔɔɛ. 26 Yã́ pɔ́ wa dɔ̀wa ɔ̃ wa kɛ̃̀
wa nà aà mia wà mɛ̀:

Yudaɔ Kía.

27 Wà kpã́iwɛliwɛɔ pàliwa we lɔ gbɛ̃ɔn pla, ado aà ɔplaai, ado
zɛɛi. 28 Ɔ yã́ pɔ́ kɛ̃a láuɛ bee pà wà mɛ̀: Wà aà gwà doũ ń
tàaekɛnaɔ.†

29 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ weɔ lɛ́ ń midɛ,‡ aalɛ aà sɔ̃sɔ̃ aa mɛ̀: Ɛhɛ̃! Tò!
N mɛ̀ ńyɔ̃ Lua kpɛ́ wí, ní ɛa dɔ gɔɔ àaɔ̃ nolo?§ 30 N nzȉa suaba!
Pila líwa mɛ̀! 31 Màa lɔ sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ lɛ́ aà kɛ
pɔ́ɔpɔɔ aa mɛ̀: A gbɛ̃pãleɔ suabà, ãma a fɔ̃ à azȉa suabao. 32 Tó
wá è Isailiɔ kía pɔ́ wȉ mɛ Mɛsiipi pȉla líwa, wá aà náaikɛ sa. Ɔ
gbɛ̃́ pɔ́ wà ń páliwa sãnuɔ lɛ́ aà sɔ̃sɔ̃ lɔ.

33 Sɛa za ȉatɛ̃ minanguo e aua gɛ̀ pȉlaɔ̀ gu siakȕ bùsupiu píiɛ.
34 Ȉatɛ̃'auapilaa ɔ̃ Yesu wiilɛ̀ gbã́ugbãu à mɛ̀: Ɛloi, Ɛloi, lɛma
sabatani! Bee bɔɔlɛ mɛ̀: Ma Lua, ma Lua, àkɛa n ma to wei?*
35 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ zɛa weeɔ yã́pi mà, ɔ̃ aa mɛ̀: Ma we, àlɛ Ɛlia sisiɛ. 36 Ɔ
gbɛ̃e bàalɛ̀ gɛ̀ sao zɔ̃̀ vɛ̃ɛ kȕmawa,† a pɛ̀ feea a dɔ̀ Yesuɛ à mɛ̀: A
zɛ gȉa wà gwa, tó Ɛlia a mɔ aà pila. 37 Yesu wii gbãa lɛ̀, ɔ̃ à gà. 38 Ɔ
Lua kpɛ́ zwãa‡ pɔ́ daa luakukȉi aɛ pàa pla za musu e zȉ́lɛ. 39 Kɛ́
sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ zɛ Yesu aɛ we aà gaa è màa à mɛ̀: Gɔ̃ɛpiá Lua
Nɛ́ɛ sȉana. 40 Nɔɛeɔ ku we lɔ, aalɛ gugwa kãaa. An guu Maliama
Madelɛni kuu ń Maliama pɔ́ dɛ Yosɛfu ń Zaaki Nɛ́nao da ũo ń

* **15:24** Soũ 22.19 † **15:28** Isa 53.12 ‡ **15:29** Soũ 22.8, 109.25 § **15:29** Maa 14.58 * **15:34** Soũ 22.1 † **15:36** Soũ 69.22 ‡ **15:38** Bɔa 26.31-33

Salomɛɛo. 41 Gɔɔ pɔ́ Yesu kú Galile, aamɛ aaỉɔ tɛaàzi wàɔ blɛkɛɛ̀.
Nɔɛ pãleɔ mɔ̀aànɔ Yelusalɛũ aa ku we lɔ dasi.

Yesu vỉa
(Mat 27.57-61, Luk 23.50-56, Zãa 19.38-42)
42 Ã́sɔ̃adazỉ oosi lɛ́ kɛ. Lá kấmabogɔɔ ye daalɛi, 43 Yosɛfu
Alimate mɔ̀. Gbɛ̃́ tɔdeɛ Yuda gbãadeɔ guu, mɛ́ àlɛ kpala pɔ́ a
bɔ Lua kỉ́i dấ. Â sɔ̃dỉlɛ à gɛ̀ Pilati kỉ́i, à Yesu gɛ wabikɛ̀wà. 44 Kɛ́
Pilati mà Yesu gà kɔ̀, à bɔ̀ aà saɛ. Ɔ à sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ sỉsi, à aà là tó
Yesu gà kɔ̀. 45 Kɛ́ Pilati gbɛ̃zɔ̃ɔpi yãmà, ɔ̃ à Yosɛfu gbà zɛ́ aà gɛpi
sɛ́. 46 Yosɛfu gɛ̀ bàabaa lù, ɔ̃ à gɛ̀ à aà bùa à bàabaapi fỉ̀wà. Â
aà dà gbɛ̀'ɛ pɔ́ wa sɔ̀ mia ũ guu, ɔ̃ à gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ gbeembo tà ɛpilɛ.
47 Maliama Madelɛni ń Maliama Yosɛfu dao lɛ́ gwa, aa è gua
pɔ́ wà Yesu gɛpi dàu.

16

Yesu bɔa gau
(Mat 28.1-10, Luk 24.1-12, Zãa 20.1-10)
1 Kấmabogɔɔzỉ láaa ỉatɛ̃ gɛ̃a kpɛ́u Maliama Madelɛni ń
Maliama Zaaki dao ń Salomɛɛo nísi gỉnana lù, kɛ́ wà gɛ ma
Yesu mɛwa. 2 Ã́sɔ̃anɛnzỉ kɔɔkɔɔ ỉatɛ̃ bilɛa ɔ̃ aa bɔ̀ gɛ̀ miapi kỉ́i.
3 Aalɛ kɔ̃ la zɛ́u aalɛ mɛ: Démɛ a gbɛpi gbeembo à gowɛ̃ɛ mia'ɛ
lɛ́i? 4 Asa gbɛpi gbɛ̃̀nɛɛ. Kɛ́ aa wɛsɛ̀, ɔ̃ aa è wà gbɛpi gbeembò
kɔ̀. 5 Kɛ́ aa gɛ̃̀ mia'ɛpi guu, ɔ̃ aa ɛ̀waasoe è zɔ̃lɛa ɔplaa oi, a ulatao
pua daa. Ɔ iwãa kà ń pɔa. 6 A ònɛ́: Ã́su to iwãa ká á pɔao. Yesu
Nazalɛti pɔ́ wa pàliwa álɛ wɛɛlɛo lò? Â vù. A gu pɔ́ wà aà dỉlɛu
èa? A ku lao. 7 Â tá, í o aà ỉwaɔnɛ ń Piɛɛo, a dɔaanɛ́ Galile. Aa
aà e we lá a ònɛ́wa.* 8 Iwãa kà ń pɔa, aalɛ kpakpanaga, ɔ̃ aa
bɔ̀lɛ miapiu ń bao. Aai yãe o gbɛ̃eɛo, kɛ́ vỉa ń kṹ yấi.

Yesu azỉa ɔlɔa a ỉwaɔnɛ
(Mat 28.16-20, Luk 24.36-53, Zãa 20.11-23)
9 Kɛ́ Yesu bɔ̀ gau ãsɔ̃anɛnzỉ gufɛ̃nɛ, à azỉa ɔ̀lɔ Maliama
Madelɛni pɔ́ à tấa mɛ̀n sopla gòɛ̀ɛ káau. 10 Ɔ nɔɛpi gɛ ò aà gbɛ̃́ pɔ́
an pɔ yaa, aalɛ ɔ́ɔlɔɔnɛ. 11 Kɛ́ aa mà Yesu vù, nɔɛpi aà è ń wɛ́o, ɔ̃
aai sio.
12 Bee gbɛa gɔɔ pɔ́ an gbɛ̃ɔn plaɔ bɛ zɛ́ guu, aalɛ gɛ́ wɛ̃́lɛu, à azỉa
ɔ̀lɔnɛ́ lán gbɛ̃pãlewa. 13 Kɛ́ aa ɛ̀a sù ń wɛ̃́lɛpio, aa ò gbɛ̃́ kỉniɔnɛ.
Ǹ beeo aai ń yấ sio. 14 Gbɛzã ɔ̃ à azỉa ɔ̀lɔ a gbɛ̃ɔn kuɛdoɔnɛ gɔɔ pɔ́
aalɛ pɔble. Ɔ à zɔadɔ̀má, kɛ́ an swấ gbãa mɛ́ aai a náaikɛo yấi.
Asa aai gbɛ̃́ pɔ́ aa aà è à vùɔ yấ sio. 15 Ɔ a ònɛ́: Â gɛ́ dṹnia guu
píi, í ma baokpa gbɛ̃́piiɛ. 16 Gbɛ̃́ pɔ́ sỉ mɛ́ à da'ilɛkɛ̀ a bɔ. Gbɛ̃́ pɔ́ i
sio sɔ̃, yấ a zɔ̃lɛwà. 17 Gbɛ̃́ pɔ́ aa yấpi sỉɔ yãkɛaɔn kɛ: Aali tấago

* **16:7** Maa 14.28

ń ma tɔ́o, aali yãebui'o. 18 Tó aa mlɛ̃ kũ̀ ń ɔo ge tó aa kona ı́ mı̀,
a pɔe kɛnɛ́o. Aali ɔna gyãeɔwa, aai aafia'e.

Yesu taa luabɛ
(Zı̀n 1.9-11)

19 Kɛ́ Dii Yesu yã'ònɛ́ a làa, ɔ̃ Lua aà sɛ̀ tàò musu, à zɔ̃̀lɛ Luapi
ɔplaai. 20 Ɔ aà ı̀wapiɔ bɔ̀ gɛ̀ waasokpà gupiiu. Dii zı̀kɛ̀ńnɔ, ɔ̃ an
dabudabukɛaɔ yã́ pɔ́ aa ò sı̀anapı̀liwànɛ́.

LUKU
Yɑ̃́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Luku Yesu baona lápi kɛ̃̀ lá Maaku kɛ̃̀waɛ.
Zɑ̃a da'ilɛna yɑ̃'oa guu, a ye gbɛ̃́ɔ sɔu àɔ maà wàɔ Yesu dɑ̃́ (3.1-20)
Yesu da'ilɛkɛa ń aà yɔ̃ao (3.21-4.13).
Yesu zɨ̀kɛa Galile bùsuu, gu pɔ́ à waasokɛ̀u ɔ̃ à gyɑ̃eɔ gbɑ̃̀gbɑ̃ (4.14-9.50).
Yesu wɛ̃́lɛgɛa bɔa za Galile e taa Yelusalɛũ (9.51-19.28). Luku yɑ̃́ pɔ́ Maaku i kɛ̃ɔɔ kɛ̃̀ dasi. A keeɔn kɛ: Sɑ̃mali gbɛ̃maa yɑ̃́, ɔde sɔũ yɑ̃́, nɛ́ pɔ́ sɑ̃̀sɑ̃ yɑ̃́, ɔde ń Lazaao yɑ̃́.
Yɑ̃́ pɔ́ Yesu kɛ̀ Yelusalɛũɔ (19.29-21.38).
Yesu taasikɛa ń aà gaao (22-23).
Lápi midɛkɨ̀i (24) Yesu bɔ̀ gau ɔ̃ à bɔ̀ mɔ̀ a ɨ̀waeɔwa Ɛmausi zɛ́u e àɔ gɛ tái luabɛ.

Luku Yesu ń Zɑ̃a Da'ilɛnao ia yɑ̃́ bɔɔlɛkɛ̀ gɨ̀aɛ (1-2). Wekɨ̀i a ò lá malaika bɔ̀ mɔ̀ Yesu da Maliamawa ń Zɑ̃a Da'ilɛna da Ɛlizabɛtio, ń lá sɑ̃dɑ̃naɔ ń saanyɑ̃dɔ̃naɔ mɔ̀ kù̀lɛ Yesuɛo, lá Maliama ń Zakalio Dii sáaukpà mɛ́ Simɛɔ Lua Musude tɔbɔ̀. Yɑ̃́ beeɔ guu Luku yɑ̃́ gbiaɔ ò kɔ̀ a Yesu seeladekɛkɛa guu: Yesu luakɛ ń aà dɛa Isaili zalala ũo ń lá aà mɔa dṹnia guu dɛ yɑ̃zɔ̃ɔ ũ gbɛ̃́piiɛo. Luku ɔ̀lɔwɛ̃ɛ lɔ lá Lua ye nɔ̀sɛdoũdeɔzi ń gbɛ̃́ pɔ́ wà pɑ̃kpàńziɔ ń nɔɛɔ ń taasideɔ ń nibɔɔ. Lua Nisɨ̀na yɑ̃́ kú we lɔ ń pɔna pɔ́ Yesu baona ɨ̀ inɛ́o ń Lua táasilɛao ń wabikɛawào.

Luku ɨ̀ Isailiɔ fɛlɛkaayɑ̃ bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ wásawasaɛ. Baona láɛ bee kyokɛa guu baade a fɔ̃ gbɛ̃́pii Suabana yɑ̃́ dɔ̃u.

1 Gbɛ̃́ɔ ɔkpà yɑ̃́ pɔ́ kɛ̀ wá guu dau siua lá guu zɛ́zɛwa dasi, 2 lá
gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ yɑ̃́pi seeladeɔ ń a baokpanaɔ ũ za káauɔ òwɛ̃ɛwa.
3 Tiasa mapi sɔ̃, lá ma wɛtɛ̀ yɑ̃́piɔi dodo za a daalɛawa, má è a
maa mà kɛ̃nɛ zɛ́zɛ, ma gbɛ̃́ bɛɛɛde Teofili, 4 kɛ́ ǹ e ǹ yɑ̃́ pɔ́ wa
dànɛ sɑ̃́asɑ̃ dɔ̃.

Malaika dɔaaa Zɑ̃a Da'ilɛna ia yɑ̃'oa

5 Yude bùsu kí Elodi gɔɔ sa'onae ku, aà tɔ́n Zakali. A ku Abia
sa'onaɔ gɑ̃li guuɛ. Aà na tɔ́n Ɛlizabɛti. Aalona buiɛ lɔ. 6 An pla
ḿpii aa maa Luaɛ. Aaɨ̀ɔ ku tàaesai, aa Dii ikoyɑ̃ ń yɑ̃́ pɔ́ a dɨ̀lɛɔ
kũa. 7 Aa nɛ́ vɨ̀o, asa Ɛlizabɛtiá fɨ̀iɛ, mɛ́ an pla ḿpii aa zikũ̀.
8 Gɔɔ pɔ́ sa'oa kà an gɑ̃liwa, Zakali mɛ́ lɛ́ Lua gbagba. 9 Lá
sa'onapiɔ ɨ̀ kɛwa, aa likpà, ɔ̃ lí Zakali sɛ̀ aà gɛ́ tulaletikai tɛ́a Dii
kpɛ́u. 10 Tulaletikpasagɔɔ bíla kɑ̃̀aa kpɛɛlɛ píi, aalɛ wabikɛ. 11 Ɔ̃
Dii malaikae bɔ̀ mɔ̀wà, à zɛ̀ tulaletikatɛakɨ̀i ɔplaai. 12 Kɛ́ Zakali

aà è, à bílikɛ̀, vǐa aà kȕ. 13 Ɔ malaikapi òɛ̀: Ŋ́su to vǐa n kũo
Zakali. Lua n wabikɛa sǐ, n na Ɛlizabɛti a nɛ'i gɔ̃ɛ ũ, ní tɔ́kpaɛ̀
Zãa. 14 N pɔ a kɛ na, ńyɔ̃ yáalɔ, gbɛ̃́ɔ pɔnakɛ aà ia yá̃ musu dasi,
15 asa aɔ dɛ Diiɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũɛ. A wɛ̃ ge í gbãae mio,* Lua Nisǐna aɔ
dɛdɛawà za aà da gbɛɛuɛ. 16 A to Isailiɔ zɛ ń Dii ń Luao dasi, 17 a
dɔaa Diiɛ ń Lua Nisǐna gbãa pɔ́ Ɛlia vǐ yãao. A to maeɔ lɛdoũkɛ
ń ń nɛ́ɔ,† a to swá̃yãmansaideɔ gbɛ̃maaɔ ɔ̃nɔ sɛ́. A gbɛ̃́ɔ kɛkɛ aaɔ
ku sɔu guu Diiɛ.

18 Ɔ Zakali ò malaikapiɛ: Kpelewa má yá̃pi sǐana dɔ̃i? Asa
maezinan ma ũ, mɛ́ ma na zikȕ lɔ. 19 Ɔ malaikapi wèwà à mɛ̀:
Mámɛ má Gabliɛli,‡ miɔ zɛa Lua aɛ. Ɔmɛ ma zǐ yá̃pi oinɛ, mà
baonapi kpanɛ. 20 Ma, n lɛ́na a naalɛ, ńyɔ̃ fɔ̃ yã'oo e yá̃pi gɛ kɛò,
kɛ́ ni ma yá̃ pɔ́ a kɛ a gɔɔwa sio yá̃i. 21 Gɔɔ bee sɔ̃ wàlɛ Zakali dá̃.
Aà gɛ̃gɛ̃a Lua kpɛ́u bɔ̀ ń saɛ. 22 Kɛ́ à bɔ̀, i fɔ̃ yã'òńnɔo, ɔ̃ wa dɔ̃̀ kɛ́ à
wɛ́pungu'è Lua kpɛ́uɛ. Lá aà lɛ́na nàalɛ, ɔ̃ àlɛ yã'onɛ́ ń ɔo. 23 Kɛ́
Zakali sa'ogɔɔ lɛ́ kà, ɔ̃ à tà a bɛ. 24 Bee gbɛa aà na Ɛlizabɛti nɔsǐ,
ɔ̃ à azǐa ùlɛ e mɔ sɔo à mɛ̀: 25 Dii kɛ̀, à ma wɛ̃nagwà, à wibɔ̀mɛɛ.

Malaika dɔaaa Yesu ia yã'oa

26 A mɔ soolode guu Lua malaika Gabliɛli zǐ̀ Galile wɛ̃́lɛ pɔ́
wǐ mɛ Nazalɛti guu. 27 A gɛ̀ nɛnɔɛ lɛ́so pɔ́ aà tɔ́n Maliama kɔ̃́i. A
gɔ̃kpama vǐ Davidi bui ũ, aà tɔ́n Yosɛfu. 28 Kɛ́ malaikapi gɛ̃̀ aà
kɔ̃́i, a òɛ̀: Fɔɔ báaade! Dii kunnɔɛ. 29 Maliama bílikɛ̀ yá̃piwa, à
làasookɛ̀ à mɛ̀: Fɔ bee mi dɛa ni? 30 Ɔ malaikapi òɛ̀:
Maliama, ńsu to vǐa n kũo,
asa Lua báaadànguɛ.
31 Ma! Ŋyɔ̃ nɔsi, ní nɛ'i gɔ̃ɛ ũ,
ní tɔ́kpaɛ̀ Yesu.
32 Aɔ dɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, wàli oɛ̀ Musude Nɛ́.
Dii Lua a aà kpa aà dezi Davidi kpalau,
33 iɔ dɛ Yakɔbu buiɔ kía ũ gɔɔpii,
aà kpala aɔ láaa vǐo.§
34 Ɔ Maliama ò malaikapiɛ: Lá mi gɔ̃ɛ dɔ̃ yãao, bee a kɛ kpelewa
ni? 35 Malaika wèwà à mɛ̀:
Lua Nisǐna a dinɛ,
Musude gbãa i mɔma.
A yá̃i nɛ́ pɔ́ ńyɔ̃ ipi kua aɔ adoa,
wàli oɛ̀ Lua Nɛ́.
36 N daɛ Ɛlizabɛti nɛgɔ̃ɛ nɔsia sɔ̃ a zikũ guu. Nɔɛ pɔ́ wa dǐlɛ fĩi ũpi
kú ń nɔ̀ mɔ sooloo tia. 37 Asa Lua lí fu yãewao.* 38 Ɔ Maliama
mɛ̀: Dii zɔ̀blenan ma ũ. Aà kɛmɛɛ lá ń òwa. Ɔ malaikapi aà tò
we.

* 1:15 Nao 6.3 † 1:17 Mal 3.23-24 ‡ 1:19 Dan 8.16, 9.21 § 1:33 2Sam 7.12, 16, Isa 9.6 * 1:37 Daa 18.14

Maliama gɛa Ɛlizabɛti gwai

39 Gɔɔ bee Maliama fɛ̀lɛ gɛ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Yude bùsu gusi̋si̋deu
gɔ̃̀ɔ. 40 A̋ gɛ̀ Zakali bɛ, ɔ̃ à fɔkpà Ɛlizabɛtiwa. 41 Kɛ́ Ɛlizabɛti
Maliama fɔpi mà, aà nɛ́ vi̋vi̋ aà gbɛɛ guu, ɔ̃ Lua Nisi̋na dɛ̀dɛ
Ɛlizabɛtiwa, 42 Ɛlizabɛti wii gbãa lɛ̀ à mɛ̀: Báaaden n ũ dɛ nɔɛ
píila. Báaaden nɛ́ pɔ́ kú ń gbɛɛu ũ lɔ. 43 Bɔ́n ma ũ kɛ́ ma Dii da
mɔ̀ ma gwaii? 44 Gɔɔ pɔ́ ma swã́lɛ̀ n fɔwa lé, nɛ́ pɔ́ kú ma gbɛɛu
vi̋vi̋ ń pɔnaoɛ. 45 Báaaden n ũ, asa ń si̋ yã́ pɔ́ Dii ònɛ a kɛ. 46 Ɔ
Maliama mɛ̀: Báaaden n ũ, asa
Málɛ Dii tɔbɔ ma sɔ̃ guu,
47 ma nɔ̀sɛ lɛ́ yáalɔ Lua ma Suabanawa,†
48 asa à ma yãdà,
mapi aà zɔ̀blena pɔ́ mi ka pɔe ũo.
Za tia e gɔɔpii wàli omɛɛ báaadeɛ,
49 asa Lua Gbãadepi yãzɔ̃ɔkɛ̀mɛɛ.
Aà tɔ́ kua adoa.
50 I wɛ̃nadɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aai̋ vi̋akɛɛɔnɛ e ń buiwa.
51 A̋ a gã̀si̋ pòo à a gbãa ɔ̀lɔnɛ́,
à waladeɔ fã̀aa ń ń làasooɔ.
52 A̋ gbãadeɔ bɔ̀ kpalau,
à táaaɔ kã̀fi̋.
53 A̋ pɔmaaɔ kpà nɔandɛnaɔwa aa kã̀,
à ɔdeɔ gbàɛ ɔgii.
54 A̋ a zɔ̀blena Isailiɔ i̋a,
an yã́ i sãaàguo.
55 A̋ wɛ̃nadɔ̃̀ Ablahaũ ń a buipiɔnɛ‡
lá à a lɛgbɛ̃̀ wá deziɔnɛwa.
56 Maliama zɔ̃̀lɛ ń Ɛlizabɛtio lán mɔ àaɔ̃wa, ɔ̃ à gbàsa tà a bɛ.

Zãa Da'ilɛna ia

57 Ɛlizabɛti nɛ'igɔɔ kà, ɔ̃ à nɛ'i̋ gɔ̃ɛ ũ. 58 Kɛ́ aà fã́anideɔ ń aà
daɛɔ mà lá Dii wɛ̃nadɔ̃̀ɛ̀, aa pɔnakɛ̀aànɔ. 59 A gɔɔ swaaɔ̃de zi̋ aa
mɔ̀ tɔ̃zɔ̃i nɛ́piɛ,§ aai aà mae Zakali tɔ́kpaɛ̀, 60 ɔ̃ aà da mɛ̀: Aawo!
Wàli oɛ̀ Zãa. 61 Aa òɛ̀: Gbɛ̃e ku n daɛɔ guu, a tɔ́ bee vi̋o. 62 Ɔ aa
yã'ò aà maeɛ ń ɔo, kɛ́ aa e dɔ̃ lá a ye wà tɔ́kpaɛ̀. 63 Zakalipi pɔ́
pɔ́ á e lákɛ̃wà gbɛ̀a, ɔ̃ a kɛ̃̀wà: Aà tɔ́n Zãa. Yã́pi bɔ̀ ń saɛ ḿpii.
64 Wegɔ̃ɔ aà lɛ́na gòlɛ, à lɛbɔ̀ lɛ́ yã'o, àlɛ Lua sáaukpa. 65 Ɔ vi̋a
ń fã́anideɔ kũ̀ píi, ɔ̃ Yude bùsu gusi̋si̋de gbɛ̃́ɔ lɛ́ yã́pi galikɛ píi.
66 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa yã́pi màɔ kũa ń nɔ̀sɛ guu aa mɛ̀: Bɔ́ nɛ́pi aɔ dɛ a ũ
ziai? Asa Dii ɔliaaaàziɛ.
67 Lua Nisi̋na dɛ̀dɛ aà mae Zakaliwa, ɔ̃ à ãnabikɛkɛ̀ à mɛ̀:
68 Wà Dii Isailiɔ Lua sáaukpa!

---

† **1:47** 1Sam 2.1 ‡ **1:55** Daa 17.7 § **1:59** Lev 12.3

A mɔ̀ a gbɛ̃́ɔ bò.
69 A Suaban gbãade bɔ̀wɛ̃ɛ
a zɔ̀blena Davidi bui guu,
70 lá a dà a ãnabiɔnɛ aa ò za ziwa.
71 Aa mɛ̀ a wá sí wá ibɛɛɔwa,
a wá bɔ gbɛ̃́ pɔ́ zawágupiɔ ɔzĩ̀.
72 Màa à wá deziɔ wɛ̃nagwà,
aà bàa pɔ́ kúńnɔ yã́ i sãaàguo.
73 A lɛgbɛ̃̀ wá dezi Ablahaũɛ*
74 à mɛ̀ á wá bɔ wá ibɛɛɔ ɔzĩ̀,
í wá gba zɛ́ wà zɔbleɛ vĩ̀asai,
75 wá kua iɔ adoaɛ̀ gbɛ̃maaɔ ũ
e wá wɛ̃ni lɛ́u.
76 Mpi sɔ̃ ma nɛ́, wàli onɛ Musude ãnabi,
asa ḿmɛ ńyɔ̃ dɔaa ǹ zɛkɛkɛ Diiɛ.†
77 Nyɔ̃ to aà gbɛ̃́ɔ dɔ̃ lá a ń suaba,
lá a ń duuna kɛ̃́má,
78 kɛ́ wá Lua nɔ̀sɛ sósobi vĩ̀ yã́i.
Bɔa musu a mɔ wá gwai lá gu ĩ̀ dɔwa,
79 i gupu gbɛ̃́ pɔ́ kú gusiauɔnɛ
ń gbɛ̃́ pɔ́ kú ga lɛ́zĩ̀ɔ,‡
i wá gbá pɛ́lɛ aafia zɛ́u.
80 Nɛ́pi zɔ̃ɔkũ̀ à gɔ̃̀ kã́gbãade ũ. A ku gbáau e gɔɔ pɔ́ à bɔ̀ gupuau
Isailiɔwa.

2

Yesu ia
(Mat 1.18-25)

1 Gɔɔ bee Sezaa Ogusi bɔ̀ ń yã́o à mɛ̀ wà dṹnia gbɛ̃́pii nao.
2 Wà nao sɛ̃́iapi kɛ̀ gɔɔ pɔ́ Kilini dɛ Sili bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ũɛ. 3 Baade
píi gɛ̀ a bɛ wɛ̃́lɛu wà a tɔ́ dalau. 4 Yosɛfu sɔ̃ à bɔ̀ Nazalɛti, Galile
bùsuu, à gɛ̀ Davidi bɛ wɛ̃́lɛ Bɛtɛlɛũ, Yude bùsuu, kɛ́ a dɛ Davidi
bui ũ yã́i. 5 A gɛ̀ wà a tɔ́ dalau we ń a nɔkpama Maliamao. A
nɔsia, 6 ɔ̃ gɔɔ pɔ́ aa ku we, aà nɛ'igɔɔ kà, 7 ɔ̃ à a yoa ĩ̀ gɔ̃ɛ ũ. A zwãa
f̃ĩwà à aà wùlɛ pɔtuoɔ pɔblebɔu, kɛ́ aai gu e nibɔɔ pilakĩ̀io yã́i.
8 Sãdãnaɔ ku bùsu doũpi guu, aalɛ i sɛ̃u, gwãasĩ̀na aalɛ ń
sãɔ dɔ̃́a. 9 Ɔ Dii malaikae bɔ̀ mɔ̀má, Dii gawi gupùńzi, ɔ̃ vĩ̀a
ń kṹ maamaa. 10 Malaikapi ònɛ́: Ásu to vĩ̀a á kũo, asa ma
mɔ baonakpaiɛ́ɛ, gbɛ̃́pii pɔ i kɛ na maamaa. 11 Wà Suabana ĩ̀ɛ́
Davidi wɛ̃́lɛu gwã́a, ɔ̃mɛ Mɛsii ũ, Dii ũ. 12 Seela pɔ́ a to à aà dɔ̃n
kɛ: Á nɛ́tɛ̃na e wúlɛa pɔtuoɔ pɔblebɔu, zwãa f̃ĩf̃ĩwà. 13 Kã́ndo

* 1:73 Daa 22.16-18 † 1:76 Mal 3.1 ‡ 1:79 Isa 9.1

luabɛ ʾiwaɔ ku sãnu ń malaikapio dasidasi, aalɛ Lua táasilɛ aa
mɛ̀:
14 Wà Lua tɔbɔ musu,
gbɛ̃́ pɔ́ an yã́ kɛ̀ɛ̀ɔ i aafia'e tɔɔlɛ.
15 Kɛ́ malaikapiɔ gòńla aa tà luabɛ, ɔ̃ sãdãnaɔ òkɔ̃ɛ aa mɛ̀: Wà
gɛ́ Bɛtɛlɛũ wà yã́ pɔ́ kɛ̀pi e, yã́ pɔ́ Dii tò wá dɔ̀̃. 16 Ɔ aa fɛ̀lɛ gɛ̀
kpakpa, aa bɔ̀ Maliama ń Yosɛfuowa ń nɛ́tɛ̃napio wúlɛa pɔtuoɔ
pɔblebɔu. 17 Kɛ́ aa aà è, aa yã́ pɔ́ wa ònɛ́ nɛ́tɛ̃napi yã́ musu ò.
18 Ɔ yã́ pɔ́ sãdãnaɔ òpi bɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ aa màɔ saɛ píi. 19 Maliama yã́pi
kũa a nɔ̀sɛ guu píi, àlɛ làasookɛwà. 20 Sãdãnaɔ ɛ̀a tà, aalɛ Lua
tɔbɔ, aalɛ aà sáaukpa yã́ pɔ́ aa mà mɛ́ aa è musu, asa à kɛ̀ lá wa
ònɛ́waɛ. 21 Kɛ́ a gɔɔ la sù, nɛ́ tɔ̃zɔ̃gɔɔ kà,* ɔ̃ wà tɔkpàɛ̀ Yesu, tɔ́ pɔ́
malaika ò zadɔ̃ wi aà nɔsio.

Yesu ɔlɔa Diiɛ

22 Kɛ́ an gbãbɔgɔɔ kà, aa aà sɛ̀ gɛ̀ ɔlɔi Diiɛ Yelusalɛũ lá Mɔizi
ikoyã'òwa. 23 Asa a ku Dii ikoyãu wà mɛ̀ wà nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔ
kpawàɛ.† 24 Aa sa pɔ́ wa dìlɛ Dii ikoyãu ò, wà mɛ̀ felena mɛ̀n
pla ge felenguulu nɛ́ bɔlɔ mɛ̀n pla.‡
25 Gbɛ̃e ku Yelusalɛũ, aà tɔ́n Simɛɔ. Gbɛ̃maaɛ, a Lua vĩa vĩ, mɛ́
aà wɛ́ dɔ Isailiɔ misiai. Lua Nisĩna diɛ̀, 26 ɔ̃ Nisĩnapi òɛ̀ a ga kía
pɔ́ Dii kpà esaio. 27 Nisĩnapi dɔ̀aaɛ̀, ɔ̃ à gɛ̀̃ Lua ua. Kɛ́ Maliama ń
Yosɛfuo mɔ̀ ń ń nɛ́ Yesuo yã́ pɔ́ wa dìlɛ ikoyãu kɛa yã́i, 28 ɔ̃ Simɛɔ
aà sĩ a ɔzĩ, à Lua sáaukpà à mɛ̀:
29 Mapi n zɔ̀blena gbaɛ niɛ guu sa
lá ń òmɛɛwa Dii,
30 asa ma wɛsĩ Suabana pɔ́ ń dìlɛ
31 n aà yã́ kɛ̀kɛ bui píi wáalɛ.
32 Aɔ dɛ gupua ũ à gupu buiɔnɛ,§
i n gbɛ̃́ Isailiɔ tɔbɔ.
33 Yã́ pɔ́ a ò nɛ́pi musu bɔ̀ aà de ń aà dao saɛ. 34-35 Simɛɔ
samaa'ònɛ́, ɔ̃ a ò nɛ́pi da Maliamaɛ à mɛ̀:
Ɔmɛ aɔ dɛ seela pɔ́ Isailiɔ gii ũ,
pɔsia i n sɔ̃ zɔ̃ lán fɛ̃ndawa.
Isailiɔ lao ge aa kã́fĩ aà yã́i,
an nɔ̀sɛ guu yã́ i bɔ gupuau.
36 Nɔɛ ãnabie ku we, aà tɔ́n Ãna, Fanuɛli nɛ́, Asɛɛ buiɛ. Nɔɛpi
zikũ̀ɛ táotao. Ã zãkɛ̀ ń a gɔ̃kpamao wɛ̃̀ soplaɛ, 37 ɔ̃ à gɔ̃̀ò gyaa ũ
e wɛ̃̀ basiiɔ̃ ń síiɔ̃o. Ili bɔ Lua uao, ìɔ lousisi fãanɛ ń gwãasĩnao
ń lɛyeao ń wabikɛao. 38 Zĩbeezĩ gɔ̃̀ɔ à sɔ̃̀ńzi à Lua sáaukpà, àlɛ
nɛ́pi yã'o gbɛ̃́ pɔ́ an wɛ́ dɔ Yelusalɛũ boaiɔnɛ píi.

* **2:21** Lev 12.3 † **2:23** Bɔa 13.2 ‡ **2:24** Lev 12.6-8 § **2:32** Isa 42.6, 49.6

[39] Kɛ́ Yosɛfu ń Maliamao kɛ̀ lá a ku Dii ikoyã̀ láuwa píi aa làa,
aa ɛ̀a tà ń bɛ wɛ̃́lɛu Nazalɛti, Galile bùsuu. [40] Nɛ́pi fɛ̀lɛ à gbãakũ̀.
Ɔnɔ pàɛ̀, mɛ́ ı̀ɔ kú ń Lua báaao.

Yesu gɛa Lua ua a nɛgɔɔ

[41] Wɛ̃ ń wɛ̃o Yesu de ń aà dao aaı̀ gɛ́ Gɛ̃amusu* dikpɛkɛi
Yelusalɛũɛ. [42] Kɛ́ Yesu kà wɛ̃̀ kuɛpla, aa ɛ̀a gɛ̀ dikpɛkɛi lá aaı̀
kɛwa. [43] Kɛ́ dikpɛ làa, aalɛ tá, ɔ̃ an nɛ́ Yesu gɔ̃̀ Yelusalɛũ, aa dɔ̃o.
[44] Aalɛ e a kú ń gbɛ̃́ɔ guuɛ. Kɛ́ aa táa'ò gɔɔ do, ɔ̃ aa gbàsa lɛ́ aà
wɛɛlɛ ń daɛɔ ń ń gbɛ̃́ dɔ̃aɔ guu. [45] Kɛ́ aai aà eo, aa ɛ̀a gɛ̀ aà wɛɛlɛi
Yelusalɛũ. [46] A gɔɔ àaɔ̃de zı̃́ ɔ̃ aa aà è Lua ua zɔ̃lɛa yãdanɛdeɔ
guu, àlɛ yãmamá, àlɛ yãlalamá. [47] Aà yãdɔ̃a ń aà yãweamáo
dı̀ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ aà yãmaɔwa píi. [48] Kɛ́ aà de ń aà dao aà è, à bɔ̀
ń saɛ, ɔ̃ aà da òɛ̀: Bɔ́yãi ń kɛ̀wɛ̃ɛ màai? N mae ń mapio, wá pɔ
yà n wɛɛlɛa guu. [49] A wèmá à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ ma wɛɛlɛi? Kɛ́ à kũ̀
màɔ ku ma Mae kpɛ́u, á dɔ̃o lé? [50] Ãma aai yã́ pɔ́ a ònɛ́pi dɔ̃o.

[51] Yesu ɛ̀a tàńnɔ Nazalɛti, à misı̀ilɛnɛ́. Aà da yã́piɔ kũa a
nɔ̀sɛ guu píi. [52] Yesu zɔ̃ɔkũ̀, aà ɔ̃nɔ kã̀fı̃, mɛ́ a na ń Luao ń
gbɛ̃nazı̃̀naɔ.†

3

Zãa Da'ilɛna waasokpaa
(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Zãa 1.19-28)

[1] Sezaa Tibelia kpalablea wɛ̃̀ gɛ̃ode guu Pɔ̃nsi Pilati mɛ́ Yude
bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, Elodi lɛ́ kible Galile, aà dãuna Filipi lɛ́ kible Itule
bùsu ń Takɔni bùsuowa, mɛ́ Lisania lɛ́ kible Abilɛni bùsuwa.
[2] Anasi ń Kaaifao mɛ́ sa'onkiaɔ ũ. Gɔɔ bee ɔ̃ Lua yã'ò Zakali
nɛ́ Zãaɛ gbáau. [3] Ɔ à fɛ̀lɛ lɛ́ bɛbɛ Yuudɛ̃ baale ń baalao píi, àlɛ
waasokɛ gbɛ̃́ɔnɛ. A ònɛ́ aa nɔ̀sɛlilɛ aa da'ilɛkɛ, Lua i ń duuna
kɛ̃́má. [4] Màa yã́ pɔ́ ãnabi Isaia ò a lá guu kɛ̀ à mɛ̀:
Kpàwakɛna lɔɔ ma dɔ gbáau,
àlɛ mɛ à zɛkɛkɛ Diiɛ,
à zɛ́wɛwɛnaɔ pooɛ̀ súsu.
[5] Guzulɛ píi a tata,
gbɛ̀ lɛsı̀ɔ ń sı̀sı̀ɔ daaı̀ píi.
Zɛ́ koleaɔ poo súsu,
zɛ́ tòũtoũɔ daaı̀,
[6] gbɛ̃́pii i e lá Lua ı̀ ń suaba.*

[7] Bíla ı̀ɔ mɔ aà kı̃́i da'ilɛkɛi, ɔ̃ ı̀ onɛ́: Gbɛ̃nazı̃̀n píligonaɔ! Démɛ
lɛdàwá à bàasi pɔkũma pɔ́ Lua a bɔbɔmáɛi? [8] A nɔ̀sɛlilɛa yã́ kɛ,
wi dɔ̃ kɛ́ a lilɛ. Kɛ́ Ablahaũ dɛ á dezi ũ, ásu dilɛ bee mɛ́ a á bɔo.

---

* **2:41** Bɔa 12.1-11 † **2:52** 1Sam 2.26, Yaa 3.4 * **3:6** Isa 40.3-5

Málɛ oɛ́, Lua a fɔ̃ gbɛɛ beeɔ kɛ Ablahaũ buiɔ ũ. 9 Mɔo dilɛa líɔzi
kɔ̀. Lí pɔ́ lɛ́ nɛ́ maa io, wa zɔ̃ zu tɛ́uɛ.
10 Bíla aà là: Tó màaɛ, wá kɛ kpelewa ni? 11 A wèmá à mɛ̀:
Gbɛ̃́ pɔ́ ula vĩ̀ mɛ̀n pla, aà ado kpa gbɛ̃́ pɔ́ vĩ̀owa. Gbɛ̃́ pɔ́ pɔblea
vĩ̀, aà kɛ màa lɔ. 12 Ɔsinaɔ mɔ̀ da'ilɛkɛi, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: Mɛtulu,
wá kɛ kpelewa ni? 13 A wèmá à mɛ̀: Ásu ɔ̃asimá dɛ lá wa
dĩ̀lɛlao. 14 Sosaɔ aà là aa mɛ̀: Wápiɔ sɔ̃ wá kɛa ni? A ònɛ́: Ásu
gbãamɔ gbɛ̃́ɔnɛ à ń bleo. A zɛ ń fĩa pɔ́ wĩ̀ boɛ́o.
15 Gbɛ̃́ɔ pɔna lɛ́ dɛdɛ. Gbɛ̃́pii lɛ́ làasookɛ a nɔ̀sɛ guu Zãa yã́wa,
tó aɔ dɛ Mɛsii ũ. 16 Zãa ònɛ́ píi à mɛ̀: Mi á da'ilɛkɛ ń íoɛ, ãma
gbɛ̃e lɛ́ mɔ́, aà iko dɛmala, mi ka mà aà sabala bɔbɔ̀o. Ɔmɛ
a á da'ilɛkɛ ń Lua Nisĩ̀nao ń tɛ́o.† 17 A gbaana kũa à pɔ́ fãò, i
pɔ́wɛna ká a dɔ̃u, i a sào ka tɛ́ gasai guu. 18 Zãa baonakpaanɛ́
guu, à nàɛmá ń yãpãleɔ dasi. 19 Kɛ́ à yã́ pɔ́ kí Elodi kɛ̀ a dãuna
na Elodia yã́ musu ń vãi pãle pɔ́ a kɛ̀ɔ bɔ̀ɛ̀ gupuau píi, 20 ɔ̃ Elodi
ɛ̀a yãvãikɛ̀ lɔ, à Zãa dàkpɛu.
21 Kɛ́ Zãa lɛ́ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ píi, à Yesu da'ilɛkɛ̀ sɔ̃. Gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́
wabikɛ, luabɛ wɛ̃̀aa, 22 ɔ̃ Lua Nisĩ̀na sù lán felenawa à dĩ̀ɛ̀. Ɔ
wà yã'o mà bɔa luabɛ à mɛ̀: Ma Nɛ́n n ũ, má yenzi, ma pɔ kɛ̀ma
na.‡

Bui pɔ́ Yesu bɔ̀ ń guuɔ
(Mat 1.1-17)

23 Gɔɔ pɔ́ Yesu a zĩ̀ dàalɛ, a wɛ̃̀ baakwi taa vĩ̀. Wàlɛ e Yosɛfu
nɛ́ɛ.
Yosɛfupi sɔ̃ Heli nɛ́ɛ,
24 Helipi sɔ̃ Mata nɛ́ɛ,
Matapi sɔ̃ Levii nɛ́ɛ,
Leviipi sɔ̃ Mɛlɛki nɛ́ɛ,
Mɛlɛkipi sɔ̃ Yana nɛ́ɛ,
25 Yanapi sɔ̃ Yosɛfu nɛ́ɛ,
Yosɛfupi sɔ̃ Matatia nɛ́ɛ,
Matatiapi sɔ̃ Amɔsi nɛ́ɛ,
Amɔsipi sɔ̃ Nauũ nɛ́ɛ,
Nauũpi sɔ̃ Ɛsɛli nɛ́ɛ,
Ɛsɛlipi sɔ̃ Nage nɛ́ɛ,
26 Nagepi sɔ̃ Maatu nɛ́ɛ,
Maatupi sɔ̃ Matatia nɛ́ɛ,
Matatiapi sɔ̃ Sɛmɛi nɛ́ɛ,
Sɛmɛipi sɔ̃ Yosɛku nɛ́ɛ,
Yosɛkupi sɔ̃ Yoda nɛ́ɛ,
Yodapi sɔ̃ Yohanani nɛ́ɛ,
27 Yohananipi sɔ̃ Lesa nɛ́ɛ,
Lesapi sɔ̃ Zolobabɛli nɛ́ɛ,

† **3:16** Zĩ̀n 2.3-4 ‡ **3:22** Soũ 2.7, Isa 42.1

Zolobabɛlipi sɔ̃ Salatiɛli nɛ́ɛ,
Salatiɛlipi sɔ̃ Nɛli nɛ́ɛ,
Nɛlipi sɔ̃ Mɛlɛki nɛ́ɛ,
28 Mɛlɛkipi sɔ̃ Adi nɛ́ɛ,
Adipi sɔ̃ Kosaũ nɛ́ɛ,
Kosaũpi sɔ̃ Ɛlɛmadaũ nɛ́ɛ,
Ɛlɛmadaũpi sɔ̃ Ɛɛ nɛ́ɛ,
Ɛɛpi sɔ̃ Yozuee nɛ́ɛ,
29 Yozueepi sɔ̃ Ɛliɛzɛɛ nɛ́ɛ,
Ɛliɛzɛɛpi sɔ̃ Yoliũ nɛ́ɛ,
Yoliũpi sɔ̃ Mata nɛ́ɛ,
Matapi sɔ̃ Levii nɛ́ɛ,
Leviipi sɔ̃ Simɛɔ nɛ́ɛ,
30 Simɛɔpi sɔ̃ Yuda nɛ́ɛ,
Yudapi sɔ̃ Yosɛfu nɛ́ɛ,
Yosɛfupi sɔ̃ Yonaũ nɛ́ɛ,
Yonaũpi sɔ̃ Ɛliakiũ nɛ́ɛ,
Ɛliakiũpi sɔ̃ Mɛlɛa nɛ́ɛ,
31 Mɛlɛapi sɔ̃ Mɛna nɛ́ɛ,
Mɛnapi sɔ̃ Matata nɛ́ɛ,
Matatapi sɔ̃ Natã nɛ́ɛ,
Natãpi sɔ̃ Davidi nɛ́ɛ,
Davidipi sɔ̃ Yɛse nɛ́ɛ,
32 Yɛsepi sɔ̃ Ɔbɛdi nɛ́ɛ,
Ɔbɛdipi sɔ̃ Bɔazu nɛ́ɛ,
Bɔazupi sɔ̃ Salamɔ nɛ́ɛ,
Salamɔpi sɔ̃ Naasɔ̃ nɛ́ɛ,
Naasɔ̃pi sɔ̃ Aminadabu nɛ́ɛ,
33 Aminadabupi sɔ̃ Adami nɛ́ɛ,
Adamipi sɔ̃ Aani nɛ́ɛ,
Aanipi sɔ̃ Ɛsɛlɔũ nɛ́ɛ,
Ɛsɛlɔũpi sɔ̃ Pɛlɛzi nɛ́ɛ,
Pɛlɛzipi sɔ̃ Yuda nɛ́ɛ,
Yudapi sɔ̃ Yakɔbu nɛ́ɛ,
34 Yakɔbupi sɔ̃ Izaaki nɛ́ɛ,
Izaakipi sɔ̃ Ablahaũ nɛ́ɛ,
Ablahaũpi sɔ̃ Tela nɛ́ɛ,
Telapi sɔ̃ Nakɔɔ nɛ́ɛ,
Nakɔɔpi sɔ̃ Selugi nɛ́ɛ,
35 Selugipi sɔ̃ Leu nɛ́ɛ,
Leupi sɔ̃ Pɛlɛgi nɛ́ɛ,
Pɛlɛgipi sɔ̃ Ɛbɛlu nɛ́ɛ,
Ɛbɛlupi sɔ̃ Sela nɛ́ɛ,
Selapi sɔ̃ Kena nɛ́ɛ,
36 Kenapi sɔ̃ Aapasa nɛ́ɛ,

Aapasapi sɔ̃ Sɛũ nɛ́ɛ,
Sɛũpi sɔ̃ Nɔee nɛ́ɛ,
Nɔeepi sɔ̃ Lemɛki nɛ́ɛ,
Lemɛkipi sɔ̃ Mɛtusela nɛ́ɛ,
37 Mɛtuselapi sɔ̃ Ɛnɔki nɛ́ɛ,
Ɛnɔkipi sɔ̃ Yɛlɛdi nɛ́ɛ,
Yɛlɛdipi sɔ̃ Maalalee nɛ́ɛ,
Maalaleepi sɔ̃ Kena nɛ́ɛ,
Kenapi sɔ̃ Ɛnɔsi nɛ́ɛ,
38 Ɛnɔsipi sɔ̃ Sɛti nɛ́ɛ,
Sɛtipi sɔ̃ Adamu nɛ́ɛ,
Adamupi sɔ̃ Lua nɛ́ɛ.

4

Yesu yɔ̃a
(Mat 4.1-11, Maa 1.12-13)

1 Yesu lɛ́ su ń Yuudɛ̃o Lua Nisi̋na pɛɛawà guu, ɔ̃ Nisi̋napi
gɛ̀aànɔ gbáau. 2 Ibiisi aà yɔ̃̀ we e gɔɔ bla. Gɔɔpi i pɔe bleo. Kɛ́
gɔɔ blapi pà, nɔana lɛ́ aà dɛ. 3 Ɔ Ibiisi ò̀ɛ̀: Tó Lua Nɛ́n n ũ, o gbɛɛ
bee li pɛ̃ɛ ũ. 4 Yesu wèwà à mɛ̀: A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀:
Pɔblea ɔ̃ gbɛ̃nazi̋na kuò adoo.*
5 Ɔ Ibiisi aà sɛ̀ gɛ̀aànɔ musu, ɔ̃ à dű́nia kpalaɔ ɔ̀lɔɛ̀ píi a zɛgbɛu
gɔ̃̀ɔ 6 à mɛ̀: Má n gba iko beeɔ píi ń a gawio. A ku ma ɔzi̋ɛ, gbɛ̃́
pɔ́ má yei má kpawàɛ. 7 Tó n kulɛmɛɛ lé, a gɔ̃ n pɔ́ ũɛ píi. 8 Yesu
wèwà à mɛ̀: A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀:
Kúlɛ Dii n Luaɛ,
níɔ zɔbleɛ̀ ado.†
9 Ɔ à gɛ̀aànɔ Yelusalɛũ, à aà zɛ̀ Lua kpɛ́ misonaa à mɛ̀: Tó Lua
Nɛ́n n ũ, ɔkpa nzi̋ai, 10 asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀:
Lua a n yã'o a malaikaɔnɛ aa n dɔ̃́a.
11 Wà mɛ̀ lɔ:
Aa ɔdama, kɛ́ ńsu gɛ̃nalɛ gbɛwao yấi.‡
12 Yesu wèwà à mɛ̀: Wà mɛ̀,
ńsuli Dii n Lua lɛ ǹ gwao.§
13 Kɛ́ Ibiisi Yesu yɔ̃̀ ń yấpiio a làa, ɔ̃ à aà tò we e gɔɔ pãle.

Nazalɛtideɔ gia Yesu náaikɛi
(Mat 13.53-58, Maa 6.1-6)

14 Yesu ɛ̀a tà Galile ń Lua Nisi̋na gbãao, ɔ̃ aà tɔ́ lȉ bùsupia píi.
15 I yãdadanɛ́ ń lousisikpɛɔ guu, mɛ́ gbɛ̃́pii ȉ aà tɔnasi.
16 Ɔ à gɛ̀ Nazalɛti, gu pɔ́ à nɛblèu. Kấmabogɔɔzi̋ à gɛ̀
lousisikpɛu lá ȉ kɛwa. Â fɛ̀lɛ à kyokɛ, 17 ɔ̃ wà ãnabi Isaia taala
kpàwà. Kɛ́ a pòo, à bɔ̀ gu pɔ́ wà yấɛ bee kɛ̃̀uwa à mɛ̀:

---

* **4:4** Iko 8.3 † **4:8** Iko 6.13 ‡ **4:11** Soũ 91.11-12 § **4:12** Iko 6.16

18 Dii Nisĩ̀na kua.
Ã ma sɛ mà baonakpa taasideɔnɛ,
à ma zĩ̀ mà gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ kpàwakɛ
gbɛ̃́ pɔ́ aa ńzĩ̀a vĩ̀oɔnɛ,
mà wɛwɛ̃a kpàwakɛ vĩ̀aɔnɛ,
mà gbɛ̃́ pɔ́ yeaɔ polo,
19 mí Dii gbɛ̃kɛkɛnɛgɔɔ kpàwakɛ.*
20 Ɔ à lápi kòo a kpà dɔnlɛdewa, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ aa ku kpɛ́uɔ wɛ́
fĩwà píi. 21 Ɔ à yãsɛ̀ à mɛ̀: Lua yɑ̃́ɛ bee pà gbã, lá álɛ maɛwa.
22 Yãmaa pɔ́ dɔ aà lɛ́u bɔ̀ ń saɛ píi, ɔ̃ aalɛ aà tɔnasi. Ɔ aa mɛ̀:
Yosɛfu nɛ́ nolo?
23 Ɔ a ònɛ́: Má dɔ̃ sɑ̃́asã kɛ́ á yáasiɛ bee kɛmɛɛ. Tó ń lòotoo ũ,
ǹ nzĩ̀a gbɑ̃́gbã. Ã omɛɛ mà yɑ̃́ pɔ́ á mà má kɛ̀ Kapɛnaũ kɛ ma bɛ
wɛ̃́lɛu la lɔ. 24 Sĩ̀ana málɛ oɛ́, ãnabi líɔ gbia a bɛ wɛ̃́lɛuo. 25 Málɛ
oɛ́ sĩ̀ana guu, kɛ́ luabɛ zɛ́ tà Ɛlia gɔɔ, gyaa gbɛ̃andoɔ ku dasi. Lou
i mao e wɛ̃̀ àaɔ̃ ń mɔ sooloo,† mɛ́ nɔan zɔ̃ɔ kà Isaili bùsuu píi,
26 kási Lua i Ɛlia zĩ̀ ń keewao, sema gyaa pɔ́ kú Salɛpa wɛ̃́lɛu
Sidɔ̃ saɛ.‡ 27 Ãnabi Ɛlizi gɔɔ sɔ̃, Isaili bùsu kusudeɔ diɛ, kási i ń
kee gbɑ̃́gbão, sema Sili bùsu gbɛ̃́ Naama.§
28 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ kú lousisikpɛuɔ yɑ̃́pi mà píi, an pɔ pà maamaa.
29 Ɔ aa bɔ̀ ń Yesuo wɛ̃́nkpɛ, aa gɛ̀aànɔ sĩ̀sĩ̀ pɔ́ ń wɛ̃́lɛ kálɛwà
misonaa, kɛ́ aa ɔzɔ̃aàzi zĩ̀lɛ yɑ̃́i. 30 Ɔ à bɔ̀ ń guu à tà.

Yesu kua Kapɛnaũ
(Mat 8.14-17, Maa 1.21-39)

31 Yesu tà Kapɛnaũ, ɔ̃ àlɛ yãdadanɛ́ Galile bùsu wɛ̃́lɛpiu
kɑ̃́mabogɔɔzĩ̀. 32 Aà yãdaanɛ́ bɔ̀ ń saɛ, asa aà yɑ̃́ iko vĩ̀ɛ. 33 Gɔ̃ɛ
tɑ̃́adee ku lousisikpɛu we, ɔ̃ à wii gbãa lɛ̀ à mɛ̀: 34 Ee! Bɔ́ wá vĩ̀
ń kɔ̃oi Yesu Nazalɛti? N mɔ wá kaalɛi yɑ̀? Má dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ ń dɛ a
ũ, Lua gbɛ̃́ pɔ́ a kua adoan n ũ. 35 Ɔ Yesu gĩ̀ tɑ̃́apiɛ à mɛ̀: Nílɛ!
Go gɔ̃ɛpiwa. Ɔ tɑ̃́api gɔ̃ɛpi nɛ̀ dasi guu à gòwà, i aà kɛ'ĩ̀ao. 36 Bíli
gbɛ̃́pii kũ̀, aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Bɔtaa bui yɑ̃́n wei? Gwa, ĩ̀ yãdilɛ
tɑ̃́aɔnɛ ń iko gbãao, ɔ̃ aaĩ̀ gɛ̃zɛa. 37 Ɔ aà bao lĩ̀ bùsupia gupiiu.
38 Kɛ́ à bɔ̀ lousisikpɛu, ɔ̃ à tà Simɔɔ bɛ. Simɔɔ nada lɛ́ mɛ̀wãakɛ
maamaa, ɔ̃ wà a yã'ɔ̀ɛ̀. 39 Yesu zɛ̀ aà mizĩ̀ à gĩ̀ mɛ̀wãapiɛ, ɔ̃ aà
mɛ nĩ̀ni. Wegɔ̃ɔ à fɛ̀lɛ blɛkɛ̀nɛ́.
40 Kɛ́ ĩ̀atɛ̃ gɛ̃̀ kpɛ́u, gbɛ̃́ pɔ́ gyãe vĩ̀ɔ mɔ̀ńnɔ Yesuɛ, ɔ̃ à ɔnàna ń
baadewa, à ń gbãgbã ń ń gyã bui dasio. 41 Tɑ̃́aɔ lɛ́ go gbɛ̃́ɔwa
ń wiio dasi lɔ aa mɛ̀: Lua Nɛ́n n ũ. Ɔ à gĩ̀nɛ́ aa yã'o, kɛ́ aa aà dɔ̃̀
Mɛsii ũ yɑ̃́i.

* 4:19 Isa 61.1-2 † 4:25 1Kia 17.1 ‡ 4:26 1Kia 17.8-16 § 4:27 2Kia 5.1-14

42 Kɛ́ gu dɔ̀, Yesu bɔ̀ wɛ̃́lɛu à gɛ̀ gusaɛna, ɔ̃ bíla lɛ́ aà wɛɛlɛ. Kɛ́
aa bɔ̀wà, aalɛ giɛ̀ aà ń tó we. 43 Ɔ a ɔ̀nɛ́: Sema mà kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kɨ̏i baokpa wɛ̃́lɛ kɨ̏niɔnɛ lɔ, asa a yɑ̃́i Lua ma zɨ̏i. 44 Ɔ à gɛ̀ lɛ́
waasokɛ Yudaɔ lousisikpɛɔ guu.

5

Yesu a ɨ̏wa sɛ̃́iaɔ sɨsia
(Mat 4.18-22, Maa 1.16-20)

1 Zɨ̏ewa Yesu zɛa Gɛnɛzalɛti ísida gɔ̃sɔ̃lɛ, ɔ̃ bíla kɑ̏aaaàzi Lua
yɑ̃maa yɑ̃́i, aalɛ naɛwà. 2 Ɔ à gó'ilɛna è kálɛa gɔ̃sɔ̃lɛ mɛ̀n pla,
kpɔ̀wɛnaɔ bɔ̀lɛ lɛ́ ń táaluɔ pipi. 3 Ɔ à gɛ̏ gópiɔ do pɔ́ dɛ Simɔɔ pɔ́
ũ guu, à wabikɛ̀wà aà ɔzɔ̃i aà go gɔ̃sɔ̃wa yɔɔ. Ɔ zɔ̃lɛa gópi guu à
yɑ̃dà bílaɛ.
4 Kɛ́ à yɑ̃'ò a làa, ɔ̃ a ò Simɔɔɛ: Gɛ́ ń góo ísia à táalu zu, á kpɔ
kṹ. 5 Simɔɔ wèwà à mɛ̀: Mae, wa zɨ̏kɛ̀ e gu gɛ̀ dɔ̀ò, wi pɔe kũo,
ɑ̃ma lá ń ò, má kpá. 6 Kɛ́ aa kɛ̀ màa, aa kpɔ nàaa gɨ̏ligili e an
táaluɔ ye kɛ̃́kɛ̃i. 7 Ɔ aa ɔkɛ̀ ń zɨ̏kɛndee pɔ́ kú gópi do guuɔnɛ aa
mɔ dɔńlɛ. Kɛ́ aa mɔ̀, aa kpɔ kà gó mɛ̀n plapiɔ pai e aa ye kpálɛi.
8 Kɛ́ Simɔɔ Piɛɛ è màa, à kùlɛ Yesu gbázɨ̏ à mɛ̀: Go ma saɛ Dii,
asa duunkɛnan ma ũ. 9 Bíli Simɔɔ kṹ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa sɑ̃nuɔ píi kpɔ̀
gɨ̏ligili pɔ́ aa kṹpi yɑ̃́i. 10 Màa Zaaki ń Zɑ̃ao, Zebedee nɛ́ pɔ́ aa dɛ
kɔ̃gbɛ̃ɔ ũ ń Simɔɔo bílikɛ̀ lɔ. Ɔ Yesu ò Simɔɔɛ: Nsu to vɨ̏a n kũo.
Za gbɑ̃ gbɛ̃nazɨ̏na ɔ̃ ńyɔ̃ɔ wɛɛlɛ. 11 Kɛ́ aa kà ń ń góo gɔ̃sɔ̃lɛ, ɔ̃ aa
apii tò we, aa bɔ̀ tɛaàzi.

Kusude gbɑ̃́gbɑ̃a
(Mat 8.1-4, Maa 1.40-45)

12 Zɨ̏ewa Yesu kú wɛ̃́lɛe guu ɔ̃ gɔ̃ɛ pɔ́ kusu lɨ̏aàla mɔ̀. Kɛ́ à
Yesu è, à wùlɛ a gbɛɛu à wabikɛ̀wà à mɛ̀: Dii, tó n wei, ńyɔ̃ fɔ̃
gbɑ̃bɔmɛɛ. 13 Ɔ Yesu ɔbɔ̀ nàwà à mɛ̀: Ma wei, gɔ̃ gbɑ̃lɛsai. Wegɔ̃ɔ
aà kusu làa. 14 Ɔ Yesu òɛ̀: Nsu o gbɛ̃e mao. Gɛ ǹ ńzɨ̏a ɔlɔ sa'onaɛ,
ní sa pɔ́ Mɔizi dɨ̏lɛ o n gɔ̃a gbɑ̃lɛsai seela ũ gbɛ̃́ɔnɛ.*
15 Yesu bao lɨ̏gua dɛ yɑ̃ala. Bíla ɨ̏ kɑ̃aa, kɛ́ aa aà yɑ̃ma mɛ́ kɛ́
aà ń gbɑ̃́gbɑ̃ ń ń gyɑ̃ɔ yɑ̃́i. 16 Ɔ Yesu ɨ̏ kɛ̃́má à gɛ wabikɛ gusaɛ.

Gbɛ̃kaaũa gbɑ̃́gbɑ̃a
(Mat 9.1-8, Maa 2.1-12)

17 Zɨ̏ewa Yesu lɛ́ yɑ̃danɛ́. Falisieɔ ń Mɔizi ikoyɑ̃danɛdeeɔ
zɔ̃lɛa we. Aa bɔ̀ Galile ń Yude wɛ̃́lɛɔ guu píiɛ ń Yelusalɛũo. Lua
gbɑ̃a kuaànɔ, ɔ̃ àlɛ gyɑ̃eɔ gbɑ̃gbɑ̃. 18 Ɔ gbɛ̃eɔ mɔ̀, aa gbɛ̃kaaũa
sɛa ń mákɛlɛo, aalɛ zɛwɛɛlɛ wà gɛ̃aànɔ aa aà dilɛ Yesu aɛ. 19 Lá
aai gɛ̃kɨ̏i eo dasi yɑ̃́i, ɔ̃ aa dɛ̀dɛaànɔ kpɛ́ musu. Aa kpɛ́pi fɔ̃̀, ɔ̃ aa
aà pɨ̏la ń a mákɛlɛo zɑ̃ guu Yesu aɛ. 20 Kɛ́ Yesu è aalɛ a náaikɛ,

---
* **5:14** Lev 14.1-32

à mɛ̀: Ma gbɛ̃́, n duuna kɛ̃̀ma. 21 Yãdanɛdepiɔ ń Falisipiɔ an
làasoo guu aa mɛ̀: Dén gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ dɔ́ɛ ń Luao bee ũi? Démɛ a
fɔ̃ duunakɛ̃mái, Lua ado bàasioi? 22 Yesu ń làasoo dɔ̃̀, ɔ̃ à ń
lá à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ làasoo bee taa kɛ á sɔ̃ guui? 23 Tó má ò aà
duuna kɛ̃̀wà, ge tó má ò aà fɛlɛ táa'o, a kpele mɛ́ àai? 24 Má ò
màa kɛ́ àɔ dɔ̃ Gbɛ̃nazı̃̀n Nɛ́ duunakɛ̃ama iko vı̃̀ dṹniau la. Ɔ a ò
gbɛ̃kaaũapiɛ: Má ònɛ, fɛlɛ ǹ ń mákɛlɛ sɛ́ tá n bɛ. 25 Wegɔ̃ɔ à fɛ̀lɛ
zɛ̀ ń wáa, à a wúlɛbɔpi sɛ̀ à tà a bɛ, àlɛ Lua sáaukpa. 26 Baade
píi lɛ́ gɔ̃̀ ɛlɛa, ɔ̃ aa Lua sáaukpà. Vı̃̀a guu aa mɛ̀: Wa dabu è gbã.

Levii sı̃̀sia
(Mat 9.9-17, Maa 2.13-22)

27 Bee gbɛa Yesu bɔ̀, ɔ̃ à ɔsina pɔ́ wı̃̀ mɛ Levii è zɔ̃lɛa ɔsikpɛu.
Yesu òɛ̀: Mɔ tɛmazi. 28 Ɔ à fɛ̀lɛ à pɔ́pii tò we à tɛ̀aàzi.
29 Ɔ à pɔnablɛ zɔ̃ɔ kɛ̀ a bɛ, à Yesu sı̃̀siwà ń ɔsinaɔ ń gbɛ̃pãleɔ
dasi, aalɛ pɔble. 30 Ɔ Falisiɔ ń ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ yã́kũtɛ̃kà
aà ı̃̀waɔzi aa mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ pɔble álɛ imi ń ɔsinaɔ ń lu-
ayãdansaiɔi? 31 Ɔ Yesu a zãsı̃̀má à mɛ̀: Gbɛ̃́ gbãa bàa kú ń
lòotoooo, sema gyãe. 32 Mi mɔ gbɛ̃maaɔ sísii aa nɔ̀sɛlilɛo, sema
duunkɛnaɔ.
33 Ɔ wa òɛ̀: Zãa ı̃̀waɔ ı̃̀ɔ lɛye, aaɔ wabikɛ kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃. Màaɛ ń
Falisiɔ ı̃̀waɔ lɔ. Ãma n gbɛ̃́ɔ ı̃̀ɔ pɔble aaɔ imiɛ. 34 Ɔ Yesu wèmá
à mɛ̀: Á we to nɔsɛna gbɛ̃́ɔ lɛye gɔɔ pɔ́ nɔsɛnapi kúńnɔe? 35 A
gɔɔ a mɔ́ kɛ́ wa nɔsɛnapi bɔ ń guu. Gɔɔ bee ɔ̃ aa lɛye sa. 36 Yesu
yãlɛ̀ɛũnɛ́ lɔ à mɛ̀: Wı̃̀li pɔkasa dafu lí wa dı̃̀ a zi guuo. Tó wa
kɛ̀ màa lé, pɔkasa dafu a yaaɛ, mɛ́ a zi a kɔ̃sɛ ń a dafu pɔ́ wa
dı̃̀upioo. 37 Wı̃̀li vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu zi guuo. Tó wa kɛ̀ màa, vɛ̃ɛ
dafu a tùu pũnaɛ, i kɔ́lɛ, tùu i ɔ̃̀ɔkpa. 38 Wı̃̀ vɛ̃ɛ dafu ká báa tùu
dafu guuɛ. 39 Gbɛ̃́ pɔ́ dɔ́ɛkɛ̀ ń vɛ̃ɛ zio lí a dafu sáaukpao, ı̃̀ mɛ a
zi mɛ́ na.

6

Kɛ̃́mabogɔɔzı̃̀
(Mat 12.1-14, Maa 2.23-3.6)

1 Kɛ̃́mabogɔɔe zı̃́ Yesu lɛ́ pã blɛ bua, ɔ̃ aà ı̃̀waɔ pɔ́wɛna wòlo
aa a suumpà ń ɔu, aalɛ só.* 2 Ɔ Falisieɔ ònɛ́: Bɔ́yãi álɛ yã́ pɔ́ dɛ
wà kɛ kɛ̃́mabogɔɔzı̃̀o kɛi? 3 Yesu wèmá à mɛ̀: Lá Davidi ń a gbɛ̃́ɔ
kɛ̀ gɔɔ pɔ́ nɔana lɛ́ ń dɛ, i a kyokɛo lé? 4 A gɛ̃̀ Lua ua, à pɛ̃ɛ pɔ́ wa
kàlɛ Luaɛ sɛ sò, a kpà a gbɛ̃́ɔwa,† pɛ̃ɛ pɔ́ gbɛ̃e lí sóo, sema sa'onaɔ
bàasio.‡ 5 Ɔ Yesu ònɛ́: Gbɛ̃nazı̃̀n Nɛ́ mɛ́ iko vı̃̀ kɛ̃́mabogɔɔwa.
6 Kɛ̃́mabogɔɔ pãle zı̃́ lɔ Yesu gɛ̃̀ lousisikpɛu, àlɛ yãdanɛ́. Gɔ̃ɛe
ku we, aà ɔplaa imia. 7 Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔ lɛ́ Yesu

* **6:1** Iko 23.25 † **6:4** 1Sam 21.1-6 ‡ **6:4** Lev 24.9

kpakpa, tó a gbɛ̃́pi gbã́gbã kã́mabogɔɔzĩ̀, wi e yãdaaàla. [8] A ń
làasoo dɔ̃̀, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ a ɔ imiapiɛ: Fɛlɛ zɛ zã guu. Kɛ́ à fɛ̀lɛ zɛ̀
we, [9] ɔ̃ Yesu ònɛ́: Málɛ á láɛ. A zɛvĩ̀ wà yãmaakɛ kã́mabogɔɔzĩ̀
yã̀, ge yãvãiɛ? Wà gbɛ̃́ misi yã̀, ge wà aà dɛɛ? [10] Yesu wɛpã̀ńla
ḿpii, ɔ̃ a ò gbɛ̃́ pɔ́ a ɔ imiapiɛ: N n ɔpi poo. Kɛ́ a pòo, ɔ̃ aà ɔ sù a
gbɛu. [11] Falisiɔ pɔ fɛ̃̀ maamaa, ɔ̃ aa lɛkpàaĩ̀ Yesuzi lá aa kɛɛ̀ yã́
musu.

Iwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sɛa
(Mat 5.1-12, 10.1-4, Maa 3.13-19)

[12] Gɔɔ bee Yesu bɔ̀ gɛ̀ wabikɛi sĩ̀sĩ̀ musu, ɔ̃ a kú ń wabikɛa
Luawao e gu gɛ̀ dɔ̀ò. [13] Kɛ́ gu dɔ̀, ɔ̃ à a ĩ̀waɔ kã̀aa, à gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ
sɛ̀ ń guu à ń dílɛ zĩ̀naɔ ũ. [14] Gbɛ̃́piɔ tɔ́n kɛ: Simɔɔ pɔ́ à tɔkpàɛ̀
Piɛɛ, aà dãuna Andelee, Zaaki, Zãa, Filipi, Batelemii, [15] Matiee,
Tomaa, Alafe nɛ́ Zaaki, Simɔɔ pɔ́ wĩ̀ oɛ̀ Gínzĩ̀ao, [16] Zaaki nɛ́
Yudasi ń Yudasi Isaliɔti pɔ́ gɔ̃̀ Yesu bɔnkpɛde ũo.

[17] Yesu pĩ̀lańnɔ à zɛ̀ gusalalaa, gu pɔ́ aà ĩ̀wa kĩ̀niɔ ń bílao kuu.
Aa bɔ̀ Yelusalɛũɛ ń Yude bùsuo píi ń ísialɛ wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Tii ń Sidɔ̃o
saɛɔ. [18] Aa mɔ̀ aà yãmai, mɛ́ kɛ́ aà ń gbã́gbã ń ń gyãɔ yã́i. Gbɛ̃́
pɔ́ tã́a lɛ́ ĩ̀adamáɔ gbã̀gbã lɔ. [19] Gbɛ̃́pii lɛ́ wɛɛlɛ ɔkãwà, asa gbãa
lɛ́ bɔ aà guu, àlɛ gbɛ̃́pii gbãgbãɛ.

[20] Ɔ à wɛsɛ̀ a ĩ̀waɔ gwà à mɛ̀:

Báaadeɔn á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ taasikɛɔ ũ,
asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ̀i dɛ á pɔ́ ũɛ.
[21] Báaadeɔn á gbɛ̃́ pɔ́ nɔana lɛ́ á dɛ gbãɔ ũ,
asa á kã́.
Báaadeɔn á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ ɔ́ɔlɔ gbãɔ ũ,
asa á yáalɔ.
[22] Báaadeɔn á ũ, tó wà zàágu mɛ́ wà gĩ̀ázi,
mɛ́ wà á sɔ̃sɔ̃ mɛ́ wà á tɔbɛ̃ɛsĩ̀ Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ yã́i.
[23] Gɔɔ pɔ́ yã́ beeɔ á lé, àɔ vĩ̀vĩ̀ ń pɔnao, asa á asea zɔ̃ɔ luabɛ.
Beewa an deziɔ kɛ̀ ãnabiɔnɛ.
[24] Waiyoo á ɔdeɔ,
a mɛ nama è kɔ̀.
[25] Waiyoo á gbɛ̃́ pɔ́ á kãa gbãɔ,
nɔana a á dɛ.
Waiyoo á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ yáalɔ gbãɔ,
á wɛ̃nakɛ, á ɔ́ɔlɔ.
[26] Waiyoo ápiɔ, tó gbɛ̃́pii lɛ́ á tɔnasi,
asa beewa an deziɔ kɛ̀ ãnabi ɛgɛnaɔnɛ.

Yea ibɛɛzi
(Mat 5.38-48)

[27] Málɛ o á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ ma yãmaɔnɛɛ, àɔ ye á ibɛɛɔzi, à maakɛ
gbɛ̃́ pɔ́ zaáguɔnɛ. [28] A samaa'o gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ savãi'oɛ́ɔnɛ. A wabikɛ

gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ ȉadawáɔnɛ. 29 Tó gbɛ̃́ n sãnkɛ n gɛɛ dowa, ǹ ado dɔ̀ɛ̀ lɔ.
Tó gbɛ̃́ n ulada sȉma, ńsu giɛ̀ ń n danziioo. 30 Pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ gbɛ̀ama
píi kpawà. Tó gbɛ̃́ n pɔ́ sȉma, ńsu gbɛawào. 31 Lá á ye wà kɛɛ́,
à kɛnɛ́ màa sɔ̃. 32 Tó gbɛ̃́ pɔ́ aa yeáziɔ ɔ̃ áliɔ yeńzi, bɔ́ sáau bee
vȉi? Baa luayãdansaiɔ ȉɔ ye gbɛ̃́ pɔ́ yeńziɔziɛ. 33 Tó gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ
maakɛɛ́ɔ ɔ̃ áli maakɛnɛ́, bɔ́ sáau bee vȉi? Baa luayãdansaiɔ ȉ kɛ
màaɛ. 34 Tó gbɛ̃́ pɔ́ á wɛ́ dɔi à pɔ́ emáɔ ɔ̃ áli pɔ́ sɛ̃anɛ́, bɔ́ sáau
bee vȉi? Asa luayãdansaiɔ ȉ pɔ́ sɛ̃akɔ̃ɛ a ea a lɛ́ gbɛu yã́iɛ. 35 Aɔ
ye á ibɛɛɔzi à maakɛnɛ́, à pɔ́ sɛ̃anɛ́ wɛdɔisai, í asea zɔ̃ɔ e, íɔ dɛ
Musude nɛ́ɔ ũ, asa ȉ maakɛ guluɔnɛ ń gbɛ̃vãiɔɛ. 36 Aɔ sósobi vȉ
lá á Mae sósobi vȉwa.

Kɔ̃ tàae'ea
(Mat 7.1-6)

37 Ásuli gbɛ̃́ tàae eo, Lua a á tàae e sɔ̃o. Ásuli yãda gbɛ̃́ao, Lua
a yãdaálao. Á sùuukɛ ń gbɛ̃́ɔ, Lua i sùuukɛánɔ. 38 A gbɛ̃́ gba pɔ́,
Lua i á gba. A zaa maa pɔ́ á gbɛ̃̀gbɛ̃ à wɛ̃̀ à pà yɛlɛlɛ káɛ́ á ula
lɛ́u. Asa zaa pɔ́ ń yɔ̃̀u gbɛ̃́ɛ ɔ̃ Lua a yɔ̃unɛ sɔ̃.

39 Ɔ à yãtaa ònɛ́ à mɛ̀: Vȉa a fɔ̃ dɔaa vȉaɛe? An pla ḿpii aa zu
ɛuo lé? 40 Iwa líɔ dɛ a diilao. Gbɛ̃́ pɔ́ yãdàda a làa dɛ lá a diiwaɛ.
41 Bɔ́yãi ńlɛ sɛ̃̀kɔna pɔ́ da n gbɛ̃́dee wɛ́u e, mɛ́ ńlɛ lí miɔna pɔ́ da n
wɛ́u yãdao ni? 42 N gbɛ̃́ pɔ́ ńlɛ lí miɔna pɔ́ da n wɛ́u eo, kpelewa
ńyɔ̃ e o n gbɛ̃́deeɛ aà to ǹ sɛ̃̀kɔna pɔ́ da aà wɛ́u bɔɛ̀i? Mɔafilide!
Limiɔna pɔ́ da n wɛ́u bɔ gȉa, ní gu'e wásawasa kɛ́ ǹ sɛ̃̀kɔna pɔ́
kú n gbɛ̃́dee wɛ́u bɔɛ̀.

Gbɛ̃́ dɔ̃a a yãkɛawa
(Mat 7.15-27, 12.33-37)

43 Lí maa lí nɛ́ vãi io, lí vãi lí nɛ́ maa io. 44 Wȉ lí píi dɔ̃ a bɛwaɛ.
Wȉli kpa bo lɛ̀ líwao, wȉli kukɛ kàelɛwao. 45 Gbɛ̃maa ȉ maa bɔ
a sɔ̃̀ làasoo maaɔ guuɛ. Gbɛ̃vãi sɔ̃ ȉ vãi bɔ a sɔ̃̀ làasoo vãiɔ guuɛ.
Asa yã́ pɔ́ kɔ̃̀ sɔ̃ guu ɔ̃ lɛ́ ȉ o.

46 Bɔ́yãi iɔ ma sisi Dii, Dii, mɛ́ ili yã́ pɔ́ má ò kɛo ni? 47 Gbɛ̃́
pɔ́ mɔ̀ ma kȉ́i à ma yãmà mɛ́ a kɛ̀, má ɔlɔ́ɛ lá ade dɛ. 48 A dɛ lán
ɛ̃bona pɔ́ ɛyɔ̃̀ zã̀zã à kpɛ́ kpàlɛ gbɛwawaɛ. Kɛ́ swa pà, í dàgua à
kà kpɛ́pizi, i deeo, kɛ́ wa bò maa yãí. 49 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma yãma mɛ́
àlɛ kɛo dɛ lán ɛ̃bona pɔ́ kpɛ́ kpàlɛ tɔɔlɛa pã ɛ̃yɔ̃saiwaɛ. Kɛ́ swa'i
kài, ɔ̃ à kwɛ̀ gɔ̃̀ɔ. Kpɛ́pi ɔ̃̀ɔkpaa kɛ̀ zɔ̃ɔ.

7

Sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ zȉkɛna gbãgbãa
(Mat 8.5-13)

1 Kɛ́ Yesu yā́ beeɔ ò gbɛ̃́ɔnɛ píi a làa, ɔ̃ à gɛ̀ Kapɛnaũ̀. 2 Sosaɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔe ku we, a zĩ̀kɛna vĩ̀, a yeaàziɛ maamaa, ɔ̃ àlɛ gyãkɛ à kà
gaa. 3 Kɛ́ aà diipi Yesu bao mà, à Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ zĩ̀ wabikɛiwà aà
mɔ a zĩ̀kɛnapi misiɛ. 4 Kɛ́ aa kà Yesu kĩ́i, aa wabikɛ̀wà kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃
aa mɛ̀: Gbɛ̃́pi kà ǹ dɔaàlɛ. 5 A ye wá buizi, ɔ̃mɛ lousisikpɛ dɔ̀wɛ̃ɛ.
6 Ɔ Yesu gɛ̀ńnɔ. Kɛ́ à kà kãi ń aà bɛo, ɔ̃ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi a gbɛ̃naɔ
zĩ̀ a ònɛ́: Ã oɛ̀ asu ĩ̀ada azĩ̀awao, mi ka kɛ́ aà gɛ̃ ma kpɛ́uo.
7 Ayãmɛto má dĩ̀lɛ mi ka mà mɔ aà kĩ́i mazĩ̀ao. Ã oɛ̀ aà yã'o,
ma zĩ̀kɛna i gbā́gbã. 8 Asa mapi sɔ̃, wa iko vĩ̀aɛ, mɛ́ má iko vĩ̀
sosaɔwa. Mi o an gbɛ̃doɛ aà gɛ́, ɔ̃ ĩ̀ gɛ́. Mi o a pãleɛ aà mɔ́, ɔ̃ ĩ̀
mɔ́. Mi o ma zĩ̀kɛnaɛ aà kɛ́ bee kɛ, ɔ̃ ĩ̀ kɛ. 9 Kɛ́ Yesu yā́pi mà,
à bɔ̀ aà saɛ. Ɔ à lĩ̀li a ò bíla pɔ́ tɛaziɛ: Málɛ oɛ́, mi e gbɛ̃e ma
náaikɛ̀ kɛ́wao, baa Isailiɔ guu. 10 Kɛ́ zĩ̀napiɔ ɛ̀a sù, aa è zĩ̀kɛnapi
gbā̀gbã.

Gyaa nɛ́ mɛ̀ndona vua

11 Bee gbɛa Yesu gɛ̀ wɛ̃́lɛ pɔ́ wĩ̀ mɛ Naini. Aà ĩ̀waɔ ń gbɛ̃pãleɔ
gɛ̀aànɔ dasidasi. 12 Kɛ́ à kà kãi ń wɛ̃́lɛpi bĩ́ibɔlɛo, a è wa gɛ sɛa
wà bɔ̀ò. Gyaa nɛ́ mɛ̀ndonaɛ. Wɛ̃́lɛpideɔ kú ń nɔɛpio dasi. 13 Kɛ́
Dii aà è, ɔ̃ à kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ̀ a òɛ̀: Ǹsu ɔ́ɔlɔo. 14 Ɔ à sɔ̃̀ gɛpizi à ɔkā̀ aà
pɛwa. Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ sɛaɔ zɛ̀, ɔ̃ à mɛ̀: Ɛwaaso, má ònɛ vu. 15 Ɔ gɛpi
fɛ̀lɛ zɔ̃̀lɛ à nà yã'oawa. Ɔ Yesu aà kpà aà dawa. 16 Vĩ̀a gbɛ̃́pii kũ̀,
aa Lua sáaukpà aa mɛ̀: Wa ãnabi zɔ̃ɔ è wá guu. Aa mɛ̀ lɔ: Lua
mɔ̀ a gbɛ̃́ɔ gwai. 17 Ɔ Yesu bao lĩ̀ Yude bùsua ń bùsu pɔ́ liaaiɔ
píi.

Zãa Da'ilɛna zĩ̀naɔ
(Mat 11.1-19)

18 Zãa ĩ̀waɔ yā́ bee dàu aa sĩ̀uɛ̀ píi. Ɔ Zãa ń gbɛ̃ɔn plaɔ sĩ̀si,
19 à ń zĩ́ Diiwa aa aà la, aàpi mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a mɔ ũa, ge wàɔ wɛdɔ
gbɛ̃pãleziɛ? 20 Kɛ́ gbɛ̃́piɔ kà Yesu kĩ́i, aa òɛ̀: Zãa Da'ilɛna mɛ́
wá zĩ́ wà n la, ḿmɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ a mɔ ũa, ge wàɔ wɛdɔ gbɛ̃pãleziɛ?
21 Wegɔ̃ɔ Yesu gbɛ̃́ɔ gbā̀gbã dasi ń ń gyãɔ ń ń wãwãɔ ń ń tā́aɔ.
A tò vĩ̀aɔ gu'è dasi lɔ. 22 Ɔ a ò Zãa zĩ̀naɔnɛ: A gɛ yā́ pɔ́ á è
mɛ́ á màɔ dau siuɛ̀. A oɛ̀ vĩ̀aɔ lɛ́ gu'e, ɛɛɔ lɛ́ táa'o, málɛ gbãbɔ
kusudeɔnɛ, swãdoɔ lɛ́ yãma, gɛɔ lɛ́ vu, taasideɔ lɛ́ baona waaso
ma.* 23 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lí fuao ũ.

24 Kɛ́ Zãa zĩ̀naɔ tà, Yesu nà aà yã'oa bílaɛwa à mɛ̀: Bɔ́ a gɛ gwai
gbáaui? Fee pɔ́ ĩ́ana lɛ́ deedee yā̀? 25 Bɔ́ a gɛ gwai wei? Gbɛ̃́ pɔ́
pɔkasa zãɛ naaàzi yā̀? Namablena pɔ́ aaĩ̀ pɔkasa maa daɔ ĩ̀ɔ ku
kibɛɛ. 26 Bɔ́ a gɛ gwai wei? Ãnabi yā̀? Ao! Málɛ oɛ́ a dɛ ãnabia
se. 27 Asa Zãapi wà aà yā́ kɛ̃̀ láu wà mɛ̀:

* **7:22** Isa 35.5-6, 61.1

Má a zi̋na gbaɛ aà dɔaa zɛkɛkɛnɛ.†
28 Málɛ oɛ́, nɔɛ nɛ'ia guu wi nɛ́e i à kà Zãawao. N beeo gbɛ̃́ pɔ́ dɛ
gbɛ̃́ kpɛɛ ũ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̋i guu dɛaàla. 29 Kɛ́ gbɛ̃́pii aà yãmà,
baa ɔsinaɔ, ɔ̃ aa yãnakpà Luawa, ɔ̃ Zãa ń da'ilɛkɛ̀.‡ 30 Falisiɔ ń
Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ sɔ̃ aa gı̋ yã́ pɔ́ Lua dı̋lɛ à kɛnɛ́i, ɔ̃ aai wei Zãa
ń da'ilɛkɛ̀o.
31 Bɔ́ má gbãgbɛ̃ɔ lɛɛũòi? Bɔ́ aa bɔ̀wài? 32 Aa bɔ̀ nɛ́ pɔ́ kú gãaɛ
aalɛ lɛzukɔ̃iɔwaɛ aalɛ mɛ:
Wa kulɛ pɛ̀ɛ́, i ɔ̃wão.
Wa wɛ̃nalɛ sı̏ɛ́, i ɔ́ɔlɔo.
33 Asa Zãa Da'ilɛna mɔ̀, i pɛ̃ɛ soo, i vɛ̃ɛmio, ɔ̃ a mɛ̀ tã́adeɛ.
34 Gbɛ̃nazı̋n Nɛ́ mɔ̀, ı̏ pɔble, ı̏ imi, ɔ̃ a mɛ̀ asiade wɛ̃minaɛ, ɔsinaɔ
ń luayãdansaiɔ gbɛ̃naɛ. 35 Wı̏ ɔ̃nɔ dɔ̃ ɔ̃nɔnaɔ yãkɛawaɛ.

Tulalekaa Yesu gbáwa

36 Falisie Yesu gbɛ̀a aà mɔ pɔbleanɔ. Yesu gɛ̀ aà bɛ, ɔ̃ àlɛ pɔble
gɛngɛsɛkɛa. 37 Nɔɛ dɔ́ɛ'ı̏idee ku wɛ̃́lɛpi guu. Kɛ́ a mà Yesu lɛ́
pɔble Falisipi bɛ, ɔ̃ à gɛ̀ we tulale loona kũa. 38 A zɛ̀ aà kpɛ aà
gbázı̏, àlɛ ɔ́ɔlɔ. Aà wɛ́'i lɛ́ ká aà gbakpɛaa, ɔ̃ a wàa ń a mikão,
à lɛpɛ̀pɛ aà gbáwa, ɔ̃ à tulalepi kàwà. 39 Kɛ́ Falisi pɔ́ aà sı̏sipi
è màa, ɔ̃ a ò a sɔ̃ guu: Tó gbɛ̃́piá ãnabiɛ, dɔ̃ à nɔɛ pɔ́ lɛ́ ɔkãwapi
taa dɔ̃̀, kɛ́ dɔ́ɛ'ı̏ideɛ. 40 Ɔ Yesu ò Falisipiɛ: Simɔɔ, má yãe vı̏ mà
onɛ. Simɔɔ mɛ̀: O, Mɛtulu. 41 Yesu mɛ̀: Dakɛnae mɛ́ kú, gbɛ̃ɔn
plaɔ aà fĩa kũa, gbɛ̃do ã́nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aa pla ń basɔoo, gbɛ̃do sɔ̃
ã́nusu ɔwatɛ̃ blakwi. 42 Lá aa pɔe vı̏ aa fĩaboòo, ɔ̃ à ń kɛ̃́ an pla
ḿpii. An guu, démɛ aɔ yeaàzi dɛ a deelai? 43 Simɔɔ wèwà à
mɛ̀: Málɛ e gbɛ̃́ pɔ́ wà aà kɛ̃̀ ń ɔ zɔ̃ɔoɛ. Yesu òɛ̀: N wè maaɛ. 44 Ɔ
Yesu aɛdɔ̀ nɔɛpiwa, a ò Simɔɔɛ: N nɔɛpi èa? Kɛ́ ma gɛ̃ n bɛ, ni
í kpaa n ma gbá pı̏pio, ɔ̃ nɔɛpi ma gbá pı̏pi ń a wɛ́'io, a wàa ń
a mikão. 45 Ni lɛ́pɛao. Nɔɛpi sɔ̃, za gɔɔ pɔ́ ma gɛ̃ la, i kã́mabo ń
lɛ́pɛa ma gbáwaoo. 46 Ni nísidɔɔ ma miwao. Nɔɛpi sɔ̃ à tulale
kà ma gbáɔwa. 47 Ayãmɛto málɛ onɛ, a yemazi maamaa kɛ́ aà
duun zɔ̃ɔ kɛ̃̀wà yã́iɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ wà aà kɛ̃̀ ń a yɔɔnao sɔ̃, aɔ ye adei
yɔɔnnɔ sɔ̃ɛ. 48 Ɔ a ò nɔɛpiɛ: N duuna kɛ̃̀ma. 49 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ pɔble
sãnuɔ òkɔ̃ɛ: Dén gbɛ̃́pi ũ kɛ́ àlɛ duunakɛ̃mái? 50 Ɔ Yesu ò nɔɛpiɛ:
Ma náai pɔ́ ńlɛ kɛ n suabà. Ta bɛ aafia.

8

Nɔɛ pɔ́ tɛ́ Yesuziɔ

1 Bee gbɛa Yesu bɛ̀bɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, mɛɛwiaɔ ń zɔ̃ɛwiaɔ píi,
àlɛ waasokɛ, àlɛ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̋i baokpanɛ́. Aà ı̏wa gbɛ̃ɔn
kuɛplaɔ gɛ̀aànɔ 2 ń nɔɛ pɔ́ à tã́agònɛ́ à ń gbãgbã ń ń gyãɔɔ.

† 7:27 Mal 3.1 ‡ 7:29 Luk 3.12

Maliama pɔ́ wȉ mɛ lɔ Maliama Madelɛni, Yesu tã́a mɛ̀n soplaɔ
gɔ̀ɛ̀ kú ń guu 3 ń Elodi ziia Kuza na Yoanao ń Suzãnao ń nɔɛ
pãleɔ dasi. Aaȉɔ Yesu ń a ȉwaɔ gwa ń pɔ́ pɔ́ aa vȉo.

Pɔ́wɛnkɛɛlɛa
(Mat 13.1-23, Maa 4.1-25)

4 Wà bɔ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo wà kȁaa Yesuzi, ɔ̃ à yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀:
5 Zɔ̃ɛe mɛ́ bɔ̀ gɛ̀ pɔ́wɛnakɛɛlɛi. Kɛ́ àlɛ kɛɛlɛ, a keeɔ lɛ̀lɛ zɛ́ guu,
wà táa'òwà, ɔ̃ bãɔ mɔ blè. 6 A keeɔ lɛ̀lɛ gbɛsɛɛna musu. Kɛ́ aa
bɔ̀lɛ, ɔ̃ aa giigàga, kɛ́ aai mɔ̀sɛ eo yã́i. 7 A keeɔ lɛ̀lɛ lɛɔ guu, ɔ̃ lɛpiɔ
fɛ̀lɛńnɔ sãnu, aa kȕaamá. 8 A keeɔ lɛ̀lɛ tɔɔlɛ maawa, ɔ̃ aa bɔ̀lɛ aa
nɛ'ȉ lɛɛ basɔo. Kɛ́ a ò màa, à pȕna à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vȉ aà yã́pi
ma.

9 Aà ȉwaɔ aà là yã́pi bɔɔlɛi. 10 Ɔ à mɛ̀: Lua á gbá zɛ́ à kpala
pɔ́ bɔ̀ a kȉ́i asiiɔ dɔ̃, ãma mi o gbɛ̃́ kȉniɔnɛ ń yãlɛɛũanɛoɛ, kɛ́ aa
gugwa pɔe'esai, aa yãma dɔ̃sai.* 11 Yã́pi bɔɔlɛn kɛ: Pɔ́wɛnapiá
Lua yã́ɛ. 12 Zɛ́ guu pɔ́ɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yãmàɔ ũ, ɔ̃ Ibiisi mɔ̀ yã́pi
bɔ̀ ń sɔ̃ guu, kɛ́ aasu Lua náaikɛ, i ń suabao yã́i. 13 Gbɛsɛɛna pɔ́ɔ
dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yãmà aa sȉ ń pɔnaoɔ ũ, ãma yã́pi líɔ zȉ́na vȉ
ń guuo. Aaȉ Lua náaikɛ gȉa, ãma tó wà ń yɔ̃́, aaȉ pɔ̀ɔbɔzãkɛɛ.
14 Lɛ guu pɔ́ɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yãmàɔ ũ, ɔ̃ yãkãakɛa ń àizɛɛ yã́o
ń dṹnia pɔnakɛao ȉ kũaamá, aali fɔ̃ nɛ'ȉ à mào. 15 Tɔɔlɛ maa pɔ́ɔ
dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yãmà ń nɔ̀sɛpuao ɔ̃ aa kũa ń nɔ̀sɛmaaoɔ ũ. Aaȉ
mɛnafɔ̃ e aa gɛ kã́fȉakɛò.

16 Wȉli filia na wà ta kúlɛwào ge wà dilɛ lii zíɛo. Wȉ di
bábanawaɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɛ̃ɔ gupua e yã́i. 17 Pɔe ku ulɛa kɛ́ à gí
bɔi gupuauo. Asiiyãe ku kɛ́ wà gí mai wà o balu guuo. 18 Bee
yã́i à yãma ń laaio. Gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ vȉ ɔ̃ Lua a kã́fȉɛ̀. Gbɛ̃́ pɔ́ pɔe vȉ sɔ̃o,
pɔ́ pɔ́ àlɛ e á vȉ Lua a siwàɛ.

Yesu daɛɔ
(Mat 12.46-50, Maa 3.31-35)

19 Yesu da ń aà dãunaɔ mɔ̀ aà kȉ́i, ɔ̃ aai e sɔ̃̀aàzio dasi yã́i. 20 Ɔ
wa ò Yesuɛ: N da ń n dãunaɔ ku bàasi, aa ye n kɔ̃'eai. 21 Ɔ a ònɛ́:
Gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ Lua yãma aa zȉkɛwàɔ mɛ́ ma da ń ma dãunaɔ ũ.

Yesu zàa'ȉana zɛa
(Mat 8.23-27, Maa 4.35-41)

22 Zȉewa Yesu gɛ̃̀ gó'ilɛna guu ń a ȉwaɔ, ɔ̃ a ònɛ́: Wà bua ísida
baale. Ɔ aa dàzɛu. 23 Gɔɔ pɔ́ aalɛ gɛ́, Yesu gɛ̃̀ ń io. Ɔ zàa'ȉana
fɛ̀lɛ ísidaa, í lɛ́ ká gó guu, aa ku kai guu. 24 Ɔ aa sɔ̃̀aàzi aa aà vù
aa mɛ̀: Mae! Mae! Wálɛ kaalɛ! Ɔ à fɛ̀lɛ gȉ ȉ́anaɛ ń í pɔ́ lɛ́ ń gó
zãampapao, ɔ̃ à zɛ̀, gu kɛ̀ kílikili. 25 Ɔ a ònɛ́: Á ma náai vȉoa? Ɔ

* **8:10** Isa 6.9

yā́pi dı̀imá, vı̄a ń kṹ, ɔ̃ aa òkɔ̃ɛ: Dén gbɛ̃́pi ũi mɔ́ɔ? Baa ı̄́ana ń
ío, ı̀ yãdilɛnɛ́, aaı̀ aà yãmaɛ.

Tā́aɔ dia sàwaɔnɛ
(Mat 8.28-34, Maa 5.1-20)

26 Ɔ aa kà Gadala bùsuu ísida baale, Galile bùsu gukpɛ oi.
27 Kɛ́ Yesu bùa sı̀ısı̄a, à kpàaũ ń wɛ̃́lɛpi gbɛ̃́ pɔ́ tā́aɔ vı̄o. Ā
gɔɔplakɛ̀ ń pɔnaaazio, mɛ́ ı̀ liɔ ku bɛo, sema miagbɛ'ɛɔ guu.
28-29 Wı̀ aà yeye ń mɔdaonaɔ, wı̀ aà daliu aà zùukɛa yā́i, kási ı̀
mɔdaonapiɔ kɛ̃́kɛ̃ɛ, tā́api i aà zu sɛ̃u. Kɛ́ à Yesu è, ɔ̃ à wiilɛ̀ à kùlɛ
aà aɛ, ɔ̃ à pũ̀na à mɛ̀: Lua Musude Nɛ́ Yesu, bɔ́mɛ wá daaai?
N yā́ na! N̄su ı̄adaao. Ā bee ò kɛ́ Yesu lɛ́ o tā́api gowà yā́iɛ.
30 Ɔ Yesu aà là à mɛ̀: N tɔ́n kpelewai? Ɔ à mɛ̀: Ma tɔ́n Dasi. Asa
tā́aɔ kuwà dasiɛ. 31 Ɔ tā́apiɔ wabikɛ̀ Yesuwa asu onɛ́ wà si gbā́o
guuo.

32 Sàwakusan waiɔ ku we, aa kpɛ̀ɛsɛ, aalɛ pɔble sı̀ısı̄pɔlɛu. Ɔ
tā́apiɔ wabikɛ̀ Yesuwa aà ń gba zɛ́ wà dinɛ́. Ɔ Yesu ń gbá zɛ́.
33 Ɔ tā́aɔ gò gbɛ̃́piwa aa dı̀ sàwaɔnɛ. Ɔ sàwapiɔ wı̀ ń bao aa sı̀
sòonau, aa kà ísiu aa kpàlɛ. 34 Kɛ́ an dãnaɔ è màa, aa bàalɛ̀
gɛ̀ yā́pi oinɛ́ wɛ̃́lɛ guu ń bualoũɔ. 35 Ɔ wà bɔ̀lɛ yā́ pɔ́ kɛ̀pi gwai.
Kɛ́ aa kà Yesu kı̄́i, aa gbɛ̃́ pɔ́ tā́aɔ gòwàpi è zɔ̃lɛa Yesu gbázı̀.
A pɔkasa naaazi, à gɔ̃̀ a laaiwa. Ɔ vı̄a ń kṹ. 36 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ yā́pi
kɛ̀ ń wáaɔ ònɛ́ lá wà tā́adepi gbã̀gbã, 37 ɔ̃ Gadala bùsu gbɛ̃́pii
awakpà Yesuɛ aà gońla, asa vı̄a ń kṹ maamaaɛ. Ɔ à gɛ̃̀ gó guu,
a ye tá. 38 Gbɛ̃́ pɔ́ à tā́aɔ gòɛ̀ awakpàɛ̀ à e àɔ kuaànɔ. Yesu gı̀ɛ̀ à
mɛ̀: 39 Ɛa ta n bɛ, ní yā́ pɔ́ Lua kɛ̀nɛ dau ǹ siunɛ́ píi. Ɔ à tà à yā́
pɔ́ Yesu kɛ̀ɛ kpàwakɛ̀ wɛ̃́lɛpi guu píi.

Zailu nɛ́ vua ń nɔɛ pɔ́ ɔkā̀ Yesu ulawao
(Mat 9.18-26, Maa 5.21-43)

40 Kɛ́ Yesu ɛ̀a sù, ɔ̃ bíla gbãakpàaàzi, asa gbɛ̃́pii lɛ́ aà dãɛ. 41 Ɔ
gɔ̃ɛ pɔ́ dɛ lousisikpɛ dɔaana ũ, wı̀ mɛ Zailu, mɔ̀ wùlɛ a gbɛɛu
Yesu gbázı̀, à awakpàɛ̀ aà gɛ́ a bɛ, 42 kɛ́ aà nɛ́ mɛ̀ndona lɛ́ ga yā́i.
Nɛnɔɛpi kà wɛ̃̀ kuɛpla. Kɛ́ àlɛ gɛ́, ɔ̃ bíla lɛ́ aà gɛ̃soomble.

43 Nɔɛe ku we, au lɛ́ bɔlɛwà à kà wɛ̃̀ kuɛpla. Pɔ́ pɔ́ nɔɛpi vı̀ píi a
dɛ̀ ɛsɛdeɔ kı̄́i, ãma gbɛ̃e i fɔ̃ aà gbã̀gbão. 44 Kɛ́ à sɔ̃̀ Yesuzi aà kpɛ,
ɔ̃ à ɔkā̀ aà ula lɛ́wa. Wegɔ̃ɔ aà aubɔlɛa zɛ̀. 45 Ɔ Yesu mɛ̀: Démɛ
ɔkā̀ai? Ɔ gbɛ̃́pii mɛ̀ á a yā́ dɔ̃o. Ɔ Piɛɛ mɛ̀: Mae, bíla liaanzi, aalɛ
naɛma. 46 Ɔ Yesu mɛ̀: Gbɛ̃e ɔkā̀a, asa má dɔ̃ kɛ́ gbãa bɔ̀maguɛ.
47 Kɛ́ nɔɛpi è wà a yā́ dɔ̃̀, ɔ̃ à mɔ̀ ń lualuaao, à wùlɛ a gbɛɛu aà
gbázı̀, ɔ̃ à yā́ pɔ́ tò a ɔkā̀wà ò gbɛ̃́pii wáa ń lá pɔ́ à aafia'è gɔ̃̀ɔo.
48 Yesu òɛ̀: Nɔɛ, ma náai pɔ́ ń kɛ̀ mɛ́ n gbãgbã. Ta bɛ aafia.

49 Kɛ́ Yesu lɛ́ o mȁa, gbɛ̃e bɔ̀ lousisikpɛ dɔaanapi bɛ, ȁ mɔ̀ a
ȍɛ̀: N nɛ́pi kɛ̀sai. N̏su tákpa mɛtuluzi pão. 50 Yesu yấpi mȁ, ɔ̃ a
ȍ Zailuɛ: N̏su to n sɔ̃ v̏io. Ma náaikɛ lé, a gbấgbã. 51 Kɛ́ ȁ kȁ aȁ
bɛ, i wei gbɛ̃e gɛ̀anɔo, sema Piɛɛ ń Zãao ń Zaakio ń nɛ́pi deo ń
aȁ dao. 52 Gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔ lɛ́ ɔ́ɔlɔ píi, aalɛ ńzȉa gbɛ̃gbɛ̃. Ɔ Yesu mɛ̀:
A̋su ɔ́ɔlɔo. I gao, ȁlɛ i'oɛ. 53 Ɔ aa aȁ kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ, asa aa dɔ̏ ȁ gȁɛ.
54 Yesu aȁ kȕ a ɔwa, ɔ̃ ȁ pȕna ȁ mɛ̀: Nɛnɔɛna, fɛlɛ! 55 Ɔ aȁ wɛ̃ni
sȕ, ȁ fɛ̀lɛ gɔ̏ɔ. Yesu mɛ̀ wȁ pɔblea kpawȁ. 56 Yấpi dȉ nɛ́pi de ń aȁ
daowa, ɔ̃ Yesu ȍnɛ́ aasu yấpi o gbɛ̃e mao.

9

Yesu a ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ zȉa
(Mat 10.5-15, Maa 6.7-13)

1 Yesu a ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ kȁaaazi, ɔ̃ ȁ ń gbá zɛ́ aaɔ iko v̏i
tấa bui píiwa, aa gyãeɔ gbấgbã. 2 Ɔ ȁ ń zı̋ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̋i yấ
waasokɛi, aaɔ gyãeɔ gba aafia. 3 A ȍnɛ́: A̋su pɔe sɛ gɛȍo, gopana
ge babalabɔɔ ge kȕsũa ge ɔ̃a ge ula plaade. 4 Ua pɔ́ a pilau ȁɔ ku
we e ȁ gɛ gɛ̃ȍ zɛ́a. 5 Wɛ̃́lɛ pɔ́ wi gbãakpauázio ȁ bɔu, í kɔɔlɛmá
an toa ń Luao seela ȕ̃. 6 Ɔ aa dȁzɛu aa bɛ̀bɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, aa
baonakpȁnɛ́, aa gyãeɔ gbȁgbã gupiiu.

7 Kɛ́ kí Elodi yấ beeɔ mȁ píi, ɔ̃ ȁ bílikɛ̀, asa gbɛ̃eɔ mɛ̀ Zãa
Da'ilɛna mɛ́ bɔ̀ gau, 8 gbɛ̃eɔ mɛ̀ Ɛlia mɛ́ bɔ̀ mɔ̀má, gbɛ̃eɔ mɛ̀ lɔ
ãnabi yãaɔ do mɛ́ vȕ. 9 Elodi mɛ̀: Ma Zãa mi zɔ̏. Dén gbɛ̃́ pɔ́ ma
aȁ bao mȁɛ bee ȕ̃i mɔ́ɔ? Ɔ ȁlɛ wɛɛlɛ wɛsiaȁlɛ.

Yesu blɛkpaa bȉlawa
(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Zãa 6.1-15)

10 Kɛ́ zȉnapiɔ sȕ, ɔ̃ aa yấ pɔ́ aa kɛ̀ɔ dȁu a sȉu Yesuɛ. Ɔ ȁ ń sɛ́
ńtɛ̃ɛ ȁ gɛ̀ńnɔ wɛ̃́lɛ pɔ́ wȉ mɛ Bɛsaida. 11 Bíla dɔ̏, ɔ̃ aa pɛ̀lɛaȁzi. A̋
gbãakpȁńzi ȁ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̋i yã'ȍnɛ́, ɔ̃ ȁ gbɛ̃́ pɔ́ aa ye aafiaiɔ
gbȁgbã.

12 Ȉatɛ̃ busaa ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ sɔ̏aȁzi aa ȍɛ̀: Gbɛ̃́ɔ gbaɛ aa ta
pilakȉi ń pɔbleao wɛɛlɛi zɔ̃ɛwiaɔ ń bualoȕ̃ pɔ́ kú kãiɔ guu, asa
sɛ̃gbã wá kúu la. 13 A ȍnɛ́: A̋piɔ ȁ pɔblea kpámá. Aa mɛ̀: Pɛ̃ɛ
mɛ̀n sɔo ń kpɔ̀ mɛ̀n plao ɔ̃ wá v̏i. Sema wȁ gɛ́ blɛ lúi bílaɛ bȁasio.
14 Gɔ̃ɛ pɔ́ kú weɔ kȁ lán gbɛ̃ɔn ɔ̏aasɔsɔo lɛɛ sɔo taawa (5.000). Ɔ
a ȍ a ȉwaɔnɛ: A̋ to aa zɔ̃lɛ gãgã gbɛ̃ɔn blakwikwi. 15 Ɔ aa kɛ̀ mȁa
aa ń zɔ̃́lɛzɔ̃lɛ píi. 16 Ɔ ȁ pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo ń kpɔ̀ mɛ̀n plapio sɛ̀, ȁ wɛsɛ̀
musu ȁ báaadȁu. Ɔ a ɛ̏'ɛ kpȁ a ȉwaɔwa, aa bȉilɛ bílaɛ. 17 Ampii
aa pɔblè kȁ, ɔ̃ wȁ a miɔna pɔ́ fɛ̏ɔ sɛ̀lɛ gbí kuɛpla.

Piɛɛ Yesu Mɛsiikɛ oa
(Mat 16.13-23, Maa 8.27-33)

18 Zȉewa kɛ́ Yesu lɛ́ wabikɛ ado, aà ȉwaɔ mɔ̀ aà lè, ɔ̃ à ń lá à
mɛ̀: Dé dasilɛ o má dɛ a ṹi? 19 Aa wèwà aa mɛ̀: Zã̏a Da'ilɛnaɛ.
Gbɛ̃eɔ ȉ mɛ Ɛliaɛ. Gbɛ̃eɔ ȉ mɛ ã̏nabi yãaɔ do mɛ́ vù.* 20 Ɔ à ń lá à
mɛ̀: Ǻpiɔ sɔ̃, dé álɛ o má dɛ a ṹi? Piɛɛ wèwà à mɛ̀: Lua gbɛ̃́ pɔ́ wȉ
mɛ Mɛsiiɛ. 21 Ɔ à gȉnɛ́ aa yã́pi o gbɛ̃eɛ. 22 Ɔ à mɛ̀: Sema Gbɛ̃nazȉn
Nɛ́ taasikɛ maamaa. Gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ
giaàzi, aai aà dɛ, a gɔɔ àaɔ̃de zȉ́ i vu.

Yesu lia
(Mat 16.24-17.13, Maa 8.34-9.13)

23 Ɔ a ò gbɛ̃́piiɛ: Tó gbɛ̃́ ye kɛ ma ȉwa ũ, aà gi azȉa wɛ̃nizi, iɔ
a lipãakɔ̃a sɛ lá gu lɛ́ dɔ, i tɛmazi. 24 Gbɛ̃́ pɔ́ ye àɔ a wɛ̃ni kũa,
wɛ̃nipi a vũaawàɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ gȉ a wɛ̃nii ma yã́i sɔ̃, ade mɛ́ aɔ wɛ̃ni
vȉ. 25 Tó gbɛ̃́ gɔ̏ dṹnia bṹu vȉ, mɛ́ a kpà azȉai à kùa ziawa, bɔ́ ài
a èi? 26 Tó gbɛ̃́ zɛamanɔ widɛ̀ ge ma yã́, Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ a zɛaaànɔ
widɛ sɔ̃, gɔɔ pɔ́ a mɔ a gawi guu ń a Mae gawio ń a malaikaɔ
gawio. 27 Sȉana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ aa ku laeɔ ga kía pɔ́ Lua kpà
esaio.

28 Yã́ bee oa gbɛa, a gɔɔ la taawa ɔ̃ à Piɛɛ ń Zãao ń Zaakio
sɛ̀ dɛ̀dɛńnɔ gbɛ̀sȉsȉ musu wabikɛi. 29 Kɛ́ àlɛ wabikɛ, aà oa lȉlɛ,
aà ulaɔ lɛ́ tɛkɛ púntaitai. 30 Kã́ndo gbɛ̃ɔn plaɔ ku we, Mɔizi ń
Ɛliaoɛ, aalɛ yã'oaànɔ. 31 Aa bɔ̀ mɔ̀wà gawi guu, aalɛ ã́nua pɔ́ a
to Yelusalɛũ yã'o. 32 Piɛɛ ń a gbɛ̃́ɔ gɛ̃̀ ń io. Kɛ́ aa vù, aa Yesu
gawi è ń gbɛ̃ɔn pla pɔ́ zɛ aà saɛɔ. 33 Kɛ́ gbɛ̃ɔn plapiɔ lɛ́ kɛ̃́kɔ̃wa
ń Yesuo, Piɛɛ ò̀ɛ̀: Mae, a maa wàɔ ku laɛ. Wà lákpɛ dɔ mɛ̀n àaɔ̃,
n pɔ́ do, Mɔizi pɔ́ do, Ɛlia pɔ́ do. A dɔ̃ lá álɛ oo. 34 Kɛ́ àlɛ o màa,
luabɛpuana kũ̏aamá. Kɛ́ aa gɔ̏ ka a guu, vȉa ń kṹ. 35 Ɔ lɔɔe bɔ̀
luabɛpuanapi guu à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeá ma Nɛ́ɛ. Ma aà dȉlɛ, à aà
yãma.† 36 Lɔɔpi maa gbɛa aa è Yesu mɛ́ gɔ̏ we ado. Iwapiɔ ń lɛ́
fɔ̏, aai yã́ pɔ́ aa è o gbɛ̃eɛ gɔɔ beeo.

Yesu nɛgɔ̃ɛ tã́ade gbã́gbãa
(Mat 17.14-23, Maa 9.14-32)

37 Kɛ́ gu dɔ̀, aa pȉla sȉsȉpi musu, ɔ̃ bíla mɔ̀ dai Yesulɛ. 38 Bíla
guu gɔ̃ɛe pũ̏na à mɛ̀: Mɛtulu, n yã́ na! Ma nɛ́ gwaa, asa ma nɛ́
pɔ́ má vȉn we. 39 Tã́a ȉ fɛlɛwà, ɔ̃ ȉ wiilɛ kã́ndo. I aà zȉazȉa e aà
lɛ́'i fùlabɔlɛ, ȉ ȉadawà, ȉli gowà kpaao. 40 Ma wabikɛ̀ n ȉwaɔwa
aa tã́api go, ɔ̃ aa fùa. 41 Yesu mɛ̀: Gbãgbɛ̃ kolea luanaaikɛnsaiɔ!
Máɔ kúánɔ e bɔɛ ni? Máɔ mɛnakɛánɔ e bɔɛ ni? Mɔ́ ń n nɛ́pio la.
42 E nɛ́pi àɔ gɛ́ sɔ̃iaàzi, ɔ̃ tã́api aà nɛ̀ à aà zȉ̀azȉa. Ɔ Yesu gȉ tã́apiɛ
à nɛ́pi gbã̏gbã, ɔ̃ à aà kpà aà maewa. 43 Lua iko zɔ̃ɔ yã́pi gbɛ̃́pii
kũ̏ gbãa.

---

* **9:19** Luk 9.7-8 † **9:35** Isa 42.1, Soũ 2.7, Luk 3.22

Gbɛ̃́ɔ lɛ́ ɛlɛa Yesu yãkɛawa píi, ɔ̃ a ò a ɩ̀waɔnɛ: 44 Aɔ yã́ɛ bee
kũa á nɔ̀sɛ guu. Wa Gbɛ̃naziɩ̀n Nɛ́ na gbɛ̃́ɔnɛ ń ɔziɩ̀ tia. 45 Aai yã́pi
dɔ̃o, a mi ulɛané, ɔ̃ aai mao, mɛ́ aa yã́pi laawà vɩ̀akɛ̀.

Tɛa Yesuzi
(Mat 8.19-22, 18.1-5, Maa 9.33-40)

46 Ɔ aa fɛ̀lɛ ń lɛkpaao dɛakɔ̃a yã́ musu. 47 Yesu làasoo pɔ́ kú ń
nɔ̀sɛ guu dɔ̃, ɔ̃ à nɛ́ sɛ zɛ̀ a saɛ. 48 A ònɛ́: Gbɛ̃́ pɔ́ nɛ́ɛ bee taa dɩ̀lɛ
ma ɩ̀wakɛ yã́i, ade ma dilɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ ma dilɛ sɔ̃, ade gbɛ̃́ pɔ́ ma zɩ̀
dɩ̀lɛɛ. Á gbɛ̃́ pɔ́ dɛ gbɛ̃́ kpɛɛ ũ á guu mɛ́ zɔ̃ɔ.
49 Ɔ Zãa yãsɛ̀ à mɛ̀: Mae, wa gbɛ̃e è àlɛ tã́ago ń n tɔ́o, ɔ̃ wá
ye gièɛ̀, kɛ́ ɩ̀liɔ tɛ́wázio yã́i. 50 Ɔ Yesu òɛ̀: Ásu gièɛ̀o, asa gbɛ̃́ pɔ́ i
íbɛlɛsɛánɔoá bàakpɛɛɛ.
51 Kɛ́ Yesu fɛlɛ taa luabɛ gɔɔ kà kãi, à mipɛ̀ Yelusalɛũwa. 52 Ɔ à
gbɛ̃́ɔ gbàɛ aa dɔaaɛ. Aa gɛ̀ gɛ̃̀ Samali bùsu zɔ̃ɛwiae guu sɔukɛiɛ̀.
53 Ɔ wɛ̃́lɛpideɔ i aà dilɛo, kɛ́ à mipɛ̀ Yelusalɛũwa yã́i. 54 Kɛ́ aà
ɩ̀waeɔ Zaaki ń Zãao è màa, aa mɛ̀: Dii, ń ye wà o tɛ́ bɔ luabɛ à
mɔ kṹmá yã̀?‡ 55 Ɔ Yesu lɩ̀li à gɩ̀nɛ́. 56 Ɔ aalɛ gɛ́ wɛ̃́lɛ pãleu.
57 Kɛ́ aa bɛ zɛ́u, gbɛ̃e mɔ ò Yesuɛ: Gu pɔ́ ńlɛ gɛ́u píi, máɔ tɛnziɛ.
58 Yesu òɛ̀: Gbɛ̃gbonaɔ ń tòo vɩ̀, bãɔ ń sakpɛ vɩ̀. Gbɛ̃naziɩ̀n Nɛ́ sɔ̃
a ɩ̀ampakɩ̀i vɩ̀o. 59 Yesu ò gbɛ̃pãlɛɛ: Mɔ tɛmazi. Ɔ gbɛ̃́pi mɛ̀: Dii,
to e ma de'ia kpagui gɩ̀a. 60 Yesu òɛ̀: Tó gɛɔ ń gɛɔ vɩ̀. Mpi sɔ̃ gɛ
kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i yã́ waasokɛ. 61 Gbɛ̃pãle ò lɔ: Máɔ tɛnzi Dii,
ãma to mà gɛ́ lɛzai ma bɛdeɔwa gɩ̀a.§ 62 Yesu òɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ soona
na a ɔzɩ̀ mɛ́ àlɛ a kpɛ gwa, ade i kɔ̃si ń kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́ioo.

10

Gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi ń plao zɩ̀a
(Mat 11.20-27, 13.16-17)

1 Bee gbɛa Dii gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi ń plao pãleɔ dɩ̀lɛ, ɔ̃ à ń zɩ̃́ gbɛ̃ɔn
plapla aaɔ dɔaaɛ wɛ̃́lɛɔ guu ń gu pɔ́ á ye gɛ́uɔ píi. 2 A ònɛ́:
Pɔkɛkɛa zɔ̃ɔ, a kɛ̀kɛnaɔ bílao. Á wabikɛ Budewa aà zɩ̀kɛnaɔ gbaɛ
pɔkɛkɛi. 3 Á dazɛu. Málɛ á zɩ̀ sãɔ ũ àwalɛwanaɔ guuɛaɔ! 4 Ásu
mɔkpɛ sɛo ge babalabɔɔ ge kyaleɔ. Ásu zɛ zɛ́u à fɔkpa gbɛ̃ewao.
5 Ua pɔ́ a gɛ̃u píi, à o gɩ̀a Lua uapi gba aafia. 6 Tó aafiade ku we,
á fɔ̀ aafiade a gɔ̃ɛ̀. Tó a ku we sɔ̃o, a ɛa suwáɛ. 7 Áɔ ku uapiu, à
pɔ́ pɔ́ wa kpàwá ble ge pɔmia, asa zɩ̀kɛna kà à a asea eɛ. Ásu àɔ
sɔ̃kɩ̀ikpakpao. 8 Wɛ̃́lɛ pɔ́ a gɛ̃u mɛ́ wà á dílɛ, à pɔ́ pɔ́ wà mɔ̀oɛ́ ble.
9 Á wɛ̃́lɛpi gyãeɔ gbã́gbã, í o gbɛ̃́ɔnɛ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̃́i kàńnɔ
kãi. 10 Tó a gɛ̃ wɛ̃́lɛu mɛ́ wɩ̀ á dilɛo sɔ̃, à bɔlɛ gãaɛ, í mɛ: 11 Baa
á wɛ̃́lɛ luutɛ̃ pɔ́ kpà wá gbáwa, wá kɔɔlɛowáɛ.* Áɔ dɔ̃ sã́asã kɛ́

‡ **9:54** 2Kia 1.9-16 § **9:61** 1Kia 19.20 * **10:11** Luk 9.5

kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i kà kãi. 12 Málɛ oɛ́, yã́kpalɛkɛgɔɔzĩ ĩa pɔ́ Lua
a da Sɔdɔũdeɔwa a ka wɛ̃́lɛpideɔ pɔ́wao.†
13 Waiyoo Kɔlazɛnideɔ! Waiyoo Bɛsaidadeɔ! Dabudabu pɔ́
má kɛ̀ á wɛ̃́lɛɔ guu, tó má kɛ̀ Tii ń Sidɔ̃o yãa, dɔ̃ wɛ̃́lɛpideɔ
zwã̀nkasaɔ kàkańla, aa zɔ̃̀lɛ tufua à gɛ̃̀gɛ̃ nɔ̀sɛlilɛa seela ũ.
14 Yã́kpalɛkɛgɔɔzĩ á ĩadama aɔ dɛ Tiideɔ ń Sidɔ̃deɔ pɔ́a.‡
15 Kapɛnaũdeɔ sɔ̃, á gbã zɔ̃ luawa yã̀? Wa ɔzɔ̃áziɛ e bɛdau.§
16 Ɔ Yesu ò a ĩwapiɔnɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ á yãmà, ade ma yãmàɛ. Gbɛ̃́
pɔ́ gĩázi, ade gĩmaziɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ gĩmazi sɔ̃, ade gĩ gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩziɛ.*
17 Gbɛ̃ɔn bàaɔ̃kwi ń plaopiɔ gɛ̀, ɔ̃ aa ɛ̀a sù ń pɔnao aa mɛ̀: Dii,
baa tã́aɔ misĩilɛwɛ̃ɛ n tɔ́ yã́i. 18 Yesu ònɛ́: Málɛ gugwa, ma Setãu
è à bã̀ɛ luabɛ lán loupilɛawa. 19 Ma iko kpàwá à táa'o mlɛ̃ɔ ń
sóiɔ ń á ibɛɛ gbãa píiowaɛ, pɔe a fɔ̃ à á kɛĩao.† 20 Ń beeo ásu
pɔnakɛ ń mi pɔ́ tã́aɔ ĩ siilɛɛ́oo. Á pɔnakɛ á tɔ́ pɔ́ kú taalau luabɛ
yã́i.
21 Zĩbeezĩ Lua Nisĩna Yesu pɔ kɛ̀na maamaa à mɛ̀: Baa, zĩ́lɛ
ń musuo Dii, lá n yã́ beeɔ ùlɛ yãdɔ̃naɔnɛ ń ɔ̃nɔnaɔ, mɛ́ n bɔò
ladɔ̃nsaiɔnɛ, ma n sáaukɛ̀. Ao, Baa, bee kàngu màa. 22 Ma Mae
pɔ́pii nàmɛɛ ma ɔzĩɛ. Gbɛ̃e Lua Nɛ́ dɔ̃o, mɛ́ i kɛ Mae Lua bàasio,
mɛ́ gbɛ̃e Mae Lua dɔ̃o, mɛ́ i kɛ aà Nɛ́ ń gbɛ̃́ pɔ́ Nɛ́pi yei aà ɔlɔnɛ́ɔ
bàasio.
23 Ɔ Yesu aɛdɔ̀ a ĩwaɔwa a ònɛ́ ńtɛ̃ɛ: Báaadeɔn á ũ yã́ pɔ́ álɛ e
ń wɛ́o yã́i. 24 Málɛ oɛ́, ãnabiɔ ń kíaɔ ku yãa dasi, aa ye yã́ pɔ́ álɛ
eɔ e, aai eo. Aa ye yã́ pɔ́ álɛ maɔ ma, aai mao.

Samali gbɛ̃maa

25 Ikoyãdɔ̃nae mɛ́ fɛ̀lɛ lɛ́ líkpalɛ Yesuwa à mɛ̀: Mɛtulu,
kpelewa má kɛ mà àizãna ei? 26 Yesu òɛ̀: Kpelewa a ku Mɔizi
ikoyã guui? Ni a kyokɛ ǹ ma kpelewa ni? 27 Gbɛ̃́pi wèwà à mɛ̀:
Nyɔ̃ ye Dii n Luazi ń nɔ̀sɛmɛndoo teasisai n gbãa pua lɛ́u, n sɔ̃
iɔ kuwà,‡ níɔ ye n gbɛ̃́deezi lán nzĩa wɛ̃niwa.§ 28 Yesu òɛ̀: N wè
maaɛ. Nyɔ̃ kɛ màa, ńyɔ̃ɔ ku.* 29 Ɔ gbɛ̃́pi ye yãnakpa azĩawa, ɔ̃ à
Yesu là à mɛ̀: Démɛ ma gbɛ̃́dee ũi?
30 Ɔ Yesu òɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ bɔ̀ Yelusalɛũ àlɛ gɛ́ Yeliko, ɔ̃ kpã́iwɛliwɛɔ
kpàaũaànɔ. Aa aà pɔ́ɔ sĩwà, aa aà gbɛ̃̀ dúuduu e à kà gaa. Ɔ aa
aà tò we, aa gɛ̃̀zɛa. 31 Á mɔ lè sa'onae zɛ́ doũpi sɛ̀. Kɛ́ à aà è, ɔ̃
à dɔ̀aàzi. 32 Màaɛ lɔ kɛ́ Levii buie kà gupiu, à aà è, ɔ̃ à dɔ̀aàzi.
33 Samali bùsu gbɛ̃e bɛ zɛ́piu. Kɛ́ à mɔ̀ aà è, ɔ̃ à kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ. 34 Á
sɔ̃̀aàzi, à ɛsɛ mà aà gu pɔ́ kɛ̀ĩaɔwa ń nísio ń vɛ̃ɛo, à pɔ́ yèyewà.
Ɔ à aà sɛ dĩ a zàaĩna kpɛ, à gɛ̀aànɔ nibɔɔ pilakĩi. Ɔ à aà gwà

† **10:12** Daa 19.24-28 ‡ **10:14** Isa 23.1-18, Yoɛ 4.1-4 § **10:15** Isa 14.13-15
* **10:16** Luk 9.48 † **10:19** Soũ 91.13 ‡ **10:27** Iko 6.5 § **10:27** Lev 19.18
* **10:28** Lev 18.5

we. 35 Kɛ́ gu dɔ̀, ɔ̃ à ɑ̃́nusu ɔwatɛ̃ bɔ̀ mɛ̀n pla a kpà pilakɪ̃idewa
à mɛ̀: N aà gwamɛɛ. Tó n ɛa n ɔ̃ablè dɛ beea aà yɑ̃́ musu, má a
ɪ̃abonɛ, tó ma su.

36 Tɔ̀ɔ, gbɛ̃ɔn àaɔ̃piɔ guu, an démɛ gbɛ̃kɛkɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ kpɑ̃́iɔ
kpàaũaànɔpiɛi? 37 A wèwà à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ wɛ̃nadɔ̃̀ɛɛ. Ɔ Yesu ò̀ɛ̀:
Gɛ ǹ kɛ màa sɔ̃.

Yesu kua Maata ń Maliamao bɛ

38 Gɔɔ pɔ́ aa bɛ zɛ́u, aa kà wɛ̃́lɛu, ɔ̃ nɔɛ pɔ́ wɪ̀ mɛ Maata Yesu
dɪ̀lɛ. 39 A dɑ̃una vɪ̀, wɪ̀ mɛ Maliama, à zɔ̃̀lɛ Dii gbázɪ̀, àlɛ aà
yɑ̃ma. 40 Kɪ̀na zɪ̀ dà Maatala, ɔ̃ à mɔ̀ Yesu kɪ̃́i à mɛ̀: Dii, kɛ́ ma
dɑ̃una ma to zɪ̀piɛ mado, i kɛnɛ yɑ̃e ũo lé? Oɛ̀ aà dɔmalɛ. 41 Ɔ
Dii wèwà à mɛ̀: Maata, Maata, ńlɛ yɑ̃e kɑ̃̀akɛ, ńlɛ ɪ̀ada nzɪ̀awa
ń yɑ̃́ɔ dasi. 42 A mɛ̀ndo mɛ́ zɛvɪ̀. Maliama baa maa sɛ̀ mɛ́ wa
siwào.

11

Wabikɛa
(Mat 6.9-15, 7.7-11)

1 Zɪ̀ewa Yesu lɛ́ wabikɛ guei. Kɛ́ a làa, aà ɪ̀wae ò̀ɛ̀: Dii,
wabikɛa dawɛ̃ɛ lá Zɑ̃a dà a ɪ̀waɔnɛwa. 2 Ɔ a ònɛ́: Tó álɛ wabikɛ,
àli mɛ:
Baa, to wà dɔ̃ kɛ́ n kua adoa.
To kpala pɔ́ bɔ̀ n kɪ̃́i bɔ gupuau.
3 Wá gba ú pɔ́ wáɔ ble lá gu lɛ́ dɔ.
4 Wá duuna kɛ̃́wá,
asa wi gbɛ̃́ pɔ́ tàaekɛ̀wɛ̃ɛɔ kɛ̃ píiɛ.
Nsu to wà fu yɔ̃awao.
5 Ɔ a ònɛ́: Gbɛ̃e mɛ́ gbɛ̃na vɪ̀, ɔ̃ à gɛ̀ aà kɪ̃́i wɛɛdo a ò̀ɛ̀: Ma mɔ
n kɪ̃́iɛ, pɛ̃ɛ sɛ̃amɛɛ mɛ̀n àaɔ̃. 6 Nibɔe pɪ̀laa tiaɛ, má pɔe vɪ̀ mà
kpawào. 7 Ɔ aà gbɛ̃napi wèwà za kpɛa à mɛ̀: Nsu ɪ̀adaao, ma
zɛtà kɔ̀. Ma ta kpɛ́u ń ma nɛ́ɔ, má fɔ̃ fɛlɛ mà kpamao. 8 Málɛ oɛ́,
baa tó i fɛlɛ kpàwà gbɛ̃nakɛ yɑ̃́io, a fɛlɛ pɔ́ pɔ́ a yei kpawà kɛ́ a
zɛazi yɑ̃́i. 9 Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, à wabikɛ, Lua i kpáwá. A wɛɛlɛ, í
e. A gbalɛ, Lua i wɛ̃ɛ́. 10 Asa gbɛ̃́ pɔ́ wabikɛ̀, wɪ̀ aà gbaɛ, gbɛ̃́ pɔ́
pɔ́ wɛ̀ɛlɛ ɪ̀ eɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ gbalɛ̀, wa wɛ̃ɛ̀. 11 A gbɛ̃́ pɔ́ á nɛ́ɔ vɪ̀, tó á
nɛ́ kpɔ wabikɛ̀wá, á démɛ a píligona kpawài? 12 Ge tó à kogbe
wabikɛ̀wá, á démɛ a sói kpawài? 13 Baa ń á vɑ̃ikɛo, lá á pɔmaa
kpaa á nɛ́ɔwa dɔ̃, á Mae pɔ́ kú musu a a Nisɪ̀na kpa gbɛ̃́ pɔ́ a
wabikɛ̀wawao lé?

Tɑ̃́agoa
(Mat 12.22-30,43-45, Maa 3.20-27)

14 Yesu lɛ́ tɑ̃́a swɑ̃do go gbɛ̃́wa. Kɛ́ à tɑ̃́api gò, swɑ̃dopi nà
yɑ̃'oawa, ɔ̃ yɑ̃́pi bɔ̀ bíla saɛ. 15 Ɔ an gbɛ̃eɔ mɛ̀: I tɑ̃́agonɛ́ ń tɑ̃́aɔ kí

Beezebu tɔ́oɛ. 16 Ɔ gbɛ̃pãleɔ lɛ́ líkpalɛwà, aa gbɛ̀awa aà seelae
kɛnɛ́ ń Lua gbãao. 17 Lá Yesu ń làasoo dɔ̃, ɔ̃ a ònɛ́: Kpala pɔ́ a
gbɛ̃́ɔ íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o a midɛ. Ua pɔ́ a gbɛ̃́ɔ íbɛlɛsɛ̀ ń kɔ̃o a gɔ̃ bɛzi̇̃
ũɛ. 18 Tó Setãu íbɛlɛsɛ̀ ń a gbɛ̃́ɔ, kpelewa aà kpala aɔ zɛai? Má
ò màa kɛ́ i mɛ mi tã́agonɛ́ ń Beezebu tɔ́o yã́iɛ. 19 Tó Beezebu tɔ́
mi tã́agoò, á gbɛ̃́ɔ i̇̀ go ń dé tɔ́o ni? Beewa ázi̇̃a gbɛ̃́ɔ yã́'i̇̃ikpàwá.
20 Lá ma tã́agoamaá Lua ɔgbɛɛ, àɔ dɔ̃ kɛ́ kía pɔ́ Lua kpà kpalau á
ki̇̃́i lèn we. 21 Tó gɔ̃sa gbãa gɔ̃kɛbɔɔ kũa, àlɛ a ua dɔ̃́aò, aà àizɛɛɔ
i̇̀ɔ aafiaɛ. 22 Ãma tó gbɛ̃́ pɔ́ a gbãa dɛaàla mɔ̀ gɛ̃̀ à aà gbɛ̃̀, a aà
gɔ̃kɛbɔ pɔ́ a a náai vi̇̃ɔ sɛ́lɛ, i aà àizɛɛɔ biilɛnɛ́. 23 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ ma
gbɛ̃́ ũo, ma ibɛɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ lí pɔ́ kãaamanɔo, àlɛ fãaaɛ.
24 Tó wà tã́a gò gbɛ̃́ɛ, i̇̀ɔ liaaliaa gugiiu àɔ gbɛ̃́ wɛɛlɛ à diɛ̀ɛ. Tó i
eo, i̇̀ mɛ: Má ɛa ta ma sɔ̃́ ziwaɛ. 25 Tó à tà we, i̇̀ e a bɛ ado, à zu'ò,
à azi̇̃a kɛ̀kɛ wásawasa, 26 ɔ̃ i̇̀ ɛa gɛ tã́a pɔ́ an vãi dɛalaɔ sɛ́lɛ suńnɔ
mɛ̀n sopla, aai̇̀ diɛ̀. Beewa gbɛ̃́pi gwea gbɛzã vãi i̇̀ dɛ a káaua.
27 Kɛ́ Yesu lɛ́ o màa, wà nɔɛe mà, à pũ̀na zã guu à mɛ̀:
Báaaden nɔɛ pɔ́ n i à yɔ̃́ kpàma ũ. 28 Ɔ Yesu mɛ̀: Báaadeɔn gbɛ̃́
pɔ́ aa Lua yãmà aa kũaɔ ũ dɛ beea.

Seela gbɛaa Yesuwa
(Mat 6.22-23, 12.38-42)

29 Gbɛ̃́ɔ nɔ̀nɔaa, ɔ̃ Yesu mɛ̀: Gbãgbɛ̃ɔ vãi. Aai̇̀ seela gbɛaa,
ãma má seelae kɛnɛ́o, sema Yonasi pɔ́. 30 Lá Yonasi dɛ seela
ũ Ninivadeɔnɛ,* màa Gbɛ̃nazi̇̃n Nɛ́ aɔ dɛ seela ũ gbãgbɛ̃ɔnɛ.
31 Yã́kpalɛkɛgɔɔzi̇̃ gɛɔmidɔki̇̃i oi nɔɛ kía a fɛlɛ yãda gbãgbɛ̃ɔlaɛ,
asa à bɔ̀ za tɔɔlɛ lɛ́wa à mɔ̀ Salomɔɔ ɔ̃nɔyã maiɛ,† mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a
zɔ̃ɔ dɛ Salomɔɔa ku la. 32 Yã́kpalɛkɛgɔɔzi̇̃ Ninivadeɔ fɛlɛ yãda
gbãgbɛ̃ɔlaɛ, asa kɛ́ Ninivadeɔ Yonasi waaso mà, aa nɔ̀sɛli̇̀lɛɛ,‡
mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ Yonasia ku la.
33 Wi̇̃li filia na wà dilɛ gusɔɔnauo ge wà pɛ̃na kúlɛwào. Wi̇̃ di
bábanawaɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ gɛ̃ɔ gupua e.§ 34 N wɛ́ mɛ́ n mɛ filia ũ.
Tó n wɛ́ kú gudoũ, n mɛ̀ píi aɔ gupua vi̇̃ɛ. Tó n wɛ́ kú plapla sɔ̃,
n mɛ̀ píi aɔ gusia vi̇̃ɛ. 35 Ayãmɛto laaika kɛ́ gupua pɔ́ ńlɛ e ń vi̇̃
su àɔ dɛ gusia ũo. 36 Tó n mɛ̀ píi gupua vi̇̃ mɛ́ a kee ku gusiauo,
aɔ gupu wásawasa lándɔ̃ filia í dɔmawaɛ.

Zɔadɔa Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń Falisiɔwa
(Mat 23.1-36, Maa 12.38-40, Luk 20.45-47)

37 Kɛ́ Yesu yã'ò a làa, ɔ̃ Falisie wabikɛ̀wà aà mɔ pɔbleanɔ, ɔ̃ à
gɛ̃̀ zɔ̃̀lɛ. 38 Kɛ́ Falisipi è i ɔpipi lá aai̇̀ kɛwa à gbàsa lɛ́ pɔbleo, à bɔ̀
aà saɛ. 39 Ɔ Dii òɛ̀: Ã Falisiɔ i gbãbɔ bisaɔ kpɛɛ ń taɔ, kási bi̇̃i ń

* **11:30** Yon 3.4 † **11:31** 1Kia 10.1-10 ‡ **11:32** Yon 3.5 § **11:33** Luk 8.16

yɑ̃vɑ̃ikɛao mɛ́ á nɔ̀sɛ pà. 40 Sɔũɔ! Lua pɔ́ a kpɛ kɛ̀ i a guu kɛo lé?
41 A pɔ́ pɔ́ kú á taɔ guu dɑ̃ wɛ̃nadeɔnɛ, á tapiɔ i gɔ̃ɛ́ gbɑ̃lɛsai.
42 Waiyoo á Falisiɔ! I toeɔ dosina ń kpɛaanao ń dopɔɔ píi
kwide kpa Luawa,* ɔ̃ i pɑ̃kpa yɑ̃́gɔ̃gɔ̃a a zɛ́wai ń yea Luapizio.
Yɑ̃́ beeɔ mɛ́ dɛ àɔ kũa pɑ̃kpaa a kǐniɔzi sai. 43 Waiyoo á Falisiɔ!
Iɔ ye zɔ̃lɛa gumaaɔu lousisikpɛu, iɔ ye wàɔ fɔkpakpawá gɑ̃aɛ.
44 Waiyoo ápiɔ! A dɛ lán mia kpɛɛna pɔ́ wǐɔ táa'owà dɔ̃saiwaɛ.
45 Ɔ ikoyɑ̃dɔ̃nae ɔ̀ɛ̀: Mɛtulu, tó ń ò màa, ńlɛ wá sɔ̃sɔ̃ sɔ̃ɛ.
46 Yesu mɛ̀: Waiyoo á ikoyɑ̃dɔ̃naɔ sɔ̃! I gbɛ̃́ɔ da asosɛa zǐ'ũu,
mɛ́ ili ɔdamá ń a sɛaoo, baa ɔton do. Waiyoo ápiɔ! 47 I pɔ́ bo
ɑ̃nabi pɔ́ á deziɔ ń dɛdɛɔ miaɔwa dɔngu yɑ̃́i. 48 Bee lɛ́ ɔlɔ gbɛ̃́ɔnɛ
kɛ́ a zɛ ń á deziɔ yɑ̃kɛaɔɛ. Aa ɑ̃nabiɔ dɛ̀dɛ, ɔ̃ álɛ pɔ́ bo ń miaɔwa.
49 Ayɑ̃mɛto Lua ɔ̃nɔ guu à mɛ̀ á ɑ̃nabiɔ ń zǐnaɔ gbaɛwá, í ń gbɛ̃eɔ
dɛdɛ, í ǐada ń gbɛ̃eɔwa. 50 Lua a ɑ̃nabi pɔ́ wà ń dɛdɛ za dṹnia
daalɛgɔɔ e gbɑ̃ɔ au tɔsi gbɑ̃gbɛ̃ɔpiɔwa. 51 Ao, málɛ oɛ́, za Abɛli
dɛa† e à gɛ̀ pɛ̀ Zakali pɔ́ wa dɛ̀ sa'okǐi ń Lua kpɛ́o zɑ̃nguowa,‡
Lua a ń au tɔsi gbɑ̃gbɛ̃ɔwaɛ. 52 Waiyoo á ikoyɑ̃dɔ̃naɔ! A dɔ̃a
zɛ́ kili wò. I gɛ̃uo, mɛ́ a gi gbɛ̃́ pɔ́ aa ye gɛ̃uɔnɛ. 53 Kɛ́ Yesu bɔ̀
we, Mɔizi ikoyɑ̃danɛdeɔ ń Falisiɔ aà lè pɑ̃sǐpɑ̃sǐ, aalɛ yɑ̃́ dasi
lalawà, 54 aalɛ aà kpakpa kɛ́ aa e wà aà kũ yɑ̃́ pɔ́ àlɛ o guuɛ.

12

Zɛa ń Yesuo gbɛ̃́ɔ aɛ
(Mat 10.19-33)

1 Gɔɔ bee bíla nɔ̀nɔaaaàzi, wa ń lɛ́ dɔ̃o, e aalɛ
kɛ̀sɛpɛlɛpɛlɛkɔ̃wa, ɔ̃ à yɑ̃'ò a ǐwaɔnɛ gǐa à mɛ̀: A laaika Falisiɔ
mɔafilii, ǐ lińla lán pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛwaɛ. 2 Yɑ̃́ pɔ́ ulɛa a bɔ gupuau píi.
Asiiyɑ̃e ku kɛ́ wa gí dɔ̃io.* 3 Beewa yɑ̃́ pɔ́ á ò gusiau, wa ma
gupuau, mɛ́ asiiyɑ̃ pɔ́ á ò kɔ̃ swɑ̃́u làasiu, wa a kpàwakɛ gɑ̃aɛ.
4 Ma gbɛ̃naɔ, málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ a á dɛ mɛ́ a gbɛa a fɔ̃ yɑ̃e kɛɛ́
lɔo, ásu vǐakɛɛ̀o. 5 Má gbɛ̃́ pɔ́ dɛ à vǐakɛɛ̀ oɛ́. A vǐakɛ Lua pɔ́ gbɛ̃́
zua tɛ́ guu aà ga gbɛa iko vǐɛ. Ao, málɛ oɛ́, à vǐakɛ aàpiɛ. 6 Wǐli
gòlegolena mɛ̀n sɔo yía daa plao lé? Kási baa a mɛ̀ndo yɑ̃́ lí sɑ̃́
Luaguo. 7 Baa á mikɑ̃ɔ, a a lɛ́ dɔ̃. Ásu vǐakɛo, á dɛ gòlegolen
dasiɔla.
8 Málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀manɔ gbɛ̃́ɔ aɛ, Gbɛ̃nazǐn Nɛ́ a zɛaànɔ Lua
malaikaɔ aɛ. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ lelekpàmazi gbɛ̃́ɔ aɛ sɔ̃, má lelekpaaàzi
Lua malaikaɔ aɛ. 10 Tó gbɛ̃́ Gbɛ̃nazǐn Nɛ́ bɛ̀ɛbò, Lua a aà kɛ̃́.
Ama tó gbɛ̃́ Lua Nisǐna tɔbɛ̃ɛsǐ, a kɛ̃a vǐo. 11 Tó wàlɛ gɛ́ánɔ
yɑ̃́kpalɛu lousisikpɛu ge kíaɔ ń gbɑ̃adeɔ aɛ, ásu bílikɛ bɔkǐi

* **11:42** Lev 27.30 † **11:51** Daa 4.8 ‡ **11:51** 2Lad 24.10-21 * **12:2** Luk 8.17

yɔ̃́wao ge yɔ̃́ pɔ́ á o, 12 asa Lua Nisɨ̃na mɛ́ a yɔ̃́ pɔ́ dɛ à o daɛ́
zɨ̃beezɨ̃.

Aizɛɛ
(Mat 6.19-34)

13 Zã guu gbɛ̃e ò Yesuɛ: Mɛtulu, o ma vɨ̃̀iɛ aà ma asea kpaa
wá túbi guu. 14 Ɔ a wèwà à mɛ̀: Ma gbɛ̃́, démɛ ma dilɛ á
yɔ̃́kpalɛkɛna ũi ge á yãgɔ̃gɔ̃na? 15 Ɔ a ò bílaɛ: Aɔ ázɨ̃a kũa dɔ̃.
A laaika pɔ́pii bɨ̃ikɛai, asa àizɛɛá gbɛ̃nazɨ̃na wɛ̃ni no, baa tó a
zɔ̃ɔ.
16 Ɔ à yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Ɔdee mɛ́ kú, aà bua blɛkɛ̀ɛ̀ maamaa, 17 ɔ̃
à làasookɛ̀ à mɛ̀: Má kɛ kpelewa ni? Má blɛwɛkakɨ̃i vɨ̃o. 18 Ɔ à
mɛ̀: Lá má kɛn kɛ: Má a blɛwɛkakɨ̃iɔ gbooɛ, mí a zɔ̃ɔɔ bobo, mí
a pɔ́wɛna káu píi ń ma àizɛɛɔ, 19 mí o mazɨ̃aɛ: Ma gbɛ̃́, ń kṹsũa
vɨ̃ zɔ̃ɔ, a kannɔ wɛ̃ ũma? Kɔ̃́ma bo, pɔble, imi, pɔnakɛ. 20 Ɔ Lua
òɛ̀: Sɔũ, gwãasɨ̃naɛ bee má n wɛ̃ni gbɛama. Sɔu pɔ́ ń kɛ̀ a gɔ̃ dé
pɔ́ ũɛ? 21 Màa aɔ dɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ àizɛɛ kãaa azɨ̃aɛ mɛ́ a dɛ ɔde ũ
Luaɛoo.
22 Ɔ a ò a ɨ̃waɔnɛ: Ayãmɛto málɛ oɛ́, ásuli á wɛ̃ni kɔ̃̀akɛ pɔblea
yɔ̃́ musuo, ásuli á mɛ kɔ̃̀akɛ pɔkasa yɔ̃́ musuo. 23 Wɛ̃ni dɛ
pɔbleala, mɛ dɛ pɔkasala. 24 A gbagbaaɔ gwa. Aali pɔ́tɔ̃o, aali
pɔkɛkɛo, aa dɔ̃ ge gbà zòolo vɨ̃o, mɛ́ Lua ɨ̃ ń gwa. A dɛ bãɔla
zɔ̃ɔo lé? 25 A guu démɛ a fɔ̃ à a wɛ̃ni gbɔ̃̀a kɔ̃́fĩ, baa gɔɔ do,
a yãkãakɛa guui? 26 Lá á yɔ̃́ yɔɔnapi fɔ̃o, bɔ́yãi álɛ yɔ̃́ kɨ̃niɔ
kɔ̃̀akɛi? 27 A lá vudeɔ gwa sɛ̃u lá aa dɛ. Aali zɨ̃kɛo, aali bua tão.
Málɛ oɛ́ baa Salomɔɔ ń a ɔdekɛo,† i ula e dà a maa kà an keewao.
28 Luanaaifɛ̃nɛndeɔ! Sɛ̃̀a lá pɔ́ kú gbã mɛ́ a tɛ́kũ zia, lá Lua ɨ̃ pɔ́
nai màa, wa á pɔ́ o lɔe? 29 Asu to pɔ́ pɔ́ á ble ge pɔ́ pɔ́ á mi yɔ̃́
dɔaaɛ́o. Asu bílikɛo. 30 Pɔ́piɔ píi yɔ̃́ ɨ̃ dɔaa dṹnia gbɛ̃́ɔnɛ, ãma á
Mae dɔ̃ kɛ́ á ye pɔ́piɔi. 31 A to kpala pɔ́ bɔ̀ aà kɨ̃́i yɔ̃́ dɔaaɛ́, i pɔ́piɔ
kaaɛ́. 32 Ma kpàsa nɛ́na gbɛ̃́ɔ, ásu vɨ̃akɛo, asa à kà á Maegu kɛ́ à
á kpá kpalapiu. 33 A pɔ́ pɔ́ á vɨ̃ɔ yía, í wɛ̃nadeɔ gba a ɔ̃a. A mɔkpɛ
pɔ́ lí zikũo zɔ̃, luabɛ àizɛɛ pɔ́ lí láao kákɨ̃i ũ. Kpɔ̃́i a sɔ̃i weo, kɔ̀ɔ
a pɔ́ ɔ̃̀ɔkpa weo. 34 Gu pɔ́ á àizɛɛ kúu, wekɨ̃i ɔ̃ á laai ɨ̃ɔ kuu.

Zɨ̃kɛn náaide laaide
(Mat 24.45-51)

35 Aɔ ku sɔu guu, à tó á filia àɔ naa, 36 íɔ dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ń dii
sua ń nɔsɛpɔnakɛao dãɔwa, kɛ́ gɔɔ pɔ́ à kà mɛ́ à gbalɛ̀, aa e zɛwɛ̃ɛ̀
gɔ̃̀ɔ. 37 Báaadeɔn zɨ̃kɛna pɔ́ an dii a ń lé bɛ̃́ɛ a sugɔɔpiɔ ũ. Sɨ̃ana
málɛ oɛ́, diipi a a pɔ́ɔ kɛkɛ ye, i ń zɔ̃lɛ, i pɔblea kãaanɛ́. 38 Baa
tó à kà wɛɛdo ge gufɛ̃nɛ, tó à ń lé màa, báaadeɔn ń ũ. 39 Aɔ yɔ̃́ɛ
bee dɔ̃. Tó uabele kpɔ̃́i mɔ́gɔɔ dɔ̃, a wei aà a kpɛ́ gbooo. 40 Apiɔ
sɔ̃ àɔ kú ń sɔuo, asa Gbɛ̃nazɨ̃n Nɛ́ a mɔ gɔɔ pɔ́ á wɛ́ dɔiwao.

† **12:27** 1Kia 10.4-7

[41] Piɛɛ mɛ̀: Dii, wá yɑ̃́i n yɑ̃́pi lɛ̀ɛũia, ge gbɛ̃́piiɛ? [42] Dii mɛ̀: Dén
ziia náaide laaide pɔ́ aà dii a a zi̋kɛnaɔ naɛ̀ a ɔzi̋ aàli blɛ kpámá
a gɔɔwa ũi? [43] Báaaden zi̋kɛna pɔ́ aà dii aà lè, àlɛ kɛ màa a sugɔɔ
ũ. [44] Si̋ana málɛ oɛ́, a a àizɛɛ píi naɛ̀ a ɔzi̋ɛ. [45] Tó zi̋kɛnapi ò a sɔ̃u
a dii sua lɛ́ gɛ̃gɛ̃ sɔ̃, i fɛlɛ na zɔnɔɛ ge gɔ̃ɛɔ gbɛ̃gbɛ̃awa, iɔ ulatɑ̃ble,
iɔ wɛ̃dɛ kɛ, [46] aà dii a su gɔɔ pɔ́ aà wɛ́ dɔiowaɛ, zaa pɔ́ a dɔ̃owa, i
aà zɔ̃ɛzɔ̃ɛ, i aà baa daaa ń luayɑ̃dansaiɔ. [47] Zi̋kɛna pɔ́ a dii pɔeɑ̃
dɔ̃ mɛ́ i sɔukɛ à aà pɔeɑ̃ kɛ̀o, wa aà gbɛ̃ dúuduuɛ. [48] Zi̋kɛna pɔ́ a
dii pɔeɑ̃ dɔ̃o, mɛ́ à yɑ̃́ pɔ́ dɛ wà aà gbɛ̃ kɛ̀ sɔ̃, wa aà gbɛ̃ yɔɔɛ. Gbɛ̃́
pɔ́ Lua aà gbà zɔ̃ɔ ɔ̃ Lua a wɛɛlɛwà zɔ̃ɔ. Gbɛ̃́ pɔ́ Lua pɔ́ nàɛ a ɔzi̋
zɔ̃ɔ, a gbɛawà dɛńla.

Kɔ̃kpaalɛa Yesu yɑ̃́i
(Mat 5.25-26, 10.34-36, 16.2-3)

[49] Tɛ́ ma mɔ sɔ̃i dṹniawa, mɛ́ málɛ wɑ̃ maamaa kɛ́ tɛ́pi kũ sa.
[50] Má ga vi̋ mà siu. Má kú làasoo guu e à gɛ kɛò. [51] Álɛ e ma mɔ
kɛ́ gbɛ̃́ɔ aaɔ na ń kɔ̃o dṹniau yɑ̏? Aawo! Málɛ oɛ́, kɔ̃kpaalɛa yɑ̃́i
ma mɔi. [52] Za tia ua pɔ́ gbɛ̃ɔn sɔo kuu aa kɔ̃kpaalɛɛ. Gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ
bɔ gbɛ̃ɔn plaɔ kpɛ, gbɛ̃ɔn plaɔ bɔ gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ kpɛ. [53] Mae a bɔ a
nɛgɔ̃ɛ kpɛ, nɛgɔ̃ɛ i bɔ a mae kpɛ. Da a bɔ a nɛnɔɛ kpɛ, nɛnɔɛ i bɔ
a da kpɛ. Zɑ̃́ da a bɔ nɔzɑ̃e kpɛ, nɔzɑ̃e i bɔ a zɑ̃da kpɛ.‡

[54] Yesu ɛ̀a ò bílaɛ: Tó á è lou lɛ́ sisi gukpɛ, i o gɔ̏ɔ lou a ma, ɔ̃
i̋ kɛ màa. [55] Tó á è i̋ana lɛ́ bɔ gɛɔmidɔki̋i oi, i o gu a wɑ̃, ɔ̃ i̋ wɑ̃.
[56] Mɔafilideɔ! Á tɔɔlɛ ń luabɛo wɛ́ dɔ̃, mɛ́ á gɔɔɛ bee yáasi dɔ̃ sɔ̃o
bɛ?

[57] Bɔ́yɑ̃i á yɑ̃kɛkɛa a zɛ́wa dɔ̃ ázi̋ao ni? [58] Tó n ibɛɛ lɛ́
gɛnnɔ yɑ̃́kpalɛu, kɔaikɛ aà n kɛ̃ za zɛ́u, kɛ́ asu n gálɛ gɛnnɔ
yɑ̃́kpalɛkɛna ki̋io yɑ̃́i. Asa yɑ̃́kpalɛkɛnapi a n kpa dɔaiwaɛ,
dɔaipi i n dakpɛu. [59] Málɛ onɛ, ńyɔ̃ bɔ weo e ǹ gɛ ǹ fi̋api bo píi.
Baa tɑ̃nga a gɔ̃ tɛnzio.

13

Nɔ̀sɛlilɛa

[1] Gɔɔ bee gbɛ̃ɛɔ mɔ̀ Galile gbɛ̃́ pɔ́ Pilati ń dɛdɛ à ń au yɑ̏alɛ
ń ń sa'obɔ auoɔ yɑ̃́ si̋u Yesuɛ. [2] Ɔ Yesu ònɛ́: Kɛ́ Galile gbɛ̃́piɔ
gaa kɛ̀ màa, álɛ e an duuna dɛ Galile gbɛ̃́ ki̋niɔla yɑ̏? [3] Aawo!
Málɛ oɛ́, tó i nɔ̀sɛlilɛo, ápii á kaalɛ láńwaɛ. [4] Gbɛ̃ɔn bao plasai
pɔ́ Siloe kalanga kwɛ̀má aa gàgaɔ sɔ̃, álɛ e an tàae dɛ gbɛ̃́ ki̋ni pɔ́
kú Yelusalɛũɔla yɑ̏? [5] Aawo! Málɛ oɛ́, tó i nɔ̀sɛlilɛo, ápii á kaalɛ
láńwaɛ.

[6] Ɔ à yɑ̃́ɛ bee lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ kaadɔɛnli bà a swaluu, ɔ̃
à gɛ̀ a nɛ́ wɛɛlɛi, i eo. [7] Ɔ a ò a zi̋kɛnaɛ: Gwa, a wɛ̏ àaɔ̃n la, kɛ́
mi mɔ nɛ́ wɛɛlɛi kaadɔɛnapiwa, mili eo. Zɔ̃. Wá tó à gusi pɑ̃ yɑ̏?

‡ **12:53** Mis 7.6

8 Ɔ zi̋kɛnapi òɛ̀: Mae, to we wɛ̃a lɔ. Má gubi mà liaiɛ, mí zùgbɔ̃
kau. 9 A gí nɛ'ii ziia? Tó i i sao, mí zɔ̃.

Nɔɛ kaaũa gbɑ̃́gbɑ̃a

10 Kɑ̃́mabogɔɔe zi̋ Yesu lɛ́ yɑ̃danɛ́ lousisikpɛu. 11 Nɔɛe ku we,
tɑ̃́a aà kɔ̃̀ɔkũ̀ à kàaànɔ wɛ̃̀ bao plasai. Iɔ kooaɛ, i̋li fɔ̃ pòo baa
yɔɔo. 12 Kɛ́ Yesu aà è, ɔ̃ à aà si̋si à mɛ̀: Nɔɛ, n kɔ̃̀ɔkɛ gòma. 13 Ɔ à
ɔnàwà. Wegɔ̃ɔ à pòo, ɔ̃ à Lua sáaukpà.

14 Ɔ lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ pà, kɛ́ Yesu aà gbɑ̃̀gbɑ̃ kɑ̃́mabogɔɔzi̋
yɑ̃́i, ɔ̃ à fɛ̀lɛ ò bílaɛ: Gɔɔ soolo mɛ́ kú kɛ́ wi̋ zi̋kɛu.* Ali mɔ́ wà
á gbɑ̃́gbɑ̃ gɔɔ beeɔwa, kɑ̃́mabogɔɔzi̋ bàasi. 15 Ɔ Dii a zɑ̃si̋wà à
mɛ̀: Mɔafilideɔ! Kɑ̃́mabogɔɔzi̋ á baade lí a zu ge zàa'i̋na polo a
dɔki̋i à gɛ̀ í kpàwào lé? 16 Ablahaũ bui nɔɛɛ bee sɔ̃, Setɑ̃u aà yè
wɛ̃̀ bao plasaiɛ. Aà bapi poloawà kɑ̃́mabogɔɔzi̋ zɛ́ vi̋o lé? 17 Kɛ́
a ò màa, ɔ̃ wí aà ibɛɛɔ kũ̀ píi, ɔ̃ bíla pɔ kɛ̀na dabudabu pɔ́ àlɛ
kɛɔwa píi.

Yɑ̃lɛɛũa ń kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋io
(Mat 7.13-14, 21-23, 13.31-33, Maa 4.30-32)

18 Ɔ Yesu mɛ̀: Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i bɔ̀ bɔ́wà ni? Bɔ́ má lɛɛũ̀òi?
19 Doe ku a wɛ́na bɔ̀ lán ɛfɔ wɛ́nawa, ɔ̃ gbɛ̃e sɛ tɔ̃̀ a kaau. Kɛ́ à
bɔ̀lɛ à kɛ̀ lí ũ, ɔ̃ bɑ̃ɔ mɔ̀ pɛ̀pɛ a gɔ̃naɔwa.

20 Ɔ a ò lɔ: Bɔ́ má kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i lɛɛũ̀òi? 21 A bɔ̀ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ
pɔ́ nɔɛ sɛ kà pɛ̃ɛti zaa lɛ àaɔ̃ guu a li̋a píiwaɛ.

22 Gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ gɛ́ Yelusalɛũ, àlɛ pɑ̃ mɛɛwiaɔ ń zɔ̃ɛwiaɔla,
àlɛ yɑ̃danɛ́, 23 ɔ̃ gbɛ̃e aà là à mɛ̀: Mae, asi àizɑ̃na'enaɔ dasioa?
Ɔ Yesu ò bílaɛ: 24 A ɑ̃iakɛ à gɛ̃ zɛ́lɛ tuuuna guu. Málɛ oɛ́, gbɛ̃́
dasideɔ wɛɛlɛ gɛ̃u, kási aa eo. 25 Tó uabele fɛ̀lɛ zɛtà a làa, tó a gɔ̃
bàasi, mɛ́ álɛ gbalɛ, álɛ mɛ: Mae, gbawɛ̃wɛ̃ɛ, a oɛ́ á á dɔ̃ gueio.
26 Bee gbɛa tó á òɛ̀ à pɔblè à imi̋ánɔ, mɛ́ à yɑ̃dànɛ́ á bɛ gɑ̃aɛ, 27 a
oɛ́ á á dɔ̃ gueio. A goala ápii vɑ̃ikɛnaɔ.†

28 Tó a Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo ń ɑ̃nabiɔ è píi kpala
pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i guu, mɛ́ wà á zú bàasi, we á ɔ́ɔlɔu à ɔdi á musu.
29 Gbɛ̃́ɔ bɔ gukpɛ ń bɛ'aɛo ń gugbɑ̃ntooo ń gɛɔmidɔki̋io, aa mɔ
blɛblei kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i guu. 30 Gbɛ̃́ kpɛɛɔ gɔ̃ dɔaaa mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́
dɔ̀aaɔ gɔ̃ kpɛɛ.

Yesu ɔ́ɔlɔa Yelusalɛũdeɔ yɑ̃́ musu
(Mat 23.37-39)

31 Gɔɔ bee gɔ̃̀ɔ Falisieɔ mɔ̀ Yesu ki̋i aa òɛ̀: Fɛlɛ go laki̋i, asa
Elodi ye n dɛɛ. 32 Ɔ a ònɛ́: A gɛ o kífɛ̃nɛnapiɛ málɛ tɑ̃́agonɛ́, málɛ
gyɑ̃eɔ gbɑ̃gbɑ̃ gbɑ̃ ń ziao, a gɔɔ àaɔ̃de zi̋ má a zi̋ midɛ. 33 N beeo
sema mà gɛ́ aɛ gbɑ̃ ń ziao ń zia bàasio, asa i kũ ɑ̃nabi ga gueio,

* **13:14** Bɔa 20.9-10 † **13:27** Soũ 6.9

sema Yelusalɛũ. [34] Yelusalɛũdeɔ, Yelusalɛũdeɔ, i ãnabiɔ dɛdɛ, i
gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń zɨ̃́wáɔ pápa ń gbɛɔ à ń dɛdɛ. Miɔ ye mà á kãaamazi
mɔ̀ɔmɔɔ, lá ko ì gãsɨ̃a kú a nɛ́ɔlawaɛ, kási ili weio. [35] Lua a á kpɛ́
tóɛ́ɛ sa. Málɛ oɛ́, á ma e lɔo e à omɛɛ, báaade gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii
tɔ́o.‡

14

Yesu kua Falisie bɛ

[1] Kã́mabogɔɔe zɨ̃́ Yesu gɛ̀ pɔblei Falisiɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ bɛ, ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aa
ku weɔ lɛ́ aà kpakpa. [2] Kákagyãkɛnae ku Yesu aɛ we. [3] Ɔ Yesu
yãsɛ̀ a ò ikoyãdɔ̃naɔnɛ ń Falisiɔ: Gbɛ̃́gbãgbãa kã́mabogɔɔzɨ̃
zɛvɨ̃a ge a zɛvɨ̃o? [4] Ɔ aa nílɛ kílikili. Ɔ Yesu gyãepi kũ̀ à aà
gbã̀gbã à aà gbàɛ. [5] Ɔ a ònɛ́: Á dé nɛ́ ge aà zu, tó à zù lɔ̀ɔu
kã́mabogɔɔzɨ̃, a aà bɔ gɔ̃̀ɔo ni? [6] Aai fɔ̃ yã́zãsɨ̃wào.

[7] Yesu è lá gbɛ̃́ pɔ́ wà ń sisiɔ lɛ́ zɔ̃lɛkɨ̃i maaɔ kũkũ, ɔ̃ à yãlɛ̀ɛũnɛ́
à mɛ̀: [8] Tó wà n sisi nɔsɛpɔnablɛwa, ńsu zɔ̃lɛ zɔ̃lɛkɨ̃i maauo. Tó
wà gbɛ̃́ pɔ́ a gbia dɛnla sɨ̃si bɛ! [9] Tó á sɨ̃sina mɔ ònɛ: Fɛlɛ zɔ̃lɛkɨ̃i
kpá deewa, ńyɔ̃ fɛlɛ gɛ́ zɔ̃lɛkɨ̃i kpɛɛu ń wíoɛ. [10] Tó wà n sisi, nɨ̃li
zɔ̃lɛkɨ̃i kpɛɛ kṹ, kɛ́ tó n sɨ̃sina mɔ̀, a onɛ: Ma gbɛ̃na, mɔ aɛ la.
Bee a n kɛ gbia gbɛ̃́ pɔ́ á sãnuɔnɛ.* [11] Gbɛ̃́ pɔ́ ì azɨ̃a kã́fɨ̃, Lua a
aà busaɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ì azɨ̃a busa, Lua a aà kã́fɨ̃.

[12] Ɔ Yesu ò a sɨ̃sinapiɛ: Tó ńlɛ gbɛ̃́ɔ sisi blɛ fãanɛ bleawa ge a
oosi pɔ́, ńsu ǹ n gbɛ̃naɔ sísio ge ń vɨ̃̀iɔ ń n dãunaɔ ge n daɛɔ ge n
ɔde deeɔ. Tó ń kɛ̀ màa, aa ɛa n sísiwà sɔ̃ɛ, aai fɨ̃abonɛ. [13] Tó ńlɛ
gbɛ̃́ɔ sisi pɔbleawa, taasideɔ sísi ń gbɛ̃kaaũaɔ ń ɛɛɔ ń vɨ̃̀aɔ, [14] ńyɔ̃
gɔ̃ báaade ũ, asa aa pɔe vɨ̃ aa gɨ̃a fɨ̃abonɛo. Lua mɛ́ a fɨ̃abonɛ
gbɛ̃maaɔ vugɔɔ.

Pɔnablɛblea
(Mat 22.1-14)

[15] Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa sãnuɔ do yã́pi mà, ɔ̃ a ò Yesuɛ: Báaaden gbɛ̃́
pɔ́ a pɔble kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɨ̃́i guu ũ. [16] Yesu òɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ ye
pɔnablɛkɛ, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ gbɛ̀a dasidasi. [17] Blɛblezɨ̃ ɔ̃ à a zɨ̃kɛna zɨ̃̀ oi
gbɛ̃́ pɔ́ à ń gbɛaɔnɛ aa mɔ́, wa làa sa. [18] Gbɛ̃́ sɛ̃́ia òɛ̀: Ma bú lùɛ,
sema mà gɛ́ gwai. N yã́ na, ma awakpàɛ. [19] Gbɛ̃pãle mɛ̀: Ma zu
lù soon sɔo, má gɛ́ wɛsiɛi. N yã́ na, ma awakpàɛ. [20] Gbɛ̃pãle mɛ̀:
Ma nɔsɛ̀ dafuɛ. Ayãmɛto má e mɔo. [21] Ɔ zɨ̃kɛnapi ɛ̀a tà à ń lɛgbɛ
dàu a sɨ̃u a diiɛ. Ɔ uabelepi pɔ pà a ò a zɨ̃kɛnaɛ: Gɛ́ wɛ̃́lɛ guu
kpakpa gãaɛɔ ń zɛaɔ, ní taasideɔ ń gbɛ̃kaaũaɔ ń vɨ̃̀aɔ ń ɛɛɔ naaa
suńnɔ la. [22] Bee gbɛa zɨ̃kɛnapi mɔ òɛ̀: Dii, ma yã́ pɔ́ ń ò kɛ̀, mɛ́
zɔ̃lɛkɨ̃i gi ku. [23] Ɔ diipi ò zɨ̃kɛnapiɛ: Gɛ́ zɛ́ɔ guu ń zɛ́wɛwɛnaɔ píi,

‡ **13:35** Soũ 118.26 * **14:10** Yaa 25.6-7

gãna gbɛ̃́ɔwa aa gɛ̃, ma ua e pa. 24 Málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ ma ń gbɛapiɔ
kee a e lɛzɔ̃ ma blɛpiwao.

Gɔ̃a Yesu ȉwa ũ̋
(Mat 10.37-38)

25 Wa bɛ zɛ́u ń Yesuo dasidasi, ɔ̃ à lȉli ònɛ́: 26 Tó gbɛ̃́ mɔ̀ ma kȉ́i
mɛ́ a ye a de ń a dao ń a nao ń a nɛ́ɔ ń a vȉ̀iɔ ń a dãunaɔ, baa
azȉapizi dɛmala, a fɔ̃ kɛ ma ȉwa ũo. 27 Gbɛ̃́ pɔ́ aɔ a lipãakɔ̃a sɛa
àɔ tɛomazio, a fɔ̃ kɛ ma ȉwa ũo.† 28 Tó á gbɛ̃e ye kalanga dɔ, a
zɔ̃lɛ gȉa à a ɔ̃a dɔdɔ à gwa, tó a fɔ̃ zȉpi kɛ láa ya? 29 Tó i kɛ màao,
tó à ɛ̃ kpàlɛ mɛ́ i fɔ̃ à a mȉdɛo, gbɛ̃́ pɔ́ aà è píi a aà láanikɛ 30 a
mɛ: Gbɛ̃́ɛ bee kpɛ́ dàalɛ, i fɔ̃ a mȉdɛo. 31 Ge tó kía ye gɛ́ zȉkai
ń kía pãleo, a zɔ̃lɛ gȉa à a wàaipa à gwa, tó a sosa gãli kwiɔ fɔ̃
kuàkpa sosa gãli bao pɔ́ lɛ́ mɔ́waɔwao lé? 32 Tó a è á fɔ̃o, a zȉnaɔ
zȉ lɛdoũkɛa yãgbɛaiwà zadɔ̃ i ka kãioɛ. 33 Màaɛ lɔ, tó á gbɛ̃e i ɔzɔ̃
pɔ́ pɔ́ á vȉɔzi píio, a fɔ̃ gɔ̃ ma ȉwa ũo.
34 Wisiá pɔ́ naɛ, ãma tó a í na tà, kpelewa wa kɛ à nakũ lɔi?
35 A maa tɔɔlɛɛo ge zùgbɔ̃kɔlɛkȉio, wȉ kɔ́lɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vȉ aà
yã́pi ma.

15

Pɔ́ pɔ́ vũ̀aaɔ
(Mat 18.12-14)

1 Ɔsinaɔ ń duunkɛnaɔ lɛ́ sɔ̃ Yesuzi aà yãmai ḿpii. 2 Ɔ Falisiɔ ń
Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ lɛ́ yã́kũtɛ̃ka aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ bee ȉ duunkɛnaɔ
si aa pɔble sãnuɛ.* 3 Ɔ Yesu yã́ɛ bee lɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: 4 Tó á gbɛ̃e sã vȉ
mɛ̀n basɔo mɛ́ ado vũ̀aa, ȉli a basɔo mɛ̀ndosai tó sɛ̃u à pɛ̀lɛ a pɔ́
pɔ́ vũ̀aapizi e à gɛ bɔwào lé? 5 Tó à bɔ̀wà, ȉ sɛ da a gȁu ń pɔnaoɛ,
6 ȉ taò bɛ, ȉ a gbɛ̃naɔ ń a fã́anideɔ sísi, ȉ onɛ́: A pɔnakɛmanɔ. Ma
a sã pɔ́ sȁsãpi è. 7 Màaɛ lɔ málɛ oɛ́, wa pɔnakɛ luabɛ duunkɛna
mɛ̀ndo pɔ́ a nɔ̀sɛlȉlɛ yã́ musu dɛ gbɛ̃maa gbɛ̃ɔn basɔo mɛ̀ndosai
pɔ́ an bàa kú ń nɔ̀sɛlilɛaooɔla.
8 Nɔɛ pɔ́ ã́nusu ɔwatɛ̃ vȉ mɛ̀n kwi sɔ̃ bɛ, tó a mɛ̀ndo vũ̀aa, a filia
na, i kpɛwaa, i wɛɛlɛ busɛbusɛ e à gɛ bɔwào lé? 9 Tó à bɔ̀wà, a
a gbɛ̃naɔ ń a fã́anideɔ sísiɛ, i onɛ́: A pɔnakɛmanɔ. Ma a ã́nusu
ɔwatɛ̃ pɔ́ vũ̀aapi è. 10 Málɛ oɛ́, Lua malaikaɔ ȉ pɔnakɛ duunkɛna
mɛ̀ndo pɔ́ nɔ̀sɛlȉlɛ yã́ musu màa lɔɛ.

Nɛ́ pɔ́ sȁsã

11 Yesu ò lɔ: Gbɛ̃e mɛ́ kú a nɛgɔ̃ɛɔ vȉ gbɛ̃ɔn pla. 12 Ɔ Se ò a
maeɛ: Baa, ma asea pɔ́ máɔ vȉ túbi guu kpaa. Ɔ maepi a àizɛɛ
kpaalɛ̀nɛ́. 13 I kɛ gɔɔplao, ɔ̃ Se a pɔ́ɔ nàaa píi à tà bùsu pãleu

---

† **14:27** Luk 9.23 * **15:2** Luk 5.29-30

zȁzã. We à a àizɛɛ kpàlɛu lalasikɛa guu. [14] Kɛ́ à a pɔ́ɔ dɛ̀ píi, ɔ̃
nɔan zɔ̃ɔ kà bùsupiu, ɔ̃ à gɔ̏ ń pɔ́ wɛ̃nakɛao. [15] A gɛ̀ nà bùsupi
gbɛ̃ezi, ɔ̃ gbɛ̃́pi aà gbàɛ a bualoũ blɛ kpái sàwakusanaɔwa. [16] Ɔ
ȉɔ ye libɛ pɔ́ sàwaɔ lɛ́ ble mɔ́mɔ bɛ̏ɛ, ãma wȉli pɔe kpawào. [17] Kɛ́
aà wɛ́ kɛ̏, à mɛ̀: Ma mae zȉkɛnaɔ blɛ vȉ diɛ, ɔ̃ málɛ ga ń nɔanao
la. [18] Má fɛlɛ mà ta ma mae kȉ́iɛ, mí oɛ̀: Baa, ma duunakɛ̀ Luaɛ
ń mpio, [19] mi ka màɔ dɛ n nɛ́ ũ lɔo. Ma dilɛ n zȉkɛnaɔ do ũ. [20] Ɔ à
fɛ̀lɛ lɛ́ tá a mae kȉ́i. Kɛ́ a bɛ kãaa, aà maepi aà è, ɔ̃ à kɛ̀ɛ̀ wɛ̃naũ. A
bàalɛ̀ gɛ̀ kùsiwà à lɛpɛ̀wà. [21] Ɔ nɛ́pi òɛ̀: Baa, ma duunakɛ̀ Luaɛ
ń mpio, mi ka màɔ dɛ n nɛ́ ũ lɔo. [22] Ɔ maepi ò a zȉkɛnaɔnɛ: A
gɛ́ kpakpa, à ulada maa pɔ́ dɛńla sɛ mɔò à daɛ̀, í tãanadaɛ̀, í
kyalekpaɛ̀. [23] I gáae mɛkpaa kũ à dɛ wà so pɔnakɛa guu, [24] asa
ma nɛ́pi gà à vùɛ. A sȁsãɛ, ɔ̃ ma aà è. Ɔ aa nà pɔnakɛawa.

[25] Woo kpɛ́ bua. Kɛ́ àlɛ su, à kãikȕ ń bɛo, ɔ̃ à kɔ̏ɔ gȁa mà dɔ.
[26] Ɔ à zȉkɛnaɔ do sȉsi à aà là bɔ́mɛ kɛ̀i. [27] Ɔ a wèwà à mɛ̀: N
dãuna mɛ́ sù, ɔ̃ n mae gáae mɛkpaa dɛ̀, kɛ́ à aà è aafia yȁ́i. [28] Ɔ
Woo pɔ pà à gȉ gɛ̃i ua. Kɛ́ aà mae bɔ̀ awakpaiɛ̀, [29] ɔ̃ Woopi ò a
maeɛ: E'e, à kà wɛ̃ ũma málɛ zȉkɛnɛ, mi fokɛma ziio, mɛ́ baa
blesan giana ni kpaa mà pɔnakɛò ń ma gbɛ̃naɔo. [30] Kɛ́ n nɛ́ pɔ́
à n àizɛɛ kàalɛ káaluaɔnɛpi sù, n gáae mɛkpaa dɛ̀ɛ̀. [31] Ɔ aà mae
òɛ̀: Ma nɛ́, ń kumanɔ gɔɔpiiɛ. Pɔ́ pɔ́ má vȉ píi, n pɔ́ɛ. [32] A kȕ wà
blɛble ń pɔnaoɛ, asa n dãunapi gà à vùɛ. A sȁsãɛ, ɔ̃ wà aà è.

16

Aizɛɛ náaisai

[1] Yesu ò a ȉwaɔnɛ: Ɔdee mɛ́ kú à ziia dȉlɛ a zȉkɛnaɔnɛ. Ɔ wà
mɔ̀ wà aà kɔmalɛkɛ̀ɛ̀ wà mɛ̀ àlɛ aà àizɛɛ kpálɛ. [2] Ɔ à aà sȉsi a
òɛ̀: Yȁ́ pɔ́ má mà n musu dɛ kpelewa ni? Lá ńlɛ kɛ n ziiakɛ guu
siumɛɛ. Nyɔ̃ e ǹ ziia zȉ kɛmɛɛ lɔo. [3] Ɔ ziiapi ò a sɔ̃ guu: Ma dii
lɛ́ ma bɔ zȉuɛ, má kɛ kpelewa ni? A kɛ má fɔ̃ sɛ̃wao, mɛ́ baakɛa
dɛmɛɛ wí ũ. [4] Má dɔ̃ lá má kɛ gbɛ̃́ɔ ma dilɛ ń bɛ, tó à ma bɔ zȉu.
[5] Ɔ à a dii fȉadeɔ sȉsi dodo, ɔ̃ à gbɛ̃́ sɛ̃́ia là à mɛ̀: N ma dii fȉa kũa
ũma ni? [6] A mɛ̀: Nísi zaa lɛ basɔoɛ. Ɔ ziiapi òɛ̀: Lá pɔ́ ń kɛ̏ɛ kɛ.
Zɔ̃lɛ lilɛ blakwi kpakpa. [7] Ɔ a ò gbɛ̃pãleɛ: Mpi sɔ̃ n fȉa ũma ni?
Ɔ à mɛ̀: Ese sakili basɔoɛ. Ɔ ziiapi òɛ̀: Lá pɔ́ ń kɛ̏ɛ kɛ, lilɛ basiiɔ̃.
[8] Ɔ diipi ziia náaisaidepi sáaukpà wɛzɛ̃ yȁ́ pɔ́ a kɛ̀ musu. Asa
dṹniaɛ bee gbɛ̃́ɔ wɛ́ zɛ̃a dɛ gupua gbɛ̃́ɔla kɔ̃tɛ̃ɛ yãkɛkɛa guu.

[9] Mapi sɔ̃ málɛ oɛ́, à gbɛ̃naɔ wɛɛlɛ ń àizɛɛ náaisaiɔ, kɛ́ gɔɔ pɔ́
à mȉdɛwá, Lua a á dilɛ bɛ pɔ́ a gao guu. [10] Gbɛ̃́ pɔ́ náai vȉ ń a
yɔɔnao aɔ náai vȉ ń a zɔ̃ɔo lɔɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ náai vȉ ń a yɔɔnaoo aɔ
náai vȉ ń a zɔ̃ɔoo. [11] Tó i kɛ náai vȉ ń àizɛɛ náaisaioo, Lua a á
náaikɛ ń a sȉandeoe? [12] Tó i kɛ náai vȉ ń gbɛ̃pãle pɔ́ɔo, Lua a
ázȉa pɔ́ kpáwáe? [13] Zȉkɛna lí e zɔblè dii mɛ̀n plaɛo, asa aɔ za

gbɛ̃doguɛ, iɔ ye adozi, ge a na gbɛ̃dowa, i saka adou. Ã́ fɔ̃ àɔ
zɔble Luaɛ ń ɔ̃ao sãnuo.

Ɔde ń Lazaao

14 Falisiɔ ye ɔ̃ai. Kɛ́ aa yã́pi mà píi, ɔ̃ aalɛ lɛsuikɛ Yesuwa.
15 Yesu ònɛ́: I yãnakpa ázi̋awa gbɛ̃nazi̋naɔ ki̋iɛ, ãma Lua á sɔ̃
dɔ̃. Yã́ pɔ́ gbia gbɛ̃nazi̋naɔnɛ ɔ̃ Lua ȉ sakau.
16 Mɔizi ikoyã ń ãnabiɔ láɔ ku e Zãawa. Za gɔɔ bee wàlɛ kpala
pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i baokpa, ɔ̃ baade lɛ́ gɛ̃u ń gbãao. 17 Luabɛ ń tɔɔlɛo
sãalɛa àa dɛ Lua ikoyãpi wɛ̃̀sã nɛ́na bãdɛala. 18 Gbɛ̃́ pɔ́ gȉ a nazi
à nɔ pãle sɛ̀, à gbãsi̋kɛ̀ɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ pɔ́ wà gȉi sɛ̀ sɔ̃, à gbãsi̋kɛ̀n we.
19 Gɔ̃ɛ ɔdee ku ȉ pɔkasa maa ɔdeɔ da, ȉɔ pɔnakɛ nama guu
gɔɔpii. 20 Wɛ̃nade pɔ́ wȉ mɛ Lazaa ȉɔ wúlɛa aà bɛ gɔ̃u, bɔ fi̋fi̋wà.
21 Iɔ blɛ pɔ́ ȉ lɛ́lɛ ɔdepi táabũnu zíɛ blea nidɛ. Gbɛ̃ɔ mɛ́ ȉɔ aà bɔpiɔ
sãsã. 22 Wɛ̃nadepi gà, ɔ̃ malaikaɔ aà sɛ̀ tàò Ablahaũ ki̋i. Ɔdepi
gà sɔ̃, ɔ̃ wà aà vȉ. 23 Kua i̋adama guu bɛdau, kɛ́ à wɛsɛ̀ musu, ɔ̃ à
Ablahaũ è kãaa, Lazaa ku aà saɛ. 24 Ɔ à lɛzù à mɛ̀: Ba Ablahaũ,
ma wɛ̃nagwa, ní Lazaa zi̋ aà a ɔtona zɔ̃ íwa, aà mɔ ma lɛ́na
níniomɛɛ, asa málɛ wãwãkɛ tɛ́vuaɛ bee guuɛ. 25 Ɔ Ablahaũ mɛ̀:
Ma gbɛ̃́, to nama pɔ́ pɛ̀ɛma n wɛ̃nigɔɔ dɔngu ń taasi zɔ̃ɔ pɔ́ Lazaa
kɛ̀o. Aà nɔ̀sɛ nȉni laki̋i sa, mɛ́ ń kú wãwã guu. 26 Bee gbɛa tɔ̃ɔ'ɛ
zɔ̀olo da wá zãnguo. Tó gbɛ̃́ ye bɔ la à gɛ́ á ki̋i, a fɔ̃o, mɛ́ gbɛ̃e a
fɔ̃ bɔ we à mɔ wá ki̋io. 27 Ɔ ɔdepi mɛ̀: N yã́ na Baa, lá màaɛ, ǹ
aà zi̋ ma mae bɛ, 28 asa ma dãunaɔ vi̋ gbɛ̃ɔn sɔo. Aà gɛ́ lɛdaimá,
kɛ́ aasu mɔ gu wãwãdeɛ beeuo. 29 Ɔ Ablahaũ mɛ̀: Aa Mɔizi ń
ãnabiɔ lá vi̋, aa ń yãma. 30 Ɔ ɔdepi mɛ̀: Aawo, Ba Ablahaũ! Tó
gbɛ̃e bɔ̀ gau à gɛ̀ ń ki̋i, ɔ̃ aa nɔ̀sɛlilɛ. 31 Ɔ Ablahaũ ɔ̀ɛ̀: Tó aai Mɔizi
ń ãnabiɔ yãmao, baa tó gbɛ̃e bɔ̀ gau, aa sio.

17

Luanaaikɛa
(Mat 18.6-7, 21-22)

1 Yesu ò a ȉwaɔnɛ: Sema yã́ pɔ́ ȉ to gbɛ̃́ɔ fu àɔ ku, ãma waiyoo
gbɛ̃́ pɔ́ a bɔ aà ki̋i. 2 Tó wà wísilɔgbɛ gbɛ̃̀nɛ dɔ̀ɛ̀ a nɔɛ mɛ́ wà aà zù
ísiu, bee maa ń adeo dɛ kɛ́ aà to nɛ́ɛ beeɔ do fula. 3 Âɔ kú ń laaio.
Tó n gbɛ̃do duunakɛ̀, gɛ ǹ aà le. Tó à nɔ̀sɛlȉlɛ, sùuukɛaànɔ. 4 Tó
à duunakɛ̀nɛ gɔɔ do gɛ̃n sopla mɛ́ à ɛ̀a ònɛ gɛ̃n sopla a nɔ̀sɛlȉlɛ,
sùuukɛaànɔ. 5 Dii zi̋naɔ ɔ̀ɛ̀: Wá luanaaikɛa kã́fi̋wɛ̃ɛ. 6 Dii mɛ̀:
Tó á luanaaikɛa kà ɛfɔ wɛ́nawa, á o lasinliɛ bee azi̋a bilɛ gɛ́ pɛ́i
ísia guu, a á yãmaɛ.
7 Tó á gbɛ̃e zɔ vi̋, àlɛ sɛ̃waɛ̀ ge àlɛ sãɔ dãɛ̀, tó à sù ń buao, aà dii
a oɛ̀ aà mɔ pɔble gɔ̃̀ɔ yã̀? 8 Aawo, a oɛ̀ aà blɛkɛɛ, aà ula lilɛ, i mɔɛ
ń pɔbleao ń imiao, aàpi i gbasa pɔble, i imi. 9 Wȉ zɔ sáaukpa kɛ́

à yɑ̃́ pɔ́ wa dàɛ̀ kɛ̀ yɑ̃́i yɑ̃̀? 10 Ápiɔ sɔ̃ màaɛ, tó a yɑ̃́ pɔ́ Lua dàɛ́ kɛ̀
píi, à mɛ: Zɔɔn wá ũ, wá kɛa wá kɛ̀.

Kusude gbɛ̃ɔn kwiɔ gbɑ̃́gbɑ̃a

11 Yesu gɛa Yelusalɛũ a bɛ Samali bùsu zɔ̃lɛu ń Galileo. 12 Kɛ́
àlɛ gɛ̃ wɛ̃́lɛeu, ɔ̃ gɔ̃ɛ kusude gbɛ̃ɔn kwiɔ kpàaũaànɔ. Aa zɛ kɑ̃aa,
13 aa lɛzùaàzi aa mɛ̀: Mae Yesu, wá wɛ̃nagwa. 14 Kɛ́ a è màa, ɔ̃
a ònɛ́: Á gɛ ázi̋a ɔlɔ sa'onaɔnɛ.* Kɛ́ aalɛ gɛ́, ɔ̃ aa gbɑ̃̀gbɑ̃. 15 Kɛ́ an
gbɛ̃do è a gbɑ̃gbɑ̃, ɔ̃ à ɛ̀a sù, àlɛ Lua sáaukpa ń lɔɔ gbɑ̃ao. 16 Á
wùlɛ a gbɛɛu Yesu aɛ, à fɔkpàwà. Gbɛ̃́ beeá Samali gbɛ̃́ɛ. 17 Ɔ
Yesu mɛ̀: Gbɛ̃ɔn kwiɔ mɛ́ gbɑ̃̀gbɑ̃o lò? Gbɛ̃ɔn kɛ̃okwiɔ kú má
ni? 18 An gbɛ̃e i ɛa mɔ̀ Lua sáaukpaio, sema zi̋loɛ beea? 19 Ɔ
Yesu òɛ̀: Fɛlɛ tá, ma náai pɔ́ ń kɛ mɛ́ n gbɑ̃gbɑ̃.

Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔa
(Mat 24.23-41)

20 Falisiɔ Yesu là kpala pɔ́ a bɔ Lua kı̋i mɔ́gɔɔi, ɔ̃ a wèmá à mɛ̀:
Kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̋i lí mɔ́ wà e ń wɛ́o no. 21 Wa o gwa kɛ ge gwa
keeo. Kpalapi kú á guuɛ.

22 Ɔ a ò a i̋waɔnɛ: A gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ á Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔ́gɔɔ ea
nidɛ, á eo. 23 Wa oɛ́ a ku le ge a ku la, ɑ̃ma ásu gɛo, ásu tɛ́ńzio.
24 Lá loupilɛa i̋ gupu luabɛ lɛ́la ń a lɛ́leo, màa aɔ dɛ Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́
mɔ́gɔɔ. 25 Sema aà taasikɛ gi̋a maamaa. Gbɑ̃gbɛ̃ɔ giaàzi. 26 Lá
à kɛ̀ Nɔee gɔɔ,† màa a kɛ Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ mɔ́gɔɔzi̋ lɔ. 27 Wàlɛ pɔble,
wàlɛ imi, wàlɛ nɔsɛ, wàlɛ zɑ̃kɛ e gɔɔ pɔ́ Nɔee gɛ̃̀ gɔ́'ilɛna guu, ɔ̃ í
dà dṹniaa, gbɛ̃́ɔ gàga píi.‡ 28 Màaɛ lɔ Lɔtu gɔɔ, wàlɛ pɔble, wàlɛ
imi, wàlɛ pɔ́ lú, wàlɛ pɔ́ yia, wàlɛ pɔ́tɔ̃, wàlɛ kpɛdɔ. 29 Gɔɔ pɔ́ Lɔtu
bɔ̀ Sɔdɔũ, tɛ́ ń i̋atɛ̃gbɔ̃o bɔ̀ luabɛ à kwɛ̀, ɔ̃ gbɛ̃́ɔ gàga píi.§ 30 Beewa
aɔ dɛ gɔɔ pɔ́ Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ bɔ̀ gupuau.

31 Gɔɔ bee gbɛ̃́ pɔ́ kú kpɛ́ musu su pila kpɛ́ guu a pɔ́ɔ sɛ́lɛio.
Màaɛ lɔ gbɛ̃́ pɔ́ kpɛ́ bua su ɛa bɛo. 32 Á to Lɔtu na yɑ̃́ dɔágu.*
33 Gbɛ̃́ pɔ́ ye àɔ a wɛ̃ni kũa, wɛ̃nipi a vũaawà. Gbɛ̃́ pɔ́ gi̋ a wɛ̃nii
sɔ̃, ade mɛ́ aɔ ku.† 34 Málɛ oɛ́, gwɑ̃́ bee gbɛ̃ɔn plaɔ aaɔ wúlɛa
gudoũ, Lua a gbɛ̃do sɛ́, i gbɛ̃do to we. 35 Nɔɛ gbɛ̃ɔn plaɔ aaɔ pɔ́
lɔ́ gudoũ, Lua a gbɛ̃do sɛ́, i gbɛ̃do to we. 36 Gɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn plaɔ aaɔ
ku bua, Lua a gbɛ̃do sɛ́,‡ i gbɛ̃do to we. 37 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Dii,
mákı̋i ni? A wèmá à mɛ̀: Gu pɔ́ gɛ kuu, we yɑ̃amusuɔ kɑ̃aau.

18

Wabikɛa

1 Yesu yɑ̃lɛ̀ɛũnɛ́ kɛ́ aaɔ Lua wabikɛ kɔ̃sɔ̃kɔ̃sɔ̃, aasu kpasao
yɑ̃́i. 2 Á mɛ̀: Yɑ̃́kpalɛkɛnae mɛ́ kú wɛ̃́lɛeu, a Lua vi̋a vi̋o, mɛ́ i̋li

---

* **17:14** Lev 14.1-3 † **17:26** Daa 6.5 ‡ **17:27** Daa 7.6-24 § **17:29** Daa 19.24-25 * **17:32** Daa 19.26 † **17:33** Luk 9.24 ‡ **17:36** Mat 24.31, 1Tɛs 4.17

gbɛ̃e yãdao. [3] Gyaae ku wɛ̃́lɛpi guu, ɓ̀ɔ mɔ aà kɔ̃́i mɔ̀ɔmɔɔ ɓ̀ mɛ:
Zɛmanɔ ma ibɛɛ yã́ musu. [4] I weio e gɔɔpla. Bee kpɛ a ò azɓ̀awa:
Baa tó má Lua vɓ̀a vɓ̀o, mɛ́ mili gbɛ̃e yãdao, [5] lá gyaapi lɛ́ ma súu
zɔ̃, má zɛaàǹɔɛ. Tó mi kɛ màao, aà zɛamala láasaiɛ a ma dɛɛ.
[6] Ɔ Dii mɛ̀: A yã́kpalɛkɛn vãi yã'oa ma. [7] Lua a zɛ ń a gbɛ̃́
pɔ́ aalɛ wiilɛwa fãanɛ ń gwãasɓ̀naoɔo lé? A zígbiakɛ ń dɔańlɛo
yà̃? [8] Málɛ oɛ́, a zɛńnɔ kpakpaɛ. Ǹ beeo tó Gbɛ̃nazɓ̀n Nɛ́ mɔ̀, a a
náaikɛna e dṹniaua?
[9] Ɔ à ɛ̀a yã́ɛ bee lɛ̀ɛũ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ńzɓ̀a dilɛ gbɛ̃maa ũ mɛ́ aaɓ̀ɔ
saka gbɛ̃́ kɓ̀niɔguɔnɛ à mɛ̀: [10] Gbɛ̃ɔn plaeɔ mɛ́ gɛ̀ wabikɛi Lua
ua, gbɛ̃doá Falisiɛ, gbɛ̃do sɔ̃ ɔsinaɛ. [11] Falisipi zɛa, àlɛ wabikɛ.
A ò a sɔ̃ guu à mɛ̀: Lua, ma n sáaukɛ̀ kɛ́ má dɛ lán dãɔwao,
dɓ̀idiindeɔ, náaisaideɔ, gbãsɓ̀kɛnaɔ ge ɔsinaɛ bee. [12] Miɔ lɛye gɔɔ
plapla ãsɔ̃a ń ãsɔ̃aoɛ. Pɔ́ pɔ́ má è píi mi a kwide bɔnɛ. [13] Ɔsinapi
sɔ̃ a zɛ kãaa, i fɔ̃ wɛsɛ̀ musu gwà seo. Alɛ azɓ̀a gbɛ̃gbɛ̃ à mɛ̀: Lua,
sùuukɛmanɔ, duunkɛnan ma ũ. [14] Málɛ oɛ́, gɔ̃ɛpi tà a bɛ Lua
siaaàǹɔ guu, i kɛ Falisipi no. Asa gbɛ̃́ pɔ́ ɓ̀ azɓ̀a kã́fɓ̀ Lua a aà
busaɛ, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ɓ̀ azɓ̀a busa Lua a aà kã́fɓ̀.*

Bɑ́aadaa nɛ́ɔgu
(Mat 19.13-15, Maa 10.13-16)

[15] Wà mɔ̀ɛ̀ ń ń nɛ́fɛ̃nɛnaɔ aà ɔnamá. Kɛ́ aà ɓ̀waɔ è, ɔ̃ aa gɓ̀nɛ́.
[16] Ɔ Yesu nɛ́ɔ sɓ̀si à mɛ̀: A to nɛ́ɔ mɔ ma kɔ̃́i, ásu kpánɛ́o, asa kpala
pɔ́ bɔ̀ Lua kɔ̃́i dɛ gbɛ̃́ bee taaɔ pɔ́ ũɛ. [17] Sɓ̀ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ i
kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɔ̃́i yã́ sí lán nɛ́wao, a gɛ̃uo.

Ɔde
(Mat 19.16-30, Maa 10.17-31)

[18] Yudaɔ kíabuie mɔ̀ Yesu là à mɛ̀: Mɛtulu maa, kpelewa má
kɛ mà àizãna ei? [19] Yesu òɛ̀: Akɛa n mɛ̀ má maai? Gbɛ̃e maao,
sé Lua ado. [20] N yã́ pɔ́ Lua dɓ̀lɛɔ dɔ̃: Nsuli wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔo.
Nsuli gbɛ̃dɛo. Nsuli kpã́i'oo. Nsuli yãdɔ n gbɛ̃́deewao. Nɓ̀li n
de ń n dao kpɛla.† [21] Ɔ a òɛ̀: Zaa ma kɛ ɛ̀waaso ũ, má yã́ beeɔ
kũa píiɛ. [22] Kɛ́ Yesu bee mà, a òɛ̀: Yã́ gɔ̃̀nɛ mɛ̀ndo. Pɔ́ pɔ́ ń vɓ̀ yía
píi, ní a ɔ̃a biilɛ taasideɔnɛ, ńyɔ̃ɔ àizɛɛ vɓ̀ luabɛ. Bee gbɛa ní mɔ
tɛmazi. [23] Kɛ́ à yã́pi mà, aà pɔ siakṹ, asa ɔde sà gbãngbooɛ. [24] Kɛ́
Yesu è aà pɔ siakṹ, à mɛ̀: Gɛ̃a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɔ̃́i guu zɓ̀'ũ gbɛ̃́
pɔ́ aa àizɛɛ vɓ̀ɔnɛ. [25] Yiongo gɛ̃a abaawɛu àa dɛ ɔde gɛ̃a kpala pɔ́
bɔ̀ Lua kɔ̃́i guula. [26] Gbɛ̃́ pɔ́ aa yã́pi màɔ mɛ̀: Démɛ a àizãna e
lɔi? [27] Yesu wɛ̀má à mɛ̀: Yã́ pɔ́ gbɛ̃nazɓ̀naɔ fùa kɛ, Lua ɓ̀ fɔ̃́.
[28] Ɔ Piɛɛ mɛ̀: Wa wá pɔ́pii tò weɛ, ɔ̃ wá tɛ́nzi fá. [29] Ɔ Yesu ònɛ́:
Sɓ̀ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ a bɛ tò ge a na ge a vɓ̀̀iɔ ń a dãunaɔ ge a de

* **18:14** Luk 14.11 † **18:20** Bɔa 20.12-16

ń a dao ge a nɛ́ɔ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̋i yɑ̋i 30 a ɛa bee taa e dɛ beea
maamaa dṹniaɛ bee guu, mɛ́ a àizãna e dṹnia pɔ́ lɛ́ mɔ́ guu.

Vɩ̏a baakɛna gbɑ̋gbãa
(Mat 20.29-34, Maa 10.46-52)

31 Yesu a gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ kȁaaàzi, ɔ̃ a ɔ̀nɛ́: Wálɛ gɛ́ Yelusalɛũɛ.
Wekɩ̏i Gbɛ̃nazɩ̏n Nɛ́ yɑ̋ pɔ́ ãnabiɔ kɛ̏ Lua yɑ̋u a pau píi sa. 32 Wa
aà kpa buipãleɔwa, aai aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ, aai aà sɔ̃́sɔ̃, aai lɛ́'ikakawà,
33 aai aà gbɛ̃ ń flàalao, aai aà dɛ, a gɔɔ àaɔ̃de zɩ̋ i ɛa vu. 34 Ȁma
aà ɩ̏wapiɔ a kee gbáɛo, asa yɑ̋pi mi ulɛanɛ́ɛ, aa dɔ̃ yɑ̋ pɔ́ àlɛ oo.

35 Kɛ́ Yesu kà kãi ń Yelikoo, vɩ̏ae zɔ̃lɛa zɛ́ lɛ́, àlɛ baakɛ. 36 Kɛ́ a
mà bíla lɛ́ gɛ̃, ɔ̃ a ń lá bɔ́mɛ kɛ̀i. 37 Ɔ wa ɔ̀ɛ̀, Yesu Nazalɛti mɛ́ lɛ́ gɛ̃
we. 38 Ɔ à lɛzù à mɛ̀: Yesu, Davidi Bui, ma wɛ̃nagwa. 39 Gbɛ̃́ pɔ́
dɔaaaɔ gɩ̏ɛ̀ aa mɛ̀ aà nílɛ, ɔ̃ aà wiilɛa gbãakȕ, àlɛ mɛ: Davidi Bui,
ma wɛ̃nagwa. 40 Yesu zɛ̀ à mɛ̀ wà mɔaànɔ. Kɛ́ à mɔ̀, ɔ̃ Yesu aà là
à mɛ̀: 41 Bɔ́ ń ye mà kɛnɛi? A wèwà à mɛ̀: Dii, má ye màɔ gu'eɛ.
42 Ɔ Yesu ɔ̀ɛ̀: Gu e. Ma náai pɔ́ ń kɛ̀ mɛ́ tò n gbãgbã. 43 Wegɔ̃ɔ
à gu'è, ɔ̃ à bɔ̀ tɛaàzi, àlɛ Lua sáaukpa. Kɛ́ gbɛ̃́pii è màa, aa Lua
sáaukpà.

19

Zase

1 Ɔ Yesu gɛ̏ Yeliko, àlɛ pãa. 2 Gbɛ̃e ku we aà tɔ́n Zase. Ɔsinaɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔɛ, mɛ́ ɔdeɛ. 3 Alɛ wɛɛlɛ à gbɛ̃́ pɔ́ dɛ Yesu ũ e, ãma i fɔ̃ aà èo
dasi yɑ̋i, asa gbɛ̃́ gesenaɛ. 4 Ɔ à bàalɛ̀ dɔ̀aa à gɛ̀ dɛ̀dɛ sɩ̋mfofowa
kɛ́ à Yesu e, asa a gɛ̃ weɛ. 5 Kɛ́ Yesu kà wekɩ̏i, ɔ̃ à wɛsɛ̀ musu a ɔ̀ɛ̀:
Zase, pila kpakpa. A kȕ mà i n bɛ gbãɛ. 6 Ɔ Zase pɩ̏la kpakpa,
à aà dɩ̏lɛ ń pɔnao. 7 Kɛ́ wa è màa, gbɛ̃́pii lɛ́ yɑ̋kũtɛ̃ka aa mɛ̀: Ȁ
gɛ̀ pilai duunkɛna bɛ. 8 Ɔ Zase fɛ̀lɛ zɛ̀ a ò Diiɛ: Dii, má a àizɛɛ
guo kpa taasideɔwaɛ. Tó ma gbɛ̃e taiinkɛ̀ sɔ̃, má ɛa mà a gɛ̃ɛ
kpawà lɛɛ síiɔ̃. 9 Ɔ Yesu ɔ̀ɛ̀: Lua uaɛbeedeɔ mɩ̏si gbã. Asa gbɛ̃́ɛ
beeá Ablahaũ buiɛ lɔ. 10 Gbɛ̃nazɩ̏n Nɛ́ mɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ sȁsã wɛɛlɛi à
aà suabaɛ.

Ɔdakɛa zɩ̏kɛnaɔnɛ
(Mat 25.14-30)

11 Gɔɔ pɔ́ wàlɛ aà yɑ̋pi ma, ɔ̃ à ɛ̀a yãkȁfɩ̏nɛ́ lɔ. Lá à kãikȕ
ń Yelusalɛũo, wàlɛ e kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɩ̋i a bɔ gupuau gɔ̃̀ɔɛ, ɔ̃
à yãlɛ̀ɛũnɛ́ 12 à mɛ̀: Kíe buie mɛ́ lɛ́ gɛ́ kpalablei bùsu zȁzãu,
i ɛa su. 13 Ɔ à a zɩ̏kɛnaɔ sɩ̀si gbɛ̃ɔn kwi, à ɑ̋nusu ɔwatɛ̃ kpà ń
baadewa mɛ̀n basɔobasɔo, a ɔ̀nɛ́: Aɔ laataò e màɔ su. 14 Aà
bùsudeɔ sɔ̃ aa zàaàguɛ, ɔ̃ aa zɩ̏naɔ zɩ̏ aà kpɛ aa mɛ̀: Wá we gbɛ̃́pi
kiblewáo. 15 Aà sua ń kpalableao gbɛa lɛ́, à mɛ̀ wà zɩ̏kɛna pɔ́ a
ɔ̃a kpàmápiɔ sísiɛ, kɛ́ à e dɔ̃ lá pɔ́ aa ài'è. 16 Gbɛ̃́ sɛ̃́ia mɔ̀ à mɛ̀:

Dii, n ɔ̃api ȁikɛ̀mɛɛ lɛɛ kwi. 17 Ɔ a ȍɛ̀: Násaa, zỉkɛn maa. Lá n
kɛ náai vỉ ń a yɔɔnao, ńyɔ̃ɔ iko vỉ wɛ̃́lɛ mɛ̀n kwiɔwaɛ. 18 Gbɛ̃ɔn
plaade mɔ̀ ȁ mɛ̀: Dii, n ɔ̃api nɛ'ȉ lɛɛ sɔo. 19 Ɔ a ȍɛ̀: Mpi sɔ̃ ńyɔ̃ɔ
iko vỉ wɛ̃́lɛ mɛ̀n sɔoɔwa. 20 Ɔ gbɛ̃pãle mɔ̀ ȁ mɛ̀: Dii, n ɔ̃an kɛ. Má
ȕlɛ kooa zwȁ̃nkasauɛ. 21 Má n vỉa vỉ, asa gbɛ̃́ zỉ'ũ̏n n ũ̏. Ni pɔ́
pɔ́ ni dilɛo sɛ́, ni pɔ́ pɔ́ ni tɔ̃o kɛkɛ. 22 Ɔ a ȍɛ̀: Zỉkɛn vãi, n lɛ́ mɛ́
n kalikɛ̏̃. Ǹ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ zỉ'ũ̏n ma ũ̏, mi pɔ́ pɔ́ mi dilɛo sɛ́, mi pɔ́ pɔ́
mi tɔ̃o kɛkɛ. 23 Kɛ́ ń dɔ̃ mȁa, bɔ́yãi ni dakɛonɛ́, tó ma su, mȁ a pɔ́
sí ń a íoo ni? 24 Ɔ a ȍ gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔnɛ: Ȃ ã́nusu ɔwatɛ̃ basɔopi
siwȁ, í kpá gbɛ̃́ pɔ́ ȁi'è lɛɛ kwiwa. 25 Ɔ wa ȍɛ̀: Dii, a ȁi lɛɛ kwi
kũa kɔ̀. 26 Ɔ a wèmá ȁ mɛ̀: Málɛ oɛ́, Lua a pɔ́ kã́fȉ gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ vỉɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ vỉo sɔ̃, baa pɔ́ pɔ́ a vỉ, Lua a siwȁɛ.* 27 Ma ibɛɛ pɔ́ aa ye
mȁ kiblemáoɔ sɔ̃, ȁ mɔ́ńnɔ la, í ń dɛdɛ ma aɛ.

Gbãakpaa Yesuzi Yelusalɛũ̏
(Mat 21.1-17, Maa 11.1-19, Zãa 12.12-19)

28 Kɛ́ Yesu yã́ bee ȍ a lȁa, ɔ̃ ȁ dȁzɛu, ȁlɛ gɛ́ Yelusalɛũ̏. 29 Kɛ́ ȁ
kãikũ̏ ń Bɛfazeo ń Bɛtanio, sȉsỉ pɔ́ wȉ mɛ Kȕkpɛ sȉsỉpɔlɛu, ɔ̃ ȁ a
ȉwa gbɛ̃ɔn plaɔ zȉ 30 ȁ mɛ̀: Ȃ gɛ́ wɛ̃́lɛ pɔ́ kálɛ wá aɛ kee guu. Tó
a ka we, á zȁa'ȉn nɛ́ bɔlɔ e dɔa, gbɛ̃e i dikpɛ yãao. Ȃ polo mɔȍ.
31 Tó gbɛ̃e á lá, démɛ ȍ ȁ poloi, í mɛ Dii mɛ́ ye a mɔaoi. 32 Ɔ zỉnaɔ
gɛ̀ aa è lá a ȍnɛ́wa. 33 Kɛ́ aalɛ zȁa'ȉnapi polo, ɔ̃ a diiɔ ń lá aa mɛ̀:
Démɛ ȍ ȁ zȁa'ȉnapi poloi? 34 Aa mɛ̀: Dii mɛ́ ye a mɔaoi. 35 Ɔ aa
gɛ̀oɛ̀. Aa ń pɔkasaɔ kpȁlɛ zȁa'ȉnapiwa, ɔ̃ aa Yesu dȉkpɛ. 36 Kɛ́ ȁlɛ
táa'o, gbɛ̃́ɔ lɛ́ ń pɔkasaɔ kpálɛ zɛ́ guu.

37 Kɛ́ ȁ kãikũ̏ ń gu pɔ́ zɛ́pi pȉlau Kȕkpɛ sȉsỉwao, ɔ̃ pɔna guu
dasi pɔ́ tɛaȁziɔ nȁ Lua táasilɛawa ń lɔɔ gbãao, dabudabu pɔ́ aa
èɔ yã́ musu píi 38 aa mɛ̀:

Báaaden Kía pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o ũ̏.†

Aafia ku luabɛ! Wȁ Musude tɔbɔ!

39 Falisi pɔ́ aa ku zã guueɔ ȍɛ̀: Mɛtulu, gi n ȉwaɔnɛ. 40 Ɔ a wèmá
ȁ mɛ̀: Málɛ oɛ́, tó aa nȉlɛ, gbɛɔ mɛ́ aa wiipi lɛ́.

41 Kɛ́ ȁ sɔ̏ Yelusalɛũ̏zi, a gwȁ, ɔ̃ ȁ ɔ́ɔlɔ̀ɛ̀ 42 ȁ mɛ̀: Tó n yã́ pɔ́ a
mɔnɛ ń aafiao dɔ̏ gbã yãa lé, kai! Tia kɛ́wa sɔ̃ a ulɛanɛɛ. 43 A gɔɔ
a mɔ kɛ́ n ibɛɛɔ gbȁ lɛsỉɔ da lianzi, aai n káka, 44 aai n dúuzɔ̃, aai
n gbɛ̃́ɔ wíwi. Baa gbɛe aa to dinɛkɔ̃ao, kɛ́ ni gɔɔ pɔ́ Lua lɛzȕnzi
dɔ̃o yã́i.

45 Kɛ́ Yesu gɛ̏ Lua ua, ɔ̃ ȁ nȁ pɔyianaɔ yaawa. 46 A ȍnɛ́: A
kɛ̃a Lua taalau ȁ mɛ̀: Ma kpɛ́ aɔ dɛ lousisikpɛ ũ̏ɛ.‡ Ȃpiɔ sɔ̃ á kɛ̀
gbɛ̃blenaɔ tȍo ũ̏.§

---

* **19:26** Luk 8.18 † **19:38** Soũ 118.26 ‡ **19:46** Isa 56.7 § **19:46** Zel 7.11

47 Lá gu lɛ́ dɔ Yesu ĩɔ yãdanɛ́ Lua ua. Ɔ sa'onkiaɔ ń Mɔizi
ikoyãdanɛdeɔ lɛ́ aà wɛ sãnu ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ, 48 ãma aai lá wa kɛ zɛ́
eo, asa gbɛ̃́pii lɛ́ lua aà yã́iɛ.

20

Yesu laa a ikoi
(Mat 21.23-27, Maa 11.27-33)

1 Zĩewa Yesu lɛ́ yãda gbɛ̃́ɔnɛ Lua ua, àlɛ baonakpanɛ́, ɔ̃
sa'onkiaɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ sɔ̃̀aàzi 2 aa òɛ̀: Iko pɔ́
ńlɛ yã́piɔ kɛò owɛ̃ɛ. Démɛ n gba ikopii? 3 Ɔ a wèmá à mɛ̀: Mapi
sɔ̃ má yã́ mɛ̀ndo gbɛawá. Â omɛɛ, 4 Zãa gbɛ̃́ da'ilɛkɛa bɔ̀ Lua kĩ́i
yã̀ ge gbɛ̃nazĩna kĩ́iɛ? 5 Ɔ aa lɛkpàaĩ aa mɛ̀: Tó wa mɛ̀ Lua kĩ́iɛ, a
wá la bɔ́yãi wi aà yã́ sio ni? 6 Tó wa mɛ̀ gbɛ̃nazĩna kĩ́iɛ sɔ̃, gbɛ̃́pii
a wá pápa ń gbɛo wà wá dɛɛ, asa aa zɛ̀ ń Zãa ãnabikɛoɛ. 7 Ɔ aa
mɛ̀: Wá dɔ̃ má à bɔ̀uo. 8 Ɔ Yesu ònɛ́: Má iko pɔ́ málɛ yã́piɔ kɛò
oɛ́ sɔ̃o.

Vɛ̃ɛbu zĩkɛnaɔ
(Mat 21.33-46, Maa 12.1-12)

9 Ɔ Yesu ɛ̀a yãlɛ̀ɛũnɛ́ lɔ à mɛ̀: Gbɛ̃e mɛ́ vɛ̃ɛbu vĩ,* ɔ̃ a nà
zĩkɛnaɔnɛ ń ɔzĩ, à gɛ̀ wɛ̃́lɛu à gɔɔplakɛ̀ we. 10 Kɛ́ vɛ̃ɛkɔzɔ̃zɔ̃gɔɔ kà,
à a ĩwae zĩ̀ zĩkɛnapiɔwa aa a asea kpawa, ɔ̃ aa ĩwapi gbɛ̃̀ aa aà
gbàɛ ɔgii. 11 Â ɛ̀a ĩwa pãle zĩ̀ lɔ, ɔ̃ zĩkɛnapiɔ aà gbɛ̃̀, aa widàwà
aa aà gbàɛ ɔgii. 12 Ɔ à ɛ̀a gbɛ̃ɔn àaɔ̃de zĩ̀ lɔ, ɔ̃ aa aà kɛ̀ĩa aa aà yà.
13 Ɔ vɛ̃ɛbudepi mɛ̀: Má kɛa sa ni? Má a nɛ́ mɛ̀ndona zĩmáɛ. Aa
gí aà yãdaia? 14 Kɛ́ zĩkɛnapiɔ aà è, aa òkɔ̃ɛ aa mɛ̀: Túbiblenan
kee, wà aà dɛ, bú i gɔ̃wɛ̃ɛ. 15 Ɔ aa bɔ̀aànɔ kaa kpɛ aa aà dɛ̀.
Kpelewa budepi a sɛ́ńnɔ sai? 16 A mɔ zĩkɛnapiɔ dɛdɛ, i bú si
kpa gbɛ̃pãleɔwaɛ. Kɛ́ gbɛ̃́ɔ yã́pi mà aa mɛ̀: Lua wá bɔ. 17 Ɔ Yesu
wɛpã̀ńla à mɛ̀: Yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalauɛ bee dɛ kpelewa ni?
Gbɛ pɔ́ ɛ̃bonaɔ pãkpài mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.†
18 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ̀lɛ gbɛpiwa a wíwiɛ.
Tó gbɛpi sĩ gbɛ̃́wa sɔ̃, a ade úlɔɛ.

Yesu lousisin gbɛ̃zɔ̃ɔɔ fua
(Mat 22.15-23.36, Maa 12.13-40, Luk 11.37-54)

19 Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń sa'onkiaɔ dɔ̃ kɛ́ ń yã́i Yesu yã́pi lɛ̀ɛũi,
ɔ̃ aalɛ zɛwɛɛlɛ wà aà kũ gɔ̃̀ɔ, ãma aa vĩakɛ̀ dasiɛ. 20 Aalɛ aà
kpakpa, ɔ̃ aa zãmade pɔ́ aalɛ ńzĩa dilɛ gbɛ̃maa ũɔ zĩ̀wà, kɛ́ aa
aà kũ aà yã'oa guu, aai aà kpá ń bùsu gbãadewa aà iko ɔlɔ̀ɛ.
21 Ɔ zãmadepiɔ aà là aa mɛ̀: Mɛtulu, wá dɔ̃ kɛ́ ni yã'o ǹ yãdanɛ́
a zɛ́waɛ, i kɛ gbɛ̃nazĩnaɔ wɛ́ yã́i no. Ni Lua zɛ́ ɔlɔnɛ́ ń sĩanao.
22 Â kũ̀ wà falubɔ Sezaaɛ yã̀ ge wásu bɔo? 23 Yesu ń ɔ̃nɔ dɔ̃̀má, ɔ̃

---

* **20:9** Isa 5.1 † **20:17** Soũ 118.22

a ònɛ́: 24 A ɔ̃a do dɔ mà gwa. Dé mi ń aà tɔ́o mɛ́ kuwà lai? Aa mɛ̀:
Sezaa pɔ́ɛ. 25 Ɔ a ònɛ́: Tɔ̀ɔ, à Sezaa dee pɔ́ kpawà, í Lua pɔ́ kpá
Luawa. 26 Ɔ aa fùa aa aà kũ a yã'oa guu gbɛ̃́ɔ wáa. Aà yãwea
bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aa ń lɛ́ kpàaũ.

27 Ɔ Saduse pɔ́ aaì gɛɔ vua ɛɛboeɔ mɔ̀ Yesu kḯi, aa aà là aa mɛ̀:
28 Mɛtulu, Mɔizi dìlɛwɛ̃ɛ yóo: Tó gbɛ̃́ vi̋i gà à a na tò nɛ́sai, aà
dãuna nɔpi sɛ à a vi̋i gɛ̃ɛ kɛò.‡ 29 Màa vi̋i ń dãunaɔ ku gbɛ̃ɔn
sopla. Woo nɔsɛ̀, ɔ̃ à gà à aà tò nɛ́sai. 30 Ɔ Se gyaapi da'uakɛ̀.
31 Se gbɛa Bíɔ kɛ̀ lɔ. Aa kɛ̀ màa ń gbɛ̃ɔn sopla ḿpii, aa gàga aa
nɔpi tò nɛ́sai. 32 An gbɛa nɔpi gà. 33 Gɛɔ vugɔɔzì an démɛ aɔ
nɔpi vìi? Asa an gbɛ̃ɔn sopla ḿpii aa aà dɔ̃̀ nɔ ũɛ. 34 Yesu ònɛ́:
Dűniaɛ bee gbɛ̃́ɔ aaì nɔsɛ aaì zãkɛ, 35 ãma gbɛ̃́ pɔ́ Lua dìlɛ aa kà
aa bɔ gau aa dűnia dafu leɔ aa nɔsɛ weo, aa zãkɛ weo. 36 Aaɔ dɛ
lán malaikaɔwaɛ, aa ga lɔo. Aaɔ dɛ Lua nɛ́ɔ ũɛ, gàbɔɔ ũ. 37 Baa
Mɔizi lá guu, à gɛɔ vua yã́ pìliwanɛ́. Gu pɔ́ à kàelɛ yã'òu, à mɛ̀
Dii mɛ́ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo Lua ũ.§ 38 Diiá gɛɔ Lua no,
sema gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ pɔ́. Gbɛ̃́pii bɛ̃́ɛ Luaɛɛ. 39 Ɔ Mɔizi ikoyãdanɛdeeɔ
fɛ̀lɛ yã'ò aa mɛ̀: Mɛtulu, n yãmaa ò. 40 Ɔ aai we yãe làwà lɔo.

41 Yesu ń lá à mɛ̀: Kpelewa wì o Mɛsiiá Davidi Buiɛi? 42 Asa
Davidi ò Soũ lá guu à mɛ̀:
Dii ò ma Diiɛ aà zɔ̃lɛ a ɔplaai
43 e àɔ aà ibɛɛɔ kɛɛ̀ gbadibɔ ũ.*
44 Lá Davidi aà sìsi Dii, kpelewa a dɛ aà bui ũ lɔi?

45 Kɛ́ gbɛ̃́pii lɛ́ aà yãma, ɔ̃ a ò a ìwaɔnɛ: 46 A laaika
Mɔizi ikoyãdanɛdeɔzi. Aaìɔ ye bɛbɛa ń ulada daaoi, wàɔ
fɔkpakpamá gãaɛ. Aaìɔ wɛɛlɛ zɔ̃lɛ lousisikpɛ gumaaɔu ń blɛble
zɔ̃lɛkìi maaɔ. 47 Aaì wabi gbȁa kɛ gbɛ̃nazìnaɔ wɛ́ yã́i, ɔ̃ aaì gyaaɔ
kpɛ́ siomá. An ìadama pãsì aɔ dɛńla.

21

Gyaa taaside gbadaa
(Mat 12.41-44)

1 Kɛ́ Yesu wɛzù a aɛ, ɔ̃ a è ɔdeɔ lɛ́ ń gbaɔ ka ɔsikpagolo guu. 2 Ɔ
à gyaa taaside búubuue è we, à tãnga dàu mɛ̀n pla. 3 Ɔ à mɛ̀:
Sìana málɛ oɛ́, gyaa taasidepi ɔ̃a dàu dɛ gbɛ̃́piia. 4 Asa ɔ dia ɔ̃ aa
dã kàu ḿpii. Nɔɛpi sɔ̃, aà taasidekɛ guu pɔ́ pɔ́ a vì à pɔbleò ɔ̃ a
dàu we píi.

Yelusalɛũ dúuzɔ̃a ń dűnialaagɔɔ seelaɔ
(Mat 24.1-22, Maa 13.1-20)

5 Gbɛ̃eɔ lɛ́ Lua ua yã'o, aa mɛ̀ wà a kpɛ́ɔ kɛ̀kɛ maa ń gbɛ̀
kɛfɛnaɔ ń pɔ́ pɔ́ wà Lua gbàɔ, ɔ̃ Yesu mɛ̀: 6 Gɔɔe a mɔ́, pɔ́ pɔ́ á

‡ **20:28** Iko 25.5 § **20:37** Bɔa 3.6 * **20:43** Soũ 110.1

è keeɔ, baa gbɛe a gɔ̃ dikɔ̃ao, wa ń dúuzɔ̃ɛ. 7 Ɔ aa aà là aa mɛ̀:
Mɛtulu, bee a kɛ bɔɛ ni? Bɔ́mɛ aɔ dɛ a kɛgɔɔ seela ũi? 8 Ɔ à mɛ̀:
Â laaika, ásu to wà á sɑ̃́sɑ̃o, asa wa mɔ́ ń ma tɔ́o dasi, aa mɛ wa
mɛ́ wa dɛ aà ũ, ge a gɔɔ kà. Ásu tɛ́ńzio. 9 Tó a zĩ̀ bao mà, ge á
mà wà fɛ̀lɛ ń kɔ̃o, ásu to iwãa ká á pɔao. Sema yɑ̃́piɔ kɛ káau,
dṹnia láaan we gĩao. 10 Ɔ a ònɛ́: Bui ń buio aa fɛlɛ ń kɔ̃o, màaɛ
lɔ bùsu ń bùsuo. 11 Tɔɔlɛlualuaa pãsĩɔ aaɔ ku. Nɔana ń gagyãɔ
ka gu ń guo. Ásì bɛ̃̀ɛ vĩa yɑ̃́ɔ aaɔ ku luawa.

12 E yɑ̃́pi àɔ mɔ́, wa á kṹ, wi ĩadawá, wi á kpá
lousisikpɛdeɔwa, wi á ká kpɛ́u, wi gɛ́ánɔ kíaɔ ń bùsu gbãadeɔ
aɛ ma yɑ̃́i. 13 Bee a á gba zɛ́ àɔ dɛ ma seeladeɔ ũ. 14 Â zɛò á sɔ̃
guu ásu làasookɛ lá á owao, 15 asa mámɛ má sóso káɛ́ á lɛ́u,
mí á gba ɔ̃nɔ, kɛ́ á ibɛɛe a fɔ̃ gii ge a a zɑ̃́siwáo.* 16 Baa á de ń á
dao ń á vĩ̀iɔ ń á dãunaɔ ń á daɛɔ ń á gbɛ̃naɔ aa á kpámáɛ, wi á
gbɛ̃eɔ dɛ. 17 Gbɛ̃́pii a zaágu ma yɑ̃́i, 18 ãma baa á mikã mɛ̀ndo
a vũaao. 19 Á mɛnafɔ̃a guu ɔ̃ á àizãna e.

20 Tó á è zĩgɔ̃ɔ lĩa Yelusalɛũzi, àɔ dɔ̃ kɛ́ a dúuzɔ̃a zɑ̃̀o. 21 Zĩbeezĩ
Yude bùsudeɔ bàalɛ mipɛ sĩ̀sĩɔwa, gbɛ̃́ pɔ́ kú Yelusalɛũɔ fãaa.
Zɔ̃ɛwiadeɔ su gɛ̃uo. 22 Asa gɔɔpiá tɔsimagɔɔɛ, kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ kɛ̃a
Luayãtaalau e pa píi yɑ̃́i.† 23 Waiyoo nɔsindeeɔ ń nɛadeɔ
zĩbeezĩ, asa bùsupi taasi aɔ zɔ̃ɔ, Lua a pɔkũmabɔbɔ gbɛ̃́piɔwaɛ.
24 Wa ń gbɛ̃eɔ dɛdɛ ń fɛ̃ndao, wa ń gbɛ̃eɔ kũ taò bùsu píi guu
zĩ̀zɔɔ ũ, buipãleɔ i ɔ̃zɔ̃ Yelusalɛũwa e an gɔɔ pa.

Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ mɔa
(Mat 24.29-35, Maa 13.24-31)

25 Seelaɔ aaɔ ku ĩatɛ̃ ń mɔvuao ń saanaɔwa,‡ bui píi iɔ ku
pɔsia guu dṹniau. Aa gɔ̃ bíli guu ísia kɔ̃ĩ ń a bàalɛao yɑ̃́i.
26 Wɛdɔa yɑ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ dṹniawai guu, vĩa a gbɛ̃́ɔ kãsãnkɛ, asa
pɔ́ pɔ́ kú luawaɔ zã ń pɛ́kĩiwaɛ, 27 wi Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ mɔa e
luabɛpuanau ń gbãa zɔ̃ɔ gawideo.§ 28 Tó yɑ̃́ beeɔ kɛa dàalɛ, à
fɛlɛ zɛ, í á mi sɛ musu, asa á suabagɔɔ mɛ́ kãikṹ̀.

29 Yesu yãlɛ̀ɛũnɛ́ à mɛ̀: Â kaadɔɛnli gwa ń lí kĩniɔ. 30 Tó á è
aa bɔlɔbɔ̀, ɔ̃ í dɔ̃ ázĩawa kɛ́ guantɛ̃na kãikṹ̀. 31 Beewaɛ sɔ̃, tó á è
yɑ̃́ beeɔ lɛ́ kɛ, àɔ dɔ̃ kɛ́ kía pɔ́ Lua kpà kãikṹ̀. 32 Sĩana málɛ oɛ́,
gɔɔbeedeɔ gɛ̃lɛ yɑ̃́piɔ píi kɛsaio. 33 Luabɛ ń tɔɔlɛo a gɛ̃lɛ, ãma ma
yɑ̃́ɔ gɛ̃lɛa vĩo.

34 Â laaika. Ásu to asiakɛ ń wɛ̃dɛkɛo ń wɛ̃nikãakɛao á laai
síwáo, kɛ́ aà mɔgɔɔ su á kṹ kɑ̃́ndo lán baiwao yɑ̃́i. 35 Asa a kúlɛ
gbɛ̃́ pɔ́ kú dṹnia guuɔwa píiɛ míɔ. 36 Â itɛ̃kɛ, íɔ wabikɛ gɔɔpii, kɛ́
àɔ gbãa vĩ à e pili yɑ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́wa píi, í bɔ zɛ Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ aɛ.

* 21:15 Luk 12.11-12 † 21:22 Oze 9.7 ‡ 21:25 Isa 13.10, Yoɛ 3.4 § 21:27
Dan 7.13

37 Lá gu lɛ́ dɔ Yesu ȉɔ yãdanɛ́ Lua ua.* Tó oosi kɛ̀, ȉ bɔ gɛ i
Kùkpɛ sȉsȉpɔlɛu. 38 Kɔɔkɔɔ ɔ̃ gbɛ̃́pii ȉ fɛlɛ gɛ́ aà yãmai Lua ua.

22

Lɛkpaaȉa Yesuzi
(Mat 26.1-16, Maa 14.1-11, Zãa 11.45-53)

1 Kàaso dikpɛ pɔ́ wȉ mɛ Gɛ̃amusu* kà kãi. 2 Sa'onkiaɔ ń Mɔizi
ikoyãdanɛdeɔ lɛ́ wɛɛlɛ lá aa kɛ aa Yesu bɔlia asii guu, asa aalɛ
vȉakɛ gbɛ̃́ɔnɛɛ. 3 Ɔ Setãu dȉ Yudasi pɔ́ wȉ mɛ Isaliɔti miwa. Yesu
ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ doɛ. 4 Ɔ Yudasipi gɛ̀ lɛkpàaȉ ń sa'onkiaɔ ń
Lua ua dɔ̃anaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ, lá á kɛ à Yesu kpámá. 5 An pɔ kɛ̀na, ɔ̃ aa
lɛdoũkɛ̀ wà ɔ̃a kpawà. 6 A zɛ̀ò, ɔ̃ àlɛ zɛwɛɛlɛ à Yesu kpámá gbɛ̃́ɔ
saɛ.

Gɛ̃amusu blɛblea
(Mat 26.17-30, Maa 14.12-26, Zãa 13.21-30, 1Kln 11.23-25)

7 Kàaso dikpɛgɔɔ kà, gɔɔ pɔ́ wȉ Gɛ̃amusu sã kòlokpa. 8 Ɔ Yesu
Piɛɛ ń Zãao gbàɛ à mɛ̀: A gɛ́ Gɛ̃amusu blɛ sɔukɛiwɛ̃ɛ. 9 Ɔ aa
aà là aa mɛ̀: N ye wà kɛ má ni? 10 Ɔ a wɛ̀má à mɛ̀: Tó a gɛ̃
wɛ̃́lɛdau, á kpaaũ ń gɔ̃ɛo í sɛa lo guu. Aɔ tɛaàzi e ua pɔ́ a gɛ̃u, 11 í
o uabeleɛ, Mɛtulu lɛ́ gu pɔ́ a Gɛ̃amusu blɛ bleu ń a ȉwaɔ gbɛa.
12 A kpɛdiakɔ̃a kpɛa zɔ̃ɔ pɔ́ wa kɛ̀kɛ ɔlɔɛ́, í pɔblea yã́ kɛkɛ we.
13 Kɛ́ aa gɛ̀, aa è lá Yesu ònɛ́wa, ɔ̃ aa Gɛ̃amusu blɛ sɔukɛ̀ we.

14 Kɛ́ a gɔɔ kà, Yesu mɔ̀ zɔ̃̀lɛ we ń a zȉnaɔ sãnu. 15 Ɔ a ònɛ́:
Gɛ̃amusu blɛɛ bee bleaánɔ ni ma dɛ maamaa e màɔ gɛ́ taasikɛi,
16 asa málɛ oɛ́, má ble lɔo e kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ́i gɛ bɔò gupuau,
dikpɛ sȉana i mɔ́. 17 Kɛ́ à imibɔ sɛ̀, à sáaukpà, ɔ̃ à mɛ̀: A si
dɔdɔkɔ̃ɛ, 18 asa málɛ oɛ́, za tia má vɛ̃ɛbɛ'i mi lɔo e kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kȉ́i gɛ bɔò gupuau. 19 Kɛ́ à kàa sɛ̀, ɔ̃ à sáaukpà a ɛ kpàmá
à mɛ̀: Kɛ́ beeá ma mɛ pɔ́ málɛ kpá á yȁ́iɛ. Aliɔ bee kɛ ma yã́
dɔaágu yã́i. 20 Kɛ́ aa pɔblè aa làa, à imibɔpi sɛ̀ màa lɔ à mɛ̀: Ȉɛ
beeá ma au pɔ́ lɛ́ bɔlɛ́ɛ. Lua bàa kua ń gbɛ̃́ɔ tia auɛ.† 21 Ma ɔ ku
ta doũ ń ma bɔnkpɛdeoɛ,‡ 22 asa Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ a kpagui lá Lua
dȉlɛɛwaɛ. Waiyoo gbɛ̃́ pɔ́ a aà kpámápi. 23 Ɔ aa nà kɔ̃ lalaawa
aa mɛ̀: Wá démɛ a yã́ bee kɛi?

Yesu lɛdaa a ȉwaɔwa
(Mat 26.31-35, Maa 14.27-31, Zãa 13.36-38)

24 Ɔ lɛkpaa fɛ̀lɛ ń guu, kɛ́ aa ye dɔ̃ ń gbɛ̃́ pɔ́ dɛńla.§ 25 Ɔ Yesu
ònɛ́: Bùsu kíaɔ ȉ ikokɛmá mɛ́ gbãadeɔ ȉ ńzȉa tɔbɔ, 26 ãma ásu kɛ
màao. A kũ̀ á gbɛ̃zɔ̃ɔ aàɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̃́sãaázi ũɛ. A kũ̀ á dɔaana
aàɔ dɛ á zȉkɛna ũɛ. 27 Blɛblena ń blɛzȉkɛnao, an démɛ zɔ̃ɔi?
Blɛblena nolo? Mapi sɔ̃ má kú á guu lán gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ zȉkɛɛ́wa.

* **21:37** Luk 19.47 * **22:1** Bɔa 12.1-11 † **22:20** Zel 31.31-34 ‡ **22:21** Soũ
41.10 § **22:24** Luk 9.46

28 Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀manɔ ma taasikɛa guuɔn á ũ. 29 Lá ma Mae ma kpa
kpalau, má á kpá kpalau màa sɔ̃, 30 ı́ blɛblemanɔ ma kpalau, ı́ɔ
zɔ̃lɛzɔ̃lɛa báawa àɔ yá̃kpalɛkɛ ń Isaili bui kuɛplaɔ.

31 Simɔɔ, Simɔɔ, ma. Setãu gbɛ̀a à á ká ı́u lá wı̀ pɔ́wɛna ká ı́u
wà gwawa. 32 Ɔ ma wabikɛ̀nɛ, kɛ́ ma náai pɔ́ ń vı̀ su kɛ̃́sãmao.
Tó n ɛa n sua, ǹ n gbɛ̃́ɔ gba gbãa. 33 Piɛɛ ɔ̀ɛ̀: Dii, má sı̀ wà ma
dakpɛunnɔ, mí gannɔ. 34 Yesu mɛ̀: Piɛɛ, málɛ onɛ, e ko àɔ gɛ́
lɛzui gbã, ńyɔ̃ lelekpa ma dɔ̃ai gɛ̃n àaɔ̃.

35 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Kɛ́ ma á zı̃́ mɔkpɛ ń babalabɔɔo ń kyaleɔ sai,*
pɔe kɛ̃̀sãwáe? Ɔ aa mɛ̀: Aawo. 36 Ɔ a ɔ̀nɛ́: Tiasa gbɛ̃́ pɔ́ mɔkpɛ vı̀,
aà sɛ́. Màaɛ lɔ ń babalabɔɔo. Gbɛ̃́ pɔ́ fɛ̃nda vı̀ sɔ̃o, aà a ula yı́a, i
lú. 37 Málɛ oɛ́, sema yá̃ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau ma musu papa wà
mɛ̀: Wà aà dı̀lɛ doũ ń dàakɛnaɔ.† Asa yá̃ pɔ́ wa kɛ̃̀ ma yá̃ musu
mɛ́ lɛ́ papa sa. 38 Aa mɛ̀: Dii, fɛ̃nda mɛ̀n pla kɛ. Ɔ a ɔ̀nɛ́: Bee mɔ̀.

Yesu kũa
(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Zãa 18.3-11)

39 Yesu bɔ̀ gɛ̀ Kùkpɛ sı̀sı̀pɔlɛu lá ı̀ kɛwa. Aà ı̀waɔ tɛaàzi. 40 Kɛ́
à kà gu pɔ́ àlɛ gɛ́u, a ɔ̀nɛ́: A wabikɛ kɛ́ ásu fu yɔ̃awao yá̃i. 41 Ɔ
à kɛ̃̀má à kà lán gbɛzu lɛ́lɛa taawa. Ɔ à kùlɛ we, àlɛ wabikɛ 42 à
mɛ̀: Baa, tó ń yei, to taasi kɛɛonaɛ bee zãkũmanɔ, ãma asu kɛ
ma pɔeã ũo, sema n pɔ́. 43 Ɔ malaika bɔ̀ luabɛ à mɔ̀wà à aà gbà
gbãa. 44 Kua wɛ́tɛ̃a guu àlɛ wabikɛ ń ãiao. Ɔ aà isima lɛ́ tɔ̃́ tɔɔlɛ
lán autonawa. 45 Kɛ́ à wabikɛ̀, à fɛ̀lɛ gɛ̀ a ı̀waɔ kı̃́, à ń lé, aalɛ
i'o ń pɔsiao. 46 Ɔ a ɔ̀nɛ́: Akɛa álɛ i'oi? A fɛlɛ wabikɛ, kɛ́ ásu fu
yɔ̃awao yá̃i.

47 Kɛ́ àlɛ yã'o, ɔ̃ wà kà dasidasi. Gbɛ̃́ pɔ́ wı̀ mɛ Yudasi, aà ı̀wa
gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ do mɛ́ dɔaaanɛ́. Kɛ́ à sɔ̃̀aàzi lɛ́pɛiwà, 48 ɔ̃ Yesu ɔ̀ɛ̀:
Yudasi, lɛ́pɛaa guu ɔ̃ ńyɔ̃ Gbɛ̃nazı̀n Nɛ́ kpaomáa? 49 Kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́
aa kú ń Yesuoɔ yá̃ pɔ́ lɛ́ mɔ́ è, aa mɛ̀: Dii, wà ń gbɛ̃gbɛ̃ ń fɛ̃ndao
yà̃? 50 Ɔ an gbɛ̃do sa'onkia zı̀kɛna lɛ̀ à aà ɔplaa swá̃ gɔ̀. 51 Ɔ Yesu
mɛ̀: A bee tó. A ɔkà̃ aà swá̃wa à aà gbà̃gbã. 52 Ɔ a ɔ̀ sa'onkiaɔ ń
Lua ua dɔ̃̀anaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ aa mɔ̀waɔnɛ: A mɔa ń fɛ̃ndaɔ ń goɔ
lán kpá̃iwɛliwɛn ma ũwaa? 53 Lá gu lɛ́ dɔ miɔ kúánɔ Lua ua,‡
mɛ́ i ɔkãao. Ãma gɔɔɛ bee dɛ á pɔ́ ũɛ, gusia kiblegɔɔɛ.

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi
(Mat 26.57-58,69-75, Maa 14.53-54,66-72, Zãa 18.12-18,25-27)

54 Kɛ́ aa Yesu kù̃ sùɔ̀, aa gɛ̀aànɔ sa'onkia bɛ. Piɛɛ bɛ zà̃zã. 55 Kɛ́
wà tɛkà ua guo, wà kàlɛ lı̀ai, ɔ̃ Piɛɛ mɔ̀ sɔ̀lɔ ń guu. 56 Nɔɛ zı̀kɛnae
aà è, ɔ̃ à wɛbı̀iwà à mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ bee kuaànɔ sɔ̃ɛ. 57 Ɔ à lelekpà à

* **22:35** Luk 9.3 † **22:37** Isa 53.12 ‡ **22:53** Luk 19.47

mɛ̀: Nɔɛ, má aà dɔ̃o. 58 Yɔɔnnɔ gɔ̃̀ɔ ɔ̃ gbɛ̃pãle aà è, ɔ̃ à mɛ̀: Mpi sɔ̃
ń dɛ an gbɛ̃do ũɛ. Ɔ Piɛɛ ò gɔ̃ɛpiɛ: Mámɛo. 59 Kɛ́ lɛɛlu do taa gɛ̃̀,
gbɛ̃pãle giiyèwà à mɛ̀: Sĩana guu gbɛ̃́ɛ bee kuaànɔɛ, asa Galile
gbɛ̃́ɛ. 60 Ɔ Piɛɛ mɛ̀: Mi dɔ̃ lá ńlɛ oo. Wegɔ̃ɔ kɛ́ àlɛ yã'o, ɔ̃ ko lɛzù.
61 Kɛ́ Dii lĩli wɛpɛ̀ Piɛɛwa, ɔ̃ yã́ pɔ́ a ò dɔ̀ Piɛɛgu, kɛ́ à mɛ̀ e ko àɔ
gɛ́ lɛzui gbã, a lelekpaazi gɛ̃n àaɔ̃. 62 Ɔ Piɛɛ bɔ̀ bàasi, à ɔ́ɔlɔ̀ à kɛ̀
wɛ̃na.

63 Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Yesu dɔ̃́aɔ aà kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ aa aà gbɛ̃̀. 64 Aa pɔ́
yèɛ̀ a wɛ́wa, ɔ̃ aalɛ aà lala aa mɛ̀: Ãnabikɛkɛ ǹ o, démɛ n lɛi?
65 Dɔ́ɛaaànɔ guu aa yã́ dasi pãleɔ ɔ̀ɛ̀ lɔ.

66 Kɛ́ gu dɔ̀, Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kɔ̃ kã̀aa, sa'onkiaɔ ń Mɔizi
ikoyãdanɛdeɔ píi. Ɔ aa Yesu sɛ̀ gɛ̀ò ń yã́kpalɛkɛkĩi. 67 Ɔ aa aà
là aa mɛ̀: Mɛsiin n ũa? Owɛ̃ɛ. A wèmá à mɛ̀: Tó má ɔ̀ɛ́, á sio.
68 Tó ma yãe làwá sɔ̃, á weo. 69 Za tia Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ aɔ zɔ̃lɛa Lua
gbãade ɔplaai.§ 70 Ɔ gbɛ̃́pii mɛ̀: Asi Lua Nɛ́n n ũa? Ɔ a wèmá à
mɛ̀: Lá a dɔ á lɛ́uwa, mámɛ má aà ũ. 71 Ɔ aa mɛ̀: Wá bàa ũma ń
seeladeo lɔi? Wá mà aà lɛ́u kɔ̀.

23

Pilati yã́kpalɛkɛa ń Yesuo
(Mat 27.11-31, Maa 15.1-20, Zãa 18.28-19.16)

1 Ɔ aa fɛ̀lɛ ḿpii, aa gɛ̀aànɔ Pilati aɛ. 2 Aalɛ mɔ́ ń aà yã́o aa mɛ̀:
Wa gbɛ̃́ɛ bee è, àlɛ gudɛkɛ wá bùsuuɛ, àlɛ gíńɛ́ wà falubɔ Sezaaɛ,
mɛ́ à azĩa dĩlɛ Mɛsii ũ, kía ũ. 3 Ɔ Pilati aà là à mɛ̀: Yudaɔ kían
n ũa? A wèwà à mɛ̀: Ɔmɛ dɔ n lɛ́u we. 4 Ɔ Pilati ò sa'onkiaɔ ń
dasi pɔ́ kú weɔnɛ: Mi tàae'e gbɛ̃́piwao. 5 Ɔ aa giiyèwà aa mɛ̀: Iɔ
tɛ́kpa gbɛ̃́ɔgu a yãdaanɛ́ guu Yude bùsuu píiɛ. A dàalɛ Galileɛ,
ɔ̃ à gɛ̀ kàiò la sa.

6 Kɛ́ Pilati mà màa, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ là tó Galile gbɛ̃́n aà ũ. 7 Kɛ́ a
dɔ̃̀ à bɔ̀ Elodi bùsuuɛ, mɛ́ Elodipi ku Yelusalɛũ zĩbeezĩ, ɔ̃ à aà
gbàɛwà. 8 Kɛ́ Elodi Yesu è, ɔ̃ aà pɔ kɛ̀na maamaa, asa à aà bao
màɛ, mɛ́ a ye wɛsiaàlɛ à gɛ̃̀gɛ̃. Aà wɛ́ dɔ Yesu dabudabukɛa eai.
9 A yã́ɔ làlawà dasi, ɔ̃ Yesu i a kee wewào. 10 Sa'onkiaɔ ń Mɔizi
ikoyãdanɛdeɔ zɛa we, aalɛ mɔ́ ń aà yã́o pãsĩpãsĩ. 11 Elodi ń a
sosaɔ sakà Yesugu, aa aà láanikɛ̀ aa ula tɔde dàɛ, ɔ̃ à ɛ̀a aà gbàɛ
Pilatiwa. 12 Zĩbeezĩ Elodi ń Pilatio kɛ̀ na, asa aa ĩ́ikũa ń kɔ̃o
yãaɛ.

13 Pilati sa'onkiaɔ ń gbãadeɔ ń gbɛ̃́ kĩniɔ kã̀aa píi, 14 a ònɛ́:
A mɔmɛɛ ń gbɛ̃́ɛ beeo a mɛ̀ gudɛnaɛ. Ma aà làla á wáa yã́ pɔ́
á dɔ̀dɔwàɔ musu, mi e à tàaee kɛ̀o. 15 Màa Elodi i eo sɔ̃, asa à
ɛ̀a aà gbàɛwáɛ. A gwa, i yãe kɛ à kà mà aà dɛo. 16-17 Má tó wà
aà swã́gaga, mí aà gbaɛ. 18 Ɔ aa wiilɛ̀ ḿpii sãnu aa mɛ̀: Gbɛ̃́pi

§ **22:69** Soũ 110.1

dɛ! Balaba kɛ̃́wɛ̃ɛ! [19] Wà Balabapi dàkpɛu bɔa gbãadeɔ kpɛ ń
gbɛ̃dɛao yɑ̃́iɛ. [20] Pilati ye Yesu gbaɛ, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ laai sɩ̃si a kɩ̃́i. [21] Ɔ
aa ɛ̀a wiilɛ̀ aa mɛ̀: N aà páliwa! N aà páliwa! [22] A gɛ̃n àaɔ̃de
Pilati ònɛ́: Bɔ́ dàa a kɛ̀i? Mi tàae pɔ́ kà wà aà dɛ ewào. Má tó
wà aà swɑ̃́gaga, mí aà gbaɛ. [23] Ɔ aa dɩ̃diwà, aalɛ gbɛawà ń wii
gbãao aà aà páliwa. Ɔ an zɔakaa tò an yɑ̃́ blè. [24] Ɔ Pilati dɩ̃lɛ
wà kɛ lá aa gbɛ̀awawa. [25] Gbɛ̃́ pɔ́ wa dàkpɛu bɔa gbãadeɔ kpɛ ń
gbɛ̃dɛao yɑ̃́i pɔ́ wa gbɛ̀api ɔ̃ a kɛ̃̀nɛ́, ɔ̃ à Yesu kpà gai lá aa yeiwa.

Yesu gaa
(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Zãa 19.17-30)

[26] Kɛ́ wàlɛ gɛaànɔ, wà dà Silɛni gbɛ̃́ Simɔɔlɛ, àlɛ su ń buao,
ɔ̃ wà aà kṹ wà lipãakɔ̃a dɩ̃ɛ̀ aàɔ tɛò Yesuzi. [27] Bíla bɔ̀ tɛaàzi
ń nɔɛ pɔ́ aalɛ ɔ́ɔlɔ aalɛ ńzɩ̃a gbɛ̃gbɛ̃ɔ. [28] Yesu lɩ̃li aɛdɔ̀má à mɛ̀:
Yelusalɛũ nɔɛɔ, ásu ɔ́ɔlɔ ma yɑ̃́io. A ɔ́ɔlɔ ázɩ̃a yɑ̃́i ń á nɛ́ɔ. [29] Asa
a gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ wa o: Báaadeɔn fɩ̃i pɔ́ aai nɛ'io mɛ́ nɛ́ i yɔ̃́ mimáoɔ
ũ. [30] Gɔɔbeezɩ̃
wa o gbɛsiɔnɛ aa lɛ́lɛ simá,
wa o sɩ̃̀sɩ̃ɔnɛ aa kúńla.*
[31] Asa lá wàlɛ yɑ̃́ɛ taa kɛ ń lí bùsuo, lí gii pɔ́ aɔ dɛai?

[32] Wàlɛ gɛ́ ń dàakɛn plaeɔ lɔ, kɛ́ wà ń dɛdɛ ń Yesuo sãnu. [33] Kɛ́
aa kà gu pɔ́ wɩ̃ mɛ Mitɔɔnagu, ɔ̃ aa aà pàliwa we ń dàakɛnapiɔ,
ado aà ɔplaai, ado ɔzɛɛi. [34] Ɔ Yesu mɛ̀: Baa, sùuukɛńnɔ, asa aa
dɔ̃ lá wàlɛ kɛo. Ɔ wà tɛ́lɛpà wà aà pɔkasaɔ kpaalɛ̀okɔ̃ɛ.† [35] Gbɛ̃́ɔ
zɛa we, aalɛ gwa, mɛ́ Yuda gbãadeɔ lɛ́ lɛsuikɛkɛwà‡ aa mɛ̀: A
dãɔ suabà. Tó Mɛsii pɔ́ Lua dɩ̃lɛn aà ũ, aà azɩ̃a suabae! [36] Sosaɔ
lɛ́ aà kɛ pɔ́ɔpɔɔ lɔ. Ɔ aa sɔ̃̀aàzi aa vɛ̃ɛ kṹma dɔ̀ɛ̀§ [37] aa mɛ̀: Tó
Yudaɔ kían n ũ, ǹ nzɩ̃a suaba. [38] Seelae naa aà mia à mɛ̀:
Yudaɔ kían kɛ!
[39] Dàakɛna pɔ́ looa líwapiɔ do dɔ́ɛnnɔyɑ̃'ɔ̀ɛ̀ à mɛ̀: Mɛsiin n ũo
lò? N nzɩ̃a suaba ń wápiɔ sãnu. [40] Ɔ aà gbɛ̃do gɩ̃ɛ̀ à mɛ̀: Ńlɛ vɩ̃akɛ
Luaɛ seoa? Yã doũ mɛ́ zɔ̃lɛwá. [41] Wápiɔ, à kɔ̃sɩ̃wanɔ màaɛ, asa
pɔ́ pɔ́ wá tɔ̃̀ mɛ́ bɔ̀lɛwɛ̃ɛ, ãma dee i yãe kɛo. [42] Ɔ à mɛ̀: Yesu, tó n
mɔ kía ũ, to ma yɑ̃́ àɔ dɔngu. [43] Ɔ a wèwà à mɛ̀: Sɩ̃ana málɛ onɛ,
za gbã ńyɔ̃ɔ kumanɔ àizãna guu.

[44] Kɛ́ ɩ̃atɛ̃ kà minanguo, a biia zɛ̀, ɔ̃ bùsupi siakṹ píi e aua
gɛ̀ pɩ̃laò. [45] Zwãa pɔ́ daa Lua kpɛ́u* kɛ̃̀ a guo. [46] Yesu wiilɛ̀
gbɑ̃́ugbãu à mɛ̀: Baa, ma a nisɩ̃na nànɛ n ɔzɩ̃ɛ.† Kɛ́ a ò màa, ɔ̃ à
tà. [47] Kɛ́ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ yɑ̃́ pɔ́ kèpi è, à Lua sáaukpà à mɛ̀: Gbɛ̃́piá
gbɛ̃maaɛ sɩ̃ana. [48] Bíla pɔ́ aa mɔ̀ wà kɑ̃̀a yɑ̃́pi gwaa yɑ̃́iɔ, kɛ́ aa

* **23:30** Oze 10.8 † **23:34** Soũ 22.19 ‡ **23:35** Soũ 22.8 § **23:36** Soũ 69.22
* **23:45** Bɔa 26.31-33 † **23:46** Soũ 31.6

yɑ̃́ pɔ́ kɛ̀ɔ è, aa ɛ̀a tà, aalɛ ńzi̇̀a gbɛ̃gbɛ̃. 49 Yesu gbɛ̃́ dɔ̃aɔ ń nɔɛ pɔ́
tɛaàzi za Galileɔ píi zɛ kɑ̃aa, aalɛ yɑ̃́piɔ gwa.‡

Yesu vi̇̀a
(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Zɑ̃a 19.38-42)

50 Gɔ̃ɛe ku aà tɔ́n Yosɛfu. Yuda gbɑ̃adeɔ doɛ. Gbɛ̃maaɛ, mɛ́
luayɑ̃manaɛ. 51 Aà lɛ́ kú yɑ̃́ pɔ́ a gbɛ̃́ɔ zɛ̀ ń a kɛaopi guuo. Yudaɔ
wɛ̃́lɛ Alimate gbɛ̃́ɛ, aà wɛ́ dɔ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̇̃́i. 52 A gɛ̀ Pilati
ki̇̃́i à Yesu gɛ gbɛ̀awà. 53 Ɔ a bùa à bàabaa fi̇̃̀fiwà à aà dà gbɛ̀'ɛ
pɔ́ wa sɔ̀ mia ũ guu. Wi gbɛ̃e dau we yɑ̃ao. 54 Gɔɔpiá ɑ̃sɔ̃adazi̇̀ɛ,
kɑ̃́mabogɔɔ lɛ́ ká. 55 Nɔɛ pɔ́ aa tɛ Yesuzi za Galileɔ tɛ Yosɛfupi
kpɛ, aa mia'ɛpi è ń lá à Yesu gɛ di̇̀lɛuo. 56 Ɔ aa tà gɛ̀ nísi gi̇̀nana
ń tulaletiɔ sɔukɛi. Kɑ̃́mabogɔɔzi̇̀ aa kɑ̃́mabò lá Lua di̇̀lɛwa.§

24

Yesu bɔa gau
(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Zɑ̃a 20.1-10)

1 Ɑsɔ̃anɛnzi̇̀ gufɛ̃nɛ ɔ̃ nɔɛpiɔ ɛ̀a gɛ̀ miapi ki̇̃́i ń nísi gi̇̀nana pɔ́
aa a sɔukɛ̀o. 2 Aa lè gbɛ goa mia'ɛlɛ. 3 Kɛ́ aa gɛ̃̀, aai Dii Yesu gɛ
eo. 4 Aa ku bíli guu, ɔ̃ gɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn plaeɔ bɔ̀ mɔ̀má pɔkasa tɛkɛaɔ
daa. 5 Vi̇̀a ń kṹ, aa ń mi pɛ̀lɛ, ɔ̃ gɔ̃ɛpiɔ ònɛ́: Bɔ́yɑ̃i álɛ gbɛ̃́ bɛ̃́ɛ
wɛɛlɛ gɛɔ guui? 6 A ku lao, à vù. A to yɑ̃́ pɔ́ a òɛ́ gɔɔ pɔ́ a ku
Galile dɔ́gu 7 à mɛ̀, sema wà Gbɛ̃nazi̇̀n Nɛ́ kpá duunkɛnaɔwa,
aa aà páliwa, a gɔɔ àaɔ̃de zi̇̃́ i vu.* 8 Ɔ yɑ̃́pi dɔ̀ńgu. 9 Bɔa
mia ki̇̃́i aa gɛ̀ yɑ̃́pi baokpà aà i̇̀wa gbɛ̃ɔn kuɛdoɔnɛ ń gbɛ̃́ ki̇̀niɔ.
10 Maliama Madelɛni ń Yoanao ń Zaaki da Maliamao ń nɔɛ ki̇̀ni
pɔ́ aa kúńnɔɔ mɛ́ yɑ̃́pi ò zi̇̀napiɔnɛ. 11 Ɔ nɔɛpiɔ yɑ̃́pi kɛ̀nɛ́ lán faai
yɑ̃́wa, aai sio. 12 Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ bàalɛ̀ gɛ̀ miapi ki̇̃́i. Kɛ́ à wɛkpàlɛ
miapiu, i pɔe eo, sema bàabaa pɔ́lɛɔ, ɔ̃ à ɛ̀a tà, àlɛ làasookɛ yɑ̃́pi
aà kũ̀ gbɑ̃a.

Ɛmausi zɛ́u
(Maa 16.12-13)

13 Gɔɔ doũpi zi̇̃́ Yesu i̇̀wa gbɛ̃ɔn plaɔ lɛ́ gɛ́ wɛ̃́lɛ pɔ́ wi̇̀ mɛ Ɛmausi.
N Yelusalɛũo à kà kiloo kuɛdo taa. 14 Aalɛ yɑ̃́ pɔ́ kɛ̀ píi faai
bokɔ̃ɛ, 15 ɔ̃ gɔɔ pɔ́ aalɛ a faaibo, aalɛ a wàaipa, Yesu ń lé, ɔ̃ aa
bɛ zɛ́u sɑ̃nu. 16 Pɔe kpaanɛ́ ń aà dɔ̃ao. 17 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́ yɑ̃́
álɛ táa'oò ń kɔ̃oi? Ɔ aa zɛ̀, an oo sisia. 18 An gbɛ̃do pɔ́ wi̇̀ mɛ
Keleopa wɛ̀wà à mɛ̀: Mɛ́ i kɛ ndo bàasio, gbɛ̃e ku Yelusalɛũ a gi
yɑ̃́ pɔ́ kɛ̀ gɔɔplaɛa dɔ̃io. 19 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Yɑ̃́ kpelei? Aa wɛ̀wà aa
mɛ̀: Yesu Nazalɛti yɑ̃́ɛ. Ɑnabi zɔ̃ɔɛ. Gbɛ̃́pii dɔ̃ kɛ́ aà yɑ̃kɛa ń aà
yɑ̃'oao bɔ̀ Lua ki̇̃́iɛ. 20 Ɔ sa'onkiaɔ ń wá gbɑ̃adeɔ aà kpàmá, kɛ́

‡ **23:49** Luk 8.1-3 § **23:56** Bɔa 20.10 * **24:7** Luk 9.22, 18.31-33

wà yãdaaàla yấi, wi aà páliwa wà dɛ. 21 Wápiɔ sɔ̃ wálɛ e ɔ̃mɛ
a Isailiɔ suaba. Bee kpɛ yấpi kɛa gɔɔ àaɔ̃den gbã. 22 Ɔ yấ pɔ́ wá
nɔɛeɔ ò bɔ̀ wá saɛ. Kɛ́ aa gɛ̀ aà mia kɩ̃́i gufɛ̃nɛa, 23 aai aà gɛ e
weo. Aa sù aa mɛ̀ malaikaɔ bɔ̀ mɔ̀má, aa ònɛ́ a ku bɛ̃́ɛ. 24 Ɔ wá
gbɛ̃eɔ gɛ̀ miapi gwai, aa è lá nɔɛpiɔ ònɛ́wa, a ku weo. 25 Ɔ Yesu
ònɛ́: Làasoosaideɔ, ili yấ pɔ́ ãnabiɔ ò si kpaao. 26 Lua dɩ̀lɛ Mɛsii
taasikɛ beewa, i gbasa gɛ̃ a gawi guuo lò? 27 Daalɛa Mɔizi láwa
e à gɛ̀ pɛ̀ ãnabiɔ pɔ́wa píi, Yesu yấ pɔ́ kɛ̃a Lua yấu azɩ̃a yấ musu
bɔɔlɛkɛ̀nɛ́ píi.

28 Kɛ́ aa kãikɯ̃̀ ń wɛ̃́lɛ pɔ́ aalɛ gɛ́uo, Yesu kɛ̀ lá á ye gɛ̃zɛawa.
29 Ɔ aa aà kɯ̃̀kɯ̃ aa mɛ̀: Gɔ̃wanɔ la. Oosi kɛ̀, gu lɛ́ gɛ̃kɔ̃u. Ɔ à gɛ̃̀
ua à gɔ̃̀ńnɔ. 30 Gɔɔ pɔ́ àlɛ pɔbleńnɔ, ɔ̃ à pɛ̃ɛ sɛ̀ à báaadàu, ɔ̃ a ɛ̀ a
kpàmá. 31 Ɔ an wɛ́ kɛ̃̀ aa aà dɔ̃̀ sa, ɔ̃ aa kùawà. 32 Ɔ aa òkɔ̃ɛ: Kɛ́
àlɛ yã'owɛ̃ɛ zɛ́u, àlɛ Lua yấ pílokɛ̃wɛ̃ɛ, wá nɔ̀sɛ lɛ́ yáalɔo lé? 33 Ɔ
aa fɛ̀lɛ gɔ̃̀ɔ aa ɛ̀a gɛ̀ Yelusalɛũ. Aa aà ɩ̃̀wa gbɛ̃ɔn kuɛdoɔ è kãaaa
we ń gbɛ̃́ pɔ́ nàmáɔ 34 aalɛ mɛ: Dii vù sɩ̃́anaɛ. A azɩ̃a ɔ̀lɔ Simɔɔɛ.
35 Ɔ gbɛ̃ɔn plapiɔ zɛ́ guu yấ dàu sɩ̃̀unɛ́ ń lá aa aà dɔ̃̀ gɔɔ pɔ́ à pɛ̃ɛ
ɛ̀o.

Yesu azɩ̃a ɔlɔa a ɩ̃̀waɔnɛ
(Mat 28.16-20, Maa 16.14-20, Zãa 20.19-23, Zɩ̃n 1.6-8)

36 Kɛ́ aalɛ yấpi o màa, kấndo aa aà è zɛa ń guu, ɔ̃ a ònɛ́: Aɔ
kú ń aafiao. 37 Ɔ gili gɛ̃̀ńgu, vɩ̃a ń kɯ̃́, aalɛ e gyaade wa è. 38 Ɔ a
ònɛ́: Akɛa á nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpài? Akɛa á kú ń nɔ̀sɛ plaplaoi? 39 A ma ɔɔ
gwa ń ma gbáɔ, mámɛ. A ɔkãa à gwa. Gyaade mɛ ge wá vɩ̃ lá a
ma eɛwao. 40 Kɛ́ a ò màa, ɔ̃ à a ɔɔ ń a gbáɔ ɔ̀lɔnɛ́. 41 Pɔna guu aa
a ɛɛbò, kɛ́ à bɔ̀ ń saɛ yấi. Ɔ à ń lá à mɛ̀: Pɔblea kua? 42 Ɔ aa kpɔ̀
kpaatɛa kɔ̃̀ɔ kpàwà, 43 ɔ̃ a sò ń wáa. 44 Ɔ a ònɛ́: Yấ pɔ́ má òɛ́ gɔɔ
pɔ́ má kúánɔ mɛ́ kɛ̀. Ma mɛ̀ sema yấ pɔ́ wa ò ma yấ musu Mɔizi
ikoyã láu ń ãnabiɔ láo ń Soũ láo pa píi. 45 Ɔ à ń nɔ̀sɛ wɛ̃̀nɛ́, kɛ́
aa e yấ pɔ́ kú lápiɔ guu dɔ̃. 46 A ònɛ́: A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀,
Mɛsii a taasikɛ, a gɔɔ àaɔ̃de zɩ̃́ i bɔ gau, 47 wi waasokɛ bui píiɛ ń
aà tɔ́o daalɛa Yelusalɛũ, kɛ́ aa nɔ̀sɛlilɛ, an duuna i kɛ̃́má. 48 Yấpi
seeladeɔn á ũ. 49 Mapi sɔ̃ má gba pɔ́ ma Mae a lɛgbɛ̃̀ kpấsãɛ́. Aɔ
ku wɛ̃́lɛ guu la e gbãa bɔ luabɛ à kúála.†

50 Ɔ Yesu bɔ̀ńnɔ wɛ̃́nkpɛ e Bɛtani saɛ, ɔ̃ à ɔsɛ̀ plapla à
báaadàńgu. 51 Kɛ́ àlɛ báaadańgu màa, ɔ̃ à kɛ̃̀má, Lua aà sɛ̀ tàò a
kɩ̃́i. 52 Ɔ aa kùlɛ̀ɛ̀, aa ɛ̀a tà Yelusalɛũ ń pɔna zɔ̃ɔo. 53 Aaɩ̃ɔ ku Lua
ua gɔɔpii, aaɔ Lua sáaukpa.

---

† **24:49** Zɩ̃n 2.1-4

ZÃA
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Yesu Kilisi baona lá mɛ̀n síiɔ̃ɔ guu Zãa láɛ bee mɛ́ adoa. Yesu taasikɛa yá̃ bàasi (18-19), yã pɔ́ kú láɛ bee guu doũ ń baona lá kĩ̀niɔo. Ɔmɛ nɔsɛa Kana (2.1-12) yã'ò ń Nikodɛũ gɛa Yesu kĩ́i yá̃o (3.1-21) ń Samali nɔɛ yá̃o (4.1-12) ń Bɛzata kpáa'okĩ̀i gyãe gbá̃gbãa yá̃o (5.1-18) ń gbɛ̃́ pɔ́ wa ì vĩ̀a gbá̃gbãao (9.1-41) ń yãpãleɔ. I Yesu yãkɛaɔ o dasio, ãma pɔ́ pɔ́ a ò Yesu yãdàdaò gbɛ̃́ɔnɛ maamaaɛ.

Lápi daalɛkĩ̀i (1.1-18) ɔ̀lɔwɛ̃ɛ kɛ́ Yesuá Lua Yá̃ pɔ́ ìɔ ku gɔɔpiiɛ, ɔ̃ à gɔ̃̀ gbɛ̃nazĩ̀na ũ a kú ń guu wɛ̃ni ń gupuao ń sĩ̀anao ũ.

Baona láɛ bee kpaalɛa lɛɛ plaɛ, yá̃ pɔ́ kɛ̀ zadɔ̃ Yesu kũgɔɔ i kao (2.4) ń yá̃ pɔ́ kɛ̀ kɛ́ aà tɔbɔgɔɔ kào (12.23).

E aà gɔɔ àɔ ká (1.19-12.50). Zãa Da'ilɛna dɔ̀aa kɛ̀ Yesupi seelade ũ. Aà ìwaɔ Ãndelee ń Filipio ń Natanaɛlio kɛ̀ seeladeɔ ũ lɔ, yá̃ pɔ́ an baade è Yesuwa ɔ̃ à kɛ̀ a seelade ũ. Bee gbɛa à Yesu kpaaũa ń gbɛ̃eɔ yã'ò ń dabudabu mɛ̀n sopla pɔ́ à kɛ̀ seela ũɔ. Dabudabupiɔ mi mɛ́ yá̃ ũ. Kɛ́ Zãa yá̃ sɛ̃́ia beeɔ ò a làa, à yá̃ pɔ́ Yesu ò azĩ̀a yá̃ musu kɛ̃̀ (12.37-50).

Kɛ́ Yesu gɔɔ kà (13.1). Yesupi lɛ́ gbɛzã dĩ̀lɛ a ìwaɔnɛ lá wì kɛwa (13-16). Bee gbɛa wabikɛa guu i gi taasi pɔ́ a kɛio, ɔ̃ à a ìwa pɔ́ aa gɔ̃ a kpɛɔ nà a Maeɛ a ɔzĩ̀ (17). Ɔ Zãa Yesu kũa yá̃ dàu a sĩ̀u lá a yá̃ kú baona lá kĩ̀niɔ guuwa, lá wà yãdàaàla, wà aà pà lipãakɔ̃awa, ɔ̃ wà aà mia è da gii (18-20). Aà bɔa gau gbɛa à bɔ̀ mɔ̀ Maliama Madelɛni ń a ìwaɔwa, atɛ̃sa Tomaa. Lɛɛ 21 guu à bɔ̀ mɔ̀ a ìwa gbɛ̃ɔn soplaɔwa Tibelia ísida lɛ́.

Lápi láakĩ̀i (20.30-31) Zãa yá̃ pɔ́ tò a baona lápi kɛ̃̀ ò, kɛ́ wà e Yesu sí Lua Nɛ́ Mɛsii ũ, wí wɛ̃ni e aà náaikɛa yá̃i, asa Lua mɛ́ Yesu zĩ̀, ɔ̃ Yesu mɛ̀ ámɛaa zɛ́ ń wɛ̃nio ń sĩ̀anao ũ (14.6).

Yesu Kilisi mɔa dú̃nia guu

1 Asĩ̀nizĩ̀ Yá̃ kú, Yá̃pi kú ń Luao, mɛ́ Yá̃piá Luaɛ. 2 A kú ń Luao
asĩ̀nizĩ̀. 3 Lua pɔ́pii kɛ̀ aà sabaiɛ, pɔe ku à kɛ̀ aà saio. 4 Aà guu
wɛ̃ni kuu, mɛ́ wɛ̃nipi dɛ gupua ũ gbɛ̃́ɔnɛ. 5 Gupuapi ì bii gusiau,
ɔ̃ gusiapi lí e dàao.

6 Lua gbɛ̃e zĩ̀, aà tɔ́n Zãa. 7 A mɔ̀ gupuapi seelade ũ, à aà yã'ò
gbɛ̃́ɔnɛ, kɛ́ gbɛ̃́pii e aà náaikɛ a sabai. 8 Aàpi mɛ́ gupuapi ũo, à
mɔ̀ gupuapi seelade ũɛ. 9 Gupua sĩ̀ande pɔ́ ì gupu gbɛ̃́piiɛ mɛ́ lɛ́
mɔ́ dú̃nia guu.

10 A ku dṹnia guu. Baa kɛ́ Lua dṹnia kɛ̀ aà sabai, dṹnia i
aà dɔ̃o. 11 A mɔ̀ a bɛ, ɔ̃ aà gbɛ̃́ɔ i aà dilɛo. 12 Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀aànɔ aa
aà náaikɛ̀ɔ sɔ̃, à ń gbá zɛ́ aa gɔ̃̀ Lua nɛ́ɔ ũ. 13 An iapi i bɔ gbɛ̃e
au guuo, i bɔ mɛfɛlɛa ge gɔ̃ɛ pɔeã kĩ́io, Lua mɛ́ ń í. 14 Yã́pi gɔ̃̀
gbɛ̃nazĩ̀na ũ, à gɔɔplakɛ̀wanɔ, ɔ̃ wa aà gawi è,* Mae Lua Nɛ́
mɛ̀ndona gawiɛ, gbɛ̃kɛ ń sĩ̀anao pɛ̀ɛwà.†

15 Zãa mɛ́ aà seelade ũ, à pũ̀na à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ma aà yã'ɔ̀n kɛ.
Ma mɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ma gbɛa dɛmala, kɛ́ a ku ma ãa yã́i. 16 Aà
gbɛ̃kɛ pɛɛawà guu à gbɛ̃kɛkɛ̀ wá baadeɛ, mɛ́ aà gbɛ̃kɛpi kɛ̀ gbɛ̃kɛ
ũ. 17 Lua a ikoyã kpàwɛ̃ɛ Mɔiziwa, à gbɛ̃kɛ ń sĩ̀anao kɛ̀wɛ̃ɛ Yesu
Kilisi sabaiɛ. 18 Gbɛ̃e i wɛsi Lualɛ yãao. Lua Nɛ́ mɛ̀ndona pɔ́
kpaa a Maepi kùɛ mɛ́ tò wa aà dɔ̃.

Zãa Da'ilɛna seeladekɛa
(Mat 3.1-17, Maa 1.1-11, Luk 3.1-22)

19 Yuda gbãade pɔ́ kú Yelusalɛũɔ sa'onaeɔ ń Levii buieɔ zĩ̀
Zãawa, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: Mmɛnn déi? Yã́ pɔ́ a ɔ̀nɛ́n kɛ: 20 A
ɔ̀nɛ́ wásawasa, i yãe ulɛnɛ́o à mɛ̀: Mɛsiin ma ũo. 21 Ɔ aa aà là
aa mɛ̀: Dén n ũ sai? Ɛlian‡ n ũa? A wɛ̀má à mɛ̀: Aawo! Ɔ aa ɛ̀a
aà là lɔ: Ãnabi zɔ̃ɔn§ n ũa? A wɛ̀má à mɛ̀: Aawo! 22 Ɔ aa ɔ̀ɛ̀ lɔ:
Mmɛnn dé sɔ̃i? Owɛ̃ɛ kɛ́ wà e o gbɛ̃́ pɔ́ wá zĩ́ɔnɛ. Kpelewa ńlɛ
o nzĩ̀a yã́ musui? 23 Ɔ à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ a lɔɔ dɔ gbáau, àlɛ onɛ́ wà
zɛpoo Diiɛn ma ũ, lá ãnabi Isaia a yã'ɔ̀wa.*

24 Gbɛ̃́ pɔ́ wà ń zĩ́piɔ sɔ̃, aa bɔ̀ Falisiɔ kĩ́iɛ. 25 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Lá
Mɛsiin n ũo ge Ɛlia ge ãnabi zɔ̃ɔ, bɔ́yãi ńlɛ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛi? 26 Zãa
wɛ̀má à mɛ̀: Mi gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ, ãma gbɛ̃e kú á guu, á aà dɔ̃o. 27 Alɛ
mɔ́ ma gbɛa, mi ka kɛ́ mà aà sabala bɔbɔ̀ɛ̀o. 28 Yã́pi kɛ̀ Bɛtani pɔ́
kú Yuudɛ̃ baale, gu pɔ́ Zãa lɛ́ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛuɛ.

29 Kɛ́ a gu dɔ̀, Zãa Yesu è àlɛ mɔ́ a kĩ́i, ɔ̃ à mɛ̀: Sã pɔ́ Lua kpà a
dṹnia duuna wolon kɛ. 30 Gbɛ̃́pi yã́ má ò yãa ma mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́
mɔ́ ma gbɛa dɛmala, kɛ́ a ku ma ãa yã́i. 31 Má aà dɔ̃ yãao, ãma
ma mɔ, málɛ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ, kɛ́ Isailiɔ e aà dɔ̃ yã́iɛ.

32 Zãa mɛ́ aà seelade ũ à mɛ̀: Ma Lua Nisĩ̀na è à bɔ̀ luabɛ à
sù lán felenawa à mɔ̀ dĩ̀ɛ̀. 33 Má aà dɔ̃ yãao. Kɛ́ Lua ma zĩ̀ gbɛ̃́ɔ
da'ilɛkɛi, a ɔ̀mɛɛ gbɛ̃́ pɔ́ má è Lua Nisĩ̀na mɔ̀ dĩ̀ɛ, aàpi mɛ́ a gbɛ̃́ɔ
da Nisĩ̀napiu. 34 Ma bee è, ɔ̃ má dɛ aà seelade ũ, ɔ̃mɛ Lua Nɛ́ ũ.

Yesu ĩ̀wa sɛ̃́iaɔ

35 Kɛ́ a gu dɔ̀, Zãa ɛ̀a ku we lɔ ń a ĩ̀waɔ gbɛ̃ɔn plao. 36 Kɛ́ à Yesu
è àlɛ gɛ̃, à mɛ̀: Sã pɔ́ Lua kpàn we! 37 Kɛ́ ĩ̀wa gbɛ̃ɔn plapiɔ yã́pi
mà, aa bɔ̀ tɛ Yesuzi. 38 Yesu lĩ̀li a è aa tɛazi, ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Bɔ́ á
yeii? Aa ɔ̀ɛ̀: N bɛ ku má ni Labi? (Bee mɛ̀ Mɛtulu.) 39 A wɛ̀má à

* **1:14** Bɔa 33.18 † **1:14** Bɔa 34.6 ‡ **1:21** Mal 3.23 § **1:21** Iko 18.15 * **1:23**
Isa 40.3

mɛ̀: A mɔ gwa. Ɔ aa gɛ̀ gu pɔ́ a kuu è, ɔ̃ aa gɔ̀aànɔ zi̋beezi̋. Oosi
mɔ̀ síiɔ̃ zaawa.
40 Gbɛ̃ɔn pla pɔ́ aa Zãa yãmà aa bɔ̀ tɛ Yesuzipiɔ, an gbɛ̃do á
Simɔɔ Piɛɛ dãuna Ãndeleeɛ. 41 A gɛ̀ a vi̋i Simɔɔ lè gi̋a, ɔ̃ a ɔ̀ɛ̀: Wa
Mɛsii è. (Bee wi̋ mɛ lɔ Kilisi.) 42 Ɔ à gɛ̀aànɔ Yesupi ki̋i. Yesu aà
gwà soee à mɛ̀: Zãa nɛ́ Simɔɔn n ũ. Wali onɛ sa Piɛɛɛ. (Bee mɛ̀
gbɛ.)
43 Kɛ́ a gu dɔ̀, Yesu ye ta Galile bùsuu, ɔ̃ à kpàaũ ń Filipio. A
ɔ̀ɛ̀: Tɛmazi. 44 Filipipiá Ãndelee ń Piɛɛo bɛ wɛ̃́lɛ Bɛsaida gbɛ̃́ɛ.
45 Ɔ Filipi gɛ̀ Natanaɛli lè à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ Mɔizi a yã'ɔ̀ a ikoyã guu
mɛ́ ãnabiɔ a yã'ɔ̀ lɔ, wa aà è. Yosɛfu nɛ́ Yesuɛ. Nazalɛti gbɛ̃́ɛ.
46 Natanaɛli ɔ̀ɛ̀: Gbɛ̃maa a bɔ Nazalɛtie? Filipi ɔ̀ɛ̀: Mɔ ǹ gwa.
47 Kɛ́ Yesu Natanaɛli è àlɛ mɔ́ a ki̋i, à aà yã'ɔ̀ à mɛ̀: Isaili zálalan
kɛ, aà nɔ̀sɛ mɔafili vi̋o. 48 Ɔ Natanaɛli ɔ̀ɛ̀: N̄ ma dɔ̃ má ni? Ɔ Yesu
wèwà à mɛ̀: E Filipi àɔ gɛ́ n sísii, ma n e kaadɔɛna gbáu. 49 Ɔ
Natanaɛli ɔ̀ɛ̀: Mɛtulu, Lua Nɛ́n n ũ, Isailiɔ Kían n ũ. 50 Yesu ɔ̀ɛ̀:
Kɛ́ má ònɛ ma n e kaadɔɛna gbáu, ɔ̃ n ma náaikɛ̀a? N̄yɔ̃ yãzɔ̃ɔ
e dɛ kɛ́ beela. 51 A ɛ̀a ɔ̀ɛ̀ lɔ: Si̋ana málɛ oɛ́, á luabɛ e wɛ̃a, Lua
malaikaɔ i dɛdɛ Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́wa, aai pilawà.†

2

Nɔsɛa Kana

1 A gɔɔ àaɔ̃de zi̋ wàlɛ nɔsɛ Kana, Galile bùsuu. Yesu da ku we,
2 mɛ́ wà Yesu ń a i̋waɔ si̋si nɔsɛpi guu lɔ. 3 Kɛ́ vɛ̃ɛ kɛ̃̀sã, Yesu da
ɔ̀ɛ̀: Aa vɛ̃ɛ vi̋ lɔo bɛ. 4 Ɔ Yesu wèwà à mɛ̀: Akɛa n mɔ ma ki̋ii? A
gɔɔ i kamɛɛ yãao. 5 Ɔ aà da ò zi̋kɛnaɔnɛ: Lá a oɛ́ píi à kɛ. 6 Ola ku
we mɛ̀n soolo Yudaɔ gbãbɔ'ikabɔɔ ũ. A keeɔ i̋ í sí litili basiiɔ̃ɛ,
a keeɔ basoolo. 7 Ɔ Yesu ò zi̋kɛnaɔnɛ: A íka olaɛ beeɔ pai. Ɔ aa
ikà ń pai yɛlɛlɛyɛlɛlɛ. 8 Ɔ a ònɛ́: A tɔ gɛò blɛblen dɔaanaɛ sa. Ɔ
aa tɔ̀ gɛ̀oɛ̀. 9 Kɛ́ dɔaanapi í lilɛa vɛ̃ɛ ũpi i̋ɛ, i dɔ̃ gu pɔ́ à bɔ̀uo, ãma
zi̋kɛna pɔ́ aa ípi tɔ̀ɔ dɔ̃. Ɔ dɔaanapi nɔde si̋si 10 a ɔ̀ɛ̀: Vɛ̃ɛ na ɔ̃ wi̋
kpámá gi̋a. Gɔɔ pɔ́ í zɔ̀lɛmá, ɔ̃ wi̋ mɔ́ ń a i̋io sa. Mpi sɔ̃ n vɛ̃ɛ na
tò gbɛzã.
11 Yesu dabudabu sɛ̃́ia bee kɛ̀ Kana, Galile bùsuuɛ. A tɔbɔ̀, ɔ̃
aà i̋waɔ aà náaikɛ̀.
12 Bee gbɛa Yesu gɛ̀ Kapɛnaũ ń a dao ń a dãunaɔ ń a i̋waɔ,
ãma aai gɔɔplakɛ weo.

Yesu kua Lua ua
(Mat 21.12-13, Maa 11.15-17, Luk 19.45-46)

13 Kɛ́ Yudaɔ Gɛ̃amusu* dikpɛ kãikũ̀, ɔ̃ Yesu gɛ̀ Yelusalɛũ. 14 A è
wàlɛ zuɔ ń sãɔ ń felenguuluɔ yia Lua ua, mɛ́ ɔlɛũkpakɛnaɔ zɔ̃lɛa
we. 15 Ɔ à bàflã tã̀ à ń yá ń bɔ́lɛ, sãɔ ń zuɔ píi. A ɔlɛũkpakɛnapiɔ
ɔ̃a fã̀aa, à ń táabũnuɔ fuangba. 16 Ɔ a ò felenyianapiɔnɛ: A

† **1:51** Daa 28.12 * **2:13** Bɔa 12.1-11

pɔ́piɔ sɛ́lɛ bɔɔ̀ píi. A̋su ma Mae kpɛ́ kɛ ɛlɛ ũo. 17 Ɔ yã́ pɔ́ kɛ̃a láuɛ
bee dɔ̀ aà ȉwaɔgu à mɛ̀: N kpɛ́ yã́ ma kũ gbãa, àlɛ ma ibaba.†
18 Ɔ Yuda gbãadeɔ aà là aa mɛ̀: Dabudabu kpele ńyɔ̃ kɛwɛ̃ɛ, kɛ́
wà e dɔ̃ ń yã́ bee kɛa iko vȉi? 19 Yesu wèmá à mɛ̀: A̋ Lua kpɛ́ɛ
bee wí, má ɛa kpɛ́pi fɛlɛ gɔɔ àaɔ̃. 20 Ɔ gbãadepiɔ ɔ̀ɛ̀: Wɛ̃̀ blasɔo ń
mɛ̀ndoo ɔ̃ wà kpɛ́pi dɔ̀, mɛ́ mpi ńyɔ̃ fɛlɛ gɔɔ àaɔ̃ɛ lò? 21 A̋ma Lua
kpɛ́ pɔ́ à a yã'òpi, aà mɛ yã́ àlɛ o. 22 Kɛ́ Yesu bɔ̀ gau, yã́ pɔ́ a òpi
dɔ̀ aà ȉwaɔgu, ɔ̃ aa yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau sȉ‡ ń yã́ pɔ́ Yesu òpio.
23 Yesu kua Yelusalɛũ Gɛ̃amusu dikpɛ zȉ̃ wà aà náaikɛ̀ dasi,
kɛ́ wà dabudabu pɔ́ a kɛ̀ɔ è yã́i. 24 Yesu i ń náaikɛo, asa a gbɛ̃́pii
nɔ̀sɛ dɔ̃ɛ. 25 Aà bàa kú ń gbɛ̃e gbɛ̃nazȉna yã'oaɛoo, asa a yã́ pɔ́
kú ń nɔ̀sɛ guu dɔ̃ɛ.

3

Yesu ń Nikodɛũo

1 Falisie ku wȉ mɛ Nikodɛũ. Yuda gbãadeɔ doɛ. 2 A̋ mɔ̀ Yesu
kȉ̃i gwãasȉna a ɔ̀ɛ̀: Mɛtulu, wá dɔ̃ kɛ́ yãdanɛde pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ̃in
n ũ, asa gbɛ̃e a fɔ̃ dabudabu pɔ́ ni kɛɔ kɛo, sema Lua kuaànɔ
bàasio. 3 Ɔ Yesu ɔ̀ɛ̀: Sȉana málɛ onɛ, mɛ́ i kɛ wà gbɛ̃́ ȉ lɔ bàasio, a
e àɔ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ̃i dɔ̃o. 4 Ɔ Nikodɛũ Yesu là à mɛ̀: Kpelewa
wa gbɛ̃́ gbãa ii? A ɛa gɛ̃ a da nɔ̀sɛ guu, aà a i lɔ yȁ? 5 Ɔ Yesu
wèwà à mɛ̀: Sȉana málɛ onɛ, mɛ́ i kɛ wà gbɛ̃́ ȉ ń ío ń Lua Nisȉnao
bàasio, a e gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kȉ̃i guuo. 6 Gbɛ̃nazȉna nɛ'iaá mɛ
yã́ɛ, Lua Nisȉna nɛ'iaá nisȉna yã́ɛ. 7 N̋su to yã́ pɔ́ má ònɛ bɔ n
saɛo, sema wà á i lɔ. 8 Ȉana ȉ káka gu pɔ́ a yeiu. Ni a kɔ̃ȉ̃ ma,
nili dɔ̃ gu pɔ́ àlɛ bɔu ge gu pɔ́ àlɛ gɛ́uo. Màa ȉɔ dɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ Lua
Nisȉna aà ȉo.
9 Ɔ Nikodɛũ aà là à mɛ̀: Kpelewa yã́ bee a kɛi? 10 Yesu wèwà
à mɛ̀: N Isailiɔ yãdanɛde ia ɔ̃ ń bee dɔ̃oa? 11 Sȉana málɛ onɛ, yã́
pɔ́ wá dɔ̃ ɔ̃ wi o. Yã́ pɔ́ wá è seeladeɔn wá ũ, ɔ̃ ili wá yã́ sio. 12 Lá
ma tɔɔlɛ yã'ɔ̀ɛ́, ili sio, tó ma luabɛ yã'ɔ̀ɛ́, á síe?
13 Gbɛ̃e i gɛ́ luabɛ yãao, sema Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ pɔ́ bɔ̀ we bàasio.
14 Lá Mɔizi mlɛ̃ sɛ dɔ̀ musu guwaiwaiu,* màa wa Gbɛ̃nazȉn Nɛ́
sɛ́ dɔ musu, 15 kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ aà náaikɛ àɔ wɛ̃ni láasai vȉ. 16 Asa
Lua ye dű̃niazi à kɛ̀ zài, ɔ̃ à a Nɛ́ mɛ̀ndona kpà, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ aà
náaikɛ a gao, wɛ̃ni láasai ɔ̃ aɔ vȉ. 17 Lua i a Nɛ́ zȉ dű̃nia guu
yãdai dű̃niapila no, kɛ́ à dű̃nia suaba aà sabai yã́iɛ.
18 Yã́ a zɔ̃lɛ aà náaikɛnawao. Yã́ zɔ̃̀lɛ aà náaikɛnsaiwa kɔ̀, kɛ́ i
Lua Nɛ́ mɛ̀ndonapi náaikɛo yã́i. 19 Pɔ́ pɔ́ tò yã́ zɔ̃̀lɛ gbɛ̃́ɔwan kɛ:
Gupua mɔ̀ dű̃nia guu, ɔ̃ aa ye gusiai dɛ gupuapila, kɛ́ an yãkɛaɔ

† 2:17 Soũ 69.10 ‡ 2:22 Soũ 16.10 * 3:14 Nao 21.9

vãi yã́i. 20 Asa vãikɛna píi za gupuauɛ, ȉli mɔ́ gupua kĩ́io, kɛ́ aà
yãkɛaɔ su bɔo yã́i. 21 Gbɛ̃́ pɔ́ ȉ zȉkɛ sȉanawa, ade mɛ́ ȉ mɔ gupua
kĩ́i, kɛ́ wà e dɔ̃ kua Lua guu ɔ̃ à yã́piɔ kɛ̀u.

Zãa Da'ilɛna Yesu yã'oa

22 Bee gbɛa Yesu gɛ̀ Yude bùsuu ń a ȉwaɔ. A̋ gɔɔplakɛ̀ńnɔ we,
àlɛ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ. 23 Zãa lɛ́ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ sɔ̃ Ainɔ, Saliũ saɛ, asa
í di weɛ. Wȉɔ mɔ aà kĩ́i, ɔ̃ ȉ ń da'ilɛkɛ. 24 Asa wi Zãa dakpɛu
yãao. 25 Gɔɔ bee Zãa ȉwaeɔ nà lɛkpaakɛawa ń Yuda gbãadeeo
gbãbɔa yã́ musu. 26 Ɔ aa sɔ̏ Zãazi aa mɛ̀: Mɛtulu, gbɛ̃́ pɔ́ kunnɔ
yãa Yuudɛ̃ baale, n aà yã'ɔ̀wɛ̃ɛ, ɔ̃mɛ lɛ́ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ tia, gbɛ̃́pii
lɛ́ gɛ́ aà kĩ́i. 27 Zãa ɔ̀nɛ́: Gbɛ̃e lí fɔ̃ yãe kɛ̀o, sema Lua aà gbà zɛ́
bàasio. 28 Ã́mɛ á ma seeladeɔ ũ, kɛ́ má ò mámɛ má Mɛsii ũo. Ma
mɛ̀ Lua ma zȉ mà dɔaaɛ̀ɛ.† 29 Nɔsɛna mɛ́ nɔ vȉ. Nɔsɛna gbɛ̃na ȉɔ
zɛ aà saɛ, ȉ swã́kpa aà yã́i, nɔsɛna lɔɔ ȉ aà pɔ kɛ na. Beewa sɔ̃ ma
pɔ na kɛ̀ zài. 30 Sema aàpi àɔ kã́fȉ mapi míɔ lao.

31 Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ musu dɛ gbɛ̃́piia. Gbɛ̃́ pɔ́ a kɛa bɔ̀ dṹnia guuá
dṹnia gbɛ̃́ɛ, dṹnia yã́ ȉ o. Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ luabɛ dɛ gbɛ̃́piia, 32 ȉɔ dɛ pɔ́
pɔ́ a è ń yã́ pɔ́ a mào seelade ũɛ, ɔ̃ gbɛ̃e lí aà yã́ sio. 33 Gbɛ̃́ pɔ́ aà
yã́ sȉ, ade Lua sȉanadekɛ sȉɛ. 34 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà zȉpi ȉ Lua yã'o,
asa Lua i a Nisȉna kpawà kasoo. 35 Mae Lua ye a Nɛ́zi, ɔ̃ à pɔ́pii
nàɛ̀ a ɔzȉ. 36 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ Nɛ́pi náaikɛ wɛ̃ni láasai vȉ. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gí aà
yãmai a wɛ̃nipi eo, Lua pɔ gi paaàziɛ.

4

Yesu ń Samali nɔɛo

1 Falisiɔ mà Yesu lɛ́ gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ, àlɛ ȉwaɔ e dɛ Zãala. 2 I kɛ
Yesu mɛ́ ń da'ilɛkɛ̀ azȉao, aà ȉwaɔ mɛ́ kɛ̀. 3 Kɛ́ Yesu yã́pi mà, à bɔ̀
Yude à ɛ̏a lɛ́ tá Galile. 4 Gɛa guu sema aà bɔ ń Samali bùsuo. 5 Ɔ
à kà Samali wɛ̃́lɛ pɔ́ wȉ mɛ Sikaa. A zȁ ń tɔɔlɛ pɔ́ Yakɔbu kpà a
nɛ́ Yosɛfuwa yãaoo.* 6 Yakɔbu lɔ̀ɔ ku we. Yesu táa'ò à kpàsa, ɔ̃
à zɔ̏lɛ lɔ̀ɔpi saɛ. Ȉatɛ̃ kà minanguo.

7 Samali nɔɛe mɔ̀ ítɔi, ɔ̃ Yesu ɔ̀ɛ̀: Ma gba í mà mi. 8 Aà ȉwaɔ sɔ̃
aa gɛ̀ wɛ̃́lɛ guu blɛ lúi. 9 Ɔ nɔɛpi ɔ̀ɛ̀: Yudan n ũ, Samali nɔɛn ma
ũ, ɔ̃ ńlɛ imia gbɛaaa? (Asa Yudaɔ ń Samaliɔ yã́ lí kákɔ̃uo.) 10 Ɔ
Yesu ɔ̀ɛ̀: Tó ń gba pɔ́ Lua ȉ danɛ́ dɔ̃ ń ma gbɛ̃́ pɔ́ málɛ í gbɛamao,
dɔ̃ ń gbɛ̀aa, mí n gba í wɛ̃nide. 11 Nɔɛpi ɔ̀ɛ̀: Mae, ń goa vȉo.
Lɔ̀ɔɛ sɔ̃, a ɛ zȁ. N̏yɔ̃ í wɛ̃nidepi e má ni? 12 N̏ dɛ wá dezi káau
Yakɔbula yȁ? Ɔmɛ lɔ̀ɔpi tòwɛ̃ɛ. Aàpi a imȉ ń a nɛ́ɔ ń a pɔtuoɔ.
13 Ɔ Yesu ɔ̀ɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ íɛ bee mȉ, imi a ɛa aà dɛ lɔɛ. 14 Gbɛ̃́ pɔ́ a í pɔ́
má kpáwà mi sɔ̃, imi a aà dɛ bau lɔo. Asa í pɔ́ má kpáwà a gɔ̃

† **3:28** Zãa 1.20 * **4:5** Daa 33.19

aà nɔ̀sɛ guu nibɔna pɔ́ a ibɔɛ̀ wɛ̃ni láasai ũ. 15 Ɔ nɔɛpi ò̀ɛ̀: Mae,
ma gba í bee, kɛ́ imi su ma dɛ mà mɔ ítɔi la lɔo.
16 Yesu ò̀ɛ̀: Gɛ́ n zã́ sísii, í mɔ́ sãnu. 17 Nɔɛpi wèwà à mɛ̀: Má
zã́ vĩ̀o. Ɔ Yesu ò̀ɛ̀: Kɛ́ n mɛ̀ ń zã́ vĩ̀o, n yã'ò a zɛ́waɛ. 18 N zãkɛ̀ lɛɛ
sɔo, mɛ́ gɔ̃ɛ pɔ́ ń kuaànɔ tiaá n zã́ no. N sĩ̀ana'ò. 19 Ɔ nɔɛpi ò̀ɛ̀:
Mae, má dɔ̃̀ sa kɛ́ ãnabin n ũ. 20 Wá deziɔ kùlɛ Luaɛ gbɛɛ bee
musu, ápiɔ sɔ̃ i mɛ Yelusalɛũ mɛ́ gu pɔ́ wàli kúlɛuɛ̀ ũ. 21 Yesu ò̀ɛ̀:
Nɔɛ, ma yã́ sí. Gɔɔe lɛ́ mɔ́ kɛ́ á kúlɛ Mae Luaɛ gbɛɛ bee musu ge
Yelusalɛũ lɔo. 22 Ápiɔ, i kúlɛ Luaɛ mɛ́ á aà dɔ̃o. Wápiɔ, wi kúlɛɛ̀
mɛ́ wá aà dɔ̃, asa gbɛ̃́ɔ misia ì bɔ wá Yudaɔ kĩ́iɛ.† 23 Gɔɔe lɛ́ mɔ́, à
kà kɔ̀, kɛ́ lousisin sĩ̀andeɔ kúlɛ Mae Luaɛ ń sĩ̀anao ń aà Nisĩ̀na
gbãao. Gbɛ̃́ bee taa ɔ̃ Mae Lua lɛ́ wɛɛlɛ aà kúlɛɛ. 24 Luaá nisĩ̀naɛ,
sema gbɛ̃́ pɔ́ aaì kúlɛɛ̀ɔ kúlɛɛ̀ ń sĩ̀anao ń aà Nisĩ̀na gbãao. 25 Ɔ
nɔɛpi ò̀ɛ̀: Má dɔ̃ kɛ́ Mɛsii pɔ́ wì mɛ lɔ Kilisi a mɔ́. Tó à mɔ̀, a yã́pii
bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ. 26 Ɔ Yesu ò̀ɛ̀: Ma gbɛ̃́ pɔ́ málɛ yã'onɛ, mámɛ má aà
ũ.
27 Gɔɔ bee ɔ̃ Yesu ìwaɔ sù. Kɛ́ àlɛ yã'o ń nɔɛo, à bɔ̀ ń saɛ, ãma
an gbɛ̃e i aà la bɔ́ a yei ge bɔ́yãi àlɛ yã'o ń nɔɛpioo. 28 Ɔ nɔɛpi a
lo tò we, à gɛ̀ wɛ̃́lɛ guu a ò gbɛ̃́ɔnɛ: 29 A mɔ gɔ̃ɛ gwa. A yã́ pɔ́ má
kɛ̀ɔ píi òmɛɛ. Mɛsii yã̀ mɔɔɔ? 30 Ɔ aa bɔ̀lɛ wɛ̃́lɛu, aalɛ gɛ́ Yesu kĩ́i.
31 Gɔɔ bee sɔ̃ Yesu ìwaɔ ò̀ɛ̀: Mɛtulu, ńyɔ̃ pɔble ya? 32 Ɔ a ònɛ́:
Má pɔbleae vĩ̀ pɔ́ á dɔ̃o. 33 Ɔ aà ìwaɔ kɔ̃ làla aa mɛ̀: Gbɛ̃e mɔ̀ɛ̀ ń
blɛo yã̀? 34 Ɔ Yesu ònɛ́: Ma pɔblea mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩ̀ pɔeãkɛa ũ e
mà gɛ zĩ̀ pɔ́ a dàmɛɛ midɛò.
35 Ápiɔ i mɛ mɔ síiɔ̃ mɛ́ gɔ̃̀ kɛ́ pɔkɛkɛgɔɔ ká. Málɛ oɛ́ à wɛ́sɛ buaɔ
gwa, asa pɔ́ɔ mà à kà kɛkɛa. 36 Pɔkɛkɛna lɛ́ a asea e kɔ̀, àlɛ gbɛ̃́ɔ
kãaa àizãna pɔ́ ũ, kɛ́ pɔtɔ̃na ń pɔkɛkɛnao e pɔnakɛ sãnu. 37 Asa
yã́ɛ beeá sĩ̀anaɛ: Gbɛ̃do ì pɔ́tɔ̃, gbɛ̃do ì kɛkɛ. 38 Ma á zĩ̀́ pɔkɛkɛi
gua pɔ́ i zĩ̀kɛuo. Gbɛ̃pãlɛɔ mɛ́ zĩ̀kɛ̀ we, ɔ̃ álɛ ń zĩ̀ ài ble.
39 Samali pɔ́ kú wɛ̃́lɛpi guuɔ Yesu náaikɛ̀ dasi yã́ pɔ́ nɔɛpi ònɛ́
yã́i, kɛ́ à mɛ̀ à yã́ pɔ́ á kɛ̀ɔ píi ò̀ɛ. 40 Ayãmɛto kɛ́ aa kà Yesu kĩ́i,
aa wabikɛ̀wà aà gɔ̃ńnɔ, ɔ̃ à kɛ̀ńnɔ gɔɔ pla. 41 Kɛ́ Yesu yã'ònɛ́,
gbɛ̃pãlɛɔ aà náaikɛ̀ dasidasi. 42 Ɔ aa ò nɔɛpiɛ: I kɛ yã́ pɔ́ ń òwɛ̃ɛ
yã́i wa aà náaikɛ̀i adoo. Wa aà yãmà wázĩ̀aɛ, ɔ̃ wá dɔ̃̀ sĩ̀ana kɛ́
dṹnia Suabanan aà ũ.

Bùsu gbãadee nɛ́ gbã́gbãa

43 Gɔɔ plapi kɛańnɔ gbɛa ɔ̃ à tà Galile, 44 asa Yesupi ò ãnabi líɔ
bɛɛɛ vĩ̀ azĩ̀a bùsuuo. 45 Kɛ́ à kà Galile, Galiledeɔ gbãakpàaàzi,
asa aa gɛ̀ dikpɛkɛ̀ Yelusalɛũɛ, ɔ̃ aa yã́ pɔ́ a kɛ̀ dikpɛpi zĩ́ɔ è píi.‡
46 Ɔ Yesu ɛ̀a gɛ̀ Kana, gua pɔ́ à í lĩ̀lɛu vɛ̃ɛ ũ.§ Bùsu gbãadee ku
we, aà nɛ́ lɛ́ gyãkɛ za Kapɛnaũ. 47 Kɛ́ a mà Yesu bɔ̀ Yude à sù

† **4:22** Isa 2.3 ‡ **4:45** Zãa 2.23 § **4:46** Zãa 2.1-11

Galile, à gɛ̀ aà kɩ̃́i, à wabikɛ̀wà aà gɛ́ a nɛ́ gbɑ̃́gbɑ̃iɛ, asa a ye gaɛ.
48 Ɔ Yesu ò̖ɛ̀: Mɛ́ i kɛ a dabudabuɔ ń yɑ̃bɔnsaɛɔ è bàasio, á ma
náaikɛo. 49 Ɔ gbɑ̃adepi ò̖ɛ̀: Mae, mɔ e ma nɛ́ àɔ ga. 50 Yesu ò̖ɛ̀:
Ta bɛ. N nɛ́ a gao. Gɔ̃ɛpi yɑ̃́ pɔ́ Yesu ò̖ɛ sɩ̀, ɔ̃ à dàzɛu. 51 Gɔɔ pɔ́ a bɛ
zɛ́u, à kpàaũ ń a zɩ̀kɛnaɔ, ɔ̃ aa ò̖ɛ̀ aà nɛ́ kú. 52 Ɔ à ń lá à mɛ̀: Zaa
kpeletaa à dáamakɛ̀i? Ɔ aa ò̖ɛ̀: Gɩ̀a ɩ̀atɛ̃ auapilaa gɔ̃̀ɔ ɔ̃ mɛ̀wɑ̃api
gòwà. 53 Ɔ maepi dɔ̃̀ kɛ́ zaa pɔ́ Yesu ò̖ɛ a nɛ́ a gaon we. Ɔ aa aà
náaikɛ̀, aàpi ń a bɛdeɔ píi.
54 Seela plaade pɔ́ Yesu kɛ̀ bɔa Yude sua Galilen we.

5

Gyɑ̃e gbɑ̃́gbɑ̃a kpáa'okɩ̀i

1 Bee gbɛa Yudaɔ dikpɛe kà, ɔ̃ Yesu ɛ̀a gɛ̀ Yelusalɛũ.
2 Kpáa'okɩ̀i kú we Sɑ̃ Bɔlɛ saɛ, wɩ̀ mɛ Bɛzata ń Ɛbɛlu yɑ̃́o.
Kpáa'okɩ̀ipi bilandaa vɩ̀ sɔo, 3 gyɑ̃eɔ wúlɛau dasidasi, vɩ̀aɔ ń ɛɛɔ
ń gbɛ̃́ pɔ́ an gu imiaɔ. 4-5 Gɔ̃ɛe ku we àlɛ gyɑ̃kɛ à kà wɛ̃̀ bla plasai.
6 Kɛ́ Yesu aà è wúlɛa we, a dɔ̃̀ kɛ́ àlɛ gyɑ̃kɛ à gɛ̃̀gɛ̃ maamaaɛ, ɔ̃ a
ò̖ɛ̀: N ye ǹyɔ̃ aafiaa? 7 Gyɑ̃epi wèwà à mɛ̀: Mae, má gbɛ̃e vɩ̀ à
ma da í guu gɔɔ pɔ́ à dèedeeo. Tó málɛ gɛ́ gɛ̃ui, gbɛ̃pãle ɩ̀ dɔaa gɛ̃
ma ɑ̃aɛ. 8 Yesu ò̖ɛ̀: Fɛlɛ zɛ ǹ n pɛ sɛ táa'o. 9 Wegɔ̃ɔ gɔ̃ɛpi aafia'è.
A a pɛ sɛ̀ à táa'ò.
Gɔɔpiá kɑ̃́mabogɔɔzɩ̀ɛ, 10 ɔ̃ Yuda gbɑ̃adeɔ ò gɔ̃ɛ pɔ́ gbɑ̃̀gbɑ̃piɛ:
Kɑ̃́mabogɔɔzɩ̀n gbɑ̃. I kũ ǹyɔ̃ n pɛ sɛao.* 11 A wèmá à mɛ̀: Gbɛ̃́
pɔ́ ma gba aafia mɛ́ òmɛɛ mà a pɛ sɛ mà táa'o. 12 Ɔ aa aà là aa
mɛ̀: Démɛ ònɛ ǹ n pɛ sɛ ǹ táa'oi? 13 Gbɛ̃́ pɔ́ gbɑ̃̀gbɑ̃pi dɔ̃ dé no,
asa Yesu gɛ̃̀lɛ bíla pɔ́ kú we guuɛ. 14 Bee gbɛa Yesu aà è Lua ua,
ɔ̃ a ò̖ɛ̀: Ma, n aafia'è. Nsu duunakɛ lɔo, kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ a vɑ̃i dɛ beea su
n leo yɑ̃́i. 15 Ɔ gɔ̃ɛpi gɛ ò Yuda gbɑ̃adeɔnɛ Yesu mɛ́ tò a aafia'è.
16 Ɔ gbɑ̃adepiɔ fɛ̀lɛ ń ɩ̀adaa Yesuwao, kɛ́ ɩ̀ yɑ̃́ bee taaɔ kɛ
kɑ̃́mabogɔɔzɩ̀ yɑ̃́i. 17 Ɔ Yesu yɑ̃́zɑ̃sɩ̀má à mɛ̀: Ma Mae ɩ̀ɔ zɩ̀kɛ
kɑ̃́mabosaiɛ, màa málɛ kɛ sɔ̃. 18 Yɑ̃́ bee yɑ̃́i gbɑ̃adepiɔ lɛ́ Yesu
wɛ dɛ káaua. I kɛ kɛ́ ɩ̀li kɑ̃́mabogɔɔzɩ̀ yɑ̃dao ado yɑ̃́i no, kɛ́ ɩ̀ mɛ
Lua mɛ́ a Mae ũ, àlɛ sáakpa ń Luao yɑ̃́iɛ.

Lua Nɛ́ iko

19 Yesu ɛ̀a a zɑ̃sɩ̀má à mɛ̀: Sɩ̀ana málɛ oɛ́, Lua Nɛ́ lí fɔ̃ yɑ̃e kɛ̀
ń azɩ̀aoo, sema yɑ̃́ pɔ́ a è a Mae lɛ́ kɛ bàasio, asa yɑ̃́ pɔ́ aà Mae ɩ̀
kɛ píi, bee aà Nɛ́pi ɩ̀ kɛ sɔ̃. 20 Asa Mae Lua ye a Nɛ́zi, mɛ́ ɩ̀ yɑ̃́ pɔ́
ɩ̀ kɛ píi ɔlɔ̀ɛ̀. A yɑ̃́ pɔ́ a zɔ̃ɔ dɛ beea ɔlɔ̀ɛ̀, i bɔ á saɛ. 21 Lá Mae Lua
ɩ̀ gɛɔ vu à wɛ̃ni kpámá, màa aà Nɛ́ ɩ̀ wɛ̃ni kpa gbɛ̃́ pɔ́ á yeiɔwa.
22 Mae Lua lí yɑ̃́kpalɛkɛ ń gbɛ̃eoo, à yɑ̃́kpalɛkɛa iko kpà a Nɛ́wa

* 5:10 Zel 17.21

píiɛ, 23 kɛ́ gbɛ̃́pii aà Nɛ́ kpɛla, lá aaì Mae Lua kpɛlawa. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́
Lua Nɛ́ kpɛlao lɛ́ aà Mae pɔ́ aà zì kpɛlao.

24 Sìana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma yãma mɛ́ àlɛ gbɛ̃́ pɔ́ ma zì náaikɛ
wɛ̃ni láasai vì. Yá a zɔ̃lɛwào, à bɔ̀ gau à gɛ̃̀ wɛ̃ni guu. 25 Sìana
málɛ oɛ́, gɔɔe lɛ́ mɔ́, à kà kɔ̀, kɛ́ gɛɔ Lua Nɛ́ lɔɔ ma, an gbɛ̃́ pɔ́ màɔ
i vu. 26 Lá Mae Lua wɛ̃nikpaama iko vì, à wɛ̃nikpaama iko kpà
a Nɛ́wa lɔ.

27 A yá̃kpalɛkɛa iko kpàwà lɔ, kɛ́ a dɛ Gbɛ̃nazìn Nɛ́† ũ yá̃i.
28 Ásu to bee bɔ á saɛo, asa gɔɔe lɛ́ mɔ́ kɛ́ gɛ pɔ́ kú miauɔ aa aà
lɔɔ ma, 29 aai bɔlɛ píi. Maakɛnaɔ i vu gɛ̃ wɛ̃ni guu, vãikɛnaɔ sɔ̃
yãzɔ̃lɛama guu.‡ 30 Mili fɔ̃ mà yãe kɛ̀ ń mazìaoo. Mi yá̃kpalɛkɛ
lá a òmɛɛwaɛ, mɛ́ mi yá̃kpalɛkɛ a zɛ́wa, asa mili mazìa pɔeã
wɛɛlɛo, sema gbɛ̃́ pɔ́ ma zìpi pɔ́.

Yesu iko seeladeɔ

31 Tó má dɛ mazìa seelade ũ, ma yá̃ náai vìo. 32 Seelade pãle
ku ì ma yã'o, mɛ́ má dɔ̃ kɛ́ ma yá̃ pɔ́ ì o náai vì. 33 Baa ápiɔ, a gbɛ̃́ɔ
zì Zãawa, ɔ̃ à sìana'òɛ́.§ 34 Má daa gbɛ̃nazìn seeladekɛ gã̀uo,
málɛ bee oɛ́ kɛ́ à e bɔ zia yá̃iɛ. 35 Zãa mɛ́ filia pɔ́ naa àlɛ gupu
ũ, ɔ̃ a we pɔnakɛ̀ aa gupuai gɔɔpla. 36 Yá̃ pɔ́ Mae Lua dàmɛɛ mà
kɛɔ, yá̃ pɔ́ málɛ kɛpiɔ dɛɛ́ seela ũɛ kɛ́ Mae Lua mɛ́ ma zì. Ma
seelapi dɛ Zãa pɔ́la. 37 Ma Mae pɔ́ ma zì ma yã'ò lɔ. I aà lɔɔ ma
ziio, mɛ́ i wɛsiaàlɛo,* 38 mɛ́ aà yá̃ i zɔ̃lɛkìi e á sɔ̃ guuo, kɛ́ álɛ gbɛ̃́
pɔ́ a zì náaikɛo yá̃i. 39 I mɛkpa Lua yá̃ kyokɛawa, asa iɔ e we á
wɛ̃ni láasai eu. Ma yá̃ ɔ̃ taalapi lɛ́ o sɔ̃, 40 kási álɛ gí mɔ́i ma kíi
à wɛ̃nipi e.

41 Málɛ sáau wɛɛlɛ gbɛ̃nazìna kíio, 42 ãma má á dɔ̃, má dɔ̃ kɛ́
á ye Luazio. 43 Ma mɔ ń ma Mae tɔ́o, ɔ̃ i ma dilɛo. Tó gbɛ̃pãle
mɔ̀ ń azìa tɔ́o, á aà dilɛ. 44 Lá i sáau wɛɛlɛkɔ̃wa, ili sáau wɛɛlɛ
Lua mɛ̀ndonawao, kpelewa á fɔ̃ ma yá̃ síi? 45 Ásu àɔ e mámɛ
má gɛ́ ń á yá̃o ma Mae kíio, Mɔizi pɔ́ á wɛ́ dɔi mɛ́ a gɛɔ̀. 46 Tó a
Mɔizi yá̃ sì, dɔ̃ a ma yá̃ sì sɔ̃, asa ma yá̃ ɔ̃ a kɛ̃̀ láu. 47 Lá i yá̃ pɔ́ a
kɛ̃̀ɔ sio, á ma yá̃ síe?

6

Blɛkpaa bìlawa
(Mat 14.13-21, Maa 6.30-44, Luk 9.10-17)

1 Bee gbɛa Yesu bùa Galile ísidawa, (wì mɛ lɔ Tibelia.) 2 Bíla
ìɔ tɛaàzi dasidasi, kɛ́ aa aà gyãeɔ gbá̃gbãa dabudabuɔ è yá̃i. 3 Ɔ
Yesu dɛ̀dɛ zɔ̃̀lɛ sìsì musu ń a ìwaɔ. 4 Yudaɔ Gɛ̃amusu dikpɛ kà
kãi. 5 Kɛ́ Yesu wɛsɛ̀ musu, a è bíla lɛ́ mɔ́ a kíi dasidasi, ɔ̃ à Filipi

† **5:27** Dan 7.14 ‡ **5:29** Dan 12.2 § **5:33** Zãa 1.19 * **5:37** Maa 1.11

là à mɛ̀: Mákĩi wá blɛ e luu gbɛ̃́ɔ blei? 6 A bee ò Filipi lɛ gwaa
yã́iɛ, asa a dɔ̃ lá á ye kɛ. 7 Ɔ Filipi wèwà à mɛ̀: Ãnusu ɔ̀aa do pɛ̃ɛ,
baa tó wa lĩli baadeɛ yɔɔyɔɔ, a pɛɛmáo. 8 Aà ĩwaɔ do Ãndelee,
Simɔɔ Piɛɛ dãuna ɔ̀ɛ̀: 9 Nɛgɔ̃ɛnae ku la a pɛ̃ɛ zɔzɔna vĩ mɛ̀n sɔo
ń kpɔ̀ giinaeo mɛ̀n pla. Bɔ́ bee a kɛ gbɛ̃́ dasiɛ beeɔ guui? 10 Yesu
mɛ̀: A to gbɛ̃́ɔ zɔ̃lɛ. Sɛ̃̀ bɔlɔ di gupiuɛ, ɔ̃ aa zɔ̃̀lɛzɔ̃lɛ. Gɔ̃ɛɔ ńtɛ̃ɛ aa kà
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000). 11 Yesu pɛ̃ɛpiɔ sɛ̀ à Lua sáaukpà, ɔ̃
a kpaalɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛ wepiɔnɛ. Màa à kpɔ kpàmá lɔ lá aa yeiwa.
12 Kɛ́ aa kã̀, a ò a ĩwaɔnɛ: A a miɔna pɔ́ gɔ̃̀ɔ sɛ́lɛ píi, kɛ́ a kee
su vũaao. 13 Ɔ aa pɛ̃ɛ mɛ̀n sɔo pɔ́ wa sòpi miɔna pɔ́ gɔ̃̀ɔ sɛ̀lɛ gbí
kuɛpla pai.
14 Kɛ́ wà dabudabu pɔ́ Yesu kɛ̀pi è wà mɛ̀: Gbɛ̃́piá ãnabi pɔ́
lɛ́ mɔ́ dṹnia guuɛ sĩana. 15 Yesu dɔ̃̀ kɛ́ wa ye mɔ a kpa kía ũ ń
gbãaoɛ, ɔ̃ à gònɛ́ we à ɛ̀a dɛ̀dɛ sĩ̀sĩ musu ado.

Yesu táa'oa ísidaa
(Mat 14.22-27, Maa 6.45-52)

16 Kɛ́ oosi kɛ̀, aà ĩwaɔ gɛ̀ ísida gɔ̃sɔ̃lɛ. 17 Ɔ aa gɛ̃̀ gó'ilɛna guu,
aalɛ bua ísidapi baale Kapɛnaũ oi. Gu sĩ kɔ̀ mɛ́ Yesu i mɔ́ ń kĩ́i
yãao. 18 Zàa'ĩan gbãa kàka, ɔ̃ í lɛ́ fɛlɛ. 19 Kɛ́ aà ĩwaɔ golĩ aa kà
kiloo sɔo ge soolo taawa, aa Yesu è, àlɛ táa'o ía, àlɛ sɔ̃ ń gózi, ɔ̃
vĩa ń kṹ. 20 Ɔ a ònɛ́: Mámɛ, ásu to vĩa á kũo. 21 Aa wèi aà gɛ̃ gó
guu, ɔ̃ gópi kà gu pɔ́ aalɛ gɛ́u gɔ̃̀ɔ.
22 Kɛ́ gu dɔ̀ bíla zɛa gɔ̃sɔ̃lɛ ísida baale. Aa dɔ̃ kɛ́ gó'ilɛna kú
we yãa mɛ̀ndoɛ, mɛ́ Yesu i gɛ̃ gópi guu ń a ĩwaɔo, aa tà ńtɛ̃ɛɛ.
23 Gbɛzã gó'ilɛna pãleɔ bɔ̀ Tibelia aa mɔ̀ gu pɔ́ kãi ń gu pɔ́ wà
pɛ̃ɛ sòu Dii sáaukpaa gbɛao. 24 Kɛ́ bílapi è aàpi ge aà ĩwaɔ ku
we lɔo, aa gɛ̃̀ gópiɔ guu aa gɛ̀ aà wɛɛlɛi Kapɛnaũ.

Yesu mɛ́ blɛ pɔ́ ĩ ń ká wɛ̃niwa ũ

25 Kɛ́ aa aà è ísida baa we, aa ɔ̀ɛ̀: Mɛtulu, n ka la bɔɛ ni?
26 Yesu ònɛ́: Sĩana málɛ oɛ́, álɛ ma wɛɛlɛ pɛ̃ɛ pɔ́ á sò a kã yã́iɛ, i
kɛ dabudabu pɔ́ á èɔ yã́i no. 27 Ãsu zĩkɛ blɛ pɔ́ ĩ láa yã́io, sema
blɛ pɔ́ ĩ ń ká àizãnawa. Gbɛ̃nazĩn Nɛ́ mɛ́ a á gba blɛpi, asa aàpi
ɔ̃ Mae Lua a seela kɛ̀wà.*
28 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Kpelewa wá kɛ wà yã́ pɔ́ Lua ye wà kɛ kɛi?
29 Yesu wèmá à mɛ̀: Yã́ pɔ́ Lua ye à kɛ mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a zĩ náaikɛa
ũ. 30 Aa ɔ̀ɛ̀: Dabudabu kpele ńyɔ̃ kɛwɛ̃ɛ kɛ́ wà e wí n náaikɛi?
Yã́ kpele ńyɔ̃ kɛi? 31 Wá deziɔ mana blè guwaiwaiu† lá a kɛ̃a
láuwa wà mɛ̀: A blɛ pɔ́ bɔ̀ musu kpàmá aa blè.‡ 32 Ɔ Yesu ònɛ́:
Sĩana málɛ oɛ́, i kɛ Mɔizi mɛ́ blɛ pɔ́ bɔ̀ musu kpàwáo. Ma Mae
mɛ́ ĩ blɛ sĩande pɔ́ bɔ̀ musu kpáwá. 33 Lua blɛpi mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀

* **6:27** Zãa 1.32 † **6:31** Bɔa 16.15 ‡ **6:31** Soũ 78.24

musu ì wɛ̃ni kpa dṹniawa ũ. 34 Aa ò̀ɛ̀: Mae, ǹyɔ̃ blɛ bee taa
kpáwá gɔɔpii. 35 Ɔ Yesu ònɛ́: Mámɛ§ má blɛ pɔ́ ì ń ká wɛ̃niwa
ũ. Nɔana a gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ ma kĩ́i dɛ lɔo, imi a ma náaikɛna dɛ bauo.
36 N beeo lá má ò̀ɛ́wa, baa kɛ́ a ma e, álɛ ma náaikɛo. 37 Gbɛ̃́ pɔ́
ma Mae kpàa a mɔ ma kĩ́i, mɛ́ má gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ ma kĩ́i yá bauo.
38 I kɛ mazĩ̀a pɔeãkɛa yɑ̃́i ma bɔi musu ma mɔo, sema gbɛ̃́ pɔ́
ma zĩ̀ pɔ́. 39 Gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩ̀pi pɔeãn kɛ: Másu to gbɛ̃́ pɔ́ a kpàaɔ
kee vũaao. A ye mà ń bɔ gau gɔɔgbɛzãzĩ̀. 40 Asa ma Mae pɔeãn
kɛ: A ye gbɛ̃́ pɔ́ wɛsĩ̀ aà Nɛ́lɛ àlɛ aà náaikɛ wɛ̃ni láasai eɛ. Mámɛ
má aà bɔ gau gɔɔgbɛzãzĩ̀.

41 Ɔ Yuda gbãadeɔ zɔakàaàzi, kɛ́ à mɛ̀ ámɛ á blɛ pɔ́ bɔ̀ musu
ũ yɑ̃́i. 42 Aa mɛ̀: Gbɛ̃́piá Yosɛfu nɛ́ Yesuɛ. Wá aà de ń aà dao
dɔ̃o lé? Ɔ àlɛ o a bɔ musuɛa? 43 Yesu ònɛ́: Ásu zɔakao. 44 Gbɛ̃e
a fɔ̃ mɔ ma kĩ́io, sema ma Mae pɔ́ ma zĩ̀ aà sĩ̀si bàasio, mí aà bɔ
gau gɔɔgbɛzãzĩ̀. 45 A kɛ̃a ãnabiɔ lá guu wà mɛ̀: Lua mɛ́ a yãda
baadeɛ.* Gbɛ̃́ pɔ́ Mae Lua yãmà mɛ́ a dà mɛ́ ì mɔ ma kĩ́i.

46 I kɛ gbɛ̃e Mae Lua è ń wɛ́o no. Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ aà kĩ́i mɛ́ aà è ado.
47 Sĩ̀ana málɛ oɛ́, ma náaikɛna wɛ̃ni láasai vĩ̀. 48 Mámɛ má blɛ
pɔ́ ì ń ká wɛ̃niwa ũ. 49 Á deziɔ mana blè guwaiwaiu, kási aa gà.
50 Blɛ pɔ́ ì bɔ musu pɔ́ málɛ opi, tó gbɛ̃́ blè, a gao. 51 Mámɛ má
blɛ bɛ̃́ɛ pɔ́ bɔ̀ musu ũ. Tó gbɛ̃́ blɛpi blè, aɔ ku gɔɔpiiɛ. Blɛ pɔ́ má
kpámá mɛ́ ma mɛbaasi ũ, kɛ́ dṹnia e àɔ wɛ̃ni vĩ̀ yɑ̃́i.

52 Ɔ gbãadepiɔ lɛ́ lɛkpaakɛ ń kɔ̃o aa mɛ̀: Gbɛ̃́pi a fɔ̃ a mɛbaasi
kpáwá wà sɔ́e? 53 Ɔ Yesu ònɛ́: Sĩ̀ana málɛ oɛ́, tó i Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́
mɛbaasi só a aà au mĩ̀o, áɔ wɛ̃ni vĩ̀o. 54 Gbɛ̃́ pɔ́ ì ma mɛbaasi só
mɛ́ ì ma au mi wɛ̃ni láasai vĩ̀. Mámɛ má aà bɔ gau gɔɔgbɛzãzĩ̀.
55 Asa ma mɛbaasiá blɛ sĩ̀andeɛ, mɛ́ ma auá imia sĩ̀andeɛ.
56 Gbɛ̃́ pɔ́ ì ma mɛbaasi só mɛ́ ì ma au mi ku ma guu, mɛ́ má
kú aà guu. 57 Lá Mae Lua bɛ̃́ɛ ma zĩ̀, mɛ́ miɔ ku aà yɑ̃́i, màa gbɛ̃́
pɔ́ ì ma mɛ so aɔ ku ma yɑ̃́i. 58 Blɛ pɔ́ bɔ̀ musun we. A dɛ lán blɛ
pɔ́ á deziɔ blè aa gàwao. Blɛɛbeeblena aɔ ku gɔɔpiiɛ.

59 Yesu yɑ̃́ beeɔ ò gɔɔ pɔ́ àlɛ yãdanɛ́ Kapɛnaũ lousisikpɛuɛ.

Yesu ĩ̀waɔ pɔ̀ɔbɔzãkɛa

60 Kɛ́ aà ĩ̀waɔ yɑ̃́pi mà, an daside mɛ̀: Yɑ̃́ gbãaɛ, démɛ a fɔ̃i?
61 Yesu dɔ̃̀ a ĩ̀waɔwa kɛ́ aalɛ zɔaka yɑ̃́pi musu, ɔ̃ a ònɛ́: Yɑ̃́pi lɛ́ á
fu yɑ̃̀? 62 Tó a sù á è Gbɛ̃nazĩ̀n Nɛ́ fɛ̀lɛ lɛ́ tá gu pɔ́ a kuu yãa sɔ̃
bɛ? 63 Lua Nisĩ̀na mɛ́ ì wɛ̃ni kpámá, mɛbaasi pɔe ũ weo. Yɑ̃́ pɔ́
má ò̀ɛ́ɔ mɛ́ Lua Nisĩ̀na pɔ́ ì ń ká wɛ̃niwa yɑ̃́ ũ. 64 Kási á gbɛ̃eɔ lɛ́
ma náaikɛo. Asa Yesu gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a náaikɛoɔ dɔ̃ za káau ń gbɛ̃́ pɔ́

§ **6:35** Bɔa 3.14 * **6:45** Isa 54.13

a su a kpámáo. 65 Ɔ à mɛ̀ lɔ: Bee yã́i má ɔ̀ɛ́, gbɛ̃e a e mɔ ma kỉ́io,
sema Mae Lua aà gbà zɛ́ bàasio.

66 Za gɔɔ bee aà ỉwaɔ pɔ̀ɔbɔzãkɛ̀ dasidasi, aai tɛaàzi lɔo. 67 Ɔ
Yesu a ỉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ là à mɛ̀: Ả ye ta sɔ̃ yầ? 68 Simɔɔ Piɛɛ
wèwà à mɛ̀: Dii, dé kỉ́i wá gɛ́ui? N̉ wɛ̃ni láasai yã́ vỉ. 69 Wa n
náaikɛ̀, ɔ̃ wá dɔ̃̀ kɛ́ Lua gbɛ̃́ pɔ́ a kua adoan n ũ. 70 Yesu ɔ̀nɛ́:
Ả gbɛ̃ɔn kuɛplaɛɔ, mi á sɛo lé? Kási á gbɛ̃do Setãu vỉ. 71 Simɔɔ
Isaliɔti nɛ́ Yudasi yã́ ɔ̃ àlɛ o. Aàpi mɛ́ gbɛ̃ɔn kuɛplapiɔ gbɛ̃do pɔ́
a aà kpámá ũ.

7

Yesu gɛa Lákpɛdɔa dikpɛu

1 Bee gbɛa Yesu gɛ̀ Galile wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, asa a ye bɛbɛ Yudeo,
kɛ́ Yuda gbãadeɔ lɛ́ aà wɛ yã́i. 2 Yudaɔ Lákpɛdɔa dikpɛ kãikầ,*
3 ɔ̃ aà dãunaɔ ɔ̀ɛ̀: Fɛlɛ lakỉi gɛ́ Yude, kɛ́ n ỉwa pɔ́ kú weɔ yã́ pɔ́
ńlɛ kɛɔ e sɔ̃. 4 Tó gbɛ̃́ ye tɔbɔ, ỉli a yã́ɔ kɛ asii guuo. Lá ńlɛ yã́ɛ
beeɔ taa kɛ, ǹ nzỉa ɔlɔ dṹniaɛ. 5 Baa aà dãunapiɔ i aà náaikɛo.
6 Ɔ Yesu ɔ̀nɛ́: A gɔɔ i kamɛɛ yãao. Ả́piɔ sɔ̃, gɔɔpii zɛvỉɛ́. 7 Dṹnia
a we zaáguo, ãma a zamagu, kɛ́ mi mɛ aà yãkɛa vãi yã́i. 8 Ả gɛ́
dikpɛpiu, málɛ gɛ́uo, asa a gɔɔ i kamɛɛ yãao. 9 Aà yã́pi oa gbɛa
à gɔ̃̀ Galileɛ.

10 Kɛ́ aà dãunapiɔ gɛ̀ dikpɛpiu, ɔ̃ à gbàsa gɛ̀. I gɛ́ bíla wáao, à
gɛ̀ asii guuɛ. 11 Yuda gbãadeɔ lɛ́ aà wɛɛlɛ dikpɛpiu aa mɛ̀: Aàpi
ku má ni? 12 Bíla guu wàlɛ yã́kũkũ o maamaa aà musu. Gbɛ̃eɔ
mɛ̀: Gbɛ̃maaɛ. Gbɛ̃eɔ mɛ̀: Aawo, àlɛ gbɛ̃́ɔ sãsãɛ. 13 Gbɛ̃e i aà yã'o
gupuauo, kɛ́ wàlɛ vỉakɛ gbãadepiɔnɛ yã́i.

14 Kɛ́ dikpɛ kà a guo, Yesu gɛ̀ Lua ua, àlɛ yãdanɛ́. 15 Aà yã́ bɔ̀
gbãadepiɔ saɛ aa mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ i kyokɛo mɛ́ lá dɔ̃ kɛ́waa? 16 Ɔ Yesu
ɔ̀nɛ́: Yã́ pɔ́ mi danɛ́á mazỉa yã́ no, gbɛ̃́ pɔ́ ma zỉ yã́ɛ. 17 Tó gbɛ̃́ ye
zɛ ń Lua pɔeãkɛao, tó ma yãdanɛ dɛ aà pɔ́ ũ ge mazỉa yã́ málɛ o,
aɔ dɔ̃ɛ. 18 Gbɛ̃́ pɔ́ ỉ azỉa yã'o lɛ́ wɛɛlɛ à tɔbɔɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ ỉ wɛɛlɛ à gbɛ̃́
pɔ́ a zỉ tɔbɔ, ade náai vỉ, mɔafili kú aà guuo. 19 Mɔizi i ikoyãdaɛ́o
lé? Ả gbɛ̃e yã́pi kũa sɔ̃o. Bɔ́yãi álɛ ma wɛi?

20 Ɔ bíla ɔ̀ɛ̀: N̉ tã́a vỉɛ. Démɛ lɛ́ n wɛi? 21 Yesu ɔ̀nɛ́: Yã́ mɛ̀ndo
má kɛ̀, ɔ̃ à bɔ̀ ápii saɛ. 22 Mɔizi tɔ̃zɔ̃yã dàɛ́,† ɔ̃ i tɔ̃zɔ̃ kã́mabogɔɔzỉ.
(Kási i kɛ Mɔizi mɛ́ dàalɛo, à bɔ̀ á dezi káauɔ kỉ́iɛ.)‡ 23 Lá wỉ
tɔ̃zɔ̃nɛ́ɛ kã́mabogɔɔzỉ, kɛ́ wasu bɔ Mɔizi ikoyã kpɛo yã́i, bɔ́yãi
á pɔ paamazi, kɛ́ ma gbɛ̃́ mɛ̀ bṹu gbà aafia kã́mabogɔɔzỉi?§
24 Ả́suli yã́ gwa lá á wɛ́ lɛ́ ewao. Ảli yã́ gwa a zɛ́wa.

* 7:2 Iko 16.13 † 7:22 Lev 12.3 ‡ 7:22 Daa 17.10 § 7:23 Zãa 5.9

Kɔ̃kpaalɛa Yesu yɑ̃́i

25 Ɔ Yelusalɛũdeeɔ mɛ̀: Gbɛ̃́piá gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ wɛ nolo? 26 Gwa,
àlɛ yã'o gupuau kee, mɛ́ gbɛ̃e lɛ́ lɛdaaàzioa? Gbãadeɔ aà dɔ̃̀
Mɛsii ũ sĩana yɑ̃̀ mɔɔɔ? 27 Wá dɔ̃ gu pɔ́ gbɛ̃́ɛpi bɔ̀u. Tó Mɛsii mɔ̀,
waɔ dɔ̃ gu pɔ́ à bɔ̀uo. 28 Ayãmɛto gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ yãdanɛ́ Lua ua,
à pũ̀na à mɛ̀: A ma dɔ̃ mɛ́ á dɔ̃ gu pɔ́ ma bɔu. Kási mi mɔ́ ń
mazĩaoo. Gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩá sĩandeɛ, mɛ́ á aà dɔ̃o. 29 Má aà dɔ̃, asa
ma bɔ aà kɑ̃́iɛ, aàpi mɛ́ ma zĩ. 30 Ɔ aalɛ wɛɛlɛ aà kṹ, ãma gbɛ̃e i
ɔkãwào, asa aà gɔɔ i pa yãao. 31 Bíla guu wà Yesu náaikɛ̀ dasi
wà mɛ̀: Tó Mɛsii mɔ̀, a dabudabukɛ dasi dɛ a pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ɛ bee kɛ̀la
yɑ̃̀?

32 Kɛ́ Falisiɔ mà wàlɛ yɑ̃́kũkũ o zã guu aà yɑ̃́ musu, ɔ̃ sa'onkiaɔ
ń Falisipiɔ dɔaiɔ zĩ̀ aà kṹi. 33 Ɔ Yesu mɛ̀: Ma kuaánɔ gɔ̃̀ yɔɔ, mí
gbasa tá gbɛ̃́ pɔ́ ma zĩ kɑ̃́i. 34 A ma wɛɛlɛ à kuaa, asa á fɔ̃ gɛ́ gu
pɔ́ má kúuo.* 35 Ɔ gbãadepiɔ lɛ́ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Má a ye gɛ́u,
wí kuawài? A ye gɛ́ wá gbɛ̃́ pɔ́ lala'ò buipãleɔ guuɔ kɑ̃́i à yãda
buipãlepiɔnɛ yɑ̃̀? 36 Yɑ̃́ pɔ́ a òpi mi dɛa ni? A mɛ̀ wá a wɛɛlɛ wà
kuawa, gu pɔ́ á kúu, wá fɔ̃ gɛ́ weo.

37 Dikpɛ gɔɔ gbia pɔ́ dɛ kaa'isizĩ ũ, Yesu fɛ̀lɛ pũ̀namá à mɛ̀:
Gbɛ̃́ pɔ́ imi lɛ́ dɛ aà mɔ ma kɑ̃́i, 38 gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛ aà imi, ì pɔ́
ì ń ká wɛ̃niwa iɔ bɔ aà nɔ̀sɛ guu, lá a kɛ̃a Luayãtaalauwa.† 39 A
bee ò Lua Nisĩna pɔ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a náaikɛɔ e yɑ̃́ musuɛ. Aai Lua
Nisĩnapi e gĩao, kɛ́ Yesu i tɔbɔ yãao yɑ̃́i.

40 Kɛ́ bíla yɑ̃́pi mà, gbɛ̃eɔ mɛ̀: Gbɛ̃́piá ãnabipiɛ sĩana. 41 Gbɛ̃eɔ
mɛ̀: Gbɛ̃́ beepiá Mɛsiiɛ. Ama gbɛ̃eɔ mɛ̀: Mɛsii a bɔ Galilee? 42 A
kɛ̃a Luayãtaalau wà mɛ̀ Mɛsiiá Davidi buiɛ,‡ a bɔ Davidi bɛ
wɛ̃́lɛ Bɛtɛlɛũɛ.§ 43 Ɔ bíla kɔ̃kpaalɛ̀ Yesu yɑ̃́i. 44 An gbɛ̃eɔ ye aà
kṹ, ãma gbɛ̃e i ɔkãwào.

45 Ɔ dɔaiɔ ɛ̀a tà sa'onkiaɔ ń Falisiɔ kɑ̃́i. Ɔ aa ń lá aa mɛ̀: Bɔ́yãi i
aà kũ sùòo ni? 46 Dɔaipiɔ wèmá aa mɛ̀: Gbɛ̃e i yã'o lán gbɛ̃́piwa
yãao. 47 Ɔ Falisiɔ ònɛ́: A á sãsã sɔ̃ yɑ̃̀? 48 Gbãadee ge Falisie aà
náaikɛ̀e? 49 Bíla bee Lua yɑ̃́ dɔ̃o, Lua láaizĩ̀máɛ. 50 Nikodɛũ pɔ́
gɛ̀ Yesu kɑ̃́i* yãaá gbãadepiɔ doɛ. A ònɛ́: 51 Wá ikoyã guu wà
mɛ̀, wásu yãda gbɛ̃́la aà yãmasai ge yɑ̃́ pɔ́ a kɛ̀ dɔ̃saio. 52 Aa òɛ̀:
Galile gbɛ̃́n n ũ sɔ̃a? Wɛ́tɛi ǹ gwa. Nyɔ̃ e ãnabie a bɔ Galileo.
53 Ɔ baade tà a bɛ.

8

Nɔɛ pɔ́ wa kũ̀ ń gɔ̃o

---

* **7:34** Zãa 12.26, 14.3, 17.24 † **7:38** Isa 44.3, Eze 47.1 ‡ **7:42** 2Sam 7.12
§ **7:42** Mis 5.1 * **7:50** Zãa 3.1-2

1 Yesu gɛ̀ Kùkpɛ sȉsȉpɔlɛu. 2 Kɛ́ a gu dɔ̀ gɔ̏ɔ, à ɛ̀a gɛ̀ Lua ua.
Gbɛ̋pii mɔ̀ aà kı̋i, ɔ̃ à zɔ̏lɛ lɛ́ yãdanɛ́. 3 Ɔ Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ń
Falisiɔ mɔ̀ ń nɔɛ pɔ́ wa kȕ ń gɔ̃oo, aa aà zɛ̀ zã guu 4 aa ò Yesuɛ:
Mɛtulu, wà nɔɛɛ bee kȕ ń dàakɛaoɛ. 5 Mɔizi dȉlɛwɛ̃ɛ wá ikoyã
guu wà nɔɛ bee taa pápa ń gbɛo wà dɛɛ.[*] Ń è kpelewa sɔ̃i? 6 Aa
bee ò kɛ́ aalɛ líkpalɛwà aa e yãdaaàla yı̋iɛ. Ɔ Yesu nàalɛ, àlɛ
ɔgbɛkɛ̃ tɔɔlɛwa. 7 Kɛ́ aa gȉ lɛ́ aà lala, ɔ̃ à a mi fɛ̀lɛ a ònɛ́: Á gbɛ̋ pɔ́
i duunakɛ yãao, aà aà pá ń gbɛo sɛ̋ia. 8 Ɔ à ɛ̀a nàalɛ, àlɛ ɔgbɛkɛ̃
tɔɔlɛwa lɔ. 9 Kɛ́ aa mà màa, ɔ̃ aa gɛ̏zɛa dodo sɛa za gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa. Ɔ
Yesu gɔ̏ ado ń nɔɛpio. 10 Ɔ à ɛ̀a a mi fɛ̀lɛ a òɛ̀: Nɔɛ, aa tà má ni?
Wi yãdanla lɔoa? 11 Nɔɛpi wèwà à mɛ̀: Baa, gbɛ̃e ku la lɔo. Ɔ
Yesu òɛ̀: Mapi má yãdanla sɔ̃o. Gɛ́i. Za gbã ńsu duunakɛ lɔo.

Yesu mɛ́ gupua ũ dṹniaɛ

12 Ɔ Yesu yã'ò bílaɛ lɔ à mɛ̀: Mámɛ má gupua ũ dṹniaɛ, gbɛ̋
pɔ́ tɛmazi aɔ ku gusiau lɔo, gupua pɔ́ ȉ ń ká wɛ̃niwa ɔ̃ aɔ vȉ. 13 Ɔ
Falisiɔ òɛ̀: Ń dɛ nzȉa seelade ũ, n yã̋ náai vȉo.[†] 14 Ɔ Yesu wèmá à
mɛ̀: Baa tó málɛ mazȉa yã'o, ma yã̋ náai vȉ, asa má dɔ̃ gu pɔ́ ma
bɔu ń gu pɔ́ málɛ táuo. Ápiɔ, á gu pɔ́ ma bɔu ń gu pɔ́ málɛ táuo
dɔ̃o. 15 Álɛ ma tàae e lá á wɛ́ lɛ́ ewaɛ. Málɛ gbɛ̃e tàae eo. 16 Tó
ma su gbɛ̋ tàae è, ma aà tàae'ea aɔ náai vȉ, asa má kú madoo,
ma Mae pɔ́ ma zȉ kumanɔ. 17 A kú á ikoyã láu wà mɛ̀, seelade
gbɛ̃ɔn plaɔ yã̋ mɛ́ náai vȉ. 18 Mámɛ má dɛ mazȉa seelade ũ. Ma
Mae pɔ́ ma zȉá ma seeladeɛ lɔ. 19 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: N mae ku
má ni? Yesu wèmá à mɛ̀: Á ma dɔ̃o mɛ́ á ma Mae dɔ̃o. Tó a ma
dɔ̃, dɔ̃ a ma Mae dɔ̏.

20 Yesu yã̋ bee ò ɔsikȉi, gɔɔ pɔ́ àlɛ yãdanɛ́ Lua uaɛ. Wi aà kũo,
asa aà gɔɔ i pa yãao.

21 Ɔ Yesu ònɛ́ lɔ: Málɛ tá mɛ́ á ma wɛɛlɛ, ãma á ga á duuna
guuɛ. Á fɔ̃ gɛ́ gu pɔ́ málɛ táuo. 22 Ɔ gbãadepiɔ mɛ̀: A mɛ̀ wá fɔ̃ gɛ́
gu pɔ́ álɛ táuo. Asu azȉa dɛ yȁ mɔɔɔ? 23 Ɔ Yesu ònɛ́: Zı̋lɛ la gbɛ̋ɔn
á ũ, musu gbɛ̋n ma ũ. Dṹniaɛ bee gbɛ̋ɔn á ũ, dṹniaɛ bee gbɛ̋n
ma ũo. 24 A yı̋i tò má òɛ́ á ga á duuna guuɛ. Asa tó i si mámɛ
má aà ũo,[‡] á ga á duuna guuɛ. 25 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Mmɛnn déi?
Yesu wèmá à mɛ̀: Gbɛ̋ pɔ́ má òɛ́ za káauɛ. 26 Má yãvȉ dasi mà o
á yã̋ musu, mí yãdaoála. Gbɛ̋ pɔ́ ma zȉá sȉandeɛ, yã̋ pɔ́ má mà
aà kı̋i ɔ̃ mi o dṹniaɛ.

27 Aai dɔ̃ kɛ́ Mae Lua yã̋ ɔ̃ àlɛ onɛ́o, 28 ɔ̃ Yesu ònɛ́: Tó a
Gbɛ̃nazȉn Nɛ́ sɛ dɔ̀ musu, í gbasa dɔ̃ mámɛ má aà ũ. Mili yãe
kɛ ń mazȉaoo, yã̋ pɔ́ ma Mae dàmɛɛ ɔ̃ mi o. 29 Gbɛ̋ pɔ́ ma zȉ

[*] **8:5** Iko 22.22-24 [†] **8:13** Zãa 5.31 [‡] **8:24** Bɔa 3.14

kumanɔ, i ma to madoo, asa miɔ yã́ pɔ́ ı̃ kaaàgu kɛ gɔɔpiiɛ.
30 Gɔɔ pɔ́ Yesu lɛ́ yã́piɔ o, wà aà náaikɛ̀ dasi.

Yesu dɛa Ablahaũa

31 Ɔ Yesu ò Yuda gbãade pɔ́ aa a yã́ sı̃̀ɔnɛ: Tó á ma yã́ kũa,
áɔ dɛ ma ı̃̀waɔ ũ yãma. 32 Áɔ sı̃ana dɔ̃, sı̃anapi i to à gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ
ũ. 33 Ɔ aa ɔ̀ɛ̀: Ablahaũ buin wá ũ, wi zɔble gbɛ̃ɛɛ yãao. Ɔ ńlɛ
o wá gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũa? 34 Yesu wèmá à mɛ̀: Sı̃ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ ı̃̀
duunakɛá duun zɔɛ. 35 Zɔá ua gbɛ̃́ɛ gɔɔpiio, ua nɛ́ mɛ́ ua gbɛ̃́ ũ
gɔɔpii. 36 To Lua Nɛ́ á bó, á gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũ sı̃ana. 37 Má dɔ̃ kɛ́ Ablahaũ
buin á ũ, ãma álɛ ma wɛ, kɛ́ ı̃̀li ma yãda á nɔ̀sɛuo yã́i. 38 Yã́ pɔ́
má è ma Maewa ɔ̃ málɛ o, yã́ pɔ́ á mà á mae kı̃́i ɔ̃ álɛ kɛ. 39 Ɔ aa
ɔ̀ɛ̀: Ablahaũ mɛ́ wá mae ũ. Ɔ Yesu ɔ̀nɛ́: Tó Ablahaũ ɔlɛsɛnaɔn
á ũ, dɔ̃ álɛ Ablahaũ kɛa kɛ. 40 Tia kɛ́wa álɛ ma wɛ, ma gbɛ̃́ pɔ́
ma sı̃ana'ɔ̀ɛ́, sı̃ana pɔ́ má mà Lua kı̃́i. Ablahaũ i yã́ bee taa kɛo.
41 Álɛ á mae kɛa kɛɛ.
Ɔ aa ɔ̀ɛ̀: Naaenɛɔn wá ũo. Wá mae mɛ̀ndoɛ, ɔ̃n Lua ũ. 42 Yesu
ɔ̀nɛ́: Tó á maen Lua ũ, dɔ̃ á yemazi, asa Lua kı̃́i ma bɔu ma mɔ.
Mi mɔ́ ń mazı̃ao, aàpi mɛ́ ma zı̃. 43 Bɔ́yãi á ma yã́ midɔ̃o ni? Kɛ́
á fɔ̃ swãdɔ ma yã́io yã́iɛ. 44 Á mae Ibiisi pɔ́n á ũ, aà pɔeã ɔ̃ á ye
kɛ. Gbɛ̃dɛnan aà ũ za káau, i zɛ ń sı̃anaoo, kɛ́ sı̃ana ku aà nɔ̀sɛ
guuo yã́i. Tó à ɛɛtò, aàzı̃a dàan we, asa ɛɛden aà ũ, ɛgɛɔ midɛɛ.
45 Mapi sɔ̃ mi sı̃ana'o. A yã́i ili ma yã́ sio. 46 Á guu, démɛ duuna
èai? Lá sı̃ana málɛ o, bɔ́yãi álɛ ma yã́ sio ni? 47 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ Lua
pɔ́ ũ ı̃̀ swãdɔ yã́ pɔ́ Lua lɛ́ oiɛ. Á dɛ Lua pɔ́ ũo, a yã́i ili swãdɔ ma
yã́io.
48 Ɔ gbãadepiɔ ɔ̀ɛ̀: Samali gbɛ̃́n n ũ! Ń tã́a vı̃ɛ! Wá yã́ na
noa? 49 Yesu mɛ̀: Má tã́a sɛao. Mi ma Mae kpɛla, ɔ̃ i ma kpɛbɔ.
50 Mili wɛɛlɛ mà azı̃a tɔbɔo, Lua mɛ́ ı̃̀ wɛɛlɛmɛɛ, ɔ̃mɛ yãgɔ̃gɔ̃na ũ.
51 Sı̃ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ ma yã́ kũa a ga bauo.
52 Ɔ gbãadepiɔ ɔ̀ɛ̀: Wá dɔ̃ sa kɛ́ ń tã́a vı̃. Ablahaũ gà ń ãnabiɔ
píi, ɔ̃ ńlɛ o gbɛ̃́ pɔ́ n yã́ kũa a ga bauoa? 53 Ń dɛ wá dezi Ablahaũ
pɔ́ gàla yã̀? Ãnabiɔ gàga lɔ. Dé ńlɛ nzı̃a dilɛ a ũi? 54 Yesu mɛ̀:
Tó málɛ mazı̃a tɔbɔɛ, bee gbiao. Ma Mae pɔ́ álɛ mɛ a dɛ á Lua ũ,
aàpi mɛ́ ı̃̀ ma tɔbɔ. 55 Á aà dɔ̃o, ãma má aà dɔ̃. Tó ma mɛ̀ má aà
dɔ̃o, máɔ dɛ ɛɛde ũ láawaɛ. Má aà dɔ̃ mɛ́ má aà yã́ kũa. 56 Á dezi
sɛ̃́ia Ablahaũ pɔnakɛ̀ ma gɔɔ ea yã́ musu. A è, ɔ̃ aà pɔ kɛ̀na. 57 Ɔ
gbãadepiɔ ɔ̀ɛ̀: Ni ka wɛ̃̀ blakwi yãao, ɔ̃ n Ablahaũ èa? 58 Yesu
ɔ̀nɛ́: Sı̃ana málɛ oɛ́, e wàɔ gɛ́ Ablahaũ ii, má kú.
59 Ɔ aa gbɛ sɛ̀lɛ wà aà pápaò. Ɔ à ùlɛ à bɔ̀ Lua ua.

9

Gbɛ̃́ pɔ́ wa ı̃̀ vı̃̀a gbã́gbãa

1 Kɛ́ Yesu lɛ́ bɛbɛ, à gbɛ̃́ pɔ́ wa ì vì̃a è. 2 Ɔ aà ìwaɔ aà là aa mɛ̀:
Mɛtulu, dé duuna yã́i ɔ̃ wà gbɛ̃́pi ìi vì̃ai? Aà zì̃a pɔ́ yã́i yà̃, ge aà
de ń aà dao pɔ́ɛ? 3 Yesu wèmá à mɛ̀: I kɛ aà duuna ge aà de ń
aà dao pɔ́ yã́i no. Kɛ́ wà Lua yãkɛa ewà yã́iɛ. 4 Sema wà gbɛ̃́ pɔ́
ma zì̃ yãkɛa kɛ za gupua wɛ́i. Gwãasì̃na lɛ́ mɔ́ kɛ́ gbɛ̃e a e yãe
kɛ lɔo. 5 Gɔɔ pɔ́ má kú dṹnia guu, má dɛ gupua ũ dṹniaɛ.

6 Kɛ́ a ò màa, à lɛ́'i tɔ̃̀ bùsuwa, ɔ̃ a yà a màma aà wɛ́ɔwa. 7 A
òɛ̀: Gɛ ǹ oopi Siloe í guu. (Bee mɛ̀ í sísia.) Ɔ à gɛ̀ oopì̃, ɔ̃ à sù wɛ́
wɛ̃a. 8 Aà fã́anideɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa aà dɔ̃ baakɛna ũɔ mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ìɔ
baakɛ zɔ̃lɛapin weo lò? 9 Gbɛ̃eɔ mɛ̀: Aàpiɛ. Gbɛ̃eɔ mɛ̀: Aawo,
ade bɔ̀aàwaɛ. Gɔ̃ɛpi mɛ̀: Mámɛ! 10 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Kpelewa ń
kɛ̀ n wɛ́ wɛ̃̀i? 11 A wèmá à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ wì̃ mɛ Yesu mɛ́ bùsu yà a
màma ma wɛ́wa, à mɛ̀ mà gɛ oopi Siloe í guu. Kɛ́ ma gɛ oopì̃, ɔ̃
ma gu'è. 12 Ɔ aa aà là aa mɛ̀: Aàpi ku má ni? A mɛ̀: Má dɔ̃o.

13 Ɔ aa gɛ̀ Falisiɔ kì̃i ń gbɛ̃́ pɔ́ dɛ vì̃a ũ yãapio. 14 A mɔ lè
kã́mabogɔɔzì̃ ɔ̃ Yesu bùsu yà à aà wɛ́ wɛ̃̀ɛ̀. 15 Ɔ Falisiɔ aà là lɔ:
Kpelewa ń kɛ̀ n gu'èi? A wèmá à mɛ̀: A bɛ̀lɛ nà ma wɛ́waɛ. Kɛ́
má pì̃pi, ɔ̃ ma gu'è. 16 Ɔ Falisieɔ mɛ̀: Gbɛ̃́pi i bɔ Lua kì̃io, asa ìli
kã́mabogɔɔzì̃ yãdao. An gbɛ̃eɔ mɛ̀: Duunkɛna a fɔ̃ dabudabu
beeɔ taa kɛe? Ɔ aa kɔ̃kpaalɛ̀. 17 Ɔ aa aà là lɔ: Mpi sɔ̃ n gbɛ̃́ pɔ́ à n
wɛ́ wɛ̃̀nɛ, ńlɛ e kpelewa aà yã́ musui? A mɛ̀: Anabiɛ.

18 N beeo gbãadeɔ i si kɛ́ a dɛ vì̃a ũ ɔ̃ aà wɛ́ wɛ̃̀o, ɔ̃ aa gɛ̀ aà de
ń aà dao sì̃si. 19 Aa ń lá aa mɛ̀: Á nɛ́n laa? A aà ì vì̃a yãma yà̃?
Kpelewa a kɛ̀ àlɛ gu'e sai? 20 Ɔ aà de ń aà dao wèmá aa mɛ̀: Wá
dɔ̃ kɛ́ wá nɛ́ɛ. Wa aà ì vì̃aɛ. 21 Áma lá a kɛ̀ sa àlɛ gu'e, wá dɔ̃o. A
aà la we, gbɛ̃́ gbãaɛ, a fɔ̃ azì̃a yã'o. 22 Aà de ń aà dao ò màa, kɛ́
aalɛ vì̃akɛ gbãadeɔnɛ yã́iɛ. Asa aa zɛ̀ò kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ò Yesuá Mɛsiiɛ,
wà lousisikpɛzɔ̃ɛ̀ɛ. 23 Bee yã́i aà de ń aà dao mɛ̀, gbɛ̃́ gbãaɛ, aa
aà la.

24 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ vì̃a ũ yãapi sísia gɛ̃n plaade guu ɔ̃ aa òɛ̀: O ń sì̃
ń Luao. Wá dɔ̃ kɛ́ gɔ̃ɛpiá duunkɛnaɛ. 25 Ɔ à mɛ̀: Tó duunkɛnaɛ,
má dɔ̃o. Yã́ mɛ̀ndo má dɔ̃. Vì̃an ma ũ yãa, ɔ̃ málɛ gu'e sa. 26 Ɔ aa
aà là aa mɛ̀: Bɔ́ a kɛ̀nɛi? A n wɛ́ wɛ̃̀nɛ kpelewa ni? 27 A wèmá à
mɛ̀: Má òɛ́ kɔ̀, i swã́sɛio. Bɔ́yãi á ye mai lɔi? Á ye gɔ̃ aà ìwaɔ ũ sɔ̃
yà̃? 28 Ɔ aa zɔadɔ̀wà aa mɛ̀: Mmɛ ń dɛ aà ìwa ũ we! Wamɔɔwaɔ
Mɔizi ìwaɔn wá ũ. 29 Wá dɔ̃ kɛ́ Lua yã'ò Mɔiziɛ. Aàpi sɔ̃, wá dɔ̃
gu pɔ́ à bɔ̀uo.

30 Ɔ gɔ̃ɛpi ònɛ́: Yãbɔnsaɛ ma we! A ma wɛ́ wɛ̃̀mɛɛ, ɔ̃ á dɔ̃ gu
pɔ́ à bɔ̀uoa? 31 Wá dɔ̃ kɛ́ Lua lí swã́sɛ duunkɛnaɔ yã́io, ì swã́sɛ
a yãmana pɔ́ ì a pɔeã kɛ yã́i. 32 Zaa Lua dṹnia kàlɛ, wi ma gbɛ̃e
gbɛ̃́ pɔ́ wa ì vì̃a wɛ́ wɛ̃̀o. 33 Tó gbɛ̃́pi i bɔ Lua kì̃io, a fɔ̃ pɔe kɛo.

[34] Ɔ aa ò̀ɛ̀: Wà n i duuna guu míɔmiɔɛ, ɔ̃ ńlɛ yãdadawɛ̃ɛa? Ɔ aa
aà yà.

Luadɔ̃saiá vl̀akũaɛ
[35] Yesu mà wà aà yà. Kɛ́ à aà è, à aà là à mɛ̀: Nlɛ Gbɛ̃nazl̃n
Nɛ́ náaikɛa? [36] Gɔ̃ɛpi wèwà à mɛ̀: Mae, dén aà ũi, kɛ́ mà e aà
náaikɛi? [37] Yesu ò̀ɛ̀: N aà è, aàpi mɛ́ lɛ́ yã'onnɔ. [38] Ɔ gɔ̃ɛpi ò̀ɛ̀:
Dii, málɛ n náaikɛ. Ɔ à kùlɛɛ̀. [39] Ɔ Yesu mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ kpaalɛa yấi
ma mɔi dṹniau la, kɛ́ wɛ́siadeɔ gu'e, wɛkɛ̃naɔ i gɔ̃ vl̀aɔ ũ.
[40] Falisieɔ ku we. Kɛ́ aa yấpi mà, aa ò̀ɛ̀: Wápiɔ, vl̀aɔn wá ũ
sɔ̃a? [41] Ɔ Yesu ònɛ́: Tó vl̀aɔn á ũ, dɔ̃ á duuna vl̀o. Lá álɛ o á wɛ́
kɛ̃a, á duuna gl̀ kuɛ.

10

Yesuá sãdãn maaɛ
[1] Sl̀ana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ lí gɛ̃ sã kaa lɛ́uo, l̀ vl̀ kaaa gupãlei,
adeá kpấiɛ, kpấiwɛliwɛɛ. [2] Gbɛ̃́ pɔ́ l̀ gɛ̃ kaa lɛ́u sɔ̃, ade mɛ́ sãdãna
ũ. [3] Kaa lɛ́ dɔ̃̀ana l̀ zɛwɛ̃ adeɛ, sãɔ sɔ̃ aa aà lɔɔ dɔ̃. I a sãɔ sísi an
baade tɔ́wa, l̀ bɔlɛńnɔ. [4] Tó à bɔ̀lɛńnɔ, l̀ dɔaanɛ́, aal̀ɔ tɛaàzi, kɛ́ aa
aà lɔɔ dɔ̃ yấi. [5] Aali we tɛ̀ gbɛ̃pãlezio. Aal̀ bàalɛɛ̀, kɛ́ aa gbɛ̃pãle
lɔɔ dɔ̃o yấi.
[6] Yesu yấpi lɛ̀ɛũnɛ́, ɔ̃ aai dɔ̃ bɔ́ yấ a ònɛ́o. [7] Bee yấi Yesu ɛ̀a ònɛ́:
Sl̀ana málɛ oɛ́, mámɛ má kaa lɛ́ ũ sãɔnɛ. [8] Gbɛ̃́ pɔ́ aa dɔ̀aamɛɛɔá
kpấiɔnɛ, kpấiwɛliwɛɔnɛ ḿpii, ɔ̃ sãɔ i ń yãmao. [9] Mámɛ má kaa
lɛ́ ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̃̀ ma guu a aafia'e. Aliɔ gɛ̃ aliɔ bɔ, ali pɔblekl̃i e.
[10] Kpấi'oa yấi ɔ̃ kpấi l̀ mɔi, l̀ pɔ́ dɛ l̀ pɔ́ ɔ̃̀ɔkpa. Ma mɔɛ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ aaɔ
wɛ̃ni vl̀, aaiɔ vl̀ à kɛ̀ zài. [11] Mámɛ má sãdãn maa ũ. Sãdãn maa
l̀ gi a wɛ̃nii a sãɔ yấi. [12] Gbɛ̀winaá sãdãn maa no. Lá sãɔ dɛ aà
pɔ́ ũo, tó a è àwalɛwana lɛ́ mɔ́, l̀ sãɔ to we à bàalɛɛ̀, ɔ̃ àwalɛwana
l̀ sãɔ kṹkũ l̀ ń fãaa. [13] Gbɛ̃́pi bàa líɔ kú ń sãɔo, kɛ́ a dɛ gbɛ̀wina
ũ yấi.
[14] Mámɛ má sãdãn maa ũ. Má a sãɔ dɔ̃, mɛ́ aa ma dɔ̃, [15] lá Mae
Lua ma dɔ̃ mɛ́ má aà dɔ̃wa. Málɛ gí ma wɛ̃nii an yấi. [16] Má sã
pãleɔ vl̀ aa ku kaaɛ beeuo. Sema mà dɔaanɛ́ sɔ̃. Aa ma lɔɔ ma,
kpàsa i gɔ̃ mɛ̀ndo ń dãnao mɛ̀ndo. [17] Málɛ gí ma wɛ̃nii kɛ́ mà
ɛa si lɔ yấiɛ. A yấi Mae Lua yeimazi. [18] Gbɛ̃e a ma wɛ̃ni siao,
má gíi ń mazl̀aoɛ. Má a giia zɛ́ vl̀, mɛ́ má a sia zɛ́ vl̀ lɔ. Yấ pɔ́ ma
Mae dl̀lɛmɛɛn we.
[19] Yấpi yấi Yuda gbãadeɔ kɔ̃kpaalɛ̀ lɔ. [20] An guu gbɛ̃́ daside
mɛ̀: A tấa vl̀ɛ, aà mi ll̀aaɛ. Bɔ́yãi álɛ swấsɛ aà yấii? [21] An gbɛ̃ɛɔ
mɛ̀: Tấade yã'oan weo. Tấa a fɔ̃ vl̀a wɛ́ wɛ̃e?

Yesu a luakɛ oanɛ́

22 Lua kpɛ́ sakɛ̃a Yelusalɛũ dikpɛ kà. Buziɛɛ, 23 ɔ̃ Yesu lɛ́ bɛbɛ
Lua ua a gu pɔ́ wi̋ mɛ Salomɔɔ bilandaau. 24 Ɔ Yuda gbãadeɔ
li̋aaàzi aa aà là aa mɛ̀: Nyɔ̃ wá tó looa e bɔɛ ni? Tó Mɛsiin n ũ,
owɛ̃ɛ wásawasa. 25 Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: Má ò́ɛ́, i sio. Yá̃ pɔ́ málɛ
kɛ ń ma Mae tɔ́ɔɔ, yá̃piɔ mɛ́ a seela ũ. 26 Á̃piɔ sɔ̃ i sio, kɛ́ á dɛ
ma sãɔ ũo yá̃i. 27 Ma sãɔ i̋ ma yãma. Má ń dɔ̃ mɛ́ aai̋ɔ tɛmazi.
28 Mi wɛ̃ni láasai kpámá, aa gaga bauo. Gbɛ̃e a fɔ̃ ń bɔ ma ɔzi̋o.
29 Ma Mae mɛ́ ń kpaa, mɛ́ aà zɔ̃ɔ dɛ gbɛ̃́piia. Gbɛ̃e a fɔ̃ ń bɔ aà
ɔzi̋o. 30 Mapi ń ma Maeo wá doũɛ.

31 Gbãadepiɔ gbɛ sɛ̀lɛ lɔ, aa ye aà pápaò aa aà dɛ. 32 Ɔ Yesu
ònɛ́: Ma yãmaa pɔ́ ma Mae dàmɛɛɔ kɛ̀ɛ́ dasi. A kpele yá̃i á
ye ma pápa ń gbɛoi? 33 Ɔ gbãadepiɔ wèwà aa mɛ̀: Wá ye wà
ń pápa ń gbɛo yãmaa pɔ́ ń kɛ̀ yá̃i no. Kɛ́ n dɔɛ ń Luao yá̃iɛ.*
Gbɛ̃nazi̋nan n ũ, ɔ̃ n nzi̋a di̋lɛ Lua ũ. 34 Ɔ Yesu wèmá à mɛ̀: Lua
ò á ikoyã láu à mɛ̀, luaɔn ń ũ.† 35 Lua i o gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ yã'onɛ́piɔnɛ
luaɔo lé? Aà yá̃ bãdɛa vi̋ sɔ̃o. 36 Ma gbɛ̃́ pɔ́ ma Mae ma dilɛ adoa
à ma zi̋ dṹnia guu sɔ̃, kɛ́ ma mɛ̀ Lua Nɛ́n ma ũ, bɔ́yãi a mɛ̀ ma
dɔɛ ń Luaoɛi? 37 Tó málɛ ma Mae kɛa kɛo, ásu ma yá̃ sio. 38 Tó
málɛ kɛ sɔ̃, baa tó i ma yá̃ sio, à ma náaikɛ ma yãkɛaɔ yá̃i, kɛ́ à
e dɔ̃ sá̃asã Mae Lua ku ma guu mɛ́ má kú aà guu. 39 Ɔ aa ɛ̀a lɛ́
zɛwɛɛlɛ wà aà kṹ, ɔ̃ à pi̋limá.

40 Ɔ à ɛ̀a gɛ̀ Yuudɛ̃ baale, gu pɔ́ Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀u sɛ̃́ia. A
gɔɔplakɛ̀ we,‡ 41 ɔ̃ wà mɔ̀ aà kɛ̃́i dasidasi wà mɛ̀: Baa kɛ́ Zãa i
dabudabue kɛo, yá̃ pɔ́ a ò gbɛ̃́ɛ bee musu píiá si̋anaɛ. 42 Ɔ wà
aà náaikɛ̀ we dasi.

11

Lazaa gaa

1 Gbɛ̃́ pɔ́ wi̋ mɛ Lazaa lɛ́ gyãkɛ Bɛtani, wɛ̃́lɛ pɔ́ aà dãeɔ
Maliama ń Maatao kuu. 2 Maliamapi mɛ́ nɔɛ pɔ́ tulale kà Diiwa
à aà gbá wàa ń a mikão ũ. 3 Ɔ Lazaa dãepiɔ lɛ́kpãsãkɛ̀ Yesuɛ aa
mɛ̀: Dii, n gbɛ̃na lɛ́ gyãkɛ. 4 Kɛ́ Yesu yá̃pi mà à mɛ̀: Gyãpi miá ga
no. Kɛ́ Lua zɔ̃ɔkɛ bɔ gupuau yá̃iɛ, Lua Nɛ́ i tɔbɔ a musu. 5 Yesu
ye Maata ń aà dãunao ń Lazaaozi. 6 Aà Lazaa gyãkɛa baomaa
gbɛa à kɛ̀ gu pɔ́ á kúu gi̋a gɔɔ pla.

7 Bee gbɛa ɔ̃ a ò a i̋waɔnɛ: Wà ɛa gɛ́ Yude. 8 Ɔ aà i̋waɔ òɛ̀:
Mɛtulu, gbãadeɔ ye n pápa ń gbɛo i gɛ̃gɛ̃o, ɔ̃ ń ye wà ɛa gɛ́ we
lɔa? 9 Yesu mɛ̀: Fãanɛ do lɛɛlu kuɛpla nolo? Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ bɛbɛ fãanɛ
lí gɛ̃mbɔlɛo, kɛ́ àlɛ gu'e dṹniaɛ bee gupua yá̃i. 10 Tó àlɛ bɛbɛ
gwãasi̋na, a gɛ̃mbɔlɛɛ, kɛ́ a gupuapi vi̋o yá̃i.

---

* **10:33** Lev 24.16 † **10:34** Soũ 82.6 ‡ **10:40** Zãa 1.28

[11] Yáp̃i oa gbɛa Yesu ònɛ́: Wá gbɛ̃na Lazaa i'ò. Málɛ gɛ́ aà vuiɛ.
[12] Ɔ aà ı̀waɔ òɛ̀: Dii, tó àlɛ i'oɛ, a aafia'e. [13] Lazaa gaa yá̃ Yesu lɛ́
onɛ́, ɔ̃ aalɛ e i'oaɛ sı̀ana. [14] Ɔ Yesu ònɛ́ sa wásawasa: Lazaa gàɛ.
[15] Ma pɔ kɛ̀na kɛ́ má kú weo, kɛ́ à e à ma náaikɛ yá̃i. Wà gɛ́ aà
kı̃́i. [16] Ɔ Tomaa pɔ́ wı̀ mɛ Sı̀a ò a gbɛ̃́ɔnɛ: Wà gɛ́, wí ga ń Diio sɔ̃.
[17] Kɛ́ Yesu kà we, à mɔ lè wà Lazaa vı̀ à kɛ̀ gɔɔ síiɔ̃ kɔ̀. [18] Bɛtani
ku kãi ń Yelusalɛũo lán kiloo àaɔ̃ taawa. [19] Yuda gbãadeɔ bɔ̀ we
dasi aa mɔ̀ Maata ń Maliamao kı̃́i an nɔ̀sɛ níniinɛ́ an dãɔ ga yá̃
musu. [20] Kɛ́ Maata mà Yesu lɛ́ mɔ́, à gɛ̀ daiaàlɛ. Maliama gɔ̃̀
zɔ̃lɛa bɛ. [21] Ɔ Maata ò Yesuɛ: Dii, tó ń kú la yãa, ma dãɔ a gao.
[22] Baa tia má dɔ̃ kɛ́ yá̃ pɔ́ ń gbɛ̀a Luawa, a kɛnɛ. [23] Yesu òɛ̀: N
dãɔ a vu. [24] Maata òɛ̀: Má dɔ̃ kɛ́ a vu zı̃́ pɔ́ gɛɔ vu gɔɔgbɛzãzı̀.
[25] Yesu òɛ̀: Mámɛ má gbɛ̃́ pɔ́ ı̀ gɛɔ vu à wɛ̃ni kpámá ũ. Baa tó
ma náaikɛna gà, a gi àɔ kuɛ. [26] Gbɛ̃́ pɔ́ kú mɛ́ àlɛ ma náaikɛ a ga
bauo. N bee sı̀a? [27] Maata òɛ̀: Ao Dii, má sı̀ kɛ́ Mɛsii, Lua Nɛ́ pɔ́
wà mɛ̀ a mɔ dṹnia guun n ũ.

Lazaa vua

[28] Kɛ́ Maata yáp̃i ò, à gɛ̀ a dãuna sı̀si, a òɛ̀ asii guu: Mɛtulu
mɔ̀, àlɛ n gbɛa. [29] Kɛ́ Maliama yáp̃i mà, à fɛ̀lɛ kpakpa, àlɛ gɛ́ aà
kı̃́i. [30] Yesu i gɛ̃ wɛ̃́lɛ guu yãao, a ku gu pɔ́ Maata dàuaàlɛ gı̀aɛ.
[31] Gbãadepiɔ ku kpɛ́u ń Maliamao, aalɛ aà nɔ̀sɛ niniɛ̀. Kɛ́ aa è
à fɛ̀lɛ ń wãao à bɔ̀, aa bɔ̀ tɛaàzi, asa aalɛ e àlɛ gɛ́ ɔ́ɔlɔi miaaɛ.
[32] Kɛ́ Maliama kà gu pɔ́ Yesu kúu, kɛ́ à aà è, à kùlɛ aà gbázı̀ a
òɛ̀: Dii, tó ń kú la yãa, ma dãɔ a gao. [33] Yesu è àlɛ ɔ́ɔlɔ mɛ́ gbãade
pɔ́ mɔ̀aànɔpiɔ lɛ́ ɔ́ɔlɔ lɔ. Ɔ tòlobi zùaàgu, aà pɔ yà. [34] Ɔ à mɛ̀: A
aà vı̀ má ni? Aa wɛ̀wà aa mɛ̀: Mae, mɔ ǹ gwa. [35] Yesu wɛ́'ikàu.
[36] Ɔ gbãadepiɔ mɛ̀: A gwa lá a yeaàzi. [37] Ɔ an gbɛ̃eɔ mɛ̀: Aà gbɛ̃́
pɔ́ à vı̀a wɛ́ wɛ̃̀, a fɔ̃ gi Lazaa ga yãao lé?
[38] Kɛ́ Yesu lɛ́ gɛ́ miapi kı̃́i, ɔ̃ tòlobi zùaàgu lɔ. Miapiá gbɛ̀'ɛɛ,
gbɛ̀ gbɛ̃̀nɛ ta a lɛ́lɛ. [39] Yesu mɛ̀: A gbɛpi go ɛpilɛ. Ɔ gɛpi dãe
Maata òɛ̀: Dii, à yaikɛ̀ kɔ̀, asa à kɛ̀ gɔɔ síiɔ̃ɛ. [40] Yesu òɛ̀: Mi onɛ,
tó ńlɛ ma náaikɛ, ńyɔ̃ Lua zɔ̃ɔkɛ eo lé? [41] Ɔ wà gbɛpi gò. Yesu
wɛsɛ̀ musu à mɛ̀: Baa, ma n sáaukɛ̀ kɛ́ n ma yãmà. [42] Má dɔ̃ kɛ́
niɔ ma yãma gɔɔpii, ãma má ò bíla pɔ́ kú la yá̃iɛ, kɛ́ aa e si ḿmɛ
n ma zı̀.
[43] Kɛ́ a ò beewa, à pṹna ń lɔɔ gbãao à mɛ̀: Lazaa, mɔ ǹ bɔ. [44] Ɔ
gbɛ̃́ pɔ́ gàpi bɔ̀, pɔ́lɛ fı̃fı̃a aà mɛwa mɛ́ zwãa yea aà miwa. Yesu
ònɛ́: A pɔ́ polowà, í aà gbaɛ.

Lɛkpaaı̀a Yesuzi

[45] Yuda gbãade pɔ́ aa mɔ̀ Maliama kı̃́ipiɔ, kɛ́ aa yá̃ pɔ́ Yesu
kɛ̀pi è, aa aà náaikɛ̀ dasi. [46] Ama an gbɛ̃eɔ gɛ̀ Falisiɔ kı̃́i, aa yá̃ pɔ́

Yesu kɛ̀ ònɛ́. 47 Ɔ sa'onkiaɔ ń Falisipiɔ gbãadeɔ gbɛ̀a kɔ̃kãaawa
aa mɛ̀: Gbɛ̃́pi lɛ́ dabudabukɛ dasi, wá sɛ́ kpelewa ni? 48 Tó wá
tò àlɛ kɛ màa, wa aà náaikɛ píiɛ, Lomadeɔ i mɔ wá Lua kpɛ́ ń
wá buio suumpa píi. 49 Ɔ an gbɛ̃do Kaaifa pɔ́ dɛ sa'onkia ũ wɛ̃
bee ònɛ́: Á yãe dɔ̃o. 50 Kɛ́ gbɛ̃́ mɛ̀ndo gaa wápii gbɛu maa dɛ wá
bui midɛala, á dɔ̃o lé? 51 I yã́ bee o ń azĩaoo. Kɛ́ a dɛ sa'onkia ũ
wɛ̃ bee yã́i, ɔ̃ à ãnabikɛkɛ̀ à dɔ̀aa lá Yesu a su ga Yudaɔ gbɛu ò.
52 I kɛ Yudaɔ ńtɛ̃ɛ no, ń Lua nɛ́ pɔ́ fãaaaɔɛ lɔ, kɛ́ aà ń kɛ mɛ̀ doũ.
53 Za zĩbeezĩ ɔ̃ gbãadepiɔ zɛ̀ ń Yesu dɛao. 54 A yã́i tò Yesu i bɔ
gupuau ń guu lɔo. Ɔ à gɛ̀ zɔ̃ɛwia pɔ́ kú gbáa lɛ́a, wĩ mɛ Ɛflaiũ. Á
gɔɔplakɛ̀ we ń a ĩwaɔ.

55 Yudaɔ Gɛ̃amusu dikpɛ kãikũ̀. Wà bɔ̀ zɔ̃ɛwiaɔ guu dasidasi,
wà gɛ̀ Yelusalɛũ e dikpɛpi àɔ ka gbãbɔa yã́i. 56 Wàlɛ Yesu wɛɛlɛ,
wa zɛa Lua ua, wàlɛ kɔ̃ lala wà mɛ̀: Á è kpelewai? A we mɔ
dikpɛue? 57 Sa'onkiaɔ ń Falisiɔ dĩlɛ tó gbɛ̃e Yesu kúkĩi dɔ̃, aà
onɛ́ kɛ́ wà e aà kṹ.

12

Tulalekaa Yesu gbáɔwa
(Mat 26.6-13, Maa 14.3-9)

1 Gɛ̃amusu dikpɛ gɔ̃̀ gɔɔ soolo, ɔ̃ Yesu mɔ̀ Bɛtani, Lazaa pɔ́ à
aà vũ̀ à bɔ̀ gau bɛ wɛ̃́lɛu. 2 Wà blɛkɛ̀ Yesuɛ we. Maata mɛ́ lɛ́ blɛ
kpaalɛ, mɛ́ Lazaa ku blɛblenaɔ guu ń Yesuo. 3 Ɔ Maliama tulale
bui maa ɔde sɛ̀ mɔ̀ò, à kà litili guo, ɔ̃ a kà Yesu gbáɔwa à aà
gbápiɔ wàa ń a mikão. Tulale gĩ lĩ kpɛ́a. 4 Yesu ĩwaɔ do, Yudasi
Isaliɔti pɔ́ a Yesu kpámá mɛ̀: 5 Tulale bee ɔ̃a kà wɛ̃̀ do zĩ ɔ̃a ũ.
Bɔ́yãi wi yía wà a ɔ̃a kpà taasideɔwao ni? 6 I bee o taasideɔ
wɛ̃nagwaa yã́i no, kɛ́ kpã́iɛ yã́iɛ. Ɔmɛ ĩɔ mɔ̀bɔɔ kũa, ĩɔ ɔ̃a kĩni
kuluyeye. 7 Ɔ Yesu mɛ̀: Nɔɛpi tó. Aà bee ulɛ e ma gɛ kpɛlagɔɔ.
8 Taasideɔ kúánɔ gɔɔpiiɛ,* ãma máɔ kúánɔ gɔɔpiio.

9 Yuda gbãadeɔ mà Yesu kú Bɛtani, ɔ̃ aa gɛ̀ we dasidasi. I kɛ
Yesu yã́i aa gɛ̀i adoo, kɛ́ aa Lazaa pɔ́ Yesu aà bɔ̀ gau e lɔɛ. 10 Ɔ
sa'onkiaɔ zɛ̀ò aa Lazaa dɛ lɔ, 11 asa aà yã́i ɔ̃ gbãadeɔ lɛ́ kɛ̃́má
dasi, aalɛ Yesu náaikɛ.

Gbãakpaa Yesuzi Yelusalɛũ
(Mat 21.1-11, Maa 11.1-11, Luk 19.28-40)

12 Kɛ́ a gu dɔ̀, bíla pɔ́ mɔ̀ dikpɛuɔ mà Yesu lɛ́ mɔ́ Yelusalɛũ, 13 ɔ̃
aa kpakpalaɔ zɔ̃̀zɔ̃ aa gɛ̀ daioaàlɛ. Aalɛ wiilɛ aalɛ mɛ:
Gbãa kɛ!
Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ń Dii tɔ́o ũ!
Báaaden Isailiɔ Kía ũ!†
14 Yesu zàa'ĩna è, à dĩkpɛ lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀:

* 12:8 Iko 15.11 † 12:13 Soũ 118.25-26

15 Siɔnadeɔ, ásu vi̋akɛo.
Á kía lɛ́ mɔ́ dia zàa'i̋n bɔlɔ kpɛ.‡
16 Aà i̋waɔ i yã́pi midɔ̃ gi̋ao. Yesu fɛlɛ taa gawi guu gbɛa ɔ̃ aa
dɔ̃̀ sa kɛ́ wà yã́pi kɛ̃̀ aà yã́ musuɛ, mɛ́ ḿpiɔ wà apii kɛ̀ɛ̀. 17 Kɛ́
Yesu Lazaa si̋si à bɔ̀ miau à aà vù à bɔ̀ gau, gbɛ̃́ pɔ́ kuaànɔɔ a
baokpàkpanɛ́. 18 A yã́i bíla gɛ̀ daiaàlɛ, asa aa mà à dabudabupi
kɛ̀ɛ. 19 Ɔ Falisiɔ òkɔ̃ɛ aa mɛ̀: Á èa? Wá fɔ̃ pɔe wowào. Gwa,
dṹnia bɔ̀ tɛaàzi.

Yesu a ga yã́'oa

20 Gɛlɛkieɔ ku gbɛ̃́ pɔ́ aa mɔ̀ lousisii dikpɛuɔ guu, 21 ɔ̃ aa gɛ̀
Bɛsaida pɔ́ kú Galile gbɛ̃́ Filipi kĩ́i, aa wabikɛ̀wà aa mɛ̀: Mae,
wá ye Yesu kɔ̃'eai. 22 Filipi gɛ ò Ándeleeɛ, ɔ̃ aa gɛ̀ wa ò Yesuɛ
sãnu. 23 Yesu ònɛ́: Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ tɔbɔgɔɔ kà. 24 Si̋ana málɛ oɛ́,
tó pɔ́wɛna i gɛ̃ tíu à fɔ̃mbasibɔ̀o, i̋ɔ ku adoɛ. Tó à fɔ̃mbasibɔ̀ sɔ̃, i̋
nɛ'i maamaaɛ. 25 Gbɛ̃́ pɔ́ ye a wɛ̃nii, wɛ̃nipi a vũaawà. Gbɛ̃́ pɔ́ gi̋
a wɛ̃nii dṹniaɛ beeu sɔ̃, ade aɔ ku gɔɔpiiɛ. 26 Tó gbɛ̃́ ye zi̋kɛmɛɛ,
aàɔ tɛmazi, ma zi̋kɛnapi iɔ ku gu pɔ́ má kúu. Tó gbɛ̃́ lɛ́ zi̋kɛmɛɛ,
ma Mae a aà kpɛla. 27 Tiasa ma pɔ yà. Kpelewa má oi? Mà
o, Baa, ma bɔ yã́ pɔ́ lɛ́ mɔau yã̀? Aawo! Ma mɔ yã́ pɔ́ lɛ́ mɔapi
yã́iɛ. 28 Baa, tɔbɔ. Ɔ lɔɔ bɔ̀ luabɛ à mɛ̀: Má bɔ̀ kɔ̀, mɛ́ má ɛa bɔ lɔ.
29 Kɛ́ bíla pɔ́ kú we mà aa mɛ̀: Lou mɛ́ vi̋̀. Gbɛ̃eɔ mɛ̀: Malaika
mɛ́ yã'òɛ̀. 30 Ɔ Yesu ònɛ́: I kɛ ma yã́i lɔɔpi bɔ̀io, á yã́iɛ. 31 Yã́ a
zɔ̃lɛ dṹniaɛ beewa sa. Wa dṹniaɛ bee kía bɔ kpalau sa. 32 Mapi
sɔ̃, tó wà ma sɛ ma dɔ musu, má bui píi sísi aa mɔ ma kĩ́i. 33 Kɛ́
Yesu ò màa, à dɔ̀aa lɛ́ ga pɔ́ a su ga yã'oɛ.

34 Ɔ bíla òɛ̀: Wá mà a ku ikoyã láu wà mɛ̀, Mɛsii aɔ ku gɔɔpiiɛ,§
mɛ́ n mɛ̀ wa Gbɛ̃nazi̋n Nɛ́ sɛ dɔ musu sɔ̃ bɛ? Démɛ Gbɛ̃nazi̋n
Nɛ́pi ũi? 35 Yesu wèmá à mɛ̀: Gupua kuaánɔ gɔ̃̀ yɔɔɛ. Gɔɔ pɔ́ á
gupuapi vi̋, àɔ bɛu, kɛ́ gu su siwáo yã́i. Gbɛ̃́ pɔ́ bɛ gusiau líɔ dɔ̃ gu
pɔ́ àlɛ gɛ́uo. 36 Gɔɔ pɔ́ á gupua vi̋, à gupuapi náaikɛ, í gɔ̃ gupua
gbɛ̃́ɔ ũ. Kɛ́ Yesu ò màa, ɔ̃ à gɛ̀ ùlɛnɛ́.

Yuda gbãadeɔá Yesu náaikɛnsaiɔnɛ

37 Baa ń dabudabu dasi pɔ́ a kɛ̀ ń wáaɔ, aai aà náaikɛo, 38 kɛ́
yã́ pɔ́ ãnabi Isaia ò e pa yã́i à mɛ̀:
Dii, gbɛ̃e i bao pɔ́ wá kpà sio.
Wà n gbãa è, wi dɔ̃o.*
39 Aai we aà náaikɛ̀o, asa Isaia ò lɔ:
40 Lua ń wɛ́ vi̋akũ̀nɛ́ kɛ́ aasu gu'eo,
à ń nɔ̀sɛ tàtanɛ́ kɛ́ aasu yãma aa ɛa suwa,
i ń gbã́gbão yã́i.†

‡ **12:15** Zkl 9.9 § **12:34** Soũ 110.4, Isa 9.6, Dan 7.14 * **12:38** Isa 53.1 † **12:40**
Isa 6.10

41 Isaia bee ò kɛ́ à Yesu gawi è‡ yɑ̃́iɛ, ɔ̃ à aà yɑ̃'ò. 42 N̄ beeo
gbɑ̃adepiɔ Yesu náaikɛ̀ dasi. Falisiɔ yɑ̃́i ɔ̃ aaliɔ ye wà dɔ̃máo, kɛ́
wasu lousisikpɛzɔ̃nɛ́o yɑ̃́i. 43 Asa aa ye gbɛ̃nazi̋naɔ ń sáaukpa
dɛ Lua ń sáaukpaa.

44 Ɔ Yesu pũ̀na à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛ, i kɛ mapi àlɛ a
náaikɛ adoo, àlɛ gbɛ̃́ pɔ́ ma zi̋ náaikɛɛ lɔ. 45 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma e lɛ́
gbɛ̃́ pɔ́ ma zi̋ eɛ lɔ. 46 Ma mɔ dṹnia guu gupua ũɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́
ma náaikɛ su àɔ ku gusiau lɔo. 47 Gbɛ̃́ pɔ́ ma yɑ̃mà mɛ́ a kũao,
i kɛ mámɛ má yɑ̃daaàlao, asa mi mɔ yɑ̃dai dṹniala no, ma mɔ
dṹnia suabaiɛ. 48 Gbɛ̃́ pɔ́ gi̋mazi mɛ́ i ma yɑ̃́ sio, yɑ̃́kpalɛ lɛ́ aà
dɑ̃ɛ. Yɑ̃́ pɔ́ má dàɛ̀pi mɛ́ a zɔ̃lɛwà gɔɔgbɛzɑ̃zi̋. 49 Asa mi yɑ̃e o ń
mazi̋aoo. Yɑ̃́ pɔ́ má ò ń yɑ̃́ pɔ́ má dànɛ́o, ma Mae pɔ́ ma zi̋ mɛ́
di̋lɛmɛɛ. 50 Má dɔ̃ kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ a dàmɛɛá wɛ̃ni láasai yɑ̃́ɛ. Beewa yɑ̃́
pɔ́ málɛ o, málɛ o lá ma Mae òmɛɛwaɛ.

13

Yesu a i̋waɔ gbá pi̋pia

1 E Gɛ̃amusu dikpɛ àɔ ka, Yesu dɔ̃ kɛ́ a bɔa dṹniaɛ bee guu taa
a Mae kı̋i gɔɔ kà. Lá a ye a gbɛ̃́ɔzi dṹnia guu, a yeńzi e a wɛ̃ni
lɛ́waɛ.
2 Aalɛ pɔble. Ibiisi dà Simɔɔ Isaliɔti nɛ́ Yudasiɛ a sɔ̃u kɔ̀, kɛ́ aà
Yesu kpámá. 3 Yesu dɔ̃ kɛ́ a Mae pɔ́pii nàɛ a ɔzi̋. A dɔ̃ kɛ́ a bɔ
Luapi kı̋i, mɛ́ a ɛa lɛ́ tá aà kı̋iɛ. 4 Gɔɔ pɔ́ aalɛ pɔble, Yesu fɛ̀lɛ à a
ula bɔ kàlɛ, ɔ̃ à savɛti sɛ dɔ̀ a pi. 5 Bee gbɛa à ikà ta guu, ɔ̃ à nà
a i̋waɔ gbá pípiawa, àlɛ waa ń savɛti pɔ́ á dɔ̀ a pipio. 6 Kɛ́ à kà
Simɔɔ Piɛɛ kı̋i, Piɛɛpi òɛ̀: Dii, ḿmɛ ńyɔ̃ ma gbá pípimɛɛa? 7 Yesu
wɛ̀wà à mɛ̀: N̄ yɑ̃́ pɔ́ málɛ kɛ dɔ̃ gi̋ao. Nyɔ̃ dɔ̃ gbɛzɑ̃. 8 Piɛɛ òɛ̀ à
mɛ̀: Nyɔ̃ ma gbá pípimɛɛ bauo. Yesu òɛ̀: Tó mi n gbá pípio, wáɔ
yɑ̃e vi̋ ń kɔ̃o lɔo. 9 Simɔɔ Piɛɛ òɛ̀: Dii, i kɛ ma gbáɛ adoo, ma ɔ
ń ma mioɛ lɔ. 10 Yesu òɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ zu'ò bàa kú ń a gue pípiaoo,
sema aà gbá, asa a zɛ̃aɛ. Á gbɑ̃si̋o, ɑ̃ma i kɛ ápii no. 11 A dɔ̃ gbɛ̃́
pɔ́ a su à a kpámá. A yɑ̃́i à mɛ̀ aa gbɑ̃si̋sai ḿpiio.

12 Kɛ́ à ń gbá pi̋pinɛ́ a làa, à a ula sɛ dà, ɔ̃ à zɔ̃̀lɛ lɔ. A ònɛ́: A
yɑ̃́ pɔ́ má kɛ̀ɛ́ dɔ̃̀a? 13 I omɛɛ Mɛtulu ge Dii. Álɛ o a zɛ́waɛ, asa
má dɛ a ũɛ. 14 Lá ma gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ á dii ń á yɑ̃danɛdeo ũ ma
á gbá pi̋piɛ́, àliɔ kɔ̃ gbá pipi sɔ̃. 15 Ma a taa kɛ̀ɛ́. Áliɔ kɛ lá má
kɛ̀ɛ́wa. 16 Si̋ana málɛ oɛ́, zɔ̀blena líɔ dɛ a diilao, zi̋na líɔ dɛ gbɛ̃́
pɔ́ a zi̋lao. 17 Lá a yɑ̃́ bee dɔ̃̀, báaadeɔn á ũ tó álɛ kɛ. 18 I kɛ ápii
yɑ̃́ málɛ oo. Má gbɛ̃́ pɔ́ má sɛ̀ɔ dɔ̃. Sema yɑ̃́ pɔ́ kɛ̃a láuɛ bee pa
wà mɛ̀:
Gbɛ̃́ pɔ́ wi ɔkɑ̃aa ta doũ mɛ́ bɔ̀ ma kpɛ.*

‡ **12:41** Isa 6.1 * **13:18** Soũ 41.10

19 Málɛ oɛ́ tia e àɔ gɛ́ mɔ́i, kɛ́ tó à mɔ̀, á sí mámɛ má aà ũ̀. 20 Sı̀ana
málɛ oɛ́, tó gbɛ̃́ gbɛ̃́ pɔ́ ma aà zı̀ dı̀lɛ, à ma dilɛɛ. Tó gbɛ̃́ ma dilɛ
sɔ̃, à gbɛ̃́ pɔ́ ma zı̀ dı̀lɛɛ.

Yesu dɔaa Yudasi ń Piɛɛo yã́'oa
(Mat 26.20-35, Maa 14.17-31, Luk 22.21-34)

21 Kɛ́ Yesu bee ò, tòlobi zùaàgu, ɔ̃ a ònɛ́ wásawasa à mɛ̀:
Sı̀ana málɛ oɛ́, á gbɛ̃do mɛ́ a ma kpámá. 22 Ɔ aà ı̀waɔ kɔ̃
gwàgwa, aa bílikɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ owa. 23 Iwa mɛ̀ndo pɔ́ Yesu yeaàzi
gɛngɛsɛkɛa aà saɛ. 24 Ɔ Simɔɔ Piɛɛ lɛsuikɛ̀ɛ̀ aà Yesu la gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ
o. 25 Ɔ ı̀wapi sɔ̃kpàlɛ Yesuzi à aà là à mɛ̀: Dii, dé ni? 26 Yesu
wɛ̀wà à mɛ̀: Má lɔmazɔ̃ dowa, mí kpá adewa. Ɔ à lɔmazɔ̃̀ dowa
a kpà Simɔɔ Isaliɔti nɛ́ Yudasiwa. 27 Kɛ́ Yudasi lɔmapi sı̀, Setãu
gɛ̃̀aàgu gɔ̃̀ɔ. Ɔ Yesu òɛ̀: Yã́ pɔ́ ńlɛ kɛ kɛ kpakpa. 28 Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ
pɔbleɔ, an gbɛ̃e i dɔ̃ bɔ́yãi Yesu bee òiɛ̀o. 29 Lá Yudasi mɛ́ ı̀ɔ
mɔ̀bɔɔ kũa, ɔ̃ gbɛ̃eɔ lɛ́ e Yesu òɛ̀ aà gɛ́ dikpɛ pɔ́ pɔ́ aa yeiɔ lúiɛ
ge aà gɛ́ pɔe kpái taasideɔwaɛ. 30 Kɛ́ Yudasi lɔmapi sı̀, à bɔ̀ gɔ̃̀ɔ.
A mɔ lè gwã́ɛ.

31 Kɛ́ Yudasi bɔ̀, Yesu mɛ̀: Tiasa Gbɛ̃nazı̀n Nɛ́ a tɔbɔ, mɛ́ Lua
a tɔbɔ aà yã́ musu. 32 Tó Lua tɔbɔ̀ aà musu sɔ̃, Lua a aà tɔbɔ a
kı̃́i mɛ́ a bɔ gɔ̃̀ɔɛ. 33 Ma gbɛ̃́ɔ, ma kuaánɔ gɔ̃̀ yɔɔɛ. Á ma wɛɛlɛ,
ãma málɛ oɛ́ tia lá má ò gbãadeɔnɛwa, á fɔ̃ gɛ́ gu pɔ́ málɛ táuo.†
34 Málɛ yã́ dafu dilɛɛ́ɛ, àliɔ yekɔ̃i. Lá má yeázi, ápiɔ sɔ̃ àliɔ yekɔ̃i
màa lɔ. 35 Tó á yekɔ̃i, ɔ̃ gbɛ̃́pii a á dɔ̃ ma ı̀waɔ ũ̀.

36 Simɔɔ Piɛɛ aà là à mɛ̀: Dii, ńlɛ tá má ni? Yesu wɛ̀wà à mɛ̀:
Gu pɔ́ málɛ táu, ńyɔ̃ fɔ̃ tɛmazi gı̀ao. Gbɛzã ɔ̃ ńyɔ̃ mɔ́. 37 Piɛɛ òɛ̀:
Dii, bɔ́yãi má fɔ̃ tɛnzi tiao ni? Má gí ma wɛ̃nii n yã́i. 38 Yesu mɛ̀:
Ńyɔ̃ gi n wɛ̃nii ma yã́i ló? Sı̀ana málɛ onɛ, e ko àɔ gɛ́ lɛzui, ńyɔ̃
lelekpamazi gɛ̃n àaɔ̃.

14

Yesu mɛ́ luabɛ zɛ́ ũ̀

1 Ásu tó á pɔ yao. Á Lua náaikɛ, í ma náaikɛ. 2 Ma Mae bɛ kpɛ́
vı̀ dasi, málɛ gɛ́ gukɛkɛiɛ́ɛ. Tó a dɛ màao, dɔ̃ mi oɛ́o. 3 Lá málɛ
gɛ́ gukɛkɛiɛ́, má ɛa mɔ mà á sɛ́lɛ táánɔ ma kı̃́i, kɛ́ ápiɔ sɔ̃ àɔ ku
gu pɔ́ má kúu. 4 Á gu pɔ́ málɛ táu zɛ́ dɔ̃. 5 Ɔ Tomaa òɛ̀: Dii, wá
dɔ̃ gu pɔ́ ńlɛ táuo. Wá fɔ̃ a zɛ́ dɔ̃ kpelewa ni? 6 Yesu wɛ̀wà à mɛ̀:
Mámɛ má zɛ́pi ũ̀, mámɛ má sı̀ana ń wɛ̃nio ũ̀. Gbɛ̃e lí e gɛ̀ ma
Mae kı̃́i ma kɛ̀sɛ kũsaio.

7 Tó á ma dɔ̃, dɔ̃ á ma Mae dɔ̃. Za tia a aà dɔ̃̀ mɛ́ a aà è. 8 Ɔ
Filipi òɛ̀: Dii, ǹ n Mae ɔlɔwɛ̃ɛ. Bee a mɔ́wá. 9 Yesu òɛ̀: Filipi, má
kúánɔ za gbão, ɔ̃ ń ma dɔ̃oa? Gbɛ̃́ pɔ́ ma e ma Mae èɛ. Bɔ́yãi ńlɛ
o mà a Mae ɔlɔ́ɛi? 10 Kɛ́ má kú ma Mae guu mɛ́ ma Mae ku ma

† **13:33** Zãa 7.34

guu, ni sio lé? Yã́ pɔ́ málɛ oɛ́, málɛ o ń mazĩaoo. Ma Mae pɔ́ kú
ma guu mɛ́ lɛ́ a yãkɛaɔ kɛ. [11] Kɛ́ má ò má kú ma Mae guu mɛ́ ma
Mae ku ma guu, à ma yã́ sí. Tó màan sɔ̃o, à si ma yãkɛapiɔ yã́i.
[12] Sĩana málɛ oɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ma náaikɛ a yã́ pɔ́ mi kɛpiɔ kɛ. A kɛ
dɛ beeɔla se, kɛ́ málɛ tá ma Mae kĩ́i yã́i. [13] Má yã́ pɔ́ a a wabikɛ̀
ń ma tɔ́o kɛ, kɛ́ ma Mae e tɔbɔ ma musu yã́i. [14] Tó a yãe wabikɛ̀
ń ma tɔ́o, má kɛ.

Yesu lɛgbɛ̃a a Nisĩna yã́ musu

[15] Tó á yemazi, áɔ yã́ pɔ́ má dĩlɛɔ kũa. [16] Má gbɛa ma Maewa, i
á gba Zɛnnɔde pãle pɔ́ aɔ kúánɔ gɔɔpii* [17] Nisĩn sĩande ũ. Dṹnia
gbɛ̃́ɔ fɔ̃ aà dilɛo, asa aalɛ aà eo mɛ́ aa aà dɔ̃o. Ápiɔ á aà dɔ̃, asa
a kúánɔ mɛ́ aɔ kú á guu. [18] Má á tó ádoo, má ɛa mɔ á kĩ́i. [19] Á
gɔ̃̀ yɔɔɛ kɛ́ dṹnia a ma e lɔo, ãma á ma e. Kɛ́ má kú yã́i, áɔ ku sɔ̃.
[20] Gɔɔ bee áɔ dɔ̃ kɛ́ má kú ma Mae guu, á kú ma guu, mɛ́ má kú
á guu. [21] Gbɛ̃́ pɔ́ ma yãdilɛaɔ dà mɛ́ a kũa, ade mɛ́ yemazi. Ma
Mae aɔ ye gbɛ̃́ pɔ́ yemazizi, mɛ́ máɔ yeaàzi, mí azĩa ɔlɔɛ̀.

[22] Ɔ Yudasi aà là, i kɛ Yudasi Isaliɔti gbɛ̃́ no: Dii, bɔ́ yã́ mɛ́ mɔ̀,
ńyɔ̃ nzĩa ɔlɔwɛ̃ɛ, mɛ́ dṹnia a n eo ni? [23] Ɔ Yesu wèwà à mɛ̀: Tó
gbɛ̃́ yemazi, aɔ ma yã́ kũa. Ma Mae aɔ yeaàzi, wí mɔ́ aà kĩ́i, wí
zɔ̃lɛaànɔ. [24] Gbɛ̃́ pɔ́ yemazio ma yã́ kũao. Yã́ pɔ́ álɛ mapi i bɔ ma
kĩ́io, à bɔ̀ ma Mae pɔ́ ma zĩ kĩ́iɛ. [25] Ma yã́pi ɔ̀ɛ́ gɔɔ pɔ́ má kúánɔ.
[26] Ma Mae a a Nisĩna zĩ ń ma tɔ́o Zɛnnɔde ũ. Ɔmɛ a yã́pii dadaɛ́,
i to yã́ pɔ́ má ɔ̀ɛ́ dɔágu píi. [27] Málɛ á tó ń aafiao, mazĩa aafia ɔ̃
málɛ á gba. Málɛ á gba lá dṹnia ĩ ń gbawao. Ásu tó á pɔ yao,
ásu sɔ̃̀deedeekɛo. [28] Á mà, má ɔ̀ɛ́ málɛ tá, mí ɛa mɔ á kĩ́i. Tó
á yemaziɛ, dɔ̃ á pɔ na, kɛ́ málɛ tá ma Mae kĩ́i yã́i, asa ma Mae
dɛmala. [29] Má ɔ̀ɛ́ tia e àɔ gɛ́ kɛi, kɛ́ tó à kɛ̀, á ma náaikɛ. [30] Má e
yã'oánɔ gbã̀a lɔo, asa dṹniaɛ bee kía lɛ́ mɔ́. A iko vĩao, [31] ãma
lá ma Mae dàmɛɛ ɔ̃ málɛ kɛ, kɛ́ dṹnia e dɔ̃ má yeaàzi. A fɛlɛ wà
go lakĩi.

15

Yesu mɛ́ vɛ̃ɛli sĩande ũ

[1] Mámɛ má vɛ̃ɛli sĩande ũ, ma Mae mɛ́ vɛ̃ɛbude ũ.* [2] I gɔ̃na
pɔ́ pɛa nɛ'isai píi zɔ̃ɛ, ɔ̃ ĩ a nɛ'ina píi mibo, kɛ́ a nɛ'ia kã́fĩ yã́i.
[3] Ápiɔá zɛ̃aɛ yã́ pɔ́ má ɔ̀ɛ́ yã́i. [4] Áɔ naa mapiwa lá má naawáwa.
Ligɔ̃na lí fɔ̃ nɛ'ĩ ń azĩaoo, sema àɔ pɛa lidawa. Màaɛ ápiɔ á fɔ̃
kã́fĩakɛo, sema àɔ naaa bàasio.

[5] Mámɛ má vɛ̃ɛ lida ũ, ámɛ á a gɔ̃naɔ ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ naaa mɛ́ má
naawà, ade a kã́fĩakɛ maamaaɛ, asa á fɔ̃ pɔe kɛ ma saio. [6] Tó

---

* **14:16** Zĩn 2.1-4 * **15:1** Isa 5.1-4

gbɛ̃́ naaao, wa aà vũaa, lá wì ligɔ̃na zɔ̃ vũaa à giigaga, wà sɛ́lɛ
kátɛu à tɛ́kũwaɛ. 7 Tó á naaa mɛ́ ma yã́ kú á sɔ̃u, à pɔ́ pɔ́ á yei
wabikɛ, í e. 8 Tó a kã́ȉakὲ maamaa, áɔ dɛ ma ȉwaɔ ũ sȉana, ma
Mae i tɔbɔ.
9 Má yeázi lá ma Mae yemaziwa. Ȁ zɛ ń ma yeaázio. 10 Tó
á yã́ pɔ́ má dȉlɛɔ kũa, á zɛa ń ma yeaázion we, lá má yã́ pɔ́ ma
Mae dȉlɛɔ kũa mɛ́ má zɛa ń aà yeamaziowa. 11 Ma yã́piɔ ɔ̀ɛ́, kɛ́
àɔ pɔna pɔ́ má vȉ vȉ, á pɔna i kɛ zài. 12 Yã́ pɔ́ má dȉlɛɛ́n kɛ: Aɔ
yekɔ̃i lá má yeáziwa.† 13 Tó gbɛ̃́ gȉ a wɛ̃nii a gbɛ̃naɔ yã́i, gbɛ̃e aɔ
ye gbɛ̃́i dɛ beelao. 14 Tó álɛ yã́ pɔ́ má dȉlɛɛ́ kɛ, ma gbɛ̃naɔn á ũ.
15 Má oɛ́ zɔ̀blenaɔ lɔo, asa zɔ̀blena líɔ a dii bɔɔlɛ dɔ̃o. Máɔ oɛ́ sa
gbɛ̃naɔɛ, asa yã́ pɔ́ má mà ma Mae kȉ́i ɔ̃ má ɔ̀ɛ́ píi. 16 Ȁmɛ i ma
sɛo, mámɛ ma á sɛ́, mɛ́ ma á zȉ́ à gɛ́ kã́ȉakɛi, kã́ȉa pɔ́ aɔ ku, Mae
Lua i á gba pɔ́ pɔ́ a a wabikὲwa ń ma tɔ́o. 17 Yã́ pɔ́ má dȉlɛɛ́n kɛ:
Aɔ yekɔ̃i.

Dṹnia zaa Yesu ń a gbɛ̃́ɔgu

18 Tó dṹnia zàágu, àɔ dɔ̃ kɛ́ à zàmagu á ãa. 19 Tó dṹnia gbɛ̃́ɔn
á ũ, dɔ̃ dṹnia yeázi. Lá ma á sɛ́ ma á bɔ́ dṹnia guu, á dɛ a gbɛ̃́ɔ
ũo. Bee yã́i dṹnia zaiágu. 20 A to yã́ pɔ́ má ɔ̀ɛ́ dɔágu. Zɔ̀blena
líɔ dɛ a diilao. Lá aa ȉadàa, màa aa dawá sɔ̃. Tó aa ma yã́ kũaɛ,
aaɔ á yã́ kũa sɔ̃ɛ. 21 Aa yã́ beeɔ kɛɛ́ píi ma tɔ́ yã́i, asa aa gbɛ̃́ pɔ́
ma zȉ dɔ̃o.
22 Tó mi mɔ ma yã̀'ɔ̀nɛ́o, dɔ̃ aa duuna vȉo. Tia kɛ́wa an duuna
awa vȉo. 23 Gbɛ̃́ pɔ́ zamagu za ma Maeguɛ sɔ̃. 24 Tó mi yã́ pɔ́ wi
kɛ yãao kɛ an guuo, dɔ̃ aa duuna vȉo. Tia kɛ́wa aa yã́ pɔ́ má kὲɔ
è, ɔ̃ aa zàmagu ń ma Maeo wápii, 25 kɛ́ yã́ pɔ́ kú Mɔizi ikoyã guu
pa, wà mὲ aa zàmagu pã.‡
26 Tó Zɛnnɔde pɔ́ má aà gbaɛwá bɔ̀ ma Mae kȉ́i à mɔ̀, Nisȉn
sȉande pɔ́ ȉ bɔ aà kȉ́ipi, aɔ dɛ ma seelade ũ. 27 Ȁpiɔ sɔ̃ áɔ dɛ ma
seeladeɔ ũ, kɛ́ á kumanɔ za káau yã́i.

16

1 Ma yã́ beeɔ ɔ̀ɛ́ kɛ́ ásu fuo yã́iɛ. 2 Wa lousisikpɛzɔ̃ɛ́. A gɔɔ lɛ́
mɔ́ se kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ á dɛ́ aɔ e álɛ zȉkɛ Luaɛɛ. 3 Aa yã́piɔ kɛɛ́ kɛ́ aa ma
Mae ń mapio dɔ̃o yã́i. 4 Ma yã́ beeɔ ɔ̀ɛ́, kɛ́ tó a gɔɔ kà, íɔ dɔ̃ má
ɔ̀ɛ́ kɔ̀ɛ.

Lua Nisȉna zȉ

Mi yã́ beeɔ ɔ̀ɛ́ za káauo, kɛ́ má kúánɔ yã́i. 5 Málɛ tá gbɛ̃́ pɔ́ ma
zȉ kȉ́i sa. Ȁ gbɛ̃e i ma la gu pɔ́ málɛ táuo. 6 Ȁ pɔ siakṹ sa, kɛ́ ma
yã́ beeɔ ɔ̀ɛ́ yã́i. 7 Sȉana málɛ oɛ́, ma taa a àikɛɛ́, asa tó mi tao,

† **15:12** Zãa 13.34 ‡ **15:25** Soũ 35.19

Zɛnnɔdepi a mɔ́wáo. Tó ma ta, má aà zi̋wá.* [8] Tó à mɔ̀, a dű̃nia
ɛɛkaɛ̀ a ɔzi̋ duuna ń maakɛao ń yã́kpalɛkɛao yã́ musu, [9] duuna
yã́ musu, kɛ́ aai ma náaikɛo yã́i, [10] maakɛa yã́ musu, kɛ́ málɛ
tá ma Mae kı̋i, mɛ́ á ma e lɔo yã́i, [11] yã́kpalɛkɛa yã́ musu, kɛ́ wà
yã́kpalɛkɛ̀ ń dű̃niaɛ bee kíao yã́i.

[12] Má yãvi̋ dasi mà oɛ́ lɔ, ãma á yã́piɔ fɔ̃ gi̋ao. [13] Tó Nisi̋n
Si̋ande mɔ̀, a dɔaaɛ́ si̋ana píi guu. A yã'o ń azi̋aoo, yã́ pɔ́ a mà ɔ̃
ali o, i yã́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ɔ baokpaɛ́. [14] A ma tɔbɔ, asa ɔ̃mɛ a ma yã́ɔ sɛ́lɛ
siuɛ́. [15] Pɔ́ pɔ́ ma Mae vi̋ píiá ma pɔ́ɛ. A yã́i ma mɛ̀ a ma yã́ɔ sɛ́lɛ
siuɛ́.

[16] A gɔ̏ yɔɔ kɛ́ á ma e lɔo, à gɔ̏ yɔɔ lɔ í ma e.

Pɔsia lilɛa pɔna ũ

[17] Ɔ aà i̋waeɔ òkɔ̃ɛ: Bɔ́ yã́ àlɛ owɛ̃ɛ wei? A mɛ̀ à gɔ̏ yɔɔ wá a e
lɔo mɛ́ à gɔ̏ yɔɔ lɔ wí a e. A mɛ̀ lɔ álɛ tá a Mae kı̋i. [18] Ɔ aa mɛ̀: A gɔ̏
yɔɔ pɔ́ a òpi dɛ kpelewa ni? Wi yã́ pɔ́ àlɛ opi mao. [19] Yesu dɔ̏ kɛ́
aa ye a la, ɔ̃ a ònɛ́: Kɛ́ ma mɛ̀ à gɔ̏ yɔɔ á ma e lɔo, mɛ́ à gɔ̏ yɔɔ lɔ í
ma e, bee álɛ kɔ̃ lalaia? [20] Si̋ana málɛ oɛ́, á ɔ́ɔlɔ á wɛ̃nakɛ, ãma
dű̃nia a pɔnakɛ. Ã́ɔ ku pɔsia guu, ãma á pɔsiapi a lilɛ pɔna ũ.
[21] Tó nɔɛ ye nɛ'ii, aà pɔ i̋ siakũ kɛ́ aà wãwãkɛgɔɔ kà yã́i. Tó à nɛ'i̋
sɔ̃, wãwã pɔ́ a kɛ̀pi lí dɔaàgu lɔo. Aà pɔ i̋ kɛ naɛ, kɛ́ à nɛ́ dafu kà
dű̃niawa yã́i. [22] Màa ápiɔ, á pɔ sia gi̋a. Má ɛa mà á e lɔ, á pɔ i kɛ
na, mɛ́ gbɛ̃e a fɔ̃ á pɔnapi síwáo. [23] Gɔɔ bee á yãe laa lɔo. Si̋ana
málɛ oɛ́, ma Mae a pɔ́ pɔ́ a a wabikɛ̀wa ń ma tɔ́o kpáwá. [24] E tia
i pɔe wabikɛ ń ma tɔ́oo. Ali wabikɛ, íli e, kɛ́ á pɔna e pɛɛwá yã́i.

[25] Ma yã́piɔ lɛ̀ɛũɛ́ɛ. A gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ má yã'oɛ́ ń yãlɛɛũao lɔo,
mí a Mae yã'oɛ́ wásawasa. [26] Gɔɔ bee á wabikɛ ń ma tɔ́o. Mi
oɛ́ mámɛ má wabikɛɛ́ ma Maewao, [27] asa ma Mae yeázi kɛ́ á
yemazi yã́i, mɛ́ a ma bɔa aà kı̋i si̋. [28] Ma bɔ ma Mae kı̋i ma mɔ
dű̃nia guu. Tiasa málɛ dű̃niato málɛ tá aà kı̋i. [29] Ɔ aà i̋waɔ òɛ̀:
Too, ńlɛ yã'o ń yãlɛɛũao lɔo, ńlɛ o wásawasa. [30] Wá dɔ̃ sa kɛ́ ń
yã́pii dɔ̃, baa tó gbɛ̃́ i a làasoo onɛo. Bee yã́i wa n bɔa Lua kı̋i si̋.

[31] Ɔ Yesu ònɛ́: Ã́lɛ ma náaikɛ saa? [32] A gɔɔ lɛ́ mɔ́, à kà kɔ̀, kɛ́ á
fãaa, á baade i ta a bɛ i ma to mado. N beeo má kú madoo, asa
ma Mae kumanɔɛ. [33] Ma yã́ beeɔ òɛ́, kɛ́ naaa guu á nɔ̀sɛ àɔ daa
doũ. Ã́ wɛ́tɛ̃a e dű̃nia guu, ãma à sɔ̃dilɛ, ma zi̋blè dű̃niawa.

17

Yesu wabikɛa a Maewa

[1] Yesu yã́pi oa gbɛa à wɛsɛ̀ musu à mɛ̀: Baa, a gɔɔ kà. N n Nɛ́
tɔbɔ, n Nɛ́ i n tɔbɔ. [2] N tò má iko vi̋ gbɛ̃́piiwa, kɛ́ mà wɛ̃ni láasai
kpá gbɛ̃́ pɔ́ ń kpàaɔwa píi. [3] N Lua mɛ̀ndona si̋ande ń mapi

* **16:7** Zi̋n 2.1-4

Yesu Kilisi pɔ́ ń zi̍o dɔ̃a mɛ́ wɛ̃ni láasai ũ. [4] Ma n tɔbɔ̀ tɔɔlɛ, zi̍ pɔ́
ń dàmɛɛ mà kɛ má làa. [5] Baa, gawi kpaa n kı̋i sa, lá ń kpàa n
kı̋i zadɔ̃ dűnia kuo.
[6] Gbɛ̃́ pɔ́ n ń sɛ́ dűniau n ń kpaaɔ, má tò aa n dɔ̃. N pɔ́ɔnɛ, ɔ̃ n
ń kpaa. Aa n yɑ̃́ kũa, [7] aa dɔ̃̀ sa kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ ń dàmɛɛ bɔ̀ n kı̋i píiɛ.
[8] Ma yɑ̃́ pɔ́ ń dàmɛɛ dànɛ́. Aa si̍, ɔ̃ aa dɔ̃̀ kɛ́ ma bɔ n kı̋iɛ si̍ana.
Aa si̍ kɛ́ ḿmɛ n ma zi̍. [9] Málɛ wabikɛnɛ́, i kɛ dűnia málɛ kɛɛ̀o,
sema gbɛ̃́ pɔ́ n ń kpaapiɔ, asa n pɔ́ɔnɛ. [10] Ma pɔ́ɔá n pɔ́ɔnɛ píi,
n pɔ́ɔá ma pɔ́ɔnɛ píi. Málɛ tɔbɔ gbɛ̃́piɔ yɑ̃́ musu. [11] Málɛ su n
kı̋i, máɔ ku dűnia guu lɔo, ɑ̃ma ampiɔ aaɔ ku dűnia guu. Baa
Kuaadoade, ǹ ń dɔ̃́a ń n tɔ́ pɔ́ ń kpàa gbɑ̃ao, kɛ́ aaɔ ku mɛdoũ
láwáwa. [12] Gɔɔ pɔ́ má kúńnɔ, ma ń dɔ̃́a ń tɔ́ pɔ́ ń kpàapi gbɑ̃ao.
Má ń kũa, ɔ̃ an gbɛ̃e i vũaao, mɛ́ i kɛ gbɛ̃́ pɔ́ mipɛ̀ kaalɛwa kɛ́ n
yɑ̃́ e pa yɑ̃́i bàasio.*
[13] Tiasa málɛ su n kı̋i. Ma yɑ̃́ beeɔ ò dűnia guu, kɛ́ aaɔ pɔna
pɔ́ má vi̍ vi̍, i pɛɛmáɛ. [14] Ma n yɑ̃́ dànɛ́, ɔ̃ dűnia zàńgu, kɛ́ dűnia
gbɛ̃́ɔn ń ũo lán mapiwa. [15] Málɛ wabikɛma, i kɛ kɛ́ ǹ ń bɔ dűnia
guu no, kɛ́ ǹ kàedańzi Setɑ̃u yɑ̃́ musuɛ. [16] Dűnia gbɛ̃́ɔn ń ũo lán
mapiwa. [17] To an kua àɔ adoa ń si̍ana gbɑ̃ao, n yɑ̃́ mɛ́ si̍anapi
ũ. [18] Lá n ma zi̍ dűnia guu, mapi sɔ̃ ma ń zi̍́ dűnia guu. [19] Málɛ
azi̍a kpama an yɑ̃́i, kɛ́ aaɔ ku n gbɛ̃́ɔ ũ si̍ana.
[20] I kɛ málɛ wabikɛnɛ́ ńdo no, ń gbɛ̃́ pɔ́ aa ma náaikɛ ń yɑ̃́iɔɛ lɔ,
[21] kɛ́ ampii aaɔ ku mɛdoũ. Baa, lá ń kú ma guu mɛ́ má kú n guu,
ampiɔ sɔ̃ aaɔ kú wá guu, kɛ́ dűnia e sí ḿmɛ n ma zi̍. [22] Gawi pɔ́
ń kpàa ɔ̃ má kpàmá, kɛ́ aaɔ ku mɛdoũ láwáwa. [23] Má kú ń guu
mɛ́ ń kú ma guu, kɛ́ aaɔ ku mɛdoũ míɔmiɔ, dűnia i dɔ̃ ḿmɛ n
ma zi̍, mɛ́ ń yeńzi lá ń yemaziwa.
[24] Baa, gbɛ̃́ pɔ́ ń kpàaɔ, má ye aaɔ ku gu pɔ́ má kúu, kɛ́ aa
wɛsi ma gawilɛ, gawi pɔ́ ń kpàa kɛ́ ń yemazi zadɔ̃ dűnia kuopi.
[25] Mae Maa, dűnia n dɔ̃o, ɑ̃ma má n dɔ̃, mɛ́ gbɛ̃́ɛ beeɔ dɔ̃ kɛ́ ḿmɛ
n ma zi̍. [26] Má tò aa n dɔ̃, mɛ́ má ɛa mà to aaɔ n dɔ̃ lɔ, kɛ́ áɔ yenzi
lá ń yemaziwa, míɔ naamá.

18

Yesu kũa
(Mat 26.47-56, Maa 14.43-50, Luk 22.47-53)

[1] Yesu yɑ̃́pi oa gbɛa à bɔ̀ ń a i̍waɔ, aa bùa Sedɔ̃ baale. Lu ku
we, ɔ̃ à gɛ̃̀u ń a i̍waɔ. [2] Yudasi bɔnkpɛde sɔ̃ a gupi dɔ̃, asa Yesu
ń a i̍waɔ aai̍ɔ kɑ̃aa we mɔ̀ɔmɔɔɛ. [3] Ɔ Yudasi gɛ̀ we ń sosa gɑ̃li
doo ń dɔai pɔ́ sa'onkiaɔ ń Falisiɔ ń zi̍́ɔ. Aa filiaɔ kũa ń sɛ̃tɛɔ ń

* **17:12** Soũ 41.10, Zãa 13.18

gɔ̃kɛbɔɔ. 4 Yesu yɑ̃́ pɔ́ a a le dɔ̃ píi, ɔ̃ à bɔ̀ dàńlɛ à ń lá à mɛ̀: Dé
álɛ wɛɛlɛi? 5 Aa wèwà aa mɛ̀: Yesu Nazalɛtiɛ. Ɔ a òńɛ́: Mámɛ
má aà ũ. Yudasi bɔnkpɛdepi kúńnɔ. 6 Kɛ́ Yesu òńɛ́: Mámɛ má
aà ũ, ɔ̃ aa ɛ̀a kpɛkpɛ aa bɔ̀lɛlɛ. 7 Yesu ń lá lɔ: Dé álɛ wɛɛlɛi? Ɔ
aa mɛ̀: Yesu Nazalɛtiɛ. 8 Yesu wèmá lɔ: Má òɛ́ mámɛ má aà ũ.
Tó mámɛ álɛ ma wɛɛlɛ, à to gbɛ̃́ɛ beeɔ tá. 9 A bee ò kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ à
dɔ̀aa ò e pa yɑ̃́iɛ à mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ ń kpàaɔ, an gbɛ̃e i vũaao. 10 Simɔɔ
Piɛɛ fɛ̃nda looa, ɔ̃ a wò à sa'onkia zĩ̀kɛna lɛ̀ò à aà ɔplaa swɑ̃́ gò.
Zĩ̀kɛnapi tɔ́n Malaku. 11 Ɔ Yesu ò Piɛɛɛ: N n fɛ̃nda pɛ a kpɛ́u. Má
taasi pɔ́ ma Mae dĩ̀lɛ mà kɛ kɛɛona í mio lé?
12 Ɔ sosaɔ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔo ń Yuda dɔaiɔ Yesu kũ̀ aa aà yè. 13 Aa
gɛ̀aànɔ Anasi kĩ́i gĩ̀a. Anasipiá Kaaifa pɔ́ dɛ sa'onkia ũ wɛ̃ bee
ɑ̃̀nsueɛ. 14 Kaaifapi mɛ́ lɛdà Yuda gbɑ̃adeɔwa yɑ̃a à mɛ̀: A maa
gbɛ̃́ mɛ̀ndo ga gbɛ̃́pii gbɛuɛ.*

Piɛɛ lelekpaa Yesuzi
(Mat 26.57-75, Maa 14.53-72, Luk 22.54-71)

15 Simɔɔ Piɛɛ ń Yesu ĩ̀waɔ doo tɛ Yesupi kpɛ. Sa'onkia ĩ̀wapi
dɔ̃, ɔ̃ ĩ̀wapi gɛ̃̀ Yesu kĩ́i sa'onkiapi bɛ'ua. 16 Piɛɛ gɔ̃̀ zɛ bɔlɛu gɑ̃aɛ.
Ɔ ĩ̀wa pɔ́ sa'onkia aà dɔ̃pi gɛ̀ yɑ̃'ò nɔɛ pɔ́ lɛ́ bɔlɛpi dɔ̃́aɛ, ɔ̃ à gɛ̃̀ ń
Piɛɛo. 17 Ɔ nɔɛ bɔlɛdɔ̃anapi Piɛɛ là à mɛ̀: Gbɛ̃́pi ĩ̀waen n ũo lò?
Piɛɛ wèwà à mɛ̀: Mámɛo. 18 Zĩ̀kɛnaɔ ń dɔaiɔ tɛkà yɑ̃a kɛ́ ĩ̀́ana kú
yɑ̃́i, ɔ̃ aalɛ kpakpa. Piɛɛ kúńnɔ we, àlɛ tɛ́kpakpa.
19 Ɔ sa'onkia lɛ́ yɑ̃lala Yesuwa aà ĩ̀waɔ ń aà yɑ̃danɛo musu.
20 Yesu wèwà à mɛ̀: Ma yɑ̃'ò gbɛ̃́piiɛ gupuau. Ma yɑ̃dàdanɛ́
lousisikpɛɔ guu ń Lua uao, gu pɔ́ Yudaɔ ĩ̀ kɑ̃aau ḿpii. Mi yɑ̃e
o asii guuo. 21 Bɔ́yɑ̃i ńlɛ yɑ̃lalaai? Ma yɑ̃manaɔ la, aa yɑ̃́ pɔ́ má
òńɛ́ dɔ̃. 22 Kɛ́ Yesu yɑ̃́ bee ò, dɔaiɔ do pɔ́ kú we aà sɑ̃nkɛ à mɛ̀:
Wĩ̀ yɑ̃́zɑ̃si sa'onkiawa màa yɑ̃̀? 23 Yesu wèwà à mɛ̀: Tó yɑ̃vɑ̃i
má ò, o wà ma. Tó yɑ̃maa má ò sɔ̃, bɔ́yɑ̃i n ma lɛi? 24 Ɔ Anasi
Yesu gbàɛ sa'onkia Kaaifawa yea.
25 E tia Piɛɛ ku we, àlɛ tɛ́kpakpa. Ɔ wà aà là: Aà ĩ̀waen n ũo
lò? Piɛɛ lelekpà à mɛ̀: Mámɛo. 26 Sa'onkia zĩ̀kɛnaɔ doá gbɛ̃́ pɔ́
Piɛɛ a swɑ̃́ gò daɛɛ, ɔ̃ à mɛ̀: Mi n eaànɔ lu guuo lé? 27 Ɔ Piɛɛ
lelekpà lɔ. Wegɔ̃ɔ ko lɛzù.

Pilati yɑ̃́kpalɛkɛa ń Yesuo
(Mat 27.1-31, Maa 15.1-20, Luk 23.1-25)

28 Ɔ Yuda gbɑ̃adeɔ bɔ̀ ń Yesuo Kaaifa kĩ́i, aa gɛ̀aànɔ bùsu
gbɛ̃zɔ̃ɔ bɛ. Gufɛ̃nɛɛ. Aai gɛ̃ gbɛ̃zɔ̃ɔpi bɛo, kɛ́ aasu gbɑ̃lɛo yɑ̃́i, asa
aa ye Gɛ̃amusu dikpɛkɛɛ. 29 A yɑ̃́i tò Pilati bɔ̀ mɔ̀ ń kĩ́i à mɛ̀: Yɑ̃́
kpele á vĩ̀ ń gbɛ̃́pioi? 30 Aa wèwà aa mɛ̀: Tó vɑ̃ikɛna no, dɔ̃ wi
mɔ aà kpáimao. 31 Ɔ Pilati òńɛ́: A aà sɛ gɛ́ yɑ̃́kpalɛkɛiaànɔ ázĩ̀a

* **18:14** Zãa 11.49-50

ikoyãwa. Ɔ gbãadepiɔ òɛ̀: Wá gbɛ̃dɛa zɛ́ vi̇o. [32] Bee kɛ̀ kɛ́ yã́ pɔ́
Yesu ò e pa yã́iɛ, kɛ́ à dɔaa a ga taa ò.†

[33] Ɔ Pilati ɛ̀a gɛ̃̀ a bɛ. A Yesu si̇si, ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Yudaɔ kían
n ũa? [34] Yesu wèwà à mɛ̀: Nlɛ bee o ń nzi̇ao yã̀, ge wà ma
yã'ònɛɛ? [35] Pilati mɛ̀: Yudan ma ũa? N buiɔ ń n sa'onkiaɔ mɛ́
n kpaa. Bɔ́ ń kɛ̀i? [36] Yesu mɛ̀: Ma kpalaá dṹniaɛ bee pɔ́ no. Tó
ma kpalaá dṹniaɛ bee pɔ́ɛ, dɔ̃ ma i̇waɔ zi̇kà, kɛ́ wasu ma kpa
Yuda gbãadeɔwao. Ma kpalaá dṹnia la pɔ́ no. [37] Ɔ Pilati òɛ̀ à
mɛ̀: Asi kían n ũóo? Yesu mɛ̀: Mmɛ ńlɛ o kían ma ũ. Wà ma i,
ɔ̃ ma mɔ dṹnia guu si̇ana seelade ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ si̇ana pɔ́ ũ i̇ ma
yãma. [38] Pilati mɛ̀: Bɔ́mɛ si̇ana ũi?

Kɛ́ a ò màa, à ɛ̀a bɔ̀ gɛ̀ Yuda gbãadeɔ kĩ́, a ònɛ́: Mi yãe e
gbɛ̃́piwao. [39] A fɛlɛkaayã vi̇ kɛ́ mi dakpɛunae kɛ́ɛ́ Gɛ̃amusu
dikpɛgɔɔzi̇. A ye mà Yudaɔ kía kɛ́ɛ́ yã̀? [40] Ɔ aa wiilɛ̀ lɔ aa mɛ̀:
Aàpi no, Balabaɛ! Kási sɔ̃ Balabapiá kpã́iwɛliwɛɛ.

19

[1] Ɔ Pilati mɛ̀ wà Yesu sɛ wà gbɛ̃ ń flàalao. [2] Ɔ sosaɔ lɛ̀ fùa tã̀ aa
kpàɛ̀ aa gomusu tɛ̃a dàɛ̀. [3] Aalɛ sɔ̃aàzi dodo aalɛ mɛ: Fɔ Yudaɔ
kía! Ɔ aalɛ aà sãnkɛkɛ.
[4] Pilati ɛ̀a bɔ̀ lɔ, ɔ̃ a ò bílaɛ: A gwa, málɛ bɔɛ́aànɔ bàasi la, kɛ́
à e dɔ̃ mi yãe ewào. [5] Yesu bɔ̀ bàasi, a lɛ̀ fùapi kpaa, a gomusu
tɛ̃api daa. Ɔ Pilati ònɛ́: Gɔ̃ɛpi kɛ! [6] Kɛ́ sa'onkiaɔ ń dɔaiɔ aà è, aa
wiilɛ̀ aa mɛ̀: N aà páliwa! Ɔ Pilati ònɛ́: A aà sɛ gɛ páliwa ázi̇a,
asa mi yãe ewào. [7] Yuda gbãadepiɔ wèwà aa mɛ̀: Wá ikoyã vi̇,
mɛ́ ikoyãpi mɛ̀ sema aà ga, kɛ́ à azi̇a di̇lɛ Lua Nɛ́ ũ yã́i.

[8] Kɛ́ Pilati yã́pi mà, aà vi̇a kã̀fi̇. [9] A ɛ̀a gɛ̃̀ ń Yesuo a bɛ lɔ, ɔ̃
à aà là à mɛ̀: N bɔ má ni? Yesu i wewào, [10] ɔ̃ Pilati òɛ̀: Nyɔ̃
yã'omɛɛo lé? N dɔ̃ kɛ́ má n gbaɛa iko vi̇, mɛ́ má n paa líwa iko
vi̇ lɔo lé? [11] Yesu wèwà à mɛ̀: N ikoe vi̇ao, sema pɔ́ Lua kpàma
bàasio. A yã́i tò gbɛ̃́ pɔ́ ma kpama duuna mɛ́ zɔ̃ɔ. [12] Za gɔɔ bee
Pilati lɛ́ zɛwɛɛlɛ à aà gbaɛ, ãma Yuda gbãadeɔ wiilɛ̀ aa mɛ̀: Tó
n gbɛ̃́pi gbàɛ, Sezaa gbɛ̃nan n ũo. Gbɛ̃́ pɔ́ azi̇a di̇lɛ kía ũ íbɛlɛsɛ̀
ń Sezaaoɛ. [13] Kɛ́ Pilati yã́ bee mà, à mɛ̀ wà bɔ ń Yesuo bàasi.
Ɔ à zɔ̃̀lɛ a gĩ́naa, gu pɔ́ wi̇ mɛ gbɛ̀ gusalalau. (N Ɛbɛlu yã́o sɔ̃
Gabata.) [14] A gudɔa mɛ́ Gɛ̃amusu dikpɛ ũ. Kɛ́ i̇atɛ̃ ká minanguo,
ɔ̃ Pilati ò Yuda gbãadepiɔnɛ: A kía kɛ. [15] Ɔ aalɛ wiilɛ aalɛ mɛ: N
aà dɛ. N aà dɛ. N aà páliwa. Pilati ònɛ́: Má á kía páliwa yã̀?
Sa'onkiaɔ mɛ̀: Wá kía vi̇o, Sezaa bàasio. [16] Ɔ Pilati Yesu kpàmá
aa aà páliwa. Ɔ aa aà sɛ̀ gɛ̀ò.

Yesu gaa
(Mat 27.32-56, Maa 15.21-41, Luk 23.26-49)

† **18:32** Zãa 3.14, 12.32

17 Yesu bɔ̀ wɛ̃́lɛ guu a azĩ̀a lipãakɔ̃a sɛa, à gɛ̀ gu pɔ́ wĩ̀ mɛ
Mitɔɔnagu. (N̄ Ɛbɛlu yã́o wĩ̀ mɛ Gɔgɔta.) 18 We wà Yesu pàu
líwa ń gbɛ̃ɔn pla pãleɔ, gbɛ̃do ɔplaai, gbɛ̃do ɔzɛɛi, ɔ̃ Yesu kú ń
zãnguo. 19 Pilati lakɛ̃̀ a nà Yesu lipãakɔ̃apiwa. Yã́ pɔ́ a kɛ̃̀pin kɛ:
Yesu Nazalɛti, Yudaɔ kía.
20 Yuda lápi kyokɛ̀ dasi, asa gu pɔ́ wà Yesu pàu líwapi zã̀ ń
wɛ̃́lɛoo. Wa kɛ̃̀ lápiwa ń Ɛbɛlu yã́o ń Lomadeɔ yã́o ń Gɛlɛki yã́oɛ.
21 Ɔ Yuda sa'onkiaɔ ò Pilatiɛ: N̄su kɛ̃ Yudaɔ kíao, ãma kɛ̃ aàpi
mɛ́ ò Yudaɔ kían a ũ. 22 Pilati mɛ̀: Yã́ pɔ́ má kɛ̃̀ má kɛ̃̀ɛ.
23 Kɛ́ sosaɔ Yesu pàliwa aa làa, ɔ̃ aa aà pɔkasaɔ sɛ̀lɛ kpaalɛ̀ lɛɛ
síiɔ̃ baade miwa. Aa aà ulatao pɔ́ wa tã̀ namisai za musu e zĩ́lɛ
sɛ̀ lɔ, 24 ɔ̃ aa òkɔ̃ɛ: Wásu ulapi paapaao. Wà tɛ́lɛpa gbɛ̃́ pɔ́ a gɔ̃ɛ̀.
Aa bee kɛ̀ kɛ́ yã́ pɔ́ kɛ̃a láuɛ bee paɛ, wà mɛ̀:
Aa aà pɔkasaɔ kpaalɛ̀kɔ̃ɛ,
aa tɛ́lɛpà aà ula yã́ musu.*
Bee yã́i sosaɔ kɛ̀i màa.
25 Yesu da ń aà da dãunao ń Kolopa na Maliamao ń Maliama
Madelɛnio ku lí pɔ́ wà Yesu pàwà saɛ. 26 Kɛ́ Yesu a da è ń a ĩ̀wa
pɔ́ á yeaàzio zɛ aà saɛ, a ò a daɛ: N nɛ́ kɛ! 27 Ɔ a ò ĩ̀wapiɛ: N da
kɛ! Za zĩ̀beezĩ̀ ɔ̃ ĩ̀wapi aà sɛ̀ tàò a bɛ.
28 Bee gbɛa Yesu dɔ̃ apii pà. Kɛ́ yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau e pa†
ɔ̃ à mɛ̀: Imi lɛ́ ma dɛ. 29 Lo ku we, vɛ̃ɛ kũ̀ma ka a pai. Ɔ wà sao
kpàlɛ vɛ̃ɛpi guu wa pɛ̀ lía, wa dà Yesuɛ a lɛ́u. 30 Kɛ́ à vɛ̃ɛpi mĩ̀ à
mɛ̀: Apii pà. Ɔ à a mipɛ̀lɛ à kɛ̀sai.

Yesu zɔ̃a ń sɔ̃nao

31 A gudɔa mɛ́ kã́mabogɔɔ ũ. Yuda gbãadeɔ ye gɛɔ gɔ̃ líwa e
kã́mabogɔɔzĩ̀o, asa kã́mabogɔɔzĩ̀piá gɔɔ zɔ̃ɔɛ. Ɔ aa gɛ̀ wabikɛ̀
Pilatiwa wà ń gbá ɛ́'ɛ, wi ń bua. 32 Ɔ sosaɔ gɛ̀ gbɛ̃́ sɛ̃́ia pɔ́ wa
pàliwa sãnu ń Yesuo gbá ɛ̀'ɛ ń a plaade pɔ́o lɔ. 33 Kɛ́ aa kà Yesu
kĩ́i, aa è à gà kɔ̀, ɔ̃ aai aà gbá ɛ́'ɛo. 34 Ɔ sosaɔ do Yesu zɔ̃̀ ń sɔ̃nao
a gbã̀tɛ̃ɛu. Wegɔ̃ɔ au ń ío bɔ̀lɛ. 35 Gbɛ̃́ pɔ́ yã́pi è ń wɛ́o mɛ́ yã́pi
ò. Aà seeladekɛ sĩ̀ana vĩ̀, mɛ́ a dɔ̃̀ sĩ̀ana álɛ o, kɛ́ ápiɔ sɔ̃ à e Yesu
náaikɛ. 36 Yã́ beeɔ kɛ̀ kɛ́ yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalauɛ bee paɛ wà mɛ̀:
Aà wáe a ɛo.‡
37 A kɛ̃a Luayãtaalau lɔ wà mɛ̀:
Aa gbɛ̃́ pɔ́ aa aà zɔ̃̀ aa aà dɛ̀ gwa.§

Yesu vĩ̀a
(Mat 27.57-61, Maa 15.42-47, Luk 23.50-56)

38 Bee gbɛa Yosɛfu Alimate gbɛ̃́ gɛ̀ wabikɛ̀ Pilatiwa aà a gba zɛ́
à Yesu gɛ bua. Yesu ĩ̀waɛ asii guu, kɛ́ àlɛ vĩ̀akɛ Yuda gbãadeɔnɛ

* **19:24** Soũ 22.19 † **19:28** Soũ 69.21, 22.15 ‡ **19:36** Bɔa 12.46, Soũ 34.21
§ **19:37** Zkl 12.10

yɛ̃́i. Pilati wèi, ɔ̃ à gɛ̀ aà gɛ bùa. [39] Nikodɛũ pɔ́ gɛ̀ Yesu kɛ̃́i
gwãasȉna* gɛ̀ sɔ̃ ń lí'ɔo ń ɛsɛ gȉnanao yãalɛa, à kà kiloo baakwi
taawa. [40] Ɔ aa Yesu gɛ sɛ̀ aa bàabaa pɔ́lɛɔ ȉwà ń ɛsɛ gȉnanapio,
lá Yudaɔ ȉ gɛ kpɛla ń fɛlɛkaayã guuwa. [41] Kaa ku gu pɔ́ wà Yesu
pàu líwapiu. Gbɛ̀'ɛ pɔ́ wa sɔ̀ mia ũ ku kaapiu, wi gbɛ̃e dau yãao.
[42] Wekȉi aa Yesu dàu, kɛ́ a zɛ̏ńnɔo, mɛ́ Yudaɔ kɛ̃́mabogɔɔ lɛ́ ká
yɛ̃́i.

20

Yesu vua
(Mat 28.1-10, Maa 16.1-8, Luk 24.1-12)

[1] Ⱥsɔ̃anɛnzȉ guluuluui Maliama Madelɛni gɛ̀ mia kɛ̃́i, ɔ̃ a lè
gbɛ goa mia'ɛ lɛ. [2] Ɔ à bàalɛ̀ gɛ̀ Simɔɔ Piɛɛ kɛ̃́i ń ȉwaɔ do pɔ́ Yesu
yeaàzipio, a ònɛ́: Wà Dii bɔ̀ miau, wi dɔ̃ gu pɔ́ wà aà dȉlɛuo.
[3] Ɔ Piɛɛ ń ȉwaɔ dopio fɛ̀lɛ gɛ̀ mia kɛ̃́i. [4] An gbɛ̃ɔn pla ḿpii aalɛ
bàalɛ sãnu, ɔ̃ ȉwapi ba na dɛ̀ Piɛɛla, à kà mia kɛ̃́i káau. [5] Kɛ́ à
wɛkpàlɛu, ɔ̃ à bàabaa pɔ́lɛɔ è kálɛa, ãma i gɛ̃uo. [6] Kɛ́ Simɔɔ Piɛɛ
kà aà gbɛa, ɔ̃ à gɛ̏ miau. A bàabaa pɔ́lɛpiɔ è kálɛa [7] ń zwãa pɔ́
wa ȉ aà miwao. Zwãapi pɛakɔ̃wa ń pɔ́lɛpiɔo, a kooa dilɛa adoɛ.
[8] Ɔ ȉwa pɔ́ kà mia kɛ̃́i káaupi gɛ̏ sɔ̃. A è, ɔ̃ à aà vua sȉ. [9] E tia aai
yɛ̃́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau wà mɛ̀ a bɔ gau midɔ̃o. [10] Ɔ ȉwa gbɛ̃ɔn
plapiɔ ɛ̀a tà bɛ.
[11] Maliama zɛ mia'ɛ kpɛɛlɛ, àlɛ ɔ́ɔlɔ. Lá àlɛ ɔ́ɔlɔ màa, à wɛkpàlɛ
mia'ɛu. [12] Ɔ à malaika gbɛ̃ɔn plaɔ è zɔ̃lɛa gu pɔ́ wà Yesu gɛ dȉlɛu
yãa. Ado ku mizȉ, ado gbázȉ. Aa ula pua daa. [13] Ɔ aa aà là aa
mɛ̀: Bɔ́mɛ n le, ńlɛ ɔ́ɔlɔi? A wèmá à mɛ̀: Wà ma Dii sɛ̀ tàòɛ, má
dɔ̃ gu pɔ́ wà aà dȉlɛuo. [14] Kɛ́ à bee ò, à lȉli, ɔ̃ à Yesu è zɛa, ãma
i dɔ̃ Yesu no. [15] Yesu aà là à mɛ̀: Bɔ́yãi ńlɛ ɔ́ɔlɔi? Dé ńlɛ wɛɛlɛi?
Maliama lɛ́ e kaadeɛ, ɔ̃ a òɛ̀: Mae, tó ḿmɛ n aà sɛ̀ n bɔò, omɛɛ gu
pɔ́ n aà dȉlɛu, mí gɛ́ mà aà sɛ́. [16] Yesu òɛ̀: Maliama! A aɛdɔ̀wà,
ɔ̃ a òɛ̀ ń Ɛbɛlu yɛ̃́o: Labuni! (Bee mɛ̀ Mɛtulu.) [17] Yesu òɛ̀: Ǹsu
ɔkãao, mi ta ma Mae kɛ̃́i yãao. Gɛ ǹ o ma gbɛ̃́ɔnɛ, málɛ tá ma
Mae ń ń Maeo kɛ̃́i, ma Lua ń ń Luao kɛ̃́i. [18] Ɔ Maliama Madelɛni
gɛ̀ a baokpà aà ȉwaɔnɛ à mɛ̀: Ma Dii è. Ɔ à yɛ̃́ pɔ́ a òɛ ònɛ́.

Yesu azȉa ɔlɔa a ȉwaɔnɛ
(Mat 28.16-20, Maa 16.9-18, Luk 24.36-49)

[19] Ⱥsɔ̃anɛna bee oosi, aà ȉwaɔ kãaaa kpɛ́ guu, aa gbatàńlɛ aa
kilidàu, kɛ́ aalɛ vȉakɛ Yuda gbãadeɔnɛ yɛ̃́i. Ɔ Yesu mɔ̀ zɛ̀ ń guu,
a ònɛ́: Aɔ ku aafia! [20] Kɛ́ a ò màa, ɔ̃ à a ɔɔ ɔ̀lɔnɛ́ ń a gbȁtɛ̃ɛo. Kɛ́
ȉwapiɔ Dii è, an pɔ kɛ̀na. [21] Yesu ɛ̀a ònɛ́: Aɔ ku aafia! Lá ma
Mae ma zȉ, málɛ á zȉ sɔ̃ɛ. [22] Kɛ́ à bee ò, à ȉ̃anapɛ̀má à mɛ̀: A Lua

---

* **19:39** Zãa 3.1-2

Nisȉna sí. 23 Tó a gbɛ̃́ɔ duunaɔ kɛ̃̀má, à kɛ̃̀mán we. Tó i kɛ̃́má
sɔ̃o, a kɛ̃́máo.
24 Gɔɔ pɔ́ Yesu mɔ̀, aà ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ do Tomaa pɔ́ wȉ mɛ
Sȉa kúńnɔo. 25 Ɔ aà ȉwa kȉniɔ ɔ̀ɛ̀: Wa Dii è. Ɔ a ɔ̀nɛ́: Tó mi kusa
gbɛ e aà ɔ guu ma ɔtona pɛ̀uo, mɛ́ mi ɔpɛ aà gbȁtɛ̃ɛuo, má sio.
26 A gɔɔ la aà ȉwaɔ ku kpɛ́u lɔ, Tomaa kúńnɔ sa. Aa gbatàńlɛ
aa kilidàu, ɔ̃ Yesu mɔ̀ zɛ̀ ń guu à mɛ̀: Ȃɔ ku aafia! 27 Ɔ a ɔ̀
Tomaaɛ: Ǹ n ɔtona pɛ ma ɔ guu la ǹ gwa, ní ɔpɛ ma gbȁtɛ̃ɛu.
Ǹsu seakɛ lɔo, ma náaikɛ. 28 Tomaa ɔ̀ɛ̀: Ma Dii, ma Lua. 29 Yesu
ɔ̀ɛ̀: Kɛ́ n ma e yá̋i ɔ̃ n ma náaikɛ̀. Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ aa ma náaikɛ̀
ma esaiɔ ũ.
30 Yesu dabudabu pãleɔ kɛ̀ dasi a ȉwaɔ wáa, wi kɛ̃ taalaɛ bee
guuo. 31 Ȃma wà kɛ́ beeɔ kɛ̃̀, kɛ́ à e Yesu sí Lua Nɛ́ Mɛsii ũ, í wɛ̃ni
e aà náaikɛa guuɛ.

21

Yesu azȉa ɔlɔa a ȉwaɔnɛ ísidalɛ

1 Bee gbɛa Yesu ɛ̀a azȉa ɔ̀lɔ a ȉwaɔnɛ lɔ Tibelia ísidalɛ. Lá à
azȉa ɔ̀lɔnɛ́n kɛ: 2 Simɔɔ Piɛɛ ku sãnu ń Tomaa pɔ́ wȉ mɛ Sȉao ń
Kana pɔ́ kú Galile gbɛ̃́ Natanaɛlio ń Zebedee nɛ́ɔ ń Yesu ȉwa
gbɛ̃ɔn pla pãleɔ. 3 Simɔɔ Piɛɛ ɔ̀nɛ́: Málɛ gɛ́ kpɔ wɛiɛ. Ɔ aa ɔ̀ɛ̀:
Wápiɔ sɔ̃ wá gɛnnɔɛ. Ɔ aa gɛ̀ gɛ̃̀ gó'ilɛna guu, ãma aai pɔe e wà
kȕ gwá̋ beeo.
4 Kɛ́ gu lɛ́ dɔ, Yesu zɛa gɔ̃sɔ̃lɛ, ãma aà ȉwaɔ i dɔ̃ kɛ́ aàpi no. 5 Ɔ
à lɛzu à ń lá à mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, i kpɔe e á kȕo lé? Aa mɛ̀: Aawo! 6 Ɔ a
ɔ̀nɛ́: Â bafã gó ɔplaai, ákpɔ kű. Kɛ́ aa fȁ, aa kpɔ kȕ dasidasi, aa
fùa sɛ́i. 7 Ɔ ȉwa pɔ́ Yesu yeaàzipi ɔ̀ Simɔɔ Piɛɛɛ: Diiɛ. Piɛɛpi ula
daao. Kɛ́ a mà wà mɛ̀ Diiɛ, ɔ̃ à a ula sɛ dà à kùsi íwa. 8 Iwa kȉniɔ
lɛ́ bapi gálɛ, à pà ń kpɔo, aalɛ suò ń góo, asa aa zȁ ń gɔ̃sɔ̃lɛoo, a
dɛ gȁsȉsuu ɔ̀aa do taalao.
9 Kɛ́ aa bùa baa, aa pɛ̃ɛ è kálɛa we ń kpɔo kpaa tɛ́a. 10 Yesu
ɔ̀nɛ́: Â mɔ́ ń kpɔ pɔ́ á kȕ tia keeɔ. 11 Ɔ Simɔɔ Piɛɛ gɛ̃̀ gó guu, à
ba gàlɛ a bùaò sȉsȉa, à pà ń kpɔ̀ gbɛ̃̀nɛɔ mɛ̀n basoplakwi ń àaɔ̃o.
Baa kɛ́ a dasi màa, ba i kɛ̃o. 12 Yesu ɔ̀nɛ́: Â mɔ́ pɔble. Aà ȉwae i fɔ̃
lɛbɔ̀ aà là dén aà ũio, asa aa dɔ̃ kɛ́ Diiɛ. 13 Yesu gɛ̀ pɛ̃ɛ sɛ kpàmá.
Màa a kɛ̀ ń kpɔo lɔ. 14 Yesu azȉa ɔlɔa a ȉwaɔnɛ gɛ̃n àaɔ̃den we aà
bɔa gau gbɛa.
15 Kɛ́ aa pɔblè aa làa, Yesu Simɔɔ Piɛɛ là à mɛ̀: Zãa nɛ́ Simɔɔ, ń
yemazi dɛ lá gbɛ̃́ɛ beeɔ yemazilaa? A wɛ̀wà à mɛ̀: Ao Dii, ń dɔ̃
kɛ́ má yenzi. Yesu ɔ̀ɛ̀: Blɛ kpa ma sãnɛbɔlɔɔwa. 16 A gɛ̃n plaade
Yesu ɛ̀a aà là lɔ: Zãa nɛ́ Simɔɔ, ń yemazia? A wɛ̀wà à mɛ̀: Ao
Dii, ń dɔ̃ kɛ́ má yenzi. Yesu ɔ̀ɛ̀: Ma sãɔ dãmɛɛ. 17 Â aà là a gɛ̃n
àaɔ̃de: Zãa nɛ́ Simɔɔ, ń yemazia? Kɛ́ Yesu Piɛɛ là a gɛ̃n àaɔ̃de tó

a yeazi, aȁ pɔ yȁ, ɔ̃ a ȍɛ̀: Dii, ń yɑ̃́pii dɔ̃. Ǹ dɔ̃ kɛ́ má yenzi. Yesu
ȍɛ̀: Blɛ kpa ma sãɔwa. 18 Sȉana málɛ onɛ, kɛ́ ń dɛ ɛ̀waaso ȗ, ni
pɔ́ da nzȉa ǹ gɛ́ gu pɔ́ ń yei, ãma tó n zikȕ̃, ńyɔ̃ n ɔ poo, gbɛ̃pȃle
i danɛ, i gɛnnɔ gu pɔ́ ń yeio. 19 Kɛ́ a ȍ màa, Piɛɛ ga pɔ́ a Lua tɔbɔ
ɔ̃ ȁlɛ o. Bee gbɛa Yesu ȍɛ̀: Tɛmazi.

20 Piɛɛ lȉli ȁ ȉwa pɔ́ Yesu yeaȁzipi è tɛ́ńzi. Gbɛ̃́pi mɛ́ sɔ̃kpȁlɛ
Diizi, ȁ aȁ lȁ gɔɔ pɔ́ aalɛ pɔble gbɛ̃́ pɔ́ a aȁ kpámái.* 21 Kɛ́ Piɛɛ aȁ
è, a ȍ Yesuɛ: Dii, gbɛ̃́ɛ bee sɔ̃ bɛ? 22 Yesu ȍɛ̀: Tó má ye aȁɔ ku e
ma gɛ mɔȍ, a yɑ̃́ n e má ni? Tɛmazi. 23 Ɔ̃ yɑ̃́pi fȁ̃a Yesudeɔ guu,
kɛ́ ȉwapi a gao. Ȁma Yesu i oɛ̀ a gao no. Ȁ mɛ̀ tó á ye aȁɔ ku e ȁ
gɛ mɔȍ, a yɑ̃́ aȁ e má niɛ?

24 Iwapi mɛ́ yɑ̃́ɛ beeɔ seelade ȗ, aȁpi mɛ́ láɛ bee kɛ̃̀, mɛ́ wá dɔ̃
kɛ́ aȁ seeladekɛ náai vȉ.

25 Yesu yãpȃleɔ kɛ̀ dasidasi lɔ. Tó wa kɛ̃̀ lá guu dodo píi, málɛ
e dȗ́nia azȉawa a fɔ̃ taala pɔ́ wa kɛ̃̀piɔ sio.

* **21:20** Zãa 13.25

ZI̋NAƆ YÃKƐAƆ
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ beeá lá plaade pɔ́ Luku kɛ̃̀ɛ. Baona lá ɔ̃ a kɛ̃̀ sɛ̃́ia, Yesu kua dṹnia guu yã́ɔ ɔ̃ a ò a guu. Yesu taa luabɛ gbɛa (1.1-11) aà ı̋waɔ lí e wɛsı̋aàlɛ lɔo, ãma a kúńnɔ, asa aà Nisı̋na mɛ́ kú ń guu sa. Zi̋naɔ lápi guu ɔ̃ Yesu gãli daalɛa yá̃ kúu, mɛ́ Yesu gi ku a ı̋waɔ guu, ı̋ ń gba gbãa.

Lua zi̋na Piɛɛ mɛ́ Yesu gãli dàalɛ Yudaɔ guu Yelusalɛũ, ɔ̃ Yesu yá̃ ɔtà buipãleɔ guu Ãntiɔsi ń Kɔlɛnio ń Filipio Lua zi̋na Pɔlu sabai. Wà Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa dasiɔ dàu wà sı̋u ń yã'ı̋a pɔ́ Yesudeɔ lèɔ ń lá wà yá̃piɔ gɔ̃̀gɔ̃ ń Lua Nisı̋na gbãao.

Luku bɛ̀bɛ ń Pɔluo aà wɛ̃́lɛgɛaeɔ guu à mɛ̀: Wa gɛa Masedoni sɔukɛ̀ gɔ̃̀ɔ (16.10-40). Ɔ à gɛ̀aànɔ Yelusalɛũ, gu pɔ́ wà Pɔlu kṹu (20.5-21.18), ɔ̃ bɔa Sezale à gɛ̀aànɔ e Loma, gu pɔ́ wa Pɔlu kũau wɛ̃̀ pla e wàɔ gɛ́ yá̃kpalɛkɛiaànɔ (27-28).

Za a daalɛawa Luku yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ zɛkàlɛ à mɛ̀ (1.8).
Yesu gãli a daalɛ Yelusalɛũ Yesu taa luabɛ gbɛaɛ (1.1-8.3)
Wa Yesu baona kpa gupiiu Yuda bùsuu (8.4-12.25)
Wi baonapi kpa e à gɛ pɛò Lomadeɔ mɛɛwia Lomawa (13.1-28.31).

Yá̃pi lia dṹniaa bɔ̀ Lua zi̋naɔ waasokɛaɔ guuɛ ń yá̃ pɔ́ aa ò gbɛ̃́ɔnɛɔ. Baona pɔ́ Lua zi̋naɔ kpà Yudaɔnɛ ń buipãleɔá Yesu yá̃ɛ ado. Lua Nisı̋na mɛ́ ı̋ɔ gbá̃ka zi̋naɔnɛ an yã'oa ń ń yãkɛao guu.

Lua zi̋naɔ zı̋ pɔ́ Yesu dà a ı̋waɔnɛ zɛbɔ̀, mɛ́ za gɔɔ bee Yesudeɔ lɛ́ zı̋pi kɛ, aalɛ Yesu Kilisi baona kpa gbɛ̃́piiɛ e à gɛ pɛ dṹnia lɛ́wa.

Yesu taa luabɛ

1 Teofili, má ònɛ ma lá sɛ̃́ia guu lá Yesu kɛ̀ ń yá̃ pɔ́ a dànɛ́ɔ píi
za a daalɛgɔɔ* 2 e gɔɔ pɔ́ à yãdı̋lɛ a zi̋naɔnɛ ń Lua Nisı̋na gbãao, ɔ̃
Lua aà sɛ̀ tàò a kı̋i. 3 Asa aà gaa gbɛa à azı̋a ɔ̀lɔnɛ́, ɔ̃ aa dɔ̃̀ seasai
a bɛ̃́ɛ. Ã azı̋a ɔ̀lɔnɛ́ e gɔɔ bla, à kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̋i yã'ònɛ́. 4 Kɛ́
aa kãaaa, ɔ̃ a ònɛ́: Ãsu bɔ Yelusalɛũo. Ãɔ lɛ́ pɔ́ ma Mae gbɛ̃̀ɛ́ dá̃
lá ma a yã'òɛ́wa.† 5 Asa Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀ ń íoɛ, ãma gɔɔplanaɛa
má á da'ilɛkɛ ń Lua Nisı̋nao.‡
6 Lá aa kãaaa màa, ɔ̃ aa aà là aa mɛ̀: Dii, gɔɔ bee ɔ̃ ńyɔ̃ Isailiɔ
kpala vua? 7 A wèmá à mɛ̀: Ã a zɛ́ vı̋ àɔ a gɔɔ ge zaa pɔ́ ma
Mae dı̋lɛ ń azı̋a ikoo dɔ̃o. 8 Tó Lua Nisı̋na dı̋ɛ́, á gbãa'e, íɔ dɛ ma

* 1:1 Luk 1.1-4 † 1:4 Luk 24.49 ‡ 1:5 Luk 3.16

seeladeɔ§ ũ Yelusalɛũ ń Yude bùsu gupiio ń Samali bùsuo e à
gɛ pɛ dṹnia lɛ́wa. 9 Yã́ bee oa gbɛa Lua aà sɛ̀ ń wáa e à gɛ̀ sã̀sã ń
wɛ́wa luabɛpuanau.* 10 Aà taa guu, lá an wɛ́ pɛ́ luabɛwa, gbɛ̃ɔn
plaeɔ bɔ̀ mɔ̀ zɛ̀ ń saɛ pɔkasa puaɔ daa. 11 Aa mɛ̀: Galile bùsudeɔ,
àkɛa á zɛa álɛ luabɛ gwai? Yesu pɔ́ Lua aà bɔ̀ á guu à tàò a kỉ́ipi,
a ɛa mɔ́, lá á è àlɛ tá weɛwa.

Yudasi gɛ̃ɛ dilɛa

12 Ɔ aa pỉla Kùkpɛ sỉ̀sỉwa aa sù Yelusalɛũ. Sỉ̀sỉpi zã̀ ń
Yelusalɛũo lán kiloo do taawaɛ. 13 Kɛ́ aa kà, ɔ̃ aa gɛ̃̀ kpɛdiakɔ̃a
musu guu, gu pɔ́ aa kuu yãa. Piɛɛ ku we ń Zãao ń Zaakio ń
Ãndeleeo ń Filipio ń Tomaao ń Batelemiio ń Matieeo ń Alafe
nɛ́ Zaakio ń Simɔɔ Gínzỉaoo ń Zaaki nɛ́ Yudasio.† 14 Ampii aa
ńzỉa kpà wabikɛawa ń lɛdoũo ń Maliama Yesu dao ń Yesupi
dãunaɔ ń nɔɛ kỉniɔ.

15 Gɔɔ bee Piɛɛ fɛ̀lɛ zɛ̀ a gbɛ̃́ pɔ́ aa kà gbɛ̃ɔn basoolo taawaɔ
guu à mɛ̀: 16 Gbɛ̃́ɔ, yã́ pɔ́ Davidi ò ń Lua Nisỉna gbãao Yudasi pɔ́
dɔ̀aa gbɛ̃́ pɔ́ aa Yesu kũ̀ɔnɛ musu, bee kũ̀ɛ̀, ɔ̃ à kɛ̀ màa. 17 A dɛ wá
gbɛ̃do ũ yãaɛ, aà baa kú wá zỉɛ bee guu. 18 A tɔɔlɛ lù ń ɔ̃a pɔ́ a è a
vãikɛa musuo, ɔ̃ à sɛ̀ à pũ̀na, aà nɔnaɔ bɔ̀lɛ píi. 19 Yelusalɛũdeɔ
píi yã́pi mà, ɔ̃ aa tɔkpà gupiɛ Akɛdama ń ń bui yã́o. Bee mɛ̀
Gbɛ̃dɛna tɔɔlɛ.‡ 20 Wà aà yã'ò Soũ lá guu wà mɛ̀:
Aà bɛ a gɔ̃ uazỉ ũɛ,
gbɛ̃e aɔ ku a guu lɔo.§
Wa ò lɔ:
Sema gbɛ̃pãle zɔ̃lɛ aà gbɛu.*
21-22 Ayãmɛto gbɛ̃́ pɔ́ aaỉɔ tɛ́wázi gɔɔ pɔ́ wá sãnu ń Dii Yesuo za
Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛgɔɔ e gɔɔ pɔ́ Lua aà bɔ̀ wá guuɔ, wà ń gbɛ̃do sɛ
aàɔ dɛ aà vua seelade ũwanɔ. 23 Ɔ wà gbɛ̃ɔn plaɔ sɛ̀, Yosɛfu pɔ́
wỉ mɛɛ̀ Baasaba, wỉ oɛ̀ lɔ Yusitu, ń Matiasio. 24 Ɔ aa wabikɛ̀ aa
mɛ̀: Dii, ń gbɛ̃́pii nɔ̀sɛ dɔ̃. Gbɛ̃ɔn plaɛɔ guu gbɛ̃́ pɔ́ ń sɛ̀ ɔlɔwɛ̃ɛ,
25 kɛ́ aà bàa àɔ kú ń wá zỉnaɔ zỉɛ bee guu yã́i, zỉ pɔ́ Yudasi bɔ̀u
à gɛ̀ gu pɔ́ kɔ̃sỉanɔ guu. 26 Ɔ aa tɛ́lɛpà gbɛ̃ɔn plapiɔ yã́ musu.
Matiasi tɛ́lɛblè, ɔ̃ aa aà dà zỉna gbɛ̃ɔn kuɛdoɔ guu.

2

Lua Nisỉna mɔa

1 Kɛ́ Pãteko* dikpɛgɔɔ kà, aa ku gudoũ ḿpii. 2 Kã́ndo aa
kɔ̃fĩ mà à bɔ̀ luabɛ lán zàa'ỉan gbãawa, ɔ̃ à kpɛ́ pɔ́ aa zɔ̃̀lɛu wã̀.
3 Aa pɔ́ è lán tɛ́lɛpiɔnaɔwa, aa fã̀aa nàna ń baade miwa. 4 Lua
Nisỉna dỉnɛ́ ḿpii, ɔ̃ aa nà yãebui'oawa lá Nisỉnapi dànɛ́ aa owa.

§ **1:8** Mat 28.19, Maa 16.15, Luk 24.47-48 * **1:9** Luk 24.50-51 † **1:13** Luk 6.14-16 ‡ **1:19** Mat 27.3-8 § **1:20** Soũ 69.26 * **1:20** Soũ 109.8 * **2:1** Lev 23.15-16

[5] Yudaeɔ ku Yelusalɛũ we, luayãmana pɔ́ aa bɔ̀ dṹnia bùsu
píi guuɔ ũ. [6] Kɛ́ aa ń zɔapi mà, aa kȁaańzi dasidasi, ɔ̃ aa bílikɛ̀,
kɛ́ aa mà aalɛ ń baade píi buiyã'ò. [7] Yã́pi ń kṹ gbãa à bɔ̀ ń saɛ
aa mɛ̀: Yã'onapiɔá Galiledeɔnɛ píio lò? [8] Ãkɛa wá mà aalɛ wá
baade buiyã'òi? [9] Paatiɔ ń Mɛdɛɔ ń Elaũɔn wá ũ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú
Mɛsɔpɔtamiɔ ń Yudeo ń Kapadosio ń Pɔ̃ntuo ń Azio [10] ń Filizio
ń Pãmfilio ń Egipio ń Libii bùsu pɔ́ kú Silɛni saɛo ń gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀
Lomaɔ. [11] Yudaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa ń zɛ́ sɛ̀ɔn wá ũ ń Kɛlɛtiɔ ń Laalubuɔ,
ɔ̃ wá mà, aalɛ Lua yãbɔnsaɛkɛaɔ o ń wá baade buiyãɔ. [12] Yã́pi
ń kṹ gbãa, aa bílikɛ̀, aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀: Yã́pi dɛ kpelewan wei?
[13] Gbɛ̃eɔ sɔ̃ aalɛ ń láanikɛ aa mɛ̀: I̋ mɛ́ ń kã́.

Piɛɛ waasokɛa

[14] Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ zɛ̀ ń a gbɛ̃́ kíni gbɛ̃ɔn kuɛdoɔ, à yã'ò gbã́ugbãu
à mɛ̀: A̋ Yudaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú Yelusalɛũɔ píi, tó á ye yã́pi dɔ̃, à
swã́kpa ma yã́i. [15] I̋ i gbɛ̃́piɔ kã lá álɛ ewao, asa kɔɔ mɔ̀ kɛ̃okwiɛ.
[16] A̋nabi Yoɛli dɔ̀aa yã́ɛ bee ò à mɛ̀:
[17] Lua mɛ̀ gɔɔgbɛzãzi̋
má a Nisi̋na pisi gbɛ̃́piiɛ,
á nɛgɔ̃ɛɔ ń á nɛnɔɛɔ i ãnabikɛkɛ,
á ɛ̀waasoɔ i wɛ́pungu'e,
á maezɔ̃ɔɔ i yã́ɔ e iu.
[18] Gɔɔbeezi̋ má a Nisi̋na pisi
ma zɔ̀blenaɔnɛ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi
aai ãnabikɛkɛ.
[19] Má seelaɔ kɛ musu,
má yãbɔnsaɛɔ kɛ dṹniau,
au ń tɛ́o ń tɛluo aɔ ku.
[20] I̋atɛ̃ a siakũ,
mɔvua a tã lán auwa
e Dii mɔgɔɔ zɔ̃ɔ gawide àɔ mɔ́,
[21] Dii si̋sinaɔ i bɔ píi.†

[22] Isailiɔ, à yã́ɛ bee ma. Lá á dɔ̃ ázi̋awa, Lua tò a Yesu Nazalɛti
dɛa a gbɛ̃́ ũ seela è dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛ pɔ́ a tò Yesupi kɛ̀ á
guuɔ yã́i. [23] Lua zɛ̀ò a pɔeã ń a dɔ̃ao guu kɛ́ wà aà kpáwá, ɔ̃ á tò
luayãdɔ̃nsaiɔ aà pàliwa aa aà dɛ̀.‡ [24] Ɔ Lua ga ba pòlowà à aà
vù,§ asa a zɛ́ kú kɛ́ ga fɔ̃ àɔ aà kũao. [25] Asa Davidi aà yã'ò à mɛ̀:
Miɔ Dii e ma wɛ́u gɔɔpii,
lá a ku ma ɔplaai, má kpaguao.
[26] A yã́i ma pɔ i̋ɔ na,
ma nɔ̀sɛ i̋ɔ yáalɔ,
ma wɛ́ dɔi baa ma mɛ aɔ ku aafiaɛ,
[27] asa ńyɔ̃ ma to miauo,

† **2:21** Yoɛ 3.1-5 ‡ **2:23** Luk 23.33 § **2:24** Luk 24.6

ńyɔ̃ wei n gbɛ̃́ pɔ́ a kua adoa yaikɛo.
28 N ma ka wɛ̃ni zɛ́wa,
n kı̋i pɔna ı̏ɔ pɛɛau.*
29 Ma gbɛ̃́ɔ, má fɔ̃ wá dezi káau Davidi yã'oɛ́ wásawasa. A gà,
wà aà vı̏, aà mia ku wɛ̃́lɛu la e ń a gbão. 30 Aà ãnabikɛ guu a
dɔ̃̀ kɛ́ Lua lɛgbɛ̃̀ɛ à mɛ̀ á a buie kpa a kpalau.† 31 Ɔ Davidi dɔ̀aa
Mɛsii vua yã'ò à mɛ̀:
Lua a aà to miauo,
a wei aà mɛ yaikɛo.
32 Yesupi ɔ̃ Lua aà bɔ̀ gau. A seeladeɔn wá ũ wápii. 33 Zɔ̃lɛa a
Mae Lua ɔplaai à aà Nisı̋na pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀wɛ̃ɛ èwà, ɔ̃ a pı̏siwɛ̃ɛ. Yã́
pɔ́ álɛ e mɛ́ álɛ ma tiaɛ bee bɔ̀ weɛ. 34 Asa i kɛ Davidi mɛ́ fɛ̀lɛ gɛ̀
luabɛo, à mɛ̀:
Dii ò ma Diiɛ aà zɔ̃lɛ a ɔplaai
35 e aà aà ibɛɛɔ kɛɛ̀ aà gbadibɔ ũ.‡
36 Isailiɔ, àɔ dɔ̃ sã́asã kɛ́ Yesu pɔ́ a aà pàliwa ɔ̃ Lua aà dı̏lɛ Dii ũ,
Mɛsii ũ.
37 Kɛ́ aa yã́pi mà, à ń sɔ̃ zɔ̃̀, ɔ̃ aa Piɛɛ ń zı̋na kı̋niɔ là aa mɛ̀:
Gbɛ̃́ɔ, wá sɛ́ kpelewa ni? 38 Ɔ Piɛɛ ònɛ́: A baade nɔ̀sɛlilɛ, í da'ilɛkɛ
ń Yesu Kilisi tɔ́o, á duuna i kɛ̃́wá, Lua i á gba a Nisı̋na. 39 Asa
lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀pi dɛ á pɔ́ ũɛ ń á nɛ́ɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ kú zã̀ɔ, gbɛ̃́ pɔ́ Dii wá
Lua a ń sɛ́piɔ píi. 40 A yãpãleɔ ònɛ́ dasi, à nàɛmá à mɛ̀: A ázı̋a bɔ
gbãgbɛ̃ vãiɛ beeɔ guu. 41 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa aà yã́ sı̏ɔ da'ilɛkɛ̀. Zı̋beezı̋
ɔ̃ wà kã̀fı̃ ń guu gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ àaɔ̃ (3.000).

Yesu náaikɛnaɔ kua ń kɔ̃o

42 Aa laaidɔ̀ zı̋naɔ yãdaanɛ́wa ń gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛo ń Dii blɛbleao
ń wabikɛao. 43 Zı̋napiɔ lɛ́ dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛɔ kɛ, ɔ̃ vı̋a
gbɛ̃́pii kṹ. 44 Dii náaikɛnaɔ píi gãli doũ. An pɔvı̋a dɛ ampii pɔ́
ũɛ. 45 Tó aa ń pɔvı̋aɔ yı̋a, aaı̏ a ɔ̃a kpakɔ̃wa lá gbɛ̃́ a bɔɔlɛ vı̋wa.
46 Lá gu lɛ́ dɔ aaı̏ɔ kɔ̃ kãaa Lua ua ń lɛdoũo, aaı̏ɔ Dii blɛ ble kɔ̃ bɛ,
aaı̏ɔ pɔble ń pɔnao ń nɔ̀sɛmɛndoo. 47 Aaı̏ɔ Lua táasilɛ mɛ́ aaı̏ɔ
na ń gbɛ̃́piio. Dii ı̏ɔ gbɛ̃́ pɔ́ álɛ ń suabaɔ kã̀fı̃ ń guu lá gu lɛ́ dɔ.

3

Gɔ̃ɛ ɛɛ gbã́gbãa

1 Gɔɔewa Piɛɛ ń Zãao gɛ̀ Lua ua ı̏atɛ̃ auapilaa lousisigɔɔ.
2 Gɔ̃ɛe ku we, wà aà ı̏ ɛɛ ũɛ. Lá gu lɛ́ dɔ wı̏ aà sɛ mɔ dilɛ Lua ua
bɔlɛ pɔ́ wı̏ mɛ Bɔlɛ Kɛfɛnau, ɔ̃ ı̏ɔ baakɛ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ gɛ̃ uapiuɔwa.
3 Kɛ́ à Piɛɛ ń Zãao è, aalɛ mɔ́ gɛ̃i Lua ua, ɔ̃ à baakɛ̀má. 4 Aa
wɛpɛ̀wà, ɔ̃ Piɛɛ mɛ̀: Wá gwa. 5 Ɔ à wɛbı̋imá, àlɛ ń gba dã́. 6 Ɔ Piɛɛ
ɔ̀ɛ̀: Má ɔ̃a vı̋o, ãma pɔ́ pɔ́ má vı̏ má n gba. N Yesu Kilisi Nazalɛti

* 2:28 Soũ 16.8-11 † 2:30 Soũ 132.11, 2Sam 7.12-13 ‡ 2:35 Soũ 110.1

tɔ́o, fɛlɛ táa'o. [7] Ɔ Piɛɛ aà kṹ a ɔplaawa, à aà fɛ̀lɛ zɛ̀. Wegɔ̃ɔ aà
gbálaɔ ń aà gbakũpɛɛki̋iɔ gbãakũ̀. [8] A vi̋ zɛ̀, ɔ̃ à nà táa'oawa. A
gɛ̀ńnɔ Lua ua, àlɛ táa'o, àlɛ vi̋vi̋, àlɛ Lua sáaukpa. [9] Gbɛ̃́pii aà è,
àlɛ táa'o, àlɛ Lua sáaukpa. [10] Kɛ́ aa aà dɔ̃̀ baakɛna pɔ́ i̋ɔ zɔ̃lɛ Lua
ua Bɔlɛ Kɛfɛnau ũ, ɔ̃ yã́ pɔ́ wa kɛ̀ɛpi ń kṹ gbãa, à bɔ̀ ń saɛ. [11] Lá
à nà Piɛɛ ń Zãaowa gu pɔ́ wi̋ mɛ Salomɔɔ Bilandaau, ɔ̃ gbɛ̃́pii lɛ́
gɛ̃ ń ki̋i, asa yã́pi bɔ̀ ń saɛɛ.

[12] Kɛ́ Piɛɛ gbɛ̃́ɔ è, a ònɛ́: Isailiɔ, bɔ́yãi yã́pi bɔ̀ á saɛi? Bɔ́yãi a
wɛfi̋wá màai? A̋lɛ e wázi̋a gbãa ge wá ma Ayãmɛto gbɛ̃́ɛ bee
táa'òe? [13] Wá dezi káauɔ Ablahaũ ń Izaakio ń Yakɔbuo Lua*
gwea kpà a zi̋kɛna Yesuwa. A̋piɔ sɔ̃ a aà kpà gbãadeɔwa, a bɔ
aà kpɛ Pilati pɔ́ zɛ̀ ń aà gbaɛao aɛ. [14] A bɔ gbɛ̃maa pɔ́ a kua
adoapi kpɛ, ɔ̃ a wabikɛ̀ Pilatiwa aà gbɛ̃dɛnae kɛ́ɛ́.† [15] A wɛ̃niki
dɛ̀, ɔ̃ Lua aà bɔ̀ gau. A seeladeɔn wá ũ. [16] Yesu náaikɛa mɛ́ tò gɔ̃ɛ
pɔ́ á aà dɔ̃ mɛ́ álɛ aà gwaɛ bee gbã̀gbã Yesupi tɔ́ gbãa yã́i. Yesu
náaikɛa mɛ́ aà gbà aafia ápii wáa. [17] Tia ma gbɛ̃́ɔ, má dɔ̃ kɛ́ ápiɔ
ń á gbãadeɔ yã́ pɔ́ á kɛ̀ á wɛ́sia yã́ɛ. [18] Lua dɔ̀aa dà ãnabiɔnɛ, ɔ̃
aa ò ḿpii Mɛsii a taasikɛ, ɔ̃ à kɛ̀ màa. [19] Ayãmɛto à nɔ̀sɛlilɛ, í
zɛ ń Luao, á duuna i wolowá, [20] kɛ́ à mɔ́ɛ́ ń dɛ̀ɛpoogɔɔo, i Yesu
pɔ́ à dɔ̀aa di̋lɛɛ́ Mɛsii ũpi zi̋wá. [21] Sema aàɔ ku musu gi̋a e gɔɔ
pɔ́ Lua a pɔ́pii kɛkɛ dafu, lá a dà a ãnabiɔnɛ aa ò za káauwa.
[22] Mɔizi mɛ̀ Dii á Lua a á gbɛ̃e sɛ ãnabi ũ láawa. A yã́ pɔ́ a
oɛ́ ma píi. [23] Gbɛ̃́ pɔ́ i ãnabipi yãmao, Lua a ade bɔ á guu à
dɛɛ.‡ [24] A̋nabi pɔ́ aa Lua yã'ò sɛa za Samuɛliwaɔ píi gɔɔɛ bee
baokpà.§ [25] Yã́ pɔ́ ãnabipiɔ ò ń Lua bàa pɔ́ kú ń á dezi káauɔo
gɔ̃̀ á pɔ́ ũ, lá a ò Ablahaũɛwa à mɛ̀ á báaada dṹnia bui píigu aà
bui sabai.* [26] Beewa Lua tò a zi̋kɛnapi bɔ̀ mɔ̀wá, à aà zi̋wá gi̋a
aà báaadaágu, kɛ́ á baade mikɛ̃ a yãvãikɛaɔwa.

4

Yã́kpalɛkɛa ń Piɛɛo ń Zãao

[1] Kɛ́ Piɛɛ ń Zãao lɛ́ yã'o gbɛ̃́ɔnɛ, sa'onaɔ ń Lua ua dɔ̃̀anaɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔo ń Saduseɔ gɛ̀ńzi. [2] An pɔ pà, kɛ́ aalɛ gɛɔ vua yãda gbɛ̃́ɔnɛ
aalɛ Yesu vua kpàwakɛ yã́i. [3] Ɔ aa ń kṹ aa ń dá kpɛ́u e gu dɔ,
asa oosi kɛ̀ kɔ̀ɛ. [4] A̋ma gbɛ̃́ pɔ́ ń yãmà aa Yesu náaikɛ̀ɔ dasi e an
gɔ̃ɛɔ dasikũ̀ à kà gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sɔo (5.000) taawa.

[5] Kɛ́ a gu dɔ̀, Yuda gbãadeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ
kã̀aa Yelusalɛũ. [6] Sa'onkia Anasi ku we ń Kaaifao ń Zãao ń
Alɛsãndao ń gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ sa'onkiapi daɛ ũɔ píi. [7] Wà mɔ̀ ń Piɛɛo
ń Zãao gbãadepiɔ aɛ, ɔ̃ wà ń lá: Bɔ́ gbãa ge de tɔ́ a bee kɛ̀òi?

* **3:13** Bɔa 3.15 † **3:14** Luk 23.13-23 ‡ **3:23** Iko 18.18-19 § **3:24** 2Sam 7.12-16 * **3:25** Daa 22.18

[8] Ɔ Lua Nisi̋na dɛ̀dɛ Piɛɛwa, a ònɛ́ à mɛ̀: Á gbãadeɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ,
[9] lá álɛ wá lala gbã maa pɔ́ wá kɛ̀ kɔ̃̀ɔɛ, lá wá kɛ̀ à gbã̀gbã yã́i,
[10] á Isailiɔ ápii, àɔ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ zɛa á aɛɛ bee aafia'è ń Yesu Kilisi
Nazalɛti pɔ́ á pàliwa Lua aà bɔ̀ gau tɔ́oɛ. [11] Beewa
gbɛ pɔ́ á ɛ̃bonaɔ a pãkpài
mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.*
[12] Gbɛ̃pãle ku à gbɛ̃́ɔ suabao, asa dṹnia guu píi Lua i gbɛ̃e dilɛ
gbɛ̃nazi̋naɔnɛ à ń suabao, sema aàpi.

[13] Kɛ́ aa è vi̋a i Piɛɛ ń Zãao kũo, mɛ́ aa ń dɔ̃ zɔ̃ɛ ladɔ̃nsaiɔ ũ, à
bɔ̀ ń saɛ, ɔ̃ aa ń kua ń Yesuo yã́ dɔ̃̀ sa. [14] Lá aa gbɛ̃́ pɔ́ gbã̀gbãpi
è zɛa ń saɛ, aai e yãe zãsi̋máo, [15] ɔ̃ aa ònɛ́ aa bɔlɛ. Aa lɛkpàai̋
[16] aa mɛ̀: Wá sɛ́ ń gbɛ̃́piɔ kpelewa ni? Asa Yelusalɛũdeɔ dɔ̃ píi
kɛ́ aa dabudabu zɔ̃ɔ kɛ̀, wá fɔ̃ gi beeio. [17] Kɛ́ yã́pi su ligua dɛ
kɛ́ao, wà gi̋nɛ́ pãsi̋pãsi̋ aasu yã'o gbɛ̃ɛɛ ń tɔ́pio lɔo. [18] Ɔ aa ń
sisi, aa gi̋nɛ́ fi̋afia aa yã'o ge aa yãdanɛ́ ń Yesu tɔ́o. [19] Ɔ Piɛɛ ń
Zãao wèmá aa mɛ̀: A gwa ázi̋awa à gwa. Á yã́ wà maa, ge Lua
pɔ́ɛ? A kpele mɛ́ maa Luaɛi? [20] Asa wá fɔ̃ gí yã́ pɔ́ wá mà mɛ́ wá
è oio. [21] Gbãadeɔ ɛ̀a vi̋adàdańzi, ɔ̃ aa ń gbáɛ. Aai i̋adaama zɛ́
eo dasi yã́i, asa gbɛ̃́pii lɛ́ Lua sáaukpa yã́ pɔ́ kèpi yã́iɛ. [22] Gbɛ̃́ pɔ́
aa gbã́gbãa dabudabu bee kɛ̀ɛ̀ zi dɛ wɛ̃̀ blaa.

Gã̋lideɔ nɔ̀sɛdoũkɛa ń kɔ̃o

[23] Kɛ́ wà ń gbáɛ, ɔ̃ aa tà ń gbɛ̃́ɔ ki̋i, aa ònɛ́ lá sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
ònɛ́. [24] Kɛ́ aa mà, aa wiilɛ̀ Luawa ń làasoo doũo aa mɛ̀: Dii, ḿmɛ
n musu kɛ̀ ń tɔɔlɛo ń ísiao ń pɔ́ pɔ́ kú ń guuɔ píi.† [25] N dà ń zi̋kɛna
wá dezi Davidiɛ ń n Nisi̋na gbãao, ɔ̃ à mɛ̀:
Bɔ́yãi bui ń buio lɛ́ zɔakai?
Bɔ́yãi wàlɛ lɛ́ pã kpaai̋i?
[26] Dṹnia kíaɔ lɛ́ zi̋ sɔukɛ,
kpalablenaɔ lɛ́ kãaa Diizi
ń Mɛsii pɔ́ a kpào.‡
[27] Si̋anaɛ, Elodi ń Pɔ̃nsi Pilatio kã̀aa wɛ̃́lɛɛ beeu ń Isailiɔ ń
buipãleɔ n zi̋kɛna pɔ́ a kua adoa Yesu pɔ́ ń kpàpizi.§ [28] Aa kɛ̀
lá n dɔaa n zɛò n gbãa ń n pɔeãowa. [29] Tiasa Dii, yãpãsi̋ pɔ́ aa
ò ma we. Wápi n zɔ̀blenaɔ, wá gba lɛ́ wà n yã'o ń sɔ̃o dilɛa.
[30] Ɔdauwá wà gbɛ̃́ɔ gbã́gbã wà dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛɔ kɛ ń n
zi̋kɛna Yesu pɔ́ a kua adoa tɔ́o. [31] Kɛ́ aa wabikɛ̀ aa làa, gu pɔ́ aa
kãaaau lùalua, Lua Nisi̋na dɛ̀dɛmá ḿpii, ɔ̃ aa gɛ̀ lɛ́ Lua yã'onɛ́
ń sɔ̃o dilɛa.

[32] Yesu náaikɛnaɔ gãli làasoo doũ vi̋ ń lɛdoũo. An gbɛ̃e lí mɛ
a pɔvi̋aɔá a pɔ́ɛ adoo. An pɔ́piiá ampii pɔ́ɛ. [33] Zi̋naɔ lɛ́ Dii Yesu
bɔa gau yã'o gbɛ̃́ɔnɛ ń iko zɔ̃ɔo. Ampii aa na ń gbɛ̃́ɔ maamaa.

* **4:11** Soũ 118.22 † **4:24** Bɔa 24.11 Soũ 146.6 ‡ **4:26** Soũ 2.1-2 § **4:27** Luk 23.1, 7-11

[34] Gbɛ̃e pɔe taasi vi̋ ń guuo, asa gbɛ̋ pɔ́ aa bú vi̋ɔ ge kpɛ́ɔ aai̋ yía
aa mɔ́ ń a ɔ̃ao, [35] aa kpa zi̋naɔwaɛ, ɔ̃ wi̋ ɔ̃api kpa baadewa, lá
a a bɔɔlɛ vi̋wa. [36] Levii bui Yosɛfu pɔ́ bɔ̀ Sipi bùsuu kú ń guu.
Zi̋naɔ tɔkpàɛ̀ Baanaba. Bee mɛ̀ nɔ̀sɛninina. [37] A̋ a bú lɛɛ do yi̋a,
ɔ̃ à mɔ̀ a ɔ̃a kpà zi̋naɔwa.

5

A̋nania ń Safilao

[1] Gɔ̃ɛ pɔ́ wi̋ mɛ A̋nania ku lɔ ń a na Safilao. A̋ a tɔɔlɛ yi̋a, [2] à a
ɔ̃a ki̋ni kuluyè ń a na dɔ̃ao, ɔ̃ à gɛ̀ a ki̋ni kpà zi̋naɔwa. [3] Ɔ Piɛɛ ò̀ɛ̀:
A̋nania, bɔ́yãi ń tò Setãu dɔ̀aanɛ màa, n n tɔɔlɛ ɔ̃a ki̋ni kuluyè,
ɔ̃ n ɛɛtò Lua Nisi̋naɛi? [4] Gɔɔ pɔ́ ni tɔɔlɛpi yíao, n pɔ́ nolo? Kɛ́ ń
yi̋a sɔ̃, lá ń yei, ńyɔ̃ kɛ ń a ɔ̃aoo lé? A̋kɛa n yã̋ bee kɛa làasookɛ̀i?
I kɛ gbɛ̃nazi̋na n ɛɛtò̀ɛo, Lua ń tò̀ɛ̀. [5] Kɛ́ A̋nania yã̋pi mà, à lɛ̀lɛ
à gà. Ɔ vi̋a gbɛ̋ pɔ́ yã̋pi màɔ kũ̋ maamaa. [6] Ɛwaasoɔ gɛ̋̀ aa zwãa
kùaà̋la, ɔ̃ aa aà sɛ̀ gɛ vi̋̀.

[7] Kɛ́ à kà lɛɛlu àaɔ̃ taawa, yãemasai aà na mɔ̀ gɛ̋̀. [8] Ɔ Piɛɛ aà
là à mɛ̀: Omɛɛ, a tɔɔlɛpi yi̋a kɛ́wa yà̋? A wèwà à mɛ̀: Ao, màaɛ.
[9] Ɔ Piɛɛ ò̀ɛ̀: Bɔ́yãi a Lua Nisi̋na lɛ̀ á gwài? Gbɛ̋ pɔ́ aa n zã̋ vi̋̀ɔ ku
kpɛɛlɛ, aa n sɛ bɔnnɔ sɔ̃. [10] Wegɔ̃ɔ à lɛ̀lɛ aà aɛ à gà. Kɛ́ ɛ̀waasoɔ gɛ̋̀,
aa è à gà, ɔ̃ aa aà sɛ̀ gɛ vi̋̀ aà zã̋ saɛ. [11] Ɔ vi̋a Yesudeɔ kũ̋ maamaa
ḿpii ń gbɛ̋ pɔ́ yã̋pi màɔ píi.

[12] Zi̋naɔ lɛ́ dabudabu ń yãbɔnsaɛɔ kɛ gbɛ̋ɔ guu dasi. Ampii aai̋
kɔ̃kãaakɛ sãnu Salomɔɔ Bilandaau. [13] Gbɛ̃pãleɔ lí we nàmáo,
ãma gbɛ̋pii i̋ ń tɔnasiɛ, [14] mɛ́ bíla pɔ́ lɛ́ Dii Yesu náaikɛɔ, gɔ̃ɛɔ ń
nɔɛɔ píi, aai̋ɔ ká ń guu. [15] Ɔ wà gyãeɔ sɛ̀lɛ ń wúlɛbɔɔ ń mákɛlɛɔ
wà ń kálɛ zɛ́u, kɛ́ tó Piɛɛ lɛ́ gɛ̃, aà nisi̋na e da ń gbɛ̃eɔla. [16] Bíla bɔ̀
wɛ̋lɛ pɔ́ kú Yelusalɛũ saɛɔ aa mɔ̀ ń gyãeɔ ń gbɛ̋ pɔ́ tã̋a lɛ́ i̋adamáɔ,
ɔ̃ aa gbà̋gbã píi.

Wɛ́tɛ̃a mɔa zi̋naɔnɛ

[17] Ɔ sa'onkia ń Saduse gãlide pɔ́ dɛ aà gbɛ̋ ũ̋ɔ wɛdɔ̀ zi̋naɔnɛ aa
fɛ̀lɛńnɔ, [18] aa ń kũ̋kũ aa ń ká kpɛ́u, [19] ɔ̃ Dii malaikae mɔ̀ kpɛ́pi
zɛ́ wɛ̋̀nɛ́ gwãasi̋na, à ń bɔ́lɛ à mɛ̀: [20] A gɛ àɔ ku Lua ua, í wɛ̃ni
dafupi yã'o gbɛ̋piiɛ. [21] Zi̋naɔ yã̋pi mà, ɔ̃ aa gɛ̀ Lua ua kɔɔkɔɔ,
aalɛ yãdanɛ́.

Kɛ́ sa'onkia ń a gbɛ̋ɔ fɛ̀lɛ, aa Isaili gbãadeɔ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔ kà̋aa, ɔ̃
aa dɔaiɔ zi̋̀ aa gɛ zi̋naɔ bɔlɛ kpɛ́u aa mɔ́ńnɔ. [22] Kɛ́ dɔaipiɔ kà we,
aai ń e kpɛ́uo. Ɔ aa ɛ̀a gɛ ònɛ́ [23] aa mɛ̀: Kɛ́ wa ka kpɛ́pi ki̋i, wá
lè gbaɔ tataaɛ gíũgiũ, mɛ́ a dɔ̃̀anaɔ ku kpɛɛlɛ, ãma kɛ́ wá wɛ̋̀, wi
gbɛ̃e euo. [24] Kɛ́ Lua ua dɔ̃̀anaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń sa'onkiaɔ yã̋pi mà, aa
bílikɛ̀ yã̋ pɔ́ zi̋naɔ lɛ̀wa. [25] Ɔ gbɛ̃e mɔ ònɛ́: A ma! Gbɛ̋ pɔ́ a ń ká

kpɛ́uɔ ku Lua ua, aalɛ yã̀daně́. 26 Ɔ Lua ua dɔ̏anaɔ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔo
gɛ̀ ń kũ̀kũ aa sùńnɔ yã̀kelesai, asa aalɛ vi̋akɛ gbɛ̃́ɔnɛ, kɛ́ wà su
wà ń pápa ń gbɛo yã́iɛ.
27 Kɛ́ aa sùńnɔ, aa ń zɛ́ gbãadeɔ aɛ, ɔ̃ sa'onkia yã̀lȁlamá à mɛ̀:
28 Wa giɛ́ fi̋afi̋a à yã̀daně́ ń tɔ́pioɛ, ɔ̃ á tò yã́pi gi̋ li̋ Yelusalɛũa píi,
mɛ́ á ye gbɛ̃́pi gaa yã̀diwɛ̃ɛa?* 29 Ɔ Piɛɛ ń zi̋na ki̋niɔ wèmá aa
mɛ̀: Lua yã́ mɛ́ kũ̏ wà ma dɛ gbɛ̃nazi̋na pɔ́a. 30 Wá deziɔ Lua
mɛ́ Yesu pɔ́ a aȁ lòo líwa á dɛ̀pi bɔ̀ gau. 31 Lua aȁ sɛ zɔ̏lɛ a ɔplaai
Dɔaana ũ, Suabana ũ, kɛ́ à Isailiɔ gba zɛ́ aa nɔ̀sɛlilɛ, an duuna
i kɛ̃́má. 32 Yã́piɔ seeladeɔn wá ũ, wápiɔ ń Lua Nisi̋na pɔ́ Lua i̋
kpa gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a yã̀maɔwao.
33 Kɛ́ aa yã́pi mà, an pɔ fɛ̏, ɔ̃ aa ye zi̋naɔ dɛdɛ. 34 Falisi pɔ́ wi̋
mɛɛ̀ Gamaliɛli kú ń guu. Luayã̀danɛdeɛ, gbɛ̃́pii i̋ aȁ tɔnasi. A
fɛ̀lɛ zɛ̀ à mɛ̀ wà bɔ ń gbɛ̃́piɔ gi̋a. 35 Ɔ a òně́: Isailiɔ, à laaika
yã́ pɔ́ á ye kɛ gbɛ̃́piɔnɛi. 36 A gɔɔ i gɛ̃gɛ̃o kɛ́ Tedasi fɛ̀lɛ lɛ́ azi̋a
dilɛ a ka. Wà tɛ̀aȁzi gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla taawa. Kɛ́ wà aȁ dɛ̀, ɔ̃ aȁ
i̋waɔ gã̀mblaablɛ̀kɔ̃wa, ɔ̃ yã́ lȁa. 37 Aȁ gbɛa Galile gbɛ̃́ Yuda fɛ̀lɛ
naogɔɔ, à gbɛ̃́ɔ gà a nȁwa dasi. A gà sɔ̃, ɔ̃ aȁ i̋waɔ fȁaa píi. 38 Málɛ
oɛ́ tia, ásu gbɛ̃́piɔ yã̀dao, à ń tó we. Tó an pɔeã ń ń yã̀kɛaɔ bɔ̀
gbɛ̃nazi̋na ki̋iɛ, a bã̀dɛ. 39 Tó à bɔ̀ Lua ki̋iɛ sɔ̃, á fɔ̃ kpánɛ́o. A
laaika zi̋kaa ń Luaozi. Aa aȁ yã̀mà, 40 ɔ̃ aa zi̋naɔ si̋si aa ń gbɛ̃́.
Aa gi̋nɛ́ aa yã̀'o ń Yesu tɔ́o, ɔ̃ aa ń gbáɛ.
41 Zi̋naɔ bɔ̀ gbãadeɔ ki̋i ń pɔnao, asa Lua di̋lɛ an bɛɛɛ kȁ wà
widamá Yesu tɔbɔa yã́iɛ. 42 Lá gu lɛ́ dɔ aai̋ɔ yã̀daně́ Lua ua ń ń
bɛɔ, aai̋ɔ Yesu baokpaně́ kã́mabosai, aai̋ mɛ ɔ̃mɛ Mɛsii ũ.

6

Dɔnlɛde gbɛ̃ɔn soplaɔ dilɛa

1 Gɔɔ bee kɛ́ Yesudeɔ lɛ́ kã́fi̋, an Gɛlɛki yã̀manaɔ lɛ́ yã́kũ̀tɛ̃ka
an Ɛbɛlu yã̀manaɔzi aa mɛ̀, tó wȁlɛ blɛ kpaalɛ lá gu lɛ́ dɔ, wi̋
pã̀kpa ń gyaaɔziɛ. 2 Ɔ zi̋na gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ Yesudeɔ si̋si píi aa
mɛ̀: A zɛvi̋ wà pã̀kpa Lua yã́i wà laaidɔ blɛkpaalɛawao. 3 A gɔ̃ɛɔ
plɛ á guu gbɛ̃ɔn sopla, gbɛ̃maa pɔ́ ɔ̃nɔ pȁně́, Lua Nisi̋na pɛ̀ɛmáɔ,
wí ń dilɛ zi̋pi gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ũ, 4 wí laaidɔ wabikɛawa ń luayã̀'oaněo.
5 Yã́pi kȁńgu ḿpii, ɔ̃ aa Ɛtiɛ̃ɛ pɔ́ luanaaikɛa ń Lua Nisi̋nao
pɛ̀ɛwȁ sɛ̀ ń Filipio ń Pɔlɔkɔɔo ń Nikanɔɔo ń Timɔo ń Paamɛnao
ń Antiɔsi gbɛ̃́ Nikolaa pɔ́ Yudaɔ lousisizɛ sɛ̀ yã̀ao. 6 Wà gɛ̀ńnɔ
zi̋naɔ ki̋i, ɔ̃ aa wabikɛ̀ně́ aa ɔnȁmá.
7 Lua yã́ lɛ́ ligua, Yesudeɔ lɛ́ kã́fi̋ Yelusalɛũ maamaa, ɔ̃ sa'onaɔ
Yesu yã́ si̋ dasidasi.

* **5:28** Mat 27.25

8 Gbɛ̃kɛ ń gbãao pɛ̀ɛ Ɛtiɛ̃ɛwa, ɔ̃ àlɛ dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛɔ kɛ
bíla guu. 9 Lousisikpɛe ku wı̏ mɛ Wɛ̃́ɛɔ lousisikpɛ. A gbɛ̃eɔ bɔ̀
Silɛni ń Alɛsãndio ń Silisi bùsuo ń Azi bùsuo. Ɔ aa íbɛlɛsɛ̀ ń
Ɛtiɛ̃ɛo, aa lɛkpaakɛ̀aàǹɔ. 10 A̋ma aai fɔ̃ aà fùo ɔ̃nɔ pɔ́ Lua Nisi̋na
aà gbà yãi. 11 Aa nà gbɛ̃́ɔ kpɛ, ɔ̃ gbɛ̃́piɔ mɛ̀: Wá mà à bɔ̀ Mɔizi
ń Luao yã́ kpɛ. 12 Aa Yudaɔ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ
nɔ̀sɛ fɛ̀lɛ, ɔ̃ aa gɛ̀ Ɛtiɛ̃ɛ kũ̀ aa gɛ̀aàǹɔ ń gbãadeɔ ki̋i. 13 Ɔ aa mɔ̀
ń seelade ɛgɛnaɔ aa mɛ̀: Gbɛ̃́ bee mɛ́ ı̏ɔ Lua kpɛ́ ń Mɔizi ikoyão
bɛ̏ɛbo láasai. 14 Asa wá mà à mɛ̀ Yesu Nazalɛti a kpɛ́pi dɛɛlɛ,
i wá fɛlɛkaayã pɔ́ Mɔizi dàwɛ̃ɛ lilɛ sɛ́. 15 Ɔ gbãade pɔ́ kàlɛ weɔ
wɛpɛ̀ Ɛtiɛ̃ɛwa píi, aa è aà oa dɛ lán malaika oawa.

7

Ɛtiɛ̃ɛ yã'oa gbãadeɔnɛ

1 Ɔ sa'onkia Ɛtiɛ̃ɛ là à mɛ̀: N yã́pi ò si̋ana yã̏? 2 Ɔ a wɛ̀wà à
mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ ń ma maeɔ, à ma! Lua gawide bɔ̀ mɔ̀ wá dezi
sɛ̃́ia Ablahaũwa gɔɔ pɔ́ a ku Mɛsɔpɔtami bùsuu, zadɔ̃ i gɛ́ zɔ̃lɛi
Halanao. 3 A ò̃ɛ̀: Bɔ n bùsuu n daɛɔ guu, ní tá bùsu pɔ́ má
ɔlɔnɛu.* 4 Ɔ à bɔ̀ Kaladeɔ bùsupiu, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ Halana. Aà mae
gaa gbɛa Lua sùaàǹɔ bùsu pɔ́ á kú tiaɛ bee guu.† 5 Lua i bùsupi
tɔɔlɛe kpawà baa kɛ̀sɛ doo, ãma à a lɛgbɛ̃̏ɛ̀ à mɛ̀ a gɔ̃ aà pɔ́ ũ ń aà
buiɔ.‡ Gɔɔ bee sɔ̃ Ablahaũ nɛ́ vi̋o. 6 Lua ò̃ɛ̀ à mɛ̀: N buiɔ nibɔble
bùsu pãleu. We aa zɔbleu, wi ı̏adamá wɛ̃̀ ɔ̀aa pla. 7 Lua mɛ̀ á
ı̏ada bui pɔ́ aa zɔblenɛ́ɔwa,§ Ablahaũ buipiɔ bɔlɛ mɔ a sísi guɛ
beeu.* 8 Ɔ Lua tɔ̃zɔ̃yã dà Ablahaũɛ a bàakuaaàǹɔ seela ũ.† Kɛ́
à Izaaki ı̏, à tɔ̃zɔ̃̀ɛ̀ a gɔɔ swaaɔ̃dezi̋. Màa Izaaki kɛ̀ Yakɔbuɛ lɔ, ɔ̃
Yakɔbu kɛ̀ wá dezi káau gbɛ̃ɔn kuɛplaɔnɛ.

9 Ɔ wá dezi káaupiɔ wɛdɔ̀ ń gbɛ̃do Yosɛfuɛ, aa aà yi̋a, wà
tàaàǹɔ Egipi. Lua kuaàǹɔ,‡ 10 à aà bɔ̀ aà taasi píi guu. Lua
Yosɛfupi gbà ɔ̃nɔ, a tò a na ń Egipiɔ kí Falaɔ̃ɔo, ɔ̃ à aà di̋lɛ Egipi
bùsu dɔaana ũ ń a bɛ'uao.§ 11 Ɔ nɔana kà Egipi ń Kanaa bùsuo
píi. Taasi kɛ̀ zɔ̃ɔ, wá dezipiɔ i pɔe e blèo. 12 Kɛ́ Yakɔbu mà ése
kú Egipi, à wá dezipiɔ zı̏ we. An gɛa sɛ̃́ian we.* 13 A gɛ̃n plaade
Yosɛfu azi̋a ɔ̀lɔ a vi̋iɔnɛ, ɔ̃ Falaɔ̃ɔ Yosɛfu daɛɔ dɔ̃̀.† 14 Ɔ Yosɛfu gbɛ̃́
zı̏ a mae Yakɔbuwa aà mɔ́ ń a daɛɔ píi. Ampii aa gbɛ̃ɔn basiiɔ̃
sɔosaiɛ. 15 Ɔ Yakɔbu gɛ̀ Egipi. A gà we ń wá dezipiɔ píi.‡ 16 Wà
sù ń ń gɛɔ Sikɛũ, ɔ̃ wa ń vi̋ gbɛ̀'ɛ pɔ́ Ablahaũ lù Amɔɔ nɛ́ɔwa mia
ũ à fi̋abò ń ã́nusuo guu.§

---

* **7:3** Daa 12.1 † **7:4** Daa 11.31, 12.4 ‡ **7:5** Daa 15.18, 17.8 § **7:7** Daa 15.13-14 * **7:7** Bɔa 3.12 † **7:8** Daa 17.10-14, 21.4 ‡ **7:9** Daa 37.28, 39.21 § **7:10** Daa 41.39-41 * **7:12** Daa 42.1-2 † **7:13** Daa 45.1 ‡ **7:15** Daa 46.1-7, 49.33 § **7:16** Daa 23.3-16, 50.7-13, Yoz 24.32

17 Kɛ́ lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̏ Ablahaũɛ kɛgɔɔ ye kái, wá bui dasikȕ à kȁfi̋
Egipi maamaa. 18 Ɔ kía dafu pɔ́ Yosɛfu dɔ̃o zɔ̏lɛ kpalau Egipi.*
19 A pãsi̋ ń wá buio, à wá deziɔ wɛtȁ a tò aa ń nɛ́ɔ kɔ̀lɛ aa gàga.†
20 Gɔɔ bee ɔ̃ wà Mɔizi i̋, aà maa kɛ̀ zài. Wà aà gwà a mae bɛ mɔ
àaɔ̃ɛ. 21 Kɛ́ wà aà vȕaa, ɔ̃ Falaɔ̃ɔ nɛnɔɛ aà kɔ̃mpa, à aà gwà azi̋a
nɛ́ ũ.‡ 22 Wà Egipiɔ ɔ̃nɔ dàda Mɔiziɛ píi, à gɔ̏ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ yã'oa ń
yãkɛao guu.

23 Kɛ́ à kà wɛ̏ bla, a dà a sɔ̃u à gɛ́ a gbɛ̃́ Isailiɔ gwai. 24 Kɛ́ a è
Egipi gbɛ̃́ lɛ́ i̋ada a gbɛ̃dowa, ɔ̃ à yãsi̋ ń a gbɛ̃́o, à tɔsi̋wà à aà dɛ̀.
25 Alɛ e a gbɛ̃́ɔ dɔ̃ kɛ́ Lua ye à ń suaba a sabaiɛ, ãma aai dɔ̃o. 26 Kɛ́
a gu dɔ̀ Isaili gbɛ̃ɔn plaɔ lɛ́ sòlekɛ, ɔ̃ à mɔ̀ ń yoaa, à awakpàńɛ́ à
mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ, bɔ́yãi álɛ i̋adakɔ̃wa kɔ̃tɛ̃ɛi? 27 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ i̋ada a
gbɛ̃dowa ɔzɔ̏ Mɔizizi à mɛ̀: Démɛ n kpa kía ũ, ɔ̃ ńlɛ yãkɛkɛwɛ̃ɛi?
28 N̄ ye ma dɛ lá n Egipi gbɛ̃dɛ̀ gi̋awa yȁ? 29 Kɛ́ Mɔizi yãpi mà, à
bàalɛ̀ tà Madiã bùsuu.§ We à nɛgɔ̃ɛɔ i̋u gbɛ̃ɔn pla.*

30 Wɛ̏ bla gbɛa ɔ̃ malaika bɔ̀ mɔ̀wà guwaiwaiu Sinai gbɛ saɛ
kàelɛ tɛ́ guu. 31 Kɛ́ Mɔizi dabu bee è, à bɔ̀ aà saɛ. Kɛ́ à sɔ̏i gwai,
à Dii lɔɔ mà à mɛ̀: 32 Mámɛ má n deziɔ Ablahaũ ń Izaakio ń
Yakɔbuo Lua ũ. Vi̋a Mɔizi kȕ, àlɛ lualua, i fɔ̃ wɛsɛ gwào. 33 Ɔ
Dii ò̀ɛ̀: N n kyale bɔbɔ, asa gu pɔ́ ń zɛu kua adoaɛ. 34 Ma wɛ́tɛ̃a
pɔ́ wàlɛ mɔ́ ma gbɛ̃́ pɔ́ kú Egipiɔnɛ è sãasã, ma ń aaukɛa mà, ɔ̃
ma mɔ ń boi. Má n zi̋ Egipi sa.† 35 Mɔizi pɔ́ aa gi̋ɛ̀ yãa aa mɛ̀,
démɛ aà di̋lɛ dɔaana ũ à yãgɔ̃gɔ̃nɛ́ipi‡ ɔ̃ Lua aà zȉ, à dɔaanɛ́ à ń
mi̋si malaika pɔ́ bɔ̀ mɔ̀wà kàelɛ guu sabai. 36 Aàpi mɛ́ bɔ̀ńnɔ, à
yãbɔnsaɛɔ ń dabudabuɔ kɛ̀ Egipi ń Isia Tɛ̃ao ń guwaiwai guuo
wɛ̏ bla.§ 37 Mɔizipi ò Isailiɔnɛ Lua a ń gbɛ̃e sɛ ãnabi ũ láawa.*
38 Mɔizipi kú ń gbɛ̃́ pɔ́ kãaaapiɔ guwaiwaiu, a ku we ń wá deziɔ
ń malaika pɔ́ yã'ò̀ɛ̀ Sinai gbɛ musuo. Lua yã́ wɛ̃nideɔ kpàwà, ɔ̃
a dàwɛ̃ɛ.†

39 Wá deziɔ gi̋ aà yãmai, ɔ̃ aa gi̋aàzi, an làasoo tà Egipi. 40 Aa
ò Aalonaɛ aa mɛ̀: Diieɔ kɛwɛ̃ɛ aa dɔaawɛ̃ɛ, asa Mɔizi pɔ́ wá bɔ́lɛ
Egipi, wá dɔ̃ bɔ́ à bɔ̀lɛ a ũo. 41 Gɔɔ bee ɔ̃ aa tãa pi̋ lán gáaewa, ɔ̃
aa sa'ò̀wà aa dikpɛkɛ̀ pɔ́ pɔ́ aa kɛ̀ ńzi̋aɛpiɛ.‡ 42 Ɔ Lua bɔ̀ ń kpɛ a
tò aa kùlɛ luabɛ pɔ́ɔnɛ lá a ku ãnabiɔ lá guuwa à mɛ̀:
Isailiɔ, i kɛ mámɛ a sa'ò̀a guwaiwaiu wɛ̏ blao.
43 Tãa Mɔlɔku zwȁakpɛ ɔ̃ á sɛa
ń saana Lamfã pɔ́ a zɛò taao.
Dii pɔ́ á pi̋ a kúlɛnɛ́ɔ yãi
ɔ̃ má tò wà tàánɔ Babiloni kpɛle.§

* 7:18 Bɔa 1.7-8 † 7:19 Bɔa 1.10-11, 22 ‡ 7:21 Bɔa 2.2-10 § 7:29 Bɔa 2.11-15 * 7:29 Bɔa 18.3-4 † 7:34 Bɔa 3.1-10 ‡ 7:35 Bɔa 2.14 § 7:36 Bɔa 7.3, 14.21, Nao 14.33 * 7:37 Iko 18.15-18 † 7:38 Bɔa 19.18-20 ‡ 7:41 Bɔa 32.1-6 § 7:43 Amɔ 5.25-27

44 Wá deziɔ zwã̀akpɛ vĩ guwaiwaiu. Lua a taa ɔ̀lɔ Mɔiziɛ,
ɔ̃ wa kɛ̀ lá Lua òɛ̀wa.* 45 Kpɛ́pi gɔ̃̀ Yozueeɛ ń wá deziɔ, ɔ̃
aa mɔ̀ buipãle pɔ́ Lua ń yánɛ́ɔ bùsu sĩ̀omá.† Kpɛ́pi ku we e
Davidi gɔɔ. 46 Davidipi na ń Luao, ɔ̃ à wabikɛ̀wà à e aà kpɛ́ dɔ
Isailiɔnɛ. 47 Salomɔɔ mɛ́ kpɛ́pi dɔ̀ɛ̀.‡ 48 Ã́ma Musude líɔ ku kpɛ́
pɔ́ gbɛ̃nazĩnaɔ dɔ̀ guuo, lá ãnabi òwà: 49 Dii mɛ̀:
Musuá ma kpalabaaɛ,
tɔɔlɛá ma gbadibɔɛ.
Kpɛ́ kpeletaa á dɔmɛɛi?
Gu kpele má e pilaui?
50 Mámɛ mi pɔ́pii kɛo lé?§

51 Luayãdansaiɔn á ũ! Ã́ nɔ̀sɛ paaao! Ã́ swã́ gbãaɛ! Iɔ gi Lua
Nisĩnai, iɔ kɛ lá á deziɔwa.* 52 Ã́nabi kpele á deziɔ i aà wɛtão
ni? Aa gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̀aa Gbɛ̃ Maa mɔa yã'òɔ dɛ̀dɛ. Aàpi ɔ̃ a bɔ aà kpɛ
a aà dɛ̀ sa. 53 A Lua ikoyã pɔ́ malaikaɔ ònɛ́ mà, ãma á kũao.

Ɛtiɛ̃ɛ gaa

54 Kɛ́ aa yã́pi mà, an pɔ fɛ̃̀aàzi, aa lɛ́sakã̀aàzi. 55 Ɔ Lua Nisĩna
dɛdɛa Ɛtiɛ̃ɛwa guu à wɛpɛ̀ luabɛwa, ɔ̃ à Lua gawi è ń Yesuo
zɛa aà ɔplaai. 56 Ɔ à mɛ̀: Â ma! Ma luabɛ è wɛ̃a, Gbɛ̃nazĩn Nɛ́
zɛa Lua ɔplaai. 57 Ɔ aa ɔtà ń swã́lɛ aa wii gbãa lɛ̀, ɔ̃ aa kùsiwà
sãnusãnu. 58 Aa aà gàlɛ bɔ̀ò wɛ̃́nkpɛ, ɔ̃ aalɛ aà papa ń gbɛo wà
aà dɛ. Aa ń uladaɔ bɔ kàlɛ ń ɛ̀waaso pɔ́ wĩ mɛ Sɔluo. 59 Kɛ́ aalɛ
Ɛtiɛ̃ɛ papa ń gbɛo, à wabikɛ̀ à mɛ̀: Dii Yesu, ma nisĩna sí. 60 Ɔ à
kùlɛ à wii gbãa lɛ̀ à mɛ̀: Dii, ńsu ǹ ń duunaɛ bee dao. Yã́ bee oa
gbɛa ɔ̃ à gà.

8

1 Sɔlupi ku gbɛ̃́ pɔ́ aa Ɛtiɛ̃ɛ dɛ̀ɔ kpɛɛ. Zĩbeezĩ wà nà wɛ́tɛ̃a zɔ̃ɔ
mɔa Yelusalɛũ Yesudeɔnɛwa. Mɛ́ i kɛ zĩnaɔ bàasio, gbɛ̃́ kĩniɔ
fã̀aa píiɛ Yude ń Samali bùsuɔ guu. 2 Luayãmanaeɔ Ɛtiɛ̃ɛ vĩ̀, aa
aà gaa ɔ́ɔlɔ̀ ń wii gbãao. 3 Ɔ Sɔlupi ãiakɛ̀ ń Yesudeɔ kaalɛao. Iɔ
gɛ̃ ua ń uao àɔ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ kũkũ, iɔ ń gálɛ gɛ ń ká kpɛ́u.

Baona kpaa Samali bùsuu

4 Gbɛ̃́ pɔ́ fã̀aaɔ gɛ̀ Yesu baokpà gupiiu. 5 Filipi gɛ̀ Samali
bùsu wɛ̃́lɛeu, ɔ̃ à Mɛsii waasokɛ̀nɛ́. 6 Kɛ́ bíla Filipi yãmà mɛ́ aa
dabudabu pɔ́ a kɛ̀ɔ è, aa laaidɔ̀ yã́ pɔ́ àlɛ owa ń nɔ̀sɛmɛndoo.
7 Asa gbɛ̃́ pɔ́ an tã́aɔ gòmá ń wii gbãaoɔ dasi, mɛ́ gbɛ̃kaaũaɔ ń
ɛɛɔ gbã̀gbã dasi. 8 Ɔ wà pɔna zɔ̃ɔ kɛ̀ wɛ̃́lɛpiu.
9 Gɔ̃ɛe ku we za zi wĩ mɛ Simɔɔ, ĩɔ dabudabuna kɛ ĩ bɔ Samaliɔ
saɛ, ɔ̃ à azĩa dĩlɛ gbɛ̃́ gbia ũ. 10 Nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ píi wĩ laaidɔ

* 7:44 Bɔa 25.9, 40.17 † 7:45 Yoz 3.14-17 ‡ 7:47 1Kia 6.1-38 § 7:50 Isa 66.1-2 * 7:51 Isa 63.10

aȁ yã́wa wȉ mɛ: Gbɛ̃́pi gbãaá Lua gbãa pɔ́ wȉ mɛ Gbãa Zɔ̃ɔɛ.
11 Dabudabuna pɔ́ ȉɔ kɛ ń guu à gɛ̃̀gɛ̃ ń kṹ. 12 A̋ma kɛ́ aa kpala
pɔ́ bɔ̀ Lua kȉi bao pɔ́ Filipi kpàǹɛ́ ń Yesu Kilisi tɔ́o mà, aa sȉ, ɔ̃ aa
da'ilɛkɛ̀ gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ píi. 13 Baa Simɔɔpi yã́pi sȉ à da'ilɛkɛ̀, ɔ̃ à nà
Filipiwa. Kɛ́ à dabudabu ń iko zɔ̃ɔ pɔ́ Filipi lɛ́ kɛɔ è, à bɔ̀ aȁ saɛ.
14 Kɛ́ zi̋naɔ mà za Yelusalɛũ Samaliɔ Lua yã́ sȉ, aa Piɛɛ ń Zãao
zȉmá. 15 Kɛ́ aa kà we, aa wabikɛ̀nɛ́ kɛ́ aa Lua Nisi̋na e yã́i. 16 Wà
ń da'ilɛkɛ̀ ń Dii Yesu tɔ́o, ãma Lua Nisi̋na i di an gbɛ̃eɛ yãao.
17 Kɛ́ aa ɔnàmá, ɔ̃ aa Lua Nisi̋na è sa. 18 Kɛ́ Simɔɔ è wà Lua
Nisi̋na è ń zi̋naɔ ɔnaamáo, ɔ̃ à mɔ̀nɛ́ ń ɔ̃ao 19 à mɛ̀: A̋ ma gba
ikopi sɔ̃, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ma ɔnàwà, ade lí Lua Nisi̋na e. 20 Ɔ Piɛɛ ɔ̀ɛ̀: N
ɔ̃a a kaalɛnnɔ, asa ńlɛ e ńyɔ̃ Lua gba e ń ɔ̃aoɛ. 21 N ɔ ku zi̋pi guuo,
n bàa ku a guuo, asa n nɔ̀sɛ maa Luaɛo. 22 Kpɛ li n yãvãipiɛ, ní
wabikɛ Diiwa. Wȉliɔ dɔ̃o à gí sùuukɛinnɔ ń n làasoo bee taaoa?
23 Asa má è gɔ̃izi̋na kú n guuɛ, duuna bakȁnɛ. 24 Ɔ Simɔɔ mɛ̀: A̋
wabikɛmɛɛ Diiwa ázi̋a, kɛ́ yã́ pɔ́ á ò su ma leo yã́i.
25 Kɛ́ Piɛɛ ń Zãao Dii seeladekɛ kɛ̀ aa aȁ yã́ dàǹɛ́, ɔ̃ aa ɛ̀a lɛ́ tá
Yelusalɛũ, aalɛ baonakpa Samali wɛ̃́lɛɔ guu dasi.

Filipi ń Etiopi gbɛ̃eo

26 Dii malaikae yã'ò Filipiɛ à mɛ̀: Fɛlɛ gɛ́ gɛɔmidɔkȉi oi. Zɛ́ pɔ́
bɔ̀ Yelusalɛũ à pȁ gbáaa à gɛ̀ Gaza sɛ́. 27 Ɔ à dàzɛu. Etiopi gbɛ̃e
bɛ zɛ́piu. Etiopi bùsu nɔɛ kía pɔ́ wȉ mɛ Kandase ziiaɛ, mɛ́ aȁ
àizɛɛ dɔ̃̀anaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɛ. A̋ mɔ̀ lousi̋si Yelusalɛũ, 28 ɔ̃ à ɛ̀a lɛ́ tá zɔ̃lɛa
a sɔ̃́go guu, àlɛ ãnabi Isaia lá kyokɛ. 29 Ɔ Lua Nisi̋na ò Filipiɛ:
Gɛ ǹ na sɔ̃́go keewa. 30 Ɔ Filipi bàalɛ̀ gɛ̀. A mà àlɛ ãnabi Isaia
lá kyokɛ, ɔ̃ à aȁ là à mɛ̀: N̋ kyó pɔ́ ńlɛ kɛ bɔɔlɛ dɔ̃a? 31 A wèwà
à mɛ̀: Tó gbɛ̃e i a zɛ́ ɔlɔmɛɛo, kpelewa má fɔ̃ mà dɔ̃i? Ɔ à Filipi
si̋si, à gɛ̃̀ zɔ̃̀lɛ aȁ saɛ. 32 Yã́ pɔ́ àlɛ a kyokɛpin kɛ:
Lán sã pɔ́ wàlɛ gɛ́ a kòlokpaiwa,
lán sã pɔ́ wàlɛ a kãkɛ̃ɛlɛwa,
a nílɛ kpɛ̃́, i a lɛ́ wɛ̃aao.
33 Wà widàwà,
wi yã́kpalɛkɛaàǹɔ a zɛ́wao.
Démɛ a fɔ̃ aȁ gɔɔ gbɛ̃́ɔ yã'oi?
Asa wà aȁ kua dṹnia guu mȉdɛɛ.*
34 Ɔ gɔ̃ɛpi ò Filipiɛ: Omɛɛ, dé musu ãnabi bee òui? Aȁ zi̋a yȁ ge
gbɛ̃pãlɛɛ? 35 Ɔ sɛa Lua yã́piwa Filipi Yesu baokpàɛ̀. 36 Kɛ́ aalɛ gɛ́
aɛ, aa kà í kȉi, ɔ̃ gɔ̃ɛpi mɛ̀: I̋ gwa kɛ. Bɔ́mɛ a kpamɛɛ mà da'ilɛkɛi?
37 Ɔ Filipi ɔ̀ɛ̀: Tó n yã́pi sȉ ń nɔ̀sɛmɛndoo, ńyɔ̃ fɔ̃́. A wèwà à mɛ̀:
Má sȉ Yesu Kilisiá Lua Nɛ́ɛ. 38 Ɔ à mɛ̀ wà gó zɛ. Ɔ an pla ḿpii
aa pȉla aa gɛ̃̀ íu. Ɔ à aȁ da'ilɛkɛ̀. 39 Kɛ́ aa bùa si̋si̋a, ɔ̃ Dii Nisi̋na

* **8:33** Isa 53.7-8

Filipi kpàɛ̀ gui, gɔ̃ɛpi i aà e lɔo, ɔ̃ pɔna guu à gɛ̃̀zɛa. 40 Filipi su è
á kú Azota, ɔ̃ à gɛ̀ Yesu baokpà wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo e à gɛ̀ kàò Sezale.

9

Yesu bɔ mɔa Sɔluwa

1 Gɔɔ bee sɔ̃ Sɔlu lɛ́ pɔbɔ a níu, àlɛ yãpãsi̋ o Dii i̋waɔ dɛdɛa
yã́ musu. A gɛ̀ sa'onkia kĩ́i, 2 a gbɛ̀awà aà lákɛ̃ Damasi
lousisikpɛdeɔnɛ aà kpawa, kɛ́ tó a su zɛ́pideɔ è we, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ
píi, a ń kṹkũ suńnɔ Yelusalɛũ. 3 Kɛ́ à dàzɛu, à kãikũ̀ ń Damasio,
ɔ̃ kã́ndo gupua bɔ̀ luabɛ à kùlɛwà. 4 A bɔ̀lɛlɛ, ɔ̃ à lɔɔ mà, wàlɛ ò̀ɛ̀:
Sɔlu, Sɔlu, bɔ́yãi ńlɛ i̋adaai? 5 Ɔ à mɛ̀: Mmɛnn déi Dii? Ɔ a wɛ̀wà
à mɛ̀: Mámɛ má Yesu pɔ́ ńlɛ i̋adawà ũ. 6 Fɛlɛ gɛ̃ wɛ̃́lɛ guu, wi yã́
pɔ́ ńyɔ̃ kɛ onɛ. 7 Gbɛ̃́ pɔ́ aa bɛaànɔɔ gɔ̃̀ sã́ii. Aa lɔɔpi mà, ãma aai
gbɛ̃e eo. 8 Kɛ́ Sɔlu fɛ̀lɛ, ɔ̃ à a wɛ́ wɛ̃̀, i gu'eo. Ɔ wà aà kũ̀ a ɔwa, wà
gɛ̀aànɔ Damasi. 9 A kɛ̀ gɔɔ àaɔ̃ gu'esai, i pɔbleo, i imio.

10 Yesudee ku Damasi wi̋ mɛ Ãnania. Dii yã'ò̀ɛ̀ wɛ́pungu'ea
guu à mɛ̀: Ãnania. Ɔ a wɛ̀wà à mɛ̀: Má kɛ́ Dii. 11 Ɔ Dii ò̀ɛ̀: Fɛlɛ gɛ́
zɛ́ pɔ́ wi̋ mɛ Súsu guu e Yuda bɛ'ua, ní Taasu gbɛ̃́ pɔ́ wi̋ mɛ Sɔlu
gbɛa. Alɛ wabikɛa we. 12 Wɛ́pungu'ea guu a è n mɔ n ɔnàwa kɛ́
a wɛ́ gu'e. 13 Ɔ Ãnania ò̀ɛ̀: Dii, má mà wà gbɛ̃́pi yã'ò dasi, lá à
yãvãikɛ̀ n gbɛ̃́ pɔ́ kú Yelusalɛũɔnɛ. 14 Sa'onkia aà gbà zɛ́ aà gbɛ̃́
pɔ́ lɛ́ n sisi laɔ kṹkũ. A yã́i à mɔ̀i. 15 Ɔ Dii ò̀ɛ̀: Gɛ́, asa ma gbɛ̃́pi sɛ̀
aà gɛ́ ma tɔbɔi buipãleɔnɛ ń ń kíaɔ ń Isailiɔɛ. 16 Lá a taasikɛ ma
tɔbɔa yã́i, má ɔlɔ̀ɛ̀. 17 Ɔ Ãnania bɔ̀ à gɛ̀ gɛ̃̀ uapiu, à ɔnà Sɔluwa à
mɛ̀: Sɔlu ma gbɛ̃́, Dii Yesu pɔ́ bɔ̀ mɔ̀ma zɛ́u gɔɔ pɔ́ ńlɛ mɔ́ la mɛ́
ma zi̋, kɛ́ ǹ gu'e yã́i, Lua Nisi̋na i dinɛ. 18 Wegɔ̃ɔ pɔ́ bɔ̀lɛ aà wɛ́u
lán kpɔ̀tɛɛɔwa aa lɛ̀lɛ, ɔ̃ à gu'è. Ɔ à fɛ̀lɛ da'ilɛkɛ̀. 19 Kɛ́ à pɔblè, à
gbãa è, ɔ̃ à gɔɔplakɛ̀ ń Yesude pɔ́ kú Damasiɔ.

Sɔlu waasokɛa Damasi ń Yelusalɛũo

20 Ɔ Sɔlu nà Yesu yã́ waasokpaawa gɔ̃̀ɔ Yudaɔ lousisikpɛɔ guu
à mɛ̀, Yesu mɛ́ Lua Nɛ́ ũ. 21 Yã́pi bɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ màɔ saɛ aa mɛ̀: Gbɛ̃́
bee mɛ́ i gbɛ̃́pi si̋sinaɔ ásookɛ Yelusalɛũo lò? I mɔ la à ń kṹkũ
à táńnɔ sa'onkiaɔ kĩ́io lò? 22 Sɔlu sɔ̃, aà gbãa i̋ɔ kã́fi̋, à Yesu
Mɛsiikɛyã bi̋iwànɛ́, ɔ̃ aà yã́ Yuda pɔ́ kú Damasiɔ fù.

23 Gɔɔpla gbɛa Yudaɔ lɛkpàai̋aàzi kɛ́ aa e wà aà dɛ, 24 ɔ̃ à ń
lɛkpaai̋api mà. Aa wɛ̃́lɛ bi̋ibɔlɛɔ dɔ̃̀a fãanɛ ń gwãasi̋nao, kɛ́ aa e
wà aà dɛ yã́i. 25 Gwãasi̋na ɔ̃ Sɔlu gbɛ̃́ɔ aà dà gbíu, aa aà gbàɛ ń
bao bàasi bĩ́i musu.

26 Kɛ́ à kà Yelusalɛũ, a wɛ̀ɛlɛ à na Yesudeɔwa, ɔ̃ aa vi̋akɛ̀ɛ ḿpii,
aalɛ aà Yesudekɛ náaikɛo. 27 Ɔ Baanaba aà sɛ̀ gɛ̀aànɔ zi̋naɔ
kĩ́i, a dàu a si̋unɛ́ lá Sɔlu Dii è zɛ́u ń yã́ pɔ́ Dii ò̀ɛo ń lá à Yesu
yã'ò gupuau Damasio. 28 Ɔ Sɔlu gɛ̃̀ Yesudeɔ guu, à bɛ̀bɛńnɔ

Yelusalɛũ, à yã'ò gbɛ̋ɔnɛ gupuau ń Dii tɔ́o. 29 Kɛ́ à yã'ò Yuda
Gɛlɛki yãmanaɔnɛ, à lɛkpaakɛ̀ńnɔ, ɔ̃ aalɛ aà wɛ. 30 Kɛ́ Yesudeɔ
dɔ̏, aa gɛ̀ zɛ̀ɛ̀ Sezale, ɔ̃ à tà Taasu.

31 Bee gbɛa Yesudeɔ gɔ̏ dɔdɔa Yude ń Galileo ń Samali bùsuo
píi, aalɛ zɛdɔ, aalɛ gɛ́ aɛ vi̋akɛa Diiɛ guu, aalɛ kã́fi̋ ń Lua Nisi̋na
dɔnlɛo.

Enɛɛ gbã́gbãa ń Tabita vuao

32 Piɛɛ ì bɛbɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo píi, ɔ̃ à gɛ̀ Lua gbɛ̃́ pɔ́ kú Lidaɔ gwai.
33 A gɔ̃ɛ pɔ́ wì mɛ Enɛɛ è we, à kàaũ kálɛa wɛ̏ swaaɔ̃. 34 Ɔ Piɛɛ
òɛ̀: Enɛɛ, Yesu Kilisi lɛ́ n gbãgbã. Fɛlɛ ǹ n pɛ koo. Ɔ à fɛ̀lɛ gɔ̏ɔ.
35 Lidadeɔ ń Salɔnadeɔ aà è, ɔ̃ aa zɛ̀ ń Diio.

36 Nɔɛ Yesudee ku Zope, aà tɔ́n Tabita. Ń Gɛlɛki yã́o sɔ̃
Dɔɔkasi. Bee mɛ̀ tue. Yãmaakɛa pɛ̀ɛwà mɛ́ ì wɛ̃nadɔ̃ gbɛ̃́ɔnɛ.
37 Gɔɔ bee ɔ̃ à gyãkɛ̀ à gà. Kɛ́ wà aà bɔ̀ í pãsi̋u, wà aà sɛ wùlɛ
kpɛdiakɔ̃au musu. 38 Zope sɔ̃ a zȁ ń Lidaoo. Kɛ́ Yesudeɔ mà
Piɛɛ ku we, aa ń gbɛ̃ɔn plaɔ zi̋wà aa wabikɛ̀wà aa mɛ̀: Mɔ wá bɛ
kpakpa. 39 Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ gɛ̀ńnɔ. Kɛ́ à kà, wà dɛ̀dɛaànɔ kpɛ́pi musu.
Ɔ gyaaɔ sɔ̏aàzi ḿpii ń ɔɔlɔo, aa ula ń pɔkasa pɔ́ Tabita kɛ̀ gɔɔ pɔ́
a kúńnɔɔ ɔ̀lɔɛ̀. 40 Piɛɛ ń yá ń bɔ́lɛ bàasi. A kùlɛ à wabikɛ̀, ɔ̃ à aɛdɔ̀
gɛpiwa à mɛ̀: Tabita fɛlɛ! A wɛ́ wɛ̏ à Piɛɛ è, ɔ̃ à fɛ̀lɛ zɔ̏lɛ. 41 Piɛɛ aà
kȕ a ɔwa à aà fɛ̀lɛ zɛ̀. Ɔ à Lua gbɛ̃́piɔ si̋si ń gyaaɔ, ɔ̃ à aà kpàmá
bɛ̃́ɛ. 42 Yã́pi lì Zopea píi, ɔ̃ wà Dii náaikɛ̀ we dasi. 43 Piɛɛ gɔɔplakɛ̀
we Simɔɔ báatotona bɛ.

10

Kɔɔnɛi Piɛɛ si̋sia

1 Gbɛ̃e ku Sezale, aà tɔ́n Kɔɔnɛi. Aàpi mɛ́ sosa gãli pɔ́ wì mɛ
Itali sosa gbɛ̃ɔn basɔɔɔ dɔaana ũ. 2 Gbɛ̃́piá luayãmanaɛ, a Lua
vi̋a vi̋, aàpi ń a bɛdeɔ píi. I wɛ̃nadɔ̃nɛ́ maamaa, mɛ́ ìɔ wabikɛ
Luawa mɔ̀ɔmɔɔ. 3 Gɔɔewa i̋atɛ̃ auapilaa, wɛ́pungu'ea guu à
Lua malaikae è wásawasa, à gɛ̏ a bɛ a òɛ: Kɔɔnɛi. 4 Kɔɔnɛi
wɛ́ gɔ̏ biiwà, vi̋ao aà kȕ, ɔ̃ à mɛ̀: Bɔ́ ni, Dii? A wèwà à mɛ̀:
N wabikɛa ń n wɛ̃nadɔ̃a gbɛ̃́ɔnɛo kà Luagu, ɔ̃ a si̋nnɔ. 5 Gbɛ̃́ɔ
zi̋ Zope sa, aa Simɔɔ pɔ́ wì mɛ Piɛɛ sísi. 6 A pi̋la gbɛ̃́ pɔ́ wì mɛ
Simɔɔ báatotonawa. Aà bɛ ku ísialɛ. 7 Kɛ́ malaikapi tà, Kɔɔnɛi
a zi̋kɛna gbɛ̃ɔn plaɔ si̋si ń sosa luayãmana pɔ́ nawao. 8 Kɛ́ a dàu
a si̋unɛ́ píi, ɔ̃ à ń zi̋ Zope.

9 Kɛ́ a gu dɔ̀, ɔ̃ aa dàzɛu, aa kà kãi ń wɛ̃́lɛpio. Gɔɔ bee Piɛɛ dɛ̀dɛ
kpɛ́ musu i̋atɛ̃ minanguo wabikɛi. 10 Nɔana lɛ́ aà dɛ, a ye pɔble,
ɔ̃ gɔɔ pɔ́ wàlɛ blɛkɛ, à wɛ́pungu'è. 11 A luabɛ è wɛ̃a, pɔe lɛ́ pila
lán zwȁa zɔ̃ɔwa. Wà ba dɔ̀dɔ a swã́ mɛ̀n síiɔ̃ɔwa píi, wàlɛ gbaɛ
zi̋lɛ. 12 Nɔ̀bɔɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń bãɔ píi ká a guu. 13 Ɔ wa òɛ̀:

Piɛɛ, fɛlɛ dɛ ǹ só. [14] Ɔ Piɛɛ mɛ̀: Bauo Dii, mi tɛ̃e ge pɔ́ gbãlɛa ble
ziio. [15] Ɔ à lɔɔpi mà a gɛ̃n plaade wà mɛ̀: Pɔ́ pɔ́ Lua gbãbɔ̀ɛ̀, ńsu
ǹ a tɛ̃boo. [16] A kɛ̀ màa gɛ̃n àaɔ̃, ɔ̃ kã́ndo wà pɔ́pi gà wà tàò luabɛ.
[17] Piɛɛ lɛ́ bílikɛ wɛ́pungu pɔ́ a è yã́wa, ɔ̃ Kɔɔnɛi zi̋na pɔ́ aa
Simɔɔ bɛ gbɛ̀aɔ kà gɔ̃̀ɔ, aa zɛa bɔlɛu. [18] Aa lɛzù aa gbɛ̀a tó weki̋i
Simɔɔ pɔ́ wi̋ mɛ Piɛɛ pi̋lau. [19] E tia Piɛɛ lɛ́ làasookɛ wɛ́pungu pɔ́ á
èwa, ɔ̃ Lua Nisi̋na ò̀ɛ̀: Gbɛ̃ɔn àaɔ̃ɔ lɛ́ n gbɛa. [20] Pila gɛ́ńnɔ seasai,
asa mámɛ ma ń zi̋ma. [21] Ɔ Piɛɛ pi̋la gɛ̀ gbɛ̃́piɔ ki̋i à mɛ̀: Mámɛ
má gbɛ̃́ pɔ́ álɛ gbɛa ũ. Bɔ́yãi a mɔi lai? [22] Aa mɛ̀: Sosaɔ dɔaana
Kɔɔnɛi mɛ́ wá zi̋. Gbɛ̃maaɛ, a Lua vi̋a vi̋. Yudaɔ píi ì aà tɔnasi.
Lua malaikae ò̀ɛ̀ aà n sísi a bɛ, aà n yãma. [23] Ɔ Piɛɛ gɛ̀ńnɔ ua à
ń yàaekɛ̀.
Kɛ́ a gu dɔ̀, à fɛ̀lɛ dàńnɔ zɛ́u. Zope Yesudeeɔ gɛ̀ aà kpái. [24] A
gɔɔ àaɔ̃de aa kà Sezale. Kɔɔnɛi a daɛɔ ń a gbɛ̃na fɛ̀ɛɛɔ kȁaa, àlɛ
ń dã́. [25] Kɛ́ Piɛɛ gɛ̀ ua, ɔ̃ Kɔɔnɛi gɛ̀ dàaàlɛ à kùlɛɛ̀. [26] Ɔ Piɛɛ aà
fɛ̀lɛ à mɛ̀: Fɛlɛ zɛ. Gbɛ̃nazi̋nan ma ũ sɔ̃. [27] Alɛ yã'oaànɔ e aa gɛ̀
gɛ̀ kpɛ́u, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ lè kãaaa we dasidasi. [28] A òńɛ́: A dɔ̃ kɛ́ Yudaɔ
zɛvi̋ aa yãalɛ ń buipãleo ge aa gɛ̃ aà uao. Ama Lua ɔ̀lɔmɛɛ másu
gbɛ̃e gbãsi̋ bo ge mà aà tɛ̃boo. [29] A yã́i tò kɛ́ wà ma sisi, ma mɔ
zi̋ozi̋onakɛsai. Má ye mà yã́ pɔ́ a ma sisiwà ma sa. [30] Ɔ Kɔɔnɛi
mɛ̀: A gɔɔ síiɔ̃n la, kɛ́ málɛ wabikɛ ma bɛ e i̋atɛ̃ gɛ̀ aua pi̋laò
maa'i kɛ́wa. Ɔ kã́ndo ma gbɛ̃e è zɛa ma aɛ pɔ́ tɛkɛa daa [31] à mɛ̀:
Kɔɔnɛi, Lua n wabikɛa si̋, mɛ́ n wɛ̃nadɔ̃anɛ kàaàgu. [32] Gbɛ̃́ɔ zi̋
Zope Simɔɔ pɔ́ wi̋ mɛ Piɛɛ sísii. A pi̋la Simɔɔ báatotona bɛ ísialɛ.
[33] Ɔ ma gbɛ̃́ɔ zi̋ma gɔ̃̀ɔ. Lá n mɔ, à kɛ̀ maa. Tia kɛ́wa, wápii wá
kú la Lua dɔ̃a guu, kɛ́ wà yã́ pɔ́ Dii ònɛ ma yã́i.

Lua Nisi̋na dia buipãleɔnɛ

[34] Piɛɛ yãsɛ̀ à mɛ̀: Má si̋ si̋ana sa kɛ́ Lua lí gbɛ̃e zãboo.* [35] Bui
píi guu gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ vi̋akɛɛ̀ mɛ́ ì yãmaakɛ, ade yã́ mɛ́ ì kaaàgu.
[36] Lua a yã́ dà Isailiɔnɛ, à kɛaanɔ na Yesu Kilisi sabai baokpànɛ́.
Aàpi mɛ́ bui píi Dii ũ. [37] A yã́ pɔ́ kɛ̀ Yude bùsu píi guu dɔ̃, lá à
dàalɛ Galile Zãa kpàwakɛa ń gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛao gbɛa. [38] A dɔ̃ lá
Lua a Nisi̋na pi̋si Yesu Nazalɛtiwa, ɔ̃ a kú ń gbãao, à gɛ̀ wɛ̃́lɛ ń
wɛ̃́lɛo à yãmaakɛ̀nɛ́, à gbɛ̃́ pɔ́ Ibiisi ń gã li̋nɛ́ ń kpɛɔ gbȁgbã, asa
Lua kuaànɔɛ. [39] Wá dɛ yã́ pɔ́ a kɛ̀ Yude bùsuu ń Yelusalɛũo píi
seeladeɔ ũ. Wà aà lòo líwa wa dɛ̀, [40] ɔ̃ Lua aà vù a gɔɔ àaɔ̃de zi̋,
a tò à azi̋a ɔ̀lɔwɛ̃ɛ. [41] I kɛ gbɛ̃́piiɛ no, wá gbɛ̃́ pɔ́ Lua dɔ̀aa wá sɛ́
aà seelade ũɔnɛ. Aà bɔa gau gbɛa wa pɔblèaànɔ, wa imi̋aànɔ.
[42] Ɔ a di̋lɛwɛ̃ɛ wà waasokɛ gbɛ̃́ɔnɛ, wí onɛ́ ámɛ á dɛ gbɛ̃́ pɔ́ Lua

---

* **10:34** Iko 10.17

dı̏lɛ gbɛ̋ bɛ̋ɛɔ ń gyaadeɔ píi yắkpalɛkɛna ũ. 43 Ãnabiɔ píi aà yã'ò
aa mɛ̀, gbɛ̋ pɔ́ aa aà náaikɛ̀ɔ duuna a kɛ̋má aà tɔ́ yắi.

44 Gɔɔ pɔ́ Piɛɛ lɛ́ yắpi onɛ́, Lua Nisi̋na dı̏ gbɛ̋ pɔ́ lɛ́ yắpi maɔnɛ
píi. 45 Yắpi dı̏ Yuda Yesude pɔ́ mɔ̀ ń Piɛɛoɔwa, kɛ́ baa buipãleɔ,
Lua a Nisi̋na pı̏simá gba ũ yắi. 46 Asa aa mà, aalɛ yãebui'o, aalɛ
Lua yãbɔnsaɛkɛaɔ o. Ɔ Piɛɛ mɛ̀: 47 Gbɛ̋piɔ Lua Nisi̋na è láwáwa.
Démɛ a fɔ̃ gínɛ́ aa da'ilɛkɛi? 48 Ɔ a ò wà ń da'ilɛkɛ ń Yesu Kilisi
tɔ́o. Ɔ aa wabikɛ̀wà aà gɔɔplakɛńnɔ.

11

Piɛɛ buipãleɔ yã'oa

1 Zi̋naɔ ń Yesude pɔ́ kú Yudeɔ mà lá buipãleɔ Lua yắ sı̏ sɔ̃. 2 Kɛ́
Piɛɛ sù Yelusalɛũ, an gbɛ̋ pɔ́ zɛ̀ ń tɔ̃zɔ̃yãoɔ aà tàae è 3 aa mɛ̀: N
gɛ̃ gyafɔɔdeɔ bɛ n pɔblèńnɔ. 4 Ɔ Piɛɛ fɛ̀lɛ lɛ́ yắpi bɔɔlɛkɛnɛ́ zɛ́zɛ
à mɛ̀: 5 Má kú Zopeɛ, málɛ wabikɛ, ɔ̃ ma wɛ́pungu'è. Ma pɔe
è lán zwȁa zɔ̃ɔwa, ba dɔdɔa a swắ mɛ̀n síiɔ̃ɔwa. A bò luabɛ,
àlɛ pila ma kı̋i. 6 Ma wɛpɛ̀wà tíũu, ma nɔ̀bɔɔ è a guu, sɛ̏a pɔ́ɔ
ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń bãɔ. 7 Ɔ ma lɔɔ mà, wa òmɛɛ: Piɛɛ, fɛlɛ dɛ
ǹ só. 8 Ɔ ma mɛ̀, bauo Dii, asa tɛ̃ ge pɔ́ gbãlɛa i gɛ̃ ma lɛ́u ziio.
9 Lɔɔpi bɔa luabɛ gɛ̃n plaade wà mɛ̀, pɔ́ pɔ́ Lua gbãbɔ̀ɛ̀, másu mà
a tɛ̃boo. 10 A kɛ̀ màa gɛ̃n àaɔ̃, ɔ̃ wà ɛ̀a gà tàò luabɛ píi. 11 Gɔɔ bee
gɔ̏ɔ gbɛ̃ɔn àaɔ̃ pɔ́ wà ń zı̋a bɔa Sezaleɔ mɔ̀ ua pɔ́ má kúu. 12 Ɔ Lua
Nisi̋na òmɛɛ mà gɛ́ńnɔ seasai. Wá gbɛ̋ gbɛ̃ɔn sooloɛ beeɔ gɛ̀ ma
kpái sɔ̃, ɔ̃ wa gɛ̃ gbɛ̋ pɔ́ gbɛ̋piɔ zı̏a bɛ. 13 Ɔ a òwɛ̃ɛ lá a malaika è,
à bò mɔ̀wa a kpɛ́u, a òɛ à gbɛ̋ zı̏ Zope ma sísii, 14 mà yắ pɔ́ a api
ń a bɛdeɔ píi suaba oɛ. 15 Kɛ́ ma na yã'oawa, Lua Nisi̋na dı̏nɛ́
lá a dı̏wɛ̃ɛ a daalɛgɔɔwa. 16 Ɔ yắ pɔ́ Dii ò dɔ̀magu à mɛ̀, Zãa gbɛ̋ɔ
da'ilɛkɛ̀ ń íoɛ, api sɔ̃ á wá da'ilɛkɛ ń Lua Nisi̋nao.* 17 Lá Lua gba
doũ pɔ́ á dàwɛ̃ɛ gɔɔ pɔ́ wa Dii Yesu Kilisi náaikɛ̀ dànɛ́ lɔ, dén ma
ũ mà fɔ̃ giɛ̀i? 18 Kɛ́ aa yắpi mà, aa nı̏lɛ, ɔ̃ aa Lua tɔbɔ̀ aa mɛ̀: Wá
è Lua buipãleɔ gbà zɛ́ lɔ aa nɔ̀sɛlilɛ, aai wɛ̃ni láasai e.

Antiɔsideɔ zɛa ń Yesuo

19 Wɛ́tɛ̃amɔanɛ́ pɔ́ fɛ̀lɛ Ɛtiɛ̃ɛ gaa guu† mɛ́ tò gbɛ̋ɔ fȁa tà Fenisi
bùsuu ń Sipi bùsuo ń Antiɔsio, aalɛ Lua yã'o Yudaɔnɛ ńtɛ̃ɛ. 20 Ɔ
an gbɛ̃eɔ bò Sipi bùsuu ń Silɛni bùsuo aa gɛ̀ Antiɔsi, ɔ̃ aalɛ yã'o
buipãleɔnɛ sɔ̃, aalɛ Dii Yesu baokpanɛ́. 21 Dii lɛ́ ɔdamá, ɔ̃ gbɛ̋ɔ
yắpi sı̏ dasi aa zɛ̀ ń Diipio.

22 Yelusalɛũ Yesudeɔ swắ kȁ yắpiwa, ɔ̃ aa Baanaba zı̏ Antiɔsi.
23 Kɛ́ à kà we, a è lá Lua gbɛ̃kɛkɛ̀nɛ́, ɔ̃ aà pɔ kɛ̀na. A lɛdàmá ḿpii
aa zɛ ń Diio ń nɔ̀sɛmɛndoo. 24 Baanabaá gbɛ̃maaɛ, Lua Nisi̋na
ń luanaaikɛao pɛ̀ɛwà, ɔ̃ wà kà Dii gbɛ̋ɔ guu dasi. 25 Ɔ Baanaba

---

* **11:16** Luk 3.16, Zi̋n 1.5 † **11:19** Zi̋n 8.1-4

gɛ̀ Taasu Sɔlu wɛɛlɛi. 26 Kɛ́ à aà è, ɔ̃ à sùaànɔ Antiɔsi. Aaĩɔ kãaa
ń Yesudeɔ dasi, aaɔ yãdanɛ́ e wɛ̃̀ bṹu do. Antiɔsi we wà dɔ̀aa
tɔkpàu Yesu ĩwaɔnɛ Kilisideɔ.

27 Gɔɔ bee ãnabiɔ bɔ̀ Yelusalɛũ aa mɔ̀ Antiɔsi. 28 An gbɛ̃́ pɔ́ wĩ
mɛ Agabu fɛ̀lɛ zɛ̀ à dɔ̀aa nɔana zɔ̃ɔ pɔ́ a ka dṹnia guu píi yã'ònɛ́
ń Lua Nisĩna gbãao. Kolodi kpalablea gɔɔ ɔ̃ nɔanapi kà. 29 Ɔ
Yesudeɔ zɛ̀ò wà ń gbɛ̃́ pɔ́ kú Yudeɔ kámasa ká lá baade gbãa
fɔ̃̀, wi kpã́sãnɛ́. 30 Ɔ aa kɛ̀ màa, aa Baanaba ń Sɔluo zĩ̀ò kpái an
gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa.

12

Piɛɛ daakpɛu

1 Gɔɔ bee kí Elodi ɔpɛ̀lɛ Yesudeeɔwa pãsĩpãsĩ. 2 A Zãa vĩ̀i
Zaaki dɛ̀ ń fɛ̃ndao. 3 Kɛ́ a è yã́ bee kà Yudaɔgu, ɔ̃ à ɛ̀a Piɛɛ kṹ̀
lɔ. A bee kɛ̀ Kàaso dikpɛ zĩ́ɛ. 4 Kɛ́ à Piɛɛ kṹ̀ a dàkpɛu, à aà nà
sosaɔnɛ ń ɔzĩ aa aà dɔ̃́a. Sosapiɔ gãli do gbɛ̃ɔn síiɔ̃siiɔ̃ɛ e lɛɛ síiɔ̃.
A dĩ̀lɛ à yã́kpalɛkɛaànɔ bíla wáa Gɛ̃amusu dikpɛ gbɛa. 5 Ɔ wa
Piɛɛ kũa kpɛ́u, Yesudeɔ lɛ́ wabikɛɛ̀ Luawa zɛsai.

6 Gu pɔ́ a dɔ Elodi bɔaànɔ, a gwã́ Piɛɛ lɛ́ i'o sosa gbɛ̃ɔn plaɔ
zãnguo yea ń mɔdaonao mɛ̀n pla, mɛ́ gbɛ̃ɔn plaɔ ku kpɛɛlɛ, aalɛ
kpɛ́pi dɔ̃́a. 7 Kã́ndo gɔ̃̀ɔ Dii malaikae gɛ̃̀ we, ɔ̃ kpɛ́pi pù. A Piɛɛ
lɛ̀ a gbã̀tɛ̃ɛwa à aà vù à mɛ̀: Fɛlɛ kpakpa. Ɔ mɔdaonapiɔ wòlo
aà ɔwa. 8 Ɔ malaikapi ò̀ɛ: N n ula da, ní n kyale kpá. Piɛɛ kɛ̀
màa, ɔ̃ malaikapi mɛ̀: N n ula kãaa ǹ kṹ, ní tɛmazi. 9 Ɔ Piɛɛ bɔ̀
tɛaàzi. I yã́ pɔ́ malaika lɛ́ kɛɛ dɔ̃ sĩana ũo, àlɛ e nana álɛ o. 10 Aa
gɛ̃̀ gudɔ̃ana sɛ̃́iala ń a plaadeo, ɔ̃ aa kà bɔlɛu. Bɔlɛpi gbaá mɔɛ, ɔ̃
à wɛ̃̀nɛ́ ń azĩao, aa bɔ̀lɛ lɛ́ gɛ̃ wɛ̃́lɛu. Kã́ndo gɔ̃̀ɔ ɔ̃ malaikapi Piɛɛ
tò zɛa guu we. 11 Kɛ́ Piɛɛ wɛ́ dɔ̀dɔ à mɛ̀: Má dɔ̃ sã́asã sa kɛ́ Dii a
malaika zĩ̀, à ma bɔ Elodi ɔzĩ ń yã́ pɔ́ Yudaɔ wɛ́ dɔi wà kɛmɛɛo
píi.

12 Kɛ́ aà wɛ́ kɛ̃̀, à gɛ̀ Zãa pɔ́ wĩ mɛ lɔ Maaku da Maliama bɛ.
Wa kãaaa we dasi, wàlɛ wabikɛ. 13 Kɛ́ à bɔlɛ gba lɛ̀, ɔ̃ nɔɛ zĩkɛna
pɔ́ wĩ mɛ Loda gɛ̀ gwai. 14 Kɛ́ à Piɛɛ lɔɔ dɔ̃̀, pɔna guu i zɛ́ wɛ̃o, à
ɛ̀a bàalɛ̀ gɛ ònɛ́ Piɛɛ mɛ́ kú bɔlɛu we. 15 Wa ò̀ɛ: Ĩana kàma yã̀?
Ɔ à zɛ̀ò kɛ́ sĩanaɛ. Ɔ wà mɛ̀: Aà malaikaɛ. 16 Piɛɛ gĩ lɛ́ gbalɛ. Kɛ́
aa wɛ̃̀, aa aà è, ɔ̃ yã́pi dĩmá. 17 A ɔkɛ̀nɛ́ aa nílɛ, ɔ̃ a dàu a sĩunɛ́
lá Dii a bɔ kpɛ́u. Ɔ à mɛ̀: A gɛ o Zaakiɛ ń wá gbɛ̃́ kĩniɔ. Ɔ à bɔ̀ gɛ̀
gupãlei.

18 Kɛ́ gu dɔ̀, kɔ̃ĩ gbãa dà sosaɔ zãnguo, aalɛ kɔ̃ lala aa mɛ̀:
Bɔ́ Piɛɛ kɛ̀ a ũi? 19 Elodi ò wà aà wɛɛlɛ. Kɛ́ wi aà eo, ɔ̃ à yãlàla
gudɔ̃anapiɔwa, ɔ̃ a ò wà ń dɛdɛ.

Elodi gaa

Bee gbɛa Elodi bɔ̀ Yude, à gɛ̀ gɔɔplakɛ̀ Sezale. 20 Aà pɔ pà
Tiideɔ ń Sidɔ̃deɔzi maamaa, ɔ̃ gbɛ̃́ beeɔ lɛdoũkɛ̀ aa mɔ̀ aà gwai
sãnu. Aa gɛ̀ kíapi bɛ ziia Blasitu kĩ́i. Kɛ́ Blasitu ń yã́zɛ è, aa gɛ̀
lɛdoũkɛi ń Elodio, asa an bùsu pɔblea ĩ̀ bɔ aà bùsuuɛ.

21 Kɛ́ gɔɔ pɔ́ wa dĩ̀lɛ kà, Elodi a kible'ulaɔ dà, à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ a gĩ́naa,
ɔ̃ à yã'ò bílaɛ. 22 Bíla wiilɛ̀ à mɛ̀: Luae mɛ́ lɛ́ yã'o, i kɛ gbɛ̃nazĩna
no. 23 Wegɔ̃ɔ Dii malaikae aà lɛ nɛ̀, kɛ́ i zɔ̃ɔkɛ dɔ̃ Luaɛo yã́i, ɔ̃ aà
mɛ kɔ̀ɔkà à gà.

24 Lua yã́ ĩ̀ɔ ligua, ĩ̀ɔ kã́ĩ. 25 Baanaba ń Sɔluo sɔ̃, kɛ́ aa ń
kámasa yã́ kɛ̀kɛ aa làa, aa bɔ̀ Yelusalɛũ aa Zãa pɔ́ wĩ̀ mɛ Maaku
sɛ̀ tàò.

13

Baanaba ń Sɔluo zĩ̀a

1 Ãnabiɔ ń yãdanɛdeɔ ku Antiɔsi Yesudeɔ guu, an tɔ́ɔn kɛ:
Baanaba ń Simɛɔ pɔ́ wĩ̀ mɛ Bánasiao ń Silɛni bùsu gbɛ̃́ Lusiuo
ń Manaɛ pɔ́ nɛblè ń kí Elodio sãnuo ń Sɔluo. 2 Gɔɔ pɔ́ aalɛ Dii
sisi ń lɛyeao, Lua Nisĩ̀na mɛ̀: Ã Baanaba ń Sɔluo dilɛ ńdoa zĩ̀ pɔ́
ma ń sɛ́wà yã́i. 3 Kɛ́ aa lɛyè aa wabikɛ̀, ɔ̃ aa ɔnàmá aa ń gbáɛ,
aa dàzɛu.

4 Kɛ́ Lua Nisĩ̀na Baanaba ń Sɔluo zĩ̀ màa, aa gɛ̀ Sɛlusi. Za
we aa gɛ̃̀ gɔ́'ilɛnau aa gɛ̀ Sipi bùsuu. 5 Kɛ́ aa kà Salami, aa
Lua yã́ waasokɛ̀ Yudaɔ lousisikpɛɔ guu. Zãa Maaku kúńnɔ
dɔnlɛde ũ. 6 Aa ísia gũgũnapi baa vĩ̀ e Pafɔsi, ɔ̃ aa kpàaũ ń Yuda
dabudabukɛna pɔ́ dɛ ãnabi ɛgɛna ũo we. Aà tɔ́n Yesunɛ. 7 Iɔ kú
ń bùsupi gbɛ̃zɔ̃ɔ Sɛɛziu Pɔluo. Gbɛ̃zɔ̃ɔpiá ɔ̃nɔnaɛ, ɔ̃ à Baanaba ń
Sɔluo sĩ̀si, kɛ́ a ye Lua yãma yã́i. 8 Dabudabukɛnapi tɔ́n Ɛlima
ń Gɛlɛki yã́o. Ã íbɛlɛsɛ̀ńnɔ, àlɛ wɛɛlɛ gbɛ̃zɔ̃ɔpi swã́fɛ̃, kɛ́ asu
Yesu náaikɛo. 9 Ɔ Sɔlu pɔ́ wĩ̀ mɛ Pɔlu sɔ̃, Lua Nisĩ̀na dɛ̀dɛwà, ɔ̃
à wɛpɛ̀wà à mɛ̀: 10 Ibiisi nɛ́ɔ do! Maa píi ibɛɛ! Gbɛ̃nazĩn vãi
píi paɛmade! Wɛzɛ̃n pãsĩ̀! Nyɔ̃ Dii zɛ́ súsu kpaanlaboa too
lé? 11 Tiasa Dii a ɔkulɛma, ní vĩ̀akũ. Nyɔ̃ gɔɔplakɛ ńyɔ̃ ĩ̀atɛ̃ eo.
Wegɔ̃ɔ Ɛlima wɛ́ gɔ̃̀ dã̀adãa, gusia kùlɛwà. Ɔ àlɛ ɔmalɛmalɛ, àlɛ
gbɛ̃́ wɛɛlɛ aà a ɔ kṹ. 12 Kɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔpi yã́ pɔ́ kɛ̀pi è, à Dii náaikɛ̀, asa
aà yã́ pɔ́ wa dàɛ̀ aà kṹ̀ gbãaɛ.

Kua Antiɔsi pɔ́ kú Pisidi bùsuu

13 Ɔ Pɔlu gɛ̃̀ gɔ́'ilɛnau ń a gbɛ̃́ɔ, aa bɔ̀ Pafɔsi aa gɛ̀ Pɛɛga,
Pãmfili bùsuu. We Zãa Maaku ń tóu, à ɛ̀a tà Yelusalɛũ. 14 Bɔa
Pɛɛga aa gɛ̀ Antiɔsi pɔ́ kú Pisidi bùsuu. Kã́mabogɔɔzĩ̀ aa gɛ̀ zɔ̃̀lɛ
lousisikpɛu. 15 Mɔizi ikoyã ń ãnabiɔ láɔ kyokɛa gbɛa lousisikpɛ
gbɛ̃zɔ̃ɔɔ gbɛ̃́ zĩ̀ wà onɛ́, tó aa kã́ĩa yãe vĩ aa o bílaɛ, aa o. 16 Ɔ

Pɔlu fɛ̀lɛ ɔkɛ̀nɛ́ à mɛ̀: Isailiɔ ń buipãle lousisinaɔ à ma yãma.
17 Isailiɔ Lua wá deziɔ sɛ̀, ɔ̃ à ń bui kɔ̃̀ an kua Egipi bùsuu.
Ɔ à ń bɔ́lɛ we ń a gbãa zɔ̃ɔo.* 18 A ń gwá guwaiwaiu wɛ̃̀ bla
taawa.† 19 A gbãamɔ̀ Kanaa bùsu bui mɛ̀n soplaɔnɛ, ɔ̃ à ń
bùsupi kpàmá.‡ 20 Apii kà wɛ̃̀ ɔ̀aa pla ń blakwio taawa. Bee
gbɛa à dɔaanaɔ dĩ̀lɛnɛ́ e à gɛ̀ pɛ̀ò ãnabi Samuɛliwa.§ 21 Kɛ́ aa
kía gbɛ̀a, ɔ̃ Lua Kisi nɛ́ Saulu, Bɛ̃yãmɛɛ bui dĩ̀lɛnɛ́.* A kpalablè
wɛ̃̀ bla, 22 ɔ̃ Lua aà bɔ̀ kpalau, à Davidi kpà aà gbɛu. Lua Davidi
yã'ò à mɛ̀, á è Yɛse nɛ́ Davidi làasoo doũanɔ, a a pɔeã píi kɛɛ.†
23 Aà bui guu à Yesu bɔ̀u Isailiɔnɛ Suabana ũ, lá à a lɛgbɛ̃̀wa.
24 E Yesupi àɔ gɛ́ mɔ́i Zãa dɔ̀aa waasokɛ̀ Isailiɔnɛ píi, a ònɛ́ aa
nɔ̀sɛlilɛ aa da'ilɛkɛ.‡ 25 Kɛ́ Zãa zĩ ye láai à mɛ̀: Dé álɛ e má dɛ a
ũi? Gbɛ̃́ pɔ́ á wɛ́ dɔin ma ũo. A ma! Alɛ mɔ́ ma gbɛa, mi ka mà
aà sabala bɔbɔɛ̀o.§

26 Ma gbɛ̃́ɔ, Ablahaũ buiɔ ń buipãle lousisinaɔ, wámɛ Lua
suabayãɛ bee kpɑ̃̀sãwɛ̃ɛ. 27 Yelusalɛũdeɔ ń ń gbãadeɔ aai Yesu
dɔ̃o, aai ãnabiɔ lá pɔ́ wĩ̀ɔ a kyokɛ kɑ̃́mabogɔɔzĩ píi zɛ́ dɔ̃o, ɔ̃ aa
ãnabipiɔ yɑ̃́ pàpa, aa yãdàaàla. 28 Aai yãe ewà à kà wà aà dɛo,
ɔ̃ aa gbɛ̀a Pilatiwa wà aà dɛ.* 29 Kɛ́ aa yɑ̃́ pɔ́ wa kɛ̃̀ aà yɑ̃́ musu
kɛ̀ píi, wà aà bùa líwa wà aà dà mia'ɛu.† 30 Lua aà bɔ̀ gau. 31 A
gɔɔ dasi kɛ́ à bɔ̀ mɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ̀ Galile aa gɛ̀aànɔ Yelusalɛũɔwa.‡
Aamɛ aà seeladeɔ ũ gbɛ̃́ɔnɛ. 32 Wápiɔ sɔ̃, ɔ̃ wa mɔ aà baokpaiɛ́.
Lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀ wá deziɔnɛ, 33 a kɛ̀ wá gbɛ̃́ pɔ́ wá dɛ an buiɔ ũɔnɛ,
à Yesu vù lá wa ò Soũ plaade guuwa. Lua mɛ̀:
Ma nɛ́n n ũ,
n Maen ma ũ gbã.§
34 Lá a yaikɛo, mɛ́ Lua a aà bɔ gau, a yɑ̃́ ɔ̃ Luapi ò yãa à mɛ̀:
Má báaa seasai pɔ́ ma a lɛgbɛ̃̀ Davidiɛ daágu.*
35 Ɔ wa ò guei lɔ:
Ŋyɔ̃ wei n gbɛ̃́ pɔ́ a kua adoa yaikɛo.†
36 Davidipi sɔ̃ à Lua pɔeã kɛ̀ a gɔɔ. Kɛ́ à gà, wà aà mia kpàkɔ̃i ń
a deziɔ, ɔ̃ à yaikɛ̀. 37 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà vùpi sɔ̃ i yaikɛo. 38 Ma gbɛ̃́ɔ,
àɔ dɔ̃ kɛ́ duunakɛ̃ama waaso pɔ́ wálɛ kɛɛ́ kú aà kɩ̃́iɛ. 39 Mɔizi
ikoyã lí fɔ̃ tò yɑ̃́ bɔńnɔ nao, ãma gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Yesu náaikɛɔ, yɑ̃́pii
i bɔńnɔ na. 40 A laaika kɛ́ yɑ̃́ pɔ́ ãnabiɔ ò su á leo 41 aa mɛ̀:
A ma, á gbɛ̃́ awiambɔnaɔ,
à gilikɛ, í sãalɛ,

* 13:17 Bɔa 1.7, 12.51 † 13:18 Nao 14.34 ‡ 13:19 Iko 7.1, Yoz 14.1 § 13:20 1Sam 3.20-21, 10.21-24 * 13:21 1Sam 8.5 † 13:22 1Sam 13.14, 16.12-13 ‡ 13:24 Luk 3.3 § 13:25 Zãa 1.20, Mat 3.11 * 13:28 Luk 23.1-23 † 13:29 Luk 23.50-56 ‡ 13:31 Zĩn 1.3 § 13:33 Soũ 2.7 * 13:34 Isa 55.3 † 13:35 Soũ 16.10

asa má yãe kɛ á gɔɔ,
baa tó wa dàu lɛ́ siuɛ́, á sio.‡
42 Kɛ́ Pɔlu ń Baanabao lɛ́ bɔlɛ lousisikpɛu, wà wabikɛ̀má aa
ɛa mɔ yã́pi onɛ́ kã́mabogɔɔ sĩa lɔ. 43 Kɛ́ wàlɛ fãaa Yudaɔ ń gbɛ̃́
pɔ́ ĩ lousisińnɔɔ bɔ̀ tɛ Pɔlu ń Baanabaozi dasi. Aa yã'ònɛ́, aalɛ
lɛdamá aaɔ gɛ́ aɛ ń gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀ńnɔo.
44 Kã́mabogɔɔ sĩa wɛ̃́lɛdeɔ kã̀aa píi Dii yãmaa yã́i. 45 Kɛ́ Yudaɔ
bílapi è, à kɛ̀nɛ́ ĩ́i maamaa, ɔ̃ aalɛ Pɔlu yã́ bɛ̃̀ɛbo, aalɛ aà sɔ̃sɔ̃. 46 Ɔ
Pɔlu ń Baanabao yã'ònɛ́ vĩasai aa mɛ̀: Ámɛ à kũ̀ wà Lua yã'oɛ́
gĩa. Lá a gi, álɛ e i ka à wɛ̃ni láasai eo, wá ɛa aɛdɔ buipãleɔwaɛ
sa. 47 Asa Dii yã́ɛ bee dĩlɛwɛ̃ɛɛ à mɛ̀:
Ma n dilɛ gupua ũ buipãleɔnɛ,
kɛ́ ǹ gɛ́ ń suabayão e tɔɔlɛ lɛ́wa.§
48 Kɛ́ buipãleɔ yã́pi mà, an pɔ kɛ̀na, aa Dii yã́ sĩ sĩana ũ, ɔ̃ gbɛ̃́
pɔ́ Lua ń dílɛ wɛ̃ni láasai pɔ́ ũɔ Yesu náaikɛ̀.
49 Ɔ Dii yã́ lĩ bùsupia píi. 50 Yudaɔ ɔzɔ̃̀ buipãle nɔɛ lousisin
gbiaɔ ń wɛ̃́lɛ gbãadeɔzi, ɔ̃ aa ĩadà Pɔlu ń Baanabaowa, aa ń yá ń
bùsuu. 51 Aa kɔɔlɛ̀má ń tàae seela ũ,* ɔ̃ aa gɛ̀ Ikɔniu. 52 Yesudeɔ
sɔ̃, pɔna ń Lua Nisĩnao pɛ̀ɛmá.

14

Pɔlu ń Baanabao kua Ikɔniu ń Lisitao

1 Aa kɛ̀ Ikɔniu lá aaĩ kɛwa, aa gɛ̃̀ Yudaɔ lousisikpɛu aa yã'ò e
Yudaɔ ń buipãleɔ Dii náaikɛ̀ dasidasi. 2 Ɔ Yuda pɔ́ aa gĩ yã́pi
síiɔ buipãleɔ swãfɛ̃̀ Yesudeɔnɛ, aa ĩ́isɛ̀ńnɔ. 3 N beeo Pɔlu ń
Baanabao gɔɔplakɛ̀ we, aa yã'ò vĩasai daa Dii gã̀u, ɔ̃ Dii ń gbá
zɛ́ an yãbɔnsaɛkɛaɔ ń ń dabudabukɛaɔ a gbɛ̃kɛ yã́ pɔ́ aalɛ onɛ́
sĩanapĩliwànɛ́. 4 Ɔ wɛ̃́lɛdeɔ kɔ̃kpaalɛ̀, gbɛ̃ɛɔ zɛ̀ ń Yudaɔ, gbɛ̃ɛɔ ń
zĩnaɔ. 5 Ɔ Yudaɔ ń buipãleɔ ń ń gbãadeɔ zɛ̀ò wà ĩadamá wà ń
pápa ń gbɛo. 6 Kɛ́ Pɔlu ń Baanabao ń yã́ dɔ̃̀, ɔ̃ aa bàasi tà Likaoni
bùsu wɛ̃́lɛɔu, Lisita ń Dɛɛbɛo ń a zɔ̃ɛwiaɔ. 7 Ɔ aa gĩ lɛ́ baonapi
kpánɛ́ we.
8 Gɔ̃ɛe ku Lisita, aà gbáɔ imia. Zaa wà aà ĩ, a dɛ ɛɛ ũɛ, i táa'oo.
9 Álɛ swã́kpa Pɔlu yã́i, ɔ̃ Pɔlu wɛpɛ̀wà soee, a è aà Yesu náaikɛa
kà à aà gbã́gbã, 10 ɔ̃ a òɛ̀ ń lɔɔ gbãao: Fɛlɛ zɛ n gbáwa. Ɔ à
vĩ zɛ̀, à bɔ̀ ń táo. 11 Kɛ́ bíla è lá Pɔlu kɛ̀, ɔ̃ aa kã̀aa wiiwa ń
Likaoni yã́o aa mɛ̀: Tã́aɔ lĩ gbɛ̃nazĩnaɔ ũ aa pĩlawá. 12 Aa tɔkpà
Baanabaɛ Zupitɛɛ, Pɔlu sɔ̃ Mɛɛkiu,* kɛ́ ɔ̃mɛ ĩ dɔaa ń yã'oao yã́i.
13 Zupitɛɛpi kpɛ́ kú wɛ̃́nkpɛ, ɔ̃ aà gbàgbana mɔ̀ ń zuswana pɔ́
à lávu zãblɛ̀máɔ wɛ̃́lɛ bĩ́ibɔlɛu. A ye dasi sa'o zĩnaɔwa. 14 Kɛ́

‡ **13:41** Abk 1.5 § **13:47** Isa 49.6 * **13:51** Luk 9.5, 10.11 * **14:12** An tã́aɔ
tɔ́ɔn we.

Baanaba ń Pɔluo yã́pi mà, aa ń ulaɔ ga kɛ̃̀kɛ̃, ɔ̃ aa sĩ̀ dasi guu ń
wiio 15 aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, bɔ́yãi álɛ kɛ beewai? Gbɛ̃nazĩ̀naɔn wá ũ sɔ̃
lááwa. Baona wálɛ kpáɛ́, kɛ́ à kpɛ lí pɔ́ gianaɛ beeɔnɛ, ì zɛ ń Lua
bɛ̃́ɛo. Ɔmɛ musu kɛ̀ ń tɔɔlɛo ń ísiao ń pɔ́ pɔ́ kúuɔ píi.† 16 A bui
píi tò yãa, aa ńzĩ̀a zɛ́ sɛ̀. 17 N beeo à azĩ̀a ɔ̀lɔnɛ́ maakɛa guu. I to
lou maɛ́ à pɔkɛkɛ a gɔɔwa. I á gba blɛ àɔ ku pɔna guu. 18 Baa ń
yã́ bee oao, dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo ɔ̃ aa gĩ̀ gbɛ̃́ɔnɛ aa sa'omá.

19 Ɔ Yudaɔ bɔ̀ Antiɔsi ń Ikɔniuo aa mɔ̀ wà bíla swãfɛ̃̀. Ɔ aa Pɔlu
pàpa ń gbɛo aa aà gàlɛ bɔ̀ɔ̀ wɛ̃́nkpɛ, aalɛ e à gàɛ. 20 Kɛ́ Yesudeɔ
kã̀aaaàzi, ɔ̃ à fɛ̀lɛ gɛ̃̀ wɛ̃́lɛ guu. Kɛ́ a gu dɔ̀, aàpi ń Baanabao aa
gɛ̀ Dɛɛbɛ.

Zĩ̀naɔ taa Antiɔsi

21 Kɛ́ aa baonakpànɛ́ wɛ̃́lɛpi guu, aa gbɛ̃́ɔ è dasi. Ɔ aa ɛ̀a
gɛ̀ Lisita ń Ikɔniuo ń Antiɔsio, 22 aalɛ Yesudeɔ gba gbãa, aalɛ
lɛdamá aa wɛtã Yesu náaikɛawa aa mɛ̀: Sema wà taasikɛ
maamaa, wí gbasa gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ̀i guu. 23 Aa gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
dĩ̀lɛnɛ́ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo, ɔ̃ aa wabikɛ̀nɛ́ ń lɛyeo, aa ń ná Dii pɔ́ aa aà
náaikɛ̀ɛ ɔzĩ̀.

24 Kɛ́ aa pã̀ Pisidi bùsua, aa kà Pãmfili bùsuu. 25 Aa Lua yã'ò
Pɛɛga, ɔ̃ aa gɛ̀ Atali. 26 We aa gɛ̃̀ gɔ́'ilɛnau aa tà Antiɔsi, gu pɔ́
wà ń náu Luaɛ a ɔzĩ̀ yãa aà gbɛ̃kɛkɛnɛ́ zĩ̀ pɔ́ aa kɛ̀ aa làa tia yã́
musu. 27 Kɛ́ aa kà, aa Yesudeɔ kã̀aa aa yã́ pɔ́ Lua kɛ̀nɛ́ ònɛ́ píi,
lá à buipãleɔ gbà zɛ́ aa a náaikɛ̀. 28 Ɔ aa gɔɔplakɛ̀ńnɔ we.

15

Lɛkpaaĩ̀a Yelusalɛũ

1 Gbɛ̃eɔ bɔ̀ Yude aa mɔ̀ Antiɔsi, ɔ̃ aa yãdà Yesudeɔnɛ aa mɛ̀: Tó
i tɔ̃zɔ̃ lá Mɔizi dĩ̀lɛwao,* á zia'eo. 2 Pɔlu ń Baanabao zɔadɔ̀má
aa lɛkpaakɛ̀ńnɔ maamaa yã́pi musu. Ɔ Yesudeɔ zɛ̀ò Pɔlu ń
Baanabao ń ń gbɛ̃eɔ gɛ́ Yelusalɛũ yã́pi gɔ̃́gɔ̃i ń zĩ̀naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ.
3 Aa gɛ̀ zɛ̀nɛ́, ɔ̃ aa pã̀ Fenisi ń Samalio bùsuɔla. Aa buipãleɔ
nɔ̀sɛlilɛa yã́ dàu a sĩ̀u ń gbɛ̃́ɔnɛ we, ɔ̃ an pɔ kɛ̀na zɔ̃ɔ. 4 Kɛ́ aa
kà Yelusalɛũ, Yesudeɔ ń zĩ̀naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ gbãakpàńzi, ɔ̃ aa yã́
pɔ́ Lua kɛ̀nɛ́ píi baokpànɛ́. 5 Ɔ Falisi Yesudeeɔ fɛ̀lɛ mɛ̀: Sema
buipãleɔ tɔ̃zɔ̃, wi onɛ́ aaɔ Mɔizi ikoyã kũa. 6 Ɔ zĩ̀naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ
kɔ̃ kã̀aa, aalɛ yã́pi gwa. 7 Kɛ́ lɛkpaaĩ̀a gbã̀akũ̀, Piɛɛ fɛ̀lɛ zɛ̀ a ònɛ́:
Ma gbɛ̃́ɔ, á dɔ̃ kɛ́ Lua ma dilɛ á guu à gɛ̃̀gɛ̃, kɛ́ buipãleɔ Yesu bao
ma ma lɛ́u, aai aà náaikɛ. 8 Lua dee gbɛ̃́pii nɔ̀sɛ dɔ̃, ɔ̃ à ń gbá a
Nisĩ̀na a siańnɔ seela ũ,† lá à wá gbáwa. 9 Lua i ń dilɛ dodoa ń
wápiɔo. A ń nɔ̀sɛ pĩ̀pinɛ́, kɛ́ aa Yesu náaikɛ̀ yã́i. 10 Bɔ́yãi álɛ Lua

† **14:15** Bɔa 20.11, Soũ 146.6 * **15:1** Lev 12.3 † **15:8** Zĩn 11.15-18

wɛi tiai? Aso pɔ́ wá deziɔ fùa sɛ́i ń wápiɔ ɔ̃ á ye dinɛ́a? 11 Màa
no! Wá a náai vi̋ kɛ́ wá bɔ Dii Yesu gbɛ̃kɛ yã́iɛ, lá ampiɔwa sɔ̃.

12 Gbɛ̃́ɔ kɛ̀ kílikili píi, ɔ̃ aa swãkpà Baanaba ń Pɔluozi, aalɛ
seelaɔ ń dabudabu pɔ́ Lua kɛ̀nɛ́ buipãleɔ guuɔ o. 13 Kɛ́ aa yã'ò
aa làa, Zaaki fɛ̀lɛ yãsɛ̀ à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ, à ma yãma. 14 Simɔɔ ò lá
Lua dɔ̀aa buipãleɔ wɛgwà, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ sɛ̀ ń guu a pɔ́ ũ. 15 Ãnabiɔ
yã́ɔ kɔ̃sɛ̀ ń beeo, asa aa mɛ̀:
16 Bee gbɛa má ɛa mɔ Davidi bɛzi̋ bo,
mí a gufooɔ kɛkɛ tata lɔ,
17 kɛ́ buipãleɔ ma ki̋i wɛɛlɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ ma ń sisi ma ń sɛ́piɔ píi.
18 Dii pɔ́ lɛ́ yã́pi kɛ mɛ́ ò,
a tò wa yã́pi dɔ̃ za káau.‡
19 Ayãmɛto má è a maa wà yã́ zi̋'ũ dilɛ buipãle pɔ́ aa zɛ̀ ń
Luaoɔnɛo. 20 Wà lákɛ̃nɛ́ aa mikɛ̃ pɔ́ pɔ́ gbãlɛ̀ tã́a ki̋iwa ń
gbãsi̋kɛao ń nɔ̀ɔ kòlokpasaio ń kpàao.§ 21 Asa à gɛ̃̀gɛ̃ wi̋ɔ Mɔizi
lá kyokɛ lousisikpɛɔ guu kã́mabogɔɔzi̋ píi, wi̋ɔ aà yã́ waasokɛ
wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo.

Zi̋naɔ gbɛ̃́ɔ zi̋a buipãle Yesudeɔwa

22 Ɔ zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń Yesudeɔ píi zɛ̀ò wà gbɛ̃́ɔ sɛ́ ń guu, wà ń
zi̋ Antiɔsi ń Pɔluo ń Baanabao. Ɔ aa ń dɔaanaeɔ sɛ̀, Yuda pɔ́ wi̋
mɛɛ̀ Baasaba ń Silivɛ̃ɛo. 23 Wà taala di̋nɛ́, yã́ pɔ́ wa kɛ̀ a guu mɛ̀:
Wá zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ wa fɔkpà wá gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ buipãleɔ ũ Antiɔsi
ń Sili bùsuo ń Silisi bùsuoɔwa. 24 Wá mà wá gbɛ̃eɔ gɛ̀ á ki̋i aa
á nɔ̀sɛ ɔ̃̀ɔkpàɛ́, aa á dá bíliu ń yã'oa guu. Wá lɛ́ kú a guuo, 25 ɔ̃
wa lɛdoũkɛ̀ wa zɛò kɛ́ wà gbɛ̃́ɔ sɛ wà ń zi̋wá ń wá gbɛ̃́ yenzideɔ
Baanaba ń Pɔlu 26 pɔ́ aa gi̋ ń wɛ̃nii wá Dii Yesu Kilisi tɔbɔa yã́io.
27 Ayãmɛto wálɛ Yuda ń Silivɛ̃ɛo zi̋wá, aa yã́ pɔ́ wá kɛ̀ láu oɛ́ ń
lɛ́o. 28 Asa Lua Nisi̋na ń wápiɔ wa zɛò wà asoe diɛ́o, sema a pɔ́
zɛvi̋ɛ beeɔ. 29 A mikɛ̃ nɔ̀ɔ pɔ́ wà sa'òò tã́awa soawa ń kpàao ń
nɔ̀ɔ kòlokpasaio ń gbãsi̋kɛao. A maa à mikɛ̃ beeɔwa. Wà kɔ̃'e
aafia!

30 Ɔ wà ń gbáɛ, aa gɛ̀ Antiɔsi. Aa Yesudeɔ kã̀aa píi, ɔ̃ aa
lápi kpàmá. 31 Kɛ́ aa a kyokɛ̀, ɔ̃ an pɔ kɛ̀na maamaa ń nɔ̀sɛ
níniyãpio. 32 Yuda ń Silivɛ̃ɛoá ãnabiɔnɛ, ɔ̃ aa lɛdà ń gbɛ̃́piɔwa
maamaa, aa ń gbá gbãa. 33 Kɛ́ aa gɔɔplakɛ̀ we, Yesudeɔ lɛzàmá,
ɔ̃ aa tà ń zi̋naɔ ki̋i aafia. 34-35 Pɔlu ń Baanabao gɔ̃̀ Antiɔsi. N gbɛ̃́
dasi pãleɔ aa Dii yãdànɛ́ aa baonakpànɛ́.

Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa gɛ̃n plaade

‡ **15:18** Amɔ 9.11-12 § **15:20** Bɔa 34.15-17, Lev 18.6-23, 17.10-16

[36] Gɔɔpla gbɛa Pɔlu ò Baanabaɛ: Wà ɛa gɛ́ Yesudeɔ gwai wɛ̃́lɛ
pɔ́ wa Dii yã́ waasokèu yãaɔ guu, wíɔ dɔ̃ lá aa dɛ. [37] Baanaba
ye Zãa Maaku sɛ aà gɛ́ńnɔ, [38] ɔ̃ Pɔlu lɛ́ e a maa wà gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̀má
Pãmfili, i tɛ́ńzi ń zi̋ guuo sɛ lɔo.* [39] Aai makɔ̃ɛo, ɔ̃ aa kɛ̀kɔ̃wa.
Baanaba Maaku sɛ̀ aa gɛ̃̀ gó'ilɛnau aa gɛ̀ Sipi. [40] Ɔ Pɔlu Silivɛ̃ɛ
sɛ̀. Yesudeɔ ń ná Diiɛ a ɔzi̋ aà gbɛ̃kɛkɛnɛ́, ɔ̃ aa dàzɛu. [41] Aa pã̀
Sili ń Silisiola, aa Yesudeɔ gbà gbãa.

16

Timɔtee gɛa ń Pɔluo ń Silivɛ̃ɛo

[1] Pɔlu kà Dɛɛbɛ ń Lisitao. Weki̋i Yesudee ku wi̋ mɛɛ̀ Timɔtee.
Aà daá Yuda Yesudeɛ, mɛ́ aà maeá Gɛlɛkiɛ. [2] Yesude pɔ́ aa ku
Lisita ń Ikɔniuoɔ aà tɔnasi̋. [3] Pɔlu ye aà gɛanɔ, ɔ̃ à tɔ̃zɔ̃̀ɛ̀ Yuda
pɔ́ kú wɛ̃́lɛpiɔ guuɔ yã́i, asa ampii aa dɔ̃ kɛ́ aà maeá Gɛlɛkiɛ.
[4] Wɛ̃́lɛ pɔ́ aa gɛ̀u píi, aa yã́ pɔ́ zi̋naɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ di̋lɛ Yelusalɛũ ò
Yesudeɔnɛ aaɔ kũa. [5] Ɔ aalɛ gbãakũ ń Yesu náaikɛa guu, aalɛ
dasikũ lá gu lɛ́ dɔ.

Pɔlu gɛa Masedoni bűsuu

[6] Lua Nisi̋na gi̋nɛ́ aa gɛ́ Lua yã'oi Azi bűsuu, ɔ̃ aa pã̀ Filizi
ń Galatio bűsuɔla. [7] Kɛ́ aa kà Misi bűsu zɔ̃lɛu, aa yɔ̃̀wà wà gɛ̃
Bitini bűsuu, ɔ̃ Yesu Nisi̋na i weinɛ́o. [8] Kɛ́ aa Misi bűsu baa vi̋,
ɔ̃ aa kà Toloasi. [9] Gwãasi̋na Pɔlu Masedoni bűsu gbɛ̃e è zɛaala
iu, àlɛ awakpaɛ̀ à mɛ̀: Buawá Masedoni, dɔwálɛ. [10] Kɛ́ a è iu
màa, ɔ̃ wa Masedoni sɔukɛ̀ gɔ̃̀ɔ, asa wá dɔ̃̀ sa, kɛ́ Lua mɛ́ lɛ́ wá
sisi wà gɛ baonakpanɛ́.

[11] Ɔ wa gɛ̃ gó'ilɛnau Toloasi, wa mipɛ̀ Samɔtasiwa. Kɛ́ a gu dɔ̀
wa ka Nɛapɔli. [12] Bɔa we wa gɛ Filipi, Masedoni bűsu saalopi
mɛɛwia pɔ́ Lomadeɔ vi̋, ɔ̃ wa gɔɔplakɛ̀ wɛ̃́lɛpiu. [13] Kã́mabogɔɔzi̋
wa bɔ wɛ̃́nkpɛ, wa gɛ swa saɛ, gu pɔ́ wálɛ e wi̋ lousisiu. Ɔ wa
zɔ̃lɛ wa yã'ò nɔɛ pɔ́ kãaaa weɔnɛ. [14] Nɔɛe ku we, wi̋ mɛɛ̀ Lidia.
Tiatii gbɛ̃́ zwã̀a tɛ̃a yi̋anaɛ, mɛ́ lousisinaɛ. Alɛ yã́ pɔ́ Pɔlu lɛ́ o ma,
ɔ̃ Dii aà sɔ̃ wɛ̃̀ɛ̀, à yã́pi si̋. [15] A da'ilɛkɛ̀ ń a bɛdeɔ, ɔ̃ à wabikɛ̀wá à
mɛ̀: Tó a ma Dii náaikɛa si̋ɛ, à mɔ pila ma bɛ. Ɔ wa aà yã́zɛ èɛ.

Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo daakpɛu Filipi

[16] Zi̋ewa kɛ́ wálɛ gɛ́ wabikɛki̋i, wa kpaaũ ń zɔnɔɛ pɔ́ tã́a mlɛ̃
vi̋o. Aà diiɔ i̋ ɔ̃a e maamaa aà àsi'oanɛ́ yã́ musu. [17] Ɔ à bɔ̀
tɛ́wázi, wápiɔ ń Pɔluo, àlɛ wiilɛ à mɛ̀: Gbɛ̃́ beeɔá Lua Musude
zɔ̀blenaɔnɛ, aalɛ suabazɛ kpàwakɛɛ́. [18] Iɔ kɛ màa lá gu lɛ́ dɔ,
ɔ̃ yã́pi Pɔlu wã̀. A li̋li ò tã́apiɛ: Má ònɛ ń Yesu Kilisi tɔ́o, go
nɔɛpiwa. Ɔ à gòwà gɔ̃̀ɔ.

---

* **15:38** Zi̋n 13.13

19 Kɛ́ aà diiɔ è ài'ea aà yã́ musu tãmaa ń nɛ́, ɔ̃ aa Pɔlu ń
Silivɛ̃ɛo kũ̀ aa ń gálɛ gɛ̀ńnɔ gbãadeɔ kı̃́i gãaɛ. 20 Aa gɛ̀ńnɔ
yã́kpalɛkɛnaɔ kı̃́i aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ beeɔá Yudaɔnɛ, mɛ́ aalɛ wá wɛ̃́lɛ
ɔ̃̀ɔkpa. 21 Fɛlɛkaayã pɔ́ wá Lomadeɔ ikoyã gı̃̀ wà si ge wà kɛ ɔ̃
aalɛ danɛ́. 22 Gbɛ̃́ɔ fɛ̀lɛńnɔ dasi, ɔ̃ yã́kpalɛkɛnapiɔ mɛ̀ wà ń ulaɔ
wolomá, wà ń gbɛ̃ ń goo. 23 Kɛ́ wà gbɛ̃a gbãa kɛ̀nɛ́, ɔ̃ wà ń dá
kpɛ́u, wa ò kpɛ́pi dɔ̃̀anaɛ aà ń dɔ̃́a maamaa. 24 Kɛ́ wa òɛ̀ màa, ɔ̃
à ń dá kpɛ́pi guonau, à ń gbáɔ dàliu gíũgiũ.

25 Wɛɛdo taawa Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo lɛ́ wabikɛ Luawa, aalɛ aà
táasilɛ, mɛ́ dakpɛunaɔ lɛ́ swã́kpa ń yã́i. 26 Kã́ndo tɔɔlɛ lùalua
ń gbãao e kpɛ́pi gı̃́ɔ dèe. Wegɔ̃ɔ a gbaɔ wɛ̃̀wɛ̃ píi, ɔ̃ dakpɛunaɔ
mɔdaonaɔ pòlomá píi. 27 Kɛ́ kpɛdɔ̃ana vù, à gbaɔ è wɛ̃wɛ̃a píi,
ɔ̃ à a fɛ̃nda wò, a ye azı̃a dɛ, asa àlɛ e dakpɛunaɔ bàasiɛ. 28 Ɔ
Pɔlu pũ̀na ń lɔɔ gbãao à mɛ̀: Nsu ı̃akpa nzı̃aio. Wá kú la wápii.
29 Kpɛdɔ̃anapi mɛ̀ wà mɔ́ ń filiao, ɔ̃ à sı̃́ńzi ń bao à kùlɛ Pɔlu ń
Silivɛ̃ɛo aɛ, àlɛ kpakpanaga. 30 À bɔ̀ńnɔ bàasi, ɔ̃ à mɛ̀: Maeɔ,
kpelewa má kɛ mà zia'ei? 31 Aa òɛ̀: Dii Yesu náaikɛ, ńyɔ̃ zia e,
mpi ń n bɛdeɔ píi. 32 Ɔ aa Dii yã'òɛ̀ ń a bɛ gbɛ̃́ɔ píi. 33 Wɛɛdo bee,
kpɛdɔ̃anapi ń sɛ́ à gɛ̀ ń gu'ı̃aɔ pı̃̀piné, ɔ̃ à da'ilɛkɛ̀ gɔ̃̀ɔ ń a gbɛ̃́ɔ
ḿpii. 34 Ɔ à gɛ̃̀ńnɔ a bɛ à blɛkɛ̀nɛ́. Aàpi ń a bɛdeɔ an pɔ kɛ̀na
maamaa, kɛ́ aa Lua náaikɛ̀ yã́i.

35 Kɛ́ gu dɔ̀, yã́kpalɛkɛnaɔ dɔaiɔ zı̃̀ aa gɛ o wà gbɛ̃́piɔ gbaɛ.
36 Ɔ kpɛdɔ̃anapi ò Pɔluɛ: Yã́kpalɛkɛnaɔ gbɛ̃́ɔ zı̃̀a mà á gbaɛ. À
bɔlɛ, í á taanankɛ. 37 Ɔ Pɔlu ò dɔaipiɔnɛ: Aa wá gbɛ̃́ bíla wáa
yã́kpalɛkɛawanɔ sai, aa wá dá kpɛ́u, wá gbɛ̃́ pɔ́ Lomadeɔn wá
ũ. Tiasa ɔ̃ aa ye wá bɔlɛ asii guua? Ɔ'o! À kɛ màao. Sema aa
mɔ wá bɔlɛ ńzı̃a. 38 Dɔaipiɔ yã́pi sɛ̀lɛ ò yã́kpalɛkɛnaɔnɛ. Kɛ́ aa
mà Lomadeɔn ń ũ, ɔ̃ vı̃a ń kṹ. 39 Ɔ aa mɔ̀ awakpànɛ́ aa ń bɔ́lɛ
kpɛ́u, ɔ̃ aa wabikɛ̀má aa bɔnɛ́ ń wɛ̃́lɛu. 40 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ kpɛ́u, aa gɛ̀
Lidi bɛ. Aa Yesudeɔ lè we, ɔ̃ aa ń nɔ̀sɛ nı̃̀ninɛ́ aa gɛ̃̀zɛa.

17

Pɔlu kua Tɛsaloni

1 Aa bɔ̀lɛ ń Amfipɔlio ń Apɔlonio, ɔ̃ aa kà Tɛsaloni, gu pɔ́
Yudaɔ lousisikpɛ kúu. 2 Ɔ Pɔlu gɛ̃̀ lousisikpɛu lá ı̃ɔ kɛwa, à
waasokɛ̀nɛ́ yã́ pɔ́ kɛ̃a Luayãtaalau musu kã́mabogɔɔ là àaɔ̃.
3 Àlɛ a bɔɔlɛkɛnɛ́ lá à kũ̀ Mɛsii taasikɛ, i bɔ gau, à mɛ̀: Yesu pɔ́
málɛ aà yã'oɛ́ mɛ́ Mɛsiipi ũ. 4 An gbɛ̃ɛɔ yã́pi zɛ́ è, ɔ̃ aa nà Pɔlu ń
Silivɛ̃ɛowa. Màa Gɛlɛki lousisin dasiɔ nàmá sɔ̃ ń nɔɛ tɔde bílaɔ
lɔ.

5 Ɔ Yudaɔ ı̃́isɛ̀ńnɔ, aa bɛ̀bɛmpãdeɔ kã̀aa aa dasikũ̀, ɔ̃ aa wɛ̃́lɛ
lòo. Aa gɛ̀ lı̃a Zasɔ̃ bɛi, aalɛ Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo wɛɛlɛ ń kũ bɔńnɔ

balu guu. 6 Kɛ́ aai ń eo, aa Zasɔ̃ ń Yesude pãleɔ gàlɛ bɔ̀ńnɔ wɛ̃́lɛ
gbãadeɔ kı̋i, aalɛ wiilɛ: Gbɛ̃́piɔá dṹniadɛnaɔnɛ. Aa mɔ̀ la, 7 ɔ̃
Zasɔ̃ ń dílɛ a bɛ. Gbɛ̃́piɔ lɛ́ pã Sezaa ikoa ḿpii, aai̋ mɛ kía pãle
ku wi̋ mɛ Yesu. 8 Yã́pi zɔ̃̀ bíla ń wɛ̃́lɛ gbãadeɔ pɔwa. 9 Ɔ aa ɔ̃asi̋
Zasɔ̃ ń gbɛ̃́ ki̋niɔwa aa ń gbáɛ.

Pɔlu kua Belee

10 Gwãasi̋na bee gɔ̃̀ɔ Yesudeɔ Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo gbàɛ Belee. Kɛ́
aa kà we, ɔ̃ aa gɛ̃̀ Yudaɔ lousisikpɛu. 11 Gbɛ̃́ beeɔ nɔ̀sɛ maa
dɛ Tɛsalonideɔla, aa Lua yã́ si̋ ɔplapla. Lá gu lɛ́ dɔ aai̋ɔ wɛ́tɛ
Luayãtaalai, kɛ́ aa e dɔ̃ tó Pɔlu yã́piɔ si̋ana vi̋. 12 An gbɛ̃́ pɔ́ Dii
náaikɛɔ dasi ń Gɛlɛki nɔɛ gbiaɔ ń Gɛlɛki gɔ̃ɛɔ dasidasi lɔ. 13 Kɛ́
Tɛsaloni Yudaɔ mà Pɔlu lɛ́ Lua yã́ waasokɛ Belee lɔ, ɔ̃ aa mɔ̀
we, aa yãkele dà aa bíla pɔ fɛ̀lɛ. 14 Ɔ Yesudeɔ Pɔlu gbàɛ gɔ̃̀ɔ ísia
oi, ãma Silivɛ̃ɛ ń Timɔteeo gɔ̃̀ we. 15 Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ zɛi Pɔluɛɔ gɛ̀aànɔ
Atɛni, ɔ̃ aa ɛ̀a tà Silivɛ̃ɛ ń Timɔteeowa ń Pɔlu lɛgbɛo, à mɛ̀ aa mɔ
a le kpakpa.

Pɔlu kua Atɛni

16 Kɛ́ Pɔlu lɛ́ ń dã́ Atɛni, aà kã́ fɛ̀lɛ si̋̀, kɛ́ a è tã́a di wɛ̃́lɛpiu yã́i.
17 Ɔ à waasokɛ̀ Yudaɔnɛ ń buipãle lousisinaɔ lousisikpɛu ń gbɛ̃́
pɔ́ i̋ɔ ń le ɛlɛu lá gu lɛ́ dɔɔ. 18 Pɔlu lɛ́ yãbɔbɔ kɔ̃ lɛ́u ń yãwaaipana
pɔ́ wi̋ mɛnɛ́ Ɛpíkuliɔ ń Sitoisiɔ. Ɔ an gbɛ̃eɔ mɛ̀: Bɔ́ yã́ dàobãnapi
lɛ́ bɔlɛi? Gbɛ̃eɔ mɛ̀: Wálɛ e tã́a dafuɔ yã́ kpàwa àlɛ kɛ. Aa ò
màa kɛ àlɛ Yesu yã́ ń aà bɔa gau yã́o baokpanɛ́ yã́iɛ. 19 Ɔ aa
Pɔlu sɛ̀ gɛ̀ò gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kı̋i Aleopaga aa mɛ̀: Nyɔ̃ yã́ dafu pɔ́ ni danɛ́
owɛ̃ɛo lé? 20 Wa yãbɔnsaɛ màma, wá ye a bɔɔlɛ dɔ̃. 21 Atɛnideɔ
píi ń nibɔ pɔ́ kú weɔ, aaliɔ ye yãpãleio, sema yã́ dafu maa ń a
wàaipaao bàasio.

22 Ɔ Pɔlu fɛ̀lɛ zɛ̀ Aleopagadepiɔ guu à mɛ̀: Atɛnideɔ, má è á
misiilɛa tã́aɔnɛ ãia vi̋ maamaa yã́pii guu. 23 Kɛ́ má bɛ á wɛ̃́lɛu,
málɛ pɔ́ pɔ́ i kúlɛnɛ́ɔ tàasika, ɔ̃ ma sa'oki̋ie è, wà lakɛ̃̀wà wà
mɛ̀: Lua pɔ́ wá dɔ̃o pɔ́. Lua pɔ́ á aà dɔ̃o mɛ́ álɛ misiilɛɛ̀, aà bao
málɛ kpáɛ́. 24 Lua dṹnia kɛ̀ ń pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ píi. A dɛ musu ń
tɔɔlɛo Dii ũ, i̋liɔ ku kpɛ́ pɔ́ gbɛ̃nazi̋naɔ dɔ̀ɛɔ guuo.* 25 Aà bàa kú
ń gbɛ̃nazi̋na dɔnlɛeoo. Aàpi mɛ́ i̋ wɛ̃ni ń nisi̋nao ń pɔ́piio kpa
gbɛ̃́piiwa.† 26 A bui píi bɔ̀ gbɛ̃́ mɛ̀ndo kı̋iɛ, ɔ̃ aa ku dṹnia gola
síiɔ̃ píiu. A dɔ̀aa gɔɔdi̋lɛdilɛ bui píiɛ ń gu pɔ́ aaɔ kuu lɛ́o. 27 A ń
kɛ́ kɛ́ aaɔ a wɛɛlɛ aa ɔmalɛmalɛ e aa gɛ bɔwa. Baa ń beeo a zɛ̃̀
ń wá gbɛ̃eoo. 28 Asa aàpi mɛ́ i̋ to wàɔ wɛ̃ni vi̋, wíɔ ku, wí fɔ̃ wà
wá mɛ sɛ́. Lá á lakɛ̃naeɔ ò aa mɛ̀: Wá dɛ aà buiɔ ũ sɔ̃. 29 Lá Lua
buiɔn wá ũ, wásu wàɔ e a dɛ lán tã́a pɔ́ gbɛ̃nazi̋na kɛ̀ ń vuao ń

* **17:24** 1Kia 8.27 † **17:25** Isa 42.5

ã̋nusuo ń gbɛo à gɔ̃inakɛ̀wà lá a yeiwawao. 30 Lua wɛkpà a vi̋
wá wɛ́siagɔɔ yã̋la, ɔ̃ àlɛ lɛda gbɛ̃́ɔwa gupiiu tia aa nɔ̀sɛlilɛ. 31 Asa
à gɔɔdi̋lɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ á sɛ̀ a yã̋kpalɛkɛ ń dṹniao a zɛ́wa. Lua gbɛ̃́
pɔ́ a sɛ̀pi bɔ̀ gau, kɛ́ gbɛ̃́pii e dɔ̃.

32 Kɛ́ aa bɔa gau yã̋pi mà, an gbɛ̃eɔ aà láanikɛ̀, ãma an gbɛ̃eɔ
mɛ̀: Wá n yã̋pi ma zi̋ewa lɔ. 33 Ɔ Pɔlu bɔ̀ ń kɩ̃́i. 34 Gbɛ̃eɔ nàwà aa
Yesu náaikɛ̀. Aleopaga gbɛ̃zɔ̃ɔ do pɔ́ wi̋ mɛ Denisi kú ń guu ń
nɔɛ pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Damalio ń gbɛ̃eɔ lɔ.

18

Pɔlu gɔɔplakɛa Kɔlɛni

1 Bee gbɛa Pɔlu bɔ̀ Atɛni à gɛ̀ Kɔlɛni. 2 A̋ kpàaũ ń Yudaeo we,
Pɔ̃ntu bùsu gbɛ̃́ pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Akilasi ń a na Pisiio. Aa sù ń Itali
bùsuo dafu, kɛ́ Sezaa Kolodi di̋lɛ Yudaɔnɛ aa bɔlɛ Loma yã̋i.
Pɔlu gɛ̀ ń kɩ̃́i, 3 ɔ̃ à pi̋lamá, àlɛ zi̋kɛńnɔ, kɛ́ ɔzi̋doũkɛnaɔn ń ũ yã̋i.
Asa zwȁakpɛkɛnaɔn ń ũ ḿpii. 4 Kã̋mabogɔɔzi̋ píi i̋ waasokɛ
lousisikpɛu, àlɛ wɛɛlɛ Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ a yã̋zɛ e.

5 Kɛ́ Silivɛ̃ɛ ń Timɔteeo bɔ̀ Masedoni bùsuu aa kà, Pɔlu zɛ̀ ń
waasokɛao, àlɛ o Yudaɔnɛ wásawasa Yesu mɛ́ Mɛsii ũ. 6 Kɛ́
Yudaɔ i̋̃isɛ̀aànɔ aa aà sɔ̃̀sɔ̃, ɔ̃ à a pɔkasaɔ kpɔ̀ɛńla à mɛ̀: Yã̋
pɔ́ á kɛ̀ wí á musu, ma yã̋n lɔo. Za tia má gɛ́ buipãleɔ kɩ̃́iɛ.
7 Bɔa we à gɛ̀ pi̋la buipãle lousisina pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Titiu Yusitu
bɛ lousisikpɛpi saɛ. 8 Lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ Kilisipu Dii náaikɛ̀ ń
a bɛdeɔ píi. Kɔlɛnideɔ Pɔlu yãmà dasi, ɔ̃ aa Yesu náaikɛ̀ aa
da'ilɛkɛ̀. 9 Gwãasi̋na Dii ò Pɔluɛ iu à mɛ̀: N̋su to vi̋a n kũo, ńsu
kã̋mabo ń yã'oanɛ́oo, 10 asa gbɛ̃́ pɔ́ dɛ ma pɔ́ ũ wɛ̃́lɛɛ bee guuɔ
dasi. Má kunnɔ, gbɛ̃e a n kũ à i̋adamao. 11 Ɔ Pɔlu wɛ̃̀ do ń mɔ
sooloo kɛ̀ we, i̋ɔ Lua yãda gbɛ̃́ɔnɛ.

12 Gɔɔ pɔ́ Loma gbɛ̃́ Galiɔ̃ dɛ Gɛlɛsi bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, Yudaɔ
lɛdoũkɛ̀ aa ȁna Pɔluwa, aa gɛ̀aànɔ yã̋kpalɛkɛki̋i 13 aa mɛ̀: Gbɛ̃́ɛ
bee lɛ́ tɛ́kpa gbɛ̃́ɔgu aaɔ lousisiyã pɔ́ pãa wá ikoyãla kũaɛ. 14 Kɛ́
Pɔlu ye yã'o, ɔ̃ Galiɔ̃ ò Yudaɔnɛ à mɛ̀: Yudaɔ, tó dàae ge tàae
zɔ̃ɔɛɛ yãa, à kũ̏ mà mɛnakɛánɔ. 15 Lá álɛ yãkeletã gbɛ̃́ɔ tɔ́ yã̋
musu ń ázi̋a ikoyão, à gɔ̃̀ á yã̋ ũɛ. Ma gi yã̋ bee taa gɔ̃́gɔ̃iɛ.
16 Ɔ à ń yá ń bɔ́lɛ yã̋kpalɛkɛkpɛu. 17 Ɔ aa ȁna lousisikpɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ
Sɔsɛniwa ḿpii, aa aà gbɛ̃̀gbɛ̃ yã̋kpalɛkɛkpɛ kpɛɛlɛ. Galiɔ̃ i a
yãdao.

18 Pɔlu gɔɔplakɛ̀ Kɔlɛni lɔ, ɔ̃ à lɛzà Yesudeɔwa à gɛ̃̀ gɔ́'ilɛnau,
àlɛ tá Sili bùsuu. Pisii ń Akilasio gɛ̀aànɔ. A̋ mibò Sãkele lɛ́
pɔ́ a kɛ̀ Luawa yã̋i.* 19 Kɛ́ aa kà Ɛfɛsɛ, Pɔlu Pisii ń Akilasio tò
we. A̋ gɛ̀ lousisikpɛu à waasokɛ̀ Yudaɔnɛ, 20 ɔ̃ aa wabikɛ̀wà aà

---

* **18:18** Nao 6.18

gɔɔplakɛńnɔ. I weio, 21 ãma kɛ́ àlɛ lɛzamá à mɛ̀: Tó Lua wèi,
má ɛa mɔ́ á gwai. Ɔ à bɔ̀ Ɛfɛsɛ ń gó'ilɛnao. 22 Kɛ́ à kà Sezale, à
gɛ̀ fɔkpà Yesudeɔwa Yelusalɛũ, ɔ̃ à tà Antiɔsi. 23 Kɛ́ à gɔɔplakɛ̀
we, à ɛ̀a dàzɛu à gɛ̀ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo Galati bùsuu ń Filizi bùsuo, à
Yesudeɔ gbà gbãa ḿpii.

Apoloo

24 Yudae ku, aà tɔ́n Apoloo, Alɛsãndi gbɛ̃́ɛ. Aà lɛ́ na mɛ́ a Lua
yã́ dɔ̃ maamaa. 25 Wà Dii zɛ́ yãdàdaɛ̀, ɔ̃ Yesu yã'oanɛ́ aà kãsĩ̀. I
dadanɛ́ a zɛ́wa, ãma Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛa ɔ̃ a dɔ̃. A mɔ̀ Ɛfɛsɛ, 26 ɔ̃ à
nà yã'oawa lousisikpɛu vĩ̀asai. Kɛ́ Pisii ń Akilasio aà yãmà, ɔ̃ aa
aà sĩ̀si aa Lua zɛ́ bɔɔlɛkɛ̀ɛ̀ wásawasa. 27 Kɛ́ Apoloo ye gɛ́ Gɛlɛsi
bùsuu, Yesudeɔ aà gbà sɔ̃, ɔ̃ aa lakɛ̃ Yesude pɔ́ kú weɔnɛ aa aà
kũ ɔplapla. Kɛ́ à kà we, à ɔdà gbɛ̃́ pɔ́ Lua gbɛ̃kɛkɛ̀nɛ́ aa Yesu
náaikɛ̀ɔwa maamaa. 28 Asa aà yã́ Yudaɔ wɛ̃̀ dasi wáa máũmaũ,
à ɔ̀lɔnɛ́ Luayãtaalau kɛ́ Yesu mɛ́ Mɛsii ũ.

19

Pɔlu kua Ɛfɛsɛ

1 Gɔɔ pɔ́ Apoloo ku Kɔlɛni, Pɔlu Azi bùsu sĩ̀sĩ̀ɔ baa vĩ̀, ɔ̃ à kà
Ɛfɛsɛ. A Yesudeeɔ lè we, 2 ɔ̃ à ń lá à mɛ̀: Kɛ́ a Dii náaikɛ̀, aà Nisĩ̀na
dĩ̀ɛ́a? Aa wèwà aa mɛ̀: Aawo, wi aà Nisĩ̀na kua yãma seo. 3 Ɔ à
ń lá à mɛ̀: Da'ilɛ kpele á kɛ̀i? Aa wèwà aa mɛ̀: Zãa pɔ́ɛ. 4 Ɔ Pɔlu
ònɛ́: Zãa gbɛ̃́ɔ da'ilɛkɛ̀ an nɔ̀sɛlilɛa seela ũɛ. A ò gbɛ̃́ɔnɛ aa gbɛ̃́
pɔ́ a mɔ a kpɛ náaikɛ.* Yesu àlɛ o. 5 Kɛ́ aa yã́pi mà, aa da'ilɛkɛ̀
ń Dii Yesu tɔ́o. 6 Kɛ́ Pɔlu ɔnàmá, Lua Nisĩ̀na dĩ̀nɛ́, ɔ̃ aa yãebui'ò
aa ãnabikɛkɛ̀. 7 Gbɛ̃́piɔ píi kà lán gbɛ̃ɔn kuɛpla taawa.
8 Pɔlu ĩ̀ɔ gɛ́ lousisikpɛu e mɔ àaɔ̃. A yã'ònɛ́ vĩ̀asai, àlɛ waasokɛ
kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i yã́ musu, kɛ́ aa a yã́zɛ e. 9 Ama an gbɛ̃eɔ
swã́gbãakɛ̀, aai Lua yã́ sio, ɔ̃ aa zɛ́pi bɛ̃̀ɛbò dasi guu. Ɔ Pɔlu gbɛ̃́
pɔ́ Yesu náaikɛ̀ɔ sɛ̀lɛ aa bɔ̀ ń guu. Ɔ ĩ̀ɔ waasokɛ gbɛ̃́ɔnɛ Tilanu
kyókpɛu lá gu lɛ́ dɔ. 10 A kɛ̀ màa e wɛ̃̀ pla, ɔ̃ Azi bùsudeɔ Dii
yãmà, Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ píi.

Seva nɛ́ɔ

11 Lua Pɔlu gbà zɛ́ à dabudabu bɔnsaɛɔ kɛ̀. 12 Beewa baa
tó wà isimawaabɔɔ ge fùaɔ nà Pɔlu mɛwa wà gɛ nà gyãeɔwa,
aaĩ gbã́gbãɛ, an tã́aɔ ĩ gɛ̃zɛa. 13 Yuda tã́agona pɔ́ aaĩɔ bɛbɛeɔ
wɛ̀ɛlɛ tã́a gò ń Dii Yesu tɔ́o aa mɛ̀: Wá òɛ́ ń Yesu pɔ́ Pɔlu ĩ a yã́
waasokɛ tɔ́o, à go. 14 Yudaɔ sa'onkia pɔ́ wĩ mɛ Seva nɛgɔ̃ɛ gbɛ̃ɔn
soplaɔ mɛ́ ĩ kɛ màa. 15 Ɔ tã́a ònɛ́: Má Yesu dɔ̃ mɛ́ ma Pɔlu bao
mà. Apiɔ sɔ̃, dén á ũi? 16 Ɔ tã́adepi kùsimá à gbãamɔ̀nɛ́, à ń
kwɛ́ píi à ń kɛkɛĩa, ɔ̃ aa bàalɛ̀ bɔ̀lɛ uapiu puizi. 17 Kɛ́ Ɛfɛsɛdeɔ

---
* **19:4** Luk 3.16

yã́pi mà, Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ píi, vi̍a ń kṹ, ɔ̃ Dii Yesu tɔbɔ̀ maamaa.
18 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa Yesu náaikɛ̀ɔ mɔ̀ dasi, aalɛ ń yãkɛaɔ o gupuau.
19 Gbɛ̃kɔɔlɛkɛnaeɔ ń taalaɔ nàaa mɔ kàtɛu bíla wáa. Kɛ́ wà lápiɔ
ɔ̃a dɔ̀dɔ, wa è à kà ã́nusu ɔwatɛ̃ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ blakwi (50.000).
20 Beewa ɔ̃ Dii yã́ i̍ɔ kã́fi̍, i̍ɔ ɔta ń gbãao.

Zɔakaa Ɛfɛsɛ

21 Yã́ bee gbɛa Pɔlu zɛ̀ò a nɔ̀sɛ guu à bɔlɛ ń Masedoni bùsuo
ń Gɛlɛsi bùsuo, i gɛ́ Yelusalɛũ, à mɛ̀: Tó ma gɛ we, sema mà gɛ́
Lomadeɔ gwai. 22 Ɔ à a dɔnlɛde gbɛ̃ɔn plaeɔ Timɔtee ń Elasao
zi̍̀ Masedoni. Aàpi sɔ̃ à gɔ̃̀ Azi bùsuu gi̍a.
23 Gɔɔ bee ɔ̃ yãkele fɛ̀lɛ maamaa Dii zɛ́ yã́ musu.
24 Ã́nusupinae ku wi̍̀ mɛɛ̀ Demɛtiu, i̍̀ Aatɛmi tã́akpɛ taa pí
ń ã́nusuo. Aà zi̍kɛnaɔ i̍̀ ài zɔ̃ɔ e zi̍piwa. 25 Ɔ à ń kãaa ń gbɛ̃́ pɔ́
i̍̀ zi̍̀ bee taa kɛɔ, a ònɛ́: Gbɛ̃́ɔ, á dɔ̃ kɛ́ ɔzi̍ɛ bee mɛ́ wá blekḭ̂iu ũ.
26 Ã́lɛ e mɛ́ álɛ ma lá Pɔlupi lɛ́ kɛ, à mɛ̀: Tã́a pɔ́ wà ń píɔá luaɔ
no. Ɔ à gbɛ̃́ dasiɔ mi li̍aa, wà aà yã́zɛ è. I kɛ Ɛfɛsɛ la ado no, ń
Azi bùsuo píiɛ. 27 Yã́ bee a fɔ̃ músi'iwɛ̃ɛ. I kɛ wá ɔzi̍ yãfũkũa
ado no, a yã́ a to tã́a nɔɛzɔ̃ɔ Aatɛmi kpɛ́ gɔ̃ pɔe ũo, tã́a pɔ́ Azi
bùsudeɔ ń dṹnia gbɛ̃́piio i̍̀ kúlɛɛ̀pi gawi a láaɛ.
28 Kɛ́ aa yã́pi mà, an pɔ pà, ɔ̃ aa nà wiiwa aa mɛ̀: Ɛfɛsɛdeɔ
Aatɛmi zɔ̃ɔ. 29 Wɛ̃́lɛ lòo, gbɛ̃́ɔ bàalɛ̀ lɛ́ si kɔ̃kãaakɛkḭ̂iu, ɔ̃ wà
Masedoni bùsu gbɛ̃ɔn pla Gaiusi ń Alisaka pɔ́ aai̍̀ gɛ́ wɛ̃́lɛu ń
Pɔluoɔ kũ̀ gɛ̀ńnɔ. 30 Pɔlu ye gɛ̃ zã guu, ɔ̃ Yesudeɔ i weiɛ̀o. 31 Azi
bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔeɔ dɛ aà gbɛ̃naɔ ũ, ɔ̃ aa gbɛ̃́ɔ zi̍̀ aa lɛdàwà asu gɛ̃
zãuo. 32 Kɔ̃kãaa yà, wàlɛ wiilɛ, wàlɛ kɔ̃ yãmao, asa gbɛ̃́ daside
dɔ̃ bɔ́yãi wà kã̀aaio. 33 Yudaɔ ɔzɔ̃̀ Alɛsãndazi aà yã'o, ɔ̃ bíla guu
gbɛ̃eɔ lɛ́ lɛdɔdɔwà. Alɛsãndapi ɔkɛ̀nɛ́ aa nílɛ, a ye Yudaɔ mi bɔ
bíla wáa. 34 Kɛ́ wà aà dɔ̃̀ Yuda ũ, ɔ̃ ampii aa wiilɛ̀ sãnusãnu mɔ̀
pla taawa aa mɛ̀: Ɛfɛsɛdeɔ Aatɛmi zɔ̃ɔ.
35 Ɔ wɛ̃́lɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ń zɔa zɛ̀ à mɛ̀: Ɛfɛsɛdeɔ, gbɛ̃́pii dɔ̃ kɛ́ á dɛ tã́a
zɔ̃ɔ Aatɛmi kpɛ́ dɔ̃̀ana ũ ń luakimɔo pɔ́ kú weo. 36 Lá gbɛ̃e a
fɔ̃ bɔ bee kpɛo, à ázi̍a kũ tɛɛɛ. Ã́su yãe kɛ ń nɔnwãaoo. 37 A
mɔ́ ń gbɛ̃́ɛɔ la, aai ɔkã wá tã́akpɛ pɔewao, aai wá tã́a tɔbɛ̃ɛsio.
38 Ayãmɛto tó Demɛtiu ń a zi̍kɛnaɔ yãvi̍ ń gbɛ̃eo, yã́kpalɛkɛgɔɔɔ
kú ń yãkɛkɛnaɔ. Aa gɛ́ kɔ̃ gbɛa we. 39 Tó á yãpãle vi̍ lɔ, wa gɔ̃́gɔ̃ɛ́
kɔ̃kãaa pɔ́ gbãadeɔ gbɛ̀a guu. 40 Asa wa fɔ̃ wá tàae e zɔa pɔ́ kɛ̀
gbãɛ bee musu. Wá yã́zɛde e o zɔapi musuo, asa a gbá vi̍o. 41 Yã́
bee oa gbɛa ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ gbàɛ.

20

Ɛtiki bãɛa fɛnɛntiu

[1] Kɛ́ zɔa làa, Pɔlu Yesudeɔ kȁaa à ń gba sɔ̃, à lɛzàmá, ɔ̃ à gɛ̀
Masedoni. [2] Kɛ́ àlɛ pã bùsupia, à gbɛ̃́ɔ gbà sɔ̃ ń yã́ɔ dasi, ɔ̃ à
gɛ̀ kàò Gɛlɛsi, [3] ɔ̃ à mɔ àaɔ̃ kɛ̀ we. Kɛ́ àlɛ gɛ́ gɛ̃i gó'ilɛnau à ta
Sili bùsuu, a mà Yudaɔ lɛkpàai̍azi, ɔ̃ à zɛ̀ò à ɛa tá ń Masedonio.
[4] Gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀aànɔɔ tɔ́n kɛ: Belee gbɛ̃́ Pilusi nɛ́ Sɔpatɛɛ ń Tɛsaloni
gbɛ̃́ɔ Alisaka ń Sɛkɔ̃duo ń Dɛɛbɛ gbɛ̃́ Gaiusio ń Timɔteeo ń Azi
bùsu gbɛ̃́ɔ Tisiki ń Tɔfiũo. [5] Gbɛ̃́ beeɔ dɔ̀aa gɛ̀ lɛ́ wá dã́ Toloasi.
[6] Wápiɔ sɔ̃, Kàaso dikpɛ gbɛa wa gɛ̃ gó'ilɛnau Filipi, ɔ̃ gɔɔ sɔo
gbɛa wa ń lé Toloasi. We wa ãsɔ̃a do dɛ̀u.

[7] Ãsɔ̃anɛnzi̍ wa kɔ̃ kȁaa wà Dii dɔngubɔ ble. Pɔlu lɛ́ waa-
sokɛnɛ́, a ye ta tó gu dɔ̀ɛ, ɔ̃ à dàyãla e wɛɛdo. [8] Filia dasi kú
kpɛ́ lɛsi̍ pɔ́ wá kãaaaupiu. [9] Ɛwaasoe zɔ̃lɛa fɛnɛntiu, wi̍ mɛɛ̀
Ɛtiki, àlɛ igofampa. Kɛ́ Pɔlu waasokɛa kɛ̀ gbȁa, i aà lɛ̀, ɔ̃ à bɔ̀ za
kpɛdiakɔ̃api àaɔ̃de fɛnɛntiu à lɛ̀lɛ, ɔ̃ wà aà sɛ̀ gɛ̀. [10] Ɔ Pɔlu pi̍la
à kùsiwà, ɔ̃ à aà sɛ kpà a kùɛ à mɛ̀: Ãsu gilikɛo, a bɛ̃́ɛ. [11] Kɛ́ à
ɛ̀a dɛ̀dɛ musu, wa Dii dɔngubɔ blè. Pɔlu yã'ò maamaa e gu gɛ̀
dɔ̀ò, ɔ̃ à dàzɛu. [12] Ɔ wà tà ń ɛ̀waasonapio bɛ̃́ɛ, gbɛ̃́ɔ nɔ̀sɛ ni̍ni a
dɛ beeao.

[13] Wápiɔ sɔ̃ wa gɛ gɛ̃ gó'ilɛnau, wa dɔaa Pɔluɛ Aso, wɛ̃́lɛ pɔ́ wá
aà sɛu. Màa à zɛ̀ò, asa a ye gɛ́ we kɛ̀sɛɛ. [14] Kɛ́ à wá lé Aso, ɔ̃ wa
aà sɛ̀ wa gɛ Mitilɛni. [15] Kɛ́ a gu dɔ̀, wa bɔ we ń gó'ilɛnao, wa gɛ
Kio. Gu si̍a dɔa wa gɛ Samɔ, a gɔɔ àaɔ̃de ɔ̃ wa ka Milɛti. [16] Pɔlu
zɛ̀ò yãa à dɔ Ɛfɛsɛzi, kɛ́ gɔɔ su gɛ̃wa Azi bùsuuo yã́i, asa àlɛ wã
à e ka Yelusalɛũ e Pãteko dikpɛ àɔ kaɛ, tó a zɛkɛ̀.

Pɔlu lɛzaa Ɛfɛsɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa

[17] Pɔlu gbɛ̃́ɔ zi̍ gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa Ɛfɛsɛ, à mɛ̀ aa mɔ Milɛti. [18] Kɛ́ aa kà,
ɔ̃ a ònɛ́: Ã dɔ̃ lá mi kɛ gɔɔ pɔ́ má kúánɔ za zi̍ pɔ́ ma gbapɛ̀lɛ Azi
bùsula. [19] Ma zi̍kɛ̀ Diiɛ zi̍abusaa guu ń wɛ́'io. Ma taasikɛ̀ lɛ́ pɔ́
Yudaɔ kpàai̍maziɔ yã́i. [20] Mi kã́fi̍a yãe ulɛɛ́o, ma waasokɛ̀ɛ́, má
dàdaɛ́ balu guu ń á bɛɔ. [21] Ma lɛdà Yudaɔwa ń Gɛlɛkiɔ píi aa zɛ ń
Luao, aai wá Dii Yesu náaikɛ. [22] Tiasa málɛ gɛ́ Yelusalɛũ, lá Lua
Nisi̍na ma dauwa, yã́ pɔ́ a ma le we dɔ̃sai. [23] Wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo Lua
Nisi̍na lɛ́ omɛɛ, yea ń mɔdaonao ń wɛ́tɛ̃ao lɛ́ ma dã́. [24] Ãma ma
wɛ̃ni gbiamɛɛ lɔo, sema mà yã́ pɔ́ málɛ yá le, mà zi̍ pɔ́ Dii Yesu
dàmɛɛ kɛ mà a midɛ. Ɔmɛ Lua gbɛ̃kɛ baokpaa gbɛ̃́ɔnɛ ũ.

[25] Ã gbɛ̃́ pɔ́ ma bɛbɛ á guu, ma kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̍i waasokɛ̀ɛ́ɔ,
má dɔ̃ tiasa kɛ́ wá wɛsikɔ̃lɛ lɔo. [26] Ayãmɛto má òɛ́ gbã, tó á gbɛ̃e
su vũaa, ma yã́n bee ũ lɔo. [27] Ma Lua pɔeã píi òɛ́, mi a kee ulɛɛ́o.
[28] A laaidɔ ázi̍awa ń sã pɔ́ Lua Nisi̍na á dílɛ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ ũɔ píi. Ã
Lua gãlide pɔ́ à ń bó ń azi̍a auopiɔ gwa. [29] Má dɔ̃ kɛ́ ma taa gbɛa
àwalɛwan pãsi̍ɔ siágu, mɛ́ aa sãɔ wɛ̃na vi̍o. [30] Baa á gbɛ̃eɔ fɛlɛ
yã́ kolea danɛ́, aa gbɛ̃́ɔ ga namá. [31] Ayãmɛto à itɛ̃kɛ. Lá ma lɛdà

á baadewa ń wɛ́'io gwãasi̋na ń fãanɛo e wɛ̏ àaɔ̃ kã́mabosai, a
yã́ àɔ dɔágu.
32 Tiasa málɛ á na Luaɛ a ɔzi̋ ń a gbɛ̃kɛyã pɔ́ a fɔ̃ gbãa kã́fi̋ɛ́o, i
á gba zɛ́ á baa àɔ daaa ń a gbɛ̃́ɔ píi. 33 Mi gbɛ̃e ɔ̃a ge aà pɔkasae
nidɛo. 34 Á dɔ̃ ázi̋awa, kɛ́ ma zi̋kɛ̀ ń mazi̋a ɔoɛ, ɔ̃ ma pɔ́ pɔ́
wálɛ a nidɛ ń ma gbɛ̃́ɔ è. 35 Má ɔ̀lɔɛ́ apii guu à zi̋kɛ beewa, í
dɔ yɛ̏ɛɛsaideɔlɛ. Yã́ pɔ́ Dii Yesu ò àɔ dɔágu à mɛ̀, gbadaa pɔna vi̋
dɛ gba'eala.
36 Yã́ bee oa gbɛa à kùlɛ a kosowa ń ń baade píio, aa wabikɛ̀.
37 Aa wɛ́'ikàu ḿpii, aa Pɔlu kpàkpa ń kùɛ, aa lɛpɛ̀pɛwà. 38 Yã́ pɔ́
ń pɔ siakũ̏ zɔ̃ɔ mɛ́ dɛ kɛ́ à mɛ̀ ń wɛ́ a sikɔ̃lɛ lɔo ũ. Ɔ aa gɛ̀ zɛiɛ̀ e
gó'ilɛna kĩ́i.

21

Pɔlu taa Yelusalɛũ
1 Wá kɛ̃amá gbɛa wa gɛ̃ gó'ilɛnau wa dazɛu, wa mipɛ̀ Ko-
suwa. Gu si̋a dɔa wa ka Lode, ɔ̃ bɔa we wa gɛ Patala. 2 We wa
gó'ilɛna pɔ́ lɛ́ gɛ́ Fenisi bùsuu èu, ɔ̃ wa gɛ̃u wa dazɛu. 3 Kɛ́ wa
Sipi è kãaa, wá gbà ɔzɛɛ, wálɛ gɛ́ Sili bùsuu, ɔ̃ wa ka Tii, gu pɔ́
wà gó'ilɛna aso bɔ̀lɛu. 4 Wa Yesudeɔ wɛ̀ɛlɛ, ɔ̃ wa ãsɔ̃a do kɛ̀ńnɔ.
An gbɛ̃eɔ ò Pɔluɛ ń Lua Nisi̋na gbãao asu gɛ́ Yelusalɛũo. 5 Ãma
kɛ gɔɔ beeɔ lɛ́ pà, wa fɛlɛ, wálɛ tá. Aa gɛ̀ zɛiwɛ̃ɛ ḿpii ń ń naɔ ń ń
nɛ́ɔ wɛ̃́nkpɛ e ísialɛ. Ɔ wa kulɛ wá kosowa wa wabikɛ̀. 6 Kɛ́ wa
lɛzàkɔ̃wa, wa gɛ̃ gó'ilɛnau. Ampiɔ sɔ̃ aa ɛ̀a ń bɛ.
7 Bɔa Tii wa ɛa dazɛu e wa ka Tɔlɛmai. Wa fɔkpà Yesudeɔwa
wa kɛńnɔ gɔɔ do. 8 Kɛ́ a gu dɔ̀, wa fɛlɛ gɛ Sezale, wa gɛ pila
baonakpana Filipi bɛ. A dɛ gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ wà ń sɛ́ yãaɔ do ũ.*
9 A nɛnɔɛ ãnabiɔ vi̋ gbɛ̃ɔn síiɔ̃, aai zãkɛ yãao. 10 Wa gɔɔplakɛa we
guu ãnabi pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Agabu† bɔ̀ Yude bùsuu à mɔ̀. 11 Kɛ́ à mɔ̀ wá
kĩ́i, à Pɔlu ula ba sɛ̀ à azi̋a gbáɔ ń a ɔɔ yèò à mɛ̀: Lá Lua Nisi̋na
òn kɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ baɛ bee vi̋, màa Yudaɔ aa aà ye Yelusalɛũ, aai
aà kpa buipãleɔwa. 12 Kɛ́ wa yã́pi mà, wá ń beleɔ wa awakpà
Pɔluɛ asu gɛ́ Yelusalɛũo. 13 Ɔ à mɛ̀: Bɔ́yãi álɛ ɔ́ɔlɔ álɛ ma nɔ̀sɛ
ɔ̏ɔkpamɛɛi? Asu àɔ yea ũ seo. Baa tó ma ga Yelusalɛũ Dii Yesu
tɔ́ yãi, ma sɔu mà. 14 Kɛ́ wi fɔ̃ wa aà fùo, wa kã́mabò wa mɛ̀: Dii
pɔeã kɛ. 15 Bee gbɛa wa sɔukɛ̀, ɔ̃ wa gɛ Yelusalɛũ. 16 Yesude pɔ́
kú Sezaleeɔ gɛ̀ pi̋lawanɔ Sipi gbɛ̃́ Manasɔ̃ bɛ. A dɛ Yesude ũ za
zi.

Pɔlu gɛa Zaaki gwai
17 Kɛ́ wa ka Yelusalɛũ, Yesudeɔ wá sí ń pɔnao. 18 Kɛ́ a gu dɔ̀,
Pɔlu gɛ̀wanɔ Zaaki bɛ. Gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kãaaa we ḿpii. 19 Pɔlu fɔkpàmá,

* **21:8** Zi̋n 6.5 † **21:10** Zi̋n 11.28

ɔ̃ à yã́ pɔ́ Lua kɛ̀ a zi̇̃ musu buipãleɔ guu dàu a si̇̃uné̃ dodo píi.
20 Kɛ́ aa yã́pi mà, aa Lua sáaukpà. Ɔ aa ò̀ɛ̀: Yã́pi gwa, wá gbɛ̃́.
Yudaɔ Yesu náaikɛ̀ ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ũma'ũma, mɛ́ ampii aai̇̃ kã́asikɛ
Mɔizi ikoyã̀wa. 21 Wà n yã'òné̃ wà mɛ̀, ńlɛ yãda Yuda pɔ́ kú
buipãleɔ guuɔnɛ aa bɔ Mɔizi ikoyã kpɛ, aasu tɔ̃zɔ̃ ń nɛ́ɔnɛo, aasu
wàɔ ń fɛlɛkaayãɔ kũao. 22 Wá kɛa ni? Asa aa gí n mɔa maio.
23 Kɛ lá wá onɛwa. Wá guu gbɛ̃ɔn síiɔ̃eɔ lɛkɛ̀ Luawa.‡ 24 N ń sɛ́
à gɛ gbãbɔ ázi̇̃aɛ, ní ń fi̇̃abo aa e mibo, gbɛ̃́pii iɔ dɔ̃ kɛ́ yã́ pɔ́ aa
mà n musuá si̇̃ana no. Aa e mpi sɔ̃ ń tɛ́ Mɔizi ikoyãi. 25 Buipãle
Yesudeɔ sɔ̃, wa lakɛ̃ wá òné̃ wa zɛò aa laaika sa'onɔɔi ń kpàao
ń nɔ̀ɔ kòlokpasai sóao ń gbãsi̇̃kɛao.§

26 Ɔ Pɔlu gbɛ̃́piɔ sɛ̀ tàńnɔ. Kɛ́ a gu dɔ̀ aa gbãbɔ̀ ńzi̇̃aɛ, ɔ̃ à gɛ̃̀ Lua
ua, à gbãbɔ láagɔɔ sa pɔ́ wa o an baadeɛ yã'ò.

Pɔlu kũa

27 Kɛ́ gbãbɔa gɔɔ sopla bee kà láaa, Azi bùsu Yudaeɔ Pɔlu è
Lua ua. Aa tɛkpà bílagu, ɔ̃ aa aà kũ̀. 28 Aalɛ wiilɛ aalɛ mɛ:
Isailiɔ, à wá leò. Gbɛ̃́ɛ bee mɛ́ i̇̃ɔ yãda gbɛ̃́piiɛ gupiiu, i̇̃ Isailiɔ
awiambɔ ń Mɔizi ikoyão ń guɛ beeo. Bee gbɛa à dɔ̀ɛ Lua uawa
lɔ, à gɛ̃̀u ń Gɛlɛkiɔ. 29 Aa ò màa kɛ́ aa Ɛfɛsɛ gbɛ̃́ Tɔfiũ* è ń Pɔluo
wɛ̃́lɛ guu yãa yã́iɛ, ɔ̃ aalɛ e Pɔlu gɛ̃̀aànɔ Lua uaɛ.

30 Wɛ̃́lɛ lòo, gbɛ̃́ɔ wi̇̃ ń bao za gupiiu, aa mɔ̀ Pɔlu kũ̀ Lua ua,
aa aà gàlɛ bɔ̀ò. Wegɔ̃ɔ wà a gbaɔ tàta. 31 Kɛ́ aa ye aa aà dɛ, yã́pi
bao Loma sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ lè, a mà Yelusalɛũ lòo. 32 Wegɔ̃ɔ à sosa
badeɔ sɛ̀ ń sosa nɛ́ɔ, ɔ̃ aa gɛ̃̀má ń bao. Kɛ́ gbɛ̃́ɔ sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi è
ń sosaɔ sãnu, aa Pɔlu gbɛ̃a tò. 33 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi sɔ̃̀ Pɔluzi, à aà kũ̀
à mɛ̀ wà aà ye ń mɔdaonaɔ mɛ̀n pla. A ń lá à mɛ̀: Dén gbɛ̃́pi
ũi? Bɔ́ yã́ a kɛ̀i? 34 Ɔ bíla guu gbɛ̃́ɔ lɛ́ wiilɛ, aalɛ yã́ doũ oo. Kɛ́
zɔa tò gbɛ̃zɔ̃ɔpi fɔ̃ lɛ́ a súsu mao, à mɛ̀ wà gɛaànɔ sosaɔ bɛ. 35 Kɛ́
wà kàaànɔ dɛdɛki̇̃i, sosaɔ mɛ́ sù aà sɛ̀ gbɛ̃́ɔ nɔnɔaaa yã́i. 36 Asa
gbɛ̃́pii tɛaàzi ń wiio, aalɛ mɛ: A aà dɛ.

Pɔlu yã'oa Yelusalɛũdeɔnɛ

37 Kɛ́ wa ye gɛ̃ ń Pɔluo sosaɔ bɛ, ɔ̃ à gbɛ̃zɔ̃ɔpi là à mɛ̀: Nyɔ̃ we
mà yã'onɛ́a? Ɔ a ò̀ɛ̀: Ni Gɛlɛki yãmaa? 38 Egipi gbɛ̃́ pɔ́ fɛ̀lɛ ń
gbãadeɔ zi̇̃azi̇̃a à gɛ̀ guwaiwaiu ń bùsudɛnaɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
síiɔ̃n n ũo lò? 39 Pɔlu wèwà à mɛ̀: Yudan ma ũ. Wà ma i Taasu,
Silisi bùsuuɛ. Wɛ̃́lɛ tɔsaide no. Ma wabikɛ̀ma, ma gba zɛ́ mà
yã'o gbɛ̃́ɔnɛ. 40 A aà gbà zɛ́, ɔ̃ Pɔlu zɛ̀ dɛdɛki̇̃i, à ɔkɛ̀ gbɛ̃́ɔnɛ. Kɛ́ aa
ni̇̃lɛ kílikili, à yã'òné̃ ń Ɛbɛlu yã́o à mɛ̀:

‡ **21:23** Nao 6.21 § **21:25** Zi̇̃n 15.29 * **21:29** Zi̇̃n 20.4

22

1 Ma gbɛ̃́ɔ ń ma maeɔ, à swã́kpa à ma yã́zɛ ma sa. 2 Kɛ́ aa mà
àlɛ yã'onɛ́ ń Ɛbɛlu yã́o, aa zɛ̀ kílikili. Ɔ Pɔlu mɛ̀: 3 Yudan ma ũ,
wà ma i Taasu, Silisi bùsuuɛ, ɔ̃ ma nɛblè wɛ̃́lɛu la. Gamaliɛli kĩ́i
ma ikoyã pɔ́ wá deziɔ kũa dàdau a zɛ́wa. Má ãiavi̍ Luaɛ lá á kú
gbã ápiiwa. 4 Ma i̍adà Yesu zɛdeɔwa e an gbɛ̃eɔ gà, ma gɔ̃ɛɔ ń
nɔɛɔ kũ̀kũ ma ń ká kpɛ́u.* 5 Sa'onkia ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ mɛ́ ma seeladeɔ
ũ ḿpii. Ma lá pɔ́ aa kɛ̃̀ Damasi Yudaɔnɛ si̍ ń ɔzi̍, málɛ gɛ́ we mà
zɛ́pideɔ kṹkũ mà suńnɔ Yelusalɛũ wà ń wɛtã.† 6 Kɛ́ má bɛ zɛ́u,
ma kãikũ̀ ń Damasio i̍atɛ̃ minanguo taawa, ɔ̃ kã́ndo gupua zɔ̃ɔ
bɔ̀ luabɛ à kùlɛa. 7 Ma bɔ lɛlɛ tɔɔlɛ, ɔ̃ ma lɔɔ mà, wa òmɛɛ: Sɔlu,
Sɔlu, àkɛa ńlɛ i̍adaai? 8 Ɔ ma mɛ̀: Mmɛnn déi Dii? Ɔ a òmɛɛ:
Mámɛmaa Yesu Nazalɛti. Mámɛ ńlɛ i̍adaa. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ kumanɔɔ
gupuapi è, ãma aai gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yã'omɛɛ lɔɔ mao. 10 Ɔ ma aà là,
kpelewa má kɛi, Dii? Ɔ a òmɛɛ mà fɛlɛ gɛ̃ Damasi, we wa yã́ pɔ́
a di̍lɛmɛɛ mà kɛ omɛɛ píi. 11 Gupuapi í gbãa tò ma wɛ́ lɛ́ gu'e
lɔo, ɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ ma kũ ma ɔwa, aa gɛ̀manɔ Damasi.
12 Lousisinae ku we wi̍ mɛɛ̀ A̍nania. I misiilɛ Lua ikoyãɛ mɛ́
Damasi Yudaɔ píi i̍ aà tɔnasi. 13 A mɔ̀ ma kĩ́i à zɛ̀ ma saɛ, ɔ̃ a
òmɛɛ: Sɔlu ma gbɛ̃́, ɛa gu'e. Wegɔ̃ɔ ma wɛ́ wɛ̃̀, ɔ̃ ma aà è. 14 A̍ mɛ̀
wá deziɔ Lua mɛ́ ma sɛ, kɛ́ mà wɛsi Gbɛ̃maalɛ, mà yãma aà lɛ́u,
mí aà pɔeã dɔ̃. 15 A mɛ̀ máɔ dɛ aà seelade ũ, míɔ yã́ pɔ́ má è ń yã́
pɔ́ má mào o gbɛ̃́piiɛ. 16 Ɔ à mɛ̀ bɔ́ málɛ dã́ lɔi, mà fɛlɛ da'ilɛkɛ,
ma duuna i woloa ń a sísiao?
17 Kɛ́ ma ɛa Yelusalɛũ, málɛ lousisi Lua ua, ɔ̃ ma wɛ́pungu'è.
18 Ma Dii è, a òmɛɛ mà kɛ mà bɔ Yelusalɛũ kpakpa, asa gbɛ̃́ɔ
yã́ pɔ́ málɛ o a musu sio. 19 Ɔ má ò Diiɛ, aa dɔ̃ sã́asã kɛ́ miɔ gɛ̃
lousisikpɛ ń lousisikpɛo màɔ aà náaikɛnaɔ ká kpɛ́u wàɔ ń gbɛ̃.
20 Kɛ́ wàlɛ aà seelade Ɛtiɛ̃ɛ dɛ sɔ̃, mapi má kú weɛ, ma zɛ ń aà
dɛnaɔ, má ń ulaɔ kũané.‡ 21 Ɔ Dii òmɛɛ mà gɛ́, a ma zi̍ e buipãleɔ
kĩ́i zã̀zãɛ.
22 Aa swãkpà aà yã́i e à gɛ̀ kà buipãleɔ yã́piwa, ɔ̃ aa nà wiiwa
aa mɛ̀: A aà dɛ! Gbɛ̃́ɛ bee taa kua zɛvi̍o! 23 Aalɛ wiilɛ, aalɛ ń ulaɔ
gbãɛ, aalɛ bùsuti zu musu. 24 Ɔ Loma sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ mɛ̀ wà gɛ̃ ń
Pɔluo ń bɛ, wà aà gbɛ̃ ń flàalao e aà si̍ana'o, wi e yã́ pɔ́ wàlɛ
wiidɔwà a yã́i ma. 25 Kɛ́ wàlɛ Pɔlu ɔɔ poo wà aà ye, a ò sosa
bade pɔ́ kú weɛ: A̍ a zɛ́ vi̍ à Loma gbɛ̃́ gbɛ̃ yã́kpalɛkɛsaia? 26 Kɛ́
sosapi yã́pi mà, à gɛ̀ a ò ń gbɛ̃zɔ̃ɔɛ à mɛ̀: N̍lɛ kɛ kpelewa ni?
Gbɛ̃́piá Loma gbɛ̃́ɛ. 27 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi mɔ̀ Pɔlu là à mɛ̀: Omɛɛ, Loma
gbɛ̃́n n ũa? A wɛ̀wà à mɛ̀: Ao. 28 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi ò̀ɛ: Ma ɔ zɔ̃ɔ kpàɛ,
ɔ̃ ma gɔ̃ Loma gbɛ̃́ ũ. Ɔ Pɔlu ò̀ɛ: Mapi, wà ma i a ũɛ. 29 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́

* 22:4 Zi̍n 8.3 † 22:5 Zi̍n 9.1-2 ‡ 22:20 Zi̍n 7.58

aa ye yãlalawà yãaɔ bɔ̀zã gɔ̀ɔ. Kɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔpi dɔ̃ Pɔluá Loma gbɛ̃́ɛ,
vi̋a aà kũ̀, kɛ́ a tò wà mɔkàwà yãi. 30 A gu dɔ̀, kɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔpi ye à
yã́ pɔ́ Yudaɔ mɔ̀ò sã́asã ma, à mɔpòlowà, ɔ̃ à sa'onkiaɔ ń Yuda
gbãadeɔ kã̀aa, à mɔ̀ ń Pɔluo ń aɛ.

23

Yuda gbãadeɔ yã́kpalɛkɛa ń Pɔluo

1 Pɔlu wɛpɛ̀ gbãadeɔwa à mɛ̀: Ma gbɛ̃́ɔ, yãe lɛ́ ma sɔ̃ vi̋ Lua
aɛo e ń a gbão. 2 Ɔ sa'onkia Anania ò a dɔaiɔnɛ aa aà lɛ a
lɛ́wa. 3 Ɔ Pɔlu ò̀ɛ̀: Lua n lɛ sɔ̃, gbɛ̃nazi̋n kaadɔɛmbɛ.* Ǹ zɔ̃lɛ ńlɛ
yã́kpalɛkɛmanɔ ikoyã musu, mɛ́ mpi sɔ̃, n bɔ a kpɛ, ń ò wà ma
lɛ́. 4 Ɔ dɔaipiɔ mɛ̀: Mmɛ ńlɛ Lua gbàgbankia sɔ̃sɔ̃ màaa? 5 Pɔlu
mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, mi dɔ̃ sa'onkia no, asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀, wásuli wá
bùsu gbãade tɔbɛ̃ɛsio.†

6 Pɔlu dɔ̃ kɛ́ gbãadepiɔ gbɛ̃eɔá Saduseɔnɛ, an gbɛ̃eɔ sɔ̃ Fal-
isiɔnɛ, ɔ̃ a ònɛ́ gbã́ugbãu: Ma gbɛ̃́ɔ, Falisin ma ũ, Falisiɔ nɛ́n ma
ũ. Gɛɔ vua yã́ pɔ́ ma wɛ́ dɔi yã́i ɔ̃ álɛ yã́kpalɛkɛmanɔ. 7 Kɛ́ à
yã́pi ò, Falisiɔ ń Saduseɔ fɛ̀lɛkɔ̃wa ń lɛkpaao, ɔ̃ kãaakɛnaɔ kɛ̃̀aa
lɛɛ pla. 8 Saduseɔ ì mɛ gɛɔ lí vuo,‡ mɛ́ malaikaɔ ń nisi̋naɔ kuo.
Falisiɔ sɔ̃ aa zɛ̀ ń beeɔ kuao. 9 Wii gbãa da ń guu, ɔ̃ Falisi pɔ́
aai̋ Mɔizi ikoyã danɛ́ɛɔ fɛ̀lɛ ń lɛkpaa gbãao aa mɛ̀: Wi yãvãie e
gbɛ̃́ɛ beewao. Tó nisi̋na ge malaika mɛ́ yã'ò̀ɛ̀ sɔ̃ bɛ? 10 Kɛ́ lɛkpaa
gbãakũ̀, sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔ lɛ́ vi̋akɛ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ su Pɔlu taitaikɔ̃ɛo, ɔ̃ a ò a
sosaɔnɛ aa pila gɛ̃ ń guu, aa aà kũ gɛaàǹɔ ń bɛ.

11 A gwã́ Dii bɔ̀ mɔ̀ Pɔluwa à mɛ̀: Sɔ̃dilɛ! Lá n ma yã'ò
Yelusalɛũ la, sema ǹ o Loma lɔ.

Lɛkpaai̋a Pɔluzi

12 Kɛ́ a gu dɔ̀ Yudaeɔ kã̀aa asii guu, aa lɛgbɛ̃̀ aa mɛ̀ wa pɔbleo,
wa imio e gɔɔ pɔ́ wà Pɔlu dɛ̀. 13 Lɛkpaai̋napiɔ dɛ gbɛ̃ɔn blala.
14 Aa gɛ̀ sa'onkiaɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ kĩ́i, aa ònɛ́: Wá si̋ ń Luao wa mɛ̀, tó
wi Pɔlu dɛo, tó wa pɔblè, Lua láaikɛwá. 15 Ápiɔ ń gbãadeɔ píi à
gɛ o sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɛ aà mɔ́ɛ́ ń Pɔluo lá á ye à aà yã́ɔ tàasika dɛ a
káaulawa. Wápiɔ sɔ̃ wáɔ ku sɔu guu wà aà dɛ zɛ́u e àɔ gɛ́ kái la.

16 Pɔlu dãe nɛgɔ̃ɛ ń baikpaapi mà, ɔ̃ à gɛ̀ gɛ̃̀ sosaɔ bɛ, a ò Pɔluɛ.
17 Ɔ Pɔlu sosa badee si̋si a ò̀ɛ̀: Gɛ́ ń ɛ̀waasoɛo á gbɛ̃zɔ̃ɔ kĩ́i, asa
a ye baoe kpaɛ̀. 18 Ɔ à aà sɛ̀ gɛ̀aàǹɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ kĩ́i à mɛ̀: Pɔlu
dakpɛuna ma sisi, a gbɛ̀aa mà mɔ n kĩ́i ń ɛ̀waasoɛo. A yãe vi̋
a ye onɛ. 19 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpi ɛ̀waasopi kũ̀ a ɔwa à gɛ̀aàǹɔ gusaɛ ḿpla,
ɔ̃ à aà là à mɛ̀: Bɔ́ yã́ ń vi̋ ǹ omɛɛi? 20 Ɔ à mɛ̀: Yudaɔ mɛ́ lɛkpàai̋,
aa ye gbɛama ǹ mɔ́ ń Pɔluo ń gbãadeɔnɛ zia, lá aa ye aà yã́ gwa

---

* **23:3** Mat 23.27-28 † **23:5** Bɔa 22.27 ‡ **23:8** Luk 20.27

dɛ a káaulawa. 21 Ǹsu we ń yã́io, asa an gbɛ̃́ɔ lɛ́ aà dã́ zɛ́u, aa
dɛ gbɛ̃ɔn blala. Aa lɛgbɛ̃̀ aa mɛ̀ wa pɔbleo, wa imio e gɔɔ pɔ́ wà
aà dɛ̀. An sɔu mà kɔ̀, n yã́ an swã́ dɔi. 22 Gbɛ̃zɔ̃ɔpi ò ɛ̀waasopiɛ:
Ǹsu to gbɛ̃e dɔ̃ ń òmɛɛo. Ɔ à aà gbàɛ.

Pɔlu gbaɛa Sezale

23 Ɔ à sosa bade gbɛ̃ɔn plaɔ sĩ̀si, a ònɛ́: A o sosa fɛ̃ndade
gbɛ̃ɔn ɔ̀aa doɔnɛ aa sɔukɛ aa gɛ́ Sezale oosi ublegɔɔ ń sɔ̃de gbɛ̃ɔn
bàaɔ̃kwiɔ ń sɔ̃nde gbɛ̃ɔn ɔ̀aa doɔ. 24 A sɔ̃́ yã́ kɛkɛ Pɔluɛ aà dikpɛ
gɛò bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ Felisi kĩ́i yãkelesai. 25 Ɔ à lakɛ̃̀ɛ̀ à mɛ̀: 26 Bùsu
gbɛ̃zɔ̃ɔ Felisi, mapi Kolodi Lisia, ma láɛ bee kɛ̃̀nɛ, ma fɔkpàma.
27 Yudaɔ mɛ́ gbɛ̃́ɛ bee kũ̀, aa ye aa aà dɛ. Kɛ́ ma aà dɔ̃̀ Loma gbɛ̃́
ũ, ɔ̃ ma gɛ ń sosaɔ ma aà sĩ̀má. 28 Kɛ́ má ye mà aà yã́ pɔ́ aa mɔ̀oa
ma, ma aà sɛ̀ ma gɛò an yã́kpalɛkɛnaɔ kĩ́i. 29 We má dɔ̃̀u aà yã́
pɔ́ aa mɔ̀oa dɛ an ikoyã ũɛ, i yã́ pɔ́ kà wà a dɛ ge wà a dakpɛu
kɛo. 30 Kɛ́ wà lɛkpàaĩ̀aàzi, wà a kpã́i kɛ̀mɛɛ, ɔ̃ ma aà gbàɛoma
gɔ̃̀ɔ, má ò yãdeɔnɛ aa gɛ́ ń aà yã́o n kĩ́i we.
31 Ɔ sosaɔ kɛ̀ lá wa ònɛ́wa, aa Pɔlu sɛ̀ gɛ̀ò Antipati gwãasĩ̀na.
32 Kɛ́ gu dɔ̀, sosa pɔ́ bɛ kɛ̀sɛɔ Pɔlu nà sɔ̃deɔnɛ ń ɔzĩ̀ aa gɛaànɔ
aɛ, ɔ̃ aa ɛ̀a tà ń bɛ. 33 Kɛ́ sɔ̃deɔ kà Sezale, aa lápi kpà bùsu
gbɛ̃zɔ̃ɔpiwa, ɔ̃ aa Pɔlu nàɛ̀ a ɔzĩ̀. 34 Bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi lápi kyokɛ̀,
ɔ̃ à Pɔlu là bùsu pɔ́ à bɔ̀u. A mà Silisi bùsu à bɔ̀u, 35 ɔ̃ a òɛ̀: Tó
gbɛ̃́ pɔ́ yãvĩ̀nnɔɔ mɔ̀, má ma lá aa o. Ɔ à mɛ̀ wàɔ aà dɔ̃́a ua. Elodi
mɛ́ uapi kpà yãa.

24

Yudaɔ fɛlɛa ń Pɔluo Sezale

1 Gɔɔ sɔo gbɛa sa'onkia Anania mɔ̀ Sezale ń gbɛ̃zɔ̃ɔeɔ ń
ikoyãdɔ̃na pɔ́ wĩ̀ mɛɛ̀ Tɛɛtuluo. Aa mɔ̀ ń Pɔlu yã́o bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔ
kĩ́i. 2 Kɛ́ wà Pɔlu sĩ̀si, Tɛɛtulu fɛ̀lɛ lɛ́ yãdaaàla à mɛ̀: Felisi, ń
n báaao wá bùsu na à kɛ̀ zài. N zia làasookɛa mɛ́ mɔ̀ ń wá
kálɛa maao. 3 Wĩ̀ n tɔnasi, wàɔ n sáaukpa gupiiu gɔɔpii. 4 Kɛ́
má ye mà n gágao, má wabikɛma, sùuukɛwanɔ, wá yã́ yɔɔnaɛ
ma. 5 Wá è gbɛ̃́piá gbɛ̃nazĩ̀n èbeɛ. I zɔada Yudaɔ guu dṹnia guu
píi, a dɛ lousisizɛ ɛɛ pɔ́ wĩ̀ mɛ Nazalɛtideɔ dɔaanaɔ do ũ. 6 Baa
se a ye Lua ua gbãlɛ, ɔ̃ wa aà kũ̀. 7-8 Tó n gɔ̃ɛpi làla nzĩ̀a, ńyɔ̃ aà
yã́ pɔ́ wa mɔò sĩ̀ana dɔ̃. 9 Ɔ Yudaɔ yã́'idĩ̀a aa mɛ̀ lá yã́piɔ dɛn we.
10 Ɔ bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔpi mikɛ̀ Pɔluɛ aà yã'o. Ɔ Pɔlu mɛ̀: Lá má n
dɔ̃ yã́kpalɛkɛna ũ bùsuɛ bee guu a wɛ̃ gɛ̃̀gɛ̃, ɔ̃ málɛ a mibɔayã'ò
ma laaiwa. 11 Tó ń gbɛ̀a, wa onɛ ma gɛa Yelusalɛũ lousisii dɛ gɔɔ
kuɛplalao. 12 Wi ma e málɛ lɛkpaakɛ ń gbɛ̃eo Lua uao. Wi ma e
málɛ zɔada lousisikpɛɔ guu ge wɛ̃́lɛ guuo. 13 Gbɛ̃́piɔ fɔ̃ yã́ pɔ́ aa
lĩ̀amazi seelade enɛo. 14 Sĩ̀ana má ònɛ, zɛ́ pɔ́ aalɛ mɛ lousisizɛ

ɛɛɛ guu ɔ̃ málɛ zɔble wá deziɔ Luaɛ. Má yã́ pɔ́ wa kɛ̀̃ Mɔizi ikoyã
guu ń ãnabiɔ pɔ́ɔ náai vi̍. 15 Ma wɛ́ dɔ Luai lá ampiɔwa, kɛ́
gbɛ̃maaɔ ń gbɛ̃vãiɔ bɔ gau píi. 16 Ayãmɛto miɔ azi̍a toto gɔɔpii
kɛ ma sɔ̃ su àɔ vi̍ Lua aɛ ge gbɛ̃nazi̍na aɛo. 17 Ma wɛ̃kɛa ń ma
bùsuo gbɛa ma ɛa su ɔdama kɛ̀nɛ́, ma sa'ò 18 Lua ua. Kɛ́ málɛ
sa'o ma gbãbɔa gbɛa, ɔ̃ wà ma le we. Mi bíla kãaao, mɛ́ zɔa
kuo.* 19 Azi bùsu Yudaeɔ mɛ́ yãdeɔ ũ. Sema aa mɔ wà yãbɔ kɔ̃
lɛ́u n kí̃i. 20 Tó màa no, tó gbɛ́̃ pɔ́ aa ku laɔ dàa pɔ́ aa èa gɔɔ pɔ́
aa yã́kpalɛkɛ̀manɔ o. 21 Sema yã́ mɛ̀ndo pɔ́ má ònɛ́ ń lɔɔ gbãao
ma mɛ̀, gɛɔ vua yã́ musu ɔ̃ aalɛ yã́kpalɛkɛimanɔ bàasio.†

22 Felisi Yesu zɛ́ bɔɔlɛ dɔ̃, ɔ̃ à lakà Yudaɔ yã́a à mɛ̀: Tó sosaɔ
gbɛ̃zɔ̃ɔ Lisia mɔ̀, má á yã́ midɛɛ́. 23 A ò sosa badeɛ aàɔ Pɔlu dɔ́̃a,
ãma aà aà gba i̍ana, i to aà gbɛ́̃ɔ dɔaàlɛ.

24 Gɔɔpla gbɛa Felisi mɔ̀ ń a Yuda nɔ pɔ́ wi̍ mɛɛ̀ Dusiio. A Pɔlu
si̍si, ɔ̃ à Kilisi Yesu náaikɛa yãmàwà. 25 Pɔlu lɛ́ yã'o maakɛa
musu ń zi̍akũadɔ̃o ń yã́kpalɛkɛa ń gbɛ́̃ɔ pɔ́ lɛ́ mɔo, ɔ̃ vi̍a Felisi
kù̃ à mɛ̀: Fɛlɛ tá gi̍a. Gɔɔ pɔ́ ma ɔ'è, má ɛa n sísi. 26 Aà wɛ́ dɔi
Pɔlu a gbagusaɛdaɛɛ, ɔ̃ i̍ɔ aà sisi mɔ̀ɔmɔɔ aà mɔ faaiboanɔ. 27 Kɛ́
à kɛ̀ wɛ̀̃ pla, Pɔɔsiu Fɛsɛtu zɔ̃̀lɛ Felisi gbɛu. Kɛ́ Felisi ye àɔ na ń
Yudaɔ yã́i, ɔ̃ à Pɔlu tò dakpɛu.

25

Pɔlu zɛa ń gɛa Sezaa kí̃io

1 Fɛsɛtu zɔ̃lɛa kpalau gɔɔ àaɔ̃ gbɛa, à fɛ̀lɛ Sezale à gɛ̀ Yelusalɛũ.
2 Wekí̃i sa'onkiaɔ ń Yuda gbãadeɔ mɔ̀ aà kí̃i, aa fɛ̀lɛ ń Pɔlu yã́o.
Aa wabikɛ̀wà 3 aà sùuukɛ, aà to Pɔlu mɔ́nɛ́ Yelusalɛũ. Asa aa
zɛ̀ò wà baikpaɛ̀ zɛ́u wà aà dɛɛ. 4 Ɔ Fɛsɛtu ònɛ́: Pɔlu ku kpɛ́u
Sezale, mapi sɔ̃ má tá we tia. 5 Á gbãadeeɔ mɔ gɛmanɔ, tó à
yãvãikɛ̀ɛ, í o.

6 Fɛsɛtu kɛ̀ńnɔ gɔɔ swaaɔ̃ ge kwi taawa, ɔ̃ à ɛ̀a tà Sezale. Kɛ́
a gu dɔ̀, à zɔ̃̀lɛ a gi̍naa à mɛ̀ wà mɔ́ ń Pɔluo. 7 Kɛ́ à mɔ̀, Yuda
pɔ́ bɔ̀ Yelusalɛũɔ li̍aaàzi, ɔ̃ aa yãzɔ̃ɔ pɔ́ wi fɔ̃ a seela èoɔ dɔ̀wà
dasidasi. 8 Pɔlu yã́zãsi̍má à mɛ̀: Mi zã Yudaɔ ikoyã ge Lua ua
yã́wao. Mi zã yãewa Sezaaɛo. 9 Fɛsɛtu lɛ́ wɛɛlɛ àɔ na ń Yudaɔ
ɔ̃ à Pɔlu là à mɛ̀: Nyɔ̃ we gɛ́ Yelusalɛũ mà yã́kpalɛkɛnnɔ we yã́ɛ
beeɔ musua? 10 Pɔlu mɛ̀: Sezaa ikoyã pɔ́ kù̃ wà yã́kpalɛkɛmanɔ
ɔ̃ má kúu la. Mi tàaekɛ Yudaeɛo, lá mpi ń dɔ̃ sã́asãwa. 11 Tó ma
tàaekɛ̀ à kà wà ma dɛɛ, má gí wà ma dɛo. Ãma lá mi yã́ pɔ́ gbɛ́̃ɛɔ
lɛ́ o ma musue kɛo, gbɛ̃e zɛvi̍ à ma kpámáo. Gɛa Sezaa kí̃i ɔ̃ ma
zɛ̀ò. 12 Kɛ́ Fɛsɛtu lɛkpàai̍ ń a gbɛ́̃ɔ à mɛ̀: Sezaa n zɛ̀ò, aà kí̃i ńyɔ̃
gɛ́u.

---

* **24:18** Zi̍n 21.26-27 † **24:21** Zi̍n 23.6

Gɛa ń Pɔluo kí Agipa ń Beenisio aɛ

[13] Gɔɔpla gbɛa kí Agipa ń Beenisio mɔ̀ Sezale fɔkpai
Fɛsɛtuwa. [14] Kɛ́ aalɛ gɔɔplakɛ we, Fɛsɛtu bɔ̀ ń Pɔlu yɑ̃́o kípiɛ
à mɛ̀: Gɔ̃ɛe ku la, Felisi aà tò dakpɛu. [15] Kɛ́ ma gɛ Yelusalɛũ,
sa'onkiaɔ ń Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ fɛ̀lɛmɛɛ ń aà yɑ̃́o, aa mɛ̀ mà sùuukɛ
mà yɑ̃daaàla. [16] Má ònɛ́, tó gbɛ̃́ pɔ́ wà yɑ̃dɔ̀wà i kɔ̃'e ń a
yɑ̃dɔmadeɔo mɛ́ i zɛ'è à yɑ̃́pi zɑ̃si̋máo, wá Lomadeɔ wili aà
kpámáo. [17] Kɛ́ aa sùmanɔ la, mi zɛzɛo. Kɛ́ a gu dɔ̀ gɔ̃̀ɔ, ɔ̃ ma
zɔ̃lɛ ma gi̋naa ma mɛ̀ wà mɔ́ ń gbɛ̃́pio. [18] Gbɛ̃́ pɔ́ yɑ̃vi̋aànɔpiɔ
yɑ̃'ò, aai yɑ̃vɑ̃i pɔ́ málɛ e wa dɔwà o aà yɑ̃́ musuo. [19] Aa yɑ̃kele
vi̋aànɔ ń lousisizɛ yɑ̃́ musu ń gɔ̃ɛ pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Yesu yɑ̃́o. A gà, ɔ̃
Pɔlu zɛ̀ ń aà kua bɛ̃́ɛ yɑ̃́o. [20] Ma bílikɛ̀ yɑ̃́pi zɛ́ dɔ̃awa, ɔ̃ ma aà là
tó a ye gɛ́ Yelusalɛũ wà yɑ̃́pi gɔ̃́gɔ̃ɛ̀ we. [21] Ɔ Pɔlu mɛ̀ Loma kí ɔ̃ a
zɛò, wàɔ a kũa. Ɔ ma mɛ̀ wàɔ aà dɔ̃́a e màɔ gɛ́ aà gbaɛi Sezaawa.
[22] Ɔ Agipa ò Fɛsɛtuɛ: Má ye mà gbɛ̃́pi yɑ̃ma mazi̋a. Ɔ Fɛsɛtu mɛ̀:
Ŋyɔ̃ yɑ̃ma aà lɛ́u zia.

[23] Kɛ́ a gu dɔ̀ Agipa ń Beenisio mɔ̀ ń gawi zɔ̃ɔo, ɔ̃ aa gɛ̃̀
kɔ̃kɑ̃aakɛkpɛu ń sosaɔ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń wɛ̃́lɛ gbɛ̃́ gbiaɔ. Kɛ́ Fɛsɛtu lɛsi̋,
wà mɔ̀ ń Pɔluo. [24] Ɔ Fɛsɛtu yɑ̃sɛ̀ à mɛ̀: Kí Agipa ń gbɛ̃́ pɔ́ kúwanɔ
laɔ píi, a gbɛ̃́ɛ bee èa? Yuda pɔ́ kú Yelusalɛũɔ ń laɔ píi gbɛ̃́pi yɑ̃́
sɛ̀ mɔ̀oa, aalɛ wiilɛa aa mɛ̀, a maa àɔ ku lɔo. [25] Mapi, mi e à yɑ̃e
kɛ̀ à kà wà aà dɛo, ɔ̃ lá à zɛ̀ ń Sezaao, ma zɛò mà aà gbaɛwà.
[26] Mi yɑ̃́pi gbadɔ̃ mà lákɛ̃ kíɛ aà yɑ̃́ musuo. A yɑ̃́i tò ma mɔaànɔ
á aɛ, atɛ̃sa mpi kí Agipa, kɛ́ yɑ̃lalaawà gbɛa mà yɑ̃́ e mà a lákɛ̃.
[27] Asa dakpɛuna gbaɛama yɑ̃́ pɔ́ wa dàaàla oa wásawasa sai, i
kɛmɛɛ zɛvi̋o.

26

Pɔlu yɑ̃'oa kí Agipa aɛ

[1] Ɔ Agipa ò Pɔluɛ: Ŋ zɛvi̋ ǹ n yɑ̃'o. Ɔ Pɔlu ɔsɛ̀ à azi̋a yɑ̃́ bɔɔlɛkɛ̀
à mɛ̀: [2] Kí Agipa, má è ma minakɛ̀, kɛ́ má è málɛ mazi̋a yɑ̃́
bɔɔlɛkɛ n aɛ gbɑ̃, yɑ̃́ pɔ́ Yudaɔ li̋amazi musu píi. [3] Atɛ̃sa kɛ́ ń
Yudaɔ fɛlɛkaayɑ̃ dɔ̃ píi ń ń yɑ̃keleɔ. Bee yɑ̃́i ma wabikɛ̀ma,
ma yɑ̃́ɛ mamɛɛ. [4] Yudaɔ ma kua dɔ̃ za ma nɛ́fɛ̃nɛnzi̋ daalɛa
ma bùsuu e Yelusalɛũ. [5] Aa ma dɔ̃ à gɛ̃̀gɛ̃. Tó aa yei, aa fɔ̃ o
má dɛ wá lousisin gɑ̃li pɔ́ gbɑ̃a ń Lua yɑ̃́o wi̋ mɛ Falisiɔ gbɛ̃́
ũ. [6] Tiasa wàlɛ yɑ̃́kpalɛkɛmanɔ, kɛ́ ma wɛ́ dɔ lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀ wá
deziɔnɛzi yɑ̃́i. [7] Wá bui kuɛplaɔ aai̋ɔ zɔble Luaɛ gwɑ̃asi̋na ń
fɑ̃anɛo wɛdɔa lɛgbɛ̃a doũpizi guu. Kí, wɛdɔa yɑ̃́pizi yɑ̃́i Yudaɔ
fɛ̀lɛmanɔ. [8] Bɔ́yɑ̃i Lua gɛɔ vua kɛ̀ɛ́ yɑ̃́zɛsai ũi?

9 Mapi yãa, ma zɛò kɛ́ yã́ pɔ́ a bɔ Yesu Nazalɛti yã́ kpɛ píi ɔ̃
máliɔ kɛ. 10 Màa má kɛ̀ Yelusalɛũ. Sa'onkiaɔ ma gba zɛ́, ɔ̃ ma
Lua gbɛ̃́ɔ kà kpɛ́u dasi. Tó wàlɛ ń dɛdɛ sɔ̃, ma lɛ́ i̋ɔ ku a guuɛ.*
11 Miɔ gɛ́ lousisikpɛ ń lousisikpɛo mɔ̀ɔmɔɔ màɔ wɛ́tɛ̃amɔnɛ́, mi
gãnamá aa dɔ́ɛ ń Luao. Ma pɔ fɛ̃ańzi, ɔ̃ mi gɛ́ i̋adaimá ń wɛ̃́lɛ
baaɔ.†

Pɔlu zi̋kɛa Yesuɛ

12 Beewa málɛ gɛ́ Damasi ń iko pɔ́ sa'onkiaɔ ma gbaɛoo. 13 Kí,
kɛ́ má bɛ zɛ́u i̋atɛ̃ minanguo, ma gupua è à bɔ̀ luabɛ à kùlɛa
ń ma gbɛ̃́ɔ, a pãsi̋ dɛ i̋atɛ̃a. 14 Wa lɛlɛ zi̋́lɛ wápii, ɔ̃ ma lɔɔ mà,
wa òmɛɛ ń Ɛbɛlu yã́o wà mɛ̀: Sɔlu, Sɔlu, bɔ́yãi ńlɛ i̋adaiai?
Lípanazɔ̃a ń teo mɛ́ lɛ́ i̋akpanzi fá! 15 Ma mɛ̀: Mmɛnn déi, Dii?
Ɔ Dii mɛ̀: Mámɛ má Yesu pɔ́ ńlɛ i̋adawà ũ. 16 Fɛlɛ zɛ. Ma bɔ
mɔma kɛ́ mà n sɛ ma zi̋kɛna ũɛ, níɔ dɛ yã́ pɔ́ ń è ń yã́ pɔ́ má
ɔlɔnɛo seelade ũ. 17 Má n suaba Yudaɔ ɔzi̋ ń buipãlɛɔ. Málɛ n
zi̋má, 18 kɛ́ ǹ ń wɛ́ kɛ̃́nɛ́, aa bɔ gusiau aa gɛ̃ gupuau, aa bɔ Setãu
ikou aa gɛ̃ Lua pɔ́u, an duuna i kɛ̃́má, an bàa iɔ kú ń gbɛ̃́ pɔ́ an
kua adoaɔ ma náaikɛa yã́i.

19 Kí Agipa, Ayãmɛto mi gí luabɛ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ mɔ̀a yã'onɛ maio.
20 Ma waasokɛ̀ Damasi gi̋a ń Yelusalɛũo,‡ ɔ̃ má kɛ̀ Yude bùsu
gupiiu ń buipãlɛɔ ki̋́io. Má ònɛ́ aa nɔ̀sɛlilɛ aa zɛ ń Luao, aai yã́
pɔ́ a to wà dɔ̃ aa nɔ̀sɛli̋lɛ kɛ. 21 Bee yã́i Yudaɔ ma kũ Lua ua, aa
ye ma dɛ. 22 Lua dɔnlɛ má kuò e ń a gbão, ɔ̃ má zɛa aà seelade
ũ nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ píi. Mili yãpãle oo, sema yã́ pɔ́ ãnabiɔ ń
Mɔizio ò à kɛ̀ bàasio. 23 Aa mɛ̀ Mɛsii a taasikɛ, ɔ̃mɛ a bɔ gau
sɛ̃́ia, i gupua yã'o Yudaɔnɛ ń buipãlɛɔ.§

24 Kɛ́ Pɔlu lɛ́ azi̋a yã́ bɔɔlɛkɛ màa, Fɛsɛtu wiidɔ̀wà à mɛ̀: I̋ana
kàma yã̀ Pɔlu? N dɔ̃a zɔ̃ɔ mɛ́ lɛ́ n mi liaa. 25 Ɔ Pɔlu mɛ̀: I̋ana i
kaao, Fɛsɛtu. Yã́zɛde málɛ o mɛ́ si̋anaɛ. 26 Kí, lá ń yã́ beeɔ dɔ̃,
má fɔ̃ mà a yã'onɛ wásawasa bakũaanakɛsai. Má dɔ̃ kɛ́ a kee i
kɛ n mi kpɛo, asa yã́piá gusaɛ yã́ no. 27 Kí Agipa, n yã́ pɔ́ ãnabiɔ
ò si̋a? Má dɔ̃ kɛ́ ń si̋. 28 Ɔ Agipa ò Pɔluɛ: N ye ma dɛdɛnlɛa kɛ mà
gɔ̃ Yesude ũ gɔ̃̀ɔ yã̀? 29 Pɔlu mɛ̀: Gɔ̃̀ɔ ge zã́ má yei, tó Lua wèi. I
kɛ ndo no, ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ma yãma gbãɔ píi, aa gɔ̃ lá má dɛwa,
mɔdaonaɛ beeɔ bàasi. 30 Ɔ kípi ń bùsu gbɛ̃zɔ̃ɔo ń Beenisio ń gbɛ̃́
pɔ́ kãaaa weɔ fɛ̀lɛ bɔ̀lɛ. 31 Kɛ́ aa bɔ̀lɛ, aalɛ o'okɔ̃ɛ: Gbɛ̃́pi i yãe kɛ
à kà dɛa ge wà dakpɛuo. 32 Ɔ Agipa ò Fɛsɛtuɛ: Tó gbɛ̃́pi i mɛ a
yã́pi a gɛ́ Sezaa ki̋́iɛ yãao, wá aà gbaɛɛ.

* **26:10** Zi̋n 8.1-3 † **26:11** Zi̋n 9.1-2 ‡ **26:20** Zi̋n 9.20, 28 § **26:23** Isa 42.6, 49.6

27

Gɛa ń Pɔluo Loma

1 Kɛ́ wà zɛ̀ò wà da Itali zɛ́u, ɔ̃ wà Pɔlu ń dakpɛuna ki̋nieɔ nà
sosa bade pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Zuliuɛ a ɔzi̋. A dɛ sosa gãli pɔ́ wi̋ mɛ Sezaa
sosaɔ dɔaanaɔ do ũ. 2 Wa gɛ̃ gó'ilɛna pɔ́ bɔ̀ Adamiti, àlɛ bɔlɛ ń
Azi bùsu wɛ̃́lɛɔ guu, ɔ̃ wa dazɛu. Masedoni bùsu gbɛ̃́ Alisaka
Tɛsaloni kúwanɔ. 3 Kɛ́ a gu dɔ̀ wa ka Sidɔ̃. Zuliu Pɔlu kũa ń
nɔ̀sɛdoũo, ɔ̃ à aà gbà zɛ́ aà gɛ́ a gbɛ̃́ɔ gwai, kɛ́ aa e ɔdawà. 4 Bɔa
we wa pɛlɛ í guo. Kɛ́ i̋ana lɛ́ dawálɛ yã́i wa dɔ Sipi bùsu kpɛ oi.
5 Bɛa ísia guo wa dɔ Silisi ń Pãmfili bùsuɔzi, ɔ̃ wa ka Mila, Lisi
bùsuu. 6 Weki̋i sosa badepi Alɛsãndi gó'ilɛna pɔ́ lɛ́ gɛ́ Itali è, ɔ̃ à
wá káu.
7 Gɔɔ plae dà wá tá kɔɔnkũ̀. Dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo wa ka Sinidi lɛ́i. Kɛ́
i̋ana i weiwɛ̃ɛ wà gɛ́ súsuo, wa pãalɛ wa bɔ Kɛlɛti bùsu kpɛ oi
Samɔnɛ saɛ. 8 Dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo wálɛ dɔ Kɛlɛtizi, ɔ̃ wa ka gu pɔ́ wi̋ mɛ
Godɔki̋i Maau. A kãi ń wɛ̃́lɛ pɔ́ wi̋ mɛ Laseo. 9 Lá wa gɛ̃gɛ̃ zɛ́u,
wá táa'o gɛa aɛ gɔ̃̀ kai yã́ ũ, asa Yudaɔ lɛyegɔɔ gɛ̃̀ kɔ̀. Ayãmɛto
Pɔlu lɛdàmá 10 à mɛ̀: Gbɛ̃́ɔ, má è táɛ bee a mɔ́ ń ásoo zɔ̃ɔo ń
músio. I kɛ gópi ń a asoɔɛ adoo, ń wápiɔɛ lɔ. 11 Ámа sosa bade
gobɔna ń godeo yã́ si̋ dɛ Pɔlu pɔ́a. 12 Gupi maa wà godɔu wà
buziɛble weo, ɔ̃ gbɛ̃́ daside zɛ̀ ń daa zɛ́uo. Aa ye wà ka Feniki,
wɛ̃́lɛ pɔ́ kú Kɛlɛti bɛ'aɛ oi, tó a zɛkɛ̀, wí buziɛble we.

Zàa'i̋ana fɛlɛa ísiaa

13 Kɛ́ i̋an busɛ fɛ̀lɛ gɛɔmidɔki̋i oi, aalɛ e wà fɔ̃ ń pɔeã kɛɛ. Ɔ aa
ń gó pòlo aa dàzɛu, aalɛ dɔ Kɛlɛtizi kãikãi. 14 I gɛ̃gɛ̃o, zàa'i̋an
gbãa pɔ́ wi̋ mɛ i̋an pãsi̋ pi̋la Kɛlɛti gbɛwa. 15 A goli̋aa, wi fɔ̃ dàɛ
lɔo, ɔ̃ wa gɔ̃ tɛi. 16 Kɛ́ à wá kpá gũgũn nɛ́na pɔ́ wi̋ mɛ Kodai,
wa dáama'è yɔɔ. Dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo wa wá gónɛ suababɔ è wá kũ̀ we.
17 Kɛ́ aa yè wa nà gó zɔ̃ɔpiwa, ɔ̃ aa kèkɛ bakã̀ gó zɔ̃ɔpiɛ. Kɛ́ aalɛ
vi̋akɛ pãa Libii bùsu isaaaɛ, ɔ̃ aa gó kúla pɛ̀lɛ íu, ɔ̃ aa gɔ̃̀ tɛ́ i̋anai.
18 Kɛ́ a gu dɔ̀, lá zàa'i̋ana gi̋ lɛ́ wá gó zãampapa gbã́ugbãu, ɔ̃ aa
nà asoɔ zuzua íuwa. 19 A gɔɔ àaɔ̃de zi̋ aa ń gó zi̋kɛbɔɔ bɔ̀lɛ kɔ̀lɛ
ńzi̋a. 20 A kà gɔɔ ũma i̋atɛ̃ ń saanaɔ i bɔo, mɛ́ i̋an pãsi̋pi ń louo
i kpálɛo. Buaa aafia pɔ́ wá wɛ́ dɔi yãa kè fama. 21 Wa gɔɔplakɛ̀,
wi e pɔblèo, ɔ̃ Pɔlu fɛ̀lɛ ònɛ́: Gbɛ̃́ɔ, tó a ma yãmà yãa, dɔ̃ wi fɛlɛ
Kɛlɛti, músi ń ásooɛ beeɔ gbàsa wá léo. 22 E tia málɛ lɛdawá, à
sɔ̃dilɛ! Á gbɛ̃e a gao, sema gópi wíwi bàasio. 23 Gi̋a gwã́ Lua
pɔ́ má dɛ aà pɔ́ ũ mɛ́ mi zɔbleɛ̀, aà malaika bɔ̀ mɔ̀a 24 à mɛ̀: Ńsu
vi̋akɛo, Pɔlu. Sema ǹ Sezaa aɛ le. Lua gbɛ̃́ pɔ́ kúńnɔ gó guuɔ
bɔ̀nɛ aafia ḿpii. 25 Ayãmɛto gbɛ̃́ɔ, à sɔ̃dilɛ! Má Lua náai vi̋ kɛ́ a
kɛ lá a òmɛɛwa. 26 Sema wà ka gũgũnae isaaa.

27 A gɔɔ gẽo mɛ̀ndosaide gwã̋ i̋an pãsi̋pi lɛ́ wá gálɛ Adiati ía e
tia. Ɔ wɛɛdo ígbẽɔ lɛ́ e wa kãikũ̏ ń gɔ̃sɔ̃lɛoɛ. 28 Ɔ aa bà i'ɛgwabɔ
gbàɛ íu, aa è a ɛ gã̀si̋suu basiiɔ̃. Kɛ́ à kè sàa yɔɔ aa gbàɛ lɔ, aa è a ɛ
gã̀si̋suu bàaɔ̃. 29 Aalɛ pãa gbɛwa vi̋akɛ, ɔ̃ aa kúla mɛ̀n síiɔ̃ gbàɛ
gó pɔ̀ɔkpɛ, ɔ̃ aalɛ Lua sisi gu dɔnɛ́ kpakpa. 30 Gópi zi̋kɛnaɔ lɛ́
zɛwɛɛlɛ wà bɔlɛ gó guu wà bàalɛ, ɔ̃ aalɛ gó suababɔpi pila aa da
ía, aalɛ kɛ lá wa ye kúlaɔ gbaɛ go'aɛwa. 31 Ɔ Pɔlu ò sosa badeɛ
ń aà sosanɛɔ: Tó gbɛ̃́ beeɔ i gɔ̃ gó guuo, á e bɔo. 32 Ɔ sosaɔ gó
suababɔ baɔ zɔ̃̀zɔ̃, aa tò à lɛ̀lɛ íu.
33 Kɛ́ gu ye dɔi, Pɔlu awakpànɛ́ ḿpii aa pɔble à mɛ̀: A gɔɔ gẽo
mɛ̀ndosain gbã a gɔ̃ looa pɔblesai. 34 Málɛ awakpaɛ́ à pɔble,
asa a maa á pɔlɛba àɔ dɔaɛ, í e bɔ aafia. Baa á mikã mɛ̀ndo a
vũaao. 35 Pɔlu yã́pi oa gbɛa à pɛ̃ɛ sɛ̀ à Lua sáaukpà gbɛ̃́pii wáa,
ɔ̃ a ɛ̀ àlɛ só. 36 Ampii aa sɔ̃di̋lɛ aa pɔblè sa. 37 Wá gbɛ̃́ pɔ́ wá kú
gó guuɔ píi, wa ka gbɛ̃ɔn ɔ̀aa do ń basiiɔ̃ síiɔ̃saio (276). 38 Kɛ́ aa
pɔblè aa kã̀, aa pɔ́wɛna bɔ̀lɛ zù íu, kɛ́ gó e yãfũkũ yã́i.
39 Kɛ́ gu dɔ̀ aa gɔ̃sɔ̃e è, aai dɔ̃o. Kɛ́ aa ísia sɔ̀ɔmiboa è a gɔ̃sɔ̃
daai̋a, ɔ̃ aa zɛ̀ò wà gɛ́ ń góo isaaa we, tó wa fɔ̃́. 40 Aa kúlaɔ wòlo
aa tò í guu, ɔ̃ aa golilibɔɔ ba pòlo gɔ̃̀ɔ. Aa go'aɛ zwãa pòo i̋anaɛ,
ɔ̃ aa mipɛ̀ gɔ̃sɔ̃piwa. 41 Ɔ aa si̋ ũfãau ń saɛ, ɔ̃ gó zɛ̀ we. Ũfãapi
go'aɛ kũ̏ gíũgiũ, i fɔ̃ dèeo, ɔ̃ ikooa pɔ́ lɛ́ vi̋vi̋ ń gbãao lɛ́ gó pɔ̀ɔkpɛ
wiwi. 42 Sosaɔ zɛ̀ò wà dakpɛunaɔ dɛdɛ, kɛ́ an gbɛ̃e su kpáa'o
pilimáo yã́i. 43 A̋ma sosa bade ye Pɔlu misi, ɔ̃ à gi̋nɛ́ aa ń pɔeã
kɛ. A ò kpadɔ̃naɔ dɔaa kusi íwa aa bua, 44 gbɛ̃́ ki̋niɔ iɔ tɛ́ ń kpɛ
lipɛpɛɛɔ ge gó kasoɔ musu. Beewa ɔ̃ gbɛ̃́pii baa lè aafia.

28

Pɔlu kua Malita gũgũnaa

1 Kɛ́ wa baa lè aafia, wá mà gũgũnapi tɔ́n Malita. 2 Beleɔ wá
kṹ ɔplapla ń yeawázio. Aa gbãakpàwázi, aa tɛ́ sa kàwɛ̃ɛ, asa
lou nà maawa mɛ́ i̋ana bɔ̀lɛ. 3 Pɔlu yàa kele nàaa mɔ̀ lɛ́ kátɛu,
píligona ku a guu. Kɛ́ tɛ́ pusu aà pà, à bɔ̀ Pɔlu kũ̏ a ɔwa. 4 Kɛ́
beleɔ mlɛ̃pi è dɔ aà ɔwa, aa òkɔ̃ɛ: Gbɛ̃́ beeá gbɛ̃dɛnaɛ si̋ana. Baa
kɛ́ à bùa íwa aafia, si̋ana i weiɛ̀ àɔ kuo. 5 A̋ma Pɔlu mlɛ̃pi gbã̀ɛ
a dà tɛ́u, i yãe kɛɛ̀o. 6 Gbɛ̃́ɔ wɛ́ dɔi aà ɔ a ka à lɛ́lɛ gɛ ũ wegɔ̃ɔɛ. Kɛ́
à gɛ̃̀gɛ̃, aa è pɔe i aà leo, ɔ̃ aa lɛ́ li̋lɛ aa mɛ̀ gbɛ̃́piá luaeɛ.
7 Gupi saɛ gũgũna gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ wi̋ mɛɛ̀ Publiu bɛ kuu. A̋ wá
dílɛ gɔɔ àaɔ̃, à nibɔ kɛ̀wɛ̃ɛ ń yeawázio. 8 Publiu mae wúlɛa ń
mɛ̀wãao, àlɛ bãnubãnukɛ. Ɔ Pɔlu gɛ̃̀ aà kĩ́i, à wabikɛ̀ɛ à ɔnàwà
à aà gbã̀gbã. 9 Kɛ́ à gbã̀gbã màa, gũgũnapi gyãe ki̋niɔ mɔ̀ aà
kĩ́i, ɔ̃ aa gbã̀gbã sɔ̃. 10 Aa wá kpɛlà maamaa. Kɛ́ wálɛ tá, aa
kũ̏sũakɛ̀wɛ̃ɛ lɔ.

Pɔlu kaa Loma

[11] Wá kua gũgũnapiu mɔ àaɔ̃ gbɛa wa gɛ̃ gó'ilɛna pɔ́ buziɛblè
weu, wa dazɛu. Gópi bɔ̀ Alɛsãndi, wà tã́asiaɔ seela kɛ̀wà. [12] Kɛ́
wa ka Silakusa, wa gɔɔ àaɔ̃ kɛ̀ we. [13] Bɔa we wa dɔ gɔ̃sɔ̃lɛi e wa
gɛ kaò Lɛgio. Kɛ́ a gu dɔ̀ ı̋ana bɔ̀ gɛɔmidɔki̋i oi, a gɔɔ plaade wa
ka Puzɔli. [14] Wɛ̃́lɛpi guu wa Yesudeɔ lèu. Aa mɛ̀ wà sùuukɛ wà
ãsɔ̃a do kɛń nɔ. Wá kɛ̀ màa, ɔ̃ wa da Loma zɛ́u. [15] Loma Yesudeɔ
wá bao mà, ɔ̃ aa mɔ̀ daiwálɛ. Gbɛ̃eɔ wá lé Apiu'ɛlɛu, gbɛ̃eɔ sɔ̃ gu
pɔ́ wı̋ mɛ Pilaki̋i'aaɔ̃u. Kɛ́ Pɔlu ń é, à Lua sáaukpà, aà sɔ̃ nı̋ni.
[16] Kɛ́ wa ka Loma, wà Pɔlu gbà zɛ́ aàɔ ku adoa ń sosa pɔ́ ı̋ɔ aà
dɔ́ao.

[17] Gɔɔ àaɔ̃ gbɛa Pɔlu Yuda gbɛ̃zɔ̃ɔɔ sı̋si. Kɛ́ aa kȁaa, a ònɛ́: Ma
gbɛ̃́ɔ, mi zã Yudaɔnɛ yãewao. Mi bɔ wá deziɔ fɛlɛkaayãe kpɛo,
ɔ̃ wà ma kũ Yelusalɛũ wà ma kpa Lomadeɔwa. [18] Aa yãlàlaa,
aai yãe e ma musu à kà wà ma dɛo, ɔ̃ aa ye ma gbaɛ. [19] Ɔ Yudaɔ
bɔ̀ ma kpɛ. Teasi ma zɛ ń gɛa Sezaa ki̋io,* i kɛ má yãvı̋ ń ma
bùsu gbɛ̃́ɔ no. [20] Ayãmɛto ma á gbɛ́a wà kɔ̃'e mà oánɔ, asa gbɛ̃́
pɔ́ Isailiɔ wɛ́ dɔi yã́i wà mɔɛ bee kàia.

[21] Ɔ aa òɛ̀: Wi taalae e à bɔ̀ Yude bùsuu n yã́ musuo. Wá gbɛ̃e
sɔ̃ i bɔ we à sùwá ń n bao vãioo. [22] Wá è a maa wà yã́ pɔ́ ń kũa
ma n lɛ́u, asa wá mà wı̋ lousisizɛpi bɛ̃̀ɛbo gupiiuɛ.

[23] Aa gɔɔdı̋lɛkɔ̃ɛ ń Pɔluo, ɔ̃ aa mɔ̀ aà ki̋i ua pɔ́ à pı̋lau dasidasi.
A ye aa a yã́zɛ dɔ̃ Yesu yã́ musu, ɔ̃ à dàalɛ Mɔizi ikoyãwa ń
ãnabiɔ yã́ɔ, à kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i yã'ònɛ́, à a bɔɔlɛkɛ̀nɛ́ za kɔɔkɔɔ
e oosi. [24] Gbɛ̃eɔ yã́ pɔ́ àlɛ oɔ zɛ́ è, ãma gbɛ̃eɔ gı̋i. [25] Kɛ́ aalɛ kɛ̃aa ń
lɛkpaao, Pɔlu yã́ mɛ̀ndo kȁfı̋nɛ́ à mɛ̀: Yã́ pɔ́ Lua Nisı̋na dà ãnabi
Isaiaɛ a ò á deziɔnɛá sı̋anaɛ à mɛ̀:
[26] Gɛ ǹ o gbɛ̃́ beeɔnɛ,
aa swã́kpa aaɔ gɛ́ yãemasai,
aa wɛ́tɛi aaɔ gɛ́ yãe'esai.
[27] An nɔ̀sɛ paaao, kɛ́ aasu ɔ̃nɔkũo yã́i,
an swã́ gbãa, kɛ́ aasu yãmao yã́i,
an wɛ́ kũaaa, kɛ́ asu kɛ̃o yã́i,
asa aa ye ɛa sua mà ń gbã́gbão.†
[28-29] Ayãmɛto, àɔ dɔ̃ kɛ́ Lua gbɛ̃́ɔ zı̋ ń suabayão buipãleɔwa.
Aamɛ aa sí.

[30] Pɔlu kɛ̀ kpɛ́ pɔ́ àlɛ a fı̋abo guu wɛ̃̀ bṹu pla. Iɔ gbɛ̃́ pɔ́
aaı̋ mɔ faaiboianɔɔ kũ ɔplapla píi. [31] A kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋i
yã́ waasokɛ̀nɛ́, à Dii Yesu Kilisi yãdànɛ́ ń laaio kpálɛa, gbɛ̃e i
kpaɛ̀o.

* **28:19** Zi̋n 25.11 † **28:27** Isa 6.9-10

LOMADEƆ
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Kilisi gaa ń aà vuao gbɛa Yuda pɔ́ aa gɔ̃̀ Yesudeɔ ũɔ nà Yesu baonakpaawa Lomadeɔ mɛɛwia Loma guu, an gbɛ̃eɔn Pisii ń Akilasio ũ (Zi̋naɔ 18.2). Beewa Yesu gãli sɛ̃́ia dàalɛ we gɔɔ pɔ́ Pɔlu lɛ́ baonakpa Sili bùsuu ń Azi bùsu pɔ́ wi̋ mɛ tia Tuukiio ń Gɛlɛsi bùsuo. Lua di̋lɛ Pɔluɛ aà gɛ́ e dṹnia lɛ́wa. Bee yá̃i Pɔlu ye gɛ́ Loma ń Ɛsipayã bùsuo lɔ. Gɔɔ pɔ́ àlɛ a wɛ̃́lɛgɛapi sɔukɛ, à lakɛ̃̀ Yesude pɔ́ aa ku Loma (1.7), aai̋ kɔ̃kãaa Pisii ń Akilasio bɛɔnɛɛ (16.3-5).

Láɛ bee guu Pɔlu lɛ́ zi̋ pɔ́ álɛ kɛ buipãleɔ guu bɔɔlɛkɛ Loma Yesudeɔnɛ. Yá̃ pɔ́ Pɔlu i̋ dadanɛ́ kú láɛ bee guu wásawasa à mɛ̀: Yesu baonaá gbãa pɔ́ Lua i̋ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a náaikɛɔ suabaɗɛ, atɛ̃sa Yudaɔ, an gbɛa buipãleɔ (1.16).

Yudaɔ ń buipãleɔ kua ń kɔ̃oá yã̋iaɛ Yesude káauɔnɛ, atɛ̃sa lá buipãle Yesudeɔ lɛ́ e Mɔizi ikoyã musu. Yá̃pi ku Galatiɔ lá guu lɔ. Laki̋i Pɔlu ò wásawasa à mɛ̀ Yesu baona pɔ́ álɛ kpáá gbɛ̃́pii pɔ́ɛ (1.16). A ò lá Lua i̋ duunkɛna suaba, baa dén nò, à mɛ̀ luanaaikɛa yá̃ɛ (1.18-8.39).

Bee gbɛa à lɛkà̃ Isaili pɔ́ aa gi̋ Kilisi náaikɛiɔ yá̃wa. Lua gbɛ̃́ɔn ń ũoa? A mɛ̀ an gia bee lɛ́ kpá Luaɛo, asa Lua gbɛ̃kɛ mɛ́ a zi̋ble (9-11). Tia kɛ́wa sùuu pɔ́ Lua vi̋ ń wá buipãleɔ lɛ́ dadawɛ̃ɛ wà nɔ̀sɛ pãle da, wíɔ ku Lua pɔ́ ũ (12.1-15.13).

Lápi láaki̋i Pɔlu mɛ̀ á ye da Loma zɛ́u, ɔ̃ à fɔkpàkpamá (15.14-16.27).

Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ wɛɛlɛ wà dɔ̃ lá Lua i̋ ń suaba Yesu Kilisi sabaiɔ, tó aa láɛ bee kyokɛ̀, aa e dɔ̃ kɛ́ yá̃ pɔ́ Lua a zɛkàlɛɔ zɔ̃ɔ (11.33-36). Beewa aa e ńzi̋a kpawà, aai kúlɛɛ̀ a zɛ́wa.

Pɔlu fɔkpaa Lomadeɔwa

1 Mámɛmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zɔ̀blena, Lua ma sisi à ma dilɛ
a zi̋na ũ baona 2 pɔ́ à dɔ̀aa à a lɛgbɛ̃̀ a ãnabiɔnɛ, aa kɛ̃̀ a yá̃
taalau kpana ũ. 3-4 Aà Nɛ́ Yesu Kilisi wá Dii yá̃ mɛ́ baonapi ũ.
Aà dɛa gbɛ̃nazi̋na ũ guu à bɔ̀ Davidi bui guuɛ. Aà luakɛ guu
sɔ̃ aà bɔa gau ń gbãao mɛ́ ɔ̀lɔwɛ̃ɛ kɛ́ Lua Nɛ́n aà ũ. 5 Kilisipi
mɛ́ gbɛ̃kɛkɛ̀mɛɛ à ma zi̋ bui píi ki̋i, kɛ́ aa e a náaikɛ, aai gɔ̃ a
yãmanaɔ ũ, i tɔbɔ. 6 Á kú ń guu sɔ̃, á gbɛ̃́ pɔ́ Yesu Kilisi á sisi à á
sɛ́ɔ. 7 Mámɛ ma láɛ bee kɛ̃̀ á Lomade pɔ́ Lua yeázi à á sisi, a gɔ̃
a gbɛ̃́ɔ ũ píiɛ. Lua wá Mae ń Dii Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́, aai á gba
aafia.

8 Sɛ̃́ia gɓ̃a ma Lua sáaukɛ̀ ń Yesu Kilisi gbãao ápii yấ musu,
kɛ́ á luanaaikɛa lì dṹniaa píi yấi. 9 Tó málɛ wabikɛ píi, á
yấ lí sãmaguo. Lua mɛ́ ma seelade ũ. Aàpi málɛ zɔbleɛ̀
ń nɔ̀sɛmɛndoo, málɛ aà Nɛ́ baokpa. 10 Miɔ wabikɛwà aà
zɛkɛkɛmɛɛ lá a yeiwa, mà e mɔ á gwai sa, 11 asa wɛsiaálɛ ni
lɛ́ ma dɛ maamaaɛ, kɛ́ mà Lua Nisĩ̀na gbae daɛ́ á zɛdɔa yấi.
12 Beewa á luanaaikɛa ń ma pɔ́o a wá baade gba sɔ̃. 13 Ma gbɛ̃́ɔ,
má ye àɔ dɔ̃ kɛ́ miɔ dilɛ mɔ̀ɔmɔɔ mà mɔ á gwai* kɛ́ mà a zĩ̀ gbɛ e á
guu, lá má è buipãleɔ guuwa, ɔ̃ e tia mi zɛ'eo. 14 Gɛlɛki yãmanaɔ
ń Gɛlɛki yãmansaiɔ píi, ladɔ̃naɔ ń ladɔ̃nsaiɔ píi, an yấ gɔ̃̀ ma
yấ ũɛ. 15 Bee yấi ma mɛ wã̀ mà baonapi kpá á Lomadeɔnɛ sɔ̃.
16 Mili widɛ ń baonapi yấoo.† Ɔmɛ gbãa pɔ́ Lua ì gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a
náaikɛɔ suabaò ũ, atɛ̃sa Yudaɔ, an gbɛa buipãleɔ. 17 Baonapi ì
owɛ̃ɛ lá Lua ì to yấ bɔńnɔ na. A dɛ luanaaikɛa yấ ũ adoɛ, lá wa
kɛ̃̀ lá guuwa wà mɛ̀: Gbɛ̃́ pɔ́ Lua tò yấ bɔ̀aànɔ na a náai pɔ́ àlɛ
kɛ yấi aɔ ku.‡

Gbɛ̃nazĩ̀naɔá tàaedeɔnɛ Luaɛ

18 Za musu ɔ̃ Lua ì a pɔkũma bɔbɔ gbɛ̃nazĩ̀na pɔ́ an vãikɛa ì
zɛzɔ̃ sĩ̀anaɛɔwa an pãkpaaazi ń ń vãikɛao yấi. 19 Yấ pɔ́ wa fɔ̃
dɔ̃ Lua yấ musu ulɛanɛ́o, Lua mɛ́ yấpi bɔ̀nɛ́ gupuau. 20 Za gɔɔ
pɔ́ à dṹnia kàlɛ, aà gbãa láasai ń aà luakɛ pɔ́ wĩ̀li e ń wɛ́oo bɔ̀
gupuau aà zĩ̀ɔ guu wásawasa. Ayãmɛto gbɛ̃nazĩ̀na awa vĩ̀o.
21 Aa Lua dɔ̃, ãma aali aà kpɛla a zɛ́wa aa aà sáaukpào. An
làasooɔ sɔũkũ̀, ɔ̃ aa gɔ̃̀ gusiau an mĩ̀sai yấi.§ 22 Aa ńzĩ̀a dìlɛ
ɔ̃nɔnaɔ ũ, ɔ̃ aa gɔ̃̀ mĩ̀saideɔ ũ. 23 Aaì kúlɛ gbɛ̃nazĩ̀na pɔ́ ì gaɔ ń
bãɔ ń nɔ̀bɔɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ taaɛ Lua pɔ́ lí gao gbɛu.*
24 Ayãmɛto Lua ń kpá gbãsĩ̀kɛaa, aa wisaiyã kɛ ń kɔ̃o, lá aalɛ
a nidɛ ń nɔ̀sɛ guuwa. 25 Aa Lua sĩ̀ande lɛũkpakɛ̀ ń ɛɛo. Aaì kúlɛ
Lua pɔkɛaɔnɛ aa zɔblenɛ́ Lua pɔ́ pɔ́pii kɛ̀ gbɛu. Ɛfãaiden aà ũ
gɔɔpii! Ãmi.
26 Ayãmɛto Lua ń kpá wisaiyã nidɛaa. Baa an nɔɛɔ yấ pɔ́
wĩ̀ kɛ lɛũkpakɛ̀ ń yấ pɔ́ wĩ̀li kɛoo. 27 Màa gɔ̃ɛɔ sɔ̃ aa yấ pɔ́ wĩ̀
kɛ ń nɔɛɔ tò, aaì luakɔ̃i. Gɔ̃ɛ ń gɔ̃ɛo aaì wisaiyã kɛ ń kɔ̃o, aaì
a gbɛ'e ńzĩ̀awa an sấsãa lɛ́u. 28 Lá aai we zɛ̀ ń Lua dɔ̃aoo,
ɔ̃ à ń kpá làasookpaanlayãa, kɛ́ aaɔ yấ pɔ́ dɛ wà kɛoɔ kɛ.
29 Yãvãi píi pɛ̀ɛmá: Nɔ̀sɛpãsĩ̀, bĩ̀i, ĩ́isɛa ń kɔ̃o, wɛdɔakɔ̃ɛ, gbɛ̃dɛa,
sɔ̀le, gbɛ̃blea ń kɔ̃nikɛao. Gupɛaanaɔn ń ũ, 30 gbɛ̃yaanaɔ,
Lua ibɛɛɔ, gbɛ̃́ taiinkɛnaɔ, yɔ̃̀ɔdeɔ, ĩ́andãnaɔ, vãi làasookɛnaɔ,
de ń dao yãmansaiɔ, 31 mĩ̀saideɔ, náaisaideɔ, gbɛ̃́yãkɛnsaiɔ,

* **1:13** Zĩ̀n 19.21 † **1:16** Maa 8.38 ‡ **1:17** Abk 2.4 § **1:21** Ɛfɛ 4.17-18 * **1:23** Iko 4.16-18

sósobisaideɔ. 32 Aa dɔ̃ Lua dìlɛ kɛ́ yãbeetaakɛnaɔ kà wà ń dɛdɛ,
kási aali zɛ ń a kɛao adoo, aaì tɛ́kpa a kɛnaɔgu lɔɛ.

2

Yã́ zɔ̃lɛa gbɛ̃nazìnaɔwa

1 Ayãmɛto n gbɛ̃́ pɔ́ ni gbɛ̃pãle tàae e, ń awa vìo. Tó n gbɛ̃pãle
tàae è, n nzìa dàyãuɛ,* asa n gbɛ̃taae'ena ni kɛ màa sɔ̃ɛ. 2 Wá
dɔ̃ kɛ́ Lua yã́kpalɛkɛa ń yãbeetaakɛnaɔ maaɛ. 3 N gbɛ̃́ pɔ́ ni
yãbeetaakɛnaɔ tàae e mɛ́ ni kɛ sɔ̃, ńlɛ e ńyɔ̃ bɔ Lua yã́kpalɛu
yà? 4 Ge ńlɛ dɔ́ɛ ń Lua maakɛa zɔ̃ɔo ń aà mɛnao ń aà sùuuo yà?
Kɛ́ Lua lɛ́ maakɛnɛ kɛ́ ǹ nɔ̀sɛlilɛ, ń dɔ̃o lɛ́? 5 N swã́gbãakɛ̀, ni
nɔ̀sɛlilɛo, ɔ̃ ńlɛ pɔkũma kãaanzi e luapɔkũmabɔbɔmagɔɔzì, tó
Lua yã́kpalɛkɛa ń gbɛ̃́ɔ a zɛ́wa bɔ̀ gupuau. 6 A fìabo baadeɛ a
yãkɛawa.† 7 Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ gawi ń bɛɛɛo ń wɛ̃ni láasaio wɛɛlɛ aalɛ
maakɛ ń mɛnaoɔ àizãna e. 8 Gbɛ̃́ pɔ́ anzìa pɔeã lɛ́ dɔaanɛ́, aa
gì sìanai aa tɛ vãiwaɔ sɔ̃, Lua a pɔkũma ń pɔkpɛ̃nɛo bɔbɔmá.
9 Wɛ́tɛ̃a ń wãwão a vãikɛna píi le, atɛ̃sa Yudaɔ, an gbɛa
buipãleɔ. 10 Lua a maakɛna píi gba gawi ń bɛɛɛo ń aafiao, atɛ̃sa
Yudaɔ, an gbɛa buipãleɔ. 11 Asa Lua lí gbɛ̃e zãboo.‡

12 Gbɛ̃́ pɔ́ duunakɛ̀ Mɔizi ikoyã dɔ̃sai, a kaalɛ màa ikoyãpi
saiɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ duunakɛ̀ naa ikoyãpi ɔzì sɔ̃, Lua a yã́kpalɛkɛaànɔ
ikoyãpi musuɛ. 13 I kɛ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ikoyã ma ń swã́o mɛ́ maa Luaɛo.
Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ zìkɛwà mɛ́ a bɔ maa. 14 Tó bui pɔ́ aa Mɔizi ikoyã dɔ̃oɔ
yã́ pɔ́ kpàaìo kɛ̀ ń ńzìao, aa ikoyã vì ńzìawaɛ. 15 Aalɛ ɔlɔwɛ̃ɛ
kɛ́ yã́ pɔ́ kú ikoyãpi guu kú ń nɔ̀sɛuɛ. An làasoo lɛ́ a sìana o lɔ,
asa an làasoo mɛ̀ndoo, a keeɔ ì ń dayãu, a keeɔ ì ń bɔu. 16 Màa
yã́kpalɛkɛgɔɔzì Lua a yã́kpalɛkɛ ń gbɛ̃nazìnaɔ yã́ pɔ́ ulɛa an
nɔ̀sɛu musu ń Kilisi Yesu gbãao, lá baona pɔ́ málɛ kpá ò̀wa.

Yudaɔá ikoyãdansaiɔnɛ

17 N Yuda ia, n zɛ ń n Yudakɛo, ń Mɔizi ikoyã náai vì, ńlɛ Lua
yɔ̃̀ɔkɛ. 18 N Lua pɔeã dɔ̃, ń yãmaa dɔ̃ ikoyãpi guu. 19 Nlɛ e ń dɛ
vìaɔ wɛde ũ, gbɛ̃́ pɔ́ kú gusiauɔ filia ũ, 20 wɛ́siadeɔ yãdanɛde ũ,
gbɛ̃́ dafuɔ mɛtulu ũ. Nlɛ e Lua ikoyã mɛ́ dɔ̃a ń sìanao mi ũ. 21 N
gbɛ̃́ pɔ́ ni yãda gbɛ̃pãleɔnɛ, bɔ́yãi nili da nzìaɛo ni? N mɛ̀ wasu
kpã́i'oo, mɛ́ ni o sɔ̃ bɛ? 22 Ni mɛ wasu wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo, mɛ́
ni wúlɛò sɔ̃ bɛ? Ni saka tã́aɔgu, mɛ́ ni ń kpɛ́ pɔ́ɔ kpã́i'o sɔ̃ bɛ?
23 Ni yɔ̃̀ɔkɛ Lua ikoyã musu, ɔ̃ n ikoyãpi dasai ì Lua tɔ́ ɔ̃̀ɔkpa.
24 Asa á yã́i buipãleɔ ìɔ Lua tɔbɛ̃ɛsi lá a kɛ̃a láuwa.§

25 Tó ń Lua ikoyã kũa, ɔ̃ tɔ̃zɔ̃a ài vìnɛ. Tó ńlɛ a yãda sɔ̃o, ń sáa
ń gyafɔɔdeɔɛ. 26 Tó gyafɔɔde Lua ikoyãɔ kũa, Lua a gyafɔɔdepi

* 2:1 Mat 7.1-2 † 2:6 Soũ 62.13 ‡ 2:11 Iko 10.17 § 2:24 Isa 52.5

gwa sáa ń gbɛ̃́ pɔ́ tɔ̃zɔ̃̀oo lé? 27 Baa tó ń iko lápi kũa mɛ́ n tɔ̃zɔ̃̀,
tó ni ikoyãpi dao, gyafɔɔde pɔ́ ỉɔ kũa a to yã́ zɔ̃lɛmaɛ. 28 Lá kua
Yuda zálala ũá mɛkaa yã́ no, màa tɔ̃zɔ̃a zálalaá mɛkaa yã́n sɔ̃o.
29 Lá kua Yuda zálala ũá nɔ̀sɛ yã́ɛ, tɔ̃zɔ̃a zálalaá nɔ̀sɛ yã́ɛ sɔ̃. Lua
Nisỉna zỉɛ, i kɛ aà ikoyã lá yã́ no. Lua mɛ́ ỉ gbɛ̃́ bee taa sáaukpa,
i kɛ gbɛ̃nazỉna no.

3

1 Dɛa Yuda ũ kã́fỉa kpele a vỉi? Ải kpele tɔ̃zɔ̃a vỉi? 2 A kã́fỉa vỉ
zɔ̃ɔ yã́pii guu. Sɛ̃́ia gỉa Lua a yã́ nànɛ́ ń ɔzỉɛ. 3 Kɛ́ an gbɛ̃eɔ náai
vỉo, bɔ́ a vỉi? An náaisai mɛ́ a Lua náai bãdɛa? 4 Ơ! Aawo! Lua
náai vỉ, baa kɛ́ gbɛ̃́piiá ɛɛdeɛ, lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀:
Tó n yã'ò, n yã́ aɔ zɛvỉ,
tó wà yã́kpalɛkɛ̀nnɔ, n yã́ a ble.*
5 Tó wá vãikɛ lɛ́ Lua maakɛ bɔ gupuau, bɔ́ yã́ wá oi? Wá o Lua
yã́ zɛvỉo, kɛ́ ỉ pɔkũmabɔbɔwá yã́i yã̀? Gbɛ̃nazỉna yã'oa ɔ̃ málɛ
owa. 6 O! Aawo! Tó Lua yã́ zɛvỉo, kpelewa a fɔ̃ yã́kpalɛkɛ ń
dṹniaoi? 7 Gbɛ̃e a mɛ, tó a ɛɛdekɛ lɛ́ Lua náai kã́fỉ mɛ́ àlɛ aà
tɔbɔ, bɔ́yãi a yãdaaàla lán duunkɛnawai? 8 Tó ń ò màa ńlɛ mɛ
wà yãvãikɛ, yãmaa i bɔu. Gbɛ̃eɔ ma tɔbɛ̃ɛsỉ aa mɛ̀ màa mi o.
Lua yãdaanla kɔ̃sỉńnɔ.

Gbɛ̃e maao

9 Too! Wá Yudaɔ wá sɔ̃̀ɔ yã̀? Aawo bá! Asa ma bɔbɔ ń Yudaɔ
ń buipãleɔ píi kɔ̀, ampiiá duuna zɔɔnɛ. 10 A kɛ̃a Lua taalau wà
mɛ̀:
Gbɛ̃e maao, baa do.
11 Laaidee kuo, luakỉiwɛɛlɛnae kuo.
12 Aa pã̀alɛ ḿpii, aa fɔkpà,
yãmaakɛnae kuo, baa do.†
13 An nɔ̀sɛ dɛ lán kaadɔɛmbɛwaɛ.
Aaỉ lɛnakasanɛ́,
mlɛ̃̀ sɛwɛ kú ń lɛ́u,‡
14 yã́ỉi ń gbɛ̃́kaao mɛ́ ń lɛ́ pà.§
15 Aa wãa ń gbɛ̃dɛao,
16 aaỉ músi ń pɔsiao kpáńzi,
17 aa aafia zɛ́ dɔ̃o,*
18 aa Lua vỉa vỉo.†
19 Wá dɔ̃ kɛ́ Lua ikoyã píi dɛ gbɛ̃́ pɔ́ kú a ɔzỉɔ yã́ ũɛ, kɛ́ gbɛ̃́pii
lɛ́ gɔ̃ kpaaũa, dṹnia gbɛ̃́pii i gɔ̃ tàaede ũ Luaɛ. 20 Asa gbɛ̃e a bɔ
maa Luaɛ ikoyãpi kũa yã́io.‡ Lua ikoyã mɛ́ ỉ to wà duuna dɔ̃.

---

* **3:4** Soũ 51.6 † **3:12** Soũ 14.1-3 ‡ **3:13** Soũ 5.10, 140.3 § **3:14** Soũ 10.7
* **3:17** Isa 59.7-8 † **3:18** Soũ 36.1 ‡ **3:20** Soũ 143.2, Gal 2.16

Lá Lua ȉ to yɑ̃́ bɔńnɔ na

21 Lá Lua ȉ to yɑ̃́ bɔńnɔ na bɔ̀ gupuau sa, lá a yɑ̃́ kú Mɔizi ikoyã
ń ãnabiɔ láɔ guuwa. I kɛ aà ikoyã kũa yɑ̃́ no. 22 Lua ȉ to yɑ̃́ bɔńnɔ
na Yesu Kilisi náaikɛa yɑ̃́iɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ aà náaikɛ píi yɑ̃́ɛ, asa gbɛ̃e
adoo. 23 Gbɛ̃́pii duunakɛ̀, ɔ̃ aa kɛ̃̀sã Lua gawii. 24 Lua ȉ to yɑ̃́
bɔńnɔ na gba ũ a gbɛ̃kɛ yɑ̃́i ń Kilisi Yesu pɔ́ ń bó gbãao. 25 Aàpi
Lua kpà duuna awakpabɔ ũ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ aà au náaikɛɔnɛ, kɛ́ à
ɔlɔ gbɛ̃́piiɛ i yãkɛ a zɛ́waɛ. A mɛnakɛ̀ yãa, i duun ziɔ yãdao, 26 ɔ̃
tia kɛ́wa a ɔ̀lɔnɛ́ i yãkɛ a zɛ́wa. Beewa Lua ȉ yãkɛ a zɛ́wa mɛ́ ȉ to
yɑ̃́ bɔ ń Yesu náaikɛnaɔ na lɔ.

27 Lá màaɛ, gbɛ̃nazȉna a fɔ̃ ĩ́anadã lɔe? Bee kuo. Bɔ́yãi ni?
Kɛ́ a dɛ yãkɛa yɑ̃́ ũo, Yesu náaikɛa yɑ̃́ɛ yɑ̃́i. 28 Asa má è Lua ȉ
to yɑ̃́ bɔ ń gbɛ̃́o na aà Luapi náaikɛa yɑ̃́iɛ, ikoyãkũa ku a guuo.
29 Luaá Yudaɔ Luaɛ ńdoa? Buipãleɔ Luan sɔ̃oa? Ao, buipãleɔ
Luaɛ lɔ. 30 Asa Lua mɛ̀ndoɛ.§ A to yɑ̃́ bɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ tɔ̃zɔ̃̀o na a náai
pɔ́ àlɛ kɛ yɑ̃́iɛ, mɛ́ a to yɑ̃́ bɔ ń gyafɔɔdeo na a náai doũpi musu
lɔ. 31 Wálɛ ikoyã bãdɛ ń luanaaikɛao yɑ̃̀? Màa no, wálɛ a kpɛlaɛ.

4

Lua tò yɑ̃́ bɔ̀ ń Ablahaũo na a náai pɔ́ a kɛ̀ yɑ̃́i

1 Wá Yudaɔ, wá o kpelewa wá dezi káau Ablahaũ yɑ̃́ musu
ni? 2 Tó Lua tò yɑ̃́ bɔ̀aànɔ na yɑ̃́ pɔ́ a kɛ̀ yɑ̃́iɛ, dɔ̃ à fɔ̃̀ ĩ́anadã̀. Ãma
a fɔ̃ dã Luaɛo. 3 Kpelewa wa ò lá guui? Wà mɛ̀ Ablahaũ Lua
náaikɛ̀, ɔ̃ Lua tò yɑ̃́ bɔ̀aànɔ na.* 4 Fȉaboa zȉkɛnaɛá gbɛ̃kɛkɛaɛ̀
no, aà aseaɛ. 5 Baa tó gbɛ̃́ lɛ́ yãe kɛo, tó àlɛ Lua pɔ́ ȉ to yɑ̃́ bɔ ń
tàaedeɔ na náaikɛ, Lua a to yɑ̃́ bɔaànɔ na a náai pɔ́ àlɛ kɛ yɑ̃́iɛ.
6 Davidi gbɛ̃́ pɔ́ Lua tò yɑ̃́ bɔ̀aànɔ na yãekɛsai báaa'ea yã'ò à mɛ̀:

7 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń tàaeɔ wɔ̀lomá à ń duuna kɛ̃̀máɔ ũ.

8 Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ Dii a aà duuna yãdao ũ.†

9 Báaa beeá gbɛ̃́ pɔ́ tɔ̃zɔ̃̀ pɔ́ɛ adoa, ge gyafɔɔde pɔ́ɛ lɔ? Wà mɛ̀ Lua
tò yɑ̃́ bɔ̀ ń Ablahaũo na, kɛ́ à a náaikɛ̀ yɑ̃́iɛ. 10 Kpelewa Ablahaũ
dɛ gɔɔ pɔ́ Lua tò yɑ̃́ bɔ̀aànɔ nai? Aà tɔ̃zɔ̃aa ge gyafɔɔdeɛ? I tɔ̃zɔ̃o,
gyafɔɔdeɛ. 11 Ɔ à tɔ̃zɔ̃̀, kɛ́ Lua tò yɑ̃́ bɔ̀aànɔ na a gyafɔɔgɔɔ seela
ũ.‡ Màa a dɛ gyafɔɔde pɔ́ Lua tò yɑ̃́ bɔ̀ńnɔ na Luapi náaikɛa yɑ̃́iɔ
píi dezi ũ. 12 A dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa tɔ̃zɔ̃̀ɔ dezi ũ lɔɛ. I kɛ an tɔ̃zɔ̃a yɑ̃́i no,
kɛ́ aa tɛ́ wá dezi Ablahaũ pɔ́ Lua náaikɛ̀ a gyafɔɔgɔɔ iai yɑ̃́iɛ.

Lá Ablahaũ Lua náaikɛ̀

§ **3:30** Iko 6.4 * **4:3** Daa 15.6, Gal 3.6 † **4:8** Soũ 32.1-2 ‡ **4:11** Daa 17.10

13 Lua lɛgbɛ̃̀ Ablahaũɛ ń aà buiɔ à mɛ̀ dṹnia a gɔ̃ ń pɔ́ ũ.§ I kɛ
aà ikoyã kũa yấi no, kɛ́ Lua tò yấ bɔ̀aànɔ na a náai pɔ́ a kɛ̀ yấiɛ.
14 Tó gbɛ̃́ pɔ́ aa ikoyã kũaɔ mɛ́ aa kible, dɔ̃ luanaaikɛa ài vĩ̀o, mɛ́
Lua lɛgbɛ̃a kɛ̀ famaɛ,* 15 asa ikoyã ĩ̀ mɔ́ ń Lua pɔkũmaoɛ. Gu
pɔ́ ikoyã kúuo, tàae líɔ ku we sɔ̃o. 16 Ayãmɛto pɔ́ pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀
eaá aà náaikɛa yấɛ, kɛ́ àɔ dɛ aà gbɛ̃kɛyã ũ. Beewa lɛgbɛ̃apiá
Ablahaũ buipiɔ píi pɔ́ɛ, i kɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa Mɔizi ikoyã kũa ńtɛ̃ɛɔ
no, ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Lua náaikɛ lán Ablahaũwaɔɛ lɔ. Ablahaũá
wápii deziɛ.† 17 A dɛ wá dezi ũ Lua kĩ́i, lá a kɛ̃a láuwa. Lua mɛ̀
a aà dĩ̀lɛ bui dasiɔ dezi ũ. Ablahaũ Lua pɔ́ ĩ̀ wɛ̃ni kpa gɛɔwa
ĩ̀ to pɔ́ pɔ́ kú yãaoɔ àɔ ku‡ náaikɛ̀. 18 A Lua náaikɛ̀, à wɛdɔ̀ pɔ́
pɔ́ gbɛ̃e wɛ́ dɔiozi, ɔ̃ à gɔ̃̀ bui dasiɔ dezi ũ lá Lua ɔ̀ɛ̀wa à mɛ̀, aà
buiɔ aaɔ dasi lán saanaɔwa.§ 19 Ablahaũ kà wɛ̃̀ basɔo taawa.
Baa tó à làasookɛ̀ a gɔ̃ɛkɛbɔsaiwa ń Sala nɛasakpɛ kákaao, aà
luanaaikɛa lí busao.* 20 Ili seakɛ lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀ɛwao, i gí Lua
náaikɛio, ɔ̃ à gbãa'è a luanaaikɛawa à Lua tɔbɔ̀, 21 asa a dɔ̃ a
fɛ̃a vĩ̀o, Lua gbãa kà à lɛ́ pɔ́ á gbɛ̃̀pi kɛ. 22 Ayãmɛto Lua tò yấ
bɔ̀aànɔ na. 23 Wi yấ bɔaaànɔ napi kɛ̃ aà yấi adoo, 24 wa kɛ̃̀ wá
gbɛ̃́ pɔ́ Lua a to yấ bɔwanɔ naɔ yấiɛ lɔ, wá gbɛ̃́ pɔ́ wálɛ Lua pɔ́
wá Dii Yesu bɔ̀ gau náaikɛɔ. 25 Lua aà kpàmá kɛ́ à e wá tàaeɔ
kɛ̃́wá yấiɛ,† ɔ̃ à aà bɔ̀ gau, kɛ́ yấ e bɔwanɔ na yấi.

5

Kɛa na ń Luao

1 Lá Lua tò yấ bɔ̀wanɔ na a náai pɔ́ wálɛ kɛ yấi, wá naaànɔ sa
ń wá Dii Yesu Kilisi gbãao. 2 Aà náaikɛa guu wa zɛ'è aà sabai
wa gɛ̃ Lua gbɛ̃kɛ pɔ́ wá kuopi guu, ɔ̃ wálɛ pɔnakɛ ń Lua gawi pɔ́
wá wɛ́ dɔio. 3 I kɛ bee ado no, wálɛ pɔnakɛ ń wá taasikɛao lɔ,
kɛ́ wá dɔ̃ taasikɛa ĩ̀ mɔ́ ń mɛnao, 4 mɛna ĩ̀ mɔ́ ń dàa maao, dàa
maa ĩ̀ mɔ́ ń wɛdɔa Luazio, 5 mɛ́ wɛdɔa Luazipi fama vĩ̀o, asa
Lua a Nisĩ̀na pĩ̀si wá nɔ̀sɛu, ɔ̃ a tò wá dɔ̃̀ a yewázi. 6 Wá gbãasai
guu Kilisi gà wá vãikɛnaɔ wá gbɛu gɔɔ pɔ́ Lua dĩ̀lɛwa. 7 Baa gaa
gbɛ̃maa gbɛu àao. Tó gbɛ̃́ a we ga gbɛ̃maa gbɛu, wá dɔ̃o, 8 ɔ̃ Lua
ɔ̀lɔwɛ̃ɛ lá á yewázi, asa wá duundekɛ guu ɔ̃ Kilisi gà wá gbɛu.
9 Lá wa bɔ maa sa Kilisi au yấi, Kilisipi wá sia Lua pɔkũmawa
sea vĩ̀ lɔe? 10 Yãa wá ĩ́i ń Luaoɛ, ɔ̃ wa kɛaànɔ na aà Nɛ́ gaa yấi.
Lá wa kɛaànɔ na sa, wá suabaa aà kua wɛ̃ni guu yấi sea vĩ̀ lɔe?
11 I kɛ beeɛ adoo, wálɛ pɔnakɛ ń Luao lɔ ń wá Dii Yesu Kilisi pɔ́
tò wa kɛaànɔ na gbãao.

Kilisi yãlɛɛũa ń Adamuo

§ **4:13** Daa 17.4-6, 22.17-18, Gal 3.29 * **4:14** Gal 3.18 † **4:16** Gal 3.7 ‡ **4:17** Daa 17.5 § **4:18** Daa 15.5 * **4:19** Daa 17.17 † **4:25** Isa 53.4-5

12 Gbɛ̃́ mɛ̀ndo mɛ́ tò duuna gɛ̃̀ dṹnia guu,* ɔ̃ duuna ga ì̃.†
Beewa ga lì̃ gbɛ̃́piia, kɛ́ gbɛ̃́pii duunakɛ̀ yã́i. 13 Duuna ku dṹnia
guu e Lua ikoyã̀ àɔ gɛ́ mɔ́i. Gɔɔ pɔ́ ikoyã̀ kuo, Lua i duuna yã̀dao,
14 ã̀ma sɛa Adamuwa e à gɛ̀ pɛ̀ Mɔiziwa ga ikokɛ̀ gbɛ̃́piiwa, baa
gbɛ̃́ pɔ́ aai duunakɛ lán Adamu zã̀ayã̀wawaoɔ. Adamupiá gbɛ̃́
pɔ́ a mɔ taaɛ.

15 Ã́ma Lua gba muaa ń Adamu tàaeoo, asa lá dasi gà
Adamu ado zã̀a yã́wa yã́i, Lua gbɛ̃kɛ ń a gba pɔ́ lì̃ dasila Yesu
Kilisi ado gbɛ̃kɛ yã́io dɛ beea. 16 Lua gba muaa ń gbɛ̃́ mɛ̀ndo
duunapioo. Tàae mɛ̀ndopi mɛ́ mɔ̀ ń yã́kpalɛkɛao, ɔ̃ yã́ zɔ̃̀lɛ
gbɛ̃nazì̃naɔwa. Tàaeɔ mɔ̀ ń Lua gbɛ̃kɛkɛanɛ́o, ɔ̃ yã́ bɔ̀ ń gbɛ̃́ɔ na.
17 Lá Adamu ado tàae mɛ́ tò ga ikokɛ̀, Yesu Kilisi ado yã́ pɔ́ à
mɔ̀ò zɔ̃ɔ dɛ beea. Aà yã́i gbɛ̃́ pɔ́ Lua gbɛ̃kɛkɛ̀nɛ́ a tò yã́ bɔ̀ńnɔ
na gba ũɔ kible àizã̀na guu. 18 Beewa lá tàae mɛ̀ndopi tò yã́
zɔ̃̀lɛ bui píiwa, màa lɔ maakɛa mɛ̀ndopi ì̃ to bui píi bɔ maa, aai
àizã̀nable. 19 Lá gbɛ̃́ mɛ̀ndo swã́gbã̀a mɛ́ tò dasi gɔ̃̀ duundeɔ ũ,
màa lɔ gbɛ̃́ mɛ̀ndo yã̀maa mɛ́ a to dasi bɔ maa. 20 Ikoyã̀ mɔ̀ kɛ́
tàae e àɔ kã́fĩ yã́iɛ. Lá duuna lɛ́ kã́fĩ, Lua gbɛ̃kɛ ì̃ɔ diadiɛ. 21 Lá
duuna kiblea mɔ̀ ń gao, màa lɔ Lua gbɛ̃kɛ kiblea ì̃ to wà bɔ maa,
wí àizã̀nable ń wá Dii Yesu Kilisi gbã̀ao.

6

Wá naa Kilisiwa

1 Wá o kpelewa ni? Wá gi wàɔ tɛ duunawa kɛ́ Lua gbɛ̃kɛ e àɔ
kã́fĩ yã̀? 2 Ɔ'o! Aawo! Wá gbɛ̃́ pɔ́ wá dɛ gɛɔ ũ duuna yã́ musu,
kpelewa wá gi wàɔ tɛ duunawa lɔi? 3 Wá gbɛ̃́ pɔ́ wa da'ilɛkɛ̀
Kilisi Yesu pɔ́ ũɔ, á dɔ̃ kɛ́ wá sã̀nuaànɔ aà ga guuo lé? 4 Wa
gaaànɔ, wà wá vĩ́aànɔ da'ilɛkɛa guu, lá Kilisi bɔ̀ gau ń a Mae
gbã̀a gawideo, kɛ́ wápiɔ sɔ̃ wàɔ kú ń wɛ̃ni dafuo màa.* 5 Lá wa
naawà lán sàwakula ń gbalaowa aà ga guu, wá gɔ̃aànɔ màa aà
vua guu lɔ. 6 Wá dɔ̃ kɛ́ wà wá kua zi pà lipã̀akɔ̃awa ń Kilisio,
wá mɛ̀ duunde i midɛ, kɛ́ wásu wàɔ zɔble duunaɛ lɔo, 7 asa gbɛ̃́
pɔ́ gà bɔ̀ duuna yã́uɛ. 8 Lá wa ga ń Kilisio, wá a náai vĩ kɛ́ wáɔ
kuaànɔ lɔ. 9 Wá dɔ̃ lá Kilisi bɔ̀ gau, a gaa vĩ lɔo, ga iko vĩwà lɔo.
10 Asa kɛ́ à gà, à gà duuna yã́ musu gɛ̃n doɛ, mɛ́ lá a ku tia, a ku
Lua pɔ́ ũ. 11 Màa ápiɔ sɔ̃, à ázĩ̀a dilɛ gɛɔ ũ duuna yã́ musu, íɔ ku
Lua pɔ́ ũ naa Kilisi Yesuwa. 12 A yã́i ásu to duuna kible á mɛ̀
gɛwa, a dɔ́ɛ'ĩi dɔaaɛ́ lɔo. 13 Ásu à á mɛgue kpa duunawa vã̀ikɛbɔ
ũo. A ázĩ̀a kpa Luawa gàbɔɔ ũ, í á mɛguɔ kpawà yã̀maakɛbɔɔ
ũ. 14 Ásu to duuna àɔ iko vĩwá lɔo, asa á na ikoyã̀ ɔzĩ̀o, sema
Lua gbɛ̃kɛ.

* 5:12 Daa 3.6 † 5:12 Daa 2.17 * 6:4 Kls 2.12

15 Kpelewan wei? Lá wá kú ikoyã ɔzɨ̃ lɔo, sema Lua gbɛ̃kɛ ɔzɨ̃,
wáɔ tɛ duunawa yɛ̀? Ơ'o! Aawo! 16 Á dɔ̃ tó a ázɨ̃a kpà gbɛ̃́wa,
álɛ misiilɛɛ̀, á dɛ ade zɔ ũo lé? Tó duuna a ázɨ̃a kpàwà, á gaɛ.
Tó a misɨ̃ilɛ Luaɛ sɔ̃, á bɔ maa. 17 Wa sáaukɛ̀ ń Luao, asa duuna
zɔɔn á ũ yãa, ɔ̃ a misɨ̃ilɛ yã́ pɔ́ wa dàɛ́ zɛ́zɛɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo. 18 A
bɔ duuna yã́u, a gɔ̃ maakɛa zɔɔ ũ. 19 Málɛ bee o gbɛ̃nazɨ̃na
yã'oawa á gbãasai yã́iɛ. Lá a á mɛ kpà yãa gbãsɨ̃ ń yãvãiɔwa
zɔɔ ũ, a vãikɛ̀, màa tia lɔ à á mɛ kpa maakɛawa zɔɔ ũ, á kua iɔ
adoa. 20 Kɛ́ á dɛ duuna zɔɔ ũ yãa, á bàa kú ń yãmaakɛaoo. 21 Ãi
kpele á è yã́ pɔ́ á kɛ̀ yãa, à kɛ̀ɛ́ wíyã ũ tiaɔ musui? Yã́piɔ midɛaá
gaɛ. 22 Tiasa lá a bɔ duuna yã́u, álɛ zɔble Luaɛ, ài pɔ́ á e mɛ́ kua
adoa pɔ́ a midɛ ń wɛ̃ni láasaio ũ. 23 Duuna aseaá gaɛ, ãma gba
pɔ́ Lua ɨ̃ dawɛ̃ɛ naa wá Dii Kilisi Yesuwa guu mɛ́ wɛ̃ni láasai ũ.

7

Wá kú Mɔizi ikoyã ɔzɨ̃ lɔo

1 Ma gbɛ̃́ɔ, málɛ yã'oɛ́ lán gbɛ̃́ pɔ́ Mɔizi ikoyã dɔ̃ɔwa. Á dɔ̃ kɛ́
ikoyãpi iko vɨ̃ gbɛ̃́wa gɔɔ pɔ́ a ku noa? 2 Màa ikoyãpi nɔzãe yè
a zã́wa gɔɔ pɔ́ a bɛ̃́ɛ. Tó gɔ̃ gà, ɔ̃ ikoyãpi ɨ̃ polowà. 3 Gɔɔ pɔ́ aà zã́
kú, tó à gɔ̃̀ gɔ̃ pãle pɔ́ ũ, wa oɛ̀ dɔ́ɛ'ɨ̃ideɛ. Tó aà zã́ gàɛ sɔ̃, ikoyãpi
pòlowàn we. Tó à gɔ̃̀ gɔ̃ pãle pɔ́ ũ sa, beeá dɔ́ɛ'ɨ̃i yã́n lɔo. 4 Màa
ápiɔ sɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ, a ga ikoyã musu Kilisi mɛ guu, ɔ̃ a gɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́
bɔ̀ gaupi pɔ́ ũ, kɛ́ wà e kã́ɦ̃akɛ Luaɛ. 5 Kɛ́ wá dàa dɔ̀aawɛ̃ɛ yãa,
ikoyã mɛ́ tò duuna ni wá dɛ́ wá mɛ guu, ɔ̃ wa kã́ɦ̃akɛ̀ gaɛ. 6 Tia
sɔ̃ wa ga pɔ́ pɔ́ wá kṹ zɔ ũpi yã́ musu, wa bɔ ikoyãu, ɔ̃ wálɛ zɔble
Luaɛ zɛ́ dafu guu ń aà Nisɨ̃na gbãao, i kɛ ikoyã lá zɛ́ zi no.

7 Wá o kpelewa ni? Lua ikoyãá duuna yɛ̀? Aawo bá! Ikoyãpi
mɛ́ tò ma duuna dɔ̃̀. Tó ikoyã i mɛ wasu pɔ́ bɨ̃ikɛoo,* dɔ̃ mi
dɔ̃ lá pɔ́ bɨ̃ikɛa dɛo. 8 Duuna zɛkɨ̃i è yã́ pɔ́ Lua dɨ̃lɛpiwa, ɔ̃ a
tò pɔ́pii ni ma dɛ. Asa kɛ́ má ikoyã dɔ̃o, duuna dɛmɛɛ yãe ũo.
9 Yãa kɛ́ má ikoyã dɔ̃o, má bɛ̃́ɛɛ. Kɛ́ ma yãdilɛapi mà, duuna vù
iu, 10 ɔ̃ ma ga. Yãdilɛa pɔ́ dɛ à wɛ̃ni kpaapi ga ɨ̃mɛɛ. 11 Duuna
zɛkɨ̃i è yãdilɛapiwa, ɔ̃ à ma sãsã à ma dɛ yã́pi sabai. 12 Beewa
ikoyãpi kua adoa, mɛ́ yã́ pɔ́ Lua dɨ̃lɛpi kua adoa, a zɛvɨ̃ mɛ́ a
maa. 13 Yãmaa mɛ́ tò ma gaa? Aawo bá! Kɛ́ duuna e bɔ gupuau,
ɔ̃ à yãmaa mɔaokɛ̀, a tò ma ga. Beewa wa duuna dɔ̃̀ duuna ũ
yãdilɛapi sabai.

Zɨ̃kaa ń duunao

14 Wá dɔ̃ kɛ́ ikoyãpiá Lua yã́ɛ. Mapi sɔ̃, dàaden ma ũ, má na
duuna ɔzɨ̃. 15 Miliɔ yã́ pɔ́ málɛ kɛ gbadɔ̃o, asa mili yã́ pɔ́ má ye

* **7:7** Bɔa 20.17

mà kɛ kɛo, yã́ pɔ́ má ye mà kɛo ɔ̃ mi kɛ.† 16 Tó yã́ pɔ́ má kɛ̀ i
kpaaĩ ń ma pɔeãoo, ma we ikoyãpi maakɛi. 17 I kɛ mámɛ málɛ
kɛo, duuna pɔ́ kú ma guuɛ. 18 Má dɔ̃ yãmaa ku ma guuo, ma
dàa maao. Miɔ ye mà yãmaakɛ, ãma mili fɔ̃ má kɛ̀o. 19 Yãmaa
pɔ́ má ye mà kɛ, mili kɛo. Yãvãi pɔ́ má yeio ɔ̃ mi kɛ. 20 Tó yã́ pɔ́
má yeio ɔ̃ málɛ kɛ, i kɛ mámɛ málɛ kɛo, duuna pɔ́ kú ma guuɛ.
21 Má è tó má ye mà maakɛ, vãi mɛ́ ĩ̀ dɔaamɛɛ. 22 Lua ikoyã mɛ́
ĩ̀ kɛmɛɛ na ma sɔ̃ guu, 23 ãma má è iko pãle ku ma mɛ guu, ĩ̀ɔ
zĩka ń iko pɔ́ kú ma nɔ̀sɛ guuo, a tò má na duuna iko pɔ́ kú ma
mɛ guu ɔzĩ. 24 Ma wɛ̃nade ia, démɛ a ma si ma mɛ̀ gɛɛ beewai?
25 Ma sáaukɛ̀ ń Luao! N wá Dii Yesu Kilisi gbãao. Beewa ɔ̃ mi
zɔble Lua ikoɛ ma làasoo guu, mɛ́ mi zɔble duuna ikoɛ ma dàa
guu.

8

Zĩblea ń Lua Nisĩna gbãao

1 Yã́ a zɔ̃lɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa naa Kilisi Yesuwaɔwa lɔo, 2 asa naa
Kilisi Yesuwa Lua Nisĩna Wɛ̃nikpamade gbãa ma bɔ gbãa
pɔ́ duuna ń gao lɛ́ mɔmɛɛ guu. 3 Yã́ pɔ́ Mɔizi ikoyã i fɔ̃ kɛ̀o
gbɛ̃nazĩna gbãasaikɛ yã́i Lua kɛ̀. A azĩa Nɛ́ zĩ̀ gbɛ̃nazĩna ũ lán
wá duundeɔwa duuna woloawá yã́i, ɔ̃ à widà duunawa a Nɛ́
mɛpi guu, 4 kɛ́ yã́ pɔ́ ikoyã lɛ́ wɛɛlɛ sĩana kɛ wá gbɛ̃́ pɔ́ wá dàa lɛ́
dɔaawɛ̃ɛ lɔo, sema Lua Nisĩnaɔwa. 5 Gbɛ̃́ pɔ́ an dàa lɛ́ dɔaanɛ́ɔ
ĩ̀ laaidɔ ń dàa yã́wa. Gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisĩna lɛ́ dɔaanɛ́ɔ ĩ̀ laaidɔ Lua
Nisĩna yã́wa. 6 Laaidɔa dàa yã́waá gaɛ. Laaidɔa Lua Nisĩna
yã́waá wɛ̃ni ń aafiaoɛ. 7 Laaidɔa dàa yã́waá ĩ́isɛa ń Luaoɛ. Ade
lí misiilɛ Lua ikoyãɛo, a fɔ̃ seo. 8 Gbɛ̃́ pɔ́ an dàa lɛ́ dɔaanɛ́ɔ yã́ lí
ká Luaguo.

9 Apiɔ sɔ̃, á dàa lɛ́ dɔaaɛ́o, sema Lua Nisĩna, tó a kú á guu
sĩana. Tó gbɛ̃́ Kilisi Nisĩna vĩ sɔ̃o, a dɛ Kilisi gbɛ̃́ ũo. 10 Tó Kilisi
kú á guu, baa tó á mɛ dɛ gɛ ũ duuna yã́i, Lua Nisĩna dɛɛ́ wɛ̃ni
ũɛ,* kɛ́ Lua tò yã́ bɔ̀ánɔ na yã́i. 11 Tó Lua pɔ́ Yesu bɔ̀ gau Nisĩna
kú á guu,† Lua pɔ́ Kilisipi bɔ̀ gau a wɛ̃ni kpá á mɛ̀ gɛpiwa ń a
Nisĩna pɔ́ kú á guu gbãao.

12 Ayãmɛto ma gbɛ̃́ɔ, wá tɛ́ wá dàai teasi no. 13 Tó á tɛ́ á dàai, á
gaɛ. Tó a á yãvãikɛaɔ mĩdɛ ń Lua Nisĩna gbãao sɔ̃, áɔ ku. 14 Gbɛ̃́
pɔ́ Lua Nisĩna ĩ̀ dɔaanɛ́ɔ mɛ́ Lua nɛ́ɔ ũ. 15 Asa tã́a pɔ́ ĩ̀ to wà zɔble
ń vĩao mɛ́ diɛ́o, Lua Nisĩna pɔ́ tò a gɔ̃ Lua nɛ́ɔ ũ ɔ̃ á vĩ, ɔ̃ wi wiilɛ
Luawa ń aà gbãao wi mɛ: Baa, wá Mae.‡ 16 Nisĩnapi mɛ́ ĩ̀ owɛ̃ɛ
wá sɔ̃u Lua nɛ́ɔn wá ũ. 17 Lá nɛ́ɔn wá ũ, àizɛɛblenaɔn wá ũ. Lua

† **7:15** Gal 5.17 * **8:10** Zãa 6.63 † **8:11** 1Kln 3.16 ‡ **8:15** Maa 14.36

àizɛɛblenaɔn wá ũ, wá ble sãnu ń Kilisioɛ. Tó wa taasikɛ̀aànɔ,
wáɔ kuaànɔ aà gawi guu.§

Wɛdɔa Lua gawii

18 Má è wá fɔ̃ gɔɔɛ bee taasi lɛɛũ ń gawi pɔ́ Lua a bɔowɛ̃ɛoo.
19 Lua pɔkɛaɔ píi wɛ́ dɔ aà nɛ́ɔ bɔa gupuaui láasai. 20 Asa Lua
tò a pɔkɛaɔ píi gɔ̃̀ dɔ̀ɔsaiɛ.* I kɛ an pɔeã no, Lua mɛ́ kɛ̀ màa, kɛ́
wɛdɔaaàzi guu 21 dṹnia a bɔ ɔ̃̀ɔkpaa pɔ́ àlɛ zɔbleɛ̀u, i dɛ̀ɛpoo Lua
nɛ́ɔ gawi guu. 22 Wá dɔ̃ Lua pɔkɛaɔ píi lɛ́ aaukɛ ń wãwão e tia.
23 I kɛ dṹnia ado no, wá gbɛ̃́ pɔ́ wa Lua Nisĩ̀na è gba sɛ̃́ia ũɔ, wálɛ
aaukɛ kpãíkpãi sɔ̃ e Lua àɔ gɛ́ wá boi, i wá sí a nɛ́ɔ ũ.† 24 Lua
wá suabà, kɛ́ wà wɛdɔ beei. Pɔ́ pɔ́ wa è ń wɛ́oá wɛdɔia yɛ̃́ɛ lɔo.
Démɛ ì wɛdɔ pɔ́ pɔ́ a èi lɔi? 25 Tó wá wɛ́ dɔ pɔ́ pɔ́ wi eozi sɔ̃, wiɔ
dã́ ń mɛnaoɛ.
26 Beewa sɔ̃ Lua Nisĩ̀na ì dɔwálɛ wá gbãasai guu, asa wá
wabikɛa dɔ̃ a zɛ́wao, ɔ̃ Lua Nisĩ̀na ì kulɛkɛwɛ̃ɛ Luaɛ ń aau pɔ́
a yã́ gɛ̃̀ oaao. 27 Lua ì nɔ̀sɛ guu e, mɛ́ a a Nisĩ̀na làasoo dɔ̃, asa
Lua Nisĩ̀na ì kulɛkɛ Lua gbɛ̃́ɔnɛ lá Lua yeiwaɛ. 28 Wá dɔ̃ kɛ́ yã́pii
ì bɔ maa gbɛ̃́ pɔ́ ye Luaziɔnɛ, gbɛ̃́ pɔ́ à ń sisi à ń sɛ́ lá àlɛ yáwaɔ.
29 Asa Lua dĩ̀lɛ za káau gbɛ̃́ pɔ́ a dɔaa ń dɔ̃ɔ bɔ a Nɛ́wa, kɛ́ aàɔ dɛ
vĩ̀i ũ dãuna dasiɔnɛ. 30 Gbɛ̃́ pɔ́ à ń dílɛ za káaupiɔ ɔ̃ à ń sisi, ɔ̃ a
tò yã́ bɔ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ à ń sisipiɔ na, ɔ̃ à a gawi lĩ̀ gbɛ̃́ pɔ́ a tò yã́ bɔ̀ńnɔ
napiɔnɛ.
31 Wá o kpelewa yã́ beeɔ musu ni? Lá Lua zɛ̀wanɔ, démɛ a
bɔ wá kpɛi? 32 Lá i gí ń azĩ̀a Nɛ́oo, à aà kpà wápii yãí, a wá
gba pɔ́pii lɔo lé? 33 Démɛ a bɔbɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sɛ́ɔi? Luapi
mɛ́ tò yã́ bɔ̀wanɔ na. 34 Démɛ a yãdawálai? Kilisi Yesu gà à
ɛ̀a vù. A ku Lua ɔplaai, àlɛ kulɛkɛɛ̀wɛ̃ɛ. 35 Bɔ́mɛ a wá kɛ̃́ Kilisi
yeawáziwai? Taasi ge wɛ́tɛ̃a ge ĩ̀adama ge nɔana ge taasidekɛ
ge kai ge fɛ̃nda, an kee a fɔ̃́e? 36 A ku lá guu wà mɛ̀:
N yãí wá kú ga lɛ́zĩ̀ za kɔɔ e oosi,
wĩ̀ wá dilɛ lán sã pɔ́ wa ń kòlokpaɔwa.‡
37 Yã́ beeɔ píi guu wálɛ zĩ̀ble àannɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ yewázi gbãao.
38 Asa má dɔ̃ sã́asã kɛ́ ga ge wɛ̃ni ge malaikaɔ ge tã́aɔ ge tia yã́ ge
zia yã́ ge gbãadeɔ 39 ge musupɔɔ ge zĩ́lɛpɔɔ ge Lua pɔkɛa pãleɔ,
an kee a fɔ̃ wá kɛ̃́ Lua yeawáziwa naa wá Dii Kilisi Yesuwa
guuo.

9

Lua Isailiɔ sɛa

§ **8:17** Gal 4.5-7 * **8:20** Daa 3.17-19 † **8:23** 2Kln 5.2-4 ‡ **8:36** Soũ 44.23

1 Málɛ sìana'o naa Kilisiwaɛ, málɛ ɛɛtoo. Lua Nisìna pɔ́ dɔ̀aa
ma lààsooɛ mɛ́ dɛmɛɛ yã́pi seelade ũ. 2 Ma pɔsia kɛ̀ zài, ma
nɔ̀sɛ ìɔ yaa gɔɔpiiɛ. 3 Má fɔ̃ wabikɛ Luawa aà ma kɛ̃ Kilisiwa,
aà láaikɛa ma Isaili deeɔ gbɛu. 4 Ampiɔ ɔ̃ Lua ń sɛ́ a nɛ́ɔ ũ,* à
a gawi ɔ̀lɔnɛ́, aà bàa kúńnɔ, à a ikoyã kpàmá, à lousisia dànɛ́,
à lɛgbɛ̃̀nɛ́. 5 Aa dɛ Lua gbɛ̃́ káauɔ buiɔ ũ, mɛ́ an bui guu ɔ̃ Kilisi
pɔ́ dɛ pɔ́piia bɔ̀u gbɛ̃nazìna ũ. Ɔmɛ Lua pɔ́ kũ̀ wàɔ a sáaukpa
gɔɔpii ũ. Ã́mi.

6 I kɛ yã́ pɔ́ Lua ò lɛ̀lɛ pã no, asa Isaili píi mɛ́ Isaili zálala ũo.
7 I kɛ Ablahaũ bui píi mɛ́ Ablahaũpi nɛ́ɔ ũ Luaɛo, asa Lua ò
Ablahaũɛ à mɛ̀, Izaaki buiɔ ɔ̃ wàli onɛ́ aà buiɔ.† 8 Beewa i kɛ
nɛ́ pɔ́ à ń í ń pɔeãoɔ mɛ́ Lua nɛ́ɔ ũo, nɛ́ pɔ́ à ń í Lua lɛgbɛ̃a musuɔ
mɛ́ dɛ buipiɔ ũ. 9 Asa Lua lɛgbɛ̃̀ à mɛ̀: Má ɛa mɔ zii maa'i, Sala i
nɛ'i gɔ̃ɛ ũ.‡ 10-12 I kɛ beeɛ adoo. Lua ì gbɛ̃́ɔ sɛ lá àlɛ yáwaɛ, i kɛ an
yãkɛa yã́i no, kɛ́ à ń sisiɛ. Beewa kɛ́ Lɛbɛka sìaɔ nɔsì ń wá dezi
káau Izaakio, e àɔ gɛ́ ń ii, e aaɔ gɛ́ maa ge vãikɛi, Lua ò Lɛbɛkaɛ
a pɔ́ bɔ̀ káau a gɔ̃ nɛ́ ũ gbɛ̃́ zã́ɛ.§ 13 Lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀:
Má ye Yakɔbuzi,
Esau sɔ̃, má yeio.*

14 Wá o kpelewa ni? Yãvãi ku Lua kĩ́i yã̀? Aawo bá! 15 Asa a
ò Mɔiziɛ,
gbɛ̃́ pɔ́ á ye sùuukɛaànɔ ɔ̃ á kɛ,
mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ á ye wɛ̃nadɔ̃ɛ̀ ɔ̃ á dɔ̃ɛ̀.†
16 Ayãmɛto Lua gbɛ̃́ɔ sɛa i bɔ gbɛ̃nazìna pɔeã guuo ge an
kɔaikɛa, à bɔ̀ Lua sùuu guuɛ. 17 Asa lá guu Lua ò Falaɔ̃ɔɛ à mɛ̀:
Ma n kpa kpalau kɛ́ mà a gbãa ɔlɔ gbɛ̃́ɔnɛ n musuɛ, ma tɔ́ i li
dṹniaa píi.‡ 18 Beewa gbɛ̃́ pɔ́ a ye sùuukɛaànɔ ì kɛaànɔɛ, mɛ́
gbɛ̃́ pɔ́ a ye aà swã́gbãa kṹ, ì kṹ.

19 Ã́ gbɛ̃e a ma la, bɔ́yãi Lua lɛ́ gbɛ̃́ɔ tàae e lɔi? Démɛ a fɔ̃ gi Lua
pɔeãi? 20 N gbɛ̃nazìna ia, dén n ũ n gbasa n yã́zãsì Luawai?
Oo a a bona la, bɔ́yãi n ma bo kɛ́waia?§ 21 Oobona zɛvì à oo
swãde ń oo swãsaio bo ń gì doũ pɔ́ á tòtooo lé? 22 Tó Lua ye à
a pɔkũma ɔlɔnɛ́ kɛ́ aa a gbãa dɔ̃, mɛ́ à mɛna zɔ̃ɔ kɛ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ dɛ
à pɔkũmabɔbɔmá à ń kaalɛɔ sɔ̃ bɛ! 23 Tó à bee kɛ̀, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ dɛ
à sùuukɛńnɔ à dɔ̀aa ń kɛkɛ aa gɛ̃ a gawi guuɔ a gawi zɔ̃ɔ dɔ̃ɛ sɔ̃
bɛ! 24 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sisi à ń sɛ́piɔn wá ũ. I kɛ Yudaɔnɛ ńdoo, ń
buipãleɔɛ sɔ̃. 25 Lá Lua ò ãnabi Ozee lá guuwa à mɛ̀:
Bui pɔ́ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũoɔ ɔ̃ má onɛ́ ma gbɛ̃́ɔ.
Bui pɔ́ má yeńzioɔ ɔ̃ máɔ yeńzi.*

---

* **9:4** Bɔa 4.22 † **9:7** Daa 21.12 ‡ **9:9** Daa 18.10 § **9:10-12** Daa 25.23
* **9:13** Mal 1.2-3 † **9:15** Bɔa 33.19 ‡ **9:17** Bɔa 9.16 § **9:20** Isa 45.9 * **9:25** Oze 2.25

26 Gua pɔ́ Lua ò̀nɛ́ aa dɛ a gbɛ̃́ɔ ũo,
we wa ounɛ́ Lua bɛ̃́ɛpi nɛ́ɔ.†
27 Isaia wiilɛ̀ Isailiɔ yã́ musu à mɛ̀:
Baa tó Isailiɔ dasi lán ísialɛ ũfãawa,
an kɔ̃naɔ mɛ́ a bɔ.
28 Asa Dii a yã́ pɔ́ a ò kɛ dṹniau,
mɛ́ a a midɛ zɛzɛsaiɛ.‡
29 Lá Isaia dɔ̀aa ò̀wa à mɛ̀:
Tó Dii Zĩgɔ̃de i wá buieɔ to yãao,
dɔ̃ wa gɔ̃ lán Sɔdɔũdeɔwa,
wí bɔ Gɔmɔɔdeɔwa.§

Isailiɔ gia Kilisi baonai

30 Wá o kpelewaɛ sa? Buipãleɔ lɛ́ wɛɛlɛ Lua to yã́ bɔń́nɔ nao,
ɔ̃ a tò à bɔ̀ń́nɔ na. A tò yã́ bɔ̀ń́nɔ na a náai pɔ́ aa kɛ yã́iɛ. 31 Isailiɔ
sɔ̃ aalɛ wɛɛlɛ Lua to yã́ bɔń́nɔ na ikoyã musu, ɔ̃ i bɔń́nɔ nao.
32 Bɔ́yãi ni? Kɛ́ aa ye Lua to yã́ bɔń́nɔ na an yãkɛa yã́ yã́iɛ, i
kɛ aà náaikɛa yã́i no. Aa gɛ̃mbɔlɛ gbɛ pɔ́ ì ń pã́lɛwa, 33 lá a kɛ̃a
láuwa:
Gwa, málɛ gbɛ pɔ́ ì to wà gɛ̃mbɔlɛ dilɛ Siɔna,
gbɛsi pɔ́ ì to wà fu.
Wí a gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ aà náaikɛ kũo.*

10

1 Ma gbɛ̃́ɔ, yã́ pɔ́ má yei ma sɔ̃ guu, málɛ a wabikɛ Luawa mɛ́
Isailiɔ suabaa ũ. 2 Má dɛ a seelade ũ, kɛ́ aa ãiavĩ ń Lua yã́o,
ãma an wɛ́ kɛ̃ao. 3 Asa aa lá Lua ì to yã́ bɔń́nɔ na dɔ̃o, ɔ̃ aaĩɔ
wɛɛlɛ yã́ bɔń́nɔ na ń ńzĩa gbãao. Aai lá Lua ì to yã́ bɔń́nɔ na sio.
4 Asa Kilisi Mɔizi ikoyã lɛpàpa, ɔ̃ yã́ ĩɔ bɔ ń aà náaikɛnaɔ na. 5 Lá
ikoyã ì to yã́ bɔń́nɔ na ɔ̃ Mɔizi ò a taalau à mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ yã́pi kũa
aɔ ku a sabai.* 6 Lá luanaaikɛa ì to yã́ bɔń́nɔ na a ò à mɛ̀:
Nsu o n nɔ̀sɛu,
démɛ a gɛ́ luabɛ à Kilisi pilaio,
7 ge démɛ a gɛ́ bɛdau à Kilisi bɔ gauio.
8 Yã́ pɔ́ a ò̀n kɛ:
Yã́pi kunnɔ kãi,
a kú ń lɛ́u ń n nɔ̀sɛo.†

Luanaaikɛa yã́ pɔ́ wi a waasokpa ɔ̃n yã́pi ũ. 9 Tó ń ò ń lɛ́o
gupuau Yesu mɛ́ Dii ũ, mɛ́ ń a náai vĩ n nɔ̀sɛu Lua aà bɔ̀ gau,
a n suaba. 10 Asa yã́pi náai vĩa nɔ̀sɛu ì to gbɛ̃́ bɔ maa, mɛ́ yã́pi
oa ń lɛ́o ì gbɛ̃́ suaba. 11 A kɛ̃a Luayãtaalau wà mɛ̀, wí a gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́
aà náaikɛ kũo.‡

† **9:26** Oze 2.1 ‡ **9:28** Isa 10.22-23 § **9:29** Isa 1.9 * **9:33** Isa 28.16 * **10:5**
Lev 18.5 † **10:8** Iko 30.12-14 ‡ **10:11** Isa 28.16

12 Yudaɔ ń buipãleɔ dodoa kɔ̃ɛo, asa ampii an Dii doũɛ, ì
kã́ñakɛ a sìsinaɔnɛ píi. 13 Asa Dii sìsinaɔ bɔ píiɛ.§ 14 Kpelewa
aa aà sísi aà náaikɛsaii? Kpelewa aa aà náaikɛ aà yã́ masaii?
Kpelewa aa aà yã́ ma waasokɛnasaii? 15 Tó wi waasokɛnaɔ
zìmáo, kpelewa aa waasokɛnɛ́i? A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀:
Baonakpanaɔ mɔa na.* 16 Ãma gbɛ̃́pii i baonapi sio. Ɔ Isaia
mɛ̀: Dii, démɛ wá yã́ sìi? † 17 Beewa luanaaikɛa ì bɔ aà yãmaa
kĩ́iɛ, mɛ́ yã́piá Kilisi yã́ɛ. 18 Ma mɛ̀ yóo! Aai mao lé? Aa mà.
An lɔɔ tà dṹnia guu píi,
an yã'oa gɛ̀ e tɔɔlɛ lɛ́wa.‡
19 Ma mɛ̀ yóo! Isailiɔ i dɔ̃o lé? Mɔizi dɔ̀aa ò à mɛ̀:
Má tó bui pɔ́ aa dɛ ma gbɛ̃́ ũoɔ á pɔ fɛlɛɛ́,
má tó á pɔ pa bui wɛ́siadeɔ yã́ musu.§
20 Ɔ Isaia sɔ̃dìlɛ à Lua lɛdɔɛkɛ̀ à mɛ̀:
Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ma kĩ́i wɛɛlɛoɔ mɛ́ ma e,
ma azìa ɔ̀lɔ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ma gbɛaoɔnɛ.*
21 Isailiɔ yã́ musu sɔ̃ Lua ò:
Za kɔɔ e oosi ma ɔdɔ̀ bui swã́gbãade pɔ́ fɛ̃̀manɔɔzi.†

11

Lua i Isailiɔ vũaao

1 Ma mɛ̀ yóo! Lua azìa gbɛ̃́ɔ vũ̀aa yã̀? Aawo bá! Mapi, Isailin
ma ũ. Ablahaũ buin ma ũ Bɛ̃yãmɛɛ bui guu.* 2 Lua i a gbɛ̃́ pɔ́ à
dɔ̀aa ń dɔ̃ɔ vũaao. Á Ɛlia yã́ pɔ́ kú lá guuɛ bee dɔ̃o lé? Kɛ́ à gɛ̀ ń
Isailiɔ yã́o Lua kĩ́i à mɛ̀: 3 Dii, aa n ãnabiɔ dɛ̀dɛ, aa n gbagbakĩ̀iɔ
dɛ̀ɛlɛ. Mámɛ ma gɔ̃ mado, ɔ̃ aalɛ ma wɛ.† 4 Lua ò Ɛliaɛ kpelewa
ni? A mɛ̀ á gbɛ̃́ pɔ́ aai kúlɛ tã́aɛoɔ kũa a pɔ́ ũ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ
sopla (7.000).‡ 5 Màa an kɔ̃na pɔ́ Lua ń sɛ́ a gbɛ̃kɛ guuɔ gɔ̃̀ gbã lɔ.
6 Lá à ń sɛ́ a gbɛ̃kɛ guu, i kɛ an yãkɛa yã́i no. Tó màa no, dɔ̃ Lua
gbɛ̃kɛaɔ gbɛ̃kɛ ũo. 7 Kpelewan wei? Isailiɔ i yã́ pɔ́ wàlɛ wɛɛlɛ eo,
ãma an gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sɛ́ɔ è. Gbɛ̃́ kĩ̀niɔ nɔ̀sɛ tàta, 8 lá a kɛ̃a láuwa
wà mɛ̀:
Lua kɛmazì'ũ kpàńzi,
ɔ̃ an wɛ́ lɛ́ gu'eo,
an swã́ lɛ́ yãmao e ń a gbão.§
9 Davidi ò lɔ:
To an dikpɛkɛa gɔ̃nɛ́ bai ũ, wà ń kṹ,
to à yã́'inɛ́, wà tɔsimá.
10 To an wɛ́ siakũ kɛ́ aasu gu'eo,

§ **10:13** Yoɛ 3.5 * **10:15** Isa 52.7 † **10:16** Isa 53.1 ‡ **10:18** Soũ 19.4 § **10:19** Iko 32.21 * **10:20** Isa 65.1 † **10:21** Isa 65.2 * **11:1** Flp 3.5 † **11:3** 1Kia 19.10 ‡ **11:4** 1Kia 19.18 § **11:8** Iko 29.3, Isa 29.10

to an wó gɔ̃ koolonnɔ gɔɔpii.*
11 Ma mɛ̀ yóo! Kɛ́ Isailiɔ fùa, aa lɛ̀lɛ míɔmiɔ yɛ̃̀? Aawo bá! An
tàaeɔ yɛ̃́i Lua buipãleɔ suabà, kɛ́ Isailiɔ nɔ̀sɛ fɛlɛ yɛ̃́i. 12 Lá an
tàaeɔ mɛ́ tò dṹnia kɛ̃́ĩa è, mɛ́ an lɛ́lɛa mɛ́ tò buipãleɔ kɛ̃́ĩa è, tó
Isailipiɔ sù ń pá ziu, wa bee o lɔa?
13 Málɛ yɛ̃'o á buipãleɔnɛ sa. Lá má dɛ zĩ̀na ũ á buipãleɔ kɛ̃́i,
máɔ ma zĩ̀ sáaukpaɛ, 14 kɛ́ mà azĩ̀a buiɔ nɔ̀sɛ fɛlɛ, mí ń gbɛ̃eɔ
suabaɛ. 15 Lá Lua gia Isailiɔzi mɛ́ tò dṹnia kɛ̀anɔ na, tó à ɛ̀a ń sí
lɔ, bee aɔ dɛai? Bee aɔ dɛ wɛ̃ni ũ gɛɔnɛɛ.
16 Tó wà pɔ́wɛn káau kpà Luawa,† a bṹu gɔ̃̀ aà pɔ́ ũɛ. Tó lízĩ̀na
dɛ Lua pɔ́ ũ, a gɔ̃naɔ dɛ aà pɔ́ ũ lɔɛ. 17 Lua kuli zálala gɔ̃naeɔ zɔ̃̀zɔ̃,
ɔ̃ à n gbɛ̃́ pɔ́ ń dɛ kuna lí ũ pɛ̀ an gbɛu, kɛ́ ǹyɔ̃ kú ń kuli maa zĩ́na
gbãao. 18 Ǹsu saka kuli zálala gɔ̃na pɔ́ a zɔ̃̀zɔ̃ɔguo. Kpelewa
ńyɔ̃ ĩ́anadãi? N kú lízĩ̀na sabaiɛ, i kɛ lízĩ̀na mɛ́ kú n sabaio. 19 N
mɛ̀ à ligɔ̃napiɔ zɔ̃̀zɔ̃ kɛ́ à n pɛ an gbɛu yɛ̃́iɛ. 20 Màaɛ, à ń zɔ̃zɔ̃
kɛ́ aai a náaikɛo yɛ̃́iɛ. Mpi sɔ̃ n gɔ̃ n luanaaikɛa yɛ̃́i. Ǹsu wala
kɛo. Laaika! 21 Lá Lua i gí lí zálala gɔ̃naɔ zɔ̃zɔ̃io, a gí n zɔ̃i sɔ̃o.
22 Gwa lá Lua maa mɛ́ a pãsĩ̀. A pãsĩ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa fùwaɔ, mɛ́ a
maanɛ, tó n zɛ ń aà maao. Tó màa no, a n zɔ̃ sɔ̃ɛ. 23 Tó Isailiɔ ń
luanaaikɛsai tò, a ɛa ń pɛ́ n gbɛuɛ, asa a ń pɛa ń gbɛu gbãa vĩ̀.
24 Lua n zɔ̃ kuna líwa à n pɛ kuli zálalawa, lá wĩ̀li kɛowa. Lá a
kɛ̀ màa, kù ligɔ̃n zálalaɔ ɛa pɛa ńzĩ̀a líwa zɛvĩ̀ dɛ beelao lé?

Isailiɔ suabaa gbɛzã

25 Ma gbɛ̃́ɔ, má ye àɔ asiiyãɛ bee dɔ̃, kɛ́ á wɛ́ su àɔ sia, à ázĩ̀a
dilɛ waladeɔ ũo yɛ̃́i. Isaili kĩ̀niɔ swã́ gbãakũ̀ gĩ̀a e buipãleɔ gɛ̃a
kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́iu lɛ́ kaɛ. 26 Bee gbɛa Lua a Isailiɔ suaba píi
lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀:
Suabana a bɔ Siɔna,
a Yakɔbu buiɔ kɛ̃ luadɔ̃saiwa.
27 Ma bàakuańnɔ
gɔɔ pɔ́ má ń duuna kɛ̃́má yɛ̃́n we.‡
28 Baona yɛ̃́ musu aa dɛ Lua ibɛɛɔ ũ á yɛ̃́i. Lua gbɛ̃́ɔ sɛa yɛ̃́ musu
aa dɛ Lua yenzideɔ ũ an deziɔ yɛ̃́i. 29 Asa Lua lí déndɔ̃mɛɛ kɛ
gba pɔ́ á dàɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ a ń sisi a ń sɛ́ɔ yɛ̃́ musuo. 30 Á buipãleɔ
i Lua yãma yãao. Tiasa Lua sùuukɛ̀ánɔ kɛ́ Isailiɔ i aà yãmao
yɛ̃́i. 31 Màa Isailiɔ lɛ́ Lua yãma tiao, kɛ́ Lua e sùuukɛánɔ, i gbasa
sùuukɛńnɔ. 32 Lua yãmasai kpà gbɛ̃́piizi, kɛ́ aà e sùuukɛńnɔ píi
yɛ̃́iɛ.
33 Lua ɔ̃nɔ ń a dɔ̃ao zɔ̃ɔkɛ lɛ́ vĩ̀o.
Gbɛ̃e yɛ̃́ pɔ́ àlɛ yá yáasi dɔ̃ píio.
Gbɛ̃e a fɔ̃ à aà zɛ bɔɔlɛkɛo.§

* **11:10** Soũ 69.23-24 † **11:16** Nao 15.20-21 ‡ **11:27** Isa 59.20-21 § **11:33** Isa 55.8

34 Démɛ Dii làasoo dɔ̃i?
Démɛ yɑ̃dàɛ̀ aà lɛdamade ũi?*
35 Dé Dii fiasɛ̀wà a gbasa boɛ̀i?†
36 Pɔ́pii bɔ̀ aà kĩ́iɛ,
aa kú ń aà gbɑ̃ao,
mɛ́ aa ku aà pɔ́ ũ.‡
Wàɔ aà tɔbɔ gɔɔpii. Ãmi.

12

Zĩkɛa Luaɛ

1 Ayɑ̃mɛto ma gbɛ̃́ɔ, lá Lua wɛ̃nadɔ̀wɛ̃ɛ màa, ma wabikɛ̀wá à
ázĩa kpawà sa'obɔ bɛ̃́ɛ sɑ̃asai pɔ́ ì kaaàgu ũ. Beewa wĩ kúlɛɛ̀ a
zɛ́wa. 2 Ásu tɛ dṹnia tiaɛ bee tufaio. Â to Lua á lilɛ, á làasoo i
dafukũ, kɛ́ à e à aà pɔeɑ̃ dɔ̃, yɑ̃́ pɔ́ maa mɛ́ ì kɛɛ̀ mɛ́ à àsaa.
3 Gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀mɛɛ yɑ̃́i ɔ̃ málɛ o ápiiɛ, ásu ázĩa maabo dɛ
a maa lɛ́ao. Á baade azĩa dilɛ a sĩana lɛ́u, lá Lua aà gbà zɛ́ aà
a náaikɛwa. 4 Gbɛ̃nazĩna mɛ̀ mɛ̀ndo guɔ vĩ dasi, an baade ń a
zĩoɛ. 5 Màaɛ, baa ń wá dasikɛo, wá mɛ doũ naa Kilisiwaɛ, wá dɛ
kɔ̃ mɛguɔ ũ.* 6 Wá gba dodoa kɔ̃ɛ lá Lua dàwɛ̃ɛ a gbɛ̃kɛ guuwa.†
Tó ɑ̃nabikɛkɛgba ń vĩ, kɛ n luanaaikɛa lɛ́u. 7 Tó dɔnlɛdekɛɛ,
dɔńlɛ. Tó yɑ̃daanɛ́ɛ, danɛ́. 8 Tó lɛdaamaɛ, damá. Tó gbadaaɛ, da
bĩisai. Tó dɔaanakɛɛ, kɛ ń ɑ̃iao. Tó wɛ̃nadɔ̃anɛɛ, dɔ̃nɛ́ ń pɔnao.
9 Âɔ yekɔ̃i ń nɔ̀sɛmɛndoo. Â mikɛ̃ vɑ̃iwa, í zɛ ń maao. 10 Âɔ
gbɛ̃kɛ vĩ ń kɔ̃o nana. Âɔ kɔ̃ kpɛla ń pɔnao. 11 Âɔ ɑ̃iavĩ zígbiasai,
á mɛ iɔ wɑ̃a Dii zĩ guu. 12 Â pɔnakɛ yɑ̃́ pɔ́ á wɛ́ dɔi yɑ̃́ musu.
Â mɛnafɔ̃ taasikɛa guu. Â mɛkpa wabikɛawa. 13 Â dɔnlɛkɛ
Lua gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ lɛ́ kɛ̃́sɑ̃máɔnɛ. Â wɛtɑ̃ ń nibɔfɔ̃ao. 14 Â samaa'o
á ĩ̀adamadeɔnɛ. Â samaa'onɛ́, ásu ń kao.‡ 15 Â pɔnakɛ ń
pɔnakɛnaɔ. Â ɔ́ɔlɔ ń ɔɔlɔnaɔ. 16 Â nɔ̀sɛdoũkɛ ń kɔ̃o. Ásuli
dɛnlawɛɛlɛo. Â gbɛ̃́kpa ń yɛ̃̀ɛɛsaideɔ. Ásuli ázĩa dilɛ yɑ̃dɔ̃naɔ
ũo.§ 17 Ásuli vɑ̃i fiabo ń vɑ̃ioo. Âli yɑ̃́ pɔ́ maa gbɛ̃́piiɛ kɛ. 18 Tó
a kɛ, àɔ na ń gbɛ̃́piio lá á fɔ̃́ lɛ́u. 19 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, ásuli tɔsi
gbɛ̃́wao, à aà tó ń Luao. A ku lá guu wà mɛ̀:
Dii mɛ̀ ámɛ á tɔsimá,
ámɛ á fiabonɛ́.*
20 Tó nɔana lɛ́ n ibɛɛ dɛ, blɛ kpawà. Tó imiɛ, ǹ aà gba í. Tó ń kɛ̀
màa, ńlɛ aà ɔ kaɛ̀ a lɛ́uɛ.† 21 Ńsu to vɑ̃i zĩblemao. Zĩ blewà ń
maao.

13

Misiilɛa bùsu gbɑ̃adeɔnɛ

---

* **11:34** Isa 40.13 † **11:35** Yob 41.3 ‡ **11:36** 1Kln 8.6 * **12:5** 1Kln 12.12
† **12:6** 1Kln 12.4-11 ‡ **12:14** Luk 6.28 § **12:16** Yaa 3.7 * **12:19** Iko 32.35
† **12:20** Yaa 25.21-22

1 Gbɛ̃́pii misiilɛ bùsu gbãadeɔnɛ, asa ikoe ku Lua lɛ́ saio. Lua
mɛ́ gbãade pɔ́ kúɔ dìlɛ píi. 2 Ayãmɛto gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ gbãade yã́ kpɛ,
ade bɔ̀ yã́ pɔ́ Lua dìlɛ kpɛɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ ń kpɛ́ɔ ńzi̇a dàyãuɛ. 3 I kɛ
maakɛnaɔ mɛ́ lí vi̇akɛ kpalablenaɔnɛo, sema vãikɛnaɔ. Tó ń ye
ǹ vi̇akɛ gbãadeɛo, maakɛ, i n sáaukpa. 4 Gbãadeá Lua zi̇kɛnaɛ
n aafia yã́i. Tó n vãikɛ̀ sɔ̃, vi̇akɛɛ̀, asa a fɛ̃nda looa pã no. Lua
zi̇kɛnaɛ, ì tɔsiɛ̀ vãikɛnawaɛ. 5 A yã́i tò a maa àli misiilɛnɛ́. I kɛ
i̇adama yã́i ado no, á làasoo yã́iɛ lɔ. 6 Bee yã́i i wɛ̃̀'ɔ̃a kpái sɔ̃,
asa gbãadeɔá Lua zi̇kɛnaɔnɛ, aalɛ zi̇pi kɛɛ̀ɛ. 7 Ali fi̇aboné píi.
Ali wɛ̃̀'ɔ̃a kpá a sinawa, íli á pɔ́ɔ lá sí lɔ. Ali misiilɛ gbɛ̃́ pɔ́ dɛ à
misiilɛɛ̀. Ali gbɛ̃́ pɔ́ dɛ à aà yãda yãda.*

Gɔɔ kà kãi, wàɔ yekɔ̃i

8 Ásuli gbɛ̃e fi̇a sɛo, sema yeakɔ̃i bàasio. Gbɛ̃́ pɔ́ ye a gbɛ̃́deezi,
Lua ikoyã pɛ̀ɛwàɛ. 9 Wà mɛ̀ ńsuli wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo, ńsuli
gbɛ̃dɛo, ńsuli kpã́i'oo, ńsuli pɔ́ bi̇ikɛo.† Yã́piɔ ń yãdilɛa pãle
pɔ́ kúɔ píi kú yã́ɛ bee guuɛ wà mɛ̀: Nyɔ̃ ye n gbɛ̃́deezi lá nzi̇a
wɛ̃niwa.‡ 10 Tó gbɛ̃́ ye gbɛ̃́i, i̇li vãikɛ a gbɛ̃́deeɛo. Yeakɔ̃i mɛ́ Lua
ikoyãpapaa ũ.

11 A kɛ màa, asa á gɔɔ pɔ́ wá kuwàɛ dɔ̃. Á vua iu gɔɔ kà, asa wá
suabaa kãi tia dɛ gɔɔ pɔ́ wa Yesu náaikɛ̀la. 12 Gwãasi̇na kà zã̀,
gudɔa mɛ́ kãi. Wà gusia yã́ kɔ́lɛ, wí gupua gɔ̃kɛbɔɔ sɛ́lɛ. 13 Wàɔ
kú wá dɔ̀ɔwa fãanɛ gbɛ̃́ɔ ũ lalasi kɔ̃̀ɔ ń wɛ̃dɛkɛao sai nɔdãakpaa
ń wisaiyão sai, lɛkpaa ń zaakɔ̃uo sai. 14 A Dii Yesu Kilisi ɔlɛsɛ́.
Ásuli tó á dàa zi dɔaaɛ́ à dɔ́ɛ'i̇i kɛo.

14

Kɔ̃ tàae'ea

1 A gbɛ̃́ pɔ́ busɛ luanaaikɛa guu dilɛ yãkelesai. 2 Gbɛ̃e kũa á
fɔ̃ pɔ́pii ble, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ a luanaaikɛa busɛ lí nɔ̀ɔ soo.* 3 Gbɛ̃́ pɔ́
ì pɔ́pii ble suli saka gbɛ̃́ pɔ́ lí pɔ́pii bleoguo, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lí pɔ́pii
bleo suli gbɛ̃́ pɔ́ ì pɔ́pii ble tàae eo, asa Lua aà si̇ɛ. 4 Dén n ũ kɛ́
ńlɛ gbɛ̃pãle zi̇kɛna tàae ei? Tó a fɔ̃́ ge a fɔ̃o no, aà Dii yã́ɛ. A fɔ̃́,
asa Dii gbãa a to aà fɔ̃́. 5 Gbɛ̃e kũa gɔɔ na dɛkɔ̃a, mɛ́ gbɛ̃pãle kũa
gɔɔpii sáaɛ. Baade a sɔ̃ dadoũ ń yã́ pɔ́ à zɛ̀ɔo. 6 Gbɛ̃́ pɔ́ ì gɔɔ bɔ ì
bɔ Dii yã́iɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ ì pɔ́pii ble, ì ble ń Dii gbãaoɛ, ì Lua sáaukpa.
Gbɛ̃́ pɔ́ ì pɔ́ tɛ̃́ ì tɛ̃ Dii yã́iɛ, ì Lua sáaukpa. 7 Gbɛ̃e líɔ ku azi̇a yã́io,
gbɛ̃e lí ga azi̇a yã́io. Tó wá kú, wá kú Dii pɔ́ ũɛ, 8 tó wa ga, wa
ga Dii pɔ́ ũɛ. Wá kún nò, wa gan nò, wá dɛ Dii pɔ́ ũɛ. 9 Asa Kilisi
gà à vù kɛ́ àɔ dɛ gyaadeɔ ń gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ Dii ũɛ. 10 Kɛ́ ńlɛ n gbɛ̃do tàae

* **13:7** Mat 22.21 † **13:9** Bɔa 20.13-17 ‡ **13:9** Lev 19.18 * **14:2** Kls 2.16

e sɔ̃ bɛ? Mpi sɔ̃ ńlɛ saka n gbɛ̃dogu sɔ̃ bɛ? Lua aɔ zɔ̃lɛa a gi̋naa,
wápii wí bɔ zɛ aà aɛ,† 11 lá wa kɛ̏ lá guuwa, Dii mɛ̀:
Lá má kú, gbɛ̋pii a kúlɛmɛɛ,
gbɛ̋pii a ma luakɛ dɔ̃.‡
12 Beewa wá baade a azi̋a yã́ sɛ́lɛ siu Luaɛ.
13 A yã́i wásuli kɔ̃ tàae e lɔo. Kɔ̃ tàae'ea gbɛu à zɛɔ̀ kɛ́ á yã́ pɔ́
a tó á gbɛ̃do fu kɛo. 14 Kua Dii Yesu guu má dɔ̃ sã́asã kɛ́ pɔe líɔ
gbã̏lɛa ń azi̋aoo. Tó gbɛ̋ dìlɛ pɔ́ gbã̏lɛa, ɔ̃ ìɔ gbã̏lɛaɛ̀. 15 Tó n n
gbɛ̃do nɔ̀sɛ ɔ̃̏ɔkpàɛ̀ pɔ́ pɔ́ ń blè yã́ musu, ń yeaàzio. Blɛ pɔ́ ń blè
yã́i ńsu gbɛ̋ pɔ́ Kilisi gà aà yã́i ɔ̃̏ɔkpao. 16 Ásu to wà sakaɛ́ pɔ́ pɔ́
maauo, 17 asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua ki̋iá pɔblea ń imiao yã́ no. Yã̀kɛa
a zɛ́wa ń kɛa ń kɔ̃o nao ń pɔna pɔ́ Lua Nisi̋na ì inɛ́o yã́ɛ. 18 Gbɛ̋
pɔ́ lɛ́ zɔble Kilisiɛ màa yã́ ì ka Luagu, mɛ́ wì aà sáaukpa. 19 A
yã́i tò wàli wɛɛlɛ wàɔ na ń kɔ̃o, wíɔ gbãa kã́fi̋kɔ̃ɛ. 20 Ńsu Lua
zì ɔ̃̏ɔkpa blɛ yã́io. Blɛ píi maaɛ, ã̀ma pɔ́ pɔ́ ńyɔ̃ ble n gbɛ̃do fu
maao. 21 Nɔ̀ɔsoan nò, wɛ̃mian nò, yã́ pɔ́ a to n gbɛ̃do fu píi, a
maa ǹ tɛ̃ɛ. 22 Yã́ pɔ́ ń a náai vì, ǹyɔ̃ kũa e Lua ki̋i. Báaaden gbɛ̋
pɔ́ yã́ pɔ́ à zɛ̀ɔ̀ lí aà sɔ̃ vi̋o ũ. 23 Tó gbɛ̋ lɛ́ seakɛ blɛ pɔ́ àlɛ blewa sɔ̃,
à azi̋a dàyã̀uɛ, kɛ́ i kpaai̋ ń aà luanaaikɛaoo yã́i. Yã́ pɔ́ i kpaai̋
ń gbɛ̋ luanaaikɛaooá duunaɛ.

15

Yeakɔ̃i wɛdɔa Luazi guu

1 Wá gbɛ̋ pɔ́ wá gbãa luanaaikɛa guuɔ, sema wà gbɛ̋ busɛɔ fɔ̃
an gbãasai guu. Wásuli yã́ pɔ́ ì ká wázi̋agu kɛo. 2 Wá baade lí
yã́ pɔ́ a ka a gbɛ̃dogu kɛ, kɛ́ aà e maakũ, i zɛdɔ yã́i. 3 Asa Kilisi
i azi̋a pɔeã kɛo. A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀, Lua sɔ́sɔ̃a gɔ̏ɛ̀.* 4 Yã́
pɔ́ wa kɛ̏ yãa píi, wa kɛ̏ lɛdaawá yã́iɛ. Yã́pi ì wá gba mɛna, ì wá
gba sɔ̃ kɛ́ wàɔ wɛdɔ ziai. 5 Lua pɔ́ ì ń gba mɛna, ì ń gba sɔ̃ to àɔ
nɔ̀sɛdoũkɛ ń kɔ̃o lá Kilisi Yesu kɛ̀wa, 6 í Lua wá Dii Yesu Kilisi
Mae tɔbɔ ń nɔ̀sɛmɛndoo ń lɛdoũo.
7 A kɔ̃ sí lá Kilisi á síwà Lua tɔbɔa yã́i. 8 Málɛ oɛ́, Kilisi gɔ̏
Yudaɔ dɔnlɛde ũ, kɛ́ à lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̏ an deziɔnɛ kɛ, aai dɔ̃ Lua
náai vì, 9 buipã̀leɔ i Lua tɔbɔ aà sùuu yã́i, lá a kɛ̃a láuwa wà
mɛ̀:
A yã́i tò má n sáaukpa buipã̀leɔnɛ,
mí n táasilɛ.†
10 Wà mɛ̀ lɔ:
Buiɔ, à pɔnakɛ ń Lua gbɛ̋ɔ.‡
11 Wà mɛ̀ lɔ:

† 14:10 2Kln 5.10 ‡ 14:11 Isa 45.23 * 15:3 Soũ 69.10 † 15:9 Soũ 18.50
‡ 15:10 Iko 32.43

Bui píi, à Dii táasilɛ,
bùsu gbɛ̃́pii à aà tɔ́ gbia bɔ.§
12 Isaia ò lɔ:
Yɛse miɔna a vlãpa,
i fɛlɛ kible buipãleɔwa,
an wɛ́ iɔ dɔaàzi.*
13 Lua pɔ́ gbɛ̃́pii wɛ́ dɔi to pɔna ń aafiao pɛɛwá a náai pɔ́ álɛ
kɛ yã́i, kɛ́ á wɛdɔaaàzi kã́fĩ ń a Nisĩ̀na gbãao.

Pɔlu zĩ̀kɛa Luaɛ

14 Ma gbɛ̃́ɔ, má dɔ̃ sã́asã kɛ́ maakɛa pɛ̀ɛwá, á yã́pii dɔ̃
wásawasa, á fɔ̃ lɛdakɔ̃wa. 15 Ma láɛ bee kɛ̃aɛ́ guu ma yãeɔ kɛ̃̀ ń
sɔ̃o dilɛa kɛ́ àɔ dɔágu yã́i, asa Lua gbɛ̃kɛkɛ̀mɛɛ, 16 ɔ̃ ma gɔ̃ Kilisi
Yesu zĩ̀kɛna ũ buipãleɔnɛ. Málɛ bao pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i kpánɛ́, kɛ́
an kua e àɔ adoa ń Luapi Nisĩ̀na gbãao. Málɛ bee kɛ Luaɛ aà
gbagbaa pɔ́ ì kaaàgu ũɛ. 17 Ma naa Kilisi Yesuwa guu má fɔ̃
ĩ́anadã zĩ̀ pɔ́ málɛ kɛ Luaɛ yã́ musu. 18 Asa má yãe oa vĩ̀o, mɛ́
i kɛ yã́ pɔ́ Kilisi kɛ̀ ma kĩ́i bàasio. A tò buipãleɔ Lua yãmà ma
yã'oa ń ma yãkɛao guu 19 ń dabudabuɔ ń yãbɔnsaɛɔ gbãao ń
Lua Nisĩ̀na gbãao. Bɔa Yelusalɛũ ma bɛbɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo e ma
pɛɛò Ilili bùsuu Kilisi bao kpàwakɛa guu. 20 Miɔ ye mà baonapi
kpa gu pɔ́ wi Kilisi yãmau yãaoɛ, kɛ́ másu buba gbɛ̃pãle pɔ́
gã̀uo yã́i. 21 Lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀:
Gbɛ̃́ pɔ́ wi aà yã'onɛ́ yãaoɔ wɛ́ a kɛ̃́,
gbɛ̃́ pɔ́ aai aà bao ma yãaoɔ dɔ̃.†
22 Yã́ pɔ́ ìɔ kpamɛɛ mɔ̀ɔmɔɔ mà mɔ á kĩ́in we.‡ 23 A kà wɛ̃̀ ũma,
kɛ́ miɔ ye mà mɔ á gwai. Tiasa lá yãe ma dɔa bùsuɛ beeɔ guu
lɔo, 24 ma wɛ́ dɔi wà wɛsikɔ̃lɛ sa ma gɛa Ɛsipayã bùsuu guu. Tó
ma gɔɔplakɛ̀ánɔ ń pɔnao, í gɛ́ zɛimɛɛ we. 25 Tia kɛ́wa sɔ̃ málɛ gɛ́
ń dɔnlɛo Lua gbɛ̃́ɔnɛ Yelusalɛũ,§ 26 asa gbɛ̃́ pɔ́ aa ku Masedoni
ń Gɛlɛsiɔ zɛ̀ò wà Lua gbɛ̃ taaside pɔ́ aa ku Yelusalɛũɔ kámasa
kaɛ. 27 Aa zɛ̀ò, ãma teasiɛ, asa lá Yudaɔ Lua àizɛɛ lì buipãleɔnɛ,
a maa buipãleɔ ń dṹnia àizɛɛ lí Yudaɔnɛ sɔ̃ɛ.* 28 Tó ma gbapi
nànɛ́ ń ɔzĩ̀ má làa, ma gɛa Ɛsipayã guu má bɔlɛ á kĩ́i. 29 Má dɔ̃ kɛ́
tó málɛ mɔ́ á kĩ́i, Kilisi báaa pɛɛaa guu ɔ̃ má mɔ́wá.
30 Ma gbɛ̃́ɔ, ma naɛ́ wá Dii Yesu Kilisizi ń yeakɔ̃i pɔ́ Lua Nisĩ̀na
ì iwɛ̃ɛo, à dɛ̃ɛka àɔ wabikɛmɛɛ Luawa, 31 kɛ́ aà ma bɔ Yude
luayãdansaiɔ guu, mɛ́ dɔnlɛ pɔ́ málɛ gɛò Yelusalɛũ Lua gbɛ̃́ɔnɛ
kɛnɛ́ pɔmaa ũ, 32 mí á le ń pɔnao, tó Lua wèi, mí kã́mabo á kĩ́i.
33 Lua aafiade aàɔ kúánɔ ápii. Ami!

§ **15:11** Soũ 117.1 * **15:12** Isa 11.10 † **15:21** Isa 52.15 ‡ **15:22** Lom 1.13
§ **15:25** 1Kln 16.1 * **15:27** 1Kln 9.11

16

Fɔkpaama

[1] Málɛ wá dãe Febe, Sãkele gãlideɔ dɔnlɛde sáaukpaɛ́. [2] A aà
si Dii yɑ̃́i, lá a maa Lua gbɛ̃́ɔ kɛ ń kɔ̃owa. A dɔaàlɛ ń pɔ́ pɔ́ a yei
á kɑ̃́io píi, asa à dɔnlɛkɛ̀nɛ́ dasi ń mapio lɔ.
[3] Ma fɔkpà Pisii ń Akilasiowa. Ma zɑ̃̀kɛndeeɔnɛ Kilisi Yesu zɑ̃̀
guu.* [4] Aa sɑ̃̀ ń mi sãalɛ, mapi mà bɔ. I kɛ mámɛ má adoo, wɛ̃́lɛ
ń wɛ̃́lɛo buipãle gãlideɔ lɛ́ ń sáaukpa píi lɔɛ.
[5] Ma fɔkpà gãli pɔ́ aaɑ̃̀ kãaa an kpɛ́u gbɛ̃́ɔwa. Ma fɔkpà ma
gbɛ̃́ yenzide Ɛpɛnɛwa. Aàpi mɛ́ Kilisi náaikɛ̀ Azi bùsuu sɛ̃́ia.
[6] Ma fɔkpà Maliamawa. A kɔaikɛ̀ɛ́ maamaa.
[7] Ma fɔkpà Andɔniku ń Zuniaowa. Ma bui pɔ́ wà wá dá kpɛ́u
sãnuɔnɛ. Aa tɔbɔ̀ zɑ̃̀naɔ guu, mɛ́ aa naa Kilisiwa ma ãa.
[8] Ma fɔkpà Ampilia pɔ́ dɛ ma gbɛ̃́ yenzide ũ naa Diiwa guu.
[9] Ma fɔkpà Ubɛ̃ pɔ́ dɛ wá zɑ̃̀kɛndee ũ Kilisi zɑ̃̀ guuwa ń ma gbɛ̃́
yenzide Setakio.
[10] Ma fɔkpà Apɛlɛwa, asa náaideɛ naa Kilisiwa guu. Ma
fɔkpà Alisɔbu bɛdeɔwa.
[11] Ma fɔkpà ma bui Elodiɔ̃wa. Ma fɔkpà Naasisi bɛde pɔ́ aa
naa Diiwaɔwa.
[12] Ma fɔkpà Tifɛna ń Tifosaowa. Nɔɛpiɔ kɔaikɛ̀ Diiɛ. Ma fɔkpà
Pɛɛsidiwa. Nɔɛ yenzidepi kɔaikɛ̀ Diiɛ.
[13] Ma fɔkpà Lufu pɔ́ tɔbɔ̀ Dii zɑ̃̀ guuwa ń aà da pɔ́ málɛ gwa
ma da ũo.
[14] Ma fɔkpà Asikitiwa ń Felegɔ̃o ń Ɛɛmɛo ń Patobao ń Ɛɛmao
ń ń Yesude dee pɔ́ aa sãnuɔ píi.
[15] Ma fɔkpà Fililɔguwa ń Zulio ń Nɛlɛo ń aà dãeo ń Ɔlimpao ń
Lua gbɛ̃́ pɔ́ aa sãnuɔ píi.
[16] A fɔkpakɔ̃wa ń Lua gbɛ̃́ɔ lɛ́pɛakɔ̃wao. Wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo Yesudeɔ
fɔkpàwá ḿpii.

Lɛzaamá

[17] Ma gbɛ̃́ɔ, málɛ oɛ́, à laaika gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ̀ yɑ̃́ pɔ́ á dada kpɛɔzi.
Aaɑ̃̀ gbɛ̃́ɔ kɛ̃kɔ̃wa, aaɑ̃̀ gbɛ̃́ɔ sɑ̃́sã. A kɛ̃́má, [18] asa gbɛ̃́ bee taaɔ
lí zɔble wá Dii Kilisiɛo, sema ń gbɛɛ yɑ̃́. Aaɑ̃̀ yãesaideɔ sɑ̃́sã ń
lɛnao ń yãdɔ̃o. [19] Gbɛ̃́pii á misiilɛa Diiɛ bao mà. Málɛ pɔnakɛ á
yɑ̃́ musu. Má ye àɔ maakɛa ɔ̃nɔ vɑ̃̀, íɔ wɛ́siadeɔ ũ vãikɛa musu.
[20] Lua aafiade a Setãu úlɔ á gbá zíɛ tia. Wá Dii Yesu gbɛ̃kɛkɛɛ́.
[21] Ma zɑ̃̀kɛndee Timɔtee† ń ma buiɔ Lusiu ń Zasɔ̃o ń Sosi-
patɛɛo fɔkpàwá. [22] Ma Tɛɛtiu, ma gbɛ̃́ pɔ́ ma lápi kɛ̃̀, ma
fɔkpàwá naa Diiwa guu. [23-24] Ma uabele Gaiusi‡ pɔ́ Yesudeɔ

* **16:3** Zɑ̃̀n 18.2 † **16:21** Zɑ̃̀n 16.1 ‡ **16:23-24** Zɑ̃̀n 19.29

ȉ kãaa aà bɛ fɔkpàwá. Wɛ̃́lɛ ɔ'ulɛna Elasa fɔkpàwá ń wá gbɛ̃do
Kaatuo.
25 Lua a fɔ̃ á gba gbãa lá a ku Yesu Kilisi bao pɔ́ mi kpa
guuwa. Asiiyãpi ulɛa za káauɛ, 26 tiasa ɔ̃ Lua pɔ́ ȉɔ ku gɔɔpii dȉlɛ
wà yã́ pɔ́ kú ãnabiɔ láɔ guupi bɔ gupuau, kɛ́ bui píi e dɔ̃, aai Lua
náaikɛ, aa gɔ̃ aà yãmanaɔ ũ. 27 Wà Lua mɛ̀ndona ɔ̃nɔde tɔbɔ ń
Yesu Kilisi gbãao e gɔɔpii! Ãmi.

KƆLƐNIDEƆ LÁ SƐIA
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa gɛ̃̀n plaade guu à kɛ̀ Gɛlɛki wɛ̃́lɛ pɔ́ wì̃ mɛ Kɔlɛni mɔ bao plasaiɛ, ɔ̃ tá̃agbagbanaɔ nɔ̀sɛlilɛ aa gɛ̃̀ Yesu gã̄li pɔ́ a dàalɛ we guu.

Kɔlɛnideɔ lɛ́ namable godɔkĩ̀i pɔ́ kú weɔ yá̃i. Gbɛ̃́ɔ lɛ́ laata maamaa, fɛlɛkaayã gbã̄anɛ́, mɛ́ yã̄dɔ̃naɔ ń lousisizɛɔ ń wisaiyã̄ɔ di weɛ lɔ. Yã̄ĩ̀apiɔ Yesu gã̄li dafunapi lè, ɔ̃ Pɔlu lɛ́ dɛ̃ɛka à a gbɛ̃́piɔ si yã̄vã̄ipiɔwa.

Pɔlu taa gbɛa ì̃ɔ Kɔlɛnideɔ bao ĩ́i ma mɔ̀ɔmɔɔ, ɔ̃ à bílikɛ̀ ń yá̃wa. Bee mɛ́ tò à lakɛ̃̀nɛ́ e gɛ̃n síiɔ̃. Bibeli lá mɛ̀n plaɛ, mɛ́ à a pã̄leɔ yã̄'ò 1Kln 5.9 ń 2Kln 2.3, 7.8 guu lɔ.

Láɛ bee guu fɔkpaamá ń Lua sáaukpaao gbɛa (1.1-9), Pɔlu ònɛ́ aa sùuukɛ, aasu kɔ̃kpaalɛ lɔo (1.10-4.21), aa wisaiyã̄ bɔ ń gã̄li guu (5), aa ká̃mabo ń kɔ̃gbɛaa yá̃kpalɛu gbã̄ade luadɔ̃nsaiɔ kĩ́io (6.1-11), aa mikɛ̃ gbã̄sĩ̀kɛawa (6.12-20). Bee gbɛa à yá̃ dasi pɔ́ aa gbɛ̀awaɔ wèwemá:

Nɔsɛa yá̃ (lɛɛ 7)

Sa'onɔɔsoa ń lá wa kɛ tá̃a yá̃ musuo (8.1-11.1)

Nɔɛɔ pɔ́kummusukɛa yá̃ ń Dii blɛblea yá̃o (11.2-34)

Lua Nisĩ̀na gbaɔ yá̃ (12-14)

Gɛɔ vua yá̃ (15)

Lápi yá̃ mì̃dɛ ń baoeɔ, gbɛ̃́ɔ kámasa pɔ́ wàlɛ ká ń yá̃ pɔ́ Pɔlu a zɛkàlɛɔ ń fɔ pɔ́ a kpàkpamáɔ (16).

Kua dṹnia guu yã̄ĩ̀apiɔ musu píi, Pɔlu lɛdàmá an bɛ̃̀ɛbosai. Á ɔlɔnɛ́ lá Kilisi náaikɛa ì̃ tó gbɛ̃́ bɔ yá̃piɔ guu. Yeakɔ̃zi mɛ́ dɛ a píia (13).

Pɔlu fɔkpaa Kɔlɛnideɔwa

1 Mámɛmaa Pɔlu, Lua ma sisi à ma sɛ a pɔeã̄wa, ma gɔ̃ Kilisi
Yesu zĩ̀na ũ. Mapi ń wá gbɛ̃do Sɔsɛnio, 2 wámɛ wa láɛ bee kɛ̃̀
Lua gã̄lide pɔ́ kú Kɔlɛniɔnɛ.* Lua á sisi a gɔ̃ a gbɛ̃́ɔ ũ, á kua adoa
naa Kilisi Yesuwa ń gbɛ̃́ pɔ́ ì̃ɔ wá Dii Yesu Kilisipi sisi gupiiuɔ,
wá Dii doũdeɔ. 3 Lua wá Mae ń Dii Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛ́ɛ, aai á
gba aafia.

4 Miɔ Lua sáaukpa gɔɔpii á yá̃ musu gbɛ̃kɛ pɔ́ a kɛ̀ɛ á naa Kilisi
Yesuwa yá̃i. 5 Á naawà guu pɔ́pii kã̀fĩɛ́, yã̄'oa píi ń dɔ̃a píio, 6 asa
wá Kilisi yã̄'oaɛ́ zɛ̀dɔ á guu, 7 ɔ̃ Lua Nisĩ̀na gbae i kɛ́sã̄wáo, gɔɔ
pɔ́ á wɛ́ dɔ wá Dii Yesu Kilisi mɔai. 8 Wá Dii Yesu Kilisipi a to à

* **1:2** Zĩ̀n 18.1

zɛ gbãa e a lɛ́wa, íɔ ku tàaesai aà mɔgɔɔ. [9] Lua náai vĩ̀. Ɔmɛ á
sisi à gbɛ̃́kpa ń a Nɛ́ Yesu Kilisi wá Diio.

Kɔlɛni Yesudeɔ kɔ̃kpaalɛa

[10] Gbɛ̃́ɔ, ma awakpàɛ́ ń wá Dii Yesu Kilisi tɔ́o, àɔ lɛdoũ vĩ̀ ń
kɔ̃o ápii, kɛ́ kɔ̃kpaalɛa e láa á guu, í nakɔ̃wa ń làasoo doũo
ń nɔ̀sɛmɛndoo. [11] Má mà Koloe gbɛ̃́ɔ kĩ́i, yãkele kú á guu.
[12] Lá má màn kɛ: Á gbɛ̃eɔ mɛ̀ wà zɛ̀manɔ. Gbɛ̃eɔ mɛ̀ wà zɛ̀ ń
Apolooo.† Gbɛ̃eɔ mɛ̀ wà zɛ̀ ń Piɛɛo. Gbɛ̃eɔ mɛ̀ wà zɛ̀ ń Kilisio.
[13] Kilisi kpaalɛa yã̀? Wà ma paliwa á yã́ia? A da'ilɛkɛ̀ ń ma tɔ́o
yã̀? [14] Ma Lua sáaukɛ̀, kɛ́ mi á gbɛ̃e da'ilɛkɛo, sema Kilisipu ń
Gaiusio bàasio.‡ [15] Lá màaɛ, gbɛ̃e a e o a da'ilɛkɛ̀ a gɔ̃ ma ĩ̀wa ũo.
[16] Ao, ma Sefana bɛdeɔ da'ilɛkɛ̀ lɔ. Bee bàasio, tó ma gbɛ̃pãle
da'ilɛkɛ̀, a dɔmagu lɔo. [17] Kilisi i ma zĩ̀ gbɛ̃́ da'ilɛkɛa yã́io, sema
a bao kpàwakɛaɛ. I kɛ ń yãdɔ̃o no, kɛ́ aà gaa líwa su kɛ famao
yã́iɛ.

Ɔnɔ búina ń ɔ̃nɔ sĩ̀anao

[18] Kilisi gaa líwaá mĩ̀saiyãɛ gbɛ̃́ vũaaaɔnɛ. Wá gbɛ̃́ pɔ́ Lua lɛ́
wá suabaɔ sɔ̃, a dɛwɛ̃ɛ aà gbãa ũ. [19] A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀:
Má ɔ̃nɔnaɔ ɔ̃nɔ midɛ,
má wɛzɛ̃naɔ wɛzɛ̃ suumpa.§
[20] Ɔnɔna ku máɛ? Ladɔ̃na ku máɛ? Dṹnia tiaɛ bee yã́piidɔ̃na
ku máɛ? Lua i dṹnia ɔ̃nɔ dilɛ mĩ̀saiyã ũo lé?* [21] Lua ɔ̃nɔ guu,
i to dṹnia gbɛ̃́ɔ a dɔ̃ ń ńzĩ̀a ɔ̃nɔoo. A kàaàgu à gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ a
náaikɛɔ suaba waaso pɔ́ wa dĩ̀lɛ mĩ̀saiyã ũpi musu. [22] Yudaɔ
ye dabudabui, Gɛlɛkiɔ ĩ̀ ɔ̃nɔ wɛɛlɛ, [23] wápiɔ sɔ̃, Kilisi gaa líwa
kpàwa wi kɛ, ɔ̃ Yudaɔ ĩ̀ fuwà, buipãleɔ ĩ̀ mɛ mĩ̀saiyãɛ, [24] ãma
gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń sisi à ń sɛ́ɔ, Yudaɔ ń Gɛlɛkiɔ píi, Kilisi dɛnɛ́ Lua
gbãa ń a ɔ̃nɔo ũ. [25] Lua yã́ pɔ́ dɛnɛ́ mĩ̀saiyã ũpi dɛ gbɛ̃nazĩ̀na
ɔ̃nɔla. Lua yã́ pɔ́ dɛnɛ́ gbãasaiyã ũpi dɛ gbɛ̃nazĩ̀na gbãala.

[26] Gbɛ̃́ɔ, à gwa lá á dɛ gɔɔ pɔ́ Lua á sisi. Dãɔ kĩ́i á daside ɔ̃nɔna
ũo, á daside gbãade ũo, á daside kíabui ũo. [27] Lua gbɛ̃́ pɔ́ dɛ
dṹniaɛ mĩ̀saide ũɔ sɛ̀, kɛ́ à wida ɔ̃nɔnaɔwaɛ. A gbɛ̃́ pɔ́ dɛ dṹniaɛ
gbãasaide ũɔ sɛ̀, kɛ́ à wida gbãadeɔwaɛ. [28] A gbɛ̃́ pɔ́ dṹnia ń dílɛ
kpɛɛ, ĩ̀ sakáńgu an yã́ líɔ kuoɔ sɛ̀, kɛ́ à gbɛ̃́ pɔ́ an yã́ ĩ̀ɔ kuɔ kpa
kpɛɛ. [29] Màa gbɛ̃e a e lí ĩ̀anadã Lua aɛo. [30] Ápiɔ sɔ̃, Lua tò á naa
Kilisi Yesuwa, ɔ̃ à gɔ̃̀ wá ɔ̃nɔ ũ. Naa Kilisipiwa Lua tò yã́ bɔ̀wanɔ
na, wá kua adoa mɛ́ à wá suabà. [31] Ayãmɛto lá a kɛ̃a láuwa, tó
gbɛ̃́ ye ĩ̀anadã, aà dã Dii yã́ musu.†

† **1:12** Zĩ̀n 18.24 ‡ **1:14** Zĩ̀n 18.8 § **1:19** Isa 29.14 * **1:20** Isa 44.25 † **1:31**
Zel 9.23

2

1 Gbɛ̃́ɔ, kɛ́ ma mɔ á kḯi, ma mɔ Lua yɑ̃́ kpàwakɛiɛ́ɛ, i kɛ mi
mɔ ɔ̃nɔ gbɑ̃a ge lɛna kɛiɛ́o. 2 Ma zɛò má yɑ̃e oɛ́o, sema Yesu
Kilisi yɑ̃́ bàasio, atɛ̃sa aà gaa líwa. 3 Ma mɔa á kḯi guu ma mɔ
ń sɔ̃̀deedeeo ń vĩ̀ao ń lualuaoɛ.* 4 Ma waasokɛa guu mi yɑ̃'o
ń lɛnakɛao ge ɔ̃nɔo. Má ò ń gbɑ̃a pɔ́ Lua Nisĩ̀na ɔ̀lɔɛ́oɛ, 5 kɛ́ á
luanaaikɛa su bɔ gbɛ̃nazĩ̀na ɔ̃nɔ guuo, sema Lua gbɑ̃a.

Ɔ̃nɔ pɔ́ Lua Nisĩ̀na ĩ̀ danɛ́

6 Ǹ beeo wi ɔ̃nɔyɑ̃'ò gbɛ̃́ kàsaaɔnɛ. I kɛ dṹnia tiaɛ bee ɔ̃nɔ ge
a gbɑ̃ade pɔ́ an gbɑ̃a lɛ́ midɛɔ pɔ́ no. 7 Lua ɔ̃nɔ wálɛ o, aà pɔeɑ̃
pɔ́ ulɛa yɑ̃api. A dɔ̀aa dĩ̀lɛ wá gawi ea yɑ̃́ musu zadɔ̃ i dṹnia
kálɛo. 8 Dṹnia tiaɛ bee gbɑ̃adee ɔ̃nɔpi dɔ̃o. Tó aa dɔ̃ yɑ̃aɛ, aa Dii
gawide páliwao. 9 Lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀:
Pɔ́ pɔ́ wi wɛsiɛo,
mɛ́ gbɛ̃e swɑ̃́ i a yɑ̃́ mao,
mɛ́ a làasoo i gɛ̃ gbɛ̃e sɔ̃uo,
ɔ̃ Lua a sɔukɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ yeaziɔnɛ.†
10 Lua ɔ̀lɔwɛ̃ɛ ń a Nisĩ̀na gbɑ̃ao, asa Nisĩ̀napi yɑ̃́pii taasi kũa,
baa Lua asii zɔ̃ɔɔ.
11 Gbɛ̃e a dee nɔ̀sɛ guu yɑ̃́ dɔ̃o, mɛ́ i kɛ aà nisĩ̀na pɔ́ kú aà guu
bàasio. Màa gbɛ̃e Lua nɔ̀sɛ guu yɑ̃́ dɔ̃o, mɛ́ i kɛ Luapi Nisĩ̀na
bàasio. 12 Dṹniaɛ bee nisĩ̀na wá èo, Nisĩ̀na pɔ́ bɔ̀ Lua kḯi ɔ̃ wá
è, ɔ̃ wa gba pɔ́ Lua dàwɛ̃ɛ dɔ̃̀. 13 Yɑ̃́ beeɔ wálɛ o, i kɛ ń yɑ̃́ pɔ́
gbɛ̃nazĩ̀na ɔ̃nɔ ĩ̀ dawɛ̃ɛo no, yɑ̃́ pɔ́ Lua Nisĩ̀na dàwɛ̃ɛɛ. Màa wi
Lua Nisĩ̀na yɑ̃́ bɔɔlɛkɛ gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisĩ̀na vĩ̀ɔnɛ. 14 Dṹnia gbɛ̃́ lí
Lua Nisĩ̀na yɑ̃́ɔ sio, a dɛɛ̀ mĩ̀saiyɑ̃ ṹɛ. Ali fɔ̃ ma seo, asa Lua
Nisĩ̀napi gbɑ̃a ɔ̃ wĩ̀ aà yɑ̃́zɛ dɔ̃ò. 15 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisĩ̀na dɔaaaɛ̀ ĩ̀
yɑ̃́pii zɛ́ dɔ̃, mɛ́ gbɛ̃e zɛvĩ̀ à aà bɛ̃̀ɛboo. 16 A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀:
Démɛ Dii làasoo dɔ̃ à lɛdawài? Kási wápiɔ, wá Kilisi làasoopi
vĩ̀.‡

3

Lua zĩ̀

1 Gbɛ̃́ɔ, mi fɔ̃ yɑ̃'ɔ̀ɛ́ lá mi o gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisĩ̀na dɔaaanɛ́ɔnɛwao, ɔ̃
má ɔ̀ɛ́ lán dṹnia gbɛ̃́ɔwa, asa nɛ́tɛ̃naɔn á ũ naa Kilisiwa. 2 Vĩ̀ má
kpàwá, i kɛ blɛ yɔ̃unde no,* asa i ka gĩ̀ao. Baa e tia i kao, 3 asa
dàadeɔn á ũ e tia. Lá á zakɔ̃u, mɛ́ á yɑ̃kele vĩ̀, dàadeɔn á ũo lé?
A dàa mɛ́ dɔaaaɛ́. 4 Kɛ́ á gbɛ̃e mɛ̀ a zɛmanɔ, mɛ́ gbɛ̃pâle mɛ̀ a zɛ ń
Apolooo,† á kú ń ázĩ̀a dàaon weo lé? 5 Dén Apoloo? Dén mapi?
Zĩ̀kɛnaɔn wá ũ, ɔ̃ a Kilisi náaikɛ̀ wá sabai. Wá baade lɛ́ zĩ̀ pɔ́ Dii

---

* **2:3** Zĩ̀n 18.9 † **2:9** Isa 64.3 ‡ **2:16** Isa 40.13 * **3:2** Ɛbɛ 5.12-13 † **3:4** 1Kln 1.12

dàɛ kɛɛ. 6 Ma pɔtɔ̀̃,‡ Apoloo ikàwà,§ ɔ̃ Lua tò à gbà̃. 7 Beewa
pɔtɔ̃na ń ikawanao dɛ pɔe ũo, sema Lua pɔ́ tò à gbà̃. 8 Pɔtɔ̃na ń
ikawanao sáaɛ. An baade a ài'e a zi̋ lɛ́uɛ. 9 Zi̋doũkɛnaɔn wá ũ
ń Luao. Lua bugbɛn á ũ, Lua kpɛ́n á ũ.

10 Gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀mɛɛ mɛ́ tò ma ɛ̃ kpàlɛ lán ɛ̃bon gɔ̃idewa, ɔ̃
gbɛ̃pãle mɔ̀ lɛ́ kpɛ́pi bo. Baade laaidɔ a kpɛ́ boawa, 11 asa gbɛ̃e
a fɔ̃ ɛ̃e kpálɛ lɔo, sema ɛ̃ pɔ́ kpálɛa Yesu Kilisi ũ kɔ̀ bàasio. 12 Tó
gbɛ̃́ kpɛ́pi dɔ̀ ń vuao ge ã́nusu ge gbɛ̀ bɛɛɛde ge tó a dɔ̀ ń lío ge
zàa ge sɛ̃, 13 baade zi̋ si̋ana a bɔ gupuau. Wa e yã́kpalɛkɛgɔɔzi̋,
asa gupi a dɔ ń tɛ́oɛ, mɛ́ wa baade zi̋ taa gwa tɛ́pi guu. 14 Tó gbɛ̃́
zi̋ pɔ́ a kɛ̀ bɔ̀ tɛ́kũsai, ade a ài'e. 15 Tó gbɛ̃́ zi̋ tɛkũ̀, a músi e, ade i
bɔ ɔgii lá wi̋ bɔ tɛ́uwa.

16 Á dɔ̃ Lua kpɛ́n á ũ Lua Nisi̋na kú á guuo lé?* 17 Tó gbɛ̃́ Lua
kpɛ́pi ɔ̀̃ɔkpà, Lua a ade ɔ̀̃ɔkpa sɔ̃ɛ, asa kpɛ́pi kua adoaɛ, mɛ́ ámɛ
á kpɛ́pi ũ.

18 Gbɛ̃e su azi̋a sã́são. Tó á gbɛ̃e lɛ́ azi̋a dilɛ dṹniaɛ bee ɔ̃nɔna
ũ, aà gɔ̃nɛ́ mi̋sai, kɛ́ à e ɔ̃nɔkũ. 19 Asa dṹniaɛ bee ɔ̃nɔ dɛ Luaɛ
mi̋saiyã ũɛ. A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀: I ɔ̃nɔnaɔ kṹ ń kɔ̃nikɛa
guu.† 20 Wà mɛ̀ lɔ: Dii dɔ̃ kɛ́ ɔ̃nɔnaɔ làasoo pã.‡ 21 Ayãmɛto
gbɛ̃e su i̋anadã a gbɛ̃nazi̋n dee yã́ musuo. Pɔ́piiá á pɔ́ɛ: 22 Pɔlu,
Apoloo, Piɛɛ, dṹnia, wɛ̃ni, ga, tia pɔ́ɔ, zia pɔ́ɔ, a píiá á pɔ́ɛ. 23 Ápiɔ
sɔ̃, Kilisi pɔ́n á ũ, Kilisi sɔ̃, Lua pɔ́ɛ.

4

Kilisi zi̋naɔ

1 Ayãmɛto à wá gwa Kilisi zi̋kɛnaɔ ũ, Lua asiiyã ziiaɔ ũ.
2 A kũ̀ ziiaɔ aaɔ náai vi̋ɛ. 3 Lá á kũamanɔ ge tó gbãadeɔ lɛ́
yã́kpalɛkɛmanɔ, i ka ma bakanswãua ũo. Mili mazi̋a maa
ge bɛ̃̀ɛboo. 4 Yãe lɛ́ ma sɔ̃ vi̋o, ãma bee a ma bɔo, Dii mɛ́ ma
yã́kpalɛkɛna ũ. 5 Ayãmɛto ásu dɔaa lí gbɛ̃e tàae e Dii mɔgɔɔ
saio. Ɔmɛ a gupua bii pɔ́ pɔ́ ulɛa gusiauwa, i nɔ̀sɛ yã́ bɔ gupuau.
Zi̋ bee baade a ma lá Lua a a sáaukpa.

6 Yã́ pɔ́ má ò́ɛɛ bee, má ò mapi ń Apolooo yã́ musuɛ, kɛ́ àɔ yã́ɛ
bee dɔ̃: Wasu Lua yã́ baa vi̋o. Á gbɛ̃e su i̋anadã à zɛ ń gbɛ̃doo
à bɔ gbɛ̃do kpɛo. 7 Bɔ́ ń dɛońlai? N pɔe vi̋ nzi̋aɛ kɛ́ wi n gbaoa?
Wà n gba, ɔ̃ ńlɛ i̋anadã lá wi n gbaowaa? 8 A kãn we kɔ̀a? A
kɛ ɔdeɔ ũn we kɔ̀a? Álɛ kible wá sain wea? Má ye àɔ kible,
wíɔ sãnu. 9 Asa má è wá Lua zi̋naɔ, Lua wá dílɛ kpɛɛ lán gbɛ̃́
pɔ́ wi̋ ń dɛ dasi wáaɔwaɛ. Dṹnia gbɛ̃́pii wɛ́ fi̋wá, malaikaɔ ń
gbɛ̃nazi̋naɔ píi. 10 Mi̋saideɔn wá ũ Kilisi yã́i, ɔ̃ naa Kilisipiwa

‡ **3:6** Zi̋n 18.11 § **3:6** Zi̋n 18.27 * **3:16** 1Kln 6.19, 2Kln 6.16 † **3:19** Yob
5.13 ‡ **3:20** Soũ 94.11

á dɛ ɔ̃nɔnaɔ ũn wea? Wá busɛ ɔ̃ á gbãa vı̃n wea? Wá kpɛbɔa ɔ̃
á kpɛlaaa? 11 E tia nɔana ń imio lɛ́ wá dɛ, wá kú puizi, wa gɔ̃
pɔgbɛ̃aɔ ũ, bɛsaideɔ ũ. 12 Wi zı̃ gbãa kɛ e wà kpasa.* Tó wà wá
ká, wi samaa'onɛ́ɛ. Tó wà ı̃adàwá, wi mɛnafɔ̃. 13 Tó wà wá sɔ̃sɔ̃,
wi awakpanɛ́ɛ. E tia wàlɛ wá dilɛ dṹnia bɔlɔ ũ, gbɛ̃́pii bı̃sa ũ.

14 Málɛ yɑ̃́ɛ bee kɛ̃́ɛ́ widaawá yɑ̃́i no. Málɛ á gba laai ma nɛ́
yenzideɔ ũɛ. 15 Baa tó naa Kilisiwa á gwanaɔ kà ũma'ũma, á
de'ia dasio. Mámɛ ma á í ń Kilisi Yesu baokpaaɛ́o, ɔ̃ á naawà.
16 A yɑ̃́i málɛ awakpaɛ́, àɔ ma kɛa kɛ.† 17 Ayãmɛto ma a nɛ́
yenzide Timɔtee zı̃̀wá. Aàpiá náaideɛ naa Diiwa guu, ɔ̃mɛ a
ma naa Kilisiwa kɛkɛá dɔágu. Yɑ̃́ pɔ́ mi da Yesudeɔnɛ wɛ̃́lɛ ń
wɛ̃́lɛon we. 18 A gbɛ̃eɔ lɛ́ ı̃́anadɑ̃ lá má mɔ́ á gwaiowa. 19 Tó Dii
wèi, má mɔ́ á gwai tia, mí ı̃́andɑ̃napiɔ gbãa e, i kɛ an yɑ̃'oa no.
20 Asa kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́iá yɑ̃'o'o yɑ̃́ no, sema gbãa. 21 Kpelewa
á yeii? Mà mɔ́wá ń goo yɑ̃̀, ge mà mɔ́ ń yeaázio ń nɔ̀sɛniɛoɛ?

5

Gbɑ̃sı̃ gɛ̃a Yesudeɔ guu

1 Má mà gbɑ̃sı̃ gɛ̃̀ á guu, yɑ̃́ pɔ́ a taa kú baa luadɔ̃nsaiɔ guu
seo. Wà mɛ̀ á gbɛ̃do gɔ̃̀ a mae nɔ vı̃.* 2 Ɔ álɛ ı̃́anadɑ̃a? A kṹ̀ á
pɔ yaɛ, í gbɛ̃́ pɔ́ yɑ̃́pi kɛ̀ bɔ á guu. 3 Mapi, baa tó má kúánɔo,
á làasoo kua, ɔ̃ ma yɑ̃́kpalɛkɛ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ yɑ̃́pi kɛ̀o gɔ̃̀ɔ lá má kú
wewa. 4-5 Tó a kɔ̃ kɑ̃̀a mɛ́ wá Dii Yesu gbãa kúánɔ, mɛ́ á kú ń
ma làasooo, à gbɛ̃́pi kpa Setãuwa ń wá Dii Yesu tɔ́o, kɛ́ aà dàa
e midɛ, aà nisı̃na i bɔ aafia Dii mɔ́zı̃.

6 A ı̃́andãa maao. Kɛ́ pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ yɔɔna ı̃̀ pɛ̃ɛti zɔ̃ɔ sɛ́,† á dɔ̃o lé?
7 A pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ zi kɔ́lɛ,‡ í gɔ̃ pɛ̃ɛti dafu ũ a sɛ'ɛsɛ sai, lá à kṹ̀ àɔ
dɛwa, asa Kilisi gà wá Gɛ̃amusu sɑ̃ ũɛ. 8 Ayãmɛto wàɔ ku Kàaso
dikpɛkɛnaɔ ũ sı̃ana guu ń nɔ̀sɛpuao. Wásu wàɔ ku pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ zi
dikpɛkɛnaɔ ũ mɔafili ń vãikɛao guuo.

9 Lá pɔ́ má kɛ̃̀ɛ́ guu ma mɛ̀ ásuli yãalɛ ń nɔdãakpanaɔ. 10 I
kɛ dṹnia nɔdãakpanaɔ ge bı̃ideɔ ń gbɛ̃blenaɔ ge sa'onaɔ no,
asa tó gbɛ̃́ beeɔnɛ, á bɔ dṹnia guuɛ. 11 Aawo, má ò̀ɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ wà
mɛ̀ wá gbɛ̃́ɛ, mɛ́ a dɛ nɔdãakpana ge bı̃ide ge sa'ona ge lɛvãide
ge wɛ̃dɛna ge gbɛ̃blena ũ, ásu yãalɛaànɔo, ásu ɔkãaaaànɔ seo.
12 Ma bàa ũma ń yɑ̃́kpalɛkɛa ń Yesusaideɔi? A zı̃a gbɛ̃́ɔ mɛ́ kṹ̀
à yɑ̃́kpalɛkɛńnɔo lé? 13 Lua mɛ́ a yɑ̃́kpalɛkɛ ń Yesusaideɔ. A
gbɛ̃vãipi bɔ á guu.§

---

* **4:12** Zı̃n 18.3 † **4:16** 1Kln 11.1, Flp 3.17 * **5:1** Iko 23.1 † **5:6** Gal 5.9
‡ **5:7** Bɔa 12.15 § **5:13** Iko 17.7

6

Yã́kpalɛkɛa ń kɔ̃o

1 Tó á gbɛ̃e yãvĩ ń a gbɛ̃́deeo, bɔ́yãi ĩli gɛ́ yã́kpalɛkɛi ń adeo
Lua gbɛ̃́ɔ kĩ́io, sema luadɔ̃nsaiɔ kĩ́ii? 2 Ã́ dɔ̃ kɛ́ Lua gbɛ̃́ɔ mɛ́ aa
yã́kpalɛkɛ ń dṹniaoo lé? Lá ámɛ á yã́kpalɛkɛ ń dṹniao, i ka à
yã́ yɔɔnaɔ kɛkɛo lé? 3 Ã́ dɔ̃ kɛ́ wámɛ wá yã́kpalɛkɛ ń malaikaɔo
lé? Wa dṹniaɛ bee pɔ́ o lɔa? 4 Tó á yã́ bee taa kɛkɛa vĩ, ɔ̃ á gbɛ̃́ pɔ́
aai ka pɔe ũ á gãli guuoɔ sɛ yãkɛkɛnaɔ ũa? 5 Ma bee ò widaawá
yã́iɛ. Ã́ gbɛ̃e vĩ á guu a ɔ̃nɔ kà à a gbɛ̃́ɔ yã́ kɛkɛnɛ́oa? 6 Sema
á gbɛ̃do a gbɛ̃́ sísi yã́kpalɛu Yesu náaikɛnsaiɔ kĩ́ia? 7 Lá á yãvĩ
ń kɔ̃o, a zã yã́wa kɔ̀ míɔmiɔ. Bɔ́yãi i we taiinaio ni? Bɔ́yãi i to
wà á bleo ni? 8 Ã́piɔ i gbɛ̃́ taiinkɛ, i gbɛ̃ble, baa á kɔ̃tɛ̃ɛ. 9 Kɛ́
gbɛ̃́ taiinkɛnaɔ gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i guuo, á dɔ̃o lé? Ã́su ázĩa
sã́são, nɔdãakpanaɔ ge sa'onaɔ ge gbãsĩkɛnaɔ ge gɔ̃ɛ káaluaɔ ge
gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ wúlɛ ń ń gɔ̃ɛ deeoɔ 10 ge kpã́iɔ ge bĩideɔ ge wɛ̃dɛnaɔ
ge lɛvãideɔ ge gbɛ̃blenaɔ, an gbɛ̃e a gɛ̃ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i guuo.
11 Ã́ gbɛ̃eɔ dɛ màa yãaɛ, ɔ̃ a zu'ò a gɔ̃ Lua pɔ́ ũ, a bɔ maa ń Dii
Yesu Kilisi tɔ́o ń wá Lua Nisĩna gbãao.

Kɛ̃a gbãsĩwa

12 I mɛ á yã́pii kɛa zɛ́ vĩɛ. Ã́ma yãeɔ ài vĩo. I mɛ á yã́pii kɛa
zɛ́ vĩɛ. Ã́ma ásu to yãe bakaɛ́ á níuo. 13 I mɛ lɔ blɛá nɔ̀sɛ pɔ́ɛ mɛ́
nɔ̀sɛá blɛ pɔ́ɛ. N beeo Lua a ḿpii midɛ. Mɛá gbãsĩkɛbɔ no, Dii
pɔ́ɛ, mɛ́ Dii mɛ́ mɛpi gwana ũ. 14 Lua wá Dii bɔ̀ gau mɛ́ a wá bɔ
gau ń a gbãao sɔ̃. 15 Ã́ dɔ̃ kɛ́ á mɛ mɛ́ Kilisi mɛguɔ ũo lé? Wa
Kilisi mɛgu sɛ wà kɛ káalua mɛgu ũ yã̀? Aawo! 16 Ã́ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́
nà káaluawa gɔ̃̀aànɔ mɛdoũo lé? A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀, an
pla ḿpii aaĩ gɔ̃ lán sàwakula ń gbalaowa.* 17 Gbɛ̃́ pɔ́ nà Diiwa
gɔ̃̀aànɔ nisĩna doũɛ. 18 A mikɛ̃ nɔdãakpaawa. Duun pãle pɔ́ gbɛ̃́
ĩ kɛ píi, ĩ kɛ mɛ guu yã́ no. Nɔdãakpana sɔ̃ ĩ yã'i a mɛɛ. 19 Ã́ dɔ̃
kɛ́ á mɛ mɛ́ Nisĩna pɔ́ Lua á gbá a kú á guu kpɛ́ ũo lé?† Ã́ ázĩa
vĩo, 20 Lua á lú à fĩabò. Ayãmɛto à Lua kpɛla ń á mɛo.

7

Nɔsɛa

1 Lá pɔ́ á kɛ̃̀ yã́ musu, tó gɔ̃ɛ kú ɔnanɔɛwa sai, a maaɛ. 2 Ã́ma
kɛ́ nɔdãakpaa di yã́i, gɔ̃ɛ píi aàɔ azĩa na vĩ, nɔɛ píi aàɔ azĩa gɔ̃
vĩ. 3 Gɔ̃ɛ lí wei a naɛ a zɛ́wa. Nɔɛ lí wei a gɔ̃ɛ màa lɔ. 4 Nɔɛ mɛ dɛ
azĩa pɔ́ ũo, sema aà gɔ̃. Màa lɔ gɔ̃ɛ mɛ dɛ azĩa pɔ́ ũo, sema aà na.
5 Ã́su gikɔ̃ɛo, sema á màkɔ̃ɛ kɛ́ à laaidɔ wabikɛawa gĩa, í gbasa
á kɛa kɛ, kɛ́ Setãu su ɔ̃nɔkɛɛ́ à fu mɛnawao yã́i. 6 Lɛ́ má dàwá,

---

* **6:16** Daa 2.24 † **6:19** 1Kln 3.16, 2Kln 6.16

i kɛ teasi no. 7 Má ye gbɛ̃́pii àɔ dɛmawa, ãma baade ń a gba pɔ́
Lua dàɛoɛ, gbɛ̃́ɛ bee ń a pɔ́o, gbɛ̃́ kee ń a pɔ́o.

8 Málɛ yã́ɛ bee o pɔsɛɔ ń gyaaɔnɛ. A maa aaɔ kú ńdo lamawaɛ,
9 ãma tó aa fɔ̃ ńzi̋a kũo, aa nɔsɛ, aa zãkɛ, asa kɔ̃sɛa maa dɛ kua
ń kɔ̃ nidɛaola.
10 Málɛ yãdilɛ nɔdeɔ ń gɔ̃deɔnɛ, i kɛ mámɛo, Diiɛ. Nɔɛ su gi a
zã́zio, 11 gɔ̃ɛ su a na yao.* Tó nɔɛ sù gi̋ a zã́zi, aà zɔ̃lɛ ge aà ɛa
kɛaànɔ na.
12 Málɛ o gbɛ̃́ ki̋niɔnɛ, i kɛ Dii mɛ́ òo. Tó á gbɛ̃e nɔ lua-
naaikɛnsai vi̋, mɛ́ nɔpi ye àɔ kuaànɔ, asu yao. 13 Màa lɔ tó nɔɛe
gɔ̃ luanaaikɛnsai vi̋, mɛ́ gɔ̃pi ye aàɔ kuanɔ, asu gio. 14 Asa Lua
i̋ gɔ̃ luanaaikɛnsai sí a na yã́i, mɛ́ i̋ nɔ luanaaikɛnsai sí a zã́ yã́i.
Tó màa no, an nɛ́ɔ aaɔ gbãlɛaɛ. Si̋ana guu an kua adoa. 15 Tó a
luanaaikɛnsai gi̋, aà gí. Yã́ bee taa guu an kua ń kɔ̃oá teasi no.
Lua á sisi à á sɛ́ àɔ ku aafiaɛ. 16 Nɔɛ, ńyɔ̃ n zã́ suaban lò, ń dɔ̃a?
Gɔ̃ɛ, ńyɔ̃ n na suaban lò, ń dɔ̃a?
17 Lá baade kú ń Lua kpaalɛo e Dii àɔ aà sisi, aà zɛò màa.
Màa mi da Yesudeɔnɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo píi. 18 Lua gbɛ̃́ si̋si tɔ̃zɔ̃an lò?
Asu gyafɔɔdekɛ wɛɛlɛo. Lua gbɛ̃́ si̋si gyafɔɔde ũn lò? Asu tɔ̃zɔ̃o.
19 Tɔ̃zɔ̃a yãe vi̋o mɛ́ gyafɔɔ yãe vi̋o, sema yã́ pɔ́ Lua di̋lɛɔ kũa.
20 Lá baade kú Lua aà si̋si à aà sɛ̀ò, aà zɛò màa. 21 Lua n sisi zɔ
ũn lò? Ǹsu bílikɛo. Ãma tó ńsu n gɔ̃a wɛ̃́ɛ ũ zɛ́ è, bɔ zɔbleu. 22 Zɔ
pɔ́ Dii aà si̋si gɔ̃̀ wɛ̃́ɛ ũ Diipi guuɛ. Màa lɔ wɛ̃́ɛ pɔ́ Dii aà si̋si gɔ̃̀
zɔ ũ naa Kilisiwaɛ. 23 Lua á lú à fi̋abò. Ãsu gɔ̃ gbɛ̃nazi̋na zɔ ũo.
24 Gbɛ̃́ɔ, lá baade kú Lua aà si̋siò, aà zɛ ń Luao màa.

Pɔsɛɔ ń gyaaɔ

25 Pɔsɛɔ yã́ musu mi yãe ma Dii ki̋io, ãma lá má náai vi̋ Dii
sùuu guu, lá ma làasoo dɛ má oɛ́. 26 Taasi pɔ́ kú tia mɛ́ tò málɛ
e a maa kɛ́ gbɛ̃́ zɛ ń a kuao. 27 Tó ń nɔ vi̋, ńsu wɛɛlɛ ǹ gbaɛo.
Tó ń vi̋ sɔ̃o, ńsu wɛɛlɛo. 28 Tó ń sɛ̀, ni duunakɛ no. Tó wɛ̃́ndia
zãkɛ̀ sɔ̃, i duunakɛo. Gbɛ̃́ beeɔ yã'e dṹniau, mɛ́ má ye bee á leo.
29 Ma gbɛ̃́ɔ, yã́ pɔ́ málɛ on kɛ: Gɔɔ i gɔ̃ zã̀o. Za tia nɔdeɔ gɔ̃ lá
aa vi̋owa. 30 Ɔɔlɔnaɔ gɔ̃ lá aalɛ ɔ́ɔlɔowa. Pɔnadeɔ gɔ̃ lá an pɔ
naowa. Pɔlunaɔ gɔ̃ lá aa pɔe vi̋owa. 31 Dṹnia pɔ́ mɔaokɛnaɔ gɔ̃
lá aalɛ kɛowa, asa dṹnia tiaɛ bee lɛ́ gɛ̃zɛaɛ.

32 Má ye àɔ ku yãkãakɛsaiɛ. Pɔsɛ i̋ laaidɔ Dii yã́ɔwa, i̋ lá a ka
Diigu kɛ. 33 Nɔde i̋ laaidɔ dṹnia yã́ɔwa, i̋ lá a ka a nagu kɛ, 34 ɔ̃
i̋ɔ kú ń làasoo plao. Nɔɛ pɔsɛ ge nɔɛ lɛ́so i̋ laaidɔ Dii yã́ɔwa, i̋ a
mɛ ń a nisi̋nao kpawà. Nɔzãe sɔ̃ i̋ laaidɔ dṹnia yã́ɔwa, i̋ lá a ka
a zã́gu kɛ. 35 I kɛ málɛ galakpaɛ́ no. Ma bee ò á aafia yã́iɛ, kɛ́ à
yãkɛ a zɛ́wa, í ázi̋a kpa Diiwa gupãle gwasai.

* **7:11** Maa 10.11-12

36 Tó gbɛ̃́ nɔkpama vỉ, tó àlɛ gɛ̃ sɛaa mɛ́ à kɛ̀ɛ̀ wí ũ, tó à aà kàka
beewa, aà aà sɛ́, lá à kɛ̀ɛ̀wa, àlɛ duunakɛo. Aa kɔ̃sɛ. 37 Ãma tó à
yã́pi bɔ̀ a nɔ̀sɛɛɛ, mɛ́ teasi lɛ́ aà kakao, mɛ́ a azỉa kũa dɔ̃, tó a dà
a sɔ̃u á a wɛ̃́ndiapi sɛo, a kɛ̀ maaɛ. 38 Beewa gbɛ̃́ pɔ́ a pɔ́ sɛ̀ a kɛ̀
maaɛ, ãma gbɛ̃́ pɔ́ i a pɔ́ sɛo maa dɛ beea.
39 Nɔɛá a zã́ pɔ́ɛ gɔɔ pɔ́ aà zã́ kú píi. Tó aà zã́ sù ã́nuatò, a zɛvỉ
à zãkɛ ń gɔ̃ pɔ́ a yeio, sema gɔ̃pi aàɔ dɛ Dii pɔ́ ũ. 40 N beeo tó à
gɔ̃̀ pɔsɛ, málɛ e aà pɔ àɔ na dɛ tó à zãkɛ̀la. Málɛ e mapi, má Lua
Nisỉna vỉ sɔ̃.

8

Sa'oblɛ

1 Sa'oblɛ yã́ musu, wá dɔ̃ kɛ́ á yã́ɔ dɔ̃ ápii. Dɔ̃a sɔ̃ ỉɔ yɔ̃̀ɔ vỉ,
yeakɔ̃i mɛ́ kã́fĩa vỉ. 2 Tó gbɛ̃́ lɛ́ e á yã́ dɔ̃, i dɔ̃ lá à kũ̀ à dɔ̃wa gỉao.
3 Tó gbɛ̃́ ye Luazi, Lua aà dɔ̃. 4 Too, sa'oblɛblea yã́ musu wá dɔ̃
kɛ́ dṹnia guu tã́aá pɔe no, asa Lua mɛ̀ndo kua wá dɔ̃. 5 Baa tó
pɔ́ pɔ́ wỉ onɛ́ luaɔ ku musu ń zĩ́lɛo, mɛ́ dãɔ kĩ́i luaɔ diɛ, diiɔ diɛ,
6 wá kĩ́i Lua mɛ̀ndoɛ, ɔ̃n wá Mae pɔ́ pɔ́pii bɔ̀ aà kĩ́i mɛ́ wá kú
aà yã́i ũ. Dii mɛ̀ndoɛ lɔ, ɔ̃n Yesu Kilisi pɔ́ pɔ́pii kɛ̀ mɛ́ wá kú aà
sabai ũ.
7 Ãma gbɛ̃́pii dɔ̃ màao. Gbɛ̃eɔ dɔ́ɛkɛ̀ ń tã́a yã́o e tia, pɔ́ pɔ́ aalɛ
ble aaỉɔ e sa'oblɛɛ, ɔ̃ an làasoo lí dadoũo, kɛ́ dɔ̃a i panɛ́o yã́i.
8 Blɛ mɛ́ a wá sɔ̃ Luazio. Tó wi bleo, kɛ̃́sãa no. Tó wá blè, kã́fĩa
no. 9 A laaika gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ beei, kɛ́ ásu to gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̃a i panɛ́ɔ fuo.
10 N gbɛ̃́ pɔ́ ń dɔ̃a vỉ, tó gbɛ̃́ pɔ́ dɔ̃a i paɛ̀o n e, ńlɛ pɔble tã́a kùɛ,
a aà gba sɔ̃ à sa'oblɛ ble sɔ̃o lé? 11 Beewa n dɔ̃a n gbɛ̃do pɔ́ dɔ̃a i
paɛ̀o Kilisi gà aà yã́i ɔ̃̀ɔkpà. 12 Tó a duunakɛ̀ á Yesude deeɔnɛ, a
ń dɔ̃a pɔ́ i panɛ́o gbá kàso, Kilisi a duunakɛ̀ɛ̀. 13 Ayãmɛto tó nɔ̀ɔ
pɔ́ má só mɛ́ a to ma gbɛ̃do fu, má só bau lɔo, kɛ́ ma gbɛ̃do su
fuo yã́i.

9

Zỉnaɔ ńzỉa busaa Kilisi bao yã́i

1 Má azỉa vỉo lé? Zỉnan ma ũo lé? Mi wɛsi wá Dii Yesulɛo lé?
Ãmɛ á dɛ ma zỉ gbɛ ũ naa Diiwa guuo lé? 2 Baa tó má dɛ zỉna
ũ gbɛ̃pãleɔnɛo, má dɛɛ́ a ũ fá. Ma naa Diiwa guu ma zỉnakɛ
seelan á ũ.
3 Lá mi o ma bɛ̃̀ɛbonaɔnɛn kɛ. 4 Má pɔblea ń imiao zɛ́ vỉ ma
zỉ guuo lé? 5 Má a zɛ́ vỉ màɔ nɔ Yesude kũa gu pɔ́ málɛ gɛ́u, lá
zỉna kỉniɔ ń Dii dãunaɔ ń Piɛɛowao lé? 6 Wá ń Baanabao wá
pla, wámɛ wá zɛvỉ wà wá ɔzỉ to weoa? 7 Démɛ ỉ sosa ble ń azỉa
gwaaoi? Démɛ li'bà mɛ́ ỉli a bɛ bleo ni? Démɛ ỉɔ zudã mɛ́ ỉli a
vỉ mio ni?

8 Baa kɛ́ gbɛ̃nazi̋na yãkɛaɔ má lɛ̀ɛũoɛ́, a ku màa Mɔizi ikoyã
guu lɔo lé? 9 Mɔizi ikoyã láu à mɛ̀, ásuli lɛsɔkpa zu pɔ́ lɛ́
pɔgbɛ̃ɛo.* Zuɔ yắi ɔ̃ Lua yắpi ȍia? 10 Wá yắi à yắpi ȍio lé? Ao,
wá yắi wà yắpi kɛ̏i, kɛ́ sɛ̏wana lí sɛ̃wa ń wɛdɔa pɔ́io, mɛ́ pɔgbɛ̃na
lí pɔgbɛ̃ ń wɛdɔa pɔ́io, i a baa e a guu. 11 Tó wa Lua yắ tɔ̏ á guu,
mɛ́ wa wá baa è á guu,† yãe yằ? 12 Tó dãɔ zɛ́ bee vi̋wá, wa wá
pɔ́ o lɔe? Wi sɛ́lɛ zɛ́ bee ki̋io, wa yắpii fɔ̏ kɛ́ wásu zɛzɔ̃ Kilisi
baoɛo yắiɛ. 13 A dɔ̃ kɛ́ Lua ua zi̋kɛnaɔ lí Lua ua blɛ bleo lé? Lua
gbagbaki̋i sa'onaɔ lí ń baa e gbagbaki̋ipi guuo lé?‡ 14 Beewa
Dii dȉlɛ a baokpanaɔ aaɔ ble baopi kpaa yắ musu.§ 15 N beeo
mi zɛ́piɔ kee sɛ́lɛo, mɛ́ mi bee o wà kɛmɛɛ yắi no. Ga maamɛɛ
dɛ beea. Gbɛ̃e a e kpa ma i̋andãapiɛo. 16 Kilisi baokpaa dɛmɛɛ
i̋andãa yắ ũo, teasi mɛ́ gbadàa. Waiyoo mapi, tó málɛ baopi
kpao. 17 Tó mazi̋a zi̋ málɛ kɛ, ma wɛ́ dɔ aseaiɛ. Lá Lua mɛ́
dȉlɛmɛɛ, à kȕ mà kɛɛ. 18 Bɔ́mɛ ma asea ũi? Tó ma baopi kpà
ɔsãsãsai, mɛ́ mi iko pɔ́ má vi̋ baopi kpaa guu blemáo, ma asean
we.

19 Gbɛ̃e ma vi̋o, ma azi̋a dȉlɛ zɔ ũ gbɛ̃́piiɛ, kɛ́ mà gbɛ̃́ e dasi
yắi. 20 Kɛ́ má kú ń Yudaɔ, ma gɔ̃ńwa, kɛ́ aa ma yắzɛ e yắi. Kɛ́
má kú ń Mɔizi ikoyãdanaɔ, ma gɔ̃ a dana ũ, baa kɛ́ a iko vi̋ao,
kɛ́ a yãdanaɔ e ma yắzɛ e yắi. 21 Kɛ́ má kú ń ikoyãpi dànsaiɔ,
ma gɔ̃ńwa, kɛ́ aa ma yắzɛ e yắi. I kɛ lua'ikoyãdansain ma ũo,
Kilisi mɛ́ iko vi̋a. 22 Kɛ́ má kú ń gbɛ̃́ busɛɔ, ma busa kɛ́ aa ma
yắzɛ e yắi. Mi gɔ̃ pɔ́pii ũ gbɛ̃́piiɛ, baa lá à kɛ̀ píi, kɛ́ mà e ń gbɛ̃eɔ
suaba. 23 Yắ pɔ́ mi kɛ píi, mi kɛ Kilisi baokpaa yắiɛ, ma ɔ iɔ ku
a guu.

24 Bakpaai̋a guu, gbɛ̃́pii ȉ bàalɛɛ, ãma kɛ́ gbɛ̃́ mɛ̀ndo mɛ́ ȉ ble,
á dɔ̃o lé? A bàalɛ màa sɔ̃, kɛ́ à e ble. 25 Ampii aai̋ dɛ̃ɛka aaɔ ńzi̋a
kũa dɔ̃ yắpii musu. Aai̋ kɛ màa fùa pɔ́ ȉ ɔ̏ɔkpa ea yắi. Wápiɔ
sɔ̃, a pɔ́ pɔ́ lí ɔ̏ɔkpao yắiɛ. 26 Ayãmɛto ba pɔ́ málɛ lɛ́, má dɔ̃ pɔ́
pɔ́ málɛ yá, i kɛ málɛ dɛ̃ɛka gugiiu no. 27 Mi i̋ada ma mɛwa, mi
ikoblewà, kɛ́ ma waasokɛa dãɔnɛ gbɛa, másu bɔ pão yắi.

10

Laaikaa tắagbagbaai

1 Ma gbɛ̃́ɔ, má ye wá deziɔ yắɛ bee dɔágu. Aa tɛ̀ tɛlui ḿpii,*
aa bùa ísiawa ḿpii.† 2 Lua ń da'ilɛkɛ̀ tɛlupi guu ísiapi guu ḿpii
Mɔizi ȉwaɔ ũ. 3 Aa Lua blɛ doũ blè ḿpii,‡ 4 aa Lua í doũ mȉ ḿpii,
asa aa Lua gbɛsi pɔ́ lɛ́ ń tàlakpa í mȉɛ. Gbɛsipiá Kilisiɛ.§ 5 Kási

* 9:9 Iko 25.4, 1Tim 5.18 † 9:11 Lom 15.27 ‡ 9:13 Iko 18.1 § 9:14 Luk
10.7 * 10:1 Bɔa 13.21-22 † 10:1 Bɔa 14.22-29 ‡ 10:3 Bɔa 16.35 § 10:4
Bɔa 17.6, Nao 20.11

an daside i ka Luaguo, ɔ̃ an gɛ gɔ̃̀ kpálɛ guwaiwaiu.* 6 Yá̃pi
dɛwɛ̃ɛ seela ũ, kɛ́ wásu yãvãi nidɛ lá aa a nidɛ̀wao.† 7 Á̃su àɔ
dɛ tá̃agbagbanaɔ ũ lá an gbɛ̃eɔwao. A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀:
Gbɛ́̃ɔ zɔ̃̀lɛ lɛ́ pɔble, aalɛ imi, ɔ̃ aa fɛ̀lɛ lɛ́ kɔ̃̀ɔ'o.‡ 8 Wásu wàɔ dɛ
nɔdãakpanaɔ ũ lá an gbɛ̃eɔwao. Aa kpà, ɔ̃ aa gàga gɔɔ doũ zí̃
gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ bao ń àaɔ̃o (23.000).§ 9 Wásu Dii lɛ wà gwa
lá an gbɛ̃eɔwao. Aa aà lɛ̀ aa gwà, ɔ̃ mlɛ̃ɔ ń soso aa gàga.* 10 Á̃su
zɔaka lá an gbɛ̃eɔwao. Aa zɔakà, ɔ̃ ga malaika ń dɛdɛ.†

11 Yá̃pi ń lé seela ũ wá gbɛ́̃ pɔ́ wá kú gɔɔ vlá̃waɔnɛɛ, ɔ̃ wa kɛ̃̀
láu wá gbaa laai yá̃i. 12 Gbɛ́̃ pɔ́ lɛ́ e á zɛa gbãa, aà laaika lɛ́lɛai.
13 Yɔ̃ae i á leo, sema a pɔ́ pɔ́ ì gbɛ́̃pii le bàasio. Lua náai vĩ̀, a to
wà á yɔ̃ dɛ á gbãa lɛ́ao. A á gba zɛ́ à yɔ̃a fɔ̃, í bɔu.

14 Ayãmɛto ma gbɛ́̃ yenzideɔ, à mikɛ̃ tá̃agbagbaawa. 15 Málɛ
yã'oɛ́ laaideɔ ũ. Á̃ wɛ́tɛ yá̃ pɔ́ málɛ oɛ́i ázĩ̀awa à gwa. 16 Imibɔ
báaade pɔ́ wi sáaukpaò, tó wá a imĩ̀, wá baa ku Kilisi au guuo
lé? Kàa pɔ́ wi ɛ́'ɛ, tó wá sò, wá baa ku Kilisi mɛ guuo lé?‡ 17 Lá
kàa mɛ̀ndoɛ, baa ń wá dasikɛo wá mɛ̀ doũɛ, asa wá baade a
baa vĩ̀ kàa doũpi guuɛ. 18 Á̃ gwa Isailiɔwa. Gbɛ́̃ pɔ́ sa'oblɛ blè
bàa kú ń Lua gbagbakĩ̀io lé?§ 19 Má ò kpelewa ni? Málɛ o tá̃a
sa'oblɛá pɔe yà̃? Ge an diiɔá pɔe yà̃? 20 Aawo, málɛ o pɔ́ pɔ́ wà
sa'òò wa ò tá̃awaɛ, i kɛ Lua no. Má ye á bàa àɔ kú ń tá̃aoo.* 21 Á̃
fɔ̃ Dii imibɔ í mi ń tá̃a pɔ́oo. Á̃ fɔ̃ Dii blɛ ble ń tá̃a pɔ́oo. 22 Ge wá
ye wà Dii pɔ fɛlɛ yà̃? Wá gbãa dɛaàla yà̃?†

23 I mɛ yá̃pii zɛ́ vĩ̀. Màaɛ, ãma yá̃pii ài vĩ̀o. I mɛ yá̃pii zɛvĩ̀.
Màaɛ, ãma yá̃pii ká̃fĩ̀a vĩ̀o.‡ 24 Gbɛ̃e zĩ̀a yá̃ su dɔaaɛ̀o, sema a
gbɛ́̃dee yá̃. 25 A pɔ́ pɔ́ wàlɛ yia ɛlɛu ble yãe gbɛasai á làasoo yá̃i,
26 asa tɔɔlɛ ń pɔ́ pɔ́ kuwàɔ píiá Dii pɔ́ɛ.§ 27 Tó Yesusaide á sisi
blɛwa, tó à kɛ̀ɛ́ mɛ́ a gɛ, à pɔ́ pɔ́ wa kpàwá ble yãe gbɛasai á
làasoo yá̃i. 28 Tó wà su ò ɛ́ sa'oblɛɛ, ásu bleo làasoo yá̃i ń gbɛ́̃ pɔ́
òɛ́ yá̃o. 29 Málɛ bee o ade làasoo yá̃iɛ, i kɛ á pɔ́ no.

Gbɛ̃pãle làasoo yá̃i ɔ̃ máɔ mazĩ̀a vĩ̀oa? 30 Tó ma pɔblè ń
sáaukpaao, bɔ́yãi wa ma bɛ̃̀ɛbo pɔ́ pɔ́ ma sáaukpàpi yá̃ musui?
31 Yá̃ pɔ́ álɛ kɛ píi, álɛ pɔblen nò, álɛ imin nò, àɔ apii kɛ Lua tɔbɔa
yá̃i. 32 Á̃su to Yudaɔ ge Gɛlɛkiɔ ge Lua gãlideɔ fu á yãkɛa yá̃io.
33 Màa mi kɛ. Apii guu mi wɛtã ma yá̃ ká gbɛ́̃piiguɛ. Mili mazĩ̀a
maa wɛɛlɛo, sema bíla pɔ́, kɛ́ aa e bɔ yá̃i.

* **10:5** Nao 14.29-30 † **10:6** Nao 11.4 ‡ **10:7** Bɔa 32.6 § **10:8** Nao 25.1-18
* **10:9** Nao 21.5-6 † **10:10** Nao 17.6-15 ‡ **10:16** Mat 26.26-28 § **10:18** Lev
7.6 * **10:20** Iko 32.17 † **10:22** Iko 32.21 ‡ **10:23** 1Kln 6.12 § **10:26** Soũ
24.1

11

1 A̋ ma kɛa kɛ lá mi Kilisi kɛa kɛwa.*

Nɔɛɔ pɔ́kummusukɛa

2 Ma á sáaukɛ̀ kɛ́ ma yɑ̃́ dɔágu yɑ̃́pii guu, mɛ́ á kɛ̀tokɔ̃ɛ pɔ́ má
dàɛ́ɔ kũa. 3 Má ye àɔ dɔ̃ kɛ́ Kilisi mɛ́ gɔ̃ɛ píi mi ũ, gɔ̃ɛ mɛ́ nɔɛ mi ũ,
mɛ́ Lua mɛ́ Kilisi mi ũ. 4 Gɔ̃ɛ pɔ́ lɛ́ wabikɛ ge àlɛ ɑ̃nabikɛkɛ ń pɔ́o
kua a miwa lɛ́ a mi kpɛbɔɛ. 5 Nɔɛ pɔ́ lɛ́ wabikɛ ge àlɛ ɑ̃nabikɛkɛ
pɔ́kummusukɛsai lɛ́ a mi kpɛbɔɛ, a dɛ lá à mipoloobòwaɛ. 6 Tó
nɔɛ i pɔ́kummusukɛo, aà a mi kɛ̃ɛlɛ. Lá mikɛ̃ɛlɛa ge miboa dɛ
nɔɛɛ wí ũ, aà pɔ́kummusukɛ. 7 I kũ gɔ̃ɛ pɔ́kummusukɛo, kɛ́ a dɛ
Lua taa ń aà gawio ũ yɑ̃́i.† Nɔɛ sɔ̃, ɔ̃mɛ gɔ̃ɛ gawi ũ. 8 Asa Lua i
gɔ̃ɛ bɔ nɔɛ kɩ̃́io, nɔɛ a bɔ̀ gɔ̃ɛ kɩ̃́i. 9 I gɔ̃ɛ kɛ nɔɛ yɑ̃́io, nɔɛ a kɛ̀ gɔ̃ɛ
yɑ̃́i.‡ 10 Bee yɑ̃́i ń malaikaɔ yɑ̃́o sema nɔɛ lí pɔ́kummusukɛ a zɑ̃́
iko seela ũ. 11 Yɑ̃́pi guu naa Diiwa nɔɛ mɛ́ gɔ̃ɛ ũ, gɔ̃ɛ mɛ́ nɔɛ ũ.
12 Asa lá nɔɛ bɔ̀ gɔ̃ɛ guu, màa lɔ gɔ̃ɛ ì bɔ nɔɛ guu, mɛ́ pɔ́pii bɔ̀ Lua
kɩ̃́iɛ.

13 A̋ wɛ́tɛ yɑ̃́pizi à gwa. Nɔɛ wabikɛa pɔ́kummusukɛsai
maaa? 14 A̋ dɔ̃ ázɩ̃awa kɛ́ mikɑ̃ gbɑ̃̀a dɛ gɔ̃ɛɛ wí ũ, 15 ɑ̃ma tó nɔɛ
vɩ̃, a dɛɛ̀ gawi ũɛ. Asa Lua mikɑ̃ kpà nɔɛwa à kuaàla. 16 Tó gbɛ̃e
ye lɛkpaakɛ, aàɔ dɔ̃ kɛ́ wápiɔ ń Lua gɑ̃lideɔ píi, bee bàasio wá
yɑ̃pɑ̃le kũao.

Dii blɛ blea
(Mat 26.26-29, Maa 14.22-25, Luk 22.14-20)

17 Yɑ̃́ pɔ́ má ye daɛ́ tia guu, má á sáaukpao, asa á kɔ̃kɑ̃aa ì vɑ̃i
iɛ́ dɛ maala. 18 Sɛ̃́ia má mà, tó a á gɑ̃li kɑ̃̀aa, i bɔ kɔ̃ kpɛ gɑ̃ ń
gɑ̃oɛ. Ma yɑ̃́pi sɩ̃̀ yɔɔ. 19 Sema kɔ̃kpaalɛa àɔ kú á guu, kɛ́ sɩ̃andeɔ
e bɔ gupuau. 20 Tó a kɑ̃aa, i kɛ Dii blɛ ɔ̃ ili bleo, 21 asa á baade ì
wɑ̃ àɔ a pɔbleɛ. Nɔa ì gbɛ̃eɔ dɛ, wɛ̃ ì gbɛ̃eɔ dɛ. 22 A̋ bɛ vɩ̃ à pɔbleu
à imiuo lɛ́? Ge i saka Lua gɑ̃lideɔgu à wida pɔesaideɔwa yɑ̃̀?
Má oɛ́ kpelewa ni? Má á sáaukpa yɑ̃̀? Má á sáaukpa yɑ̃́ bee
musuo.

23 Yɑ̃́ pɔ́ má mà Diiwa má dàɛ́n kɛ: Zɩ̃́ pɔ́ wa Dii Yesu kpámá,
a gwɑ̃asɩ̃na ɔ̃ à kàa sɛ̀ 24 à Lua sáaukpà a ɛ̀'ɛ, ɔ̃ à mɛ̀ bee dɛ a mɛ
pɔ́ á kpá wá yɑ̃́i ũɛ, wàliɔ bee kɛ a yɑ̃́ dɔawágu yɑ̃́i. 25 Màa lɔ kɛ́
aa pɔblè aa làa, à imibɔ sɛ̀ à mɛ̀, Luabaakuańnɔ tia a au sabai
ɔ̃n ípi ũ.§ Tó wálɛ mi, wàliɔ mi a yɑ̃́ dɔawágu yɑ̃́i. 26 Asa tó a
kàapi sò, mɛ́ a ípi mɩ̃̀, álɛ Dii ga baokpa e àɔ gɛ́ mɔ́iɛ.

27 Ayɑ̃mɛto tó gbɛ̃́ kàapi sò mɛ́ à Dii ípi mɩ̃̀ kàa ń ípio yɑ̃dasai,
à tàaekɛ̀ Diiɛ aà mɛ ń aà auo yɑ̃́ musu. 28 Baade azɩ̃a yɑ̃́
gwagwa, i gbasa kàapi só, i ípi mi, 29 asa tó gbɛ̃́ sò mɛ́ a mɩ̃̀ mɛpi
gbadɔ̃sai, à yɑ̃dà azɩ̃alaɛ. 30 Bee yɑ̃́i gyɑ̃eɔ ń yɛ̃̀ɛɛsaideɔ dasi á

---

* **11:1** 1Kln 4.16, Flp 3.17 † **11:7** Daa 1.26-27 ‡ **11:9** Daa 2.18-23 § **11:25**
Bɔa 24.8, Zel 31.31-34

guu, mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̀ gɛ́kĩ̀iɔ fàao. 31 Tó wa wázĩ̀a yã́ gwàgwa, Dii a
wá tàae eo. 32 I wá tàae e, ì wá toto, kɛ́ yã́ su zɔ̃lɛwá ń dṹniaoo
yã́iɛ. 33 Ayãmɛto ma gbɛ̃́ɔ, tó a kãaa álɛ Dii blɛ ble, àli kɔ̃ dã́.
34 Tó nɔa lɛ́ gbɛ̃dɛ, aà pɔble bɛ, kɛ́ á kɔ̃kãaa su yã'iɛ́o yã́i. Má yã́
pɔ́ gɔ̃̀ɔ bɔɔlɛkɛɛ́, tó ma mɔ.

12

Lua Nisĩ̀na gbaɔ

1 Gbɛ̃́ɔ, Lua Nisĩ̀na gbaɔ yã́ musu, má ye àɔ sĩ̀ana dɔ̃. 2 Á dɔ̃
kɛ́ gɔɔ pɔ́ á Lua dɔ̃o, tã́a pɔ́ aali yã'ooɔ mɛ́ ìɔ á gálɛ, aaìɔ dɔaaaɛ́.
3 Ayãmɛto má ɔ̀ɛ́, Lua Nisĩ̀na lí dɛdɛ gbɛ̃́wa à láaizì Yesuwao,
mɛ́ gbɛ̃e a fɔ̃ o Yesu mɛ́ Dii ũo, mɛ́ i kɛ Lua Nisĩ̀na dɔaaaɛ̀ bàasio.

4 Gba ku kpaalɛa, ãma Lua Nisĩ̀na mɛ̀ndoɛ.* 5 Zĩ̀ ku kpaalɛa,
ãma Dii mɛ̀ndoɛ. 6 Gbãa ku kpaalɛa, ãma Lua mɛ̀ndoɛ, ɔ̃mɛ ì
apii kɛ baadeɛ. 7 Lua Nisĩ̀na ì dɛdɛ baadewa gbɛ̃́pii kã́fĩa yã́iɛ.
8 Lua Nisĩ̀na ì gbɛ̃́ɛ bee gba zɛ́ aà ɔ̃nɔyã'ò, mɛ́ Nisĩ̀na doũpi ì gbɛ̃́
kee gba zɛ́ aà dɔ̃ayã'ò. 9 Nisĩ̀na doũpi ì gbɛ̃pãle gba luanaaikɛa
zɛ́, ì gbɛ̃́ gba gbɛ̃́gbãgbãa zɛ́. 10 I gbɛ̃́ gba dabudabukɛa zɛ́, ì gbɛ̃́
gba ãnabikɛkɛa zɛ́, ì gbɛ̃́ gba zɛ́ aà nisĩ̀naɔ dɔ̃kɔ̃ɛ, ì gbɛ̃́ gba zɛ́ aà
yãebui'o, ì gbɛ̃́ gba yãe buipi bɔɔlɛkɛa zɛ́. 11 Nisĩ̀na mɛ̀ndona
doũpi mɛ́ ì apii kɛ, ì gbapi da baadeɛ lá a yeiwaɛ.

Mɛ ń a guɔ

12 Mɛ̀ mɛ̀ndo guɔ dasi. Baa ń a dasikɛo, mɛ̀ doɛ píi. Màa wá
naa Kilisiwa dɛ sɔ̃.† 13 Wápiɔ píi, Yudaɔ ge buipãleɔ, zɔɔ ge wɛ̃́ɛɔ,
Lua wá kɛ́ mɛ̀ doũ ń a Nisĩ̀na mɛ̀ndonapi gbãaoɛ, à wá gbá a
Nisĩ̀na mɛ̀ndonapi, ɔ̃ wá mì wápii. 14 Mɛguɔ dasi, i kɛ mɛ̀ndo
no. 15 Tó gbá mɛ̀ lá ɔn a ũo, á dɛ mɛ̀ pɔ́ ũo, bee yã́i àɔ dɛ mɛ̀ pɔ́
ũoa? 16 Tó swã́ mɛ̀ lá wɛ́n a ũo, á dɛ mɛ̀ pɔ́ ũo, bee yã́i àɔ dɛ mɛ̀ pɔ́
ũoa? 17 Tó mɛ̀ bṹu dɛ wɛ́ ũ, wa yãmae? Tó mɛ̀ bṹu dɛ swã́ ũ, wa
pɔ́ gĩ̀mae? 18 Lá a dɛwa, Lua guɔ pɛ̀pɛkɔ̃wa mɛ guu, ampii, lá a
yeiwa. 19 Tó ampii dɛ mɛgu doũ ũ, mɛ̀n we má ni? 20 Lá a dɛwa
mɛguɔ dasi, mɛ́ mɛ mɛ̀ndoɛ. 21 Wɛ́ a fɔ̃ o ɔɛ a bàa kuaànɔoo.
Màa lɔ mi a fɔ̃ o gbáɛ a bàa kuaànɔoo. 22 Aawo, mɛgu pɔ́ wì e
kɛ̃́sãaǹzi, mɛ a fɔ̃ àɔ a saio. 23 Mɛgu pɔ́ wì e gawisai, wì a kpɛla
dɛńla. A gu pɔ́ wì a ea dilɛ wíyã ũ, wì pɔ́ nai dɛńla, 24 ãma a pɔ́
pɔ́ maa bàa kú ń beeoo. Kɛ́ Lua mɛ kã̀aa, à gawi kã̀fĩ pɔ́ pɔ́ gawi
lɛ́ kɛ̃́sãmáɔnɛ dɛńla. 25 Beewa mɛ kpaalɛao, a guɔ kɔ̃ yã́ dɔ̃. 26 Tó
mɛgu do lɛ́ taasikɛ, a guɔ píi ì kɛaànɔɛ. Tó wà mɛgu do kpɛlà, a
guɔ píi ì pɔnakɛaànɔɛ.

* **12:4** Lom 12.6 † **12:12** Lom 12.4-5

[27] Ãmɛ á Kilisi mɛ ũ, mɛ́ á baade dɛ mɛpi guɔ ũ. [28] Gĩa
sɛ̃́ia, Lua zĩnaɔ dĩlɛ a gãlideɔ guu, a plaade ãnabiɔ, a àaɔ̃de
yãdanɛdeɔ, bee gbɛa dabudabukɛnaɔ, bee gbɛa gbɛ̃́ pɔ́ à ń gbá
gbɛ̃́gbãgbãa zɛ́ɔ ń dɔnlɛdeɔ ń dɔaanaɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ ĩ yãebui'oɔ.‡
[29] Zĩnaɔn ń ũ píie? Ãnabiɔn ń ũ píie? Yãdanɛdeɔn ń ũ
píie? Dabudabukɛnaɔn ń ũ píie? [30] Lua gbɛ̃́gbãgbãa gbadànɛ́
ḿpiie? Aaĩ yãebui'o ḿpiie? Aaĩ yãe bui bɔɔlɛkɛ ḿpiie? [31] Ã
wɛbii gba pɔ́ dɛńlaɔwa.
Tiasa má a pɔ́ pɔ́ dɛńla zɛ́ ɔlɔ́ɛ́.

13

Yeakɔ̃i

[1] Tó ma yãebui'ò, gbɛ̃nazĩna ge malaika pɔ́, tó miliɔ ye gbɛ̃́eo,
ma kɔ̃fĩkɛ̀ lán mɔlɛa ge sɛ̃́sɛ̃napaawaɛ. [2] Tó ma ãnabikɛkɛgba è,
tó ma yã́pii asii mà mɛ́ má dɔ̃a píi vĩ, tó ma luanaaikɛa kà mà
gbɛ̀sĩsĩ sɔ̃,* tó miliɔ ye gbɛ̃eo, pɔen ma ũo. [3] Tó ma pɔ́ pɔ́ má
vĩɔ kpaalɛ̀nɛ́ píi, tó má tò wà ma kpasa, tó miliɔ ye gbɛ̃eo, a ài
vĩmɛɛo.
[4] Gbɛ̃́ pɔ́ ĩɔ yeńzi ĩɔ mɛna vĩ, a gbɛ̃kɛ vĩ. Ili wɛdɔnɛ́o, ĩli káadao,
ĩli yɔ̃̀ɔkɛo. [5] Ili widamáo, ĩli azĩa maa wɛɛlɛo, ĩli fɛ̃ńzio, ĩliɔ
yã́kũańnɔo. [6] Ili yãvãi yáalɔo, ĩ pɔnakɛ ń sĩanao. [7] Gbɛ̃́ pɔ́ ĩɔ
yeńzi ĩ yã́pii fɔ̃́, ĩ yã́pii náaikɛ, ĩ wɛdɔ yã́pii bɔa maai, ĩ mɛnakɛ
ń yã́piio.
[8] Yeakɔ̃i láaa vĩo. Ãnabikɛkɛa a midɛ, yãebui'oa lɛ́ a ká, dɔ̃a
a gɛ̃zɛa. [9] Asa wá dɔ̃a ń wá ãnabikɛkɛao i pao. [10] Tó pɔ́ lɛ́so
mɔ̀, pɔ́ pɔ́ i pao a gɛ̃zɛaɛ. [11] Kɛ́ má dɛ nɛbɔlɔna ũ, mi nɛ́ yã'o
lan nɛbɔlɔnawa, mi làasookɛ lán nɛbɔlɔnawa, mi yã́ gwa lán
nɛbɔlɔnawa. Kɛ́ ma ka gbɛ̃nazĩna ũ, ma ɔkpà nɛbɔlɔn yã́i. [12] Tia
kɛ́wa wálɛ gu'e díi guu dùuduu, zĩ́ bee wá wɛsi Lualɛ. Tia
kɛ́wa ma dɔ̃a i pao, zĩ́ bee má yã́ dɔ̃ wásawasa lá Lua ma dɔ̃wa.
[13] Tiasa yã́ mɛ̀n àaɔ̃ɛ beeɔ mɛ́ gɔ̃̀: Luanaaikɛa ń wɛdɔaaàzio ń
yeakɔ̃io, ãma yeakɔ̃i mɛ́ dɛńla.

14

Yãebui'oa ń ãnabikɛkɛao

[1] A to yeakɔ̃i yã́ dɔaaɛ́, í wɛbii Lua Nisĩna gbaɔwa, atɛ̃sa
ãnabikɛkɛa. [2] Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yãebui'o lɛ́ yã'o gbɛ̃́ɔnɛo, sema Lua,
asa gbɛ̃e lɛ́ mao, àlɛ asiiyã'ò ń Lua Nisĩna gbãaoɛ. [3] Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́
ãnabikɛkɛ lɛ́ yã'o gbɛ̃́ɔnɛɛ, àlɛ ń zɛdɔɛ, àlɛ lɛdamáɛ, àlɛ ń nɔ̀sɛ
nininɛ́ɛ. [4] Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yãebui'o lɛ́ azĩa kã́fĩɛ, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ãnabikɛkɛ
lɛ́ Lua gãlideɔ kã́fĩɛ. [5] Má ye à yãebui'o ápii, ãma má ye à

‡ **12:28** Ɛfɛ 4.11 * **13:2** Mat 17.20

ãnabikɛkɛ dɛ beea. Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ãnabikɛkɛ dɛ yãebui'onala, sema
wàlɛ a bɔɔlɛkɛ kɛ́ gãlidepiɔ e kɛ̃́ĩ a musu bàasio.
6 Gbɛ̃́ɔ, tó ma mɔ á kɛ̃́i mɛ́ ma yãebui'òɛ́, bɔ́ ài a vĩɛ́i? Sema
ma yã'oa àɔ dɛ yɛ̃́wɛwɛ̃a ũ ge dɔ̃a ge ãnabikɛkɛa ge yãdaanɛ́.
7 Màa a dɛ ń pɔ́'ɔbɔnaɔ lɔ. Kulɛ ge mɔɔnan nò, tó àlɛ ɔbɔ súsuo,
kpelewa wa fɔ̃ dɔ̃ lá àlɛ oi? 8 Tó mɔ ɔbɔ̀ yayaa, sosaɔ zɛ̃̀ sɔukɛo.
9 Màa ápiɔ sɔ̃, tó álɛ yãebui'o, wàlɛ mao, kpelewa wa yɛ̃́ pɔ́ álɛ
o gbadɔ̃i? Ã yɛ̃́ a gɛ̃ ń ĩ́anaoɛ. 10 Yɛ̃́ɔ bui dasi dṹnia guu, an kee
bɔɔlɛsai sɔ̃o. 11 Tó wàlɛ bui pɔ́ mili a yãmao o, máɔ dɛ a ònaɛ
nibɔ ũɛ, mɛ́ aɔ dɛmɛɛ nibɔ ũɛ. 12 Màa ápiɔ sɔ̃, lá á ãiavĩ ń Lua
Nisĩna gbaɔ, à ãiakɛ àɔ gɛò aɛ, kɛ́ Yesudeɔ e zɛdɔ.
13 Ayãmɛto yãebui'ona wabikɛ aà e a bɔɔlɛkɛ. 14 Tó ma
wabikɛ̀ ń yãebui'oao, ma nisĩna mɛ́ kɛ̀, ma làasoo dɔaaamɛɛo.
15 Too, yɛ̃́pi dɛai? Má wabikɛ ń nisĩnao, mí kɛ ń laaio lɔ. Má lɛsi
ń nisĩnao, mí sí ń laaio lɔ. 16 Tó n Lua tɔnasĩ ń nisĩnao, kpelewa
gbɛ̃́ dafu pɔ́ kú we a o, ãmi, sáau pɔ́ ń kpà yɛ̃́ musui? Asa i
yɛ̃́ pɔ́ ń ò dɔ̃o. 17 Baa tó n sáaukpà a zɛ́wa, i to n gbɛ̃do zɛ̀dɔo.
18 Ma Lua sáaukɛ̀, kɛ́ mi yãebui'o dɛála píi, 19 ãma gãli guu tó
ma yɛ̃́ mɛ̀n sɔo ò ń laaio ma yãdàonɛ́, a maamɛɛ dɛ mà yɛ̃́ mɛ̀n
ũma'ũma o ń yãebui'oaola.
20 Gbɛ̃́ɔ, á làasoo su àɔ dɛ lán nɛ́ɔwao. Ãɔ dɛ nɛbɔlɔnaɔwa vãi
yɛ̃́ musu, ãma á làasoo àɔ dɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ ũ. 21 Mɔizi ikoyã láu Dii
mɛ̀:

Má yãebui'o gbɛ̃́piɔnɛ nibɔɔ lɛ́u,
ń beeo aa swɛ̃́sɛ ma yɛ̃́io.*

22 Ayãmɛto yãebui'oa dɛ seela ũ Yesudeɔnɛo, sema Yesusaideɔ.
Màa lɔ ãnabikɛkɛa dɛ seela ũ Yesusaideɔnɛo, sema Yesudeɔ.
23 Tó gãlideɔ kãaa píi, mɛ́ aalɛ yãebui'o ḿpii, tó gbɛ̃́ dafuɔ
ge Yesusaideɔ mɔ̀ we, aa mɛ ĩ́ana kàmáɛo lé? 24 Tó gbɛ̃́pii lɛ́
ãnabikɛkɛ sɔ̃, mɛ́ Yesusaide ge gbɛ̃́ dafu mɔ̀ we, ampii yɛ̃́ a aà
da làasoou a aà wɛ́ kɛ̃́, 25 asiiyã pɔ́ kú aà nɔ̀sɛu i bɔ gupuau, i
wúlɛ a gbɛɛu à misiilɛ Luaɛ, i gbasa mɛ Lua kú á guu sĩanaɛ.

Gãlideɔ lousisia zɛ́

26 A dɛai gbɛ̃́ɔ? Tó a kãaa, á baade líɔ lɛ ge yãdaanɛ́ ge
yɛ̃́wɛwɛ̃a ge yãebui'oa ge yãe buipi bɔɔlɛkɛa vĩ. Ã apii kɛ kɛ́
gbɛ̃́ɔ e zɛdɔ. 27 Tó wàlɛ yãebui'o, gbɛ̃ɔn pla ge àaɔ̃, asuli dɛ
beeao. Aa kɔ̃ gba zɛ́, gbɛ̃́ mɛ̀ndo i a bɔɔlɛkɛ. 28 Tó a bɔɔlɛkɛna
kuo, aà kɛ̃́mabo gãli guu, i a pɔ́ o ado ń Luao. 29 Ãnabiɔ gbɛ̃ɔn
pla ge àaɔ̃ yã'o, gbɛ̃́ kĩniɔ i làasookɛ an yɛ̃́wa. 30 Tó Lua yã'ò
gbɛ̃pãlɛɛ, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yã'o nílɛ. 31 Ãpii á fɔ̃ ãnabikɛkɛ dodo, í

* **14:21** Isa 28.11-12

yãdadakɔ̃ɛ ápii, í kɔ̃ sɛ lɛsȉ. 32 Ãnabiɔ fɔ̃ ń ãnabikɛkɛa zùukɛ,
33 asa Lua ye yãyaaaio, sema a zɛde.

Lá Lua gbɛ̃́ɔ ȉ kɛ wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo píiwa, 34 nɔɛɔ lɛ́ líɔ kpaaũa gãli
guu, asa aa yã'oa zɛ́ vȉo. Aa misiilɛ lá wa ò Mɔizi ikoyã guuwa.
35 Tó aa ye yãe dɔ̃, aa ń zã́ gbɛai bɛ, asa nɔɛ yã'oa gãli guuá wíɛ.
36 Ã kĩ́i Lua yã́ dàalɛua? Ge á mɛ̀ndo yã́i à mɔ̀ia?

37 Tó gbɛ̃́ lɛ́ e á dɛ ãnabi ge gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisȉna dɔaaaɛ̀ ũ,
aàɔ dɔ̃ kɛ́ yã́ pɔ́ má kɛ̃̀ɛ́piá Dii yãdilɛaɛ. 38 Tó gbɛ̃́ pãkpài, à
pãkpaaàziɛ. 39 Ayãmɛto ma gbɛ̃́ɔ, à wɛbii ãnabikɛkɛawa, ãma
ásu gi yãebui'oaio. 40 Ã yã́pii kɛ a zɛ́wa súsu.

15

Kilisi bɔa gau

1 Gbɛ̃́ɔ, baona pɔ́ má kpàɛ́ á sȉ a zɛò ɔ̃ má ye mà ɛa dɔágu.
2 Baonapi mɛ́ a á suaba, tó á waaso pɔ́ má kpàɛ́pi kũa. Tó màa
no, á Yesu náaikɛa kɛ̀ pãɛ. 3 Yã́ gbia pɔ́ má mà má dàɛ́n kɛ:
Kilisi gà wá duuna yã́i lá a kɛ̃a Luayãtaalauwa.* 4 Wà aà vȉ,
ɔ̃ à vù a gɔɔ àaɔ̃de zĩ́ lá a kɛ̃a Luayãtaalauwa.† 5 Ã azȉa ɔ̀lɔ Piɛɛɛ,
ɔ̃ à azȉa ɔ̀lɔ a ȉwa gbɛ̃ɔn kuɛplaɔnɛ lɔ.‡ 6 Bee gbɛa à azȉa ɔ̀lɔ wá
gbɛ̃́ɔnɛ kɛ́ aa kãaaa gudoũ, aa dɛ gbɛ̃ɔn ɔ̀aa pla ń basɔoola (500).
An daside ku e tia, ãma an gbɛ̃eɔ ã́nuatò. 7 Bee gbɛa à azȉa
ɔ̀lɔ Zaakiɛ, ɔ̃ à azȉa ɔ̀lɔ zȉnaɔnɛ píi. 8 Ampii gbɛa à bɔ̀ mɔ̀a, ma
gɔ̃ kɔ̃nsɛ ũ.§ 9 Asa zȉnaɔ guu mámɛ má kpɛɛ, mi ka wà omɛɛ
zȉnao, asa ma ȉadà Lua gãlideɔwa.* 10 Gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀mɛɛ yã́
mɛ́ tò má dɛ kɛ́wa gbã, mɛ́ gbɛ̃kɛ pɔ́ a kɛ̀mɛɛpi i kɛ pão, asa ma
dɛ̃ɛkà dɛńla píi. Mámɛ má kɛ̀o, gba pɔ́ Lua dàmɛɛ mɛ́ tò má kɛ̀.
11 Ayãmɛto à bɔ̀ ma kĩ́i ge an kĩ́in nò, yã́ pɔ́ wálɛ a waasokɛ á
sȉn we.

Wá bɔa gau

12 Lá wálɛ Kilisi bɔa gau waasokɛ, àkɛa á gbɛ̃eɔ lɛ́ o gɛɔ vuo
ni? 13 Tó gɛɔ vuo, dɔ̃ Kilisi i vuo. 14 Tó Kilisi i vuoɛ, dɔ̃ wá
waasokɛa gia, mɛ́ á Kilisi náaikɛa gia, 15 wí gɔ̃ Lua seelade
ɛgɛnaɔ ũ, kɛ́ wá ò à Kilisi vù yã́i. Asa tó gɛɔ vuo, dɔ̃ i aà vuo. 16 Tó
Lua lí gɛ vuo, Kilisi i vuo. 17 Tó Kilisi i vuo, á Kilisi náaikɛaá
pãɛ, á kú á duuna guuɛ e tia, 18 mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ ã́nuatò naa Kilisiwaɔ
kàalɛɛ. 19 Tó wá kuaɛ bee yã́i ɔ̃ wá wɛ́ dɔi Kilisizi ado, wɛ̃nadeɔn
wá ũ dɛ gbɛ̃́piia.

20 Sȉana guu Kilisi bɔ̀ gau, ɔ̃mɛ dɔ̀aa vù sɛ̃́ia gbɛ̃́ pɔ́ gàɔnɛ. 21 Lá
gbɛ̃e mɛ́ tò ga mɔ̀, màa lɔ gbɛ̃e tò gɛɔ vua mɔ̀. 22 Kua Adamu
bui ũ tò ga lȉ gbɛ̃́piia. Màa lɔ gbɛ̃́ pɔ́ naa Kilisiwaɔ wɛ̃ni e ḿpii.

---

* **15:3** Isa 53.5-12 † **15:4** Soũ 16.8-10, Zȉn 2.24-32 ‡ **15:5** Luk 24.34, 36
§ **15:8** Zȉn 9.3-6 * **15:9** Zȉn 8.3

23 Baade ń a dɔ̀ɔoɛ. Kilisi mɛ́ dɔ̀aa vù sɛ̃́ia, a gbɛa aà gbɛ̃́ɔ vu aà
mɔgɔɔ. 24 Ɔ dṹnia a láa, Kilisi i kíakɛ midɛ píi ń ikoɔ ń gbãaɔ,
i a kpala kpa Mae Luawa. 25 Asa à kṹ Kilisi àɔ kibleɛ e Lua gɛ̀
aà ibɛɛɔ kɛɛ̀ aà gbadibɔ ũ.† 26 Ibɛɛ pɔ́ a a midɛ gbɛzã mɛ́ ga ũ,
27 asa Lua pɔ́pii nà Kilisiɛ a ɔzĩ̀ɛ.‡ Kɛ́ à mɛ̀ pɔ́pii kú aà ɔzĩ̀, wá dɔ̃
kɛ́ Lua pɔ́ pɔ́pii nàɛ̀ a ɔzĩ̀pi bàasi. 28 Tó à pɔ́pii nàɛ̀ a ɔzĩ̀, aàpi ɔ̃
aà Nɛ́ pɔ́ à pɔ́pii nàɛ a ɔzĩ̀pi a misiilɛɛ̀, Luapi iɔ dɛ apii ũ pɔ́piiɛ.
29 Gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ da'ilɛkɛ gɛɔ gɛ̃ɛ ũ sɔ̃ bɛ? Tó gɛɔ vu sĩ̀anao, bɔ́yãi
wĩ̀ da'ilɛkɛ an gɛ̃ɛ ũi? 30 Wápiɔ sɔ̃, bɔ́yãi wiɔ ku kai guu gɔɔpiii?
31 N ĩ́ana pɔ́ mi dã́ á yã́ musu naa Kilisi Yesu wá Diiwao, miɔ
ku ga lɛ́zĩ̀ lá gu lɛ́ dɔɛ. 32 Tó mazĩ̀a yã́i ma dɛ̃ɛkài ń wàiɔ Ɛfɛsɛ,
bɔ́ ài a vĩ̀mɛɛi? Tó gɛɔ vuo,
wà pɔble, wà imi,
asa wá ga ziaɛ.§
33 Ásu to à sã́sãо, gbɛ̃na vãi ĩ̀ dàa maa ɔ̃̀ɔkpaɛ. 34 A su á laaiwa
súsu, ásu duunakɛ lɔo, asa á gbɛ̃eɔ Lua dɔ̃o. Ma bee ò kɛ́ à á
wípi dɔ̃ yã́iɛ.

Gàbɔɔ mɛ

35 Gbɛ̃e a mɛ kpelewa gɛɔ vui? Mɛ kpele aaɔ vĩ̀i? 36 Sɔũ yã́ɛ!
Wĩ̀li pɔ́tɔ̃ à bɔ̀lɛ fɔ̃mbasikɛsaio. 37 Tó wà pɔtɔ̃̀, mase ge pɔpãlen
nò, ĩ̀li bɔlɛ pɔ́ wɛ́tɛ̃ ũo. 38 Lua ĩ̀ to à bɔlɛ lá a dĩ̀lɛwaɛ, ampii ń
a buio. 39 Pɔ́ wɛ̃nideɔ píi mɛ̀ doũo. Gbɛ̃nazĩ̀naɔ pɔ́ ńdo, nɔ̀bɔɔ
pɔ́ ńdo, bãɔ pɔ́ ńdo, kpɔɔ pɔ́ ńdo. 40 Luabɛ pɔ́ɔ ku, dṹnia pɔ́ɔ
ku. Luabɛ pɔ́ɔ gawi ńdo, dṹnia pɔ́ɔ gawi ńdo. 41 Ɩatɛ̃ gawi ado,
mɔvua pɔ́ ado, saanaɔ pɔ́ ńdo. Baa saanapiɔ gawi dodo kɔ̃ɛɛ.
42 Màa àɔ dɛ gɛɔ vugɔɔzĩ̀. Wĩ̀ gɛ vĩ̀ à yaikɛ, a vu yaikɛsai. 43 Wĩ̀
gɛ vĩ̀ bɛɛɛsai, a vu ń gawio. Wĩ̀ gɛ vĩ̀ gbãasai, a vu gbã́ugbãu.
44 Wĩ̀ gɛ vĩ̀ ń dṹnia mɛo, a vu ń àizãna mɛo. Lá dṹnia mɛ ku,
àizãna mɛ ku lɔɛ. 45 A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀, gbɛ̃́ sɛ̃́ia Adamu
gɔ̃̀ gbɛ̃́ bɛ̃́ɛ ũ,* ãma Adamu gbɛzã gɔ̃̀ Nisĩ̀n wɛ̃nikpamade ũ. 46 I
kɛ àizãna mɛ mɛ́ lí dɔaao, dṹnia mɛ mɛ́ ĩ̀ dɔaa, a gbɛa sa àizãna
mɛ. 47 Gbɛ̃nazĩ̀n sɛ̃́ia bɔ̀ bùsutiuɛ, a plaade bɔ̀ luabɛɛ. 48 Gbɛ̃́ pɔ́
dɛ tɔɔlɛ gbɛ̃́ ũɔ bɔ̀ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ tɔɔlɛuwa. Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ luabɛ gbɛ̃́ ũɔ bɔ̀
gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ luabɛwa. 49 Lá wá dɛ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ tɔɔlɛu taa ũ, màa lɔ
wáɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ luabɛ taa ũ.
50 Yã́ pɔ́ má òn kɛ gbɛ̃́ɔ. Tó kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i bɔ̀ gupuau,
wá e ble ń wá mɛoo. Wá e wàɔ ku guyaikɛsai guu ń wá mɛ
pɔ́ ĩ̀ yaikɛoo. 51 A ma, má asiiyã'ɔ̀ɛ́. Wá ga píio, ãma wá li píi
52 kã́ndo lán wɛdɛawa kã̀ae gbɛzã pɛ́zĩ̀. Asa kã̀ae a ɔbɔ, gɛɔ i
vu yaikɛsai, wápiɔ sɔ̃ wí li.† 53 Sema wá mɛ pɔ́ ĩ̀ yaikɛɛ bee gɛ̃ a

† **15:25** Soũ 110.1 ‡ **15:27** Soũ 8.7 § **15:32** Isa 22.13 * **15:45** Daa 2.7
† **15:52** 1Tɛs 4.15-17

yaikɛsai guu. Sema wá mɛ̀ gɛɛ bee gɛ̃ a gasai guu. 54 Tó wá mɛ
pɔ́ ĩ̀ yaikɛ gɛ̃̀ a yaikɛsai guu, mɛ́ wá mɛ̀ gɛ gɛ̃̀ a gasai guu, ɔ̃ yã́ pɔ́
kɛ̃a láuɛ bee a pa wà mɛ̀:

Wà zĩ̀blè gawa, à mĩ̀dɛ.‡
55 Ga, n zĩ̀blea tɔ́n lái?
Ga, n sɛwɛ kú máɛ?§

56 Duuna mɛ́ ga sɛwɛ ũ, mɛ́ duuna gbãa ĩ̀ bɔ ikoyã guuɛ. 57 Wà
Lua sáaukpa, kɛ́ ĩ̀ to wà zĩ̀ble ń wá Dii Yesu Kilisi gbãao.
58 Ayãmɛto ma gbɛ̃́ yenzideɔ, à zɛ gbãa gíũgiũ bɔzãsai, í wɛtã
Dii zĩ̀wa gɔɔpii, asa á dɔ̃ kɛ́ zĩ̀ pɔ́ álɛ kɛ Diiɛ pão.

16

Pɔlu wɛ̃́lɛgɛ sɔukɛa

1 Lua gbɛ̃́ɔ kámasakaa yã́ musu, lá má ò Galati bùsu
Yesudeɔnɛ, à kɛ màa sɔ̃.* 2 Ã́sɔ̃anɛna ń ãsɔ̃anɛnao á baade lí
ɔ̃a pɔ́ a è a gbãa lɛ́u bɔ adoa, iɔ kãaa, kɛ́ ásu kámasapi wɛɛlɛ gɔɔ
pɔ́ ma mɔo. 3 Tó ma mɔ, má gbɛ̃́ pɔ́ a ń dílɛ aa gɛ́ɔ zĩ̀ Yelusalɛũ ń
taalao ń kámasa pɔ́ á kàpio. 4 Tó à kũ̀ mà gɛɛ sɔ̃, aai gɛ́ ma kpái.

5 Tó ma bɔlɛ ń Masedonio, má mɔ́ á kĩ́i, asa má bɔlɛ ń
Masedonioɛ.† 6 Málɛ e má gɔɔplakɛánɔ, baa buziɛ se máɔ ye
bleánɔ, í gɛ́ zɛimɛɛ gu pɔ́ má gɛ́u. 7 Tia kɛ́wa má ye mà gɛ̃ála
bàlalao, málɛ e má gɔɔplakɛánɔ, tó Dii wèi. 8 Má gɔ̃ Ɛfɛsɛ e
Pãteko‡ dikpɛ zĩ́ɛ, 9 asa Lua zɛpòomɛɛ maamaa mà zĩ̀ maa kɛ,
mɛ́ ibɛɛɔ dasi.§

10 Tó Timɔtee sù mɔ̀,* ásu kɛɛ̀ bùubuu aà vĩ̀akɛɛ́o, asa àlɛ zĩ̀kɛ
Diiɛ lamawaɛ. 11 Á gbɛ̃e su sakaaàguo. Á kũ̀sũakɛɛ̀ aà e ka ma
kĩ́i aafia, asa mapi ń ma gbɛ̃́ɔ wá wɛ́ dɔaàzi.

12 Wá gbɛ̃do Apoloo sɔ̃, miɔ naɛwà mɔ̀ɔmɔɔ aà mɔ á gwai ń
wá gbɛ̃́ kĩ̀niɔ. A ye mɔai gĩ̀ao. Tó a zɛkɛ̀, a mɔ́.

Lɛdaama gbɛzã

13 Á itɛ̃kɛ, íɔ zɛa Yesu náaikɛa guu. Á gbɛ̃zɔ̃ɔ yã́ kɛ, íɔ gbãa.
14 Á yã́pii kɛ ń yekɔ̃io.

15 Á Sefana† bɛdeɔ dɔ̃, kɛ́ aa dɛ Yesude sɛ̃́iaɔ ũ Gɛlɛsi bùsuu mɛ́
aa dĩ̀lɛ wàɔ dɛ Lua gbɛ̃́ɔ dɔnlɛdeɔ ũ. Gbɛ̃́ɔ, ma wabikɛ̀wáɛ, 16 à
misiilɛ gbɛ̃́ bee taaɔnɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ kɔaikɛ kua zĩ̀ doũpi guuɔ
píi. 17 Ma pɔ kɛ̀na Sefana ń Fɔɔtunatuo ń Akaikuo mɔawa, asa
aa gɔ̃̀mɛɛ á gɛ̃ɛ ũɛ. 18 Aa tò ma nɔ̀sɛ dàdoũ ń á pɔ́o. Á gbɛ̃́ bee
taaɔ kpɛla.

‡ **15:54** Isa 25.8 § **15:55** Oze 13.14 * **16:1** Lom 15.25-26 † **16:5** Zĩn 19.21
‡ **16:8** Iko 16.9-11 § **16:9** Zĩn 19.8-10 * **16:10** 1Kln 4.17 † **16:15** 1Kln 1.16

[19] Azi bùsu Yesudeɔ fɔkpàwá. Akilasi ń Pisiio‡ ń gãlide pɔ́
aaȉ kãaa ń bɛɔ fɔkpàwá maamaa naa Diiwa guu. [20] Wá gbɛ̃́ pɔ́
wá sãnuɔ fɔkpàwá ápii. A̋ fɔkpakɔ̃wa ń Lua gbɛ̃́ɔ lɛ́pɛakɔ̃wao.
[21] Ma Pɔlu, fɔɛ beeá ma ɔgbɛɛ. [22] Tó gbɛ̃e ye Diizio, Lua
láaikɛwà. Wá Dii lɛ́ mɔ́. [23] Dii Yesu gbɛ̃kɛkɛ́. [24] Má yeázi píi
naa Kilisi Yesuwa.

‡ **16:19** Zi̋n 18.2

KƆLƐNIDEƆ LÁ PLAADE
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Kɔlɛnideɔ lá plaadeɛ bee lɛ́ Kɔlɛni Yesudeɔ ɔkaakɔ̃'ɔu ń Pɔluo yã'owɛ̃ɛ. An gbɛ̃eɔ tàaekɛ̀ɛ̀ yãa, aa seakɛ̀ aà gɔ̃a Lua zi̋na ũwa. Pɔlu ye wàɔ na ń kɔ̃o, ɔ̃ à azi̋a yã́ bɔɔlɛkɛ̀nɛ́ ń yeańzio. A ònɛ́ lá a pɔ kɛ̀ na gɔɔ pɔ́ a ń baona mà (7.5-15).

A̋ kai pɔ́ à a le Ɛfɛsɛ bùsuu bɔɔlɛkɛ̀nɛ́ (1.1-11), ɔ̃ à taasi pɔ́ á kɛ̀ Kɔlɛniɔ yã́ dɔ̀ńgu. Yã́piɔ píiá aà Kilisi zi̋nakɛyãɔnɛ. A̋ yã́ pɔ́ tò a yã'ònɛ́ pãsi̋pãsi̋ a lá sɛ̃́ia guu bɔɔlɛkɛ̀nɛ́ ń lá a pɔnakɛ̀ gbɛzã, kɛ́ a yã́pi oa gbɛsù (1.12-7.16).

Yude Yesudeɔ kámasakaa yã́ musu (8-9), à wabikɛ̀ Kɔlɛnideɔwa aa gbada ń nɔ̀sɛmɛndoo, asa à mɛ̀: A̋ wa Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛ dɔ̃. Aà pɔde'ia à gɔ̃̀ pɔsaide ũ á yã́i, ɔ̃ aà pɔsaidekɛ guu à á kɛ́ pɔdeɔ ũ. (8.9)

Lápi láaki̋i (10-13) Pɔlu a yã'oa li̋lɛ. A̋ ɛ̀a sù gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ a dilɛ zi̋na ũoɔ yã́wa. Ɔ lápi̋ yã́ mi̋dɛ ń gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛo (13.11-13).

Wásu to Pɔlu azi̋a yã'oa ń nɔ̀sɛpuao wá sã́são. I kɛ aàzi̋a bɔa maa ge aàzi̋a yã́zɛ'ea àlɛ yáo, àlɛ a zi̋nakɛ'iko ɔlɔnɛ́ɛ, kɛ́ wà e Yesu Kilisi baona sí, wí aà dɔ̃ Dii ũ.

Nɔ̀sɛninia

1 Mámɛmaa Kilisi Yesu zi̋na Pɔlu lá Lua yeiwa ń wá gbɛ̃do
Timɔteeo, wámɛ wa láɛ bee kɛ̃̀ Lua gãlide pɔ́ kú Kɔlɛniɔnɛ ń Lua
gbɛ̃́ pɔ́ kú Gɛlɛsi bùsuuɔ píi. 2 Lua wá Mae ń Dii Yesu Kilisio
gbɛ̃kɛkɛɛ́, i á gba aafia.
3 Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa, Mae Lua sósobide
gbɛ̃nɔsɛnininapi. 4 I wá nɔ̀sɛ níniwɛ̃ɛ wá i̋adama píi guu, kɛ́
wà e gbɛ̃́ pɔ́ kú baa i̋adama kpeletaa guuɔ nɔ̀sɛ nínínɛ́ sɔ̃ ń nɔ̀sɛ
níníbɔ pɔ́ Lua wá nɔ̀sɛ ni̋niowɛ̃ɛo. 5 Lá taasi pɔ́ Kilisi kɛ̀ i̋ liwázi,
màa lɔ wá nɔ̀sɛ i̋ níni maamaa Kilisi yã́i. 6 Tó wà wá wɛtã̀, á
nɔ̀sɛninia ń á bɔao yã́iɛ. Tó Lua wá nɔ̀sɛ ni̋ni, á nɔ̀sɛninia yã́iɛ,
kɛ́ à e taasi doũ pɔ́ wálɛ kɛ fɔ̃́. 7 Wá á náai vi̋ seasai, asa wá dɔ̃
lá á bàa kú ń taasi pɔ́ Kilisi kɛ̀o, á bàa kú ń nɔ̀sɛniniapio lɔ.
8 Gbɛ̃́ɔ, wá ye àɔ dɔ̃ lá wà wá wɛtã̀ Azi bùsuu. A̋ tɔ̃̀wá
maamaa, a dɛ wá gbãa lɛ́a, baa wá wɛ̃ni wá wɛ́ dɔi lɔ seo. 9 Yã́
daawála, wálɛ e wa gaɛ. Bee wá lé kɛ́ wásu zɛ ń wázi̋a gbãaoo,
sema Lua pɔ́ i̋ gɛɔ vu gbãa. 10 A wá bɔ́ kai zɔ̃ɔ guu, mɛ́ a wá bɔu.
Aàpi wá wɛ́ dɔi aà wá bɔu lɔ 11 wabi pɔ́ álɛ kɛwɛ̃ɛ sabai. Beewa
gbɛ̃́ɔ Lua sáaukpa dasi wá yã́ musu gbɛ̃kɛ pɔ́ a kɛ̀wɛ̃ɛ gbɛ̃́ dasiɔ
wabikɛawɛ̃ɛ yã́i.

Pɔlu wɛ̃́lɛgɛ gbooa

12 Yá̃ pɔ́ wi a ɗanadãn kɛ: Wá làasoo daa doũ, asa ń Lua gbãao
wá kú ń nɔ̀sɛpuao mɔafilisai dṹnia guu, atɛ̃sa á kɗ́i. Dṹnia ɔ̃nɔ
wá kuòo, sema Lua gbɛ̃kɛ. 13 Wili láe kɛ̃́ɛ́o, sema pɔ́ i a kyokɛ
á dɔ̃ bàasio. 14 Lá á wá dɔ̃ gɗa yɔɔ, má ye à wá dɔ̃ sá̃asã, kɛ́ à
ɗanadã wá yá̃ musu Dii Yesu mɔ́zɗ, lá wá dã á yá̃ musuwa.

15-16 Kɔ̃ náaikɛapi guu má dɗlɛ yãa ma Masedoni gɛa guu mà
bɔlɛ á gwai káau, mí ɛa su ń á kɗ́io, í báaa e gɛ̃n pla, í dɔnlɛkɛmɛɛ
ma Yude gɛa guu.* 17 Kɛ́ ma gɛa bee dɗlɛ, ma lɛplayã'ò yà̃? Tó
má dɗlɛ mà yãkɛ, dṹnia yá̃ ɗ dɔaamɛɛ, ɔ̃ ɗ kɛmɛɛ ká̃ndo ao ao ge
aawo aawo ũa? 18 Lá Lua náai vɗ, yá̃ pɔ́ wá ɔ̀ɛ́ dɛ ao aawo ũo.
19 Lua Nɛ́ Yesu Kilisi pɔ́ mapi ń Silivɛ̃ɛo ń Timɔteeo† wa aà yá̃
waasokɛ̀ɛ́ á gbɛ̃́ pɔ́ ɗ mɛ ao aawo no, Lua pɔ́ ɗ mɛ aon aà ũ. 20 Asa
lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀ píi sɗana ɗ kɛ aà guuɛ. Ayãmɛto ń Yesu Kilisipi tɔ́o
ɔ̃ wɗ mɛ ãmi, Lua tɔbɔa yá̃i. 21 Lua mɛ́ wá zɗ́napɛ̀lɛ naa Kilisiwa
ń ápiɔ, à wá dílɛ adoa, 22 à a seela kɛ̀wá, à a Nisɗna dà wá sɔ̃u
gba pɔ́ Lua dɔ̀aa dàwɛ̃ɛ ũ.

23 Lua mɛ́ ma seelade ũ, a ma nɔ̀sɛ dɔ̃. Kɛ́ má ye ɗadawáo yá̃i
mi gɛ́ Kɔlɛni lɔo. 24 I kɛ wálɛ gbãamɔɛ́ á luanaaikɛa guu no, asa
a zɛ̀dɔu kɔ̀, wálɛ zɗkɛánɔ á pɔna yá̃iɛ.

2

1 Ɔ má è mazɗawa a maa mà mɔ́ á kɗ́i ń pɔyao lɔo. 2 Tó ma á pɔ
yàɛ́, démɛ a ma pɔ kɛ nai, mɛ́ i kɛ á gbɛ̃́ pɔ́ ma á pɔ yàɛ́ɔ bàasio?
3 Ma lakɛ̀ɛ́ màa, kɛ́ tó ma mɔ á gwai, á gbɛ̃́ pɔ́ á dɛ à ma pɔ kɛ
naɔ su ma pɔ yaoɛ. Má á náai vɗ ápii, kɛ́ ma pɔna dɛ á pɔna ũ.
4 Ma lápi kɛ̀ɛ́ ń pɔsiao ń nɔ̀sɛpusuo ń wɛ́'ioɛ, i kɛ kɛ́ mà á pɔ ya
yá̃i no, kɛ́ àɔ dɔ̃ lá ma yeaázi kà yá̃iɛ.

5 Lá gbɛ̃e pɔyayã kɛ̀, i kɛ ma pɔ a yào, ápiiɛ, ge á gbɛ̃eɔ, kɛ́ ma
yã'oa su gɛ̃agɛ̃o. 6 Ɗa pɔ́ á daside dà gbɛ̃́piwa mɔ̀wà. 7 Ayãmɛto à
sùuukɛaànɔ sa, à aà nɔ̀sɛ nínìɛ̀, kɛ́ aà pɔsia zɔ̃ɔ su aà mɔ ɗ́io yá̃i.
8 Bee yá̃i ma awakpàɛ́, à ɔlɔɛ̀ wásawasa kɛ́ á yeaàzi. 9 A yá̃i ma
lápi kɛ̀ɛ́, ma likpàlɛwá mà e dɔ̃ tó á yá̃ pɔ́ má ɔ̀ɛ́ kũa píi. 10 Tó a
sùuukɛ̀ ń gbɛ̃́o, mi kɛaànɔ sɔ̃ɛ. Sùuu pɔ́ má kɛ̀, tó yãe su ku, má
kɛ̀ á yá̃i Kilisi gɛ̃ɛ ũɛ, 11 kɛ́ Setãu su ɔ̃nɔkɛwɛ̃ɛo yá̃i, asa wá gí aà
kɔ̃ni dɔ̃io.

Luabaakuańnɔ yá̃ dafu

12 Kɛ́ ma gɛ Kilisi baokpai Toloasi, Dii zɛpòomɛɛ, 13 ãma ma
nisɗna zɛao, kɛ́ mi a gbɛ̃do Titu eo yá̃i. Ɔ ma lɛzàmá we, ma da
Masedoni zɛ́u.*

* **1:15-16** Zɗn 19.21 † **1:19** Zɗn 18.5 * **2:13** Zɗn 20.1

[14] Ma sáaukɛ̀ ń Luao, asa ɓ̀ɔ dɔaawɛ̃ɛ gɔɔpiiɛ, wiɔ zɓ̀lenaɔ ũ
naa Kilisiwa, wi aà dɔ̃a gɓ̀ fɛ̃́ɛ gupiiu. [15] Asa wá dɛ tulaleti gɓ̀ na
pɔ́ Kilisi kpàsa Luaɛ ũ gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ ń suabaɔ ń gbɛ̃́ vũaaaɔ guuɛ.
[16] Wá gɛ̀ gɓ̀ ũ gbɛ̃eɔnɛ, ɔ̃ ɓ̀ ga inɛ́. Wá wɛ̃ni gɓ̀ ũ gbɛ̃́ kɓ̀niɔnɛ, ɔ̃ ɓ̀
wɛ̃ni inɛ́. Wá démɛ kà bee kɛai? [17] Wá dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ aaɓ̀ɔ Lua
yã́ laataɔwao. Naa Kilisiwa wi yã'o ń nɔ̀sɛpuao ń Lua dɔ̃ao a
zɓ̀naɔ ũ.

3

[1] Wa ɛa su wázɓ̀a sáaukpaawa yà̃? Wá bàa kú ń seela lá pɔ́
wa kɛ̃̀ɛ́ ge pɔ́ á kɛ̃̀nɛ́o lán gbɛ̃eɔwa yà̃? [2] Ámɛ á wá taalapi ũ, a
kɛ̃a wá sɔ̃wa. Gbɛ̃́pii a fɔ̃ dɔ̃, i a kyokɛ. [3] Á yã́ bɔ̀ gupuau, á dɛ lá
pɔ́ Kilisi kɛ̃̀ a nà wá ɔzɓ̀ ũ. I lápi kɛ̃́ ń gàalula ío no, a kɛ̃̀ ń Lua
bɛ̃́ɛ Nisɓ̀naoɛ. I kɛ̃ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛwa no,* a kɛ̃̀ á sɔ̃waɛ.†
[4] Wá a náai vɓ̀ màa Lua aɛ ń Kilisi gbãao. [5] I kɛ ń wázɓ̀ao wi
ka wà mɛ zɓ̀pi bɔ̀ wá gà̃uɛo, Lua mɛ́ wá káwà. [6] Ɔmɛ wá káwà, ɔ̃
wá dɛ aà bàa kua ń gbɛ̃́ɔ yã́ dafu zɓ̀kɛnaɔ ũ.‡ I kɛ ikoyã no, Lua
Nisɓ̀na yã́ɛ. Asa ikoyã ɓ̀ ga inɛ́ɛ, Nisɓ̀napi sɔ̃ ɓ̀ wɛ̃ni inɛ́.
[7] Kɛ́ Lua ikoyã kɛ̃̀ gbɛ̀ pɛ̀pɛɛwa, a gawi bɔ̀ Mɔizi oawa.§ Ń a
tɛkɛa gɛ̃azɛakɛo Isailiɔ i fɔ̃ gwào. Tó zɛ́ pɔ́ ɓ̀ ga inɛ́pi bɔ̀ ń gawi
bee taao, [8] Nisɓ̀napi zɛ́ gawi dɛai? [9] Lá zɛ́ pɔ́ ɓ̀ yãdańla gawi vɓ̀,
zɛ́ pɔ́ ɓ̀ to yã́ bɔńnɔ na gawi dɛa zɔ̃ɔ. [10] Pɔ́ pɔ́ gawi vɓ̀ yãa gawi vɓ̀
lɔo, gawi pɔ́ dɛaàlapi yã́i. [11] Tó pɔ́ gɔɔsoplana bɔ̀ ń gawio, pɔ́ pɔ́
ɓ̀ɔ ku gawi dɛa zɔ̃ɔ.
[12] Wɛdɔa beei guu wi yã'o seasai. [13] Wá dɛ lán Mɔiziwao.
Á sálana kù a oaa, kɛ́ Isailiɔ su a oa tɛkɛa pɔ́ lɛ́ gɛ̃zɛa láaa
eo.* [14] An nɔ̀sɛ tàta, asa e gbã tó aalɛ Luabaakuańnɔ lá kyokɛ,
sálana doũpi ɓ̀ɔ kua ń làasooaɛ. Ili goo, sema tó gbɛ̃́ naa
Kilisiwa bàasio. [15] E tia tó wàlɛ Mɔizi yã́ kyokɛ, sálanapi ɓ̀ɔ kua
ń làasooaɛ. [16] Áma tó aa zɛ̀ ń Diio, sálanapi a go ń làasooa.
[17] Diipi mɛ́ Lua Nisɓ̀napi ũ, mɛ́ gu pɔ́ Dii Nisɓ̀napi kuu, we wɓ̀ gɔ̃
wɛ̃́ɛɔ ũ. [18] Wá gbɛ̃́ pɔ́ pɔ́ gò wá oawaɔ, wálɛ Dii gawi ɔlɔnɛ́ lán
díiwa, wiɔ li laaàwa, wá gawi iɔ kã́ɓ̀. Dii pɔ́ dɛ Lua Nisɓ̀na ũpi
zɓ̀n we.

4

Zɓ̀naɔ kua ga lɛ́zɓ̀

[1] Ayãmɛto lá Lua zɓ̀ bee dàwɛ̃ɛ a sùuu guu, wá kúsu lí kwɛ́o.
[2] Wa ɔkpà asii wisaiyãɔzi, wili yãkɛ ń wɛzɛ̃oo, mɛ́ wili Lua yã́
koleo. Wi sɓ̀ana'ònɛ́ wásawasa wà wázɓ̀a kɛkɛ gbɛ̃́piiɛ Lua dɔ̃a

---

* 3:3 Bɔa 24.12 † 3:3 Zel 31.33, Eze 11.19 ‡ 3:6 Zel 31.31 § 3:7 Bɔa 34.29
* 3:13 Bɔa 34.33

guuɛ. 3 Tó baona pɔ́ wálɛ kpá ulɛaɛ, gbɛ̃́ vũaaaɔ ɔ̃ a ulɛanɛ́. 4 Asa
dṹniaɛ bee dii Yesusaideɔ wɛ́ vı̃̀akũ̀, kɛ́ aasu baona sí, Kilisi pɔ́
dɛ Lua taa ũ gawi gupunɛ́o yã́iɛ. 5 Wá zı̃a kpàwa wálɛ kɛo, Yesu
Kilisi diikɛ kpàwa wálɛ kɛ, mɛ́ wálɛ zɔbleɛ́ aà yã́i. 6 Lá Lua ò
yãa, gu pu gusiau,* à gupù wá sɔ̃u màa lɔ. Gupuapi dɛ aà gawi
pɔ́ lɛ́ tɛkɛ Kilisi oawa dɔ̃a ũ.

7 Ǹ beeo wá gbɛ̃́ pɔ́ wá àizɛɛ bee kũaɔ, wá dɛ lán gı̃̀ oowa, kɛ́
wà e dɔ̃ gbãa zɔ̃ɔ ı̃̀ bɔ Lua kı̃́iɛ, wá kı̃́i no. 8 Wı̃ɔ ı̃adawá gupiiuɛ,
ń beeo wili fuo. Wi bílikɛ, ãma wá wɛ́ dɔa Luazi lí busao. 9 Wı̃
wá wɛtã, ãma Lua lí wá tó weo. Wı̃ wá pã́lɛ, ãma wili gao.
10 Gɔɔpii wá kú Yesu ga suawá guu, kɛ́ aà wɛ̃ni e bɔ gupuau
wá mɛwa yã́i. 11 Wá gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ wiɔ ku ga lɛ́zı̃ Yesu yã́i, kɛ́ aà wɛ̃ni
e bɔ gupuau wá mɛ pɔ́ a ga guu yã́i. 12 Màa gapi lɛ́ zı̃kɛ wá guu,
mɛ́ wɛ̃nipi lɛ́ zı̃kɛ á guu. 13 A kɛ̃a Lua taalau wà mɛ̀: Ma Lua
náaikɛ̀ ɔ̃ ma yã'ò.† Wápiɔ sɔ̃ wa Lua náai doũpi kɛ̀, ɔ̃ wálɛ yã'o
a yã́i. 14 Asa wá dɔ̃ lá Lua Dii Yesu bɔ̀ gau, a wá bɔaànɔ gau sɔ̃,
i wá kpá a kùɛ sãnu ń ápiɔ. 15 Beeɔ lɛ́ wá le píi á yã́i, Lua gbɛ̃kɛ
i li gbɛ̃́ dasidea, aà sáaukpaa i kã́fı̃ aà tɔbɔa yã́i.

Wɛdɔa mɛ̀ dafui

16 Ayãmɛto wá kúsu lí kwɛ́o. Baa tó wá mɛkaa lɛ́ yaikɛ, wá
guu ı̃̀ɔ dafukũ lá gu lɛ́ dɔɛ. 17 Wá ı̃adama gɔɔ do lɛɛnaɛ bee lɛ́
gawi zɔ̃ɔ láasai iwɛ̃ɛ, a dɛ beeao. 18 Wá wɛ́ kú pɔ́ pɔ́ wı̃̀ wɛsiɛ
kı̃́io, sema pɔ́ pɔ́ wı̃̀li wɛsiɛo. Asa pɔ́ pɔ́ wı̃̀ wɛsiɛá gɔɔpla pɔ́ɛ. Pɔ́
pɔ́ wı̃̀li wɛsiɛo sɔ̃ ı̃̀ɔ ku gɔɔpiiɛ.

5

1 Wá dɔ̃ tó wá sɔ pɔ́ wá kúu kpɛ́ ũ dṹnia guuɛ bee yàa, Lua a
kpɛ́ pɔ́ wi dɔ ń ɔoo kpáwá a bɛ e gɔɔpii. 2 Wi we sɔpi guu fɛ̀ɛɛ,
wá ye luabɛ pɔ́pi daɛ, 3 asa tó wa bɔ sɔu, wáɔ ku mɛsaio. 4 Gɔɔ
pɔ́ wá kú sɔɛ bee guu, wi we fɛ̀ɛɛ lá wá asosɛawa. I kɛ wá ye bɔ
a guu no, wá ye luabɛ pɔ́ daɛ, kɛ́ wɛ̃ni wá sɔ pɔ́ ı̃̀ gapi mɔ́. 5 Bee
yã́i ɔ̃ Lua wá kɛ́i, ɔ̃ à a Nisı̃na kpàwá gba pɔ́ à dɔ̀aa dàwɛ̃ɛ ũ.

6 A yã́i tò wá sɔ̃ ı̃̀ɔ dilɛa. Wá dɔ̃ gɔɔ pɔ́ wá mɛɛ bee ku, wá kú
Dii kı̃́io. 7 Asa Dii náai wá kuò, i kɛ wɛsia pɔelɛ yã́ no. 8 Wá sɔ̃ ı̃̀ɔ
dilɛa. Bɔa sɔu gɛa Dii kı̃́i mɛ́ maawɛ̃ɛ. 9 Kua mɛ guun nò, bɔa a
guun nò, wiɔ wɛɛlɛ wá yã́ kaaàgu. 10 Asa Kilisi aɔ zɔ̃lɛa a gı̃́naa,
wápii wí bɔ zɛ aà aɛ, i fı̃abo wá baadeɛ aà kua mɛ guu yãkɛawa,
a maa ge a vãi.*

Gbɛ̃nazı̃naɔ kɛa na ń Luao zı̃

---

* **4:6** Daa 1.3 † **4:13** Soũ 116.10 * **5:10** Lom 14.10-12

11 Lá wálɛ vĩ̀akɛ Diiɛ mààa, wi wɛɛlɛ gbɛ̃́ɔ yã́pi zɛ́ e. Lua wá
sã́asã dɔ̃, mɛ́ wá ye à wá dɔ̃ á sɔ̃u mààa. 12 Wálɛ wázĩ̀a sáaukpaɛ́
lɔ no, wálɛ á gba zɛ́ à ĩ̀́anadã wá yã́ musuɛ, í e yã́zãsi gbɛ̃́ pɔ́ ĩ̀
ĩ̀́anadã pɔ́ pɔ́ àlɛ e ń wɛ́o, i kɛ sɔ̃̀ yã́ nowa. 13 Tó álɛ e wá liaaaɛ,
Lua yã́iɛ. Tó wa su wá dɔ̀ɔwa, á yã́iɛ. 14 Asa Kilisi yeawázi yã́
mɛ́ wá kũa gbãa. Wá è tó gbɛ̃́ mɛ̀ndo gà gbɛ̃́pii gɛ̃ɛ ũ, aa gà
ḿpiin we. 15 A gà gbɛ̃́pii gɛ̃ɛ ũ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ɔ su wàɔ kú ńzĩ̀a
pɔ́ ũ lɔo, sema gbɛ̃́ pɔ́ gà ń gɛ̃ɛ ũ à vù pɔ́.
16 Bee yã́i wili gbɛ̃e gwa lá dṹnia ĩ̀ aà gwawa tia lɔo. Baa kɛ́
wá Kilisi dɔ̃ lá dṹnia aà dɔ̃wa yãa, wá aà dɔ̃ mààa tia lɔo. 17 Tó
gbɛ̃́ naa Kilisiwa, gbɛ̃́ dafuɛ. Aà kua zi gɛ̃̀, a dafu mɛ́ mɔ̀. 18 Bee
bɔ̀ Lua kĩ́i píiɛ. A wá kɛanɔ na ń Kilisi gbãao, ɔ̃ à gbɛ̃́ɔ kɛa naanɔ
zĩ̀ dàwɛ̃ɛ. 19 Kilisi sabai Lua dṹnia kɛ̀anɔ na gbɛ̃́ɔ tàaeɔ yãdasai.
A gbɛ̃́ɔ kɛaanɔ napi yãdàwɛ̃ɛ. 20 Beewa Kilisi gɛ̃ɛɔn wá ũ. Lua
lɛ́ gbɛ̃́ɔ sisi wá musu. Wa wabikɛ̀wá Kilisi gbɛu, à kɛ na ń Luao.
21 Lua tò duunsaide gɔ̃̀ duuna awakpabɔ ũ wá yã́i, kɛ́ naawà
guu Lua i to yã́ bɔwanɔ na.

6

1 Lá wálɛ zĩ̀kɛ Luaɛ, wa awakpàɛ́, ásu to gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀ɛ́ kɛ
pão. 2 Asa Lua mɛ̀:
Ma n yãmà a gɔɔwa,
ma dɔnlɛ suabagɔɔ.*
Gɔɔ kà sa, gbã mɛ́ suabagɔɔpi ũ.
3 Wili yã́ pɔ́ a to gbɛ̃́ fu kɛo, kɛ́ wasu wá zĩ̀ sãa eo yã́i. 4 Wi
wá luazĩ̀kɛnkɛ ɔlɔ gbɛ̃́ɔnɛ yã́pii guu. Wi mɛnafɔ̃ maamaa ń
ĩ̀adaawáo ń taasio ń wɛ́tɛ̃ao. 5 Wà wá gbɛ̃́, wà wá ká kpɛ́u, wà
fɛ̀lɛwanɔ. Wa zĩ̀ gbãa kɛ̀, wi e i'ɔ̀o, nɔana wá dɛ́. 6 Wá ɔ̀lɔnɛ́ ń
nɔ̀sɛmɛndoo ń dɔ̃ao ń sùuuo ń maakɛao ń nɔ̀sɛpuao ń yenzi
mɔafilisaio 7 ń sĩ̀ana'oao ń Lua gbãao. Wá maakɛbɔɔ kũa wá
ɔplaau ń zɛɛo. 8 Wĩ̀ wá kpɛla, wĩ̀ wá kpɛbɔ. Wĩ̀ wá tɔ́ vãi sí, wĩ̀
wá tɔnasi. Sĩ̀andeɔn wá ũ, ɔ̃ wĩ̀ wá dilɛ mɔafilideɔ ũ. 9 Tɔdeɔn
wá ũ, ɔ̃ wĩ̀ wá dilɛ gbɛ̃andoɔ ũ. Wá bɛ̃́ɛɛ fá, ɔ̃ wĩ̀ wá dilɛ gɛɔ ũ. Wĩ̀
wá dilɛ pɔgbɛ̃aɔ ũ, ãma wĩ̀li wá dɛo. 10 Wá pɔ ĩ̀ɔ naɛ, ɔ̃ wĩ̀ɔ wá
dilɛ pɔsiadeɔ ũ. Wi gbɛ̃́ɔ kɛ ɔdeɔ ũ dasi, ɔ̃ wĩ̀ɔ wá dilɛ taasideɔ ũ.
Wá pɔ́pii vĩ̀, ɔ̃ wĩ̀ɔ wá dilɛ pɔesaideɔ ũ.
11 Kɔlɛnideɔ, wa yã'ɔ̀ɛ́ wásawasa, wa wá nɔ̀sɛ wɛ̃̀ɛ́. 12 Wi wá
nɔ̀sɛ kṹkpaɛ́o, ámɛ a á pɔ́ kũ̀kpawɛ̃ɛ. 13 Ma yã'ɔ̀ɛ́ lán ma nɛ́ɔwaɛ.
Lá wa wá nɔ̀sɛ wɛ̃̀ɛ́, à á nɔ̀sɛ wɛ̃wɛ̃ɛ sɔ̃.

Kɛ̃a Yesusaideɔwa

---
* **6:2** Isa 49.8

[14] Ǻsu nakɔ̃wa ń Yesusaideɔo. Kpelewa maa ń vãio aa
gbɛ̃́kpa ń kɔ̃oi? Baa kpele gupua ń gusiao vĩ ń kɔ̃oi? [15] Kilisi
yã́ a kɔ̃sɛ ń Setãu pɔ́o kpelewa ni? Bɔ́ Yesude ń Yesusaideo vĩ ń
kɔ̃oi? [16] Kpelewa Lua kpɛ́ lɛ́ a kɛ doũ ń tã́aɔi? Lua bɛ̃́ɛ kpɛ́n wá
ũ, lá a ò̀wa à mɛ̀:
Máɔ kúńnɔ, máɔ bɛbɛ ń guu,[†]
míɔ dɛ ń Lua ũ,
aaiɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ.[‡]
[17] Ayãmɛto Dii mɛ̀:
Ⱥ kɛ̃́má, àliɔ kú ádoa,
ásu ɔkã pɔ́ gbãlɛawao,[§]
mí á sí, [18] míɔ dɛ á Mae ũ,
íɔ dɛ ma nɛgɔ̃ɛɔ ń ma nɛnɔɛɔ ũ.[*]
Dii Gbãapiide mɛ́ ò.

7

[1] Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, lá Lua lɛgbɛ̃̀wɛ̃ɛ màa, wà kɛ̃ yã́ pɔ́ ì mɛ
ń nisĩnao gbãlɛwa míɔmiɔ, wí wɛɛlɛ wà wá kua adoa lɛpapa
vĩakɛa Luaɛ guu.

Pɔlu pɔ kɛa Kɔlɛnideɔwa na

[2] Ⱥ wá kṹ ɔplapla. Wi tàaekɛ gbɛ̃eɛo, wi gbɛ̃e ɔ̃̀ɔkpao, wi gbɛ̃e
taiinkɛo. [3] Mi bee o mà yãdaála no. Má ò kɔ̀, wa gan nò, wá
kún nò, á yã́ dɔ wá sɔ̃waɛ. [4] Má á náai vĩ zɔ̃ɔ, mi ĩ́anadã á yã́
musu maamaa. Wɛ́tɛ̃a mɔawɛ̃ɛ guu píi ma nɔ̀sɛninia kpɛ lɔo,
ma pɔ kɛ̀na yã́iyãi. [5] Baa kɛ́ wa ka Masedoni bùsuu,[*] wá mɛ i e
dɔ̀o. Wɛ́tɛ̃a píi wá lé, wà fɛ̀lɛwá ń sòleo, ɔ̃ wá kú sɔ̃̀deedee guu.
[6] Ɔ Lua pɔ́ ì yɛ̃̀ɛɛsaideɔ nɔ̀sɛ níni wá nɔ̀sɛ nĩ̀niwɛ̃ɛ Titu mɔa guu.
[7] I kɛ aà mɔa ado no, kɛ́ a aà nɔ̀sɛ nĩ̀niɛ̀ yã́iɛ lɔ. A ò̀wɛ̃ɛ álɛ ma
bɛɛkɛ, á kú déndɔ̃mɛɛ guu, a zɛmanɔ sa, ɔ̃ ma pɔna kã̀fĩ.
[8] Baa kɛ́ lá pɔ́ má kɛ̀ɛ́ á pɔ yà, má làasoo pãle dao. Ma làasoo
pãle dà yãa, kɛ́ má è lápi á pɔ yà gɔɔpla, [9] ãma ma pɔ kɛ̀na sa. I
kɛ kɛ́ ma á pɔ yàɛ́ yã́i no, kɛ́ á pɔsia tò a nɔ̀sɛlĩlɛ yã́iɛ. Ǻ pɔyaapi
bɔ̀ Lua kĩ́iɛ. Bee yã́i ásoo wá kɛ̀ɛ́o. [10] Pɔsia pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i ì to gbɛ̃́
nɔ̀sɛlilɛ Luapi i aà suaba líɔ déndɔ̃mɛɛ vĩo. Dṹnia pɔsia mɛ́ ì ga
inɛ́. [11] A gwa lá pɔsia pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́ipi zĩkɛ̀ á guu. Ǻ mɛ wã̀ sa,
a gi ń ázĩao, á pɔ fɛ̀lɛ, vĩa á kṹ, a ma bɛɛkɛ̀, a wɛtã̀, a vãikɛna
swãgàga. Apii guu a ázĩa ɔ̀lɔnɛ́ kɛ́ á tàae vĩ yã́pi guuo.
[12] Baa kɛ́ ma lápi kɛ̀ɛ́, i kɛ gbɛ̃́ pɔ́ tàaekɛ̀ ge gbɛ̃́ pɔ́ à tàaekɛ̀ɛ̀
yã́i no, má kɛ̀ Lua dɔ̃a guu, kɛ́ á yeawázi e bɔ gupuauɛ. [13] Wá
nɔ̀sɛninia bee bàasi, wá pɔna kã̀fĩ maamaa Titu pɔna yã́ musu,

† **6:16** 1Kln 3.16, 6.19 ‡ **6:16** Eze 37.27 § **6:17** Isa 52.11 * **6:18** 2Sam 7.14
* **7:5** 2Kln 2.13

kɛ́ ápii á tò aà nisi̋na sù yâ̰i. 14 Ma i̋anadɛ̀̃ yãa á yâ̰ musu, i to
wí ma kũo. Lá wa si̋ana'òɛ́ yâ̰pii guu, màa wá i̋andãa Tituɛ kɛ̀
si̋ana ũ. 15 Lá a aà di̋lɛ gbia a aà kpɛlà, mɛ́ a aà yãmà ápii, tó à
làasookɛ̀ yâ̰piwa, aà nɔ̀sɛ ì ɛa yáalɔwáɛ. 16 Ma pɔ kɛ̀na, kɛ́ má á
náai vi̋ yâ̰pii guu yâ̰i.

8

Kɔ̃ kámasakaa

1 Gbɛ̃́ɔ, wá ye àɔ gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀ Yesude pɔ́ aa ku Masedoni
bùsuu wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛoɔnɛ dɔ̃. 2 An yɔ̃a ń i̋adaama pãsi̋o guu, an pɔ
kɛ̀na maamaa, ɔ̃ baa ń ń taaside búubuukɛo aa gbadà sɔũsɔũ.
3 Má òɛ́ aa gbadà ń gbãa lɛ́u, a dɛ ń gbãa lɛ́a se. 4 Aa gbɛ̀awá
ńzi̋a awa ń awao, wà ń gba zɛ́ ń ɔ e àɔ ku Lua gbɛ̃́ɔ kámasa
guu.* 5 Aa kɛ̀ dɛ lá wá wɛ́ dɔia, aa ńzi̋a kpà Diiwa gi̋a ń wápiɔ lɔ
lá Lua yeiwa. 6 Ɔ wa wabikɛ̀ Tituwa aà gɛ́ kámasa yâ̰ pɔ́ a dàalɛ
á guu lɛkpaai̋i. 7 Lá á gbãa yâ̰pii guu, luanaaikɛa ń yã'oao ń
dɔ̃ao ń yâ̰pii ãiao ń á yeawázio, àɔ gbãa kámasapi kaa guu lɔ.
8 I kɛ ma yãdi̋lɛɛ́ no, kɔai pɔ́ gbɛ̃pãleɔ kɛ̀ ɔ̃ má òɛ́, kɛ́ mà e mà á
yea gbɛ̃́ɔzi si̋ana dɔ̃. 9 A̋ wá Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛ dɔ̃. Aà pɔde'ia
à gɔ̃̀ pɔsaide ũ á yâ̰i, ɔ̃ aà pɔsaidekɛ guu à á kɛ́ pɔdeɔ ũ. 10 Lá má
è yâ̰pi musun we. Bee kɔ̃si̋ ń á gbɛ̃́ pɔ́ a zɛ ń yâ̰pio za muyãa,
mɛ́ á kɛ̀ɔ. 11 A̋ yâ̰pi lɛkpaai̋ sa. Lá á sɔu mà ń a kɛao, à kɛ á
gbãa lɛ́u. 12 Tó gbɛ̃́ gbadà ń nɔ̀sɛmɛndoo a pɔvi̋a lɛ́u, bee ì ká,
i kɛ pɔ́ pɔ́ a vi̋o no. 13 I kɛ áɔ taasikɛ gbɛ̃́ ki̋niɔ aaɔ namable no.
A̋ɔ kpaai̋a. 14 Tia kɛ́wa pɔ́ pɔ́ diázi à yooné an pɔ́kɛ̃sãama guu.
Gɔɔewa sɔ̃, pɔ́ pɔ́ dińzi aai ɛa yooɛ́ á pɔ́kɛ̃sãawá guu. Beewa áɔ
kpaai̋a. 15 Lá a kɛ̃a láuwa wà mɛ̀:
Sɛ̀lɛnzɔ̃ɔde pɔ́ i fɛ̃o,
yɔɔnde pɔ́ i kɛ̃́sãao.†

Pɔlu Tituɔ sáaukpaa Kɔlɛnideɔnɛ

16 Ma sáaukɛ̀ ń Luao, kɛ́ a tò á yâ̰ dɔ Titu sɔ̃wa lamawa. 17 A̋
wá yãmà, aà mɛ wâ̰ à mɔ á gwai, àlɛ mɔ́ teasi no. 18 Wá gbɛ̃do pɔ́
aà tɔ́ li̋gua Yesudeɔ guu píi baonakpaa musu ɔ̃ wá dàɛ̀. 19 Bee
gbɛa lɔ Yesudeɔ aà sɛ̀ aà gɛ́wanɔ kámasa zi̋ pɔ́ wálɛ kɛ kɛi. Wálɛ
zi̋pi kɛ Dii tɔbɔa yâ̰iɛ ń nɔ̀sɛmaa pɔ́ wá dàò. 20 Wálɛ gbɛ̃́ɔ wá
tàae'ea gba zɔ̃ɔ pɔ́ na wá ɔzi̋ yâ̰ musu abaa bɔ. 21 I kɛ yâ̰ pɔ́ maa
Diiɛ ɔ̃ wálɛ wɛɛlɛ adoo, ń pɔ́ pɔ́ maa gbɛ̃nazi̋naɔnɛo lɔɛ.‡ 22 Wa
wá gbɛ̃pãle dàné lɔ. Wa aà laai gwà a gɛ̃na lɛ́ vi̋o, wá è a ãiavi̋
yâ̰pii guu, mɛ́ aà ãia ɛ̀a kâ̰fi̋ tia, kɛ́ a á náai vi̋ yâ̰i. 23 Titu gbɛ̃́ bee
sɔ̃, ma zi̋kɛndee pɔ́ wi á maa wɛɛlɛ sãnun aà ũ. Wá gbɛ̃́ ki̋niɔ sɔ̃,

---

* 8:4 Lom 15.26 † 8:15 Bɔa 16.18 ‡ 8:21 Yaa 3.4

Yesudeɔ zi̋naɔnɛ, aai̋ Kilisi tɔbɔ. 24 Ayãmɛto à ɔlɔné ké á yeńzi,
Yesudeɔ i dɔ̃ ké wá i̋andãa á yá̃ musu si̋ana vi̋.

9

1 Má lákɛ̃ɛ́ Lua gbɛ̃́ɔ kɔ̃ kámasa pɔ́ wálɛ kápi yá̃ musuo, 2 asa
má dɔ̃ a nɔ̀sɛmaa dà, ɔ̃ ma i̋anadà̃ Masedoniɔnɛ ma mɛ̀ Gɛlɛkiɔ
sɔu mà za muyãa. Á ãiapi ń gbɛ̃́ daside mɛ fɛ̀lɛ. 3 Ɔ ma wá
gbɛ̃́piɔ zi̋wá àɔ ku sɔu guu lá má òwa, ké i̋ana pɔ́ wá dà̃ yá̃pi
musu su kɛ pão. 4 Tó Masedoniɔ mɔ̀manɔ, tó aa è á sɔu i mao,
wí a wá kũɛ, ké wa á náaikè yá̃i. Á è, má á pɔ́ o lɔe? 5 Ayãmɛto
má è a maa mà o gbɛ̃́piɔnɛ aa dɔaamɛɛ, aa gba pɔ́ a dɔaa a a
lɛgbɛ̀̃ yá̃ kɛkɛ káau, a sɔu i ma, iɔ dɛ nɔ̀sɛmɛndo gba ũ, i kɛ gba
teaside no.

Gbadaa ń nɔ̀sɛmɛndoo

6 A làasookɛ yá̃ɛ beewa.

Tó ń tɔ̀̃ yɔɔ, ni kɛkɛ yɔɔɛ,

tó ń tɔ̀̃ zɔ̃ɔ, ni kɛkɛ zɔ̃ɔɛ.

7 Baade kpá lá à zɛ̀ò a sɔ̃ guuwa oosisisai teasisai. Lua ye gbɛ̃́
pɔ́ i̋ gbada ń pɔnaozi. 8 Lua a fɔ̃ to ɛ̀fãai píi liála, gɔɔpii pɔ́pii i
mɔ́wá yá̃pii guu e à li̋ála maakɛa píi guu. 9 A kɛ̃a Lua taalau
wà mɛ̀:

I pɔ́ fá̃ɛ taasideɔnɛ,

aà maakɛa i̋ɔ ku gɔɔpiiɛ.*

10 Lá Lua i̋ pɔbui kpa pɔtɔ̃nawa mɛ́ i̋ pɔblea kpa gbɛ̃́piiwa,† a
pɔbui kpáwá, i kɔ̃́ɛ́, á maakɛa gbɛ i yàasa kű. 11 A á kɛ pɔdeɔ ũ
yá̃pii guu, íɔ gbada sɔũsɔũ gɔɔpii, gbɛ̃́ɔ i Lua sáaukpa gba pɔ́ á
dàné wá sabai yá̃i. 12 Asa Lua gbɛ̃́ɔ pɔ́kɛ̃sãma bɔɔlɛ ɔ̃ kámasa
zi̋pi lɛ́ kɛ adoo, a to Lua sáaukpaa ligua maamaa lɔɛ. 13 Gbɛ̃́ɔ
Lua tɔbɔ, asa kámasa pɔ́ á kàpi lɛ́ ɔlɔné a misi̋ilɛ Kilisi bao pɔ́ a
zɛ̀ɔ̀ɛ, mɛ́ a gbɛ̃kɛkɛ̀né ń gbɛ̃́piio ń nɔ̀sɛmɛndoo, 14 aai wabikɛɛ́,
aai á nidɛ Lua gbɛ̃kɛ pɔ́ tɔ̀̃wá yá̃i. 15 A Lua sáaukpa aà gba pɔ́ gɛ̀̃
oaa yá̃i.

10

Pɔlu gia ń azi̋ao

1 Ma Pɔlu, ma awakpàɛ́ ń Kilisi nɔ̀sɛniɛ sùuuo, ma gbɛ̃́ pɔ́ i mɛ
má busɛ á guu mɛ́ má pãsi̋ á kpɛ. 2 Ma wabikɛ̀wá, tó ma mɔ, ásu
to màɔ pãsi̋ánɔo, asa má fɔ̃ mà a pãsi̋ ɔlɔ á gbɛ̃́ pɔ́ aai̋ mɛ dű́nia
yá̃ mɛ́ lɛ́ dɔaawɛ̃ɛɔnɛ. 3 Wá kú dű́nia guuɛ, ãma wili zi̋ka lán
dű́nia gbɛ̃́ɔwao. 4 Wá gɔ̃kɛbɔɔá dű́nia pɔ́ no, Lua gɔ̃kɛbɔ gbãa pɔ́
wi zɛgiki̋i gbooòɔnɛ. Wi ɔ̃nɔ búinaɔ suumpaò 5 ń wala pɔ́ i̋ gíné

* **9:9** Soũ 112.9 † **9:10** Isa 55.10

wà Lua dɔ̃o píi. Wi làasoo píi kṹ zi̇̀zɔɔ ũ aa misiilɛ Kilisiɛ. 6 Tó
a misi̇̀ilɛwɛ̃ɛ wásawasa, wá sɔu mà wà swɛ̃́gbãadeɔ swɛ̃́gaga.

7 I gbɛ̃́ gwa a bɛawaɛ. Tó gbɛ̃́ di̇̀lɛ Kilisi pɔ́n a ũ, aà ɛa làasookɛ
yɛ̃́ɛ beewa. Kilisi pɔ́n wá ũ laaàwa sɔ̃. 8 Baa tó ma i̇́anadà̃ zɔ̃ɔ
iko pɔ́ Dii kpàwá yã́ musu, wí a ma kũo, asa á zɛdɔa yã́iɛ, i kɛ á
gbooa yã́i no. 9 Má ye ma lákɛ̃aɛ́ àɔ dɛɛ́ vi̇́adadanzi ũo. 10 Wi̇̀ mɛ
ma láɔ gbia, i̇̀ ń gba gbãa, ãma tó wá kú kɔ̃ wɛ́u, ma lɛ́ i̇̀ɔ busɛ,
ma yã́ lí tɔ̃́máo. 11 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ o màaɔ dɔ̃ kɛ́ lá wá dɛ láɔ guu, màa
wáɔ dɛ kua kɔ̃ wɛ́u.

12 Wá kɛ muaa ge wá wá lɛɛũ ń gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ńzi̇́a sáaukpaɔo.
Aa ńzi̇́a kpaai̇́a ń kɔ̃o ń ńzi̇́a lɛɛũa ń kɔ̃o ɔ̃nɔ vi̇́o. 13 Wá gbɛ̃́ beeɔ,
wá i̇́anadã dɛ a lɛ́ao. Wá dã kɔɔ pɔ́ Lua dàwɛ̃ɛ lɛ́uɛ. Baa ápiɔ,
kɔɔpi á ká. 14 Lá wa ka á kı̃́i, wálɛ vi̇́ wá pɔ́ lɛ́ao, asa wa mɔ ń
Kilisi baoo e á kı̃́i. 15 Wili i̇́anadã dɛ a lɛ́a wa gbɛ̃pãleɔ zi̇́kàuo.
Lá á luanaaikɛa lɛ́ kã́fi̇̃, wá ye zi̇̀ pɔ́ wálɛ kɛ á guu ɔta maamaa
e kɔɔ pɔ́ Lua dàwɛ̃ɛ lɛ́uɛ, 16 wí gɛ́ baopi kpái bùsu pɔ́ kú á aɛɔ
guu, gbɛ̃pãleɔ tàaabaa i̇́andãsai. 17 Tó gbɛ̃́ ye i̇́anadã, aà dã Dii
yã́ musu.* 18 I kɛ gbɛ̃́ pɔ́ i̇̀ azi̇́a sáaukpa mɛ́ maao, sema gbɛ̃́ pɔ́
Dii i̇̀ aà sáaukpa.

11

Zi̇̀na ɛgɛnaɔ

1 A ma fɔ̃ yɔɔ ń ma sɔũkɛyão, ãma álɛ kɛ kɔ̀. 2 Lá Lua lí sí
sàao, màa ɔ̃ má kũa á yã́ musu. Á gɔ̃ mɛ̀ndoɛ, ɔ̃n Kilisi ũ. Ma á
kpã́sãwà wɛ̃́ndia lɛ́so ũɛ. 3 Lá mlɛ̃ kɔ̃nikɛ̀ Ɛvaɛ à aà sà̃sã,* vi̇́a lɛ́
ma kṹ kɛ́ a su á sã́sã sɔ̃, í á naa Kilisiwa gbãsi̇̀sai ń nɔ̀sɛmɛndoo
tó. 4 Tó gbɛ̃́ mɔ̀ Yesu yã́ pɔ́ dodo ń wá pɔ́o waasokɛ̀ɛ́, ge nisi̇̀na
pɔ́ dodo ń pɔ́ pɔ́ á èo ge baona pɔ́ dodo ń pɔ́ pɔ́ á si̇̀o, i aà gba zɛ́
maamaaɛ. 5 Má è má kɛ̃́sãa zi̇̀na pɔ́ a ń dílɛ dɛńlaɔzi yãe guuo.
6 Baa tó ma lɛ́na nao, má dɔ̃a vi̇́. Wá ɔ̀lɔɛ́ ápii wásawasa yã́pii
musu.

7 Kɛ́ ma baona pɔ́ bɔ̀ Lua kı̃́i waasokɛ̀ɛ́ pɔ́siwásai, mɛ́ ma azi̇́a
bùsa á kã́fi̇̃a yã́i, tàae má kɛ̀a? 8 Ma Yesude pãleɔ taiinkɛ̀, ma
a asea èmá, kɛ́ mà e màɔ zi̇́kɛ á guu yã́i. 9 Gɔɔ pɔ́ má kúánɔ, tó
pɔ́ lɛ́ kɛ̃́sãa, mili i̇̀ada gbɛ̃ewao. Wá gbɛ̃́ɔ bɔ̀ Masedoni bùsuu,
aa mɔ̀mɛɛ ń pɔ́ pɔ́ lɛ́ kɛ̃́sãaɔ.† Má azi̇́a kũa, mi kɛ gbɛ̃eɛ aso ũo,
mɛ́ máɔ mazi̇́a kũa màaɛ. 10 N Kilisi si̇́ana pɔ́ kú ma guuo, gbɛ̃e
a kpa ma i̇́andãyãpiɛ Gɛlɛsi bùsuuo. 11 Bɔ́yãi má ò màai? Má
yeázi noa? Lua dɔ̃.

* **10:17** Zel 9.23 * **11:3** Daa 3.1-5 † **11:9** Flp 4.15-16

12 Yɑ̃́ pɔ́ málɛ kɛ máɔ kɛɛ, kɛ́ mà e zɛzɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ma
lɛ́wɛɔnɛ aaɩ̃́anadã láwáwa yɑ̃́i. 13 Gbɛ̃́piɔá zɩ̃na ɛgɛnaɔnɛ! Zɩ̃kɛn
mɔafilideɔnɛ! Aaɩ̃ li Kilisi zɩ̃naɔ ũ. 14 Yãbɔnsaɛ no. Baa Setãupi
ɩ̃ li gupua malaika ũɛ. 15 Lá màaɛ, tó aà zɩ̃kɛnaɔ lɩ̃ maa zɩ̃kɛnaɔ
ũ, yãbɔnsaɛ no. An zia aɔ dɛ ń yãkɛawaɛ.

Pɔlu taasikɛa a zɩ̃nakɛ guu

16 Ma ɛa lɛ́ o lɔ, gbɛ̃e su ma gwa sɔũ ũo. Tó màan sɔ̃o, àɔ ma
kũa màa, kɛ́ mà e ɩ̃́anadã yɔɔ. 17 Yɑ̃́ pɔ́ málɛ o, Dii mɛ́ ma dauo.
Ɩ̃ana pɔ́ málɛ dã mazɩ̃a náaikɛa guuɛ bee, málɛ dã mɩ̃saikɛ
guuɛ. 18 Lá gbɛ̃́ɔ lɛ́ ɩ̃́anadã dasi dṹnia yɑ̃́ musu, mapi sɔ̃ má
dãɛ. 19 Asa á ɔ̃nɔnaɔ i mɛnafɔ̃ ń mɩ̃saideɔ ń pɔnao. 20 Tó wàlɛ
á kɛ zɔɔ ũ, tó wàlɛ á só, tó wàlɛ á taiinkɛ, tó wàlɛ gbãablewá,
tó wàlɛ á sãnkɛ, i mɛnafɔ̃. 21 Sɩ̃anaɛ, wá busɛ! Ã kɛ̀mɛɛ wí ũ!
Ãma pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ kũa àlɛ a wɔ́ɔ kɛ, má kũa sɔ̃ɛ. Málɛ o mɩ̃saikɛ
guuɛ. 22 Ɛbɛluɔ no lò? Má a ũ sɔ̃ɛ. Isailiɔ no lò? Má a ũ sɔ̃ɛ.
Ablahaũ buiɔ no lò? Má a ũ sɔ̃ɛ. 23 Kilisi zɩ̃kɛnaɔ no lò? Má a
ũ dɛńla. Málɛ yã'o lán ɩ̃́andewaɛ. Ma zɩ̃kɛ̀ dɛńla, ma daakpɛu
dɛńla,‡ má a gbɛ̃a lɛ́ dɔ̃o, ma kua ga lɛ́zɩ̃ gɛ̃na lɛ́ vɩ̃o. 24 Yudaɔ ma
gbɛ̃ flàala lɛ bla mɛ̀ndosai§ gɛ̃n sɔo. 25 Wà ma gbɛ̃ ń goo* gɛ̃n
àaɔ̃. Wà ma papa ń gbɛo gɛ̃n do.† Gó kpàlɛmanɔ gɛ̃n àaɔ̃, ma
kɛ ísi guu gɔɔ do fãanɛ ń gwãasɩ̃nao. 26 Ma wɛ̃́lɛ dasi gɛa guu
miɔ ku kai guu: Swa kai, kpɑ̃́iwɛliwɛɔ kai, Yudaɔ kai, buipãleɔ
kai, bɛnanguo kai, sɛ̃̀a kai, ísia kai, Yesude ɛgɛnaɔ kai. 27 Ma zɩ̃
gbãa kɛ̀ ń wãwão, ma itɛ̃kɛ̀ a gɛ̃na lɛ́ vɩ̃o, nɔana ń imio ma dɛdɛ,
ma lɛyè a gɛ̃na lɛ́ vɩ̃o, má kú bṹu ɩ̃́andɛa guu. 28 A kɩ̃niɔ bàasi
Yesudeɔ píi kɑ̃̀akɛa ɩ̃ɔ tɔ̃aa lá gu lɛ́ dɔ. 29 Gbɛ̃e bùsa ɔ̃ mi busaoa?
Gbɛ̃e fù ɔ̃ i ɔ̃aoa?
30 Tó a maa mà ɩ̃́anadãɛ, má dã ma yɛ̃̀ɛɛsaikɛ musuɛ. 31 Lua
wá Dii Yesu Kilisi Mae dɔ̃ kɛ́ málɛ ɛɛtoo. Wàɔ aà sáaukpa gɔɔpii!
32 Gɔɔ pɔ́ má kú Damasi, kí Aleta ziia ò wà wɛ̃́lɛpi bɩ̃́ibɔlɛɔ dã wà
ma kṹ, 33 ɔ̃ wà ma bɔ fɛnɛntiu, wà ma pila ń bao gbí guu bɩ̃́i kpɛ,
ɔ̃ ma pilimá.‡

12

Pɔlu wɛ́pungu'ea

1 Ã kũ̀ mà ɩ̃́anadãɛ. Baa tó a ài vɩ̃o, má ɛa su wɛ́pungu'eaɔ
ń yɑ̃́ pɔ́ Dii ɔ̀lɔmɛɛɔwa. 2 Má gbɛ̃e dɔ̃ naa Kilisiwa, wà aà sɛ̀
gɛ̀ò e luabɛ sɩ̃anau, a wɛ̃̀ gɛ̃o mɛ̀ndosain la. Ã gɛ̀ ń mɛon nò,
mɛsain nò, má dɔ̃o, Lua mɛ́ dɔ̃. 3 Má dɔ̃ kɛ́ wà gbɛ̃́pi sɛ̀ gɛ̀ò e
àizãnablekɩ̃i. Ã gɛ̀ ń mɛon nò, mɛsain nò, Lua mɛ́ dɔ̃. 4 Ã yɑ̃́ pɔ́

‡ **11:23** Zɩ̃n 16.23 § **11:24** Iko 25.3 * **11:25** Zɩ̃n 16.22 † **11:25** Zɩ̃n 14.19
‡ **11:33** Zɩ̃n 9.23-25

a oa kɛo mà, gbɛ̃nazi̋na a zɛ́ vi̋ à sɛ́lɛ siuo. 5 Má i̋anadã gbɛ̃́pi yã́
musuɛ, ãma má i̋anadã mazi̋a yã́ musuo, sema ma yɛ̃̀ɛɛsaikɛ
yã́ bàasio. 6 Tó má ye i̋anadã, má i̋anadã mi̋saide ũo, asa si̋ana
má o. Ãma má dão, kɛ́ gbɛ̃e su ma dilɛ dɛ lá á è má dɛ ge lá á mà
ma lɛ́ulao. 7 Kɛ́ másu mà wala kɛ yãzɔ̃ɔ pɔ́ Lua ɔ̀lɔmɛɛɔ musuo
yã́i, à lɛ sɔ̀lɔ ma mɛu Setãu i̋wa ũ, àɔ ma gbɛ̃. 8 Ma wabikɛ̀ Diiwa
gɛ̃n àaɔ̃ yã́pi musu, aà pɔ́pi gomala, 9 ɔ̃ a òmɛɛ gbɛ̃kɛ pɔ́ i kɛmɛɛ
mɔ̀a, yɛ̃̀ɛɛsaikɛ guu ɔ̃ a gbãa si̋ana i̋ bɔu. Ayãmɛto má i̋anadã ń
pɔnao ma yɛ̃̀ɛɛsaikɛ musu, kɛ́ Kilisi gbãa àɔ kumala. 10 Beewa
mi pɔnakɛ ń ma yɛ̃̀ɛɛsaikɛo ń widaaao ń taasikɛao ń i̋adaaao ń
wɛ́tɛ̃ao Kilisi yã́i, asa gɔɔ pɔ́ ma busa ɔ̃ miɔ gbãa.

Pɔlu kã̀akɛa Kɔlɛnideɔnɛ

11 Ma mi̋saikɛ kɛ̀, ámɛ a ma dau. Ámɛ a maa yãa à ma
sáaukpa. Baa tó má pɔe ũo, má kɛ̃́sãa zi̋na pɔ́ a ń dílɛ
dɛńlapiɔzi yãe guuo. 12 Ma a zi̋nakɛ seela ɔ̀lɔɛ́ ń mɛnao
maamaa yãbɔnsaɛɔ ń dabudabukɛaɔ guu. 13 Bɔ́ ma á kɛ̃́sãò
Yesude ki̋niɔzii, kɛ́ mi gɔ̃ á gbɛ̃ɛɛ aso ũo bàasio? A sùuukɛmanɔ
ń tàae beeo! 14 Tia kɛ́wa ma mɔa á ki̋i gɛ̃n àaɔ̃de sɔu mà, mɛ́ má
gɔ̃ á gbɛ̃ɛɛ aso ũo. Ámɛ málɛ á wɛɛlɛ, i kɛ á pɔ́ɔ no. Asa maeɔ mɛ́
aai̋ àizɛɛ dilɛ ń nɛ́ɔnɛ, i kɛ nɛ́ɔ mɛ́ aali dilɛnɛ́o. 15 Má a pɔ́ɔ ble
píi, mí azi̋a kpáwá ń pɔnao á wɛ̃ni yã́i. Tó ma yeaázi zɔ̃ɔkũ̀, á
yeamazi a lao yã̀? 16 Ɛhɛ̃, mi gɔ̃ɛ́ aso ũo, ãma wà mɛ̀ wɛzɛ̃nan
ma ũ, má si̋wá ń kɔ̃nioɛ. 17 Ma á blé gbɛ̃́ pɔ́ ma ń zi̋wáɔ kee
sabaia? 18 Ma wabikɛ̀ Tituwa aà gɛ́ á ki̋i, ɔ̃ ma wá gbɛ̃dopi dàɛ̀.
Titu á blé yã̀? Wá kã́ doũo lé? Wá tufa doũo lé?
19 Álɛ e yãa wálɛ bɔki̋i wɛɛlɛ yã̀? Aawo! Wálɛ yã'o ń Lua dɔ̃ao
naa Kilisiwa guuɛ. Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, ma bee ɔ̀ɛ́ píi á zɛdɔa yã́iɛ.
20 Vi̋a lɛ́ ma kṹ, tó ma ka á ki̋i, kɛ́ másu á le lá má yeiowao, mɛ́
ásu ma e lá á yeiowao. Málɛ vi̋akɛ sòlеɛ ń zaakɔ̃uo ń pɔkũmao
ń dɛnlawɛɛlɛao ń kɔ̃yaaao ń kɔ̃peo ń yɔ̃̀ɔo ń zɔao. 21 Vi̋a lɛ́ ma
kṹ kɛ́ tó ma ɛa mɔ, ma Lua a to wí ma kṹ á yã́ musu. Gbɛ̃́ pɔ́ aa
duunakɛ̀ yãa aa gbãsi̋kɛ̀, aa wùlɛ ń gbɛ̃pãle nɔo aa wisaiyã kɛ̀,
tó aai mikɛ̃ ń yã́piɔ kɛawao, má ɔ́ɔlɔnɛ́ɛ.

13

Lɛdama gbɛzã

1 Ma mɔa á gwai gɛ̃n àaɔ̃den kɛ. Wi̋ yã́si seelade gbɛ̃ɔn pla
ge gbɛ̃ɔn àaɔ̃ musuɛ.* 2 Má ɔ̀ɛ́ yãa ma kuaánɔ gɛ̃n plaade guu,
mɛ́ málɛ oɛ́ lɔ á kpɛ, tó ma ɛa mɔ, má gbɛ̃́ pɔ́ aa duunakɛ̀ yãaɔ ń
gbɛ̃́ ki̋niɔ kee tɛ̃boo. 3 Álɛ seela wɛɛlɛ kɛ́ Kilisi mɛ́ lɛ́ yã'o ma guu

* **13:1** Iko 19.15

nolo? Too! I kɛ Kilisi gbãasai no, ı̀ɔ gbãa á guu. 4 Sı̃anaɛ, aà
paa líwaá gbãasaikɛyãɛ, ãma a kú ń Lua gbãaoɛ. Màa naawà
guu wá busɛ sɔ̃, ãma wáɔ kuaànɔ á guu ń Lua gbãaoɛ.

5 A ázı̃a tàasika à gwa, tó á kú Yesu Kilisi náaikɛa guu. A
làasookɛ ázı̃awa. I dɔ̃ kɛ́ a kú á guuo lé? Tó màa no, a fuaɛ.
6 Má ye àɔ dɔ̃ kɛ́ wápiɔ wi fuao. 7 Wálɛ wabikɛ Luawa ásu vãie
kɛo. I kɛ kɛ́ gbɛ̃́ɔ wá maabo yã́i no, kɛ́ à maakɛ yã́iɛ, baa tó wàlɛ
wá gwa gbɛ̃́ fuaɔ ũ. 8 Wá fɔ̃ zɛzɔ̃ sı̃anaɛo, sema wà zɛpooɛ̀. 9 Tó
wá busɛ mɛ́ á gbãa, wá pɔ ı̀ɔ naɛ. Yã́ pɔ́ wi a wabikɛ mɛ́ dɛ kɛ́ á
yã́ e àɔ bɔlɛia wásawasa. 10 Ma yã́ beeɔ kɛ̀ɛ́, kɛ́ tó ma mɔ, másu
wɛbiiwá mà iko pɔ́ Dii kpàa mɔɛ́o. A kpàa á zɛdɔa yã́iɛ, i kɛ á
gbooa yã́i no.

11 Tòo gbɛ̃́ɔ, à gɔ̃̀ zia bàasi. A dɛ̃ɛka á yã́ e àɔ bɔlɛia wásawasa.
A ma lɛdama ma. A lɛdoũkɛ àɔ na ń kɔ̃o, Lua yenzide aafiade
iɔ kúánɔ. 12 A fɔkpakɔ̃wa ń Lua gbɛ̃́ɔ lɛ́pɛakɔ̃wao. Lua gbɛ̃́ɔ
fɔkpàwá ḿpii.

13 Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛkɛɛ́, Lua iɔ yeázi, aà Nisı̃na iɔ
gbɛ̃́kpaaánɔ ápii.

GALATIƆ
Yɛ̃́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Galati bùsu gbɛ̃eɔ Yesu baona mà wa sì̃ Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa gɛ̃n plaade ń a àaɔ̃deo guuɛ (Zì̃n 16.6, 18.23). Ama waasokɛn pãleɔ gɛ̀ we lɔ, ɔ̃ aa dàda gbɛ̃́ɔnɛ aa mɛ̀, sema Yesude pɔ́ aa dɛ Yudaɔ ũɔ misiilɛ Mɔizi ikoyãɛ, aai tɔ̃zɔ̃. Pɔlu kɛ̃́i yãdanɛ bee bɔ̀ Yesu Kilisi yɛ̃́ kpɛɛ, àlɛ Galati bùsu Yesudeɔ da zɔbleu. Kɛ́ a mà gbɛ̃́piɔ lɛ́ swɛ̃́sɛ yɛ̃́pizi, ɔ̃ à láɛ bee kɛ̃̀nɛ́.

Kɛ́ Pɔlu ye a gbɛ̃́ɔ ɛa laaidɔ baona zɛ́ mɛ̀ndonawa, ɔ̃ à yãdàdanɛ́ à mɛ̀:

A azì̃a yɛ̃́ bɔɔlɛkɛ̀nɛ́, aà nɔ̀sɛlilɛa ń lɛdoũ pɔ́ wa kɛ̀ ń kɔ̃o ń Yelusalɛũ dɔaanaɔ ikoyãpi musu ń a kɔ̃yãmasai ń Piɛɛo yɛ̃́pi musuo. Pɔlu a zì̃nakɛyã bɔɔlɛkɛ̀nɛ́, à kpàlɛ à sì̃wà kɛ́ a zì̃nakɛpi bɔ̀ Dii kɛ̃́iɛ (1-2).

A gbãa'è Luabaakuańnɔ káau yɛ̃́ɔwa, ɔ̃ à mɛ̀ gbɛ̃e a e bɔ maa Mɔizi ikoyã maà sabaio, sema Yesu Kilisi náaikɛa (3-4).

A tɛkpàńgu aa wɛtã wàɔ ńzì̃a vì̃ ń Lua Nisì̃na dɔaaanɛ́o, asa Nisì̃napi ì̃ yãmaaɔ inɛ́ dasi, a sɛ̃́ia mɛ́ yeakɔ̃zi ũ (5-6).

A kũ̀ Yesu gãli píi ń Yesudeɔ píi swɛ̃́sɛ Pɔlu yɛ̃́pizi, aai sí ń nɔ̀sɛmɛndoo kɛ́ aa e bɔ zɔblea bui píiu.

Baona pãle kuo

1-2 Ma Lua zì̃na Pɔlu ń ma Yesude dee pɔ́ wá sãnuɔ píi wámɛ
wa láɛ bee kɛ̃̀ Yesude pɔ́ aa ku Galati bùsuuɔnɛ.[*] Ma zì̃nakɛ
i bɔ gbɛ̃nazì̃na kɛ̃́io, gbɛ̃nazì̃na mɛ́ i a lɛdɔɛkɛo, Yesu Kilisi ń
Mae Lua pɔ́ aà bɔ̀ gauo mɛ́ ma zì̃. 3 Lua wá Mae ń Dii Yesu
Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́, aai á gba aafia. 4 Kilisipi gì̃ a wɛ̃nii Lua wá
Mae pɔeãwa, à wá duuna kɛ̃̀wá, kɛ́ à e wá bɔ dṹnia tia vãiɛ
beeu. 5 Lua mɛ́ gawi vì̃ gɔɔpii! Ami.

6 Kɛ́ álɛ bɔ Lua pɔ́ á sisi a gbɛ̃kɛ guu kpɛ màa gɔ̃̀ɔ, álɛ zɛ ń
bao koleao, yɛ̃́pi dì̃a maamaaɛ. 7 Baona pãle kuo. Gbɛ̃́ pɔ́ ye
Kilisi baopi lilɛɔ lɛ́ á liaaɛ. 8 Baa tó wápiɔ ge malaikae bɔ̀ luabɛ
à baona pɔ́ i kpaaì̃ ń pɔ́ pɔ́ wá ɔ̀ɛ́oo waasokpàɛ́, Lua láaikɛwà.
9 Wá ɔ̀ɛ́ yãa mɛ́ málɛ oɛ́ lɔ, tó gbɛ̃e baona pɔ́ i kpaaì̃ ń pɔ́ pɔ́ á
màoo waasokpàɛ́, Lua láaikɛwà.

10 Málɛ sáau wɛɛlɛ gbɛ̃nazì̃nawa yɛ̃̀, ge Luaɛ? Málɛ wɛɛlɛ ma
yɛ̃́ ká gbɛ̃nazì̃nagu yɛ̃̀? Tó gbɛ̃nazì̃na má ye à káńgu e tia, dɔ̃
Kilisi zɔ̀blenan ma ũo.

Yesu Pɔlu sɛa a zì̃na ũ

[*] **1:1-2** Zì̃n 16.6

11 Ma gbɛ̃́ɔ, má ye à dɔ̃ kɛ́ baona pɔ́ mi kpáɛ́ i bɔ gbɛ̃nazı̃na
kı̃́io. 12 Mi ma gbɛ̃nazı̃na kı̃́io, gbɛ̃e mɛ́ i damɛɛo, Yesu Kilisi mɛ́
bɔ̀ mɔ̀oa.
13 Ā mà lá má kú yãa Yudaɔ zɛ́u. Ma Yesudeɔ wɛtã̀ wɛ̃́lɛ ń
wɛ̃́lɛo pãsı̃pãsı̃, má wɛ̀ɛlɛ mà ń midɛ.† 14 Ma Yudaɔ zɛ́pi yã́ kũ̀
ɔplapla dɛ ma sáaɔla dasi, ma ãia dɛńla wá deziɔ fɛlɛkaayãpi
guu. 15 Āma Lua ma dilɛ a pɔ́ ũ za ma da nɔ̀sɛu.‡ Kɛ́ aà ma sísia
a gbɛ̃kɛ guu gɔɔ kàɛ̀, 16 ɔ̃ à a Nɛ́ gbàɛa,§ kɛ́ mà aà baona kpá
buipãleɔnɛ. Mi gɛ́ kpálɛi gbɛ̃e gɛ̃zı̃o, 17 mi gɛ́ Yelusalɛũ gbɛ̃́ pɔ́
aa dɛ zı̃naɔ ũ ma ãaɔ kı̃́io, ma gɛ Laalubuɔ bùsuu gɔ̃̀ɔɛ, ɔ̃ ma ɛa
ta Damasi.
18 Wɛ̃̀ àaɔ̃ gbɛa ɔ̃ ma gɛ Yelusalɛũ, kɛ́ wà kɔ̃ dɔ̃ ń Piɛɛo, ɔ̃ ma
kɛaànɔ gɔɔ gɛ̃o.* 19 Mi zı̃na pãle eo, sema Dii dãuna Zaaki
bàasio. 20 Yã́ pɔ́ má kɛ̃̀ɛ́pi, má sı̃ ń Luao, ɛɛ málɛ tóo. 21 Bee
gbɛa ma gɛ Sili bùsuu ń Silisi bùsuo. 22 Gɔɔ bee Yesude pɔ́ kú
Yudeɔ i wɛsimalɛo, 23 ãma aa su mà wà mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ń wɛtã yãa
mɛ́ lɛ́ zɛ́ pɔ́ á wɛ̀ɛlɛ kaalɛpi waasokpa tiasa, 24 ɔ̃ aa Lua tɔbɔ̀ ma
yã́ musu.

2

Pɔlu kɔ̃ yãmaa ń zı̃na pãleɔ

1 Wɛ̃̀ gɛ̃o mɛ̀ndosai gbɛa ma ɛa gɛ Yelusalɛũ ń Baanabao.* Ma
Titu sɛ̀, à gɛ̀wanɔ lɔ. 2 Ma gɛ we, kɛ́ Lua mɛ́ bɔ̀ mɔ̀oa à kũ̀ mà
gɛɛ. Ɔ ma baona pɔ́ mi kpa buipãleɔnɛ bɔɔlɛkɛ̀ dɔaanaɔnɛ ńtɛ̃ɛ,
kɛ́ zı̃ pɔ́ má kɛ̀ ń pɔ́ pɔ́ málɛ kɛo su kɛ pão. 3 Titu pɔ́ wá sãnu
ń a Gɛlɛkikɛo, aai gãnawà aà tɔ̃zɔ̃o. 4 Yesude ɛgɛna pɔ́ gɛ̃̀ wá
guu kpã́iɔ mɛ́ aa yã́pi dà. Aa gɛ̃̀ wá naa Kilisi Yesuwa wɛ̃́ɛkɛa
tàasikaiɛ. Aa ye wá da zɔbleuɛ, 5 ɔ̃ wi we wa misı̃ilɛnɛ́o baa
yɔɔ, kɛ́ à e àɔ baona sı̃ana kũa yã́i. 6 Gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ ń gwa dɔaana
ũɔ, aai yãe kã́fı̃mɛɛo. Lá aa dɛ, i kɛmɛɛ yãe ũo, asa Lua lí gbɛ̃e
zãboo. 7 Aa è Lua a baonakpaa buipãleɔnɛ nàmɛɛ ma ɔzı̃, lá
à a kpaa Yudaɔnɛ nà Piɛɛɛ a ɔzı̃wa. 8 Asa lá Lua zı̃kɛ̀ Piɛɛ guu
a zı̃nakɛ yã́ musu Yudaɔ kı̃́i, màa à zı̃kɛ̀ ma guu buipãleɔ kı̃́i.
9 Zaaki ń Piɛɛo ń Zãa pɔ́ wàlɛ ń gwa Lua kpɛ́ gbapɛlɛ ũɔ gbɛ̃kɛ
pɔ́ Lua kɛ̀mɛɛ dɔ̃̀, ɔ̃ aa ɔkpàwá, wá ń Baanabao gbɛ̃kɛ vı̃a ń kɔ̃o
seela ũ. Aa sı̃ wápiɔ wà gɛ́ buipãleɔ kı̃́i, ḿpiɔ sɔ̃ Yudaɔ kı̃́i. 10 Yã́
pɔ́ aa yei lé, ń taasideɔ yã́ àɔ dɔwágu. Gɔɔ bee sɔ̃ wá mɛ wã̀ ń a
kɛao kɔ̀.

Yesu náaikɛa mɛ́ ı̃ wá suaba

11 Kɛ́ Piɛɛ mɔ̀ Antiɔsi, ma giɛ̀ wɛliwɛ kɛ́ à zã̀ yã́wa yã́i. 12 Asa e
Zaaki zı̃naɔ aaɔ gɛ́ kái, ı̃ pɔble ń buipãleɔɛ. Kɛ́ aa kà, ɔ̃ à bɔ̀zã à

---

† **1:13** Zı̃n 8.3 ‡ **1:15** Isa 49.1 § **1:16** Zı̃n 9.3-6 * **1:18** Zı̃n 9.26-30 * **2:1** Zı̃n 15.2-4

kɛ̀má, kɛ́ àlɛ vĩ̀akɛ Yuda pɔ́ aa zɛ̀ ń tɔ̃zɔ̃yãoɔnɛ yã́i. [13] Yuda kĩ̀niɔ
nàwà mɔafilipi guu. Baa se aa Baanaba gà nàmá. [14] Kɛ́ má è
aa baona sĩ̀ana kũa a zɛ́wao, má ò Piɛɛɛ ampii wáa: N Yuda ia
ń kú lán buipãlewa, i kɛ lán Yudawa no. Kpelewa ńyɔ̃ fɔ̃ gãna
buipãleɔwa aaɔ Yudaɔ yã́ kũai?

[15] Yudaɔn wá ũ, buipãle pɔ́ aa Lua dɔ̃oɔn wá ũo. [16] Ãma wá
dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃e lí bɔ maa zĩ̀kɛa ikoyãpiwa yã́io, sema Yesu Kilisi
náaikɛa ado bàasio.† Baa wápiɔ, wa Kilisi Yesu náaikɛ̀, kɛ́ wà
e bɔ maa wá Kilisi náaikɛapi yã́iɛ, i kɛ zĩ̀kɛa ikoyãpiwa yã́i no,
asa gbɛ̃e lí bɔ maa zĩ̀kɛa ikoyãwa yã́io.‡ [17] Gɔɔ pɔ́ wálɛ wɛɛlɛ wà
bɔ maa naa Kilisiwa, tó wá è duunkɛnaɔn wá ũ sɔ̃, bee mɛ̀ Kilisi
lɛ́ duuna wɛ̃zĩ̀gba yã̀? Aawo! [18] Tó ma ɛa lɛ́ ikoyã pɔ́ má gbòo
kɛkɛ, a tàaeden ma ũ we. [19] Asa má dɛ gɛ ũ ikoyãpi musuɛ, ɔ̃ ma
bɔ a yã́u kɛ́ màɔ ku Lua pɔ́ ũ yã́i. Ma ga líwa ń Kilisio. [20] Mapi
má kú lɔo, Kilisi mɛ́ kú ma guu. Tiasa ma gbɛ̃nazĩ̀nkɛ guu má
kú Lua Nɛ́ pɔ́ yemazi à gĩ̀ a wɛ̃nii ma yã́i náaikɛa guuɛ. [21] Málɛ
Lua gbɛ̃kɛ bãdɛo. Tó wĩ̀ bɔ maa ikoyãpi yã́iɛ, Kilisi gà pãɛ.

3

Mɔizi ikoyã ń luanaaikɛao

[1] Galati mĩ̀saideɔ! Wa Yesu Kilisi gaa líwa sã́asã ɔ̀ɛ́
wásawasa. Wà pɔdàwá yã̀? [2] Má ye mà yã́ mɛ̀ndo gbɛawá. A
Lua Nisĩ̀na è zĩ̀kɛa ikoyãwa yã́i yã̀, ge yã́ pɔ́ á màpi náaikɛa
yã́iɛ? [3] Ãkɛa a gɔ̃ mĩ̀sai kɛ́wai? Ã dàalɛ ń Lua Nisĩ̀na gbãaoɛ,
ɔ̃ álɛ a midɛ ń ázĩ̀a gbãao saa? [4] A taasi saɛ kɛ̀ pã yã̀? Aɔ pão.
[5] Lua a Nisĩ̀na kpàwá à dabudabuɔ kɛ̀ á guu á zĩ̀kɛa ikoyãwa
yã́i yã̀, ge yã́ pɔ́ á màpi náaikɛa yã́iɛ?

[6] A gwa Ablahaũwa. Ã Lua náaikɛ̀, ɔ̃ Lua tò yã́ bɔ̀aànɔ na.*
[7] Aɔ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua náai vĩ̀ɔ mɛ́ Ablahaũ buiɔ ũ.† [8] Lua
baonakpà Ablahaũɛ à mɛ̀ á báaada bui píigu aà sabai,‡ asa wà
dɔ̀aa wa kɛ̃̀ Luayãtaalau wà mɛ̀ Lua a to yã́ bɔ ń buipãleɔ na a
náai pɔ́ aa kɛ yã́i. [9] Beewa Lua ì báaada gbɛ̃́ pɔ́ aa a náaikɛ̀ɔgu,
lá a kɛ̀ a náaikɛna Ablahaũɛwa. [10] Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ ń zĩ̀kɛa ikoyãwao
gɔ̃̀ láaipɔ ũɛ, asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ lí̀ɔ yã́ pɔ́ kú ikoyã
lá guuɔ kũa píi a zɛ́waoá láaipɔɛ.§ [11] Wá dɔ̃ sã́asã kɛ́ Lua lí
tó yã́ bɔ̀ńnɔ na zĩ̀kɛa ikoyãwa guuo, asa wà mɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ Lua tò
yã́ bɔ̀aànɔ na a náai pɔ́ àlɛ kɛ yã́i mɛ́ aɔ ku.* [12] Ikoyã i kɔ̃'e
ń luanaaikɛaoo, asa wà mɛ̀ gbɛ̃́ pɔ́ ikoyãpi kũa mɛ́ a wɛ̃ni e a
guu.† [13] Kilisi gɔ̃̀ láaipɔ ũ wá gbɛu, à wá bɔ́ ikoyã láai guu, asa

† **2:16** Lom 3.20, 22 ‡ **2:16** Soũ 143.2 * **3:6** Daa 15.6, Lom 4.3 † **3:7** Lom 4.16 ‡ **3:8** Daa 12.3 § **3:10** Iko 27.26 * **3:11** Abk 2.4 † **3:12** Lev 18.5

a kɛ̃a láu wà mɛ̀, gbɛ̃́ pɔ́ wa lòo líwaá láaipɔɛ.‡ 14 Bee kɛ̀ màa kɛ́
báaa pɔ́ Lua dà Ablahaũgu e gɔ̃ buipãleɔnɛ Kilisi Yesu sabaiɛ,
wí Nisĩ̀na pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ e aà náaikɛa yã́i.

Mɔizi ikoyã ń Lua lɛgbɛ̃ao

15 Ma gbɛ̃́ɔ, gbɛ̃nazĩ̀n yãkɛa taa málɛ owàɛ́. Tó gbɛ̃́ lɛgbɛ dĩ̀lɛ
mɛ́ a seeladeɔ vĩ̀, wa fɔ̃ wà a bãdɛo, wa fɔ̃ yãe kã́fĩuo. 16 Beewa
Lua lɛgbɛ̃̀ Ablahaũɛ ń aà buio. A kɛ̃a Luayãtaalau, wi mɛ ń
aà buiɔ lán dasi wàlɛ owao,§ wà mɛ̀ ń aà buioɛ, gbɛ̃́ mɛ̀ndoɛ,
ɔ̃n Kilisi ũ. 17 Yã́ pɔ́ má ye on kɛ: Lua dɔ̀aa lɛgbɛ̃̀ɛ̀ yãa, à mɛ̀ a
bàa àɔ kuaànɔ. A wɛ̃̀ ɔ̀aa pla ń baakwio (430) gbɛa ɔ̃ ikoyã mɔ̀.*
Ikoyãpi a fɔ̃ lɛgbɛ̃api gbooo, a fɔ̃ à a bãdɛo. 18 Tó wĩ̀ Lua báaa e
zĩ̀kɛa ikoyãwa guuɛ, báaapi a bɔ aà lɛgbɛ̃a guu lɔo. Lua gbɛ̃kɛkɛ̀
Ablahaũɛ kɛ́ à a lɛgbɛ̃̀ɛ̀ yã́iɛ.† 19 Bɔ́yãi à ikoyã dĩ̀lɛ lɔi? A kã̀fĩ e
Ablahaũ bui pɔ́ Lua lɛgbɛ̃̀ aà yã́ musu àɔ mɔɛ, kɛ́ gbɛ̃́ɔ e dɔ̃ wa dɛ
Luaɛ tàaedeɔ ũ yã́i. Lua a ikoyãpi kpà malaikaɔwa, aa nà kɔ́ɔɛ
a ɔzĩ̀, ɔ̃ a dĩ̀lɛ gbɛ̃́ɔnɛ. 20 Lua lɛgbɛ̃a sɔ̃, Luapi yã́ɛ ado, aà bàa kú
ń kɔ́ɔeoo.
21 Tɔ̀ɔ! Ikoyãpi bɔ̀ Lua lɛgbɛ̃a kpɛ yã̀? Màa no! Tó ikoyã pɔ́
ì wɛ̃ni kpámá kú yãa, dɔ̃ wa bɔ maa ikoyãpi sabai. 22 A kɛ̃a
Luayãtaalau wà mɛ̀, duuna gbɛ̃́pii kákpɛukɛ̀, kɛ́ báaa pɔ́ Lua a
lɛgbɛ̃̀pi e gɔ̃ Yesu Kilisi náaikɛnaɔ pɔ́ ũ aà náai pɔ́ aalɛ kɛpi yã́i.
23 Za dɔ̃ Yesu náaikɛa i mɔo, ikoyã wá kákpɛu kɛ̀, a wá kũa
dakpɛunaɔ ũ e Yesu náaikɛa pɔ́ lɛ́ mɔ́ gɛ̀ bɔ̀ɔ̀. 24 Beewa ikoyãpi
dɛ wá gwana ũ yãa e Kilisi àɔ mɔ́, kɛ́ wà bɔ maa aà náaikɛa yã́i.
25 Lá Yesu náaikɛa kà sa, wa bɔ wá gwana yã́u.
26 A naa Kilisi Yesuwa guu á dɛ Lua nɛ́ɔ ũ ápii aà náai pɔ́ álɛ
kɛ yã́i, 27 asa á gbɛ̃́ pɔ́ a da'ilɛkɛ̀ Kilisi pɔ́ ũɔ, a Kilisi dàɛ. 28 Yudaɔ
ń buipãleɔ, zɔɔ ń wɛ̃́ɛɔ, gɔ̃ɛɔ ń nɔɛɔ dodoa kɔ̃ɛo, asa ápiiá doũɛ
naa Kilisi Yesuwa. 29 Tó á dɛ Kilisi pɔ́ ũ, á dɛ Ablahaũ buiɔ ũɛ,
mɛ́ á dɛ àizɛɛ pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ɛ̀ blenaɔ ũ.‡

4

1 Málɛ oɛ́, gɔɔ pɔ́ túbiblena dɛ nɛ́ ũ, baa tó aà mae pɔ́ɔ dɛ aà pɔ́
ũ píi, a zɔ kɛ̃ao. 2 I misiilɛ a gwanaɔnɛ ń ziiaɔ e gɔɔ pɔ́ aà mae
dĩ̀lɛwa. 3 Màa sɔ̃ wápiɔ, gɔɔ pɔ́ wi kàsaakũo, wi zɔble fɛlɛkaa pɔ́
pɔ́ wĩ̀ misiilɛnɛ́ɔnɛ.* 4 Kɛ́ gɔɔ pɔ́ Lua dĩ̀lɛ kà, à a Nɛ́ zĩ̀, wà aà ì
gbɛ̃nazĩ̀na iawa Mɔizi ikoyã guu, 5 kɛ́ aà wá gbɛ̃́ pɔ́ Mɔizi yã́ iko
vĩ̀wáɔ bo, wí gɔ̃ a nɛ́ɔ ũ. 6 Lua a Nɛ́ Nisĩ̀na dà wá sɔ̃ guu, kɛ́ wá
dɛ a nɛ́ɔ ũ yã́i. Nisĩ̀napi ì wiilɛ ì mɛ: Baa, ma Mae! 7 Ayãmɛto
zɔn n ũ lɔo, nɛ́n n ũ. Lá Lua Nɛ́n n ũ, à n kɛ a àizɛɛblena ũɛ.†

‡ **3:13** Iko 21.23 § **3:16** Daa 12.7 * **3:17** Bɔa 12.40 † **3:18** Lom 4.14 ‡ **3:29**
Lom 4.13 * **4:3** Gal 4.9, Kls 2.8, 20 † **4:7** Lom 8.15-17

Pɔlu bı̃likɛa Galatiɔwa
8 Gɔɔ pɔ́ á Lua dɔ̃o, i zɔble pɔ́ pɔ́ aa dɛ Lua ũoɔnɛ.‡ 9 Lá a
Lua dɔ̃̀ tiasa, atɛ̃sa kɛ́ Lua á dɔ̃́, bɔ́yãi a ɛa lɛ́ zɛ ń pɔ́ gia yãfũna
gbãasaipiɔ lɔi? Bɔ́yãi a ɛa á ye zɔblenɛ́ dafu lɔi? 10 I gɔɔeɔ ń mɔeɔ
ń dikpɛeɔ ń wɛ̃eɔ tɛ̃bo.§ 11 Vı̃a ma kũ á yɑ̃́ musu. Asi taasi pã
má kɛ̃̀ á guua?
12 Ma gbɛ̃́ɔ, ma wabikɛ̀wá, à gɔ̃mawa, asa ma gɔ̃áwaɛ. Yãa
i tàaekɛmɛɛo. 13 Á dɔ̃ kɛ́ gyãekɛ guu ɔ̃ ma baonakpàuɛ́ sɛ̃́ia.
14 Baa kɛ́ ma gyãkɛa kɛ̀ɛ́ yɔ̃a ũ, i sakamaguo, i gyaũkɛao, a ma si
lán Lua malaika ge Kilisi Yesupiwaɛ. 15 Báaa pɔ́ álɛ kɛmɛɛ yãa
kɛ̀a ni? Má fɔ̃ o á yɑ̃́ musu, tó à zɛkɛ̀ yãa, á á wɛ́ bɔbɔ kpaaɛ. 16 Kɛ́
ma sı̃ana'ɔ̀ɛ́ yɑ̃́i ɔ̃ ma gɔ̃ á zangude ũ saa? 17 Gbɛ̃́piɔ kɛaɛ́ kɛ̀kɛ,
i kɛ á maa yɑ̃́i no. Aa ye à kɛ̃́wáɛ, í namá. 18 Wãa ń yãmaao
gɔɔpii mɛ́ na, i kɛ gɔɔ pɔ́ má kúánɔ ado no. 19 Ma nɛ́ yenzideɔ,
málɛ á ia wãwãkɛ lɔ e Kilisi àɔ sadaágu. 20 Má ye màɔ kúánɔ
tia, mí a yã'oa lilɛ, asa ma bílikɛ̀ á yɑ̃́waɛ.

Hagaa ń Salao
21 A omɛɛ, á gbɛ̃́ pɔ́ á ye misiilɛ ikoyãɛɔ, i ma lá a ku Mɔizi
ikoyã guuo lé? 22 Wà mɛ̀ Ablahaũ nɛgɔ̃ɛɔ ı̀ gbɛ̃ɔn pla. A ado ı̀ ń
zɔoɛ,* mɛ́ à ado ı̀ ń wɛ̃́ɛo.† 23 Zɔpi nɛ'ı̀ gbɛ̃nazı̀nkɛ guuɛ, ɔ̃ wɛ̃́ɛ a
pɔ́ ı̀ Lua lɛgbɛ̃a yɑ̃́i.‡ 24 Nɔɛpiɔ yɑ̃́ dɛwɛ̃ɛ yãtaa ũ, Luabaakuańnɔ
yɑ̃́ lɛɛ pla ũ. Ado bɔ̀ Sinai gbɛ kı̃́iɛ, ı̀ zɔkɛ inɛ́. Bee mɛ́ Hagaa ũ.
25 A dɛ Sinai gbɛ pɔ́ kú Laalubuɔ bùsuu yãtaa ũ. Yelusalɛũ tia
dɛ a ũ lɔ, asa àlɛ zɔble ń a gbɛ̃́ɔ píiɛ. 26 Yelusalɛũ pɔ́ kú musu mɛ́
wɛ̃́ɛ ũ. Ɔmɛ wá da ũ. 27 Asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀:
Pɔnakɛ, ñi pɔ́ ni nɛ'io!
Gulakɛ, n gbɛ̃́ pɔ́ ni nɔwãwãkɛo!
Asa n gbɛ̃́ pɔ́ n gɔ̃ pãkpànzi,
n nɛ́ dasi aɔ dɛ nɔɛ pɔ́ a gɔ̃ aɛdɔ̀wà pɔ́a.§
28 Ápiɔ sɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ, Lua lɛgbɛ̃a nɛ́ɔn á ũ lán Izaakiwa. 29 Nɛ́ pɔ́
wa ı̀ gbɛ̃nazı̀nkɛ guu ı̀adà nɛ́ pɔ́ wa ı̀ ń Lua Nisı̀na gbãaowa.
Màa a dɛ ń a tiao. 30 A kɛ̃a Luayãtaalau kpelewa ni? Wà mɛ̀:
Zɔ yá ń a nɛ́o, asa zɔ nɛ́ a e túbible ń wɛ̃́ɛ nɛ́oo.* 31 Ayãmɛto ma
gbɛ̃́ɔ, zɔ nɛ́ɔn wá ũo, wɛ̃́ɛ nɛ́ɔn wá ũ.

5

Gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ
1 Gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ yɑ̃́i Kilisi wá bói, wa gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũ. A zɛɔ̀ gíũgiũ, ásu
to wà ɛa bakaɛ́ á níu zɔɔ ũ lɔo.

‡ **4:8** 1Kln 8.4-6 § **4:10** Lom 14.5, Kls 2.16 * **4:22** Daa 16.15 † **4:22** Daa 21.1-2 ‡ **4:23** Lom 9.7-8 § **4:27** Isa 54.1 * **4:30** Daa 21.9-10

[2] Mámɛmaa Pɔlu málɛ oɛ́, tó á tò wà tɔ̃zɔ̃̀ɛ́, Kilisi a kã́fĩakɛɛ́o.
[3] Ma ɛa má ò ma idàwàɛ́, gbɛ̃́ pɔ́ tò wà tɔ̃zɔ̃̀ɛ, sema aà misiilɛ
Mɔizi ikoyãɛ píi. [4] Á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ wɛɛlɛ à bɔ maa ikoyã guuɔ, a
ázĩa kɛ̃̀ Kilisiwa, a kɛ̃ Lua gbɛ̃kɛwaɛ. [5] Yesu náaikɛa guu wá dɔ̃
kɛ́ wá bɔ maa, wá wɛ́ dɔi ń aà Nisĩna gbãao. [6] Naa Kilisi Yesuwa
tɔ̃zɔ̃a ge tɔ̃zɔ̃sai yãe vĩo, sema Yesu náaikɛa pɔ́ ì to wàɔ yekɔ̃i.

[7] Ã́lɛ gɛ́ aɛ yãa maamaaɛ. Démɛ tɛa sĩanai zɛzɔ̃̀ɛ́i? [8] Yã́ pɔ́ álɛ
e a zɛvĩpi i bɔ Lua pɔ́ á sisi à á sɛ́ kĩ́io. [9] Pɛ̃ɛsɛ'ɛsɛ yɔɔna ì pɛ̃ɛti sɛ́
píi.* [10] Má á náai vĩ naa Diiwa guu kɛ́ á làasoo pãle kɛo. Gbɛ̃́
pɔ́ lɛ́ á liaa sɔ̃, Lua a aà vãipi fĩaboɛ̀, baa dén nò. [11] Mapi sɔ̃ ma
gbɛ̃́ɔ, tó tɔ̃zɔ̃yã waaso málɛ kɛ e gbã, bɔ́yãi wàlɛ ma wɛtãi lɔi?
Tó màaɛ, dɔ̃ Kilisi gaa líwa yã́ a ɔ̃ gbɛ̃ewao. [12] Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ á liaa
ń tɔ̃zɔ̃yão, aa gɛ ńzĩa lɛ wi se.

[13] Ã́piɔ sɔ̃ gbɛ̃́ɔ, Lua á sisi à gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũɛ, ãma ásu tó á gɔ̃a
wɛ̃́ɛɔ ũpi gɔ̃ɛ́ pɔeãkɛa zɛ́ ũo. Ãɔ misiilɛkɔ̃ɛ àɔ yekɔ̃i, [14] asa yã́
mɛ̀ndoɛ bee mɛ́ dɛ Mɔizi ikoyã píi mi ũ: Ñyɔ̃ ye n gbɛ̃́deezi lá
nzĩa wɛ̃niwa. [15] Tó álɛ kɔ̃ soso kɔ̃ níwa, à laaika kɔ̃ kaalɛai.

Lua Nisĩna dɔaaanɛ́

[16] Málɛ oɛ́ à to Lua Nisĩna dɔaaɛ́, ázĩa pɔeã i midɛ. [17] Ã́zĩa
pɔeã lí kɔ̃'e ń Lua Nisĩna pɔ́oo, mɛ́ Lua Nisĩna pɔeã lí kɔ̃'e ń á
pɔ́oo. Aa gĩ̀kɔ̃iɛ, ɔ̃ ili fɔ̃ yã́ pɔ́ á yei kɛ̀o.† [18] Tó Lua Nisĩna dɔaaaɛ́,
Mɔizi yã́ iko vĩwáo.

[19] Wá wá dàa dɔ̃ wásawasa: Káaluakaa, gbãsĩkɛa, wisaiyã,
[20] tã́agbagbaa, gbɛ̃kɔɔlɛkɛa, ĩ́isɛa ń kɔ̃o, sòle, zangu, pɔkũma,
dɛnlawɛɛlɛa, lɛkpaa, kɔ̃kpaalɛa, [21] wɛdɔakɔ̃ɛ, wɛ̃dɛkɛa, lalasi
kɔ̃̀ɔ ń yã́ bee taaɔ. Málɛ a lɛdawá lá má dàwá yãawa,
yãbeetaakɛnaɔ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i bleo.

[22] Lua Nisĩna sɔ̃ ì yã́ɛ beeɔ inɛ́: Yeakɔ̃i ń pɔnao ń aafiao ń
mɛnao ń gbɛ̃kɛo ń maao ń náaio [23] ń zĩabusaao ń zĩakũadɔ̃o.
Ikoyãe lí gí yã́ beeɔ tàaeio. [24] Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ Kilisi Yesu pɔ́ ũɔ ń dàa
pàliwa ń a pɔnidɛaɔ ń a pɔeãɔ sãnu. [25] Lá wá kú Lua Nisĩna
sabai, wà aà dɔ̀ɔ sɛ́. [26] Wásu wàɔ yɔ̃̀ɔ vĩo, wásuli kɔ̃ pɛãao,
wásuli wɛdɔkɔ̃ɛo.

6

Ɔdaakɔ̃wa

[1] Gbɛ̃́ɔ, tó wasu gbɛ̃e kũ̀ ń zãa yã́wao, á gbɛ̃́ pɔ́ Lua Nisĩna
dɔaaaɛ́ɔ, à gɔ̃́gɔ̃aànɔ busɛbusɛ, í laaika kɛ́ wasu á yɔ̃ sɔ̃o. [2] Â kɔ̃
aso sɛ́. Ã́lɛ Kilisi ikoyã papan we. [3] Tó gbɛ̃e lɛ́ azĩa gwa pɔ́ ũ mɛ́ a
pɔe ũo, àlɛ azĩa sãsãɛ. [4] Baade a yãkɛa tàasika, i gbasa ĩ́anadã.

---

* **5:9** 1Kln 5.6 † **5:17** Lom 7.15-23

Asu a yãlɛɛũ ń gbɛ̃pãleoo, 5 asa baade a azı̃a aso sɛɛ. 6 Gbɛ̃́ pɔ́
wàlɛ Lua yãdaɛ̀, aà a àizɛɛ lí a yãdanɛdeɛ.
7 Ásu ázı̃a sấsão, wı̃li kɔ̃nikɛ Luaɛo. Pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ tɔ̃̀ ɔ̃ ı̃ kɛ̃́. 8 Tó gbɛ̃́
tɔ̃̀ a dàa dɔaaaɛ guu, a kaalɛa iɛ̀. Tó gbɛ̃́ tɔ̃̀ Lua Nisı̃na dɔaaaɛ
guu sɔ̃, a wɛ̃ni láasai iɛ̀. 9 Wásu kpasa ń maakɛaoo, asa tó wi
kấmaboòo, wá ài'e a gɔɔwa. 10 Ayãmɛto tó wa zɛ'è, wàli maakɛ
gbɛ̃́piiɛ, atɛ̃sa wá Yesu náaikɛn deeɔ.

Lɛzaamá

11 Á wɛ̃̀sã gbɛ̃̀nɛgbɛ̃nɛ pɔ́ má kɛ̃̀ ń mazı̃a ɔo gwa sa. 12 Gbɛ̃́
pɔ́ aalɛ yãkɛ wɛ́ yấiɔ mɛ́ lɛ́ gãnawá ń tɔ̃zɔ̃yão, kɛ́ wasu ı̃adamá
zɛa ń Kilisi gaa líwao yấ musuo yấiɛ. 13 Baa tɔ̃̀zɔ̃napiɔ se, aa
ikoyã kũao. Aa ye à tɔ̃zɔ̃ kɛ́ wà e ı̃́anadã á seelapi musu yấiɛ.
14 Má ı̃́anadã pɔe yấ musuo, sema wá Dii Yesu Kilisi gaa líwa
yấ bàasio, asa a yấi dűnia gɔ̃̀mɛɛ gɛ ũ mɛ́ ma gɔ̃ gɛ ũ dűniaɛ.
15 Tɔ̃zɔ̃a ge tɔ̃zɔ̃sai yãe vı̃o, sema gɔ̃a gbɛ̃́ dafu ũ. 16 Lua gbɛ̃kɛkɛ
gbɛ̃́ pɔ́ yấpi kũaɔnɛ, i ń gba aafia. Aamɛ aa Isaili sı̃anaɔ ũ.
17 Za gbã gbɛ̃e su ma wɛtã lɔo. Ĩa pɔ́ wa dàa Yesu yấi gbɛ ku
ma mɛwa.
18 Gbɛ̃́ɔ, wá Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛkɛ á nisı̃naɛ! Ámi.

ƐFƐSƐDEƆ
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Lua zi̋na Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa gɛ̃̀n àaɔ̃de guu à kɛ̀ Ɛfɛsɛ wɛ̃̀ àaɔ̃ɛ (Zi̋n 19.1-20.1). Pɔlu dɛa dakpɛuna ũ guu ɔ̃ à láɛ bee kɛ̃̀u Ɛfɛsɛdeɔnɛ (3.1, 4.1) Yá̃ pɔ́ àlɛ danɛ́ dɛ yá̃ pɔ́ Lua a zɛkàlɛnɛ́ kɛ́ aaɔ tɛi gɔɔpii ũɛ, kɛ́ a pɔ́pii kãaa an mide Kilisiɛ, pɔ́ pɔ́ kú musu ń tɔɔlɛo píi (1.10).

Láɛ bee daalɛki̋i (1.3-3.21) yá̃ pɔ́ Lua kɛ̀wɛ̃ɛ Yesu Kilisi sabai bɔɔlɛkɛ̀, ɔ̃ à lɛdoũ pɔ́ wá vi̋ naa Kilisiwa yá̃ bɔɔlɛkɛ̀, à mɛ̀ Lua Yuda Yesudeɔ ń buipãle Yesudeɔ kɛ̀ a gbɛ̃́ɔ ũ mɛdoũdeɔ ũ. Bee gbɛa (4.1-6.20) Pɔlu ònɛ́ aa ãiakɛ wàɔ ku mɛ̀ndoũdeɔ ũ naa Yesu Kilisiwa Yesu gãli guu, uaɔ guu, zi̋kɛki̋iɔ ń Yesusaideɔ guuo.

Pɔlu Yesudeɔ gɔ̃a mɛdoũ lɛ̀ɛũ ń yá̃ mɛ̀n àaɔ̃: Yesudeɔ dɛ lán mɛwa mɛ́ Kilisi dɛ mɛpi mi ũ, Yesudeɔ dɛ lán Lua kpɛ́wa mɛ́ Kilisi dɛ a ɛ̃daalɛgbɛ ũ. Yesudeɔ dɛ nɔ pɔ́ Yesu sɛ̀ ũ. Beewa wá è Yesudeɔ lɛdoũkɛa bɔ̀ Dii ki̋iɛ, tó wá aà náai vi̋ mɛ́ wá naawà.

Gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua kɛ̀wɛ̃ɛ naa Kilisiwa guu

1 Mámɛmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zi̋na lá Lua yeiwa, ma láɛ bee
kɛ̃̀ Lua gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Kilisi Yesu náaikɛ Ɛfɛsɛɔnɛ.* 2 Lua wá Mae
ń Dii Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́, aai á gba aafia. 3 Wà Lua wá Dii
Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Wá naa Kilisiwa musu Lua báaa píi
dàwágu wá nisi̋nau. 4 Wá naawà guu à wá sɛ́ dṹniakalɛa ãa,
kɛ́ wá kua àɔ adoaɛ̀ sãasai. Aà yeawázi guu 5 à dɔ̀aa wá dílɛ a
nɛ́ɔ ũ ń Yesu Kilisi gbãao, lá àlɛ yá a pɔeã guuwa, 6 kɛ́ à tɔbɔ a
gbɛ̃kɛ gawide pɔ́ a kɛ̀wɛ̃ɛ a Yenzidepi guu yá̃i. 7 Wá naawà guu
wa bɔ aà au sabai. Á wá tàaeɔ kɛ̃̀wá† a gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ 8 pɔ́ a kɛ̀wɛ̃ɛ à
kɛ̀ zài guu. Ɔnɔ píi ń wɛzɛ̃ píio guu 9 a tò wà a pɔeã asii dɔ̃̀, lá
à zɛ̀ò à kɛ Kilisi sabaiwa. 10 Tó aà pɔeãpi kɛgɔɔ kà, a pɔ́pii kãaa
an mide Kilisiɛ, pɔ́ pɔ́ kú musu ń tɔɔlɛo píi.
11 Lua pɔ́ i̋ yá̃pii kɛ lá à zɛ̀ò a pɔeã guuwa dɔ̀aa wá dílɛ lá álɛ
yáwa, à wá sɛ́ a pɔ́ ũ wá naa Kilisiwa guu, 12 kɛ́ wá gbɛ̃́ pɔ́ wá wɛ́
dɔ Kilisizi káauɔ, wàɔ dɛ aà tɔbɔnaɔ ũ. 13 Ápiɔ sɔ̃ a si̋ana yãmà,
a bao pɔ́ a á suabapi si̋. Á naawà guu Lua a seela kɛ̀wá a Nisi̋na
pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ ũ. 14 A dɛ gba pɔ́ Lua dɔ̀aa dàwɛ̃ɛ e àɔ gɛ́ a gbɛ̃́ɔ boi
ũ, kɛ́ aa aà tɔbɔ yá̃i.

Pɔlu wabikɛa Ɛfɛsɛdeɔnɛ

15 Ayãmɛto za gɔɔ pɔ́ ma á Dii Yesu náaikɛa mà ń á yea Lua
gbɛ̃́ɔ píizio, 16 mili ká̃mabo ń Lua sáaukpaa á yá̃ musuoo. Á

---

* **1:1** Zi̋n 18.19-21, 19.1 † **1:7** Kls 1.14

yɑ̃́ ĩ̀ɔ dɔmagu wabi pɔ́ mi kɛ Luawa guu. 17 Mi wabikɛ Mae
Gawide, wá Dii Yesu Kilisi Luawa, aà á gba ɔ̃nɔ, i á wɛ́ kɛ̃́ɛ́ ń
a Nisĩ́na gbɑ̃ao, kɛ́ à e à a dɔ̃ wásawasa. 18 Mi wabikɛwà aà á
nɔ̀sɛ wɛ̃ɛ́, kɛ́ à e zia'ea yɑ̃́ pɔ́ à á káwà dɔ̃. Â gba zɔ̃ɔ gawidepi
dĩ̀lɛ a gbɛ̃́ɔnɛ 19 ń a gbɑ̃a zɔ̃ɔ bɔnsaɛ pɔ́ lɛ́ zĩ́kɛ wá gbɛ̃́ pɔ́ wálɛ a
náaikɛɔ guuo. Iko gbɑ̃api zĩ́kɛ̀ Kilisi guu 20 gɔɔ pɔ́ Lua aà bɔ̀ gau
à aà zɔ̃̀lɛ musu a ɔplaai.‡ 21 We Kilisi dɛu kpalablenaɔ ń ikodeɔ
ń gbɑ̃adeɔ ń diiɔla píi ń tɔ́ pɔ́ wĩ̀ misiilɛnɛ́ɔ píi.§ I kɛ dṹ́nia tiaɛ
bee ado no, ń a pɔ́ pɔ́ a mɔɔ̀ɛ lɔ. 22 Lua tò pɔ́pii mikpàwà,* ɔ̃ à aà
dĩ̀lɛ yɑ̃́pii mide ũ Yesudeɔnɛ.† 23 Aamɛ Kilisi mɛ ũ, aa dɛ Kilisi
pɔ́ ĩ̀ gupii pa pɛɛa ũ.

2

Bɔa gau gɛ̃a wɛ̃niu

1 Á dɛ yɑ̃a gɛɔ ũ Luaɛ á tàaeɔ ń á duunao yɑ̃́i. 2 Á tɛ́
dṹ́niaɛ bee tufai, a misĩ̀ilɛ ĩ́an gbɑ̃adeɔ kíaɛ, nisĩ́na pɔ́ dɔaaa
luayɑ̃mansaiɔnɛ ń a tiaopi. 3 Wápii wá dɛńwa yɑ̃aɛ sɔ̃. Wi pɔ́
pɔ́ wá mɛ yei ń yɑ̃́ pɔ́ wá pɔ gbào kɛ. Wá ia guu wá dɛ gbɛ̃́ pɔ́ Lua
a pɔkũmabɔbɔmáɔ ũ lán dɑ̃ɔwa, 4 ɑ̃ma Lua sùuu zɔ̃ɔ, a yewázi
maamaa. 5 Gɔɔ pɔ́ wá dɛɛ̀ gɛɔ ũ wá tàaeɔ yɑ̃́i, à wá vú ń Kilisio
sɑ̃nu. Â á suabà a gbɛ̃kɛ guuɛ.* 6 Wá naa Kilisi Yesuwa guu
à wá sɛ́ à wá zɔ̃lɛaànɔ musu, 7 kɛ́ à e a gbɛ̃kɛ zɔ̃ɔ bɔnsaɛ ɔlɔnɛ́
dṹ́nia pɔ́ a mɔ guu yɑ̃maa pɔ́ a kɛ̀wɛ̃ɛ naa Kilisi Yesu guuwa.
8 Lua á suabà a gbɛ̃kɛ guu Yesu náai pɔ́ á kɛ̀ yɑ̃́iɛ. Bee i bɔ á kĩ́i
no, Lua mɛ́ á gbá. 9 I bɔ á yɑ̃kɛa kĩ́i no, kɛ́ gbɛ̃e su ĩ́anadɑ̃ɔ̀o yɑ̃́i.
10 Lua ɔgbɛn wá ũ. Wá naa Kilisi Yesuwa guu à wá kɛ́, kɛ́ wàɔ
kú ń yɑ̃maa pɔ́ à dɔ̀aa dĩ̀lɛwɛ̃ɛ kɛao.

Gɔ̃a mɛdoũ naa Kilisiwa guu

11 Á gbɛ̃́ pɔ́ á dɛ buipɑ̃le ũ ia guuɔ, tɔ̃̀zɔ̃naɔ ĩ̀ mɛɛ́ gyafɔɔdeɔ,
ɑ̃ma an tɔ̃zɔ̃a dɛ gbɛ̃nazĩ́na ɔgbɛ ũɛ, à làasookɛ á kua ziwa.
12 Gɔɔ bee á kú Kilisi kpɛo, á dɛ zĩ̀loɔ ũ Isailiɔnɛ. Á baa ku
Luabaakuańnɔ ń aà lɛgbɛ̃anɛ́o guuo. Á kú dṹ́nia guu wɛdɔa
zia'eai sai luadɔ̃sai. 13 Á naa Kilisi Yesuwa guu tia, á gbɛ̃́ pɔ́ á
zɑ̃̀ ń Luao yɑ̃aɔ a sɔ̃aàzi kɑ̃i ń Kilisipi au gbɑ̃ao. 14 Aàpi mɛ́ wá
kua ń kɔ̃o na ũ, a tò Yudaɔ ń buipɑ̃leɔ gɔ̃̀ mɛdoũ. Aà mɛ guu
à íbɛlɛ pɔ́ da ń zɑ̃nguo bĩ́i ũ gbɔ̀o, 15 à Mɔizi ikoyɑ̃ kpàgui ń a
yɑ̃dilɛaɔ, kɛ́ à to an pla ḿpii gɔ̃anɔ mɛdoũ gbɛ̃́ dafuɔ ũ. Màa à ń
kɛ́ ń kɔ̃o na. 16 Â íbɛlɛ mĩ̀dɛ, à ḿpla ḿpii kɛ̀na ń Luao mɛdoũpi
guu a gaa líwa musu. 17 Â mɔ̀ kɛa na ń Luao baokpà á gbɛ̃́ pɔ́ á

‡ **1:20** Soũ 110.1 § **1:21** Kls 1.16 * **1:22** Soũ 8.7 † **1:22** Kls 1.18 * **2:5** Kls 2.13

zầ ń Luaoɔnɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ kãiaànɔɔ lɔ.† 18 Aà yã́i wápii wá sɔ̃a Mae
Luazi zɛ́ vĩ̀ ń aà Nisĩ̀na doũ gbãao. 19 Ayãmɛto á dɛ nibɔɔ ge
bɔ̀mɔɔ ũ lɔo, a gɔ̃ beleɔ ũ ń Lua gbɛ̃́ɔ, aà uadeɔ ũ. 20 A gɔ̃ kpɛ́ pɔ́
Lua lɛ́ bo ũ. Zĩ̀naɔ ń ãnabiɔ mɛ́ a ɛ̃daalɛa ũ, mɛ́ Kilisi Yesu mɛ́
ɛ̃pi daalɛgbɛ ũ. 21 Naawà guu kpɛ́ pɔ́pii ì kɔ̃'eu, ìɔ gbã Lua kpɛ́
ũ naa Diiwa guu. 22 Ā́piɔ sɔ̃ á naawà guu á dɛ kpɛ́pi dɔbɔɔ ũ, kɛ́
àɔ dɛ Lua Nisĩ̀na kúkĩ̀i ũ.

3

Pɔlu baonakpan ziia

1 Bee yã́ mɛ́ tò ma Pɔlu, má dɛ dakpɛuna ũ Kilisi Yesu yã́
musu á buipãleɔ yã́i. 2 I ma lá Lua a gbɛ̃kɛkɛanɛ́ zĩ̀ dàmɛɛ má
kɛ̀ á guuo lé? 3 Lua a asiiyã ɔ̀lɔmɛɛ, má kɛ̃̀ɛ́ yɔɔ kɔ̀. 4 Tó a a kyokɛ̀,
á fɔ̃ dɔ̃ lá ma wɛ́ kɛ̃̀ Kilisi asiiyã musu. 5 Lua i yã́pi o gbɛ̃ɛɛ yãao,
ɔ̃ tiasa a ɔ̀lɔ a zĩ̀naɔ ń a ãnabiɔnɛ ń a Nisĩ̀na gbãao. 6 Yã́ pɔ́ ulɛa
yãapin kɛ: Naa Kilisi Yesuwa guu baona maa yã́i buipãleɔ gɔ̃̀
Lua àizɛɛblenaɔ ũ ń Yudaɔ, aa gɔ̃̀ńnɔ mɛdoũdeɔ ũ. An baa ku lɛ́
pɔ́ Lua gbɛ̃̀ guu.* 7 Ma gɔ̃ baonapi kpana ũ gba pɔ́ Lua dàmɛɛ aà
gbãa lɛ́ zĩ̀kɛ ma guu yã́i. 8 Ma gbɛ̃́ pɔ́ má kpɛɛ Lua gbɛ̃́ɔ guu, Lua
gbapi dàmɛɛ, ɔ̃ málɛ Kilisi ɛ̀fãai pɔ́ lɛ́ vĩ̀o baonakpa buipãleɔnɛ,
9 málɛ asiiyã pɔ́ Lua lɛ́ yá ń gbɛ̃́piio bɔnɛ́ gupuau. Asiiyãpi ulɛa
Lua pɔ́ pɔ́pii kɛ̀ kĩ́i za asĩ̀nizĩ̀, 10 kɛ́ tiasa a to kpalablenaɔ ń
ikode pɔ́ kú musuɔ a ɔ̃nɔ bui dasiɔ e a gãlideɔwa. 11 Kilisi Yesu
wá Dii sabai ɔ̃ Lua pɔeã pɔ́ kú gɔɔpiipi bɔ̀lɛi. 12 Wá naawà guu
wá sɔ̃a Luazi zɛ́ vĩ̀ ń sɔ̃o dilɛa aà náaikɛa yã́i. 13 Ayãmɛto ma
wabikɛ̀wá, ásu tó á pɔ ya taasi pɔ́ málɛ kɛ á yã́ musu yã́io. Ā́
kpɛlaa yã́ɛ.

Kilisi yeawázi

14 Ayãmɛto mi kúlɛ Mae Luaɛ. 15 Maepi ɔ̃ maekɛ pɔ́ kú musu
ń zĩ́lɛɔ píi ì a ɔlɛsɛ. 16 Mi wabikɛwà aà á gba gbãa á nɔ̀sɛ guu
ń a Nisĩ̀na gbãao a gawi zɔ̃ɔ lɛ́u, 17 Kilisi e sadaáguu a náai pɔ́
álɛ kɛ yã́i, á zĩ́napɛlɛa ìɔ zɛdɔa aà yeawázi guu, 18 kɛ́ à e Kilisi
yeawázi yàasa ń a gbầao ń a lɛsĩ̀o ń a zầo wàaipa ń Lua gbɛ̃́ɔ
píi, 19 í aà yeawázi pɔ́ wa fɔ̃ wà a lɛ́ dɔ̃ píio dɔ̃, Lua kɛkɛá píi i
pɛɛwá.

20 Lua gbãa lɛ́ vĩ̀o, a fɔ̃ kɛwɛ̃ɛ dɛ lá wi a wabikɛ ge wi a
làasookɛla maamaa ń gbãa pɔ́ lɛ́ zĩ̀kɛ wá guuo. 21 Aà tɔbɔ
Yesudeɔ ń Kilisi Yesupio musu wɛ̃ ń wɛ̃o e gɔɔpii! Ā́mi.

4

Mɛdoũkɛa

---

† **2:17** Isa 57.19 * **3:6** Kls 1.26-27

1 Ma gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ dakpɛuna ũ Dii yã́i, ma wabikɛ̀wá, á kua
ká lá Lua á sisi àɔ dɛwa. 2 A kɔ̃ fɔ̃ àɔ yekɔ̃i zĩ̀abusaa ń nɔ̀sɛniɛo
guu ń mɛnao.* 3 A wɛtã àɔ lɛdoũ pɔ́ bɔ̀ Lua Nisĩ̀na kĩ̀i vĩ̀ ba pɔ́ wá
dɔkɔ̃wa ũ. 4 Mɛ mɛ̀ndoɛ, mɛ́ Nisĩ̀napi mɛ̀ndoɛ. Màa zia'ea yã́ pɔ́
Lua á káwà mɛ̀ndo lɔ. 5 Dii mɛ̀ndoɛ, mɛ́ Lua zɛ́ mɛ̀ndoɛ ń da'ilɛ
mɛ̀ndoo. 6 Lua mɛ̀ndoɛ wápii Mae ũ, ɔ̃mɛ iko vĩ̀ wá baadewa,
ĩ̀ɔ zĩ̀kɛ wá baade píi guu, a kú ń wá baade píio.

7 Kilisi gbɛ̃kɛkɛ̀ wá baadeɛ lá à gbadàwɛ̃ɛ lɛ́u. 8 A yã́i a kɛ̃a
láu wà mɛ̀:

Kɛ́ à dɛ̀dɛ musu ń a zĩ̀zɔɔ,
à gbadà gbɛ̃́ɔnɛ.†

9 Aà dɛdɛa bee mɛ̀ kpelewa ni? Bee mɛ̀ à pĩ̀la e tɔɔlɛ nɔnau
gĩ̀aɛ. 10 Gbɛ̃́ pɔ́ pĩ̀lapi mɛ́ gbɛ̃́ pɔ fɛ̀lɛ mà luabɛa ũ, kɛ́ aà gupii
pa. 11 Aàpi mɛ́ gbɛ̃eɔ gbà zɛ́ aàɔ dɛ zĩ̀naɔ ũ, gbɛ̃eɔ ãnabiɔ, gbɛ̃eɔ
baonakpanaɔ, gbɛ̃eɔ pàsitɛɛɔ ge yãdanɛdeɔ,‡ 12 kɛ́ Lua gbɛ̃́ɔ e
wàɔ ku a zĩ̀ sɔu guu, Kilisi mɛ i zɛdɔ, 13 e wápii wàɔ ka Lua
Nɛ́ náai doũ kɛawa aà dɔ̃a doũ guu, wí gɔ̃ gbɛ̃́ kàsaaɔ ũ Kilisi
pɔ́ pɔ́ pɛ̀ɛwà zɔ̃ɔ lɛ́u. 14 Màa wáɔ dɛ nɛ́fɛ̃nɛna pɔ́ wĩ̀ ɔ̃nɔ ń kɔ̃nio
kɛnɛ́ wà ń sã́sãɔ ũ lɔo. Yã́ dafu daanɛ́ ĩ̀ ń sɛ́ lán ĩ́ana ge ísɔ̃wa.
15 Wá sĩ̀ana'onɛ́ ń yeańzio, wí gbã́ yã́pii musu naa Kilisi pɔ́ dɛ
mi ũwa. 16 Naawà guu mɛgu píi ĩ̀ kɔ̃'eu aa nakɔ̃wa kĩ̀ɔ zĩ̀ sabai,
ɔ̃ mɛguɔ ĩ̀ zĩ̀kɛ a zɛ́wa, mɛ iɔ gbã́, iɔ zɛdɔ ń yeakɔ̃io.§

Kua zi ń kua dafuo

17 Ayãmɛto málɛ yã'oɛ́ ń Dii tɔ́o, málɛ á gbaò laai. Ásu àɔ ku
lán luadɔ̃nsai pɔ́ an nɔ̀sɛ yãfũna dɔaaanɛ́ɔwao. 18 An làasoo
sɔũkũ̀, aa kɛ̃a wɛ̃ni pɔ́ Lua ĩ̀ kpámáwa, kɛ́ an wɛ́ sia mɛ́ an swã́
gbãa yã́i. 19 Aa nɔ̀sɛ vĩ̀o, aa ńzĩ̀a kpà wisaiyãwa, aa dɔ́ɛ'ĩ̀i bui
píi kɛa bĩ̀i vĩ̀. 20 Ápiɔ sɔ̃ i Kilisi yãdada màao. 21 A aà yã́ mà,
a sĩ̀ana pɔ́ a vĩ̀ dàda á Yesudekɛ guu. 22 Wa òɛ́ à ɔkpa á dàa
zi* pɔ́ dɔaaaɛ́i, asa a ɔ̃̀ɔkpà á pɔnidɛa vãiɔ yã́i. 23 A tó á nɔ̀sɛlilɛ,
á làasoo i gɔ̃ dafu, 24 í dàa dafu pɔ́ Lua kɛ̀wɛ̃ɛ kɛ́ wà e wàɔ dɛ
láawa† sɛ́, á kua iɔ adoa kua sĩ̀ande ũ yã́zɛdekɛa guu.

25 Bee yã́i à ɔkpa mɔafiliyãi, á baade lí sĩ̀ana'o a gbɛ̃́deeɛ,‡
asa mɛ̀ doũ guɔn wá ũ. 26 Tó á pɔ pà, ásu duunakɛo. Ásu to
ĩ̀atɛ̃ gɛ̃ kpɛ́u à á pɔpaa leo, 27 kɛ́ ásu Ibiisi gba gɛ̃kĩ̀io yã́i. 28 Gbɛ̃́
pɔ́ ĩ̀ kpã́i'o yãa kpã́i tó. Aà wɛtã zĩ̀ maa kɛ ń a ɔo, i pɔ́ e à dɔò
taasidelɛ. 29 Ásu to yãvãie bɔ á lɛ́uo, sema a zɛde pɔ́ a gbɛ̃́ kã́fi
à àikɛ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ maɔnɛ. 30 Ásu Lua Nisĩ̀na pɔ yao, asa aà kua
adoaɛ. A dɛ seela pɔ́ Lua kɛ̀wá e wá bogɔɔzĩ̀ ũ. 31 Ásuli ĩ́isɛ ń

* 4:2 Kls 3.12-13 † 4:8 Soũ 68.18 ‡ 4:11 1Kln 12.28 § 4:16 Kls 2.19 * 4:22 Kls 3.9-10 † 4:24 Daa 1.26 ‡ 4:25 Zkl 8.16

gbɛ̃eoo. A pɔkũma ń pɔkpɛ̃nɛo ń palaa gbãao ń gbɛ̃́sɔ̃sɔ̃ao ń
pãsĩ̀ bui píio tó. 32 Âɔ gbɛ̃kɛ vĩ̀ ń kɔ̃o. Âɔ kɔ̃ wɛ̃na vĩ̀. A sùuukɛ ń
kɔ̃o lá Lua sùuukɛ̀ánɔwa naa Kilisiwa guu.§

5

Kua gupuau

1 Lá á dɛ Lua nɛ́ yenzideɔ ũ, à aà ɔlɛsɛ́. 2 Lá Kilisi yewázi à gĩ̀ a
wɛ̃nii wá yã́i sa'obɔ pɔ́ a gĩ́ ĩ̀ kɛ Luaɛ na ũ, à to yeakɔ̃i dɔaaɛ́ màa
sɔ̃.* 3 Lá á dɛ Lua gbɛ̃́ɔ ũ, i kũ wà káaluakaa ń dɔ́ɛ'ĩ̀i bui píio ń
bĩ̀ikɛao ma dɔ á lɛ́u bauo. 4 Wisaiyã'oa ń yãdɔɔsai oao ń faai
bɛ̃̀ɛ boao maaánɔo lɔ, sema sáau yã́. 5 Âɔ dɔ̃ sã́asã kɛ́ káaluae
ge dɔ́ɛ'ĩ̀idee ge bĩ̀idee a kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i ble ń Kilisioo. Pɔ́ pɔ́
gbɛ̃́ lɛ́ a bĩ̀ikɛ gɔ̃̀ aà dii ũ.

6 Ásu to gbɛ̃e á sã́sã ń yãpã giioo. Yã́ bee taaɔ mɛ́ a to Lua
pɔkũmabɔbɔ a yãdansaiɔwa. 7 Á bàa su àɔ kúńnɔo. 8 Á kú yãa
gusiau, tiasa naa Diiwa guu á kú gupuau. Âɔ ku gupua gbɛ̃́ɔ ũ,
9 asa gupua ĩ̀ maa bui píi inɛ́ ń yã́zɛdeo ń sĩ̀anao. 10 A yã́ pɔ́ ĩ̀ ka
Diigu dada. 11 Á baa su àɔ kú ń gusia yãkɛa pɔ́ lí kã́ĩ̀akɛnɛ́oo.
A bɔ yã́ beeɔ kpɛ wɛliwɛ. 12 Baa yã́ pɔ́ gbɛ̃́piɔ ĩ̀ kɛ asii guu oaá
wíyãɛ. 13 Tó wà bɔ̀ yã́ kpɛ gupuau, wĩ̀ a sã́asã dɔ̃, 14 asa pɔ́ pɔ́ bɔ̀
gupuau gɔ̃̀ gupua pɔ́ ũɛ. A yã́i tò wĩ̀ mɛ:
I'ona vu fɛlɛ bɔ gɛɔ guu,
Kilisi i gupunɛ.

15 Âɔ á táa'ozɛ dɔ̃ maamaa. Ásu àɔ dɛ sɔũɔ ũo, sema ɔ̃nɔnaɔ.
16 Ali yã́ pɔ́ Lua a zɛbɔ̀ɛ́ kɛ,† asa gɔɔɛ beeɔ maao. 17 Ayãmɛto
ásu àɔ sɔũo, àɔ dɔ̃ lá Dii pɔeã dɛ. 18 Ásu àɔ kú ń wɛ̃dɛkɛaoo, ĩ̀
lalasizĩ̀máɛ. A to Lua Nisĩ̀na paɛwá, 19 í faaibo ń kɔ̃o ń soũo ń
Lua táasilɛao ń lɛ pɔ́ Lua Nisĩ̀napi ĩ̀ daɛ́o. A lɛsi, í Dii táasilɛ á
sɔ̃ guu, 20 íɔ Mae Lua sáaukpa gɔɔpii yã́pii guu ń wá Dii Yesu
Kilisi tɔ́o.‡ 21 A misiilɛkɔ̃ɛ Kilisi vĩ̀a pɔ́ á vĩ̀ yã́i.

Gɔ̃ɛ kua ń a nao

22 Nɔɛɔ, á baade lí misiilɛ a zã́ɛ lá i kɛ Diiɛwa.§ 23 Asa gɔ̃ɛ mɛ́
nɔɛ mi ũ, lá Kilisi dɛ a gãlide pɔ́ dɛ a mɛ ũɔ mi ũ an Suabana
ũwa. 24 Lá gãlidepiɔ ĩ̀ misiilɛ Kilisiɛ, màa sɔ̃ nɔɛɔ baade lí
misiilɛ a zã́ɛ yã́pii guu.

25 Gɔ̃ɛɔ sɔ̃, á baade líɔ ye a nazi, lá Kilisi ye a gãlideɔzi à gĩ̀
a wɛ̃nii ń yã́iwa.* 26 A ń gbãsĩ̀ wòlo da'ilɛkɛa guu ń yã́ pɔ́ aa
òo, ɔ̃ aa gɔ̃̀ aà pɔ́ ũ, 27 kɛ́ à ń kpán'aɛkɛ ń gawio tèbatebasai,
yuunkasai, sãasai, gbãsĩ̀sai, tàaesai. 28 Màa à kũ̀ gɔ̃ɛɔ baade àɔ
ye a nazi lá azĩ̀a mɛwa. Gbɛ̃́ pɔ́ ye a nazi ye azĩ̀ai. 29 Gbɛ̃e líɔ za

§ **4:32** Kls 3.13 * **5:2** Bɔa 29.18 † **5:16** Kls 4.5 ‡ **5:20** Kls 3.16-17 § **5:22**
Kls 3.18, 1Piɛ 3.1 * **5:25** Kls 3.19, 1Piɛ 3.7

azi̋a mɛuo. I blɛ kpawà, ì laaidɔwà, lá Kilisi ì kɛ a gãlideɔnɛwa,
[30] kɛ́ wá dɛ aà mɛguɔ ũ yấi. [31] Ayãmɛto gɔ̃ɛ ì go a de ń a daowa,
ì na a nawa, aaì gɔ̃ lán sàwakula ń gbalaowa.† [32] Yấ gbia ulɛa
yấpi guu, mɛ́ má è a dɛ Kilisi ń a gãlideɔ yấ ũ. [33] N beeo a dɛ á
yấ ũ sɔ̃. A̋ baade líɔ ye a nazi lá azi̋awa. Nɔɛ sɔ̃ aàli a zấ yãda.

6

Nɛ́ɔ ń zɔɔ

[1] Nɛ́ɔ, naa Diiwa guu àli á de ń á dao yãma, asa bee mɛ́ maa.*
[2-3] A̋li á de ń á dao kpɛla, kɛ́ àɔ aafia, í gɛ̃gɛ̃ dű́niau. Yấ pɔ́ Lua
dìlɛ ń lɛgbɛ̃ao sɛ̃́ian we.†
[4] Maeɔ sɔ̃ ásuli á nɛ́ɔ pɔ fɛ̃o.‡ A̋li ń toto, íli lɛdamá Dii gbɛ̃́ɔ
nɛgwaa ũ.
[5] Zɔɔ, àli á dű́nia la diiɔ yãma ń nɔ̀sɛmɛndoo ń vi̋ao ń lualuao,
lá Kilisi álɛ kɛɛ̀wa. [6] A̋suli zi̋ ɔkunwɛiana kɛnɛ́o. A̋li Lua pɔeã
kɛ ń nɔ̀sɛpuao Kilisi zɔɔ ũ. [7] A̋li zi̋kɛ ń ãiao, lá Dii álɛ kɛɛ̀wa, i kɛ
gbɛ̃nazi̋na no. [8] Aɔ dɔ̃ kɛ́ Dii a baade maakɛa fi̋aboɛ̀, zɔ ge wɛ̃́ɛ.§
[9] Diiɔ sɔ̃ àli kɛnɛ́ màa lɔ.* A yãpãsi̋'oanɛ́ tó. Aɔ dɔ̃ kɛ́ ampiɔ ń
ápiɔ píi, á Dii ku musu, ìli gbɛ̃e zãboo.

Gɔ̃kɛbɔ pɔ́ Lua kpàwáɔ

[10] Yấ pɔ́ gɔ̃̀n kɛ: A̋ɔ gbãa naa Diiwa guu ń aà iko gbãa zɔ̃ɔo.
[11] A gɔ̃kɛbɔ pɔ́ Lua kpàwáɔ da píi, kɛ́ à e zɛ gíũgiũ, í Ibiisi dɔfɔ̃.
[12] Asa i kɛ gbɛ̃nazi̋naɔ wálɛ dɛ̃ɛkańnɔo, sema nisi̋n vãi pɔ́ kú
musuɔ. Aa dɛ dű́niaɛ bee gusia kiblenaɔ ũ ń ń mideɔ ń ń ikodeɔ.
[13] Ayãmɛto àɔ gɔ̃kɛbɔpiɔ kũa píi, kɛ́ à fɔ̃ zɛ gi gɔɔ vãi zi̋, í gɔ̃ zɛa
gíũgiũ apii kɛ láaa gbɛa. [14] A̋ɔ zɛa gbãa, í si̋ana dɔ ápi asana
ũ, í yấzɛde da mɔ̀ ula ũ.† [15] A kɛa na ń Luao baokpaa ãia kpa
kyale ũ,‡ [16] íɔ luanaaikɛa kũa sɛ̀ngbao ũ gɔɔpii, kɛ́ à fɔ̃ zɛzɔ̃
Setãu kagbaɔnɛ píi. [17] A suabaa si kpa mɔ̀ fùa ũ,§ íɔ Lua yấ
pɔ́ dɛ aà Nisi̋na fɛ̃nda ũ kũa. [18] Aliɔ wabikɛ gɔɔpii, íɔ Lua dɔnlɛ
gbɛa yấpii guu ń aà Nisi̋na dɔaaaɛ́o. A̋li a itɛ̃kɛ ń mɛna zɔ̃ɔo, íɔ
wabikɛ Lua gbɛ̃́ɔnɛ píi. [19] A wabikɛmɛɛ sɔ̃, kɛ́ tó málɛ yã'o, Lua
ma gba lɛ́ mà a bao asii onɛ́ sɔ̃̀deedeesai. [20] Baonapi yấi má dɛ
kɔ́ɔ pɔ́ wa dàkpɛu ũ. A̋ɔ wabikɛmɛɛ mà kpa sɔ̃̀deedeesai, lá à
kũ̀ mà owa.

Lɛzaamá

[21] Wá gbɛ̃do yenzide Tisiki, Dii zi̋kɛnnáaide, a ma yấɔ píi
baokpaɛ́, kɛ́ à e àɔ ma kua dɔ̃. [22] Ma aà zi̋wá, kɛ́ aà wá kua oɛ́ɛ,
á nɔ̀sɛ i níni.*

---

† **5:31** Daa 2.24 * **6:1** Kls 3.20 † **6:2-3** Bɔa 20.12 ‡ **6:4** Kls 3.21 § **6:8** Kls 3.22-25 * **6:9** Kls 4.1 † **6:14** Isa 11.5, 59.17 ‡ **6:15** Isa 52.7 § **6:17** Isa 59.17 * **6:22** Kls 4.7-8

23 Mae Lua ń Dii Yesu Kilisio wá gbɛ̃́ɔ gba aafia, aa ń yeakɔ̃i
kɑ̃́fĩnɛ́ ń ń Lua náai pɔ́ aalɛ kɛo. 24 Lua gbɛ̃kɛkɛ gbɛ̃́ pɔ́ ye wá Dii
Yesu Kilisizi láasaiɔnɛ ḿpii.

FILIPIDEƆ
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Báapua bùsu wɛ̃́lɛ sɛ̃́ia pɔ́ Pɔlu baonakpàu ɔ̃ wi̍ mɛ Filipi, Lomadeɔ bùsu zi pɔ́ wi̍ mɛ Masedoni guu. Bùsupi ku Gɛlɛsi bùsu gugbãntoo oiɛ. Pɔlu wɛ̃́lɛgɛa gɛ̃n plaade guu ɔ̃ à Yesu gãlipi dàalɛu (Zi̍n 16.12-40). Wɛ̃̀ dasiɔ gbɛa, gɔɔ pɔ́ a dɛ dakpɛuna ũ, ɔ̃ à lápi kɛ̃̀ Filipideɔnɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo. Âlɛ ń sáaukpa an gba pɔ́ aa kpȁsãɛ gɔɔ pɔ́ Ɛpafɔdi lɛ́ mɔ́ a gwai. Â mɔ lè gɔɔ bee sɔ̃ a ku yã̍'ia guuɛ. Âlɛ onɛ́ lá aa dɛ náaideɔ ũ Kilisiɛ, aasu to ãnabi ɛgɛna pɔ́ aa kú ń guuɔ yã́ɔ ń sã́são.

Pɔlu yã́ dàalɛ à mɛ̀ (1.1-11) tó a làasookɛ̀ Filipi Yesudeɔ yã́wa, a pɔ i̍ kɛ naɛ, i Lua sáaukpa ń yã́ musu. Bee gbɛa à yã́ pɔ́ a leɔ bɔɔlɛkɛ̀nɛ́. A yã́ pɔ́ a su a le dɔ̃o, ãma àlɛ Lua náaikɛ naa Yesu Kilisiwa (1.12-26). Â lɛdà Yesudeɔwa aa zɛ gbãa, aaiɔ Lua náaikɛ, an lɛ́ iɔ doũ, aa ńzi̍a busakɔ̃ɛ, aai zɔble Luaɛ lá Yesu Kilisi a zɛ́ ɔ̀lɔnɛ́wa (1.27-2.18). Wà Yesu Kilisi kua ń aà zi̍o yã'ò lɛ pɔ́ Yesudeɔ i̍ si guu (2.6-11). Ɛpafɔdi pɔ́ Filipideɔ aà zi̍̀ ń gbao Pɔluɛ ń Timɔteeo tò lɛdoũ pɔ́ Pɔlu vi̍ ń Filipideɔ lɛ́ dɛdɛɛ (2.19-30).

Bee gbɛa Pɔlu ònɛ́ aa laaika gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ baonakpa a zɛ́waoɔzi. A ònɛ́ aali a kɛa kɛ, aali dɛ̃ɛka aa yã́ pɔ́ aalɛ yá le. Aa gɔ̃ lán Yesu Kilisiwa (lɛɛ 3). Lápi mi̍dɛ ń lɛdaamáo ń sáaukpaao ń fɔkpaamáɔɛ.

Wi̍ mɛ lápiɛ pɔna lá, asa wà pɔna yã'ò lápiu sɛa a daalɛki̍i e a láaki̍iwaɛ. Pɔna i̍ bɔ Kilisi náaikɛa kĩ́iɛ. N̄ ye ǹyɔ̃ pɔnapi vi̍ sɔ̃a?

Pɔlu wabikɛa Filipideɔnɛ

1 Ma Pɔlu ń Timɔteeo, wá Kilisi Yesu zɔ̀blenaɔ wámɛ wa láɛ
bee kɛ̃̀ Lua gbɛ̃́ pɔ́ kú Filipi* naa Kilisi Yesuwaɔnɛ ń ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń
ń dɔnlɛdeɔ. 2 Lua wá Mae ń Dii Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́, aai á gba
aafia.
3 Gɔɔ pɔ́ á yã́ dɔ̀magu píi, miɔ ma Lua sáaukpaɛ. 4 Ma
wabikɛa guu píi miɔ wabikɛɛ́ ápii ń pɔnao, 5 kɛ́ á ɔ kumanɔ
baonakpaa guu za gɔɔ pɔ́ á mà e ń a gbão yã́i. 6 Má dɔ̃ sã́asã, lá
Lua zi̍ maa dàalɛ á guu, aɔ kɛ, i a midɛ Kilisi Yesu mɔ́zi̍. 7 A maa
kɛ́ máɔ á yã́ kũa ápii màa, asa á yã́ dɔ ma sɔ̃wa. Ma daakpɛun
nò, ma zɛa ń baonapio a si̍ana bɔa yã́in nò, ápii á ɔ ku zi̍ pɔ́ Lua
dàmɛɛ a gbɛ̃kɛu guu. 8 Málɛ á bɛɛkɛ ápii, lá má kú Kilisi Yesu sɔ̃
guuwa. Lua mɛ́ ma seelade ũ. 9 Mi wabikɛɛ́ á yeakɔ̃i àɔ kã́fĩ̍ àɔ

* **1:1** Zi̍n 16.12

gɛ́ dɔ̃a ń wɛ́kɛ̃a wásawasao guu, 10 kɛ́ à e yá̰ pɔ́ maa àɔ kɛ dɔ̃, íɔ
ku nɔ̀sɛdoũdeɔ ũ tàaesai Kilisi mɔ́zi̋.† 11 Beewa maakɛa pɔ́ Yesu
Kilisi ḭ̀ mɔɔ̀nɛ́ a liála, wi Lua tɔbɔ, wi aà sáaukpa.

Kilisi mɛ́ Pɔlu wɛ̃ni ũ

12 Gbɛ̃́ɔ, má ye àɔ dɔ̃ kɛ́ yá̰ pɔ́ ma le tɛkpà baona gɛa aɛuɛ,
13 ɔ̃ sosa kibɛdɔ̃anaɔ píi ń gbɛ̃́ ki̋niɔ dɔ̃ kɛ́ Kilisi yá̰i wà ma dai
kpɛ́u.‡ 14 Ma daakpɛu yá̰i wá gbɛ̃́ dasideɔ Dii náaikɛ̀ dɛ yã̀ala, ɔ̃
an sɔ̃dilɛa kà̰fi̋, aalɛ Lua yã'o gbɛ̃́ɔnɛ vi̋asai.

15 Si̋anaɛ, an gbɛ̃eɔ ḭ̀ Kilisi yá̰ waasokɛ dɛnla ń wɛdɔakɔ̃ɛo
yá̰iɛ, gbɛ̃eɔ sɔ̃ ń nɔ̀sɛmaao. 16 Gbɛ̃́ beeɔ ḭ̀ kɛ ń yeamazioɛ, asa aa
dɔ̃ kɛ́ zɛa ń Yesu baokpaao yá̰i ma yeò kpɛ́u la. 17 Wɛdɔnɛdepiɔ
sɔ̃ aai̋ Kilisi yá̰ waasokɛ dɛnlawɛɛlɛa yá̰iɛ, i kɛ ń nɔ̀sɛpuao no.
Aalɛ e wàlɛ ma kua kpɛ́u taasi ká̰fi̋mɛɛɛ. 18 Yãe yà̰? Mɔafili
guun nò, si̋ana guun nò, apii lé, wàlɛ Kilisi yá̰ waasokɛɛ. Ma
pɔ na ń beeo, mɛ́ ma pɔ a ɛa kɛ na lɔ, 19 asa má dɔ̃ kɛ́ wabi pɔ́
álɛ kɛmɛɛ ń Yesu Kilisi Nisi̋na dɔnlɛo a to mà bɔ. 20 Ma wɛ́ dɔi
mɛ́ má a náai vi̋ maamaa, kɛ́ wí a ma kũ yãe guuo. Asa máɔ
Kilisi tɔbɔ ma kuau ń sɔ̃o dilɛa gɔɔpiiɛ, atɛ̃sa tia, má kún nò,
ma gan nò. 21 Asa Kilisi yá̰i má kúi, mɛ́ ga dɛmɛɛ ài ũ. 22 A̋ma
tó má kú wɛ̃ni guu, bee dɛmɛɛ zi̋ àide ũ. Má dɔ̃ lá má sɛo, 23 má
kú plaplaɛ. Má ye ta màɔ kú ń Kilisio, we maamɛɛ dɛ laki̋ia
zà̰zã. 24 A̋ma à kṵ̀ màɔ ku wɛ̃ni guu á yá̰iɛ. 25 Bee fɛ̃a vi̋o. Má
dɔ̃ kɛ́ má gɔ̃ màɔ kúánɔ ápii, kɛ́ à e gɛ́ aɛ ń pɔnao luanaaikɛa
guu. 26 Beewa gɔɔ pɔ́ má ɛa mɔ á gwai, á á naa Kilisi Yesuwa
i̋andãa zɛ́ e maamaa ma yá̰i.

27 Apii lé, tó ma mɔ á gwai ge mi mɔon nò, à tó á kua kpaai̋
ń Kilisi baona yá̰o, kɛ́ tó málɛ á bao ma, mà ma á zɛa gíũgiũ ń
lɛdoũo, álɛ dɛ̃ɛka ń nɔ̀sɛmɛndoo baonapi zɛ́ yá̰i. 28 A̋su tó á ibɛɛɔ
yãe iwãa ká á pɔao. Bee aɔ dɛnɛ́ seela ũ kɛ́ aa mipɛ̀ kaalɛwa,
ápiɔ sɔ̃ bɔa maa. Bee bɔ̀ Lua ki̋iɛ. 29 Asa Lua á gbá zɛ́ à taasikɛ
Kilisiɛ, i kɛ aà náaikɛa ado no. 30 Dɛ̃ɛ pɔ́ á è málɛ ká yãa§ mɛ́ á
mà málɛ ká e tia, á kú dɛ̃ɛ doũpi guu.

2

Zi̋abusaa

1 Lá á naa Kilisiwa ká̰fi̋a vi̋ɛ́, lá aà yeaázi lɛ́ tɛ́kpaágu, lá á lɛ́
doũ ń aà Nisi̋nao, lá á kɔ̃ wɛ̃na vi̋ ń sósobio, 2 à làasoo doũ kɛ,
á yeakɔ̃i iɔ doũ lɛdoũdeɔ ũ, pɔeãdoũdeɔ ũ. Bee a ma pɔ kɛ na
à kɛ zài. 3 A̋su yãe kɛ dɛnla ge yɔ̰̀ɔkɛa yá̰io. Zi̋abusaa guu àli
kɔ̃ da gbia dɛ ázi̋ala. 4 Gbɛ̃e su làasookɛ azi̋a mɛ̀ndo yá̰wao, aà
gbɛ̃pãleɔ pɔ́ kɛ lɔ. 5 A̋ɔ nɔ̀sɛ pɔ́ Kilisi Yesu vi̋ vi̋ sɔ̃.

† 1:10 1Kln 1.8 ‡ 1:13 Zi̋n 28.30 § 1:30 Zi̋n 16.19-24

[6] Aà lua'ia, i gbãa'e a sáaa ń Luaokɛwao,
[7] ɔ̃ à azi̋a gwea tò à zɔkɛ sɛ̀,
à gɔ̰̀ gbɛ̃nazi̋na ũ à gbɛ̃nazi̋nkɛ sɛ̀.
[8] A azi̋a bùsa à misi̋ilɛ e à gɛ̀ gàò,
e gaa lipãakɔ̃awa se.
[9] Ayãmɛto Lua aà sɛ̀ lɛsi̋,
à tɔ́ pɔ́ dɛ tɔ́ píila kpàɛ̀,
[10] kɛ́ tó wà Yesu tɔ́ si̋,
gbɛ̃́pii a kúlɛ* luabɛ ń tɔɔlɛo ń tɔɔlɛ zíɛo,
[11] gbɛ̃́pii i o Yesu Kilisi mɛ́ Dii ũ
Mae Lua tɔbɔa yã́i.
[12] Bee yã́i ma gbɛ̃́ yenzideɔ, lá i ma yãma gɔɔ pɔ́ má kúánɔ,
atɛ̃sa lá má kúánɔ tiao, àɔ á bɔa maa lɛpapa ń vi̋akɛa Luaɛo
ń lualuao. [13] Asa Lua mɛ́ lɛ́ zi̋kɛ á guu, àlɛ á gba a pɔeãkɛa ni
ń a kɛa zɛ́o. [14] A yã́pii kɛ yã́kũtɛ̃ ń zɔao sai, [15] kɛ́ à gɔ̃ tàaesai
yãesaideɔ ũ, Lua nɛ́ sãasaiɔ ũ gbãgbɛ̃ sã́sãa dɔ̀ɔsaiɔ guu.† A
gupunɛ́ dṹniau lán saanaɔwa, [16] i̋ɔ wɛ̃ni yã́ kũa, kɛ́ mà e i̋anadã
á yã́ musu Kilisi mɔ́zi̋. Tó álɛ kɛ màa, mi bà pã lɛo, mi zi̋kɛ pão.
[17] Baa tó ma au a tɔ̃́lɛ á luanaaikɛa sa'o'i ũ, ma pɔ na, mɛ́ málɛ
pɔnakɛánɔ ápii. [18] Ápiɔ sɔ̃ à pɔnakɛ màa, wí kɛ sãnu.

Timɔtee ń Ɛpafɔdio

[19] N Dii Yesu báaao má ye mà Timɔtee zi̋wá tia, kɛ́ mà e á
bao ma, ma sɔ̃ i níni. [20] Gbɛ̃́ pɔ́ wá làasoo doũ á yã́ɔ dɔ aà sɔ̃wa
si̋ana kuo, aà bàasio. [21] Gbɛ̃́pii zi̋a yã́ mɛ́ ì dɔaaɛ̀, i kɛ Yesu Kilisi
yã́ no. [22] Á dɔ̃ lá Timɔtee náai vi̋, à zi̋kɛ̀manɔ baona yã́ musu lá
nɛ́ ì zi̋kɛ ń a maeowa. [23] Tó má a zɛa dɔ̃ súsu, má ye mà aà zi̋wá
gɔ̰̀ɔ. [24] N Dii báaao málɛ e má mɔ́ á gwai tia mazi̋a.
[25] Wá gbɛ̃do Ɛpafɔdi, ma zi̋kɛndeeɛ, mɛ́ ma zi̋gɔ̃ dee pɔ́ a aà
zi̋ dɔimalɛ ń pɔ́ pɔ́ málɛ a nidɛɔ, má è a maa mà aà gbaɛwáɛ.
[26] Alɛ á bɛɛkɛ ápii mɛ́ aà pɔ yà, kɛ́ a aà gyãkɛa bao mà yã́i. [27] A
gyãkɛ̀ si̋ana e à kà gaa, ɔ̃ Lua aà wɛ̃nagwà. I kɛ aàpi ado no,
ń mapioɛ lɔ, kɛ́ ma pɔsia su zɔ̃ɔkũo yã́i. [28] Ayãmɛto málɛ kɛ
kpakpa mà aà gbaɛwá, kɛ́ à wɛsikɔ̃lɛ, á pɔ i kɛ na, ma nɔ̀sɛ i
níni. [29] A gbãakpaaàzi ń pɔna zɔ̃ɔo naa Diiwa guu. A gbɛ̃́ bee
taa kpɛla. [30] A gɔ̰̀ lɛɛ aà ga Kilisi zi̋ yã́iɛ. A gi̋ a wɛ̃nii, kɛ́ à e dɔnlɛ
pɔ́ á fɔ̃ kɛmɛɛo kɛmɛɛ yã́i.

3

Kilisi dɔ̃a

[1] Ma gbɛ̃́ɔ, yã́ pɔ́ gɔ̰̀n kɛ: A tó á pɔ àɔ na Diiwa. Yã doũ
ɛa oaɛ́ zi̋'ũmanɔo, mɛ́ a dɛ á aafia ũ. [2] A laaika gbɛ̃nazi̋n

* **2:10** Isa 45.23 † **2:15** Iko 32.5

àwalɛwanaɔzi. A laaika vãikɛna pɔ́ aaȉ ń taitaipiɔzi!* 3 Wá gbɛ̃́
pɔ́ wi Lua sísi ń aà Nisȉna gbãao, wi ȉanadã Kilisi Yesu guu, mɛ́
wiliɔ wázȉa yã́ náai vȉoɔ, wámɛ wá tɔ̃̀zɔ̃n sȉandeɔ ũ. 4 Mapi, má
zɛvȉ màɔ mazȉa náaikɛ. Tó gbɛ̃́ lɛ́ e á azȉa náai vȉ, má vȉ dɛaàla.
5 Ma tɔ̃zɔ̃̀ ma gɔɔ swaaɔ̃de zȉ́ɛ. Isailin ma ũ ia guu, Bɛ̃yãmɛɛ bui,
Ɛbɛlu bui zálala.† Mɔizi ikoyã musu má kú Falisiɔ gãli guu.‡
6 Má ãiavȉ, ma ȉadà Yesudeɔwa.§ Yãkɛa a zɛ́wa Mɔizi ikoyã guu
gbɛ̃e i fɔ̃ ma tàae èo. 7 Ama yã́ pɔ́ má kũa ài ũ yãa beeɔ gɔ̃̀mɛɛ yã́
àisai ũ tia Kilisi yã́i. 8 Azaiasa ma yã́pii dȉlɛ àisai ma Dii Kilisi
Yesu dɔ̃a pɔ́ dɛ a píia yã́i. Kilisipi yã́i ma ɔkpà yã́piizi bȉsa ũ, kɛ́
màɔ aà vȉ, 9 míɔ naawà, mà e màɔ na ń Luao Kilisipi náaikɛa
yã́i. Asa Lua lí tó yã́ bɔńnɔ na ikoyãdaa yã́i no, ȉ to yã́ bɔńnɔ na
Kilisi náaikɛa yã́iɛ. 10 Yã́ pɔ́ má yei mɛ́ dɛ mà Kilisi dɔ̃ ń gbãa pɔ́
à bɔ̀ò gauo, mí taasikɛaànɔ, mí gɔ̃ laaàwa aà ga guu 11 mí gbasa
gɔ̃ gàbɔ ũ.

Pɔ́ pɔ́ ńlɛ yá lea

12 I kɛ má lè má kũ̀ à pɛ̀ɛa no, málɛ yáɛ kɛ́ mà yã́ pɔ́ Kilisi Yesu
ma si a pɔ́ ũ yã́i sí ma pɔ́ ũ. 13 Gbɛ̃́ɔ, mi e má sȉ gȉao. Yã́ mɛ̀ndo
málɛ kɛ, mi nɔnɔ pɔ́ pɔ́ kú ma aɛɔi, pɔ́ pɔ́ kú ma kpɛɔ làasookɛsai.
14 Málɛ pɔ́ pɔ́ ma wɛ́ dɔi ya mà ài pɔ́ Lua wá sisiwà musu e naa
Kilisi Yesuwa guu. 15 Wá gbɛ̃́ kàsaaɔ wàɔ làasoo bee vȉ. Tó á
làasoo pãle vȉ, Lua a á wɛ́ kɛ̃́ɛ́ yã́ bee musu. 16 Apii lé, lá wá
kua kà a lɛ́u, wà gɛ́ aɛ zɛ́ doũpi guu.

17 Gbɛ̃́ɔ, à ma kɛa kɛ* lá wa a taa kɛ̀ɛ́, í wɛ́tɛ gbɛ̃́ pɔ́ an kua
kpàaȉòɔzi. 18 Miɔ oɛ́ yãa mɔ̀ɔmɔɔ, mɛ́ ma ɛa málɛ oɛ́ tia lɔ ń wɛ́'io,
gbɛ̃́ɔ ku dasi, an yãkɛa tò aa dɛ Kilisi gaa líwa ibɛɛɔ ũ. 19 Aa
mipɛ̀ kaalɛwa, an gbɛɛ mɛ́ ń dii ũ, wíyã mɛ́ ń ȉandãbɔ ũ, dṹnia
yã́ an làasoo ȉɔ kuwà. 20 Wápiɔ sɔ̃, luabɛ gbɛ̃́ɔn wá ũ, wá wɛ́ dɔ
Suabana pɔ́ a bɔ wezi, ɔ̃n Dii Yesu Kilisi ũ. 21 A wá mɛ̀ gbãasaiɔ
li lá a mɛ̀ gawidewa ń a gbãa pɔ́ a fɔ̃ to pɔ́pii misiilɛɛo.

4

Lɛdaama

1 Ayãmɛto ma gbɛ̃́ yenzideɔ, á gbɛ̃́ pɔ́ málɛ á bɛɛkɛ á dɛ ma
ȉandãbɔ pɔ́ mi pɔnakɛò ũɔ, àɔ zɛa gíũgiũ naa Diiwa guu màa.

2 Ma awakpà Ɛvɔdiɛ ń Sɛntisio aaɔ lɛdoũ vȉ naa Diiwa guu.
3 Mpi sɔ̃ ma zȉkɛndee náaide, ma wabikɛ̀ma, dɔ nɔɛpiɔlɛ, asa
aa taasikɛ̀manɔ baonakpaa guu ń Kelemaao ń ma zȉkɛndeeɔ.
An tɔ́ kú àizãna taalau.*

---

* **3:2** Gal 6.12-13 † **3:5** Lom 11.1 ‡ **3:5** Zȉn 23.6 § **3:6** Zȉn 8.3 * **3:17**
1Kln 4.16, 11.1 * **4:3** Bɔa 32.32-33, Soũ 69.28, Dan 12.1, Zia 3.5

4 A tó á pɔ àɔ na Diiwa gɔɔpii. Má ὸέ lɔ, à tó á pɔ àɔ nawà.
5 A ázi̋a busa gbɛ̋piiɛ. Dii kãi. 6 Ásuli yãe kȁakɛo.† Yã́pii
guu à wabikɛ Luawa, í yãgbɛawà, í aà sáaukpa, í á yã'ɔ̃maɔ
oɛ̀, 7 Lua i á nɔ̀sɛ ń á làasooo daɛ́ doũ naa Kilisi Yesuwa guu.
Nɔ̀sɛdaadoũpi kɛ̀ zài, a dɛ gbɛ̃nazi̋na dɔ̃aa.
8 Gbɛ̋ɔ, yã́ pɔ́ gɔ̀ɛ́n kɛ: Yã́ pɔ́ si̋ana vi̋ mɛ́ a gbia, yã́ pɔ́ zɛvi̋ mɛ́
a gbãsi̋ vi̋o, yã́ pɔ́ na mɛ́ a báaa vi̋, yã́ pɔ́ maa mɛ́ wi̋ a sáaukpa,
àli làasookɛ yã́ beeɔwa. 9 Yã́ pɔ́ má dàdaɛ́ á si̋, yã́ pɔ́ á màa mɛ́
á èa, à yã́ beeɔ kɛ, Lua Aafiade iɔ kúánɔ.

Pɔlu Filipideɔ sáaukpaa

10 Ma pɔ na Diiwa à kɛ̀ zài, asa á làasoo ɛ̀a sùa sa. Á ma yãdaa
yãa fá, zɛ́ i eo. 11 Mi o màa kɛ́ málɛ taasikɛ yã́i no, asa má dàda
baa lá a dɛ píi, ma kua kamaguɛ. 12 Má taasi dɔ̃ mɛ́ má nama dɔ̃.
Gɔɔpii gupiiu kãa ge nɔana, pɔdinzi ge pɔ́kɛ̃sãma, a yãe vi̋mɛɛ
lɔo. 13 Má yã́pii fɔ̃ naa Kilisi pɔ́ ì ma gba gbãawa. 14 N beeo kɛ́
á bàa kú ń ma taasikɛao, a yãmaakɛ̀.
15 Filipideɔ, á dɔ̃ ázi̋awa, ma baonakpaaɛ́ káau guu ma bɔa á
Masedoni bùsuu, Yesu gãlie ɔ kú ń dɔamalɛoo, á bàasio. 16 Baa
gɔɔ pɔ́ má kú Tɛsaloni,‡ a pɔ́ pɔ́ málɛ a nidɛɔ kpȁsãmɛɛ dɛ gɛ̃n
doa.§ 17 I kɛ gba málɛ wɛɛlɛo, á ài kã́fi̋a Lua kí̋i málɛ wɛɛlɛ.
18 Ma pɔ́ pɔ́ á kpȁsãmɛɛ è, à pà e à di̋a. Ɛpafɔdi á gbaɔ kpàa,
pɔ́ mɔ̀a sa. A dɛ sa'obɔ pɔ́ a gi̋ na Luaɛ* ì kaaàgu à si ũ. 19 Ma
Lua a pɔ́ pɔ́ á a ni vi̋ kpáwá píi naa Kilisi Yesuwa guu a àizɛɛ
gawide lɛ́u. 20 Wàɔ wá Lua wá Mae tɔbɔ gɔɔpii! Ámi.
21 A fɔkpa Lua gbɛ̋ɔwa píi naa Kilisi Yesuwa. Ma Yesude dee
pɔ́ wá sãnuɔ fɔkpàwá. 22 Lua gbɛ̋ɔ fɔkpàwá ḿpii, atɛ̃sa an gbɛ̋
pɔ́ kú Sezaa bɛɔ. 23 Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛkɛ́ á nisi̋nau.

† **4:6** Mat 6.25 ‡ **4:16** Zi̋n 17.1 § **4:16** 2Kln 11.9 * **4:18** Bɔa 29.18

KƆLƆSIDEƆ
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Kɔlɔsi dɛ Tuukii bu̇su wɛ̃́lɛ mɛ̀ndo ũɛ. A ku Ɛfɛsɛ gukpɛ oi kiloo ɔ̀aa do taawa. Pɔlu ı̃̀wa Kɔlɔsi gbɛ̃́ Ɛpafa mɛ́ gɛ̀ ń baona yá̃o we sɛ̃́ia (1.7, 4.12).

Pɔlu dɛ dakpɛuna ũ (4.3, 10, 18) Loma, ɔ̃ Ɛpafa mɔ̀ a ȯɛ̀ Kɔlɔsideɔ lɛ́ swã̄dɔ yá̃ dɔ̀ɔsaizi. Waasokɛnaeɔ lɛ́ e tó gbɛ̃́ ye Lua dɔ̃, i a suaba, sema wȧ kúlɛ pɔ́ɔnɛ, wi tɔ̃zɔ̃, wi blɛɛɔ tɛ̃́. Bao ı̃́i bee maȧ gbɛa gɔ̃̀ɔ Pɔlu lakɛ̃̀ Kɔlɔsi Yesudeɔnɛ ȧ mɛ̀ Yesu Kilisi náaikɛa mɛ́ ı̃̀ gbɛ̃́ suaba ado. Ȧ lápi dı̃̀ Tisiki ń Onɛziũoɛ.

Fɔkpaamá ń Lua sáaukpaao gbɛa (1.1-14) Pɔlu Kilisi kíakɛ ɔ̀lɔwɛ̃ɛ. A dɛ pɔ́piia, baa nisı̃̀n gbã̄aɔ, ɔ̃mɛ a gã̄li mi ũ (1.15-2.3). Bee gbɛa Pɔlu ń gbá laai ɛɛyã pɔ́ aa kũ̄aɔ yá̃ musu (2.4-25). Ȧ yã̄dȧnɛ́ wɛ̃ni dafu pɔ́ wá vı̃̀ naa Yesu Kilisiwa musu, Yesudeɔ kua ń kɔ̃o yá̃, uadeɔ kua ń kɔ̃o yá̃ ń wá kua Yesudesaideɔ guu yá̃o (3.1-4.6).

Lá midɛkı̃̀i Pɔlu fɔkpȧ gbɛ̃́ɔwa (4.7-18).

Ȧnabi ɛgɛnaɔ ı̃̀ mɔ́ ń yá̃ɔ dasi. Ampii aaı̃̀ to Yesudeɔ pã̄alɛ zɛ́ maaɛ, aali Yesu náaikɛ a zɛ́wao. Bee yá̃ mɛ́ tȯ Kɔlɔsideɔ lá gbã̄akpȧ Kilisi dɛa pɔ́piila yá̃wa. Ɔmɛ ı̃̀ Ibiisi ba polo gbɛ̃́wa ȧ aȧ bɔ zɔbleu ado.

Sáaukpaa ń wabikɛao

1 Mámɛmaa Kilisi Yesu zı̃̀na Pɔlu lá Lua yeiwa ń wá gbɛ̃́
Timɔteeo, wa láɛ bee kɛ̃̀ 2 wá gbɛ̃́ náaide pɔ́ an kua adoa naa
Kilisiwa Kɔlɔsiɔnɛ. Lua wá Mae gbɛ̃kɛkɛɛ́, i á gba aafia.
3 Gɔɔpii wá wabikɛa guu wiɔ Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae
sáaukpa, 4 asa wa á Kilisi Yesu náaikɛa bao mȧ ń á yea wá
gbɛ̃́ɔzio píi, 5 kɛ́ á wɛ́ dɔ pɔ́ pɔ́ dilɛaɛ́ luabɛi yá̃i. A yá̃ sı̃̀ande
mȧ yã̄a baona pɔ́ wa kpȧɛ́ guu. 6 Baonapi lɛ́ nɛ'i, ȧlɛ ɔta dú̃nia
guu píi, lá a kɛ̀ á guu za gɔɔ pɔ́ á mȧ mɛ́ á Lua gbɛ̃kɛ sá̃asã̄
dɔ̃wa. 7 Ɛpafa wá zı̃̀kɛndee yenzide mɛ́ yá̃pi dȧɛ́ wá gɛ̃ɛ ũ. Kilisi
zı̃̀kɛnnáaideɛ, 8 ɔ̃mɛ yeakɔ̃i pɔ́ Lua Nisı̃̀na á káwȧ ȯwɛ̃ɛ.
9 A yá̃i tȯ za gɔɔ pɔ́ wa á bao mȧ, wiɔ wabikɛɛ́ Luawa láasai,
aȧ to ȧ a pɔeã̄ dɔ̃ wásawasa, aȧ Nisı̃̀na i á gba ɔ̃nɔ ń wɛzɛ̃o píi,
10 kɛ́ ȧɔ ku lá Dii yeiwa, á yá̃ píi i kaaȧgu. Beewa á yã̄maa píi
kɛa ȧɔ ɔta, á Lua dɔ̃a iɔ ká̃fı̃, 11 íɔ gbã̄a yá̃pii guu aȧ gbã̄a gawide
lɛ́u, kɛ́ ȧ yá̃pii fɔ̃ ń mɛnao ń pɔnao, 12 í Mae Lua sáaukpa, asa
ȧ wá ká baa pɔ́ a dı̃̀lɛ a gbɛ̃́ɔnɛ a gupuauwa. 13 A wá bɔ́ gusia

ikou, à wá kpá a Nɛ́ mɛ̀ndona yenzide kpalau. 14 Aà sabai wa
gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũ, wá duuna kɛ̃̀wá.*

Kilisi dɛa pɔ́piia

15 Kilisiá Lua pɔ́ wı̃̀li e ń wɛ́oo taaɛ,
ɔ̃mɛ yoa ũ Lua pɔkɛaɔ guu píi.
16 A pɔ́pii kɛ̀ musu ń tɔɔlɛo,
pɔ́ pɔ́ wı̃̀ eɔ ń pɔ́ pɔ́ wı̃̀li eoɔ,
kpalablenaɔ ge diiɔ
ge gbãadeɔ ge ikodeɔn nò.
Pɔ́pii bɔ̀ aà kı̃́iɛ,
mɛ́ aa ku aà pɔ́ ũɛ.†
17 A ku pɔ́pii ãa,
pɔ́pii kú aà sabaiɛ.
18 Ɔmɛ a gãlide pɔ́ dɛ aà mɛ ũɔ mi ũ.
Ɔmɛ dàalɛna ũ, gàbɔ sɛ̃́ia ũ,
kɛ́ aà gɔ̃ pɔ́pii dɔaana ũ.‡
19 Asa à kà Luagu,
ɔ̃ a tò a kɛa píi pɛ̀ɛwà.
20 A tò pɔ́pii kɛanɔ na aà sabai,
pɔ́ pɔ́ kú tɔɔlɛɔ ge musuɔn nò.
Aà au pɔ́ bɔ̀lɛ lipãakɔ̃awa
mɛ́ mɔ̀ ń aafiapio.
21 Ãpiɔ sɔ̃ á kɛ̃a Luawa yãa. Aà ibɛɛɔn á ũ á làasoo ń á vãikɛaɔ
yá̃i, 22 ɔ̃ Lua tò a kɛanɔ na Kilisi gaa a gbɛ̃nazı̃̀nkɛ mɛ guu yá̃i
sa, kɛ́ à á kpán'aɛkɛ gbãsı̃̀sai, sãasai, tàaesai, 23 tó á zɛa gbãa á
luanaaikɛa guu deesai gíũgiũ, mɛ́ i kɛ̃ zia'ea yá̃ pɔ́ á kũa baona
pɔ́ á mà guuwao. Wà baonapi kpà gbɛ̃́ pɔ́ Lua kɛ̀ zı̃́lɛ laɔnɛ píiɛ,
mɛ́ mapi ma Pɔlu ma gɔ̃ a kpana ũ.

Pɔlu zı̃̀kɛa Yesudeɔnɛ

24 Tiasa málɛ pɔnakɛ ń taasi pɔ́ málɛ kɛ á yá̃io. Ĩa pɔ́ wa dà
Kilisiwa, málɛ a pɔ́ pɔ́ gɔ̃̀ ma ma mɛwa mà bɔlɛi aà gãlide pɔ́
dɛ aà mɛ ũɔ yá̃i. 25 Lua zı̃̀dàmɛɛ, ɔ̃ ma gɔ̃ gãlidepiɔ dɔnlɛde ũ.
Ma aà yã'òɛ́, à pɛ̀ɛwá. 26 Asiiyã pɔ́ ulɛa gbɛ̃́ɔnɛ zaası̃̀nizı̃̀ zadɔ̃
Lua i dṹnia kálɛo ɔ̃mɛ bɔ̀ Lua gbɛ̃́ɔnɛ gupuau sa. 27 Lua ye aa
dɔ̃ lá asiiyãpi gbia zɔ̃ɔ á buipãleɔnɛ. Asiipin kɛ: Kilisi kú á guu,
ɔ̃ á wɛ́ dɔ gawii. 28 Aà yá̃ waaso wi kɛ gbɛ̃́piiɛ, wi lɛdaomá, wi
yãdaò gbɛ̃́piiɛ ń ɔ̃nɔ píio, kɛ́ wà gbɛ̃́pii kpán'aɛkɛ naa Kilisiwa
wásawasa. 29 A yá̃i tò mi zı̃̀kɛ, mi dɛ̃ɛka ń aà gbãa pɔ́ lɛ́ zı̃̀kɛ ma
guu maamaao.

* 1:14 Ɛfɛ 1.7 † 1:16 Ɛfɛ 1.21 ‡ 1:18 Ɛfɛ 1.22-23

2

1 Má ye àɔ dɛ̃ɛ zɔ̃ɔ pɔ́ málɛ káɛ́ dɔ̃, ápiɔ ń Laodisideɔ ń gbɛ̃́ pɔ́
wi wɛsikɔ̃lɛoɔ píi, 2 kɛ́ aa e ń sɔ̃dilɛ, aa nakɔ̃wa aa yekɔ̃i, mɛ́ wɛzɛ̃
guu aaiɔ Lua asiiyã pɔ́ dɛ Kilisi ũ dɔ̃ wásawasa, aai a ài zɔ̃ɔ e.
3 Aà guu ɔ̃nɔ ń dɔ̃ao àizɛɛ píi ulɛau. 4 Málɛ bee oɛ́, kɛ́ gbɛ̃e su á
sɑ̃́sɑ̃ ń lɛnaoo. 5 Baa tó má kúánɔo, ma làasoo ku, má è álɛ yɑ̃kɛ
a zɛ́wa, mɛ́ á Kilisi náaikɛa gbɑ̃a, ɔ̃ ma pɔ kɛ̀na.

Pɔ́pii pɛɛamá naa Kilisiwa guu

6 Lá a Kilisi Yesu sɨ̀ á Dii ũ, àɔ naawà màa, 7 á zɨ̃́na iɔ pɛ́lɛa
aà guu, í zɛdɔu, íɔ gbɑ̃a aà náaikɛa guu lá wa dàɛ́wa, íɔ Lua
sáaukpa maamaa. 8 A̋ laaika kɛ́ gbɛ̃e su dɔ̃a gbɑ̃a kásaɛ́ à á
sɑ̃́sɑ̃ ń gbɛ̃nazɨ̃na fɛlɛkaa ɔ̃nɔ pɑ̃ giioo. Yɑ̃́ beeɔ ì bɔ fɛlɛkaa
pɔ́ pɔ́ wɨ̀ misiilɛnɛ́ɔ kɨ̃́iɛ, Kilisi kɨ̃́i no.* 9 Asa luakɛa píi pɛ̀ɛwà
aà gbɛ̃nazɨ̃nkɛ guu. 10 Naa gbɛ̃́ pɔ́ dɛ gbɑ̃a píi ń iko píio mide
ũpiwa, apii pɛ̀ɛwá. 11 Naawà a tɔ̃zɔ̃̀ bɔa á dàau ũ. I kɛ tɔ̃ pɔ́ wɨ̀
zɔ̃ ń ɔo no, pɔ́ Kilisi ì zɔ̃nɛ́ɛ. 12 Asa da'ilɛkɛa guu wà á vɨ̃́aànɔ†
mɛ́ a vuaànɔ, kɛ́ a gbɑ̃a pɔ́ Lua aà fɛ̀lɛ bɔ̀ɔ̀ gau náaikɛ̀ yɑ̃́i. 13 A̋
dɛ gɛɔ ũ yɑ̃a Luaɛ á tàaeɔ ń á luanaaikɛsaio yɑ̃́i,‡ ɔ̃ Lua á gbá
wɛ̃ni dafu ń Kilisio sɑ̃nu, à sùuukɛ̀wanɔ ń wá tàaeɔ píi. 14 Lua
wá tàae taala pɔ́ wá dá yɑ̃́u bɑ̃dɛ̀, a sɛ pà lipɑ̃akɔ̃awa. 15 Kilisi
gaa líwa báa bɔ̀ diiɔ ń gbɑ̃adeɔla, à bɔ̀ńnɔ gupuau à ń kpán'aɛkɛ̀
zɨ̃̀zɔɔ ũ.
16 Ayɑ̃mɛto ásu to gbɛ̃e yɑ̃dilɛɛ́ pɔblea ge imia ge dikpɛ ge
mɔbɔa dafu ge gɔɔbɔa yɑ̃́ musuo.§ 17 Yɑ̃́ beeɔ píiá yɑ̃́ pɔ́ wà mɛ̀
a mɔ taaɛ, Kilisi mɛ́ a sɨ̃ana ũ sa. 18 A̋su to gbɛ̃́ pɔ́ ì giiye gbɛ̃́ɔwa
aa ńzɨ̃a busa, aa wabikɛ ń malaikaɔ kɛ̀sɛ kũao á bɔbɔ'ɔsio.
Wɛ́pungu'ea yɑ̃́ mɛ́ ìɔ gbɑ̃a gbɛ̃́ bee taaɛ, ɔ̃ ì ɨ̃́an gii dɑ̃ a dṹnia
làasoo yɑ̃́ musu. 19 A pɛa Kilisi pɔ́ dɛ mi ũwao. Naawà guu
mɛgu píi ì kɔ̃'eu, aa nakɔ̃wa kɨ̃ɔ zɨ̃ sabai, ìɔ gbɑ̃ lá Lua ye à
gbɑ̃wa.*
20 Lá a ga ń Kilisio fɛlɛkaa pɔ́ pɔ́ wɨ̀ misiilɛnɛ́ɔ yɑ̃́ musu, bɔ́yɑ̃i
i yɑ̃dilɛnɛ ma lán dṹnia gbɛ̃́ɔwai? 21 Wɨ̀ mɛ ńsu kɛ́ na n ɔzɨ̃o,
ńsu kɛ́ iɛo, ńsu ɔkɑ̃ kɛ́wao. 22 Pɔ́ beeɔ píi ì láa an mɔaokɛa guuɛ.
Gbɛ̃nazɨ̃na yɑ̃danɛ ɔ̃ wa tɛi we. 23 Ɔnɔ tɔ́ mɛ́ dɔ yɑ̃́ beeɔwa. Wàlɛ
lousisiyɑ̃ kakanɛ́ ń zɨ̃abusaao ń ɨ̃adaanzɨ̃awao. N beeo aali
kpá wá dàaɛo.

3

Kua wɛ̃ni dafu guu

---

* **2:8** Gal 4.3, 9 † **2:12** Lom 6.4 ‡ **2:13** Ɛfɛ 2.1-5 § **2:16** Lom 14.1-6 * **2:19**
Ɛfɛ 4.16

1 Lá a vu ń Kilisio, à to luabɛ yá̃ dɔaaɛ́, asa we Kilisi zɔ̃lɛau
Lua ɔplaai.* 2 A tó á làasoo àɔ ku luabɛ yá̃piɔwa, asu àɔ ku
dú̃nia pɔ́wao. 3 Asa a ga, á wɛ̃ni ulɛa ń Kilisio Lua guu. 4 Lá
Kilisi dɛ á wɛ̃ni ũ, tó à bɔ̀ gupuau, ápiɔ sɔ̃ á bɔaànɔ ń gawio sa.
5 A yá̃i tò à dú̃nia yá̃ pɔ́ kú á nɔ̀sɛ guu dɛ: Káaluakaa, dɔ́ɛ'ĩi,
mɛfɛlɛa, vãi nidɛa ń bĩ́ikɛao. Pɔ́ pɔ́ gbɛ̃́ lɛ́ a bĩ́ikɛ gɔ̃̀ aà dii ũɛ.
6 Yá̃ beeɔ yá̃i Lua a pɔkũmabɔbɔ a yãmansaiɔwa. 7 Ápiɔ sɔ̃ á
kú a guu yãa, à dɔ̀aaɛ́. 8 A ɔkpa yá̃ɛ beeɔi sa: Pɔkũma, kpɛ̃nɛ,
nɔ̀sɛpãsĩ́, gbɛ̃́sɔ̃sɔ̃a ń wisaiyã'oao. 9 Ásu ɛɛtokɔ̃ɛo, asa a á dàa zi
ń a yãkɛaɔ bɔ̀ála, 10 a a dafu pɔ́ ì á lilɛ gbɛ̃́ dafuɔ ũ dà, kɛ́ à gɔ̃
lán Lua pɔ́ á kɛ́ dafuwaɛ,† í aà dɔ̃. 11 Kua màa Yudaɔ ń buipãleɔ
dodo kɔ̃ɛo, ge tɔ̃̀zɔ̃naɔ ń gyafɔɔdeɔ, ge gusɔɔdeɔ, ge ladɔ̃nsaiɔ, ge
zɔɔ ń wɛ̃́ɛɔ. Kilisi mɛ́ ń ũ ḿpii, a kú ń guu ḿpii.
12 Ayãmɛto, lá Lua á sɛ́ a gbɛ̃́ yenzideɔ ũ, yá̃ pɔ́ dɛ à dan kɛ:
Wɛ̃nadɔ̃anɛ, gbɛ̃kɛ, zĩ́abusaa, nɔ̀sɛniɛ ń mɛnao.‡ 13 A kɔ̃ fɔ̃́. Tó
yãe sù gɛ̃̀ á zãnguo, à sùuukɛ ń kɔ̃o. Lá Dii sùuukɛ̀ánɔ, à kɛ ń kɔ̃o
màa sɔ̃.§ 14 Azaiasa àɔ yekɔ̃i, asa bee ì mɔ́ ń lɛdoũ yãkelesaio.
15 A to aafia pɔ́ Kilisi ì ń gba yá̃ dɔaaɛ́ á sɔ̃ guu, asa kua ń kɔ̃o
aafia Lua á sisiwà mɛdoũdeɔ ũ. Aɔ Lua sáaukpa. 16 A to Kilisi
yá̃ zɔ̃lɛkĩ́i e á nɔ̀sɛu maamaa, í yãdakɔ̃ɛ, í lɛdakɔ̃wa ń ɔ̃nɔ píio.
Lua sáaukpaa guu à lɛsiɛ̀ á sɔ̃ guu ń soũo ń táasilɛao ń lɛ pɔ́ aà
Nisĩ́na ì daɛ́o. 17 Yá̃ pɔ́ álɛ kɛ ge álɛ o píi, à kɛ ń Dii Yesu tɔ́o, í
Mae Lua sáaukpa ń aà gbãao.*

Lua gbɛ̃́ɔ kua

18 Nɔɛɔ, á baade lí misiilɛ á zá̃ɛ.† Màa à kũ̀ àli kɛ naa Diiwa
guu. 19 Gɔ̃ɛɔ, á baade líɔ ye a nazi.‡ Ásu àɔ pãsĩ́ńnɔo. 20 Nɛ́ɔ, à
á de ń á dao yãma yá̃pii guu, asa bee mɛ́ ì ka Diigu.§ 21 Maeɔ,
ásuli á nɛ́ɔ pɔ fɛlɛ à ń kúsu kwɛ́o.* 22 Zɔɔ, à á dú̃nia diiɔ yãma
yá̃pii guu. Ásu zĩ́ ɔkunwɛiana kɛnɛ́o. A zĩ́kɛnɛ́ ń nɔ̀sɛmɛndoo
Dii vĩ́akɛnaɔ ũ. 23 Yá̃ pɔ́ álɛ kɛ píi, àli kɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo, lá Dii álɛ
kɛɛ̀wa, i kɛ gbɛ̃nazĩ́na no. 24 Aɔ dɔ̃ kɛ́ Dii a fĩ́aboɛ́ àizãna ũ. Dii
Kilisi álɛ zɔbleɛ̀. 25 Vãikɛna a a vãi gbɛ'e. Lua lí gbɛ̃e zãboo.†

4

1 Diiɔ, à á zɔɔ gwa a dɔ̀ɔwa súsu. Aɔ dɔ̃ kɛ́ ápiɔ sɔ̃ á Dii vĩ́
musu.*
2 A ázĩ́a kpa wabikɛa Luawawa, í itɛ̃kɛɔ̀ ń aà sáaukpaao.
3 A wabikɛwàwɛ̃ɛ lɔ, aà zɛwɛ̃wɛ̃ɛ wà a yá̃ waasokɛ, wí Kilisi

* **3:1** Soũ 110.1 † **3:10** Daa 1.26, Ɛfɛ 4.22-24 ‡ **3:12** Ɛfɛ 4.2 § **3:13** Ɛfɛ 4.32
* **3:17** Ɛfɛ 5.19-20 † **3:18** Ɛfɛ 5.22, 1Piɛ 3.1 ‡ **3:19** Ɛfɛ 5.25, 1Piɛ 3.7 § **3:20**
Ɛfɛ 6.1 * **3:21** Ɛfɛ 6.4 † **3:25** Ɛfɛ 6.5-8 * **4:1** Ɛfɛ 6.9

asiiyã'òné. A yấi wà ma dai kpéu. 4 A wabikɛmɛɛ mà yấpi o
wásawasa lá à kȕ mà owa. 5 Aɔ ázȉa kũa dɔ̃ Yesusaideɔ guu ń
ɔ̃nɔo. Ali yấ pɔ́ Lua a zɛbɔ̀ɛ́ kɛ.† 6 A tó á lɛgbɛ'i àɔ na, iɔ kấfia vȉ,
íɔ yãwea baadewa dɔ̃.

Lɛzaamá

7 Wá gbɛ̃́ yenzide Tisiki, ma dɔnlɛde zȉkɛndee náaide Dii zȉ
guu, a ma baokpaɛ́ píi. 8 Bee yấi málɛ aà zȉwá, aà wá kua oɛ́,
á nɔ̀sɛ i níni.‡ 9 Á gbɛ̃do Ɔnɛziũ,§ wá gbɛ̃́ náaide yenzide lɛ́
mɔaànɔ. Aa lakȉi yấɔ oɛ́ píi.

10 Alisaka pɔ́ wá sãnu kpéu fɔkpàwá ń Baanaba dãuna
Maakuo. Wà Maaku yã'òɛ́ kɔ̀. Tó à kà á kȉi, à gbãakpaaàzi.
11 Yesu pɔ́ wȉ mɛ Yusitu fɔkpàwá lɔ. Yuda pɔ́ wálɛ kpala pɔ́ bɔ̀
Lua kȉi zȉ kɛ sãnuɔ lɛ́n we. Aa ma nɔ̀sɛ nȉni. 12 Á gbɛ̃do Ɛpafa,*
Kilisi Yesu zɔ̀blena fɔkpàwá. Iɔ dɛ̃ɛka ń wabikɛaéo gɔɔpii, kɛ́
à e zɛ gbãa, í kàsaakũ, Lua pɔeã i pɛɛwá wásawasa. 13 Má ò
àlɛ zȉkɛɛ́ maamaa á ń Laodisideɔ ń Iɛlapɔlideɔ. 14 Wá lòotoo
yenzide Luku ń Demasio fɔkpàwá. 15 A fɔkpa wá gbɛ̃́ pɔ́ kú
Laodisiɔwa ń Nimfao ń gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ kɔ̃ kãaa aà bɛɔ. 16 Tó a láɛ
bee kyokɛ̀, à kpa Laodisi gãlideɔwa aa a kyokɛ, í ń pɔ́ kyokɛ sɔ̃.
17 A o Aasipuɛ, aà laaidɔ Dii zȉ pɔ́ wa dàɛwa, i a midɛ.

18 Ma Pɔlu mámɛ ma fɔkpaawáɛ bee kɛ̀ ń mazȉa ɔo: Ma
fɔkpàwá. A to ma kua kpéu yấ àɔ dɔágu. Lua gbɛ̃kɛkɛɛ́.

---

† **4:5** Ɛfɛ 5.16 ‡ **4:8** Ɛfɛ 6.21-22 § **4:9** Flm 10 * **4:12** Kls 1.7, Flm 23

TƐSALONIDEƆ LA̋ SƐIA
Yá̰ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Tɛsaloniá Masedoni bùsu wɛ̰́lɛdaɛ. A ku Gɛlɛsi bùsu saɛ, Lomadeɔ mɛ́ iko vi̋wà. Pɔlu wɛ̰́lɛgɛa plaade guu à gɛ̀ Filipi gi̋aɛ, a gbɛ̀a Tɛsaloni. We à gãli dàalɛu, ãma i gɔɔplakɛ weo, asa Yudaɔ bɔ̀ aà kpɛ. Wà nàɛwà aà bɔ Tɛsaloni. Kɛ́ à bɔ̀ we à tà Belee (Zi̋n 17.1-10). Gbɛzã gɔɔ pɔ́ a ku Kɔlɛni, ɔ̃ aà i̋wa Timɔtee mɔ̀ aà lè we, à Tɛsalonideɔ yá̰ sɛ̀lɛ si̋uɛ̀. Ɔ Pɔlu a lá sɛ̰́iaɛ bee kɛ̰̀ Tɛsalonideɔnɛ.

Bao pɔ́ Pɔlu mà Tɛsaloni Yesudeɔ yá̰ musu aà pɔ kɛ̀ na. A̋ Lua sáaukpà Tɛsaloni Yesudeɔ yãkɛa pɔ́ lɛ́ gbɛ̰́ɔ da zɛ́wa yá̰ musu. Aà zi̋kɛa we yã'oanɛ́ gbɛa à mɛ̀ á ɛa mɔ wɛ́kpalɛ́nzi (1.1-3.13). A̋ lɛdàmá aa zɛ gbãa Dii guu, aa wɛtã wàɔ gɛ́ aɛ ń Yesu yá̰o (4.13-5.11). A midɛki̋i à lɛdàumá à fɔkpàmá lɔ. (5.12-28).

Pɔlu gɔɔgbɛzãzi̋ yá̰ɔ bɔɔlɛkɛ̀ lɔ. A òwɛ̃ɛ wà gupu gbɛ̰́ɔnɛ, wàɔ dɔ̃ kɛ́ zi̋ewa wáɔ kú ń Diio gɔɔpii (4.17).

Tɛsalonideɔ zɛ'ɔlɔanɛ́

[1] Má Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo ń Timɔteeo wámɛ wa láɛ bee kɛ̰̀ Tɛsaloni*
Yesude pɔ́ aa na Mae Lua ń Dii Yesu Kilisiowaɔnɛ. Lua
gbɛ̃kɛkɛɛ́, i á gba aafia.

[2] Wá wabikɛa guu á yá̰ i̋ɔ dɔwágu gɔɔpii, wíɔ Lua sáaukpa á
baade píi yá̰ musu. [3] Kɛ́ i zi̋kɛ á luanaaikɛawa, mɛ́ á yea gbɛ̰́iá
yã'oa ń lɛ́o yá̰ no, mɛ́ á wɛdɔ wá Dii Yesu Kilisizi seasai yá̰i, a
yá̰ i̋ɔ dɔwágu Lua wá Mae kùɛ. [4] Wá gbɛ̰́ Lua yenzideɔ, wá dɔ̃
kɛ́ Lua á sɛ́, [5] asa kɛ́ wa baonakpàɛ́, wi mɔ́ ń yã'oao adoo, wa
mɔ ń Lua Nisi̋na gbãaoɛ, yá̰pi wá kũa gbãa maamaaɛ. A̋ dɔ̃
lá wá kuò á guu á aafia yá̰i, [6] ɔ̃ a gɔ̃ wápiɔ ń Diio dàdanaɔ ũ.
Taasi zɔ̃ɔ guu a yá̰pi si̋ ń pɔna pɔ́ Lua Nisi̋na dàáguo,† [7] ɔ̃ a zɛ'ɔ̀lɔ
Yesude pɔ́ kú Masedoni bùsuuɔnɛ ń Gɛlɛsi bùsuo píi. [8] Dii yá̰
bɔ̀ á ki̋i, i zɛ Masedoni ń Gɛlɛsio adoo, á Yesu náaikɛa yá̰ li̋gua
píi, a baokpaa vi̋ lɔo. [9] Wàlɛ o lá wa zɛ'è á ki̋i, lá a bɔ dii ɛgɛnaɔ
yá̰u a zɛ̀ ń Luao, ɔ̃ álɛ zɔble Lua bɛ̰́ɛ si̋andepiɛ, [10] álɛ aà Nɛ́ Yesu
pɔ́ à aà bɔ̀ gau dã e aà bɔ luabɛ, i mɔ wá sí pɔkũma pɔ́ Lua a
bɔbɔmáwa.

2

Pɔlu zi̋kɛa Tɛsaloni

[1] Ma gbɛ̰́ɔ, á dɔ̃ ázi̋awa kɛ́ wá zɛ'ea á ki̋i i kɛ pão. [2] A̋ dɔ̃ lá
wà i̋adàwá, wa taasikɛ̀ Filipi káau,* ɔ̃ wá Lua tò wa sɔ̃dìlɛ, wa

* **1:1** Zi̋n 17.1 † **1:6** Zi̋n 17.5-9 * **2:2** Zi̋n 16.19-24

baona pɔ́ bɔ̀ aà kɨ̃́i kpáɛ́ dɛ̃ɛ ń dɛ̃ɛo.† 3 Wá naɛawá dɛ ɛɛ zɛ́ yã́ ũo.
Wi kɛ làasoo vãi ge á blea yã́i no. 4 Lá Lua wá ká a baokpaawa,
màa wi kpáńɛ́, i kɛ gbɛ̃nazɨ̃na pɔeã wálɛ wɛɛlɛo, sé Lua wá
làasoo tàasikana pɔ́. 5 Ã́ dɔ̃ kɛ́ wi yã́ nana o gbɛ̃eɛo, mɛ́ wi yãe
kɛ ń mɔafilio bɨ̃ikɛa yã́io. Lua mɛ́ wá seelade ũ. 6 Wi sáau wɛɛlɛ
gbɛ̃nazɨ̃na kɨ̃́io, ápiɔ ge gbɛ̃pãleɔ. 7 Baa kɛ́ wá a zɛ́ vɨ̃ wà to à wá
iko dɔ̃ wá Kilisi zɨ̃nakɛ yã́i, wá kɛ̀ánɔ busɛbusɛ, lá nɔɛ nɛade ɨ̃
laaidɔ a nɛ́wawaɛ. 8 Kɛ́ wá yeázi maamaa yã́i, wi zɛɔ̀ wà baona
pɔ́ bɔ̀ Lua kɨ̃́i kpáɛ́ adoo, ń wázɨ̃a kpaawáoɛ lɔ, asa a gɔ̃ wá gbɛ̃́
yenzideɔ ũɛ. 9 Ma gbɛ̃́ɔ, à tó wá zɨ̃kɛa ń taasio yã́ dɔágu. Gɔɔ pɔ́
wálɛ bao pɔ́ bɔ̀ Lua kɨ̃́ipi kpáɛ́, wiɔ zɨ̃kɛ fãanɛ ń gwãasɨ̃nao, kɛ́
wásu gɔ̃ á gbɛ̃eɛ aso ũo yã́i.‡ 10 Wá seeladeɔn á ũ, ń Luao lɔ, kɛ́
wá kú á Yesudeɔ guu a zɛ́wa luayãmanaɔ ũ tàaesai. 11 Ã́ dɔ̃ wa
yãkɛ̀ á baadeɛ lá mae ɨ̃ kɛ a nɛ́ɔnɛwa. 12 Wa lɛdàwá, wa á nɔ̀sɛ
nɨ̃niɛ́, wa naɛwá á kua ka gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń kpá kpala gawide pɔ́ bɔ̀
a kɨ̃́iuɔ kuawa.

13 Kɛ́ a Lua yã́ pɔ́ wá ɔ̀ɛ́pi mà, i dilɛ gbɛ̃nazɨ̃na pɔ́ ũo, á sɨ̃ lá a
dɛwa Lua yã́ sɨ̃ande ũ. Ɔmɛ lɛ́ zɨ̃kɛ á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ aà náaikɛɔ guu.
Bee yã́ mɛ́ tò lɔ wiɔ Lua sáaukpa láasai. 14 Ma gbɛ̃́ɔ, á yã́ kɛ̀
doũ ń Lua gbɛ̃́ pɔ́ naa Kilisi Yesuwa Yudeɔ, asa ɨ̃a doũ pɔ́ Yudaɔ
dàmá ɔ̃ á bùsudeɔ dàwá sɔ̃.§ 15 Yudaɔ Dii Yesu dɛ̀ ń ãnabiɔ lɔ,
mɛ́ aa wá yá.* An yã́ lí ká Luaguo, aa íbɛlɛsɛ̀ ń gbɛ̃́piio. 16 Aaɨ̃
kpáwɛ̃ɛ wà yã́ pɔ́ Lua ɨ̃ gbɛ̃́ suabao o buipãleɔnɛ. Màa duuna
pɔ́ aaɨ̃ɔ kɛ gɔɔpii ɨ̃ɔ diadi. Lua pɔkũma wɨ̃ ń musu sa.

Pɔlu Timɔtee zɨ̃a Tɛsaloni

17 Wápiɔ sɔ̃ ma gbɛ̃́ɔ, kɛ́ wa kɛ̃kɔ̃wa gɔɔpla, wɛ́ mɛ́ gɛ̃̀gɛ̃ ń kɔ̃o,
i kɛ sɔ̃ no. Wa á nidɛ̀ maamaa, wa wã wà wɛsikɔ̃lɛ. 18 Wá ye mɔ́
á gwai lɔ. Mapi ma Pɔlu, ma mɔa zɛwɛ̀ɛlɛ dɛ gɛ̃n do ge gɛ̃n plaa,
ɔ̃ Setãu zɛzɔ̃̀wɛ̃ɛ. 19 Tó wá Dii Yesu mɔ̀, démɛ àɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ wá
wɛ́ dɔiɔ ũ ń wá pɔnakɛbɔo ń wá ɨ̃́andãbɔo aà aɛi? Ã́piɔ bàasio,
20 asa ámɛ á wá ɨ̃́andãbɔ ń wá pɔnakɛbɔo ũ.

3

1 Kɛ́ wá fɔ̃ mɛnakɛ lɔo, wa zɛɔ̀ wà gɔ̃ Atɛni wátɛ̃ɛ,* 2 wa wá
gbɛ̃́ Timɔtee, wá Lua zɨ̃kɛndee Kilisi baokpaa guu zɨ̃̀wá, kɛ́ aà á
gba gbãa, i á nɔ̀sɛ níniɛ́ á luanaaikɛa guu, 3 kɛ́ gili su gɛ̃ á gbɛ̃egu
ɨ̃adamaɛ bee musuo. Ã́ dɔ̃ ázɨ̃awa, kɛ́ Lua bee taa dɨ̃lɛwɛ̃ɛ. 4 Gɔɔ
pɔ́ wá kú á kɨ̃́i, wa dɔaa wá ɔ̀ɛ́ wa mɛ̀ wa gi ɨ̃adaiwáo, ɔ̃ à kɛ̀
lá á dɔ̃wa màa. 5 Ayãmɛto lá má fɔ̃ mɛnakɛ lɔo, ma aà zɨ̃̀ á
luanaaikɛa gwai. Gbɛ̃yɔ̃na á yɔ̃́, wá zɨ̃kɛ̀ pã yã̀, wá dɔ̃o.

---

† 2:2 Zɨ̃n 17.1-9 ‡ 2:9 2Tɛs 3.8 § 2:14 Zɨ̃n 17.5-9 * 2:15 Zɨ̃n 13.50, 14.19
* 3:1 Zɨ̃n 17.16

6 Ɔ Timɔtee sùwá sa,† à á luanaaikɛa ń á yeawázio
baokpàwɛ̃ɛ. A mɛ̀ wá yã́ ì̃ɔ dɔágu ń làasoo maao, mɛ́ álɛ wá
bɛɛkɛ lá wálɛ á bɛɛkɛwa. 7 Ma gbɛ̃́ɔ, á luanaaikɛ Ayãmɛto wá
nɔ̀sɛ nì̃ni á yã́ musu wá ì̃adama ń wá taasio píi guu. 8 Asa lá á
zɛa gíũgiũ naa Diiwa guu, wá mɛ sù sa. 9 Wá fɔ̃ Lua sáaukpa á
yã́ musu. Wa wá Lua sáaukpà maamaa ń pɔna zɔ̃ɔ pɔ́ wi kɛ aà
aɛ á yã́io. 10 Gwãasì̃na ń fãanɛo wiɔ wabikɛ Luawa maamaa,
kɛ́ wà e wɛsikɔ̃lɛ, wí pɔ́ pɔ́ kɛ̃̀sã á luanaaikɛawa bɔɔlɛkɛɛ́.
11 Lua wá Mae ń wá Dii Yesuo zɛpoowɛ̃ɛ wà e mɔ́ á gwai.
12 Dii á yeakɔ̃i ń á yea gbɛ̃́piizio kã́fĩɛ́, i liála lá wá yeáziwa, 13 á
sɔ̃ iɔ daa doũ gbãsì̃sai, íɔ ku tàaesaideɔ ũ Lua wá Mae aɛ wá Dii
Yesu mɔa ń a gbɛ̃́ɔ píi gɔɔzì̃.

4

Kua lá Lua yeiwa

1 Yã́ pɔ́ gɔ̃̀ ma gbɛ̃́ɔ, á mà wá lɛ́u lá a maa á kua ka Luagu.
Á kú màa, ãma wálɛ wabikɛwá, wálɛ awakpaɛ́ wá Dii Yesu
guu, àɔ ku màa àɔ gɛ́. 2 Á yã́ pɔ́ wá dì̃lɛɛ́ ń Dii Yesu tɔ́o dɔ̃. 3 Á
tó á kua àɔ adoa, í mikɛ̃ gbãsì̃kɛawa, asa bee mɛ́ Lua pɔeã ũ.
4 Á baade azì̃a mɛ kpɛla, àɔ azì̃a kũa dɔ̃ gbãsì̃sai, 5 i kɛ ń dɔ́ɛ'ì̃i
nidɛao lán luayãdɔ̃nsai pɔ́ aa aà dɔ̃oɔwa no. 6 Yã́pi guu gbɛ̃e su
a gbɛ̃́ taiinkɛ ge à tàaekɛ̀o, asa Dii mɛ́ a mɔaka gbɛ̃́ bee taaɔwa,
lá wa dɔaa wá ɔ̀ɛ́ wa a lɛzàwáwa. 7 Lua i wá sísi wàɔ ku gbãsì̃
guuo, sema wá kua àɔ adoa. 8 Ayãmɛto gbɛ̃́ pɔ́ gì̃ yã́ beei i kɛ
gbɛ̃nazì̃na à gì̃io, Lua pɔ́ ì̃ a Nisì̃na pɔ́ a kua adoa dawágu ɔ̃ à
gì̃i.
9 Wá e yeakɔ̃i yã'oɛ́o, asa ázì̃awa Lua yeakɔ̃i dàɛ́. 10 Á kú màa
kɔ̀ ń wá gbɛ̃́ pɔ́ kú Masedoni bùsuuɔ píi. Gbɛ̃́ɔ, wa lɛdàwá àɔ ku
màa àɔ gɛ́, 11 í zɛwɛɛlɛ àɔ ku yãkelesai, í ma ázì̃awa, í ázì̃a zì̃
kɛ lá wá dì̃lɛɛ́wa, 12 kɛ́ á yãkɛa e ka Yesusaideɔgu, mɛ́ ásu àɔ
sɔ̃kpalɛa gbɛ̃ezio.

Dii mɔa

13 Gbɛ̃́ɔ, wá ye àɔ sì̃ana dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ i'ɔ̀ɔ yã́ musu, kɛ́ á pɔ su àɔ
sia lán gbɛ̃́ kì̃ni pɔ́ aa zia'eoɔwao yã́i. 14 Lá wá sì̃ Yesu gà à vù,
màa lɔ Lua a tó gbɛ̃́ pɔ́ i'ɔ̀ Yesu guuɔ ɛa mɔaànɔ sãnu.
15 Yã́ pɔ́ wálɛ oɛ́ɛ beeá Dii yãdanɛɛ. Wá gbɛ̃́ kɔ̃na pɔ́ wáɔ ku
e Dii mɔ́zì̃ɔ, wá dɔaa i'onapiɔnɛo. 16 Dii mɛ́ a bɔ luabɛ, i pila ń
yãdilɛnɛo ń malaika gbɛ̃zɔ̃ɔ lɔɔo ń Lua kɑ̀ae ɔ́o, gbɛ̃́ pɔ́ gà naa
Kilisiwaɔ i vu sɛ̃́ia, 17 a gbɛa wá gbɛ̃́ kɔ̃na pɔ́ wá kúɔ, wa wá
sɛ́lɛńnɔ sãnu e luabɛpuanau dai Diilɛ ì̃́ana guu, wíɔ kuaànɔ
gɔɔpii.* 18 Ayãmɛto à kɔ̃ nɔ̀sɛ níni ń yã́pio.

---

† **3:6** Zì̃n 18.5 * **4:17** 1Kln 15.51-52

5

1 Gbɛ̃́ɔ, a gɔɔ ge a zaa oaɛ́ zɛvi̋o, 2 asa á dɔ̃ sɑ̃́asɑ̃ lá kpɑ̃́i ı̋ mɔ
gwɑ̃́, mɑ̀a aɔ dɛ Dii mɔgɔɔ.* 3 Tó gbɛ̃́ɔ lɛ́ o wa aafia, wa ku dɔdɔa,
kaalɛ a mɔ́má kɑ̃́ndo lá nɛ'iwɑ̃wɑ̃ ı̋ mɔ nɔsindeewawaɛ, aa bɔo.
4 A̋piɔ sɔ̃ gbɛ̃́ɔ, á kú gusiau kɛ́ gɔɔpi á le lán kpɑ̃́iwao, 5 asa gupua
gbɛ̃́ɔn á ũ, fɑ̃anɛ gbɛ̃́ɔn á ũ ápii. Gwɑ̃asi̋na ge gusia gbɛ̃́ɔn wá
ũo. 6 Ayɑ̃mɛto wásuli i'o lán dɑ̃ɔwao. Wà itɛ̃kɛ, wíɔ kú ń laaio.
7 I'onaɔ ı̋ i'o gwɑ̃́, mɛ́ wɛ̃dɛnaɔ ı̋ wɛ̃dɛ kɛ gwɑ̃́, 8 wápiɔ sɔ̃, lá fɑ̃anɛ
gbɛ̃́ɔn wá ũ, wàɔ kú ń laaio, wí luanaaikɛa ń yeakɔ̃io da mɔ̀
ula ũ, wí wɛdɔa zia'ea yɑ̃́i kpá mɔ̀ fùa ũ.† 9 Asa Lua i wá dilɛ
à pɔkũmabɔbɔwáo. A wá dílɛ à wá suaba ń wá Dii Yesu Kilisi
gbɑ̃aoɛ. 10 Ɔmɛ gà wá yɑ̃́i kɛ́ wàɔ kuanɔ, wá bɛ̃́ɛ ge wa i'ònnò.
11 Ayɑ̃mɛto à lɛdakɔ̃wa, í kɔ̃ gba gbɑ̃a, lá álɛ kɛwa.

Pɔlu yɑ̃dilɛa Tɛsalonideɔnɛ

12 Gbɛ̃́ɔ, wa wabikɛ̀wá, à bɛɛɛ dɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aai̋ zi̋kɛ á guu, aa
iko vi̋wá an zi̋kɛa Diiɛ guu, aalɛ á dazɛwaɔnɛ. 13 A ń kpɛla
maamaa, íɔ yeńzi zi̋ pɔ́ aalɛ kɛ yɑ̃́i. Aɔ na ń kɔ̃o. 14 Gbɛ̃́ɔ, wa
lɛdàwá à faasaideɔ dazɛwa, à gbɛ̃́ pɔ́ an kúsu kwɛ́ɔ gba sɔ̃, à
laaidɔ gbɑ̃asaideɔwa, í mɛnakɛ ń gbɛ̃́piio. 15 A laaika á gbɛ̃e
suli vɑ̃i fi̋abo ń vɑ̃ioo. A zɛwɛɛlɛ àɔ maakɛkɔ̃ɛ ń gbɛ̃́piio gɔɔpii.
16 Aɔ ku pɔna guu gɔɔpii. 17 Aɔ wabikɛ Luawa láasai. 18 Aɔ
Lua sáaukpa yɑ̃́ píi musu. Bee mɛ́ dɛɛ́ aà pɔeɑ̃ ũ naa Kilisi
Yesuwa. 19 A̋suli kpá Lua Nisi̋naɛo, 20 ásuli saka ɑ̃́nabikɛguo.
21 A yɑ̃́pii tàasika, íɔ a maa kũa, 22 í mikɛ̃ vɑ̃i bui píiwa.
23 Lua aafiade to à ázi̋a kpawa míɔmiɔ, i á nisi̋na ń á wɛ̃nio
ń á mɛo dɔ̃́aɛ́ aafia tàaesai e wá Dii Yesu Kilisi mɔ́zi̋. 24 Lua pɔ́
á sisi à á sɛ́ náai vi̋, a yɑ̃́pi kɛɛ́.
25 Gbɛ̃́ɔ, à wabikɛwɛ̃ɛ. 26 A fɔkpa wá gbɛ̃́ɔwa píi ń Lua gbɛ̃́ɔ
lɛ́pɛakɔ̃wao. 27 Ma naɛ́ Diizi à láɛ bee kyokɛnɛ́ ḿpii.
28 Wá Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛkɛɛ́.

* **5:2** Mat 24.43-44, 2Piɛ 3.10 † **5:8** Isa 59.17, Ɛfɛ 6.14-17

TƐSALONIDEƆ LA̋ PLAADE
Yá̋ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Pɔlu yá̋ pɔ́ á ò Tɛsalonideɔ lá sɛ̃́ia guu ò la lɔ, à Kilisi mɔa ń gawi zɔ̃ɔo ònɛ́. Yá̋pi lɛ́ ɨ̃ada Tɛsalonideɔwa. An gbɛ̃eɔ lɛ́ e gɔɔpi kà kɔ̀ɛ (2.2), ɔ̃ an gbɛ̃eɔ lɛ́ gí zɨ̃kɛi, ɔ̃ aa gɔ̃̀ ń gbɛ̃́ɔnɛ aso ũ, asa aalɛ e gɔɔ gbɛzãpi kà kãikãi (3.6-12). Láɛ bee lɛ́ ń da zɛ́wa an làasoo kpaanla kɛapi yá̋ musu.

Pɔlu nà Lua sáaukpaawa Tɛsaloni Yesudeɔ yeakɔ̃i yá̋ musu, ɔ̃ à wabikɛ̀ Diiwa aà ń gba gbãa zɨ̃ pɔ́ a nànɛ́ ń ɔzɨ̃ yá̋ musu (1.1-12). Ɔ à Kilisi mɔa yã'ònɛ́. Bee a kɛo e gbɛ̃́ pɔ́ wɨ̃ mɛɛ̀ luayãdansai à gɛ mɔò. Tó aà gbãa dɛ̀dɛ, a to dű̃nia gbɛ̃́pii bɔ Lua yá̋ kpɛ, aai íbɛlɛsɛ ń Yesudeɔ (2.1-12). Vãi ɔdaa zãa yá̋ musu, sema Yesudeɔ zɛ gbãa luanaaikɛa guu (2.13-3.5). A gbɛa Pɔlu lɛkã̀ gbɛ̃pãɔ yá̋wa, kɛ́ aasu wàɔ dɛ gbɛ̃eɛ aso ũo (3.6-15). Lápi midɛkɨ̃i à báaadàńgu, à fɔkpàmá (3.16-18).

Yãdilɛaɛ bee lɛ́ wá gba laai: Gbɛ̃́ pɔ́ ye pɔe woaio a pɔbleo (3.10). Wá Yesudekɛ guu wásuli pãkpa yá̋ pɔ́ kũ̀ wà kɛzio.

Yá̋kpalɛkɛa Kilisi mɔgɔɔzɨ̃

1 Ma Pɔlu ń Silivɛ̃ɛo ń Timɔteeo, wámɛ wa láɛ bee kɛ̃̀
Tɛsaloni* Yesude pɔ́ aa ku Lua wá Mae ń Dii Yesu Kilisio
guuɔnɛ. 2 Mae Lua ń Dii Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́, aai á gba aafia.
3 Wá gbɛ̃́ɔ, a maa wàɔ Lua sáaukpa á yá̋ musu gɔɔpiiɛ, lá
a maawa, asa á luanaaikɛa lɛ́ zɔ̃ɔkũ maamaa, mɛ́ á yeakɔ̃i lɛ́
ká̋fi. 4 A yá̋i tò wi ɨ̃anadã á yá̋ musu Lua gbɛ̃́ɔ kɔ̃kãaaɔ guu, lá i
ɨ̃adama ń taasi píio fɔ̃ ń mɛnao ń luanaaikɛao. 5 Lua ɨ̃ yá̋gɔ̃gɔ̃ ń
gbɛ̃́ɔ a zɛ́waɛ. Taasi pɔ́ álɛ kɛ kpala pɔ́ bɔ̀ Lua kɨ̃́i yá̋i lɛ́ ɔlɔnɛ́ kɛ́
a ka à gɛ̃u. 6 Lua ɨ̃ yãkɛ a zɛ́waɛ. A gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ á wɛtãɔ wɛtã, 7 i á
gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ á wɛtãɔ gba ɨ̃ampakɨ̃i ń wápiɔ. Tó Dii Yesu bɔ̀ luabɛ,
a mɔ́ ń a malaika gbãaɔ 8 ń tɛ́vuao, a mɔakaò luadɔ̃nsai pɔ́ aai
wá Dii Yesupi bao sioɔwa.† 9 Kaalɛ láasai ɔ̃ Lua a fiaboonɛ́. Aaɔ
ku zã̀ ń Diio ń aà gbãa gawideo. 10 Tó à mɔ̀ gɔɔpi zɨ̃́, a tɔbɔ a gbɛ̃́ɔ
yá̋ musu, aà náaikɛnapiɔ i aà maabo ḿpii. A̋ɔ kú ń guu, asa a
yá̋ pɔ́ wá òɛ́ sɨ̃ɛ.
11 Ayãmɛto wiɔ wabikɛɛ́ wá Luawa gɔɔpii, aà tó á kua ka gbɛ̃́
pɔ́ à ń sisi à ń sɛ́ɔ kuawa, i yãmaa pɔ́ a zɛ ń a kɛaɔ ń zɨ̃ pɔ́ álɛ kɛ
aà náaikɛa guuɔ píi papaɛ́ ń a gbãao, 12 Dii Yesu tɔ́ i bɔ á musu,
á tɔ́ i bɔ aà musu wá Lua ń Dii Yesu Kilisipio gbɛ̃kɛkɛaɛ́ yá̋i.

---

* **1:1** Zɨ̃n 17.1 † **1:8** Isa 66.15-16

2

Luayãdansai

[1] Wá gbɛ̃́ɔ, Yesu Kilisi mɔa ń wá kãaaaaàzio yɑ̃́ musu,* wa
wabikɛ̀wá, [2] ásu tó á pɔ ya àannɔo. Tó ãnabi yãe ge waasoe ge
taalae pɔ́ wà mɛ̀ à bɔ̀ wá kɩ̃́i mɛ̀ Dii mɔgɔɔ kà kɔ̀, ásu bílikɛo.
[3] Ásu to gbɛ̃e á sɑ̃́sã ń bee taaoo, asa gɔɔ bee a mɔo, sema
bɔa Lua kpɛ ka gɩ̃a, luayãdansai pɔ́ mipɛ̀ kaalɛwa bɔ̀ gupuau
bàasio. [4] A íbɛlɛsɛ ń pɔ́ pɔ́ wɩ̃ ń dilɛ dii ũɔ ń pɔ́ pɔ́ wɩ̃ kúlɛnɛ́ɔ
píi, i azɩ̃a sɛ lɛsɩ̃ dɛńla, i gɛ zɔ̃lɛ Lua kpɛ́u à azɩ̃a dilɛ Lua ũ se.†
[5] Gɔɔ pɔ́ má kúánɔ ma yɑ̃́pi ɒ̀ɛ́. A dɔ́águo lé? [6] Á dɔ̃ pɔ́ pɔ́ lɛ́
kpaɛ̀ tia, kɛ́ asu bɔ kpóoo, [7] asa luayãdasai lɛ́ ɔta asii guu kɔ̀.
A bɔo, sema gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ kpaɛ̀ tia gɛ̃zɛa bàasio, [8] luayãdansaipi
i bɔ sa. Dii Yesu a aà dɛ ń a lɛ́'ɩ̃anao,‡ a aà míɔnzɔ̃ ń a mɔa
gawio. [9] Luayãdansaipi a mɔ́ ń Setãu gbãaoɛ, i dabudabuɔ ń
yãbɔnsaɛɔ ń seela ɛgɛnaɔ kɛ píi.§ [10] A kɔ̃ni bui píi kɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa
mipɛ̀ kaalɛwaɔnɛ, kɛ́ aa gɩ̃ sɩ̃ana pɔ́ a ń suabai yɑ̃́i. [11] Bee yɑ̃́i
Lua lɛ́ sɑ̃́sãyã zɩ̃má à ɔta ń guu, aai ɛɛ náaikɛ. [12] Beewa yɑ̃́ a
zɔ̃lɛ gbɛ̃́ pɔ́ aai sɩ̃ana sio aaɩ̃ pɔnakɛ ń vãioɔwa ḿpii.

[13] Wá gbɛ̃́ Dii yenzideɔ, a maa wàɔ Lua sáaukpa gɔɔpii á yɑ̃́
musuɛ, asa Lua á sɛ́ za káau à bɔ ń a Nisɩ̃na pɔ́ tò wa gɔ̃ a pɔ́
ũ gbãao á sɩ̃anasia yɑ̃́iɛ. [14] Lua á sisi à á sɛ́ màa baona pɔ́ wá
kpàɛ́ guu, kɛ́ à á baa e wá Dii Yesu Kilisi gawi guuɛ. [15] Ayãmɛto
wá gbɛ̃́ɔ, à zɛ gíũgiũ, íɔ yɑ̃́ pɔ́ wá dàɛ́ ń lɛ́o ge lá guu kũa. [16] Lua
wá Mae yewázi, aà gbɛ̃kɛ guu a tò wá nɔ̀sɛ àɔ daa doũ e gɔɔpii,
à wá ká zia maawa. Aàpi ń wá Dii Yesu Kilisio [17] á nɔ̀sɛ níniɛ́,
aai á zɛdɔ maakɛa ń yãmaa oao guu píi.

3

Wásu wàɔ màa vɩ̃o

[1] Yɑ̃́ pɔ́ gɔ̃̀ wá gbɛ̃́ɔ, à wabikɛwɛ̃ɛ Luawa kɛ́ Dii yɑ̃́ e ligua
kpakpa, iɔ gawi vɩ̃nɛ́ lá a vɩ̃ á kɩ̃́iwa. [2] A wabikɛwɛ̃ɛ aà wá bɔ
gbɛ̃vãi mɩ̃saiɔ ɔzɩ̃, asa i kɛ gbɛ̃́pii mɛ́ Lua náai vɩ̃o. [3] Dii náai vɩ̃,
a á gba gbãa, i á sí Setãuwa. [4] Wá naa Diiwa guu wá a náai vɩ̃ kɛ́
álɛ yɑ̃́ pɔ́ wá ɒ́ɛ́ɔ kɛ, mɛ́ áɔ kɛɛ. [5] Dii tó á laai àɔ ku Lua yeaáziwa
ń mɛna pɔ́ Kilisi ɩ̃ inɛ́o.

[6] Gbɛ̃́ɔ, wa naɛ́ Dii Yesu Kilisizi, à kɛ̃́ wá gbɛ̃́ pɔ́ màa vɩ̃ aali
zɩ̃kɛ yɑ̃́ pɔ́ wá dànɛ́waoɔwa. [7] Á dɔ̃ ázɩ̃awa, a maa à wá kɛa kɛɛ,
asa màadeɔn wá ũ á guuo. [8] Wi gbɛ̃e blɛ si wá blè pão, wa zɩ̃kɛ̀
gwãasɩ̃na ń fãanɛo, wa taasikɛ̀ e wa kpasa, kɛ́ wásu gɔ̃ á gbɛ̃ɛɛ
aso ũo yɑ̃́i.* [9] Wá a zɛ́ vɩ̃ à dɔwálɛ, ãma wa a taa kɛ̀ɛ́, kɛ́ à wá

---

* **2:1** 1Tɛs 4.15-17 † **2:4** Dan 11.36 ‡ **2:8** Isa 11.4 § **2:9** Mat 24.24 * **3:8** 1Tɛs 2.9

ɔlɛsɛɛ. 10 Gɔɔ pɔ́ wá kúánɔ, wá dȉlɛ gbɛ̃́ pɔ́ ye zȉkɛaio a pɔbleo.
11 Wá mà á gbɛ̃eɔ màa vȉ, aali pɔe woo, sema gudɛ. 12 Wá dȉlɛ
gbɛ̃́ bee taaɔnɛ, wa nanɛ́ Dii Yesu Kilisizi, aali zȉkɛ kílikili aa
ńzȉa gwa.

13 Ápiɔ sɔ̃ wá gbɛ̃́ɔ, ásu kpasa ń maakɛaoo. 14 Tó gbɛ̃e i yã́ pɔ́
wá ȍɛ́ lápi guu dao, à aà yã́ bɔ dilɛ. Ásu gbɛ̃́ kpaaànɔo, kɛ́ wí e
aà kṹ. 15 Ãma ásu íbɛlɛsɛaànɔo, à lɛdawà á gbɛ̃do ũ.

16 Dii Aafiade á gba aafia gɔɔpii yã́pii guu. Dii àɔ kúánɔ ápii.
17 Ma Pɔlu mámɛ ma fɔɛ bee kɛ̀ ń mazȉa ɔo. Bee mɛ́ ma lá píi
seela ũ, màa mi kɛ̃́. 18 Wá Dii Yesu Kilisi gbɛ̃kɛkɛɛ́ ápii.

TIMƆTEE LA̋ SƐIA
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Timɔtee daá Yudaɛ, aà maeá Gɛlɛkiɛ. Aa kɔ̃'è ń Pɔluo Lisita pɔ́ kú bùsu pɔ́ wì mɛ tia Tuukii guu, Pɔlupi wɛ̃́lɛgɛa plaade guu (Zı̀n 16.1-3). Timɔtee gɔ̃̀ Pɔlu ìwa pɔ́ ìɔ kãiaànɔ ũɛ. A tɛaàzi aà wɛ̃́lɛ dasiɔ gɛa guu, ɔ̃ Pɔlu ì aà zì gãli pɔ́ an yá̃ɔ lɛ́ gɛ́ súsuoɔ guu. Ayãmɛto aà tɔ́ kú zı̀naɔ lá guu (17.14-15, 18.5, 19.22) ń lá pɔ́ Pɔlu kɛ̃̀ɔ guu (1Kln 4.17, 16.10-11, Flp 2.19-24, 1Tɛs 3.2-6) ń lá pãleɔ. Lá mɛ̀n pla pɔ́ a kɛ̃̀ Timɔteeɛ ń pɔ́ a kɛ̃̀ Tituɛo wì mɛ pàsitɛɛ láɔ, yá̃zɛ pɔ́ a kàlɛkalɛ dɔaanaɔ ń pàsitɛɛɔnɛo yá̃i.

Timɔtee lá sɛ̃́ia lɛ́ yá̃ dɔ̀ɔ àaɔ̃ ɔlɔwɛ̃ɛ:

Sɛ̃́ia gı̀a à lɛzà Yesudeɔwa zɛ́ kaaliɔ yá̃i ń làasoo kpaanlaɔ ń Yudaɔ yá̃ pɔ́ yãalɛa ń luadɔ̃sai yá̃ pɔ́ gbɛ̃eɔ lɛ́ dadanɛ́o. Zɛ́ kaalipiɔ mɛ̀ dṹniaɛ bee pɔ́ɔ maao, wı̀li fɔ̃ Lua lèo, sema wa asiiyã dɔ̃ bàasio. Aa gbãakpà blɛeɔ tɛ̃boao ń gia nɔsɛi yá̃o.

Bee gbɛa lápi lousisiyã bɔɔlɛkɛ̀wɛ̃ɛ, kɔ̃kãaa yá̃ɔ ń yá̃ pɔ́ a maa Yesude dɔaanaɔ aaɔ kũaɔ.

A láakı̀i lápi lɛdà Timɔteewa lá à kũ̀ aà a zì pɔ́ Lua dàɛ kɛ, lá à kũ̀ à laaidɔ luanaaikɛnaɔwa, iɔ dɛ Lua zı̀kɛn maa ũ (4.6).

Wa fɔ̃ lápi kpaalɛ lɛɛ pla: Yãdanɛ pɔ́ dɛ Yesudeɔ ń ń dɔaanaɔ pɔ́ ũ (1-3) ń Timɔtee zı̀a yá̃ɔ (4-6).

Yãdanɛdeɔ gbaa laai

1 Mámɛmaa Pɔlu, Kilisi Yesu zı̀na, lá Lua wá Suabana ń
Kilisi Yesu pɔ́ wá wɛ́ dɔaàzipio dìlɛmɛɛwa, 2 ma láɛ bee kɛ̃̀nɛ
Timɔtee,* ma nɛ'ia Yesu zɛ́ guu. Mae Lua ń wá Dii Kilisi Yesuo
gbɛ̃kɛkɛnɛ ń sùuuo, aai n gba aafia.
3 Lá ma naɛma gɔɔ pɔ́ málɛ gɛ́ Masedoni bùsuu, gɔ̃ Ɛfɛsɛ, ní
onɛ́ aasu yá̃ pɔ́ i kpaaı̀ ń Lua yá̃oo danɛ́ lɔo. 4 Aasu laaidɔ fı̃ ń
deziɔ tɔ́ kɔ̃nwɛa pɔ́ lɛ́ vı̀oowa lɔo, bee ì mɔ́ ń lɛkpaaoɛ. Ili mɔ́
ń yá̃ pɔ́ Lua lɛ́ yáwanɔoo, aà náaikɛa mɛ́ ì mɔò. 5 Ma yá̃pi dìlɛ
kɛ́ aaɔ yekɔ̃i yá̃iɛ, yeakɔ̃i pɔ́ ì bɔ nɔ̀sɛpua ń làasoodaadoũo ń
luanaaikɛa mɔafilisaio guu. 6 Gbɛ̃eɔ pà̃alɛ yá̃piɔnɛ aa pɛ̀lɛ yá̃
àisai bɔlɛau. 7 Aa ye wàɔ dɛ Mɔizi ikoyãdanɛdeɔ ũ, ãma aa yá̃
pɔ́ wàlɛ o dɔ̃o ge yá̃ pɔ́ wà zɛ̀wàɔ.
8 Wá dɔ̃ ikoyãpi maa, tó gbɛ̃́ lɛ́ zı̀kɛwà a zɛ́u, 9 asa wá dɔ̃ kɛ́
Lua i ikoyã dilɛ gbɛ̃maa yá̃io, sema yãdansaiɔ ń swá̃gbãadeɔ
ń lousisinsaiɔ ń duunkɛnaɔ ń luayãdansaiɔ ń dṹnia gbɛ̃́ɔ ń de
ń dao dɛnaɔ ń gbɛ̃dɛnaɔ 10 ń gbãsı̀ikɛnaɔ ń gɔ̃ɛ pɔ́ aaı̀ gbãsı̀ikɛ ń

* **1:2** Zı̀n 16.1

ń gɔ̃ɛ deeoɔ ń gbɛ̃nazi̋nyianaɔ ń ɛɛdeɔ ń yãdɔmadeɔ ń gbɛ̋ pɔ́
aai̋ bɔ yã́zɛde kpɛɔ píi. 11 Yã́zɛdepi mɛ́ baona gawide pɔ́ Lua
Báaade gɔ̃̀mɛɛ zi̋ ũ.

Lá Lua gbɛ̃kɛkɛ̀ Pɔluɛ

12 Ma Kilisi Yesu wá Dii pɔ́ ma gba gbãa sáaukɛ̀, asa à ma
náaikɛ̀ à zi̋dàmɛɛ. 13 Ma aà tɔbɛ̃ɛsi̋ yãa, ma i̋adà aà gbɛ̃́ɔwa,†
ma gbãablèmá. Ǹ beeo à wɛ̃nadɔ̃̀mɛɛ, asa má kɛ̀ wɛ́siakɛ ń aà
náaikɛsaio guuɛ. 14 Ɔ wá Dii Kilisi Yesu gbɛ̃kɛkɛ̀mɛɛ zɔ̃ɔ, a tò
ma a náaikɛ̀, míɔ ye gbɛ̃́i naawa guu. 15 Yã́ɛ bee si̋ana vi̋ wà sí.
Kilisi Yesu mɔ̀ dṹnia guu duunkɛnaɔ suabaa yã́iɛ. Mapi, ma pɔ́
mɛ́ dɛ dãɔla, 16 ɔ̃ Lua ma wɛ̃nagwà, kɛ́ mɛna zɔ̃ɔ pɔ́ Kilisi Yesu
kɛ̀ ń ma gbɛ̃́ pɔ́ ma duuna dɛńlao bɔ gupuau seela ũ gbɛ̃́ pɔ́ aa
aà náaikɛ aa wɛ̃ni láasai eɔnɛ. 17 Lua mɛ̀ndona, gɔɔpii Kía pɔ́ lí
gao mɛ́ wi̋li e ń wɛ́oo mɛ́ aɔ bɛɛɛ vi̋ ń gawio gɔɔpii, ãmi.

18 Ma nɛ́ Timɔtee, lá wà dɔ̀aa ãnabikɛkɛ̀ n yã́ musu, málɛ
yã́pi danɛ kɛ́ ǹyɔ̃ kũa, ní zi̋ maa kaò 19 luanaaikɛa guu ń
làasoodaadoũo. Làasoodaadoũ lí kɛ gbɛ̃eɔnɛ yãe ũo, ɔ̃ an
luanaaikɛa i̋ ɔ̃̀ɔkpa. 20 Imɛnɛ ń Alɛsãndao kú ń guu. Ma ń kpá
Setãuwa‡ kɛ́ aaɔ dɔ̃ wi̋li dɔ́ɛ ń Luaoo.

2

Lousisia

1 Too, gi̋a sɛ̃́ia málɛ lɛdama à wabikɛ gbɛ̃́piiɛ, à zɛ́ gbɛanɛ́,
à kulɛkɛnɛ́ Luaɛ ń sáaukpaao. 2 A wabikɛ kíaɔnɛ ń gbãadeɔ
píi, kɛ́ wà e wàɔ ku aafia yãkelesai luayãmanaɔ ũ, wá kua iɔ
gbia. 3 Bee mɛ́ maa, i̋ ka Lua wá Suabanagu. 4 A ye gbɛ̃́pii
suaba, aai si̋ana dɔ̃. 5 Asa Lua mɛ̀ndoɛ, mɛ́ kɔ́ɔ kú mɛ̀ndo Lua ń
gbɛ̃nazi̋naɔ zãnguo, ɔ̃n gbɛ̃nazi̋na Kilisi Yesu ũ.* 6 A azi̋a kpà
gbɛ̃́pii fi̋abobɔ ũ a gɔɔwa, Lua pɔeãpi seela ũ. 7 Ayãmɛto Lua ma
dilɛ a kpàwakɛna ũ, a zi̋na ũ, mà a zɛ́ si̋ande da buipãleɔnɛ.†
Si̋ana málɛ o, i kɛ ɛɛ no.

8 Má ye gɔ̃ɛɔ lousisi gu ń guo píi, aa ɔsɛ musu‡ gbãsi̋sai,
pɔkũma ń lɛkpaao sai. 9 Má ye lɔ nɔɛɔ ńzi̋a kɛkɛ a zɛ́wa yɔ̃̀ɔsai
zi̋amɔnɛ sai. I kɛ ń mi̋ yɔ̃̀ɔde tãao ge vua ń òso nɔamblebɔɔ
ge zwã̀a ɔdeɔ no.§ 10 Aa ńzi̋a kɛkɛ ń maakɛao, lá a maa nɔɛ
lousisinaɔ kɛwa. 11 Nɔɛɔ yãdada kílikili, aa misiilɛ yã́pii musu.
12 Mili we nɔɛɔ yãdàda gɔ̃ɛɔnɛ ge aaɔ iko vi̋máo, sema aaɔ
ku kílikili. 13 Asa Adamu ɔ̃ Lua kɛ̀ sɛ̃́ia, a gbɛa Ɛva.* 14 I kɛ
Adamu wa sã̀sãa, nɔɛ wa sã̀sã, à si̋ duunau.† 15 Tó nɔɛ wɛtã̀ ń

† 1:13 Zi̋n 8.3, 9.4-5 ‡ 1:20 1Kln 5.5 * 2:5 Zi̋n 4.12 † 2:7 2Tim 1.11 ‡ 2:8
Bɔa 9.29 § 2:9 1Piɛ 3.3 * 2:13 Daa 2.7, 21-22 † 2:14 Daa 3.1-6

luanaaikɛao ń yea gbɛ̃́ɔzio ń kuaadoakɛo zi̋amɔnɛ sai, ali nɛ'i
aafia.

3

Gbɛ̃zɔ̃ɔ ń dɔnlɛdeɔ

1 Yɑ̃́ɛ bee si̋ana vi̋: Tó gbɛ̃́ ye kɛ gbɛ̃zɔ̃ɔ ũ, àlɛ zi̋ maa nidɛ.
2 Gbɛ̃zɔ̃ɔ líɔ ku tàaesai nɔmɛndode ũ, laaide ũ, i̋ɔ azi̋a kũa dɔ̃
gbɛ̃́ dɔ̀ɔde ũ, nibɔfɔ̃na ũ, gbɛ̃́ pɔ́ a fɔ̃ yɑ̃danɛ́ ũ. 3 Asu àɔ dɛ igbɛ̃na
ge gbɛ̃́ pɑ̃si̋ ũo. Aàɔ dɛ nɔ̀sɛdoũde yɑ̃kelesaide ũ. Ɔa su dɔaaɛ̀o.
4 Aàɔ a ua kũa dɔ̃, aà nɛ́ɔ lí misiilɛɛ̀ aaliɔ aà ɔtondɔki̋i gwa.*
5 Asa tó gbɛ̃́ a ua kũa dɔ̃o, kpelewa a fɔ̃ ɔlia Lua gɑ̃lideɔzii? 6 Asu
àɔ dɛ gbɛ̃́ dafuna ũo, kɛ́ asu i̋anadɑ̃, i azi̋a dayɑ̃u lán Ibiisiwao
yɑ̃́i. 7 Aà tɔ́ àɔ na Yesusaideɔ ki̋́i lɔ, kɛ́ wasu aà tɔ́i̋isi, i zu Ibiisi
bauo yɑ̃́i.

8 Màa lɔ dɔnlɛdeɔ aaɔ dɛ gbɛ̃́ gbiaɔ ũ. Aasu wàɔ dɛ lɛplaadeɔ
ũo. Wɛ̃ yɑ̃́ su dɔaanɛ́o. Aasu wàɔ dɛ ɔwɛɛlɛmbɛ̃ɛɔ ũo. 9 Aaɔ Yesu
yɑ̃́ kũa ń làasoodaadoũo. 10 Wà ń yɑ̃́ gwa gi̋a, tó wi yɑ̃e emáo,
wi gbasa ń dilɛ dɔnlɛdeɔ ũ. 11 Màaɛ ń nɔɛɔ. Aaɔ dɛ nɔɛ gbiaɔ
ũ, laaideɔ ũ, aai̋ɔ náai vi̋ yɑ̃́pii guu. Aasu wàɔ dɛ gudɛnaɔ ũo.
12 Dɔnlɛde àɔ dɛ nɔmɛndode ũɛ, aàɔ a ua ń a nɛ́ɔ kũa dɔ̃. 13 Gbɛ̃́
pɔ́ zi̋kɛ̀ a zɛ́wa, i̋ zɛki̋i maa e, aà sɔ̃ iɔ dilɛa a Kilisi Yesu náaikɛa
guu maamaa.

14 Baa kɛ́ málɛ yɑ̃́piɔ onɛ, má di̋lɛ má mɔ́ n gwai tia. 15 Tó
ma mɔa su lɛ́ gɛ̃gɛ̃ɛ, má ye ǹyɔ̃ dɔ̃ lá a maa wàɔ ku Lua uadeɔ
ũɛ. Wámɛ wá Lua bɛ̃́ɛ gɑ̃lideɔ ũ, si̋ana zi̋́mpɛlɛ ń a gbɑ̃a'eki̋io ũ.
16 Lua asiiyɑ̃ pɔ́ bɔ̀ gupuau zɔ̃ɔ si̋anaɛ:
A mɔ̀ gbɛ̃nazi̋na ũ,
Lua Nisi̋na aà si̋andekɛ ɔ̀lɔnɛ́,
malaikaɔ aà è.
Wà aà yɑ̃́ waasokɛ̀ buiɔ guu,
wà aà náaikɛ̀ dṹnia guu,
Lua aà sɛ̀ tàɔ̀ a ki̋́i gawi guu.

4

Tɛ̃yɑ̃́

1 Lua Nisi̋na ò wásawasa, gɔɔgbɛzɑ̃zi̋ gbɛ̃eɔ pɑ̃kpa Yesu zɛ́i,
aai tɛ sɑ̃́sɑ̃yɑ̃ pɔ́ tɑ̃́a i̋ ɛɛdeɔ da a oauzi. 2 Ɛɛde mɔafilide pɔ́ vɑ̃i
lí kɑ̃̀adańlaoɔ mɛ́ aa ń sɑ̃sɑ̃. 3 Aai̋ gí gbɛ̃́ɔnɛ aa nɔsɛ aa zɑ̃kɛ, mɛ́
aai̋ blɛ tɛ̃́nɛ́, blɛ pɔ́ Lua kɛ̀ a náaikɛna pɔ́ aa si̋ana dɔ̃ɔnɛ aa ble ń
a sáaukpaao. 4 Pɔ́ pɔ́ Lua kɛ̀ píi maaɛ.* Wásu a kee tɛ̃boo,† wà
ble ń aà sáaukpaao, 5 asa Lua yɑ̃́ ń wá wabikɛao gbɑ̃bɔ̀ɛ̀.

---

* **3:4** Tit 1.6-8 * **4:4** Daa 1.31 † **4:4** Maa 7.19

Kilisi Yesu zi̍kɛn maa

6 Tó n yấpiɔ dà n gbɛ̂́ɔnɛ, ńyɔ̃ɔ dɛ Kilisi Yesu zi̍kɛn maa ũ, asa
ńlɛ nzi̍a gwa ń Yesu yấo, ń tɛ́ yãmaa pɔ́ wa dànɛi. 7 Mikɛ̃ fɛlɛkaa
fi̋ pɔ́ lí kpaai̍ ń Lua yấoowa. N nzi̍a toto, kɛ́ ǹyɔ̃ dɛ luayãmana
ũ. 8 Mɛtotoa ài vi̍ yɔɔ, ãma dɛa luayãmana ũ ài vi̍ yấpii guuɛ,
asa bee i̍ mɔ́ ń wɛ̃nio gbã ń ziao. 9 Yấpi si̍ana vi̍, à kà wà si
ɔplapla, 10 wí zi̍kɛ wà dɛ̃ɛka a musu. Wá wɛ́ dɔ Lua bɛ̂́ɛzi. Ɔmɛ
gbɛ̂́pii Suabana ũ, azaiasa aà náaikɛnaɔ.

11 Yấpiɔ dilɛnɛ́, ní dadanɛ́. 12 Nsu to wà saka n ɛ̀waasokɛguo.
To n kua zɛ'ɔlɔ Yesudeɔnɛ yã'oa ń yãkɛao ń yeakɔ̃io ń lua-
naaikɛao ń kua gbãsi̍saio guu. 13 E màɔ mɔ́, wɛtã ń Lua yấ
kyokɛao, ní danɛ́, ní lɛdaomá. 14 Gba pɔ́ Lua dànɛ gɔɔ pɔ́
wà ãnabikɛkɛ̀ n yấ musu, mɛ́ gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ɔnàma, ńsu niazi̍kpaio.
15 Laaidɔ yấpiɔwa, ní mɛkpawà, gbɛ̂́pii i n gɛa'aɛ e. 16 N nzi̍a yấ
ń n yãdanɛo tàasika. Zɛ súsu ń yấpiɔ. Tó ń kɛ̀ màa, ńyɔ̃ nzi̍a
suaba ń gbɛ̂́ pɔ́ aalɛ swấsɛ n yấiɔ.

5

Gyaaɔ ń dɔaanaɔ

1 Nsu maezɔ̃ɔ leleo.* Lɛdawà n mae ũ, ní da ɛ̀waasoɔwa n
vi̍i ń n dãunaɔ ũ. 2 Lɛda nɔɛzɔ̃ɔwa n da ũ, ní da nɔgbãa ge
wɛ̂́ndiawa n dãe ũ làasooplasai.

3 Gyaa gbɛ̃andoɔ kpɛla. 4 Tó gyaa nɛ́ɔ ge tɔũnaɔ vi̍, aa ń daɛɔ
gwaa dada gi̍a, aai fi̋abo ń maeɔ ń ń daɔnɛ, asa bee i̍ ka Luagu.
5 Gyaa gbɛ̃ando wɛ́ i̍ɔ dɔ Luazi, i̍ wɛtã lousisia ń wabikɛaowa
gwãasi̍na ń fãanɛo. 6 Gyaa pãpãkɛnaá gɛɛ, baa tó a bɛ̂́ɛ. 7 Yấpiɔ
danɛ́, kɛ́ wasu ń tàae eo. 8 Tó gbɛ̂́ lɛ́ a daɛɔ gwao, atɛ̃sa aà
uadeɔ, à bɔ̀ Lua yấ kpɛɛ, Yesusaide dɛaàla. 9 Nɔɛ pɔ́ dɛ wà da
gyaaɔ guun kɛ: Nɔɛ pɔ́ kà wɛ̀̃ bàaɔ̃ mɛ́ à zãkɛ̀ gɛ̃n do, 10 wi̍ɔ aà
dɔ̃ maakɛna ũ, nɛgwan maa ũ, nibɔfɔ̃na pɔ́ Lua gbɛ̂́ɔ gbá pi̍pi
ũ, taasideɔ dɔnlɛde ũ, nɔɛ pɔ́ mɛkpà maakɛa píiwa ũ. 11 Nsu
gyaa nɔgbãaɔ dauo, asa tó an gɔ̃ nidɛa fɛ̀lɛ, an naa Kilisiwa a
busaɛ, aaiɔ ye zãkɛ, 12 aai ńzi̍a dayãu, kɛ́ aa lɛ́ pɔ́ aa gbɛ̀ɛ̀ yãa
gbòo yấi. 13 Bee gbɛa aai̍ pãkɛ dada, aai̍ɔ bɛbɛ wàɔ ualɛkɛ. I kɛ
màaden ń ũ adoo, aai̍ gɔ̃ gbɛ̃pen gudɛnaɔ ũɛ, aai̍ yấ pɔ́ dɛ wà
oo o. 14 Ayãmɛto má ye gyaa nɔgbãaɔ zãkɛ, aai nɛ'i, aai laaidɔ
bɛwa, kɛ́ aasu wá ibɛɛɔ gba zɛ́ aa wá tɔbɛ̃ɛsio yấi. 15 An gbɛ̃eɔ
bɔ̀ tɛ Setãuzi kɔ̀. 16 Tó Yesudee gyaaɔ vi̍ a bɛ, aàli dɔńlɛ. Asu to
aa gɔ̃ gãlideɔnɛ aso ũo, kɛ́ aa e dɔ gyaa gbɛ̃andoɔlɛ yấi.

17 Gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ i̍ dɔaa a zɛ́wa kà wà fi̋aboɛ̀ lɛɛ pla, atɛ̃sa gbɛ̂́ pɔ́
waasokɛa ń yãdaanɛ́o ãia vi̍. 18 Wà yấɛ bee kɛ̀̃ láu wà mɛ̀: Ásuli

* **5:1** Lev 19.32

lɛsɔkpa zu pɔ́ lɛ́ pɔgbɛ̃ɛo.† Wà mɛ̀ lɔ: Zi̋kɛna kà à a asea e.‡ 19 Nsu
gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ káalao yã́ sio, sema seeladeɔ kà gbɛ̃ɔn pla
ge àaɔ̃ bàasio.§ 20 Gbɛ̃́ pɔ́ duunakɛ̀ɔ gba laai gbɛ̃́pii wáa, kɛ́ vi̋a
e gbɛ̃́ ki̋niɔ kṹ. 21 Ma nanɛ Lua ń Kilisi Yesuozi ń malaika pɔ́ à ń
sɛ́ɔ, ǹyɔ̃ yã́piɔ kũa gbɛ̃e tɛ̃bosai. Nsu yãe kɛ gbɛ̃eɛ ublembɛkɛa
yã́io. 22 Nsu wã ɔna gbɛ̃́wa ǹ aà dazi̋uo. Nsu to n lɛ́ àɔ ku gbɛ̃e
duunauo. Nyɔ̃ nzi̋a kũa gbã̀si̋sai. 23 Nsu í pã mi ado lɔo. Ni̋li
vɛ̃ɛ ga yɔɔ n nɔ̀sɛ ń n gyãkɛa mɔ̀ɔmɔɔo yã́i.
24 Gbɛ̃eɔ duuna ì bɔ gupuau e wàɔ gɛ́ a yãkɛkɛińnɔ, gbɛ̃eɔ pɔ́
sɔ̃, ìli bɔ kpaao. 25 Màa lɔ maakɛa ì bɔ gupuau, baa a pɔ́ wi eo a
e gɔ̃ ulɛao.

6

1 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ zɔ ũɔ ń diiɔ dilɛ gbia, aai misiilɛnɛ́ yã́pii guu, kɛ́
wasu Lua tɔ́ ń yã́ pɔ́ wi danɛ́o bɛ̀ɛboo yã́i. 2 Gbɛ̃́ pɔ́ an diiɔ
dɛ Yesude ũɔ su dɔ́ɛmá kɛ́ aa dɛ kɔ̃gbɛ̃ɔ ũ yã́io. Aa zɔblenɛ́
maamaa, asa gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ ń zi̋ baa bleɔ dɛ Yesudeɔ ũɛ, an gbɛ̃́
yenzideɔ ũ. Yã́piɔ danɛ́, ní lɛdaomá.

Yea ɔ̃ai

3 Tó gbɛ̃e lɛ́ yãpãle danɛ́ mɛ́ i zɛ ń wá Dii Yesu Kilisi yã́
si̋andeo ń wá zɛ́ yãdanɛoo, 4 yɔ̃̀ɔdeɛ, a yãe dɔ̃o, lɛkpaa gii ń
yãgwaa láasaio aà kṹ gyã ũ. Yã́ beeɔ ì to gbɛ̃́ɔ wɛdɔkɔ̃ɛ, aaì
sòlekɛ, aaì kɔ̃ sɔ̃́sɔ̃, aaì làasoo vãi sɛ́ ń kɔ̃o, 5 aaìɔ ki̋iwãi vi̋.
Gbɛ̃́piɔ làasoo kolea, si̋ana pi̋limá, aaìɔ e lousisiaá ɔwɛɛlɛzɛɛ.
6 Lousisia ài zɔ̃ɔ si̋ana, tó gbɛ̃́ zɛ̀ ń pɔ́ pɔ́ á vi̋o. 7 Wi mɔ́ ń pɔeo
dṹnia guu lao, mɛ́ wá e tá ń pɔeoo. 8 Tó wá pɔblea ń pɔkasaɔ vi̋,
bee mɔ̀. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ ye gɔ̃ ɔde ũɔ ì ńzi̋a da yɔ̃a bau. Pɔ́ nidɛa mi̋sai
kaide ì gɛ̃ńgu, i ń kpálɛ músi ń kaalɛo guu. 10 Yea ɔ̃ai mɛ́ yãvãi
píi zi̋na ũ. Gbɛ̃eɔ lɛ́ a kɔ̃dɛ e aa gɛ̀ zã̀ò Yesu zɛ́wa, aa wãwã zɔ̃ɔ
kpà ńzi̋ai.

Dɛ̃ɛ maa ká

11 Lá Lua gbɛ̃́n n ũ, bàalɛ yã́piɔnɛ, ní tó yãmaa líɔ dɔaanɛ ń yã́
pɔ́ zɛvi̋ Luaɛo ń aà náaikɛao ń yea gbɛ̃́ɔzio ń mɛnao ń nɔ̀sɛniɛo.
12 Dɛ̃ɛ maa ká n Yesu náaikɛa guu, ní wɛ̃ni láasai e, asa ɔ̃ Lua n
sisiwà gɔɔ pɔ́ n lɛ́ maa gbɛ̀ɛ̀ bíla wáa. 13 Ma nanɛ Lua pɔ́ ì wɛ̃ni
kpa pɔ́piiwazi ń Kilisi Yesu pɔ́ yãmaa ò Pɔ̃nsi Pilatiɛo,* 14 ǹyɔ̃
yã́ pɔ́ wa di̋lɛnɛ kũa sãasai tàaesai e wá Dii Yesu Kilisi mɔ́zi̋.
15 Gbãade mɛ̀ndona Báaade, kíaɔ Kía, diiɔ Dii mɛ́ a Kilisipi bɔ

† **5:18** Iko 25.4, 1Kln 9.9 ‡ **5:18** Luk 10.7 § **5:19** Iko 19.15 * **6:13** Zãa 18.36-37

a gɔɔwa.† 16 Ɔmɛ lí gao ado, ȉɔ ku gupua pɔ́ wȉli fɔ̃ sɔ̏io guu.‡
Gbɛ̃e i wɛsiaàlɛo, wa fɔ̃ seo.§ Ɔmɛ gawi ń gbãao vȉ gɔɔpii, ãmi.
17 O dű́nia tiaɛ bee ɔdeɔnɛ aasu ȉ́anadão. Aasu gbãa'e ɔda
náaisaiwao, aa gbãa'e Lua pɔ́ ȉ pɔ́pii kpáwá zɔ̃ɔ wà pɔnakɛòwa.
18 Onɛ́ aa maakɛ, maakɛa i tɔ̃́má. Aaɔ dɛ gbadanaɔ ũ, aaiɔ gbɛ̃kɛ
vȉ. 19 Beewa aa kȕsũa maa di ńzȉaɛ àizãna pɔ́ ũ,* aai wɛ̃ni pɔ́
dɛ wɛ̃ni ũ sȉana e.
20 Timɔtee, kàeda yã́ pɔ́ Lua nànɛ n ɔzȉi. Ɛ dű́nia yã́ giiɔnɛ ń
yã̀waaipaa pɔ́ wȉ mɛ dɔ̃aɛo. 21 Gbɛ̃eɔ zɛ̀ò, ɔ̃ aa pȁalɛ Yesu zɛ́ɛ.
Lua gbɛ̃kɛkɛɛ́.

† **6:15** Zia 19.16 ‡ **6:16** Soũ 104.2 § **6:16** Bɔa 33.20 * **6:19** Mat 6.20

TIMƆTEE LA̋ PLAADE
Yá̋ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Pɔlu lá plaadepi kɛ̋ Timɔteeɛ za Lomaɛ (1.17). Wà wɛtɛ̃amɔ̀ Pɔluɛ we pâsi̋pâsi̋ (2.9), a ku yooyea (4.10, 16). A̋ kà a zi̋ láaa (4.6), ɔ̃ àlɛ lɛda a i̋wa yenzidewa (1.2).

A̋ nà Lua sáaukpaawa Timɔtee yeanzi ń aà luanaaikɛao yá̋ musu. Wɛtɛ̃a ń taasio ń íbɛlɛ pɔ́ wi̋ sɛ́ ń baonakpanaɔ yá̋i à lɛdà Timɔteewa aà zɛ gbãa, aà taasikɛanɔ Kilisi zi̋gɔ̃ maa ũ (1.3-2.13). A ɔ̀ɛ̀ aà mikɛ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aai̋ɔ gbɛ̃́ɔ lɛwɛɔ yá̋wa, asa aai̋ɔ yãkpaanlaɔ lɛkpaakɛkɛ ń gbɛ̃́ɔɛ, ɔ̃ aai̋ n luanaaikɛa ɔ̋ɔkpa. A ɔ̀ɛ̀ aà a ɔlɛsɛ, aà zɛ ń Lua yá̋ pɔ́ a dàda za a ɛ̀waasogɔɔo (2.14-4.5). Lápi láaki̋i Pɔlu azi̋a yá̋ɔ bɔɔlɛkɛ̀ɛ̀, lá a ku ga lɛ́zi̋ Loma, ãma a dɔ̃ kɛ́ Lua a a suaba e a gɛ kaò aà kpalau musu.

Pɔlu dɛ̃ɛ maa nɛ̀ à baonakpà e a lɛ́wa (4.7), ɔ̃ à tɛkpà lápi kyokɛnaɔgu aa dɛ̃ɛ doũpi ká ń luanaaikɛao ń mɛnao ń yeańzio vi̋akɛa ibɛɛɔnɛ sai.

Pɔlu tɛ́kpaa Timɔteegu

1 Mámɛmaa Kilisi Yesu zi̋na Pɔlu lá Lua yeiwa wɛ̃ni pɔ́ à a
lɛgbɛ̋ Kilisi Yesupi guu yá̋i, 2 ma láɛ bee kɛ̋nɛ, ma nɛ́ yenzide
Timɔtee.* Mae Lua ń wá Dii Kilisi Yesuo gbɛ̃kɛkɛnɛ ń sùuuo,
aai n gba aafia.
3 Ma sáaukɛ̀ ń ma deziɔ Lua pɔ́ mi kúlɛɛ̀ ń nɔ̀sɛpuaoo, asa n
yá̋ i̋ɔ dɔmagu láasai ma wabikɛa gwãasi̋na ń fãanɛo guu. 4 Tó
wɛ́'i pɔ́ bɔ̀ma yá̋ dɔ̀magu, mi n bɛɛkɛɛ, míɔ ye wà wɛsikɔ̃lɛ, kɛ́
ma pɔna e kɛ zài. 5 N luanaaikɛa ń nɔ̀sɛmɛndoo i̋ɔ dɔmaguɛ. N
dazi Loisi ń n da Ɛnisio Lua náaikɛ̀ màa, mɛ́ má dɔ̃ sá̋asã ńlɛ
Lua náaikɛ màa sɔ̃.
6 Ayãmɛto málɛ dɔngu, fɛlɛ zɛ ń gba pɔ́ Lua dànɛ gɔɔ pɔ́ ma
ɔnàmao, 7 asa Nisi̋na pɔ́ i̋ wá gba gbãa, i̋ to wàɔ yekɔ̃i, i̋ to wàɔ
laai vi̋ ɔ̃ Lua kpàwá, i kɛ nisi̋n fooo no. 8 A yá̋i ńsu widɛ ń wá
Dii yã'oanɛ́oo, mɛ́ ńsu widɛ ma gbɛ̃́ pɔ́ wà ma dakpɛu aà yá̋i yá̋
musuo. Taasi pɔ́ wi̋ kɛ aà baokpaa yá̋i kɛmanɔ ń Lua gbãao.
9 Ɔmɛ wá suabà, à wá sisi, wa gɔ̃ aà pɔ́ ũ. I kɛ yá̋ pɔ́ wá kɛ̀ yá̋i
no, aàzi̋a pɔeã yá̋iɛ, ń gbɛ̃kɛ pɔ́ a kɛ̀wɛ̃ɛ naa Kilisi Yesuwa zadɔ̃
gɔɔ i daalɛoo. 10 Gbɛ̃kɛpi bɔ̀ gupuau wá Suabana Kilisi Yesupi
mɔa guu sa. A̋ ga iko bãdɛ̀, à wɛ̃ni ń kua gɔɔpiio bɔ̀wɛ̃ɛ gupuau a
bao pɔ́ wi̋ kpa guu. 11 Lua ma dilɛ a zi̋na ũ mà baopi kpàwakɛ,
mí danɛ́.† 12 A yá̋i málɛ taasiɛ bee kɛi, ãma wí lí ma kũo, asa

* **1:2** Zi̋n 16.1 † **1:11** 1Tim 2.7

má gbɛ̃́ pɔ́ ma aà náaikɛ̀ dɔ̃, mɛ́ má dɔ̃ sɑ̃́asɑ̃ kɛ́ a fɔ̃ kàeda yɑ̃́ pɔ́
à nàmɛɛ ma ɔzi̋i e a mɔgɔɔzi̋. 13 Nyɔ̃ yɑ̃́ si̋ande pɔ́ ń mà ma ki̋ipi
kũa yɑ̃́ zi̋nda ũ ń luanaaikɛao ń yeakɔ̃io naa Kilisi Yesuwa guu.
14 Kàeda yɑ̃maa pɔ́ Lua nànɛ n ɔzi̋i ń aà Nisi̋na pɔ́ kú wá guu
gbɑ̃ao.

15 N̄ dɔ̃ kɛ́ Azi bùsudeɔ píi ma vũaaɛ. Fizɛlɛ ń Ɛɛmɔzɛnio kú ń
guu. 16 Dii wɛ̃nadɔ̃ Ɔnɛsifɔɔ bɛdeɔnɛ! Asa à ma nɔ̀sɛ ni̋nimɛɛ, a
gɛ̃na lɛ́ vi̋o, i widɛ ma daakpɛu yɑ̃́ musuo. 17 Kɛ́ à kà Loma gɔ̃̀ɔ,
à ma wɛɛlɛ e à gɛ̀ bɔ̀a. 18 Dii to Lua wɛ̃nadɔ̃ɛ̀ yɑ̃́kpalɛkɛgɔɔzi̋. N̄
dɔnlɛ zɔ̃ɔ pɔ́ a kɛ̀mɛɛ Ɛfɛsɛ dɔ̃ sɑ̃́asɑ̃.

2

Kilisi Yesu zi̋gɔ̃ maa

1 Mpi sɔ̃ ma nɛ́, ǹyɔ̃ gbɑ̃a ń gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua vi̋wanɔ naa Kilisi
Yesuwao. 2 Yɑ̃́ pɔ́ ń mà má ò dasi wáa na gbɛ̃́ náaide pɔ́ aa
fɔ̃ da gbɛ̃pɑ̃leɔnɛɔ ɔzi̋. 3 Taasikɛmanɔ Kilisi Yesu zi̋gɔ̃ maa ũ.
4 Dṹnia yɑ̃́ lí dɔaa zi̋gɔ̃ pɔ́ kú zi̋lauɛo, kɛ́ aà yɑ̃́ e ka a diigu yɑ̃́i.
5 Bakpaai̋na sɔ̃, tó i bàalɛ a zɛ́wao, a fùa eo.* 6 Zɔ̃ɛ pɔ́ zi̋ gbɑ̃a kɛ̀
mɛ́ i̋ a baa sɛ́ sɛ̃́ia. 7 Làasookɛ yɑ̃́ pɔ́ má òpiɔwa, asa Dii a ń gba
ɔ̃nɔ apii guu.

8 To Davidi bui Yesu Kilisi pɔ́ bɔ̀ gau yɑ̃́ àɔ dɔngu. Baona pɔ́
mi kpan we. 9 A yɑ̃́i málɛ taasikɛi. Wà mɔkàa lán dàakɛnawa,
ɑ̃ma wa fɔ̃ mɔka Lua yɑ̃́wao. 10 Ayɑ̃mɛto mi yɑ̃́pii fɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ Lua
ń sɛ́ɔ yɑ̃́i, kɛ́ ampiɔ sɔ̃, Lua ń suaba, aai gawi pɔ́ lí láao e naa
Kilisi Yesuwa. 11 Yɑ̃́ɛ bee si̋ana vi̋:
Tó wa gaaànɔ, wáɔ kuaànɔ.†
12 Tó wa mɛnafɔ̃̀, wáɔ kibleaànɔ.
Tó wa lelekpàaàzi,
aàpi a kpáwázi sɔ̃ɛ.‡
13 Tó wá náai vi̋o, i̋ɔ náai vi̋ɛ,
asa a we lelekpa azi̋aio.

Dii zi̋kɛna maa ń lɛkpaaoo

14 Yɑ̃́piɔ dɔ n gbɛ̃́ɔgu, ní nanɛ́ Luazi aasu lɛkpaa pɑ̃ kɛ Lua
yɑ̃́ musuo. A ài vi̋o, i̋ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ maɔ ɔ̃̀ɔkpaɛ. 15 Ai̋akɛ, kɛ́ Lua
e n sáaukpa, zi̋kɛna pɔ́ i̋ yɑ̃́ si̋ande polonɛ́ wásawasa, wí lí aà
kũ aà zi̋ yɑ̃́ musuo ũ. 16 Ɛ yɑ̃bɔlɛa pɑ̃ pɔ́ lí kpaai̋ ń Lua yɑ̃́ooɛ. I
gbɛ̃́ɔ luayɑ̃dasai kɑ̃́fi̋nɛ́ɛ, 17 ɔ̃ yɑ̃́ pɔ́ aai̋ danɛ́ i̋ ɔtamá lán sɑ̃́nɛwa.
Imɛnɛ ń Filɛtio kú ń guu. 18 Aa kɛ̃̀ si̋anawa, aai̋ mɛ wà bɔ̀ gau
kɔ̀, aai̋ gbɛ̃ɛɔ luanaaikɛa ɔ̃̀ɔkpaonɛ́. 19 Gia ń beeo ɛ̃ pɔ́ Lua dàalɛ

* **2:5** 1Kln 9.24-27 † **2:11** Lom 6.8 ‡ **2:12** Mat 10.33

zɛa gbãa, wà yɛ̃́ɛ bee kɛ̃̀wà: Dii gbɛ̃́ pɔ́ dɛ a pɔ́ ũɔ dɔ̃.§ Gbɛ̃́ pɔ́ ĩ
Dii sísi kɛ̃́ yãvãiwa.
20 Uada ĩɔ pɔ́ɔ vĩ dasi. Wà a keeɔ kɛ̀ ń vuao ń ã́nusuo
yã́gbiakɛbɔ ũ, mɛ́ wà a keeɔ kɛ̀ ń lío ń gĩo yãyɔɔnakɛbɔ ũ. 21 Tó
gbɛ̃́ ɔbɔ̀lɛ yã́ bɛɛɛsai guu, a gɔ̃ yã́gbiakɛbɔ ũ, Dii zĩkɛbɔ maa ũ,
iɔ ku maakɛa píi sɔu guu. 22 Bàalɛ ɛ̀waaso pɔnidɛaɔnɛ, ní tó
maakɛa ń luanaaikɛao ń yea gbɛ̃́ɔzio ń kua ń kɔ̃o na dɔaanɛ
sãnu ń gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ Dii sísi ń nɔ̀sɛpuaoɔ. 23 Ɔbɔlɛ yã́ mĩsai gwaa ń
kɔ̃o guu. A dɔ̃a vĩo, mɛ́ ń dɔ̃ kɛ́ ĩ lɛkpaa inɛ́. 24 A maa Dii zɔ̀blena
aàɔ lɛkpaa vĩo. Aàɔ busaa gbɛ̃́piiɛ, yãdanɛde maa pɔ́ ĩ gbɛ̃́ fɔ̃́ ũ,
25 i gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a yã́ sioɔ gba laai busɛbusɛ. Wĩliɔ dɔ̃o Lua a ń gba
nɔ̀sɛlilɛa zɛ́, aai sĩana dɔ̃, 26 aai pili Ibiisi pɔ́ ń kṹ ń a bao à ń dá
a pɔeã guuwa, aai su ń laaiwa.

3

Gbɛ̃nazĩnaɔ yãkɛa gɔɔgbɛzãzĩ

1 Ɲyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ gɔɔ gbɛzãɛ beeɔ aaɔ zĩ'ũ. 2 Gbɛ̃́ɔ zĩa yã́ a dɔaanɛ́, ɔ̃a
a ń sɔ̃ ble. Aaɔ dɛ waladeɔ ũ, ĩ́andãnaɔ, gbɛ̃sɔ̃sɔ̃naɔ, de ń dao
yãmansaiɔ, guluɔ, luayãdansaiɔ, 3 nɔ̀sɛsaideɔ, awamansaiɔ,
gbɛ̃́ tɔbɛ̃ɛsinaɔ, faasaideɔ, ãiapãsĩdeɔ, maa ibɛɛɔ, 4 bɔnkpɛdeɔ,
làasoosaideɔ ń yɔ̃̀ɔdeɔ. Aaɔ ye pɔnakɛai dɛ Lua yã́la. 5 Aaĩ
lousisi, ãma an yã́ lí kɔ̃sɛ ń Lua gbãaoo. Kɛ̃́ gbɛ̃́piɔwa. 6 Gbɛ̃́
bee taaɔ ĩ gɛ̃ nɔɛ pɔ́ lí mi gbãɛoɔzi, aai ikokɛmá. Duuna sadà
nɔɛpiɔgu, dɔ́ɛ'ĩi mɛ́ gɔ̃̀nɛ́, 7 aaĩɔ yãdada gɔɔpii, ãma aali sĩana
dɔ̃o. 8 Lá Zanɛsi ń Zãblɛsio bɔ̀ Mɔizi kpɛ,* màa gbɛ̃́piɔ ĩ bɔ sĩana
kpɛ. An làasoo kolea, mɛ́ luanaaikɛn gianaɔnɛ. 9 Aa gɛa'aɛ vĩ
lɔo, asa gbɛ̃́pii ń mĩsaikɛ dɔ̃, lá wà Zanɛsi ń Zãblɛsio pɔ́ dɔ̃̀wa.

Lua yã́ ài

10 Mpi sɔ̃ ń tɛmazi, ń ma kua dɔ̃ ń ma yãdanɛo ń yã́ pɔ́ málɛ
yáo ń ma luanaaikɛao ń ma mɛnakɛao ń ma yea gbɛ̃́ɔzio ń ma
zɛa gbãao 11 ń ĩa pɔ́ wa dàao ń taasi pɔ́ má kɛ̀o. Ɲ yã́ pɔ́ ma le
Antiɔsi ń Ikɔniuo ń Lisitao dɔ̃† ń ĩa zɔ̃ɔ daaa pɔ́ má fɔ̃̀o. Dii ma
bɔ apii guu.‡ 12 Gbɛ̃́ pɔ́ aa ye wàɔ ku luayãmanaɔ ũ naa Kilisi
Yesuwaɔ gí wɛ́tɛ̃a eio. 13 Gbɛ̃vãiɔ ń kɔ̃nideɔ, an vãi aɔ gbãbɔbɔɛ,
aai gbɛ̃́ɔ sã́sã, ampiɔ sɔ̃ aaɔ sã́sãaɛ. 14 Mpi sɔ̃, zɛ ń yã́ pɔ́ ń dàda
ń sĩ sĩana ũo. Ɲ gbɛ̃́ pɔ́ dàdanɛ́ɔ dɔ̃, 15 asa ń Luayãtaala dɔ̃ za n
nɛ́zĩ. A fɔ̃ n gba ɔ̃nɔ, i n ka Kilisi Yesu náaikɛa pɔ́ ĩ ń suabawa.
16 Yã́ pɔ́ kú lápiɔ guu bɔ̀ Lua kĩ́i píiɛ. A ài vĩ, asa ĩ sĩana danɛ́, ĩ

§ **2:19** Nao 16.5 * **3:8** Bɔa 7.11-12 † **3:11** Zĩn 13.50, 14.5, 19 ‡ **3:11** Soũ
34.19

ń ɛɛkanɛ́ ń ɔzi̋, ı̀ ń gba laai, ı̀ lɛdamá yãkɛa a zɛ́wa musu, 17 kɛ́
Lua gbɛ̃́ e àɔ wásawasa kua maakɛa píi sɔu guu.

4

1 Ma nanɛ Lua ń Kilisi Yesuozi aà ɛa mɔa kpalablei ń aà
yã́kpalɛkɛa ń gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ ń gyaadeɔ yã́i, 2 Lua yã́ waasokɛ, à zɛkɛ̀
i zɛkɛo, wɛtã. N ń lele, ǹ ń gba laai, naɛmá, ní yãdanɛ́ ń
mɛna zɔ̃ɔo. 3 Asa gɔɔe a mɔ kɛ́ gbɛ̃́ɔ we swã́sɛ yã́ si̋andeio. Aa
yãdanɛdeɔ kãaańzi ńzi̋a pɔeã́waɛ, aa yã́ pɔ́ káńgu danɛ́. 4 Aa gi
si̋anai, aai zɛ ń fi̋ɔ. 5 Mpi sɔ̃, ǹyɔ̃ laai vi̋ yã́pii musu. Taasi fɔ̃́, ní
baonakpanakɛa kɛ, ní n zi̋ lɛpapa.

Pɔlu kua ga lɛ́zi̋ Loma

6 Ma gɔɔ pà kɔ̀, wa ma au tɔ̃́lɛ sa'o'i ũ tia. 7 Ma dɛ̃ɛ maa nɛ̀, ma
bakpaai̋ pɔ́ Lua di̋lɛ kɛ̀ ma bɔlɛi. Ma Yesu yã́ kũ̀ a zɛ́wa. 8 Kua
maa fùa dilɛa, àlɛ ma dã sa. Dii Yã́kpalɛkɛn maa mɛ́ a kpamɛɛ
yã́kpalɛkɛgɔɔzi̋. I kɛ mámɛ má adoo, ń gbɛ̃́ pɔ́ ye aà mɔaiɔ píiɛ.
9 Zɛwɛɛlɛ mɔ́ ma kí̋i kpakpa. 10 Demasi ma to we à tà
Tɛsaloni, kɛ́ a ye dṹniai yã́i. Kɛlɛsã tà Galati bùsuu, mɛ́ Titu
tà Dalamati bùsuu. 11 Luku mɛ́ gɔ̃̀manɔ ado. Maaku sɛ à mɔ
sãnu, asa ı̀ dɔmalɛ maamaaɛ. 12 Ma Tisiki gbàɛ Ɛfɛsɛ. 13 Tó ńlɛ
mɔ́, ma ulatao pɔ́ má tò Kaapu bɛ Toloasi* sɛ́, ní mɔomɛɛ ń ma
láɔ, atɛ̃sa a pɔ́ pɔ́ wa kɛ̀ ń báaoɔ.
14 Alɛsãnda sia yãvãikɛ̀mɛɛ maamaaɛ. Dii a yã́ pɔ́ a
kɛ̀pi fi̋aboɛ̀.† 15 Laaikaaàzi, asa à bɔ̀ wá yã́ kpɛ pãsi̋pãsi̋ɛ.
16 Yã́kpalɛkɛamanɔ sɛ̃́ia guu gbɛ̃e i zɛmanɔo. Wà ma to we píiɛ.
Lua su ń yã́pi dao. 17 Dii zɛ̀manɔ à ma gba gbãa, ɔ̃ ma zɛ'è ma
baonakpà wásawasa, buipãlɛɔ mà píi. À ma bɔ nɔ̀ɔmusu lɛ́zi̋.
18 Dii a ma bɔ yãvãi guu píi, a ma suaba e ma gɛ kaò aà kpalau
musu. Ɔmɛ gawi vi̋ gɔɔpii, ãmi.
19 Fɔkpa Pisii ń Akilasiowa ń Ɔnɛsifɔɔ bɛdeɔ.‡ 20 Elasa gɔ̃̀
Kɔlɛni. Ma Tɔfiũ tò ń gyão Milɛti. 21 Zɛwɛɛlɛ mɔ́ e buziɛ àɔ
ká. Ebulu ń Pudɛo ń Linuo ń Kolodiao ń wá gbɛ̃́ɔ píi fɔkpàma.
22 Dii àɔ kunnɔ, i gbɛ̃kɛkɛ́ ápii.

* **4:13** Zi̋n 20.6 † **4:14** Soũ 62.13 ‡ **4:19** 2Tim 1.16-17

TITU
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Tituá Yesudeɛ, ã́ma Yuda no (Gal 2.1-3). A gɔ̃̀ Pɔlu ı̃̀wa ũɛ mɛ́ à zı̃̀ zɔ̃ɔ kɛ̀ Kɔlɛnideɔ ń Pɔluo maakɔ̃ɛ yá̃ musu (2Kln 7.6-16). Pɔlu láɛ bee kɛ̃̀ɛ̀ gɔɔ pɔ́ Titupi ku Kɛlɛtiɛ, à Yesude pɔ́ aa kú ísia gũgũnapiwaɔ yá̃gɛa'aɛzı̃̀ nàɛ̀ aà ɔzı̃̀.

Lápi daalɛaá waaso pɔ́ Pɔlu ı̃̀ɔ kɛnɛ́ yá̃ɛ (1.1-4). Bee gbɛa yá̃ pɔ́ a dı̃̀lɛ gã̀li dɔaanaɔnɛɛ (1.5-16). Lɛɛ pla guu à lɛdà Tituwa gbɛ̃́ pɔ́ àlɛ zı̃̀kɛńnɔɔ yá̃ musu: Maeziɔ, nɔɛziɔ (à kũ̀ aa yã̀dada wɛ̃́ndiaɔnɛ), ɛ̀waasoɔ ń zɔɔ (2.1-15). Lɛɛ àaɔ̃ guu à Yesude yã̀kɛaɔ bɔɔlɛkɛ̀, kɛ́ an kua aaɔ na, aasuli kɔ̃kpaalɛo (3.1-11). Bee gbɛa à lɛdà Tituwa, à fɔkpàmá (3.12-15).

Lápi kyokɛna a e kɛ́ lápi waaso dɛ Titu yá̃ ũ adoo. Yã̀'ı̃a pɔ́ Pɔlu ò̀ɔá yã̀'ı̃a pɔ́ ı̃̀ɔ Yesudeɔ le mɔ̀ɔmɔɔɔɛ: Yesudeɔ yá̃ɔ zɛ́kalɛa ń dɔaanaɔ yã̀kɛaɔ ń Yesudepiɔ yã̀kɛaɔ.

Titu zı̃̀kɛa Kɛlɛti bùsuu

1 Ma Pɔlu, Lua zɔ̀blena, Yesu Kilisi zı̃̀na, à ma zı̃̀ mà gbɛ̃́ pɔ́
Lua ń sɛ́ɔ da a zɛ́u, mí tó aa lousisia sı̃̀ana dɔ̃, 2 an wɛ́ iɔ dɔ
àizã̀na pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ zadɔ̃ gɔɔ i daalɛozi, Luapi lí ɛɛto sɔ̃o. 3 Yá̃pi
bɔ̀ gupuau a gɔɔwa waaso pɔ́ Lua wá Suabana nàmɛɛ ma ɔzı̃̀
guu, lá a dı̃̀lɛwa. 4 Mámɛ ma láɛ bee kɛ̃̀nɛ Titu,* ma nɛ'ia Yesu
zɛ́ pɔ́ wá kúu sã̀nu guu. Mae Lua ń Kilisi Yesu wá Suabanapio
gbɛ̃kɛkɛnɛ, aai n gba aafia.
5 Ma n to Kɛlɛti kɛ́ ǹ yá̃ pɔ́ gɔ̃̀ weɔ gɔ̃́gɔ̃, ní gbɛ̃zɔ̃ɔ dilɛ
wɛ̃́lɛ ń wɛ̃́lɛo lá má ònɛwa. 6 A maa gbɛ̃zɔ̃ɔ líɔ ku tàaesai
nɔmɛndode ũɛ. Aà nɛ́ɔ ı̃̀ɔ luayã̀manaɔ ũ, i kɛ aaɔ dɛ nɛ́ zazaa
lalasideɔ ũ no. 7 Lá dɔaanaá ziiaɛ Lua zı̃̀ guu, a maa aàɔ dɛ
tàaede ge swá̃gbã̀ade ge pɔkũmade ge igbɛ̃na ge ã̀iapã̀sı̃̀de ge
ɔwɛɛlɛmbɛ̃ɛ ũo, 8 sema nibɔfɔ̃na ũ, laaide pɔ́ zɛ̀ ń maakɛao ũ,
gbɛ̃maa pɔ́ a kua adoa mɛ́ a azı̃̀a kũa dɔ̃ ũ,† 9 gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ súsu ń
Lua yá̃ náaideo lá wı̃̀ danɛ́wa ũ, kɛ́ à e lɛda gbɛ̃pã̀leɔwa ń yá̃
sı̃̀andepio, i gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ a yá̃ kpɛɔ ɛɛkanɛ́ ń ɔzı̃̀.
10 Asa swá̃yã̀mansaide pɔ́ aaı̃̀ gbɛ̃́ɔ liaa ń ń yã̀'oaoɔ dasi, atɛ̃sa
Yudaɔ guu. 11 Aaı̃̀ ua bṹu gbɛ̃́ɔ ɔ̃̀ɔkpa. A maa wà lɛsɔkpanɛ́. Aaı̃̀
yá̃ pɔ́ dɛ wà danɛ́o danɛ́ ɔbɛ̃ɛ'ea yá̃i. 12 Kɛlɛti bùsu ã̀nabie mɛ̀
Kɛlɛtiɔá ɛɛdeɔnɛ, wàı̃ pã̀sı̃̀ɔnɛ, ye'uiade pɔewonsaiɔnɛ. 13 Yá̃piá
sı̃̀anaɛ. Ayã̀mɛto lɛdamá pã̀sı̃̀pã̀sı̃̀, kɛ́ aa zɛ́sɛ súsu. 14 Aasu
laaidɔ Yudaɔ fı̃̀wao ge gbɛ̃́ pɔ́ kɛ̃̀ sı̃̀anawaɔ yã̀dilɛaɔ. 15 Pɔe

* **1:4** 2Kln 8.23 † **1:8** 1Tim 3.2-5

líɔ gbãsi̍ gbãsi̍saideɔnɛo, mɛ́ pɔe líɔ gbãsi̍sai luayãdansai
gbãsi̍deɔnɛo, kɛ́ an làasoo ń ń nɔ̀sɛo vãi yɑ̃́i. 16 Aai̍ mɛ wa Lua
dɔ̃, ɔ̃ an yãkɛa i̍ ń ɛɛbo. Lua ginzideɔnɛ, aali aà yãmao, aali fɔ̃
yãmaae kɛ̀o.

2

Lɛdaa Lua gbɛ̃́ɔwa

1 Mpi sɔ̃, yɑ̃́ pɔ́ i̍ kpaai̍ ń yɑ̃́ si̍ande daanɛ́o onɛ́. 2 O maezɔ̃ɔɔnɛ
aaɔ ńzi̍a kũa dɔ̃ gbɛ̃́ gbiaɔ ũ, laaideɔ ũ. Aa zɛ́sɛ súsu ń yea
gbɛ̃́ɔzio ń mɛnao. 3 O nɔɛzɔ̃ɔɔnɛ lɔ aaɔ ku Lua gbɛ̃́ɔ kuawa. Aasu
wàɔ dɛ gudɛna ge vɛ̃ɛ zɔ ũo. Aali yãmaa da nɔgbãaɔnɛ, 4 aali
lɛdamá an baade àɔ ye a zɑ̃́zi ń a nɛ́ɔ, 5 aaɔ dɛ laaideɔ ũ gbãsi̍sai,
aa laaidɔ ń nɔzãekɛzi̍wa, an baade misiilɛ a zɑ̃́ɛ, kɛ́ wasu Lua
yɑ̃́ bɛ̃̀ɛboo yɑ̃́i.

6 Lɛda ɛ̀waasoɔwa lɔ aaɔ laai vi̍ yɑ̃́pii guu, 7 ní maakɛa zɛ́
ɔlɔnɛ́. N yãdaanɛ́ àɔ gbia kolesai. 8 Yɑ̃́zɛde pɔ́ wa fɔ̃ a ɛɛboo
danɛ́, wí i gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ n kpɛ kṹ, kɛ́ i e vãi ò n yɑ̃́ musuo yɑ̃́i.

9 Lɛda zɔɔwa aali misiilɛ ń diiɔnɛ yɑ̃́pii guu, aali yɑ̃́ pɔ́ a
káńgu kɛ. Aasuli bɔ ń yɑ̃́ kpɛo. 10 Aasu ń kpɑ̃́i'oo. Aa to aaɔ
ń dɔ̃ gbɛ̃́ náaideɔ ũ maamaa, kɛ́ Lua wá Suabana yɑ̃́ pɔ́ wi danɛ́
e tɛkɛ yɑ̃́pii guu.

11 Asa Lua gbɛ̃kɛ pɔ́ mɔ̀ ń gbɛ̃́pii suabaao bɔ̀ gupuau.
12 Gbɛ̃kɛpi lɛ́ dawɛ̃ɛ wà mikɛ̃ yɑ̃́ pɔ́ i kpaai̍ ń Lua yɑ̃́ooɛ ń dṹnia
pɔnidɛaɔ, wíɔ wázi̍a kũa dɔ̃ gbɛ̃maaɔ ũ, luayãmanaɔ ũ dṹnia
tiaɛ bee guu, 13 wíɔ wɛdɔ pɔnakɛgɔɔ pɔ́ wálɛ dɑ̃́i. Ɔmɛ wá Lua
zɔ̃ɔ wá Suabana Yesu Kilisi mɔgɔɔ gawide ũ. 14 A azi̍a kpà wá
gɛ̃ɛ ũ, kɛ́ à wá bɔ vãi píi guu, i wá gbãsi̍ wolo a gbɛ̃́ yenzideɔ ũ,
gbɛ̃́ pɔ́ maakɛa ãia vi̍ɔ ũ. 15 Yɑ̃́piɔ onɛ́, ní lɛdaomá, ní ń gba laai
ń n ikoo píi. Nsu to gbɛ̃e sakanguo.

3

Wà laaidɔ maakɛawa

1 Dɔ n gbɛ̃́ɔgu aali misiilɛ gbãadeɔnɛ ń ikodeɔ,* aa ń yãma,
aaɔ kú ń maakɛa píi sɔuo. 2 Aasu gbɛ̃e tɔbɛ̃ɛsio. Aaɔ dɛ
nɔ̀sɛdoũde yãkelesaide pɔ́ busaa gbɛ̃́piiɛɔ ũ. 3 Asa wápiɔ sɔ̃ wá
faa vi̍ yãao, luayãdansaiɔn wá ũ. Wá sɑ̃́sãa, wá dɛ pɔnakɛa
ń dɔ́ɛ'i̍i píio zɔɔ ũ. Wiɔ ku nɔ̀sɛvãi ń wɛdɔakɔ̃ɛo guu. Wá dɛ
gbɛ̃́ giaɔ ũ, wá zakɔ̃u. 4 Kɛ́ Lua wá Suabana gbɛ̃kɛ ń aà yea
gbɛ̃́ɔzio bɔ̀ gupuau, 5 ɔ̃ à wá suabà. I kɛ wá maakɛa yɑ̃́i no, kɛ́ à
wɛ̃nadɔ̃̀wɛ̃ɛ yɑ̃́iɛ.† A wá zu'ò, à wá í dafu, a tò wa gɔ̃ gbɛ̃́ dafuɔ

* **3:1** Lom 13.1-2, 1Piɛ 2.13 † **3:5** Ɛfɛ 2.8

ũ ń a Nisĩ̀na [6] pɔ́ a pĩ̀siwá gbãao Yesu Kilisi wá Suabana sabai,
[7] ɔ̃ yã́ bɔ̀wanɔ na aà gbɛ̃kɛ yã́i, wa gɔ̃ aà gbablenaɔ ũ, ɔ̃ wá wɛ́
dɔ àizãnai. [8] Yã́piá sĩ̀anaɛ.
Má ye ǹ kã́asikɛ yã́piɔwa maamaa, kɛ́ luayãmanaɔ e wà
mɛkpa maakɛawa. Bee maa, a kã́fĩa vĩ̀ gbɛ̃́ɔnɛ. [9] Pãalɛ yã́ mĩ̀sai
gwaaɛ ń deziɔ tɔ́ kɔ̃nwɛao ń sòleo ń lɛkpaakɛa Mɔizi ikoyã
musuo, asa yãpãɔnɛ, aa kã́fĩa vĩ̀o. [10] Gbɛ̃́ pɔ́ ĩ̀ to wà kɛ̃aa gba
laai baa gɛ̃n pla, ní gbasa ǹ aà yá.‡ [11] Nyɔ̃ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ bee taa
ɔ̃̀ɔkpà. Duunkɛnaɛ, à azĩ̀a dàyãu.
[12] Tó ma Aatema ge Tisiki zĩ̀ma, zɛwɛɛlɛ mɔ ǹ ma le Nikɔpɔli,
asa ma zɛò mà buziɛble weɛ. [13] Kɔai kɛ ǹ zɛ́ kũ̀sũa kɛ bùsu
ikoyãdɔ̃na Zenasiɛ ń Apolooo, kɛ́ pɔe su kɛ̃́sãmáo. [14] A maa wá
gbɛ̃́ɔ maakɛa dada, aaiɔ kɛ, aai bɔɔlɛ zɛazɛaɔ kɛ, kɛ́ aasu wàɔ ku
pão. [15] Gbɛ̃́ pɔ́ wá sãnuɔ fɔkpàma píi. Fɔkpa gbɛ̃́ pɔ́ aa yewázi
Yesu zɛ́ guuɔwa. Lua gbɛ̃kɛkɛ́ ápii.

‡ **3:10** Mat 18.15-17

FILEMƆƆ
Yã́ pɔ́ kú lɑ́ɛ bee guuɔ

Filemɔɔɑ́ Kɔlɔsi Yesude tɔdeɛ mɛ́ Pɔlu gbɛ̃naɛ (dɔ̀ɔ 1). A zɔe vı̃, aà tɔ́n Onɛziũ, à bàalɛ̀ɛ̀. Oneziũ Pɔlu dɔ̃̀ gɔɔ pɔ́ wà Pɔlupi dàkpɛuɛ. A gɔ̃̀ Yesude ũ sɔ̃, ɔ̃ Pɔlu zɛ̀ò à aà kpɑ̃́sɑ̃ a diiɛ, ɔ̃ à lɑ́ɛ bee kɛ̃̀ɛ̀, à wabikɛ̀wà asu aà si zɔ ũ lɔo, sema aà gbɛ̃do ũ naa Kilisiwa guu, asa wı̃ zɔ pɔ́ bàalɛ̀ swɑ̃́gaga pɑ̃sı̃pɑ̃sı̃ɛ.

Fɔkpaa Filemɔɔwa ń gbɛ̃́ pɔ́ aa kuaànɔɔ gbɛa (1-3), Pɔlu Dii sɑ́aukpà Filemɔɔ luanaaikɛa ń aà ɑ̃iao yɑ̃́ musu (4-7). Bee gbɛa à Oneziũ pɔ́ lɛ́ tá a diiwa yɑ̃'ò (8-22). Lápi lèa ń fɔkpaamáo, wà gbɛ̃́ pɔ́ an tɔ́ kú Kɔlɔsideɔ lá guuɔ è we (Kls 4.10, 12, 14). Aasipu (dɔ̀ɔ 2) tɔ́ kú Kls 4.17 guu lɔ.

Wá è lápi guu lá Pɔlu yɑ̃'ò a gbɛ̃́ Filemɔɔɛ busɛbusɛ. I yɑ̃e dilɛɛ̀o, i giɛ̀ ń Oneziũ zɔbleaɛo. Ɑ̃ma à yɑ̃́ dɔ̀aàgu ń gbɛ̃́ pɔ lɛ́ lɑ́ɛ bee kyokɛɔ píi, Kilisi yeawázi ı̃ tó wá kua dafukũ, ı̃ tó wà kɛ na ń kɔ̃o lɔ.

Pɔlu Filemɔɔ sɑ́aukpaa

1 Ma Pɔlu, ma gbɛ̃́ pɔ́ wà ma dakpɛu Kilisi Yesu yɑ̃́i ń ma
gbɛ̃do Timɔteeo, wámɛ wa lɑ́ɛ bee kɛ̃̀nɛ, wá zı̃kɛndee yenzide
Filemɔɔ, 2 ń Yesude pɔ́ aaı̃ kɔ̃ kɑ̃aa n bɛɔ ń wá nɔɛ yenzide
Afiao ń wá zı̃̀kandee Aasipuo. 3 Lua wá Mae ń Dii Yesu Kilisio
gbɛ̃kɛkɛnɛ, aai n gba aafia.

4 N yɑ̃́ ı̃ɔ dɔmagu gɔɔpii ma wabikɛa Luawa guuɛ, ɔ̃ mi aà
sɑ́aukpa, 5 asa ma Dii Yesu nɑ́ai pɔ́ ńlɛ kɛ bao mà ń n yea Lua
gbɛ̃́ɔzio píi. 6 Mi wabikɛwà, kɛ́ n kuawanɔ Yesu zɛ́u a to n wɛ́ kɛ̃́
bɑ́aa pɔ́ wá vı̃ píi naa Kilisiwa guu. 7 Ma gbɛ̃́, n yeańzi ma pɔ
kɛ̀na maamaa, à ma nɔ̀sɛ nı̃nimɛɛ, asa n Lua gbɛ̃́ɔ sɔ̃ dànɛ́ doũ.

Pɔlu awakpaa Filemɔɔɛ Ɔnɛziũ yɑ̃́ musu

8 Ayɑ̃mɛto, baa kɛ́ ma zɛ́ kà naa Kilisiwa mà yɑ̃́ pɔ́ maa ǹ
kɛ dilɛnɛ, 9 ń beeo ma awakpànɛ kɛ́ má yenzi yɑ̃́i. Mapi ma
Pɔlu, ma maezɔ̃ɔ ia ń ma daakpɛu tia Kilisi Yesu yɑ̃́io, 10 ma
awakpànɛ Ɔnɛziũ[*] pɔ́ gɔ̃̀ ma nɛ́ ũ kpɛ́u la yɑ̃́ musu. 11 A pɑ̃nɛ
yɑ̃a, ɑ̃ma tia a ài vı̃wɛ̃ɛ, mpi ń mapio. 12 Ma aà gbàɛma, a dɛ
ma sɔ̃ ũɛ. 13 Ma kua kpɛ́u Yesu baokpaa yɑ̃́i guu, má ye aàɔ ku
ma saɛ, kɛ́ aàɔ dɔmalɛ n gbɛu, 14 ɑ̃ma ma zɛò má yɑ̃e kɛ n lɛ́ saio,
kɛ́ ńsu yɑ̃maakɛmɛɛ teasio, sema ń pɔeɑ̃o. 15 Aɔ Ɔnɛziũ kɛ̃ama
yɑ̃a gɔɔpla dɛ kɛ́ aà ɛa suma àɔ kunnɔ gɔɔpii yɑ̃́iɛ. 16 A ɛa àɔ dɛnɛ

* **1:10** Kls 4.9

zɔ ũ lɔo, asa a dɛ zɔa, a dɛ n gbɛ̃́ yenzide ũ naa Kilisiwa guuɛ.
Ma gbɛ̃́ yenzideɛ. Wa n gbɛ̃́ pɔ́ a dɛ n zɔ ũ mɛ́ à gɔ̃̀ Dii pɔ́ ũ pɔ́ o
lɔa?
[17] A yɑ̃́i tò, tó n ma dilɛ n gbɛ̃́ ũɛ, gbɑ̃akpaaàzi, lá ńyɔ̃
kpamaziwa. [18] Tó à zɑ̃̀nɛ yɑ̃ewa ge tó a n fĩa kũaɛ, bee gɔ̃̀
ma yɑ̃́ ũɛ. [19] Ma Pɔlu mámɛ ma yɑ̃́ɛ bee kɛ̃̀ ń mazĩa ɔo, má n
fĩabonɛ. Kɛ́ ń ma fĩa kũa n misia ũ, má a yɑ̃'o lɔo. [20] Too, ma
gbɛ̃́, maakɛmɛɛ Dii yɑ̃́i, ní ma sɔ̃ damɛɛ doũ wá naa Kilisiwa
guu yɑ̃́i.
[21] Ma lakɛ̃̀nɛ kɛ́ má dɔ̃ ńyɔ̃ ma yɑ̃ma, mɛ́ ńyɔ̃ kɛ dɛ lá má ònɛa
yɑ̃́iɛ. [22] Bee gbɛa pilakĩi kɛkɛmɛɛ lɔ, asa má a náai vĩ Lua a ma
bɔɛ́ wabi pɔ́ álɛ kɛwà yɑ̃́i.
[23] Ɛpafa pɔ́ wá sɑ̃nu kpɛ́u Kilisi Yesu yɑ̃́i fɔkpàma [24] ń ma
zĩkɛndeeɔ Maaku ń Alisakao ń Demasio ń Lukuo. [25] Dii Yesu
Kilisi gbɛ̃kɛkɛɛ́.

ƐBƐLUƆ
Yá̃ pɔ́ kú lá̃ɛ bee guuɔ

Kɛ́ wà íbɛlɛsɛ̀ ń Yesudeɔ, bee mɛ́ tò an gbɛ̃eɔ ye fu, ɔ̃ lápi kɛ̃na lɛ́ tɛ́kpańgu aa zɛ gbãa Dii náaikɛa guu. A mɛ̀ Kilisi zɔ̃ɔ dɛ malaikaɔ ń ãnabiɔla píi, mɛ́ zi̋ pɔ́ a kɛ̀ gbɛ̃́pii yá̃ musu dɛ an pɔ́la píi. Za lápi daalɛawa à mɛ̀ Lua azi̋a ɔ̀lɔwɛ̃ɛ a nɛ́ Yesu Kilisi ũ (1.1-3). Lápi kpaalɛa lɛɛ pla:

A sɛ̃́ia (1.4-10.18) lɛ́ Kilisi dɛa pɔ́piia yá̃ bɔɔlɛkɛ. A̋nabiɔ ɔ̃ a dɛńla adoo (1.1), a dɛ malaikaɔla lɔɛ (1.4-2.18), a dɛ Mɔizi ń Yozueeola (3.1-4.13). A dɛ luabaakuańnɔ káau sa'onkiaɔla (4.14-7.28). A azi̋a kpà sa'obɔ ũ à gà lipãakɔ̃awa gbɛ̃́piiɛ, ɔ̃ bee dɛ sa dasi pɔ́ Isailiɔ ò yãala píi (8.1-10.18). A zɛwɛ̃̀wɛ̃ɛ wà sɔ̃ Luazi, zɛ́ pɔ́ sa'oa pãle i e wɛ̃̀ yãao.

A plaade (10.19-13.17) lɛ́ tɛ́kpawágu wà zɛ gbãa Yesu náaikɛa guu (10.19-39). Weki̋i luabaakuańnɔ káau lua-naaikɛnaɔ yá̃ kúu (lɛɛ 11). A̋lɛ lɛdawá wà wɛ́pɛ Yesu Kilisiwa, kɛ́ wà e íbɛlɛsɛawanɔ fɔ̃ laaàwa (12.1-11). Lɛdama gbɛzãɔ ń gbɛ̃́ɔ gbaa laaio gbɛa (12.12-13.19), lápi kɛ̃na fɔkpàmá à báaadàńgu (13.20-25).

Lua Nɛ́ dɛ malaikaɔla

1 Lua dɔ̀aa ãnabiɔnɛ yãa dodo dasi, ɔ̃ aa yá̃zɛ ò wá deziɔnɛ
dasi, 2 ãma aà Nɛ́ mɛ́ yã'ò̀wɛ̃ɛ gɔɔ gbɛzãɛ beeɔ zi̋ sa. Nɛ́pi sabai
ɔ̃ Lua dű́nia kɛ̀, a di̋lɛ ɔ̃mɛ a gɔ̃ pɔ́pii vi̋. 3 Ɔmɛ Lua gawi tɛkɛa
ũ, aà kua ũ zálala. Ɔmɛ pɔ́pii kũa ń a yã'oa gbãao. Gbɛ̃́ɔ
duunawoloa gbɛa à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ musu Zɔ̃ɔde ɔplaai. 4 Lá tɔ́ pɔ́ a blè
gbia dɛ malaikaɔ pɔ́a, màa aà zɔ̃ɔ dɛńla lɔ. 5 Lua yá̃ɛ bee ò
malaikaeɛ yãae?

Ma Nɛ́n n ũ, n Maen ma ũ gbã,*
ge mámɛ máɔ dɛ aà Mae ũ,
aàpi iɔ dɛ ma Nɛ́ ũ.†

6 Kɛ́ Lua tò a yoa mɔ̀ dű́nia guu, à mɛ̀ a malaikaɔ kúlɛɛ̀ píi.
7 Malaikaɔ yá̃ musu à mɛ̀,
i a i̋waɔ li i̋ana ũ,
i a zi̋kɛnapiɔ li tɛ́vua ũ.‡
8 Aà Nɛ́ yá̃ musu sɔ̃, à mɛ̀:
Lua, ńyɔ̃ɔ zɔ̃lɛa báawa gɔɔpiiɛ,
niɔ n kíakɛ lípana kũa yá̃zɛde ũ.
9 N̋ ye maakɛai, ń za vãikɛau.

---

* **1:5** Soũ 2.7 † **1:5** 2Sam 7.14 ‡ **1:7** Soũ 104.4

A yɑ̃́i tò Lua, n Lua, n kpa kpalau,
à pɔna pɩ̃̀sima dɛ n gbɛ̃́ɔla.§
10 Wa ò lɔ:
Dii, n tɔɔlɛ kàlɛ asɩ̃̀nizɩ̃̀,
musuá n ɔzɩ̃̀kɛaɛ.
11 Ampii aa gɛ̃, kási ńyɔ̃ɔ kuɛ.
Aa zikũ lán pɔkasawa,
12 ní ń koo lán pɛwa,
ní ń lilɛ lán pɔkasawa.
Mpi sɔ̃ ńyɔ̃ɔ doũ gɔɔpiiɛ,
n gɔɔ láaa vɩ̃̀o.*
13 A yɑ̃́ɛ bee ò malaikaeɛ yɑ̃ae?
Zɔ̃lɛ ma ɔplaai
e màɔ n ibɛɛɔ kɛnɛ n gbadibɔ ũ.†
14 Malaikaɔá zɩ̃̀kɛnaɔnɛ ḿpii, nisɩ̃̀na pɔ́ Lua ɩ̃̀ ń zɩ̃̀ dɔi gbɛ̃́ pɔ́ aa
bɔ ziaɔlɛɛ.

2

Yesu gɔ̃a gbɛ̃nazɩ̃̀na ũ láwáwa

1 Ayɑ̃mɛto wà yɑ̃́ pɔ́ wá mà kũ ɔplapla, kɛ́ wásu zɑ̃ zɛ́wao yɑ̃́i.
2 Asa lá ikoyɑ̃ pɔ́ malaikaɔ òá sɩ̃̀anaɛ,* mɛ́ wà ɩ̃̀abò gbɛ̃́ pɔ́ gɩ̃̀
mai aa pɑ̃̀aɔnɛ a zɛ́wa, 3 tó wi suabaa zɔ̃ɔpi yɑ̃da sao, wá bɔe?
Suabayɑ̃pi bɔ̀ Dii kɩ̃́iɛ, ɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ màɔ a sɩ̃̀anapɩ̃̀liwàwɛ̃ɛ. 4 Lua
suabayɑ̃pi seela ɔ̀lɔné yɑ̃bɔnsaɛɔ ń dabudabu dasi kɛaɔ guu ń
a Nisɩ̃̀na gba pɔ́ a bɩ̃̀ilɛwɛ̃ɛ a pɔeɑ̃wao.
5 I kɛ malaikaɔ ɔ̃ Lua dṹnia zia pɔ́ wálɛ a yɑ̃'o nànɛ́ ń ɔzɩ̃̀o. 6 A
ku guei wà mɛ̀:
Bɔ́n gbɛ̃nazɩ̃̀na ũ kɛ́ aà yɑ̃́ ɩ̃̀ɔ dɔngui?
Bɔ́n aà ũ kɛ́ ni laaidɔwài?
7 N aà kɛ̃̀sɑ̃ malaikaɔzi gɔɔpla,
n aà kpà kpalau ń gawio ń bɛɛɛo.
8 Ň tò pɔ́pii misɩ̃̀ilɛɛ̀.†
Kɛ́ Lua tò pɔ́pii misɩ̃̀ilɛɛ̀, i a kee to misiilɛaɛ̀ saio. Tia kɛ́wa, wi
e pɔ́pii misɩ̃̀ilɛɛ̀ gɩ̃̀ao, 9 wá è Yesu yɑ̃́ɛ. Lua aà kɛ̃̀sɑ̃ malaikaɔzi
gɔɔpla, kɛ́ Lua gbɛ̃kɛ guu aà ga gbɛ̃́pii gɛ̃ɛ ũ, ɔ̃ à aà kpà kpalau
ń gawio ń bɛɛɛo ga taasi pɔ́ a kɛ̀ yɑ̃́i.
10 Lá pɔ́pii bɔ̀ Lua kɩ̃́i mɛ́ pɔ́pii dɛ aà pɔ́ ũ, kɛ́ a ye gɛ̃ ń gbɛ̃́ɔ
a gawi guu dasi a nɛ́ɔ ũ, à kũ̀ aà to an Suabanki gɔ̃ wásawasa
taasikɛa guuɛ. 11 Gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ gɔ̃ Lua pɔ́ ũɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ ń kɛ Luapi pɔ́
ũo an de doũɛ. A yɑ̃́i tò aà ń sísia a dɑ̃unaɔ ũ lí aà wí kũo. 12 A
mɛ̀:
Má n yɑ̃'o ma dɑ̃unaɔnɛ,

§ **1:9** Soũ 45.7-8 * **1:12** Soũ 102.25-27 † **1:13** Soũ 110.1 * **2:2** Gal 3.19
† **2:8** Soũ 8.4-6

má n táasilɛ kɔ̃kãaa guu.‡
13 A mɛ̀ lɔ:
Má aà náai vı̉.§
A mɛ̀ lɔ:
Má kɛ́, ń nɛ́ pɔ́ Lua kpàaɔ.*
14 Lá nɛ́piɔá gbɛ̃nazı̉naɔnɛ, màa aàpi sɔ̃ à gɔ̀̃ gbɛ̃nazı̉na ũ
lánwa, kɛ́ à ga, i Ibiisi pɔ́ ı̀ ga gba zɛ́ kaalɛ, 15 i gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ
vı̉akɛ gaɛ aa gɔ̀̃ a zɔɔ ũ e ń wɛ̃ni lɛ́uɔ bo. 16 Sı̉ana guu malaikaɔ
ɔ̃ àlɛ ɔdamáo, Ablahaũ buiɔnɛ. 17 A kũ̀ aà gɔ̃ lá a dãunaɔwa
yã́pii guuɛ, kɛ́ à gɔ̃ Sa'onkia sùuude náaide ũ Lua zı̉ guu, i gbɛ̃́ɔ
duuna kɛ̃́má. 18 Lá à taasikɛ̀ à yɔ̃a fɔ̀̃, a fɔ̃ dɔ gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ ń yɔ̃ɔlɛ.

3

Yesu dɛ Mɔizila

1 Bee yã́i ma gbɛ̃́ɔ, á gbɛ̃́ pɔ́ Lua á sisi a mɔ aà kı̃́iɔ, à làasookɛ
Yesu pɔ́ Lua aà zı̀ wá lousisizɛ Sa'onkia ũwa. 2 A náai vı̉ Lua a
dı̀lɛnaɛ, lá Mɔizi kuò Lua uawa.* 3 Lá uakpana bɛɛɛ ı̀ɔ dɛ uaa,
màa Yesu gawi zɔ̃ɔ dɛ Mɔizi pɔ́a. 4 Ua píi a kpana vı̉ɛ, mɛ́ pɔ́pii
Kalɛnan Lua ũ. 5 Mɔizi náai vı̉ Lua ua zı̉kɛna ũ yã́ pɔ́ a mɔ seela
ũ. 6 Kilisi sɔ̃, uabelepi nɛ́ɛ. Luapi a ua nàɛ̀ aà ɔzı̉ɛ. Wámɛ wá
uapi ũ, tó wá pɔ́ pɔ́ wá wɛ́ dɔi yã́ kũa ń sɔ̃o dilɛa ń pɔnao.

Lua gbɛ̃́ɔ kã́mabokı̉i

7 A yã́i lá Lua Nisı̉na òwa,
tó a Lua lɔɔ mà gbã,
8 ásu swã́gbãakɛ lá á deziɔ kɛ̀ aa ma yɔ̃
gɔɔ pɔ́ aa bɔ̀ ma kpɛ guwaiwaiuwao.
9 Baa kɛ́ aa ma yãkɛaɔ è wɛ̃̀ bla,
aa ma yɔ̃ we, aa ma gbãa lɛgwà.
10 Ɔ ma pɔ pà gbɛ̃́piɔzi,
ma mɛ̀ aaı̀ɔ pãalɛmɛɛ gɔɔpiiɛ,
aa ma yã́ kũao.
11 Ɔ má ò ń mazı̉ao ń pɔfɛ̃o ma mɛ̀,
aa gɛ̃ ma kã́mabokı̉iuo fá.†
12 Ma gbɛ̃́ɔ, à laaika á gbɛ̃e su àɔ sɔ̀̃ vãi luanaaikɛsai vı̉ e aà
gɛ kɛ̃ò Lua bɛ̃́ɛwao. 13 Gu pɔ́ ı̀ dɔ, i mɛ gbã píi, àɔ lɛdakɔ̃wa, kɛ́
duuna su á gbɛ̃e sã́sã aà swã́ gbãakũo yã́i. 14 Asa Kilisi gbɛ̃́ɔn
wá ũ, tó wá zɛa gbãa mɛ́ wá aà náai vı̉ lá wá vı̉ káauwa e a
lɛ́wa. 15 Lá wa òwa,
tó a Lua lɔɔ mà gbã,
ásu swã́gbãakɛ lá á deziɔ kɛ̀

‡ **2:12** Soũ 22.23 § **2:13** Isa 8.17 * **2:13** Isa 8.18 * **3:2** Nao 12.7 † **3:11** Soũ 95.7-11

gɔɔ pɔ́ aa bɔ̀ ma kpɛwao.
[16] Deɔ mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua lɔɔ mà aa bɔ̀ aà kpɛɔ ũi, mɛ́ i kɛ gbɛ̃́
pɔ́ Mɔizi ń bɔ́lɛ Egipiɔ bàasio? [17] Deɔ Lua pɔ pàńzi e wɛ̃̀ blai,
mɛ́ i kɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa duunakɛ̀, an gɛ gɔ̃̀ kálɛ guwaiwaiuɔ bàasio?
[18] Deɔ a ònɛ́ ń azi̋ao aa gɛ̃ a kɑ̃́mabokı̋iuo ni, mɛ́ i kɛ gbɛ̃́ pɔ́ gı̀
aà yãmaiɔ bàasio?‡ [19] Wá è aai e gɛ̃̀uo an luanaaikɛsai yɑ̃́i.

4

[1] Lá gɛ̃a kɑ̃́mabokı̋iu lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀ gı̀ ku, wà laaika kɛ́ wá
gbɛ̃e su kuawào. [2] Asa wa baona mà láńwaɛ. Yɑ̃́ pɔ́ aa màpi
i àikɛnɛ́o, kɛ́ aai ma ń luanaaikɛaoo yɑ̃́i. [3] Wá gbɛ̃́ pɔ́ wa yɑ̃́pi
sı̀ɔ, wi gɛ̃ kɑ̃́mabokı̋i pɔ́ Lua a yã'ò guu à mɛ̀:
Má ò ń mazi̋ao ń pɔfɛ̃o ma mɛ̀,
aa gɛ̃ ma kɑ̃́mabokı̋iuo.*
A yɑ̃́ bee ò, baa kɛ́ à a zı̋ mı̀dɛ za dṹniakalɛgɔɔ, [4] asa wà gɔɔ
soplade yã'ò guei wà mɛ̀, gɔɔ soplade zı̋ Lua kɑ̃́mabò ń zı̋ pɔ́ á
kɛ̀o píi.† [5] Wá mà tia à mɛ̀, aa gɛ̃ a kɑ̃́mabokı̋iuo. [6] Lá gbɛ̃́ pɔ́ aa
baonapi mà káauɔ i gɛ̃uo kɛ́ aai sio yɑ̃́i, ɔ̃ a gɛ̃a gɔ̃̀ gbɛ̃pãleɔnɛ.
[7] Ɔ Lua ɛ̀a gɔɔdı̀lɛ lɔ wı̀ mɛ gbã, asa à gɛ̃̀gɛ̃ a gbɛa ɔ̃ à Davidi gbà
lɛ́ a ò lá wa ò tiawa,
tó a Lua lɔɔ mà gbã,
ásu swɑ̃́gbãakɛo.
[8] Tó Yozuee gɛ̃̀ńnɔ kɑ̃́mabokı̋ipiu yãa,‡ dɔ̃ Lua i gɔɔ pãle yã'o
gbɛzão. [9] A yɑ̃́i tò kɑ̃́mabokı̋i gɔ̃̀ Lua gbɛ̃́ɔnɛ. [10] Asa gbɛ̃́ pɔ́ gɛ̃̀
Lua kɑ̃́mabokı̋iu kɑ̃́mabò ń a zı̋oɛ, lá Lua kɑ̃́mabò ń a zı̋owa.
[11] Lá màaɛ, wà wɛtã wà gɛ̃ kɑ̃́mabokı̋ipiu, kɛ́ wá gbɛ̃e su gí Lua
yãmai aà fu láńwao yɑ̃́i. [12] Lua yɑ̃́ bɛ̃́ɛ mɛ́ a gbãa, a lɛ́ na dɛ
fɛ̃nda lɛkpɛplaa. I ń zɔ̃ à gɛ̃ nɔ̀sɛkpɛau e nisı̋nau, ı̀ gɛ̃ gupɛɛkı̋iu
e bɔ́ɔu, ı̀ làasoo ń nɔ̀sɛ yɑ̃́o gwa. [13] Lua pɔkɛae ulɛaɛ̀o, a kee
kpaaɛ̀ guio. Lua pɔ́ wá wá yɑ̃́ɔ sɛ́lɛ siuɛ̀, ı̀ pɔ́pii e e a biwà.

Yesu dɛ sa'onkiaɔla

[14] Lá wá Sa'onkia zɔ̃ɔ pɔ́ luabɛ kɛ̃̀aa e Lua kı̋iu vı̀ Lua Nɛ́ Yesu
ũ, wàɔ zɛ́ pɔ́ wá sɛ̀ yɑ̃́ kũa gíũgiũ. [15] Asa wá Sa'onkia pɔ́ a fɔ̃
wɛ̃nadɔ̃wɛ̃ɛ wá gbãasaikɛ guu vı̀. Wà aà yɔ̃̀ láwáwa yɑ̃́pii guu,
i duunakɛo. [16] Ayãmɛto wà sɔ̃ Lua gbɛ̃kɛkɛnɛde kpalabaai ń
sɔ̃o dilɛa, kɛ́ aà wá wɛgwa, i gbɛ̃kɛkɛwɛ̃ɛ a gɔɔwa.

5

[1] Wı̀ Lua ua sa'onkia píi sɛ́ gbɛ̃́ɔ guuɛ, wı̀ aà dilɛ ń yãkɛkɛna
ũ Lua kı̋i, iɔ mɔɛ̀ ń gbaɔ, iɔ aà gbagbanɛ́ ń duuna yɑ̃́i. [2] A fɔ̃ dɔ̃

‡ **3:18** Nao 14.26-35 * **4:3** Soũ 95.11 † **4:4** Daa 2.2 ‡ **4:8** Iko 31.7, Yoz 22.4

ŋ́ gbɛ̃́ pɔ́ aa sȁsã an dɔ̃saikɛ guuɔ, asa aȁpi kú ŋ́ gbãasaikɛo sɔ̃ɛ.
3 A yɑ̃́i sema aȁ sa'o azȉa duuna yɑ̃́ musu, lá ȉ o gbɛ̃́ kȉniɔ pɔ́ yɑ̃́
musuwa lɔ.* 4 Gbɛ̃e lí azȉa kpa kpalapiuo. Lua mɛ́ ȉ aȁ kpá lá ȁ
Aalona kpȁwa.†
5 Mȁa sɔ̃ Kilisi i azȉa kpa sa'onkia kpalauo, Lua mɛ́ aȁ kpȁu
ȁ mɛ̀:
Ma Nɛ́n n ũ, n Maen ma ũ gbã.‡
6 A ò guei lɔ:
Ŋ̀yɔ̃ɔ dɛ sa'ona ũ gɔɔpii
lán Mɛkizɛdɛwaɛ.§
7 Gɔɔ pɔ́ Yesu kú dṹnia guu, ȁ wabikɛ̀ ŋ́ wii gbãao ŋ́ wɛ́'io,*
ȁ kulɛkɛ̀ Lua pɔ́ a fɔ̃ ȁ a si gawaɛ, ɔ̃ Luapi aȁ yãmȁ, kɛ́ ȉ a yɑ̃́ da
yɑ̃́i. 8 Baa ŋ́ aȁ luanɛkɛo, ȁ misiilɛa Luaɛ dȁda a taasikɛa guu.
9-10 Kɛ́ maa pɛ̀ɛwȁ ȁ lȁa, Lua aȁ kpȁ Sa'onkia ũ lán Mɛkizɛdɛwa,
ɔ̃ ȁ gɔ̃̀ suabaa lȁasai mi ũ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ a yãmaɔnɛ píi.

Laaikaa fuai

11 Yɑ̃́ bee musu wá yɑ̃́vȉ dasi wȁ oɛ́, ãma a bɔɔlɛkɛa zȉ'ũɛ,
asa ili yɑ̃́zɛdɔ̃ kpaa lɔo. 12 Á gbɛ̃́ pɔ́ a gɛ̃gɛ̃u kɛ́wa, a maa ȁɔ
dɛ yãdanɛdeɔ ũɛ, ãma e tia á dɛ wȁ ɛa Lua yɑ̃́ pɔ́ wȉ dada gbɛ̃́
dafuɔnɛ daɛ́ lɔɛ. Yɔ̃́ mɛ́ kɔ̃sȉánɔ, i ka yɔ̃unableao.† 13 Asa yɔ̃mina
píiá nɛ́ɛ, i ka guei yɑ̃́zɛde guuo. 14 Yɔ̃una sɔ̃, gbɛ̃́ kȁsaa pɔ́ aa
dɔ́ɛkɛ̀ȍɔ pɔ́ɛ. Aa maa dɔ̃akɔ̃ɛ ŋ́ vãio dȁda.

6

1 Ayãmɛto wȁ Kilisi yɑ̃́ sɛ̃́iaɔ kpa saalo, wí gɛ́ aɛ e wȁ gɔ̃ gbɛ̃́
kȁsaaɔ ũ. I kɛ wá ɛa mikɛ̃a yɑ̃́ gianaɔwa ge luanaaikɛa daalɛ lɔ
no 2 ge da'ilɛ yãdadaa ge ɔnaama ge gɛɔ vua ge zia yɑ̃́kpalɛkɛa.
3 Wȁ yɑ̃́ beeɔ kpa saalo, wí gɛ́ aɛ, tó Lua wèi. 4 Asa tó gbɛ̃́ wɛ́ kɛ̃̀ ȁ
Lua gba è, mɛ́ ȁ baa è Lua Nisȉna guu, 5 tó ȁ Lua yɑ̃́ ŋ́ dṹnia pɔ́
lɛ́ mɔ́ gbãao ȉɛ ȁ a na dɔ̃̀, 6 tó ȁ gbȁsa fù, a zɛ́ kú ȁ ɛa nɔ̀sɛlilɛ lɔo,
asa ȁlɛ Lua Nɛ́ páliwa azȉa lɔɛ, ȁlɛ widawȁ gupuauɛ. 7 Tó lou lɛ́
ma tɔɔlɛwa mɔ̀ɔmɔɔ, ȁlɛ mɔ̀sɛ e, mɛ́ ȁ pɔ́ pɔ́ ȁikɛ̀ sɛ̃̀wanaɔnɛ bɔ̀lɛ,
Lua ȉ báaadau. 8 Tó lɛ ŋ́ lɛaao ȉ bɔlɛ sɔ̃, a giaɛ, a zȁ̃ ŋ́ lɛkɛaɛoo.*
A midɛ ŋ́ tɛ́oɛ.
9 Ápiɔ sɔ̃ ma gbɛ̃́ yenzideɔ, baa kɛ́ wá ò mȁa, wá dɔ̃ kɛ́ á kua
dɛ beea, á kú suabazɛ guu. 10 Lua ȉ yãkɛ a zɛ́wa, á yãkɛaɔ ŋ́ á
yeaaȁzio a sãaȁguo, asa a dɔnlɛkɛ̀ aȁ gbɛ̃́ɔnɛ, mɛ́ álɛ kɛ e tia.
11 Wá ye á baade ȁɔ ãiavȉ mȁa e a lɛ́wa, kɛ́ ásu seakɛ pɔ́ pɔ́ á
wɛ́ dɔi yɑ̃́ musuo. 12 Ásu tó á mɛ kɛ kpɛ̀lɛo. Á gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Lua
náaikɛ ŋ́ mɛnao aalɛ pɔ́ pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ eɔ ɔlɛsɛ́.

* 5:3 Lev 9.7 † 5:4 Bɔa 28.1 ‡ 5:5 Soũ 2.7 § 5:6 Soũ 110.4 * 5:7 Mat 26.36-46 † 5:12 1Kln 3.2 * 6:8 Daa 3.17-18

Lɛ́ pɔ́ Lua gbɛ̃̀ sea vi̍o

13 Gɔɔ pɔ́ Lua lɛ́ lɛgbɛ̃ Ablahaũɛ, lá gbɛ̃e ku dɛaàla aà lɛgbɛ̃ ń
aà tɔ́oo, a yấi a gbɛ̃̀ ń azi̍a tɔ́o, 14 a ò̀ɛ faaisai à mɛ̀ á báaadaaàgu,
í to aà bui kɔ̃́.† 15 Ablahaũ mɛnakɛ̀, ɔ̃ à pɔ́ pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ è. 16 Wi̍
lɛgbɛ̃ ń gbɛ̃́ pɔ́ dɛńla tɔ́oɛ. Lɛgbɛ̃a mɛ́ ì to wà yấ si̍ana dɔ̃, mɛ́ ì
lɛkpaa bɔaanɛ́. 17 Kɛ́ Lua ye ɔlɔ gbɛ̃́ pɔ́ a lɛgbɛ̃a a gɔ̃ ń pɔ́ ũɔnɛ
wásawasa a lɛ́ lilɛa vi̍o, ɔ̃ a ò ń azi̍ao. 18 Beewa yấ mɛ̀n pla ku a
lilɛa vi̍o, Lua a fɔ̃ ɛɛto a musuo. Yấpiɔ lɛ́ wá gbɛ̃́ pɔ́ wa naaàziɔ
gba sɔ̃ maamaaɛ wàɔ yấ pɔ́ wá wɛ́ dɔi kũa seasai. 19 Bee ɔ̃ wá
wɛ́ dɔi wá wɛ̃nidɔbɔ ũ. A náai vi̍ mɛ́ a gbãa, ì zwãa pɔ́ daa Lua
kpɛ́u‡ baavi̍wanɔ, 20 gu pɔ́ Yesu dɔ̀aa gɛ̀uwɛ̃ɛ à gɔ̃̀ Sa'onkia ũ e
gɔɔpii lán Mɛkizɛdɛwa.

7

Sa'onkia Mɛkizɛdɛ

1 Mɛkizɛdɛpi dɛ yãa Salɛma kía, Lua Musude sa'ona ũɛ.
Gɔɔ pɔ́ Ablahaũ zi̍blè kíaɔwa, àlɛ su, ɔ̃ Mɛkizɛdɛ gɛ̀ dàaàlɛ, à
báaadàaàgu.* 2 Ablahaũ àizɛɛ pɔ́ àlɛ suò píi kwide kpàwà.
Mɛkizɛdɛ tɔ́ bee mɛ̀ yãmaa kía. Bee gbɛa Salɛma kía bee mɛ̀,
aafia kía. 3 A de ń dao ń deziɔ vi̍o, aà wɛ̃ni daalɛa ge midɛa vi̍o.
A bɔ̀ lán Lua Nɛ́waɛ, sa'onan aà ũ gɔɔpii.
4 A gwa lá a zɔ̃ɔ. Wá dezi káau Ablahaũ àizɛɛ pɔ́ a sɛ̀lɛ zi̍
guu kwide kpàwà. 5 Mɔizi ikoyã di̍lɛ Levii bui pɔ́ dɛ sa'ona
ũɔnɛ aa pɔ́ kwide sí ń Isaili deeɔwa,† baa ń ń Ablahaũ buikɛo.
6 Mɛkizɛdɛá Levii bui no. Ǹ beeo à Ablahaũ pɔ́ɔ kwide si̍ à
samaa'ò Ablahaũ pɔ́ Lua lɛgbɛ̃̀ɛ. 7 Seasai gbɛ̃́ pɔ́ samaa'ò gbɛ̃́ɛ
zɔ̃ɔ dɛ gbɛ̃́ pɔ́ à samaa'òɛlaɛ. 8 Sa'ona pɔ́ aai̍ pɔ́ kwide sipiɔá gbɛ̃́
pɔ́ ì gaɔnɛ. Mɛkizɛdɛ sɔ̃, gbɛ̃́ pɔ́ wà mɛ̀ i̍ɔ ku gɔɔpiin aà ũ. 9-10 Gɔɔ
pɔ́ Mɛkizɛdɛ gɛ̀ dà Ablahaũlɛ, wi Levii i yãao, a ku a dezi mae
Ablahaũ plɛuɛ. Ayãmɛto wa fɔ̃ o se, gɔɔ pɔ́ Ablahaũ pɔ́ kwidepi
kpà, Levii bui pɔ́ wi̍ pɔ́ kwide kpámáɔ mɛ́ kpà.
11 Levii bui sa'onapiɔ mɛ́ Mɔizi ikoyã zi̍na ũ. Tó aa fɔ̃ to gbɛ̃́ɔ
gɔ̃ wásawasa, an bàa àɔ kú ń sa'on pãleo lán Mɛkizɛdɛwa lɔe?
Mɛ́ i kɛ Aalona bui bàasio. 12 Tó sa'onaɔ li̍lɛ, sema ikoyã lilɛ.
13 Gbɛ̃́ pɔ́ wà yấ beeɔ ò aà yấ musuá Isaili bui pɔ́ a gbɛ̃e i sa'ozi̍
kɛ yãaoɛ. 14 Asa wá dɔ̃ sấasã kɛ́ wá Dii bɔ̀ Yuda bui guuɛ. Wi
ma Mɔizi sa'oyã'ò buipi musuo. 15 Yấ pɔ́ yấpi zu'òn kɛ: Sa'on
pãle bɔ̀ lán Mɛkizɛdɛwaɛ. 16 Aà dilɛaá ikoyã ge buikɛyã no. Aà
wɛ̃ni láasai gbãa yấiɛ. 17 Asa wà mɛ̀:
Ǹyɔ̃ɔ dɛ sa'ona ũ gɔɔpii
lán Mɛkizɛdɛwaɛ.‡

---

† **6:14** Daa 22.16-17 ‡ **6:19** Lev 16.2 * **7:1** Daa 14.17-20 † **7:5** Nao 18.21
‡ **7:17** Soũ 110.4

18 Màa wà yã́ káau bãdɛ̀, kɛ́ a gbãao mɛ́ a ku a kee lɛ́io. 19 Asa
Mɔizi ikoyã i to gbɛ̃e gɔ̃̀ wásawasao. Ɔ wà suabayã pɔ́ dɛ a
káaula zɛbɔ̀wɛ̃ɛ wà sɔ̃ɔ̀ Luazi.
20 Bee gbɛa Lua i bee kɛ lɛgbɛ̃saio. Gbɛ̃́ kĩ̀niɔ gɔ̃̀ sa'onaɔ ũ
lɛgbɛ̃saiɛ, 21 ãma Yesu gɔ̃̀ sa'ona ũ ń lɛgbɛ̃aoɛ, asa wà mɛ̀:
Dii lɛgbɛ̃̀, a lɛlilɛo,
à mɛ̀ ńyɔ̃ɔ dɛ sa'ona ũ gɔɔpiiɛ.§
22 Beewa Yesu kpɛ́gaausĩ̀wɛ̃ɛ kɛ́ Lua bàa kua ń gbɛ̃́ɔ tia maa dɛ
a káaua. 23 Bee gbɛa sa'onaɔ dasi yãa, kɛ́ ga lí to aaɔ kú ń zĩ̀ guu
gɔɔpiio yã́i. 24 Ãma lá Yesu ĩ̀ɔ ku gɔɔpii, aà sa'onkɛ gɛ̃ɛblea vĩ̀o.
25 A yã́i tò a fɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ sɔ̃ Luazi ń a gbãaoɔ suaba wásawasa,
asa ĩ̀ɔ ku gɔɔpiiɛ, ĩ̀ɔ kulɛkɛnɛ́ Luaɛ.
26 Sa'onkia bee taa mɛ́ kɔ̃sĩ̀wanɔ. Aà kua adoaɛ. A yãvãi ge
gbãsĩ̀ vĩ̀o. Lua aà kɛ̃̀ duunkɛnaɔwa, à aà sɛ̀ musumusu e a kĩ́i.
27 Aà bàa kú ń sa'oa lá gu lɛ́ dɔo lán sa'onkia kĩ̀niɔwao. Gbɛ̃́piɔ ĩ̀
sa'o ńzĩ̀a duuna yã́i ń ń gbɛ̃́ɔ pɔ́ɔ.* Aàpi sɔ̃ a kɛ̀ gɛ̃n doɛ, kɛ́ à azĩ̀a
kpà. 28 Mɔizi ikoyã ĩ̀ gbɛ̃́ɔ kpa sa'onkiaɔ ũ an gbãasaikɛ guuɛ,
ãma kɛ́ Lua lɛgbɛ̃̀ ikoyãpi dilɛa gbɛa, ɔ̃ à a Nɛ́ pɔ́ gɔ̃̀ wásawasa e
gɔɔpii kpà.

8

Yesu mɛ́ wá Sa'onkia ũ

1 Yã́ pɔ́ wálɛ o min kɛ: Wá sa'onkia bee taa vĩ̀ zɔ̃lɛa báawa
musu Lua Zɔ̃ɔde ɔplaai.* 2 I zĩ̀kɛ luakukĩ́i zwã̀akpɛ sĩ̀ana pɔ́ Dii
dɔ̀u, i kɛ pɔ́ pɔ́ gbɛ̃nazĩ̀naɔ dɔ̀ no. 3 Lá mɔa ń gbaɔ ń sa'oao yã́i
wĩ̀ sa'onkia píi kpái, a maa aàpi aàɔ pɔ́ vĩ̀ à kpa sɔ̃ɛ. 4 Tó a ku
dṹniau, àɔ dɛ sa'ona ũo, asa sa'ona pɔ́ aaĩ̀ mɔ́ ń gbaɔ lá ikoyã
dĩ̀lɛwaɔ ku kɔ̀. 5 Zĩ̀ pɔ́ aalɛ kɛá pɔ́ pɔ́ kú musu taaɛ, a zɔzɔnaɛ.
A yã́i tò, kɛ́ Mɔizi ye zwã̀akpɛ dɔ, Lua ɗɛ̀ aà pɔ́ pɔ́ a a taa kɛ̀ɛ̀
gbɛ musu kɛ màa píi.† 6 Yesuá Lua bàakuawanɔ kɔ́ɔɛ. Lá Lua
bàakuawanɔpi gbia dɛ aà bàa kua ń gbɛ̃́ɔ káaua, zĩ̀ pɔ́ wa dàɛ̀
gbia dɛ sa'onkiapiɔ pɔ́a. Lua bàakuawanɔpi lɛgbɛ̃a dɛ a zia lɔ.
7 Tó Luabaakuańnɔ káaupi papaa yãaɛ, a plaade a zɛkɛo. 8 Kɛ́
Dii Isailiɔ tàae è, à mɛ̀:
A gɔɔ lɛ́ mɔ́ kɛ́ má yã́ dafu dilɛ
ma bàa kua ń Isailiɔ ń Yudaɔ musu.
9 Aɔ dɛ lán yã́ pɔ́ má dĩ̀lɛ an deziɔnɛ
gɔɔ pɔ́ ma ń kṹ ń ɔwa ma ń bɔ́lɛ Egipiwao.
Asa aai zɛ ń yã́ pɔ́ má dĩ̀lɛnɛ́oo,
ɔ̃ ma ń tó we.
10 Ma bàa kua ń Isailiɔ gɔɔ beeɔ gbɛa yã́n kɛ:

§ **7:21** Soũ 110.4 * **7:27** Lev 9.7 * **8:1** Zĩ̀n 2.32-33 † **8:5** Bɔa 25.40

Má a ikoyãɔ danɛ́ ń nɔ̀sɛ guu,
má kɛ̃́ ń sɔ̃wa.
Máɔ dɛ ń Lua ũ,
aaiɔ dɛ ma gbɛ̃́ɔ ũ.
11 An gbɛ̃e a yãdada a deeɛo,
an gbɛ̃e a ma dɔ̃a da a gbɛ̃́ɛo,
asa ampii aaɔ ma dɔ̃ɛ,
nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ píi.
12 Má sùuukɛńnɔ ń ń tàaeɔ,
má ń duuna yãda lɔo.‡
13 Kɛ́ Lua yã́ dafupi ò, à a káau zibòɛ. Pɔ́ pɔ́ zikũ̀ a í kɔ̀lɛ, a kpaa
gui zã̀o.

9

Luabaakuańnɔ káau sa'oa

1 Luabaakuańnɔ káau yãdilɛaɔ vĩ̀ aà sísia ń aà sísikĩ̀i pɔ́ kú
tɔɔlɛo yã́ musu. 2 Filia ń táabũnu pɔ́ wĩ̀ kàa kálɛwà Luaɛo*
ku kpɛɛlɛ pɔ́ wĩ̀ mɛ gu pɔ́ a kua adoau. 3 Kpɛa pɔ́ wĩ̀ mɛ
luakukĩ̀ipi ku zwã̀a plaade kpɛ.† 4 A guu tulaletikatɛakĩ̀i‡ pɔ́
wa pì ń vuao kuu ń Luabaakuańnɔ kpagolo pɔ́ vua kúlɛwà
búlubuluo.§ Vua lo pɔ́ mana ku a guu ku kpagolopi guu* ń
Aalona go pɔ́ labɔ̀o† ń Lua yãdilɛa gbɛ̀ pɛ̀pɛɛɔ.‡ 5 Kpagolopi
musu malaika gã̀sĩ̀ade gawideɔ kua duunkɛ̃makĩ̀ia.§ Pɔ́piɔ
bɔɔlɛkɛa dodo gɔɔn lao.
6 An kálɛa mà̀a guu, sa'onaɔ ĩ̀ɔ gɛ̃ a kpɛɛlɛ mɔ̀ɔmɔɔ ń sa'ozĩ̀
kɛi.* 7 Sa'onkia mɛ́ ĩ̀ gɛ̃ a kpɛa wɛ̃̀ do gɛ̃n do, mɛ́ ĩ̀li gɛ̃ ausaio.†
I aupi fã́fã azĩ̀a duuna yã́i ń a gbɛ̃́ɔ pɔ́ pɔ́ aa kɛ̀ dɔ̃saikɛ guuo.
8 Lua Nisĩ̀na lɛ́ ɔlɔwɛ̃ɛ gɔɔ pɔ́ kpɛ́pi kpɛɛlɛ yã́ kú, luakukĩ̀i zɛ́
wɛ̃ao. 9 Bee lɛ́ yãlɛɛũwɛ̃ɛ ń tia yã́o à mɛ̀, pɔ́ pɔ́ wĩ̀ Lua gbaɔ ń
sa'obɔ pɔ́ wĩ̀ kpaɔ lí fɔ̃ ń nɔ̀sɛ dànɛ́ doũ wásawasao. 10 Yã́ beeɔ́
mɛkaa yã́ɛ. Pɔblea ń imiao ń gbãbɔa bui dasio yã́ɛ. Wa dĩ̀lɛ e
zɛ́ dafu gɔɔ àɔ kaɛ.
11 Ɔ Kilisi mɔ̀ yãmaa pɔ́ kà tia sa'onkia ũ. A vĩ̀ zwã̀akpɛ pɔ́
zɔ̃ɔ mɛ́ a wásawasa dɛ a káaua kpɛɛlɛa. Gbɛ̃nazĩ̀na mɛ́ i dɔo,
dṹniaɛ bee pɔ́ no. 12 I gɛ̃ luakukĩ̀i ń ble ge zu auoo, à gɛ̃̀ ń azĩ̀a
auo gɛ̃n doɛ, à gbɛ̃́ɔ bɔ̀ɔ̀ e gɔɔpii. 13 Lá wĩ̀ ble ń zuswanao au‡ ń
zununu túfuo§ fã gbɛ̃́ pɔ́ gbãlɛ̀ɔwa wà gbãbɔnɛ́, 14 wa Kilisi pɔ́
o lɔe? A azĩ̀a kpà Luawa sãasai ń Nisĩ̀na pɔ́ ĩ̀ɔ ku gɔɔpii gbãao.

‡ **8:12** Zel 31.31-34 * **9:2** Bɔa 25.33-40 † **9:3** Bɔa 26.33 ‡ **9:4** Bɔa 30.1-6
§ **9:4** Bɔa 25.10-16 * **9:4** Bɔa 16.33 † **9:4** Nao 17.18-20 ‡ **9:4** Iko 10.3-5
§ **9:5** Bɔa 25.18-22 * **9:6** Nao 18.2-6 † **9:7** Lev 16.2-34 ‡ **9:13** Lev 16.15-16
§ **9:13** Nao 19.9, 17-19

Aà au ì wá sɔ̃ pípiwɛ̃ɛ yá̃ gianaɔ làasoo musu, kɛ́ wà zĩ̀kɛ Lua bɛ̃́ɛɛ.

Luabaakuaŕnɔ gbɛzã̄ sa'oa

[15] Ayã̂mɛto Kilisiá Lua bàa kua ń gbɛ̃́ɔ gbɛzã̄ kɔ́ɔɛ, kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́
Lua ń sisiɔ àizã̄na pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ e yã́i. A gà kɛ́ à ń bo, i tàae pɔ́
aa kɛ̀ Luabaakuaŕnɔ káau yá̃ musuɔ kɛ̃́má. [16] Tó wa ye zĩ̀kɛ
lɛgbɛ pɔ́ gbɛ̃́ dilɛwa, sema wà dɔ̃ kɛ́ ade ku lɔo, [17] asa ga gbɛa ɔ̃
lɛgbɛ ìɔ gbã̄a vĩ̀. Tó lɛgbɛdilɛna bɛ̃́ɛ, lɛgbɛ líɔ gbã̄ao. [18] Ayã̂mɛto
wà yá̃ pɔ́ Lua dĩ̀lɛnɛ́ káaupi sakɛ̃̀ ń auo. [19] Kɛ́ Mɔizi ikoyã̄ pɔ́
Lua dĩ̀lɛɔ ò gbɛ̃́pii wáa, à sã̄kã̄ tɛ̃a ń ése ṹao sɛ zɔ̃̀ gáaena ń
blesanao au yã̄alɛa ń íowa, a fã̀ Mɔizi ikoyã̄wa ń gbɛ̃nazĩ̀naɔ
píi [20] à mɛ̀ bee mɛ́ Luabaakuaŕnɔ yá̃ sa'o'au ũ.* [21] Màa Mɔizi
au fã̀ zwã̀akpɛwa ń sa'o zĩ̀kɛbɔɔ píi.† [22] Ikoyã̄ guu au mɛ́ ì gbã̄bɔ
pɔ́ daside píiɛ. Aubɔlɛsai duunakɛ̃amá kuo.‡

Kilisi duuna midɛa azĩ̀a kpaa sa'obɔ ũ guu

[23] Lá à kṹ wà gbã̄bɔ pɔ́ pɔ́ kú luabɛ taapiɔnɛ beewa, sa'obɔ
pɔ́ a maa dɛ beea kɔ̃sĩ̀ ń luabɛ pɔ́piɔɛ. [24] Asa Kilisi i gɛ̃ luakukĩ̀i
taa pɔ́ gbɛ̃nazĩ̀na dɔ̀uo, à gɛ̃̀ a sĩ̀anau luabɛɛ, kɛ́ àɔ ku tia wá
Zɛnnɔde ũ Lua kĩ́ìɛ. [25] Sa'onkia ì gɛ̃ luakukĩ̀i ń pɔtuo auo wɛ̃ ń
wɛ̃oɛ, ã̄ma Kilisi i gɛ̃ azĩ̀a kpaa mɔ̀ɔmɔɔ yã́io. [26] Tó beewaɛ, dɔ̃
àlɛ taasikɛ mɔ̀ɔmɔɔ za dṹniakalɛgɔɔ. Sĩ̀ana guu à mɔ̀ gɛ̃n doɛ gɔɔ
pɔ́ dṹnia kà a kákĩ̀i, à azĩ̀a kpà sa'obɔ ũ à duuna mĩ̀dɛò. [27] Lá
Lua dĩ̀lɛ gbɛ̃nazĩ̀na lí ga gɛ̃n do, i gbasa yá̃kpalɛkɛaànɔ, [28] màa
Kilisi azĩ̀a kpà gɛ̃n do, à dasi duuna dĩ̀ a miwa.§ A ɛa mɔ a gɛ̃n
plaadei, i kɛ duuna yá̃n lɔo, kɛ́ à gbɛ̃́ pɔ́ an wɛ́ dɔaziɔ suaba yã́iɛ.

10

[1] Mɔizi ikoyã̄á yã̄maa pɔ́ lɛ́ mɔ́ nisĩ̀naɛ, i kɛ yá̃piɛ súsuo. A
yã́i tò sa doũ̀pi oa mɔ̀ɔmɔɔ wɛ̃ ń wɛ̃o lí fɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ sɔ̃ Luaziɔ gɔ̃̀
wásawasa bauo. [2] Tó sa bee oa gbã̄bɔ̀ lousisinaɔnɛ gɛ̃n do e
gɔɔpiiɛ, dɔ̃ an nɔ̀sɛ dàdoũ, aa a oa tò. [3] Sĩ̀ana guu sa'oapi mɛ́ ìɔ
gbɛ̃́ɔ duuna yá̃ dɔńgu wɛ̃ ń wɛ̃o. [4] Asa zuswana ń blesanao au
lí fɔ̃ duunakɛ̃̀má bauo. [5] A yã́i tò, kɛ́ Kilisi lɛ́ mɔ́ dṹnia guu, a ò
Luaɛ:
Ŋ̄ ye sa'oa ge gbaio,
ɔ̃ n mɛ dɔ̀mɛɛ.
[6] Sa pɔ́ wĩ̀ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũ
ń sa pɔ́ wĩ̀ o duuna yá̃ musuo lí kánguo.
[7] Ɔ ma mɛ̀, má kɛ́!
Lua, ma mɔ n pɔeã kɛiɛ,

---

* **9:20** Bɔa 24.6-8 † **9:21** Lev 8.15 ‡ **9:22** Lev 17.11 § **9:28** Isa 53.12

lá wa kɛ̏ Mɔizi ikoyãu ma yã́ musuwa.*
8 A ò gȉa, sa'oa ń gbao ń sa pɔ́ wȉ a pɔ́ kátɛu à tɛ́kũo ń sa pɔ́ wȉ o
duuna yã́ musuo lí ká Luaguo, a yeio, baa kɛ́ ikoyã mɛ́ dȉlɛ. 9 Ɔ
à gbàsa mɛ̀, á kɛ́, a mɔ aà pɔeã kɛiɛ. Màa à a káau bãdɛ̀ a plaade
dilɛa yã́i. 10 Lua pɔeãpi kɛa guu Yesu Kilisi azȉa kpà sa'obɔ ũ gɛ̃n
do, a tò wá kua adoa Lua gbɛ̃́ɔ ũ.
11 Gɔɔpii sa'onaɔ ȉɔ kú ń zȉ guuɛ, aaɔ sa doũ pɔ́ lí fɔ̃ duu-
nakɛ̏má bauo o mɔ̀ɔmɔɔ.† 12 Kilisi sɔ̃ à sa'ò duuna yã́ musu gɛ̃n
doɛ e gɔɔpii, ɔ̃ à gɛ̀ zɔ̏lɛ Lua ɔplaai. 13 Za gɔɔ bee àlɛ dã́ we e Lua
àɔ a ibɛɛɔ kɛɛ aà gbadibɔ ũ.‡ 14 Asa sa gɛ̃n do oapi guu, a tò gbɛ̃́
pɔ́ a gbãbɔ̀nɛ́ɔ gɔ̏ wásawasa e gɔɔpii. 15 Lua Nisȉna lɛ́ yã́pi owɛ̃ɛ
lɔ à mɛ̀:
16 Ma bàakuańnɔ gɔɔ beeɔ gbɛa yã́n kɛ:
Má a ikoyãɔ danɛ́ ń nɔ̀sɛ guu,
má kɛ̃́ ń sɔ̃wa.§
17 Ɔ à gbàsa mɛ̀:
Má ń duuna ń ń tàaeɔ yãda lɔo.*
18 Lá à ń duuna kɛ̏má, sa'oa ń yã́i zɛvȉ lɔo.

Sɔ̃a Luazi

19 A yã́i tò ma gbɛ̃́ɔ, ń Yesu au gbãao wá gɛ̃a luakukȉi zɛ́ vȉ
ń sɔ̃o dilɛa. 20 Â wɛ̃ni zɛ́ dafu pɔ́ Lua kpɛ́ zwãa baa vȉ bɔ̀wɛ̃ɛ
a mɛ guu. 21 Lá wá sa'on zɔ̃ɔ vȉ Lua uakũna ũ, 22 wà sɔ̃ Luazi
ń nɔ̀sɛmɛndoo ń aà náaikɛa seasaio ń sɔ̃ pɔ́ wa pȉpi wà làasoo
vãi bɔ̀uo ń mɛ pɔ́ wà a zu'ò ń í wásawasaoo.† 23 Wàɔ zia'ea yã́
pɔ́ wa zɛò kũa sɔ̏deedeesai, asa Lua a lɛgbɛ̏, mɛ́ náaidɛɛ. 24 Wà
laaidɔkɔ̃wa, wí tɛ́kpakɔ̃u yeakɔ̃i ń maakɛao yã́ musu. 25 Wásu
pãkpa wá kɔ̃kãaakɛai lá gbɛ̃eɔ ȉ kɛwao. Wà lɛdakɔ̃wa, atɛ̃sa lá
á è Dii mɔgɔɔ lɛ́ kãikũ.
26 Tó wa sȉana mà mɛ́ wá dɔ̏, tó wa gi lɛ́ duunakɛ, sa'oae ku
à duunakɛ̃wá lɔo. 27 Pɔ́ pɔ́ gɔ̏wɛ̃ɛ mɛ́ dɛ yã́kpalɛ ń sɔ̃kɛ̃nguo ń tɛ́
gbãa pɔ́ a Lua ibɛɛɔ kaalɛo dãa ũ.‡ 28 Wȉ gbɛ̃́ pɔ́ gȉ Mɔizi ikoyã
dai dɛ aà wɛgwasai gbɛ̃ɔn pla ge àaɔ̃ seeladekɛ musu.§ 29 Tó gbɛ̃́
ɔ̃zɔ̏ Lua Nɛ́wa mɛ́ à Luabaakuańnɔ au* pɔ́ gbãbɔ̀ɛ gwà foooũ,
mɛ́ à Nisȉn gbɛ̃kɛkɛnɛde sɔ̏sɔ̃, àɔ dɔ̃ kɛ́ wa ȉadawà zɔ̃ɔ dɛ beea
maamaa. 30 Asa wá yã́ɛbee'ona dɔ̃ à mɛ̀, ámɛ á tɔsimá, ámɛ á
ńabonɛ́. Wa ò lɔ, Dii a yã́kpalɛkɛ ń a gbɛ̃́ɔ.† 31 Lɛ́lɛ daa Lua bɛ̃́ɛ
ɔuá yãpãsȉɛ.
32 Â làasookɛ á kua yãawa. Á wɛ́kɛ̃a gbɛa a taasi fɔ̏ á dɛ̃ɛ zɔ̃ɔ
kaa guu. 33 Zȉeɔ wȉ á sɔ̃́sɔ̃, wȉ á wɛtã dasi guu. Zȉeɔ i zɛ ń gbɛ̃́

* **10:7** Soũ 40.7-9 † **10:11** Bɔa 29.38 ‡ **10:13** Soũ 110.1 § **10:16** Zel 31.33
* **10:17** Zel 31.34 † **10:22** Lev 8.30, Eze 36.25 ‡ **10:27** Isa 26.11 § **10:28**
Iko 19.15 * **10:29** Bɔa 24.8 † **10:30** Iko 32.35-36

pɔ́ wàlɛ ń wɛtã̄ màaɔ. [34] A wɛ̃nadɔ̃̀ dakpɛunaɔnɛ. Kɛ́ wà á pɔ́ɔ
sǐwá, a zɛò ń pɔnao, asa á dɔ̃ kɛ́ á àizɛɛ maa pɔ́ ǐɔ ku gɔɔpii vǐ.
[35] A yã́i tò ásu to sea gɛ̃ wɔ́ɔ pɔ́ ài vǐɛ́ zɔ̃ɔ guuo. [36] Sema àɔ mɛna
vǐ, í pɔ́ pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ e aà pɔeã kɛa gbɛa.
[37] Asa à gɔ̃̀ yɔɔɛ, a gɛ̃gɛ̃o,
kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ mɔ́ pila.
[38] Gbɛ̃́ pɔ́ má tò yã́ bɔ̀aànɔ na
ma náai pɔ́ àlɛ kɛ yã́i aɔ ku,
ãma tó à pɔ̀ɔbɔzãkɛ̀,
a kamaguo.‡
[39] Gbɛ̃́ pɔ́ aaǐ pɔ̀ɔbɔzãkɛ aa ńzǐa kaalɛɔn wá ũo. Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Lua
náaikɛ aa àizãna eɔn wá ũ.

11

Gbɛ̃́ káauɔ luanaaikɛa

[1] Luanaaikɛa mɛ́ wɛdɔaaàzi seasai ũ. A dɛ yã́ pɔ́ wǐli wɛsiɛo
sia sǐana ũ ũɛ. [2] Gbɛ̃́ káauɔ luanaaikɛa mɛ́ tò Lua ń sáaukpà.
[3] Wá luanaaikɛa mɛ́ tò wá dɔ̃ kɛ́ aà yã'oa mɛ́ dṹnia kàlɛ. Pɔ́
pɔ́ wǐli wɛsiɛo ɔ̃ à pɔ́ pɔ́ wǐ wɛsiɛ kɛ̀ò.*
[4] Abɛli luanaaikɛa mɛ́ tò aà sa'oa Luawa maa dɛ̀ Kainu pɔ́a.†
Aà luanaaikɛa yã́i Lua aà sáaukpà, à aà dǐlɛ gbɛ̃maa ũ, ɔ̃ à aà
gba sǐ. Baa ń aà gaao, àlɛ yã'owɛ̃ɛ e tia Lua náai pɔ́ a kɛ̀pi yã́i.
[5] Ɛnɔki luanaaikɛa mɛ́ tò Lua aà sɛ̀, kɛ́ asu gao yã́i.‡ Wi aà
e lɔo, kɛ́ Lua aà sɛ̀ yã́i. E Lua àɔ aà sɛ́, à aà sáaukpà à mɛ̀ aà
yã́ kàagu. [6] Gbɛ̃e yã́ lí ká Luagu aà náaikɛsaio. Sema gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́
sɔ̃aàzi si kɛ́ a ku, mɛ́ ǐ fiabo a kɩ̃́i wɛ̀ɛlɛnaɔnɛ.
[7] Kɛ́ Lua lɛdà Nɔeewa yã́ pɔ́ wi e yãao musu, ɔ̃ à Lua náaikɛ̀ à
aà yãmà, à gó'ilɛna kɛ̀ à a uadeɔ mǐsiò.§ Aà luanaaikɛa mɛ́ tò
yã́ zɔ̃̀lɛ dṹniawa, mɛ́ Lua tò yã́ bɔ̀aànɔ na a náai pɔ́ a kɛ̀pi yã́i.
[8] Kɛ́ Lua Ablahaũ sǐsi aà gɛ́ bùsu pɔ́ á kpawà aàɔ vǐ guu,* ɔ̃
Ablahaũ Lua náaikɛ̀ à Lua yã́pi sǐ. Kɛ́ à bɔ̀ bɛ, a gu pɔ́ àlɛ gɛ́upi
dɔ̃ zio. [9] A Lua náaikɛ̀, ɔ̃ à bɛkpà bùsu pɔ́ Lua a lɛgbɛ̃̀ɛpiu nibɔ
ũ† zwã̀akpɛde ũ. Màa Izaaki ń Yakɔbuo lɔ, asa Lua lɛgbɛ̃apì gɔ̃̀
ń pɔ́ ũɛ. [10] Asa wɛ̃́lɛ pɔ́ Lua dɛ a kũna ũ a kalɛna ũ ǐɔ zɛdɔa ɔ̃
Ablahaũ wɛ́ dɔi.
[11] Sala luanaaikɛa mɛ́ tò a è nɔsǐ,‡ baa kɛ́ fiiɛ mɛ́ à zikũ̀, asa a
dɔ̃̀ Lua pɔ́ lɛgbɛ̃̀ɛpi náai vǐ. [12] Baa kɛ́ à zikũ̀, gɔ̃ɛ mɛ̀ndopi buikɛ̀
dasi lán saanaɔ ge ísialɛ ũfãawa, wa fɔ̃ dɔdɔo.§

---

‡ **10:38** Abk 2.3-4 * **11:3** Daa 1.1, Soũ 33.6, 9, Zãa 1.3 † **11:4** Daa 4.3-10
‡ **11:5** Daa 5.21-24 § **11:7** Daa 6.13-22 * **11:8** Daa 12.1-5 † **11:9** Daa 13.18
‡ **11:11** Daa 18.11-14, 21.2 § **11:12** Daa 15.5, 22.17, 32.13

13 Gbɛ̃́piɔ gàga píi ń luanaaikɛa guu pɔ́ pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀nɛ́ɔ esai.
Aa è kãaa aa gbãakpài. Aa mɛ̀ nibɔ bɔ̀mɔɔn ń ũ tɔɔlɛ la.* 14 Gbɛ̃́
pɔ́ lɛ́ o màaɔ lɛ́ ɔlɔwɛ̃ɛ wàlɛ ń de bɛ nidɛɛ. 15 Tó bùsu pɔ́ aa bɔ̀u
bɛɛ aalɛ kɛ, dɔ̃ aa zɛ'è aa ɛ̀a tà we. 16 Ĩ̀ana guu aalɛ bùsu pɔ́ a
maa dɛ beea ya luabɛɛ. A yã́i tò, tó wà mɛ̀ Lua dɛ ń Lua ũ, ĩ̀li kɛ
Luapiɛ wí ũo, asa à wɛ̃́lɛ kɛ̀kɛnɛ́.
17-18 Kɛ́ Lua Ablahaũ lɛ̀ a gwà, ɔ̃ Ablahaũ Lua náaikɛ̀ à Izaaki
kpà sa'obɔ ũ.† Lua lɛgbɛ̃̀ɛ̀ yãa à mɛ̀ Izaaki kĩ́i aà bui a bɔu.‡ Ŋ
beeo à zɛ̀ ń a nɛ́ mɛ̀ndonapi kpaao. 19 A è Lua gbãa a fɔ̃ gɛɔ vu, ɔ̃
à ɛ̀a Izaaki è a yáasi ũ. 20 Izaaki Lua náaikɛ̀, ɔ̃ à Yakɔbu ń Esauo
gbà sa'olɛ.§ 21 Yakɔbu Lua náaikɛ̀. Kɛ́ à kà gaa, ɔ̃ à gbãa'è a
gopanawa, à kùlɛ Yosɛfu nɛ́ɔ gbà sa'olɛ.* 22 Yosɛfu Lua náaikɛ̀.
Kɛ́ a ye gai, ɔ̃ à Isailiɔ bɔa Egipi yã'ò ń lá aa kɛ ń a gɛoo.†
23 Mɔizi de ń aà dao Lua náaikɛ̀, ɔ̃ aa aà ùlɛ e mɔ àaɔ̃ aà ia
gbɛa, kɛ́ aa è a kɛfɛũ yã́i.‡ Aai vĩ̀akɛ iko pɔ́ kía dĩ̀lɛɛo. 24 Mɔizi
Lua náaikɛ̀. Kɛ́ à zɔ̃ɔkũ̀, ɔ̃ à gĩ̀ wà a dilɛ Falaɔ̃ɔ nɛnɔɛ nɛ́ ũ.§ 25 A
sĩ̀ wà a wɛtã ń Lua gbɛ̃́ɔ dɛ kua ń pɔnao duuna guu gɔɔplala.
26 A dĩ̀lɛ kɛ́ wí pɔ́ wĩ̀ damá Kilisi yã́i dɛ Egipi àizɛɛa, asa zia
asea aà wɛ́ pɛ́wà. 27 Aà luanaaikɛa mɛ́ tò à bɔ̀ Egipi,* i vĩ̀akɛ
kía pɔkũmaɛo, à zɛ̀ gíũgiũ lá à Lua pɔ́ wĩ̀li e ń wɛ́oo èwa. 28 Aà
luanaaikɛa mɛ́ tò à Gɛ̃amusu dikpɛ dĩ̀lɛ ń aumamaa kpɛɛlɛ
gĩ̀ɔwao, kɛ́ gbɛ̃dɛna su ɔkã ń nɛgɔ̃ɛ sɛ̃́iaɔwao yã́i.† 29 Isailiɔ Lua
náaikɛ̀ aa bùa Ĩ̀sia Tɛ̃awa lán tɔɔlɛ giiwa. Kɛ́ Egipiɔ yɔ̃̀wà màa,
ɔ̃ í kũ̀aamá.‡ 30 Isailiɔ Lua náaikɛ̀ aa lĩ̀a Yelikoi e gɔɔ sopla, ɔ̃ a
bĩ́i kwɛ̀.§ 31 Káalua Lahabu Lua náaikɛ̀ à zãmadeɔ dĩ̀lɛ niɛniɛ,
ɔ̃ i kaalɛ ń luanaaikɛnsaiɔo.*
32 Má o kpelewa lɔ ni? Má zɛ'e mà Gedeɔ̃ɔ† yã'oo ge Balaku‡
ge Sãusɔ̃ɔ§ ge Zɛfɛte* ge Davidi† ge Samuɛli‡ ge ãnabiɔ. 33 Aa
Lua náaikɛ̀, ɔ̃ aa zĩ̀blè kíaɔwa, aa yãgɔ̃̀gɔ̃ gbɛ̃́ɔnɛ a zɛ́wa, aa lɛ́
pɔ́ Lua gbɛ̃̀nɛ́ gbɛ'è, aa nɔ̀ɔmusuɔ lɛ́ nàaa,§ 34 aa tɛ́ pãsĩ̀ dɛ̀,* aa
bɔ̀ fɛ̃nda lɛ́zĩ̀, aa gbãa'è ń yɛ̃̀ɛɛsaikɛ guu, aa pãsĩ̀kũ̀ zĩ̀ guu, aa
buipãle zĩ̀gɔ̃ɔ yà, 35 aa nɔɛɔ nɛ́ gɛɔ vù aa kpàmá.† Wà ĩ̀akpà ń
gbɛ̃eɔzi, ɔ̃ aa gĩ̀ bɔkĩ̀i wɛɛlɛi, kɛ́ aa vu, aai bɔ maa yã́i. 36 Wà ń
gbɛ̃eɔ kɛ̀ pɔ́ɔpɔɔ wà ń gbɛ̃́ ń flàalao. Wà mɔkà ń gbɛ̃eɔwa wà ń
ká kpɛ́u.‡ 37 Wà ń papa ń gbɛo wà ń dɛdɛ, wà ń zɔ̃ɛ pla ń siio, wà

---

* **11:13** Daa 23.4, Soũ 39.13 † **11:17-18** Daa 22.1-14 ‡ **11:17-18** Daa 21.12
§ **11:20** Daa 27.27-29, 39-40 * **11:21** Daa 47.31, 48.1-20 † **11:22** Daa 50.24-25,
Bɔa 13.19 ‡ **11:23** Bɔa 1.22, 2.2 § **11:24** Bɔa 2.10-12 * **11:27** Bɔa 2.15
† **11:28** Bɔa 12.21-30 ‡ **11:29** Bɔa 14.21-31 § **11:30** Yoz 6.12-21 * **11:31**
Yoz 2.1-21, 6.22-25 † **11:32** Dɔa 6.11 ‡ **11:32** Dɔa 4.6 § **11:32** Dɔa 14.1
* **11:32** Dɔa 11.1 † **11:32** 1Sam 17.12 ‡ **11:32** 1Sam 3.1 § **11:33** Dan
6.1-27 * **11:34** Dan 3.1-30 † **11:35** 1Kia 17.17-24, 2Kia 4.25-37 ‡ **11:36** 1Kia
22.26-27, Zel 20.2, 37.15-16, 38.6

ń dɛdɛ ń fɛ̃ndao. Aa bɛ̀bɛ sã báa ń blè báao daa. Aa gɔ̃̀ gii, wà ń
wɛtã̀ wà ȉadàmá. [38] Dṹnia i ká ń ũo. Aa lȉaaliaa sɛ̃u ń gbɛ̀sȉsȉɔ
musuo, aa ku gbɛ̀'ɛɔ ń tɔ̃ɔɔ guu. [39] Baa kɛ́ Lua gbɛ̃́piɔ sáaukpà
ḿpii a náai pɔ́ aa kɛ̀ yã́i, aai pɔ́ pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀nɛ́ eo, [40] kɛ́ aasu gɔ̃
wásawasa wá saio yã́i. Lua dɔ̀aa dȉlɛ wà yã́ pɔ́ a maa dɛ ń pɔ́a
eɛ.

12

Lua a gbɛ̃́ɔ totoa

[1] Ayãmɛto wápiɔ sɔ̃, lá seeladeɔ gupàwázi dasi màa, wà ɔkpa
pɔ́ pɔ́ ȉ kpáwɛ̃ɛzi ń duuna pɔ́ ȉ kpàlikpawɛ̃ɛ àannɔo píi, wí
bakpaaȉ pɔ́ Lua dȉlɛwɛ̃ɛ kɛ ń mɛnao. [2] Wà wɛ́pɛ Yesuwa. Ɔmɛ
bɔ̀ ń wá luanaaikɛa zɛ́o mɛ́ à bɔ̀lɛi. A gaa líwa fɔ̃̀, i a wíyã dao
pɔna pɔ́ dilɛaɛ ea yã́i, ɔ̃ à gɛ̀ zɔ̃̀lɛ báawa Lua ɔplaai. [3] A làasookɛ
aà yã́wa, lá à mɛnakɛ̀ ń duunkɛna pɔ́ íbɛlɛ bee taa sɛ̀anɔɔ, kɛ́
ásu kpasa á kúsu kwɛ́o yã́i. [4] Asa á dɛ̃ɛkaa ń duunao guu, i zɛ
gi e a gɛ gaȯ yãao. [5] Nɔ̀sɛ níniyã pɔ́ wa ȯɛ́ lá á dɛ nɛ́ɔ ũwaɛ bee
sã̀águ yã̀? Wà mɛ̀:
Ma nɛ́, tó Dii lɛ́ n toto,
ńsu dilɛ pão.
Tó àlɛ n gba laai,
ńsu to n kã́ gao.
[6] Asa gbɛ̃́ pɔ́ Dii yei ɔ̃ ȉ toto,
ȉ gbɛ̃́ pɔ́ a sȉ a nɛ́ ũ swã́gaga.*
[7] A ȉadama dilɛ totoa ũ. Lua mɛ́ lɛ́ bee kɛɛ́, kɛ́ á dɛ aà nɛ́ɔ ũ yã́i.
Nɛ́e ku aà mae gȉ aà totoia? [8] Tó i á toto lá a nɛ́ kȉniɔwao, á dɛ
aà nɛ́ɔ ũo, gȉnasɔɔnɛɔn á ũ. [9] Wá dṹnia la maeɔ vȉ aa wá toto, ɔ̃
wa ń yãmà. Lá màaɛ, wà misiilɛ wá Mae pɔ́ kú musuɛ dɛ beea,
wíɔ ku. [10] Wá maeɔ wá toto gɔɔpla pɔ́ ũ an ɔ̃nɔ lɛ́u. Lua ȉ wá toto
wá kã́fȉa yã́iɛ, kɛ́ wá kua e àɔ adoa láawa. [11] Totoae líɔ pɔna vȉ
a gɔɔo, pɔsia bàasio, ãma gbɛ̃́ pɔ́ totoapi ń kɛkɛɔ ȉ a gbɛ'e zã́ bɔa
maa ń nɔ̀sɛdaadoũo ũ.
[12] Ayãmɛto à á ɔ pɔ́ gɔ̃̀ dɔázìɔ ń á gbá pɔ́ gɔ̃̀ tèeeɔ gba gbãa,†
[13] ȉ zɛ́sɛ súsu,‡ kɛ́ á gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ tɔ̃ɔlɛɔ su pãalɛo, aai e gɔ̃ ń aafiao.
[14] A wɛɛlɛ àɔ na ń gbɛ̃́piio, á kua iɔ adoa, asa tó gbɛ̃́ kua adoao,
a Dii eo. [15] A laaika á gbɛ̃e su kua Lua gbɛ̃kɛkɛanɛ́wa aà gɔ̃ á
guu kona ũ,§ i ȉada gbɛ̃́ dasiɔwa à ń ɔ̃̀ɔkpao. [16] A gbɛ̃e su àɔ dɛ
gbãsȉkɛna ũ ge luayãdansai ũ lán Esauwao. A a yoakɛzɛ yȉa
blɛ gɛ̃n do blea yã́i.* [17] A dɔ̃ kɛ́ à sa'olɛ wɛ̀ɛlɛ a maewa gbɛzã, ɔ̃
Lua gȉɛ̀. Baa kɛ́ a wɛ̀ɛlɛ ń wɛ́'io, i zɛ'e à yã́ pɔ́ á kɛ̀ lȉlɛo.†

---

* **12:6** Yaa 3.11-12 † **12:12** Isa 35.3 ‡ **12:13** Yaa 4.26 § **12:15** Iko 29.18
* **12:16** Daa 25.29-34 † **12:17** Daa 27.30-40

Luabaakuańnɔ káau ń a gbɛzão

18 I sɔ̃ Sinai gbɛ̀sȉsȉ pɔ́ wa fɔ̃ ɔkãwàzio. Ȁlɛ tɛ́kũ, a gusia vȉ
ń guduuduuo ń zàao‡ 19 ń kȁae'ɔo ń Lua lɔɔ gbãao. Kɛ́ Isailiɔ
lɔɔpi mà, aa awakpàɛ̀ aa mɛ̀, asu yãe onɛ́ lɔo, 20 asa aa yá̃ pɔ́ a
dȉlɛnɛ́ɛ bee fɔ̃o à mɛ̀: Baa pɔtuo kȁ gbɛ̀sȉsȉpiwa, wà pápa ń gbɛo
wà dɛ.§ 21 Lua pilaapiá vȉa yá̃ɛ maamaa e Mɔizi mɛ̀ vȉa a kũ,
álɛ lualua.*

22 A sɔ̃ Siɔna gbɛ̀sȉsȉi ń Lua bɛ́̃ɛ wɛ́̃lɛ Yelusalɛũ pɔ́ kú musuo
ń a malaika dasidasi pɔ́ kãaaa weɔ 23 ń Lua nɛgɔ̃ɛ sɛ́̃ia pɔ́ an tɔ́
kɛ̃a weɔ ń Lua pɔ́ dɛ gbɛ́̃pii yá̃kpalɛkɛna ũo ń gbɛ̃maa pɔ́ aa gɔ̏
wásawasa gyaadeɔ 24 ń Yesu pɔ́ dɛ Luabaakuańnɔ gbɛzã kɔ́ɔ ũo
ń aà au fá̃fãa† pɔ́ lɛ́ yá̃ gbia o dɛ Abɛli‡ pɔ́ao.

25 A laaika, ásu gí yá̃pi maio. Lá gbɛ́̃ pɔ́ aa gȉ Lua lɛdama mai
tɔɔlɛ lapiɔ i bɔo, wápiɔ sɔ̃, lá Lua lɛ́ lɛdawá kua za musu,§ tó wa
bɔ aà kpɛ, wa wá pɔ́ o lɔe? 26 Aà lɔɔ tɔɔlɛ lùalua yãa, ɔ̃ à lɛgbɛ̏ à
mɛ̀ á gu lualua gɛ̃n do lɔ, i kɛ tɔɔlɛ ado no, ń musuoɛ sa.* 27 Kɛ́ à
mɛ̀ gɛ̃n do lɔ, bee lɛ́ owɛ̃ɛ Lua pɔkɛa pɔ́ a lualuapiɔ gɛ̃zɛaɛ, kɛ́ pɔ́
pɔ́ lí luaoɔ e gɔ̃. 28 A yá̃i tò, lá wálɛ kpala pɔ́ lí deeo ble, wà Lua
sáaukpa, wíɔ kúlɛɛ̀ lá a yeiwa, wíɔ misiilɛɛ̀ vȉakɛaɛ̀ guu. 29 Asa
wá Luaá tɛ́ pɔ́ ȉ kṹmáɛ.†

13

Lɛdaamá

1 A wɛtã àɔ gbɛ̃kɛ vȉ ń kɔ̃o. 2 A laaidɔ nibɔyaaekɛawa, asa
beewa gbɛ̃eɔ malaikaɔ dȉlɛ dɔ̃sai.* 3 A to gbɛ́̃ pɔ́ wà ń ká kpɛ́uɔ
yá̃ dɔágu lá á kúńnɔ kpɛ́uwa, ń gbɛ́̃ pɔ́ wàlɛ ȉadamáɔ lá ámɛ
wàlɛ ȉadawáwa. 4 Baade lí gɔ̃ɛ ń a nɔo kua ń kɔ̃o yãda gbia.
Gɔ̃ɛ ń a nao su ń wúlɛkȉi gbãlɛo, asa Lua a yá̃kpalɛkɛ ń káaluaɔ
ń gbãsȉkɛnaɔɛ. 5 Yea ɔ̃ai su dɔaaɛ́o. A zɛ ń pɔ́ pɔ́ á vȉo, asa Lua
mɛ̀:
Má n tó weo,
má pãkpanzi bauo.†

6 A yá̃i tò, wi sɔ̃dilɛ wà mɛ:
Dii mɛ́ ma Mȉsina ũ,
vȉa a ma kũo.
Bɔ́ gbɛ̃nazȉna a fɔ̃ kɛmɛɛi?‡

Sasȉana'oa

7 A tó á dɔaana pɔ́ aa Lua yã'òɛ́ɔ yá̃ dɔágu. A ń kua tàasika
e a lɛ́wa, í Lua náaikɛ láńwa. 8 Yesu Kilisi doũ gȉa ń gbão e

‡ **12:18** Bɔa 19.16-19, 20.18-19 § **12:20** Bɔa 19.12-13 * **12:21** Iko 9.19
† **12:24** Mat 26.28 ‡ **12:24** Daa 4.10 § **12:25** Bɔa 20.22 * **12:26** Age
2.6 † **12:29** Iko 4.24 * **13:2** Daa 18.1-8, 19.1-3 † **13:5** Iko 31.6, 8, Yoz 1.5
‡ **13:6** Soũ 118.6

gɔɔpii. 9 Ásu to wà á sɑ̃́sɑ̃ ń yɑ̃́kanla dasi daanɛ́ɔo. A maa wá sɔ̃
gbɑ̃a'e Lua gbɛ̃kɛ guuɛ, i kɛ sa'oblɛ pɔ́ lí àie kɛ gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀oɔnɛo no.
10 Zwɑ̃̀akpɛ sa'onaɔ zɛvɨ̃̀ aa sa'okɨ̃̀i pɔ́ wá vɨ̃̀ blɛ bleo. 11 Sa'onkia
ɨ̃̀ gɛ̃ luakukɨ̃̀i ń pɔtuo auo duunakɛ̃ama yɑ̃́i, ɔ̃ wɨ̃̀ a gɛ tɛ́kũ bòo
kpɛ.§ 12 Ayɑ̃mɛto Yesu gà wɛ̃́nkpɛ sɔ̃, à gbɑ̃bɔ̀ gbɛ̃́ɔnɛ ń azɨ̃̀a auo.
13 Wà bɔ wà gɛ́ aà kɨ̃́i bòo kpɛ, wí i wá kũaànɔ sɔ̃. 14 Asa wá wɛ̃́lɛ
pɔ́ ɨ̃̀ɔ ku vɨ̃̀ lao, wɛ̃́lɛ pɔ́ lɛ́ mɔ́ ɔ̃ wá wɛ́ dɔi. 15 Ayɑ̃mɛto wàɔ Lua
sáaukpa láasai ń Yesu gbɑ̃ao wá sa'oa ũ. Gba pɔ́ aà sɨ̃̀sinaɔ ɨ̃̀
mɔɔ̀n we. 16 A laaidɔ maakɛa ń gbɛ̃kɛkɛakɔ̃ɛowa. Sa bee taa oa
mɛ́ ɨ̃̀ ka Luagu. 17 A á dɔaanaɔ yɑ̃ma, í misiilɛnɛ́, kɛ́ aa e zɨ̃̀kɛ ń
pɔnao, asa aa dɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa ń zɨ̃̀ yɑ̃́ sɛ́lɛ siu Luaɛɔ ũɛ. Tó aalɛ zɨ̃̀kɛ
ń lɛ́suuo, a àikɛɛ́o.

Lɛzaamá

18 A wabikɛwɛ̃ɛ. Yɑ̃e lɛ́ wá sɔ̃ vɨ̃̀o, wi wɛɛlɛ wàɔ kú wá dɔ̀ɔwa
yɑ̃́pii guuɛ. 19 Má gbɛ̀awá, à wabikɛmɛɛ, atɛ̃sa mà e suwá
kpakpa.

20 Lua aafiade pɔ́ wá Dii Yesu bɔ̀ gau Sɑ̃dɑ̃nki ũ a
bàakuawanɔ gɔɔpii au sabai, 21 aà á kɛkɛ ń maa píio, kɛ́ à a pɔeɑ̃
kɛ, i yɑ̃́ pɔ́ kàagu kɛ wá guu ń Yesu Kilisi gbɑ̃ao. Ɔmɛ gawi vɨ̃̀
gɔɔpii, ɑ̃mi.

22 Ma gbɛ̃́ɔ, ma wabikɛ̀wá, àɔ lɛdama yɑ̃́pi kũa ń mɛnao, asa
lá pɔ́ má kɛ̃̀ɛ́ bílao. 23 Aɔ dɔ̃ kɛ́ wà wá gbɛ̃do Timɔtee gbàɛ. Tó à
kà la tia, wá mɔ́ á gwai sɑ̃nu. 24 A fɔkpa á dɔaanaɔwa píi ń Lua
gbɛ̃́ɔ píi. Itali bùsudeɔ fɔkpàwá. 25 Lua gbɛ̃kɛkɛɛ́ ápii.

§ **13:11** Lev 16.27

ZAAKI
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Yesu dãuna Zaaki mɛ́ lápi kɛ̃̀. Yesu bɔ̀ mɔ̀wà a bɔa gau gbɛa (1Kln 15.7), ɔ̃ à gɔ̃̀ Yelusalɛũ Yesudeɔ dɔaana ũ (Gal 2.9). Zaaki lɛ́ zɛ'ɔlɔ Isaili bui kuɛpla pɔ́ fãaaaɔnɛ (1.1), Yuda Yesude pɔ́ bɔ̀lɛ Yelusalɛũ aa tà buipãleɔ bùsuɔ guu. Ã̀ láɛ bee kɛ̃̀nɛ́, kɛ́ aaɔ laai vĩ̀ kɔ̃tɛ̃ɛ yãkɛaɔ guu ń ń kua Yesusaideɔ guuo.

Yã́ɔ tɛ́tɛakɔ̃iɛ, a dàalɛ ɔ̃nɔyãwa à mɛ̀ ĩ̀ bɔ Lua kĩ́iɛ, wĩ̀ gbɛawà ń aà náaikɛaoɛ (1.2-8). Bee gbɛa à yãdàdanɛ́ ɔdekɛ ń taasidekɛo yã́ musu, yɔ̃aɔ ń gbãalɛgwaao, ń lousisia sĩana pɔ́ wĩ̀ ɔlɔnɛ́ yãkɛaɔ guuo (1.9-27). Ã̀ lɛkã̀ kɔ̃bɔbɔa'ɔsi yã́wa (2.1-13), bee gbɛa luanaaikɛa ń yãmaakɛao (2.14-26). Ã̀ tɛ́ pɔ́ lɛ́na ĩ̀ kpa mɛu yã'ò (3.1-12). Ã̀ ɛ̀a sù ɔ̃nɔ̃ sĩandewa (3.13-18). Ã̀ gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ sòledaɔ lèle pãsĩpãsĩ ń gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ gbɛ̃́kpa ń dṹniaoɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ̀ gbɛ̃́ bɛ̃̀ɛboɔ. Ã̀ zɔadɔ̀ ɔde pɔ́ aaĩ̀ kible ń zĩkɛnaɔwaɔwa (4.1-5.6). A láakĩi à lɛdàmá aa mɛna fɔ̃, aaɔ wabikɛ láasai, aa dɔkɔ̃lɛ (5.7-20).

Yã́ pɔ́ a dĩlɛ Yesudeɔnɛ ku wásawasaɛ: Yesu baona sĩana sia i mɔ́wáo, sema wá luanaaikɛa mɔ́ ń yãmaakɛaɔ, asa luanaaikɛa yãekɛsaiá gɛɛ (2.26).

Yɔ̃a

1 Mámɛmaa Zaaki,* Lua ń Dii Yesu Kilisio zɔ̀blena ma fɔkpà
Isaili bui kuɛpla pɔ́ fãaaaɔwa.
2 Ma gbɛ̃́ɔ, taasi bui dasi. A pɔ́ pɔ́ sù á lé, à dilɛ pɔna yã́ ũ,
3 asa á dɔ̃ lá wàlɛ á lɛ́ wàlɛ gwa á luanaaikɛa musu a mɛna iɛ́.
4 Ã̀suli fu mɛnawao, ĩ́ɔ dɛ gbɛ̃́ kàsaaɔ ũ wásawasa yãe kɛ̃́sãawá
sai. 5 Tó ɔ̃nɔ lɛ́ kɛ̃́sã á gbɛ̃ewa, aà wabikɛ Luawa,† a aà gba, asa ĩ̀
gbɛ̃́pii gba pɔ́ bĩisai yã́gagasai. 6 Tó à wabikɛ̀wà sɔ̃, aà aà náaikɛ
seasai, asa seade dɛ lán ko vlã́waɛ. Gu pɔ́ ĩ́ana yɛ̀ɛlɛu, we ĩ̀ gɛ́u.
7 Gbɛ̃́ bee taa su àɔ e á pɔ́ e Diiwao, 8 asa aà nɔ̀sɛ ku plaplaɛ, ɔ̃ ĩ̀ɔ
ku seasea yã́ pɔ́ àlɛ kɛ píi guu.
9 Wá gbɛ̃́ taaside pɔnakɛ, kɛ́ Lua aà kã̀fĩ yã́i. 10 Wá gbɛ̃́ ɔde
sɔ̃ aà pɔnakɛ, kɛ́ Lua aà bùsa yã́i, asa ɔdeɔ gɛ̃zɛa lán lávu
kwɛawaɛ. 11 Ĩatɛ̃ ĩ̀ fɛlɛ ń a pusu gbãao, lá i giigaga, a vú i kwɛ́, a
maa i láa.‡ Beewa ɔde a kpagui a bɔɔlɛɔ guu.
12 Báaade gbɛ̃́ pɔ́ ĩ̀ yɔ̃a fɔ̃́, asa aà bɔa maa gbɛa Lua a àizãna
pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ gbɛ̃́ pɔ́ yeaziɔnɛ kɛɛ̀ yàae ũ. 13 Tó yɔ̃a gbɛ̃́ lè, asu mɛ
Luaɛo, asa wa fɔ̃ Lua yɔ̃ ń vãioo, mɛ́ aàpi lí gbɛ̃e yɔ̃ ń vãio sɔ̃o.

* **1:1** Mat 13.55, Gal 1.19 † **1:5** Yaa 2.3-6 ‡ **1:11** Isa 40.6-7

[14] Baade yɔ̃a ì bɔ aà pɔnidɛa kı̋iɛ, ɔ̃ ì aà wɛ́ ble, ì aà gálɛ. [15] Ɔ
pɔnidɛapi ì nɔsi à nɛ'i duuna ũ. Tó duuna zɔ̃ɔkũ̀ sɔ̃, ì ga iɛ.

[16] Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, ásu ázìa sã́são. [17] Gba maa sãasai píi ì bɔ
musu Mae Lua gupuakũnaɔ Kɛna kı̋iɛ. Ili lilɛo, aà gupua iwesa
vìo. [18] Ȁ wá í ń a yã́ sìandeo a pɔeãwa, kɛ́ wàɔ dɛ gbɛ̃́ sɛ̃́iaɔ ũ pɔ́
pɔ́ àlɛ kɛ dafuɔnɛ.

Yãmaa ń a kɛao

[19] Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, à yã́ɛ bee ma. Ȁli yãma kpaa ápii, ãma
ásu yã'o kpaao, á pɔ su pa kpaao. [20] Asa gbɛ̃nazìna pɔkũma lí
mɔ́ ń yãmaa pɔ́ Lua yeioo. [21] A yã́i tò à ɔkpa dɔ́ɛ'ìi ń yãvãi pɔ́
lìguaɔzi píi, í yã́ pɔ́ wa tɔ̃̀ á sɔ̃u a fɔ̃ á suaba sí ń zìabusaao.

[22] A̋su ázìa sã́são, ásu yã́pi ma ń swã́o adoo, à zìkɛwà. [23] Asa
gbɛ̃́ pɔ́ ì yãma mɛ́ ìli kɛo dɛ lán gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ a oa pɔ́ Lua dɔ̀ɛ gwa díi
guuwaɛ. [24] Asa aàzìa gwaa gbɛa, tó à gɛ̃̀zɛa, ɔ̃ lá a dɛ ì sãaàgu
gɔ̃̀ɔ. [25] Gbɛ̃́ pɔ́ ì wɛ́tɛ Lua ikoyã wásawasa pɔ́ ì to wà gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũi,
mɛ́ ìɔ gɛò aɛ sɔ̃, ìli ma à sãaàguo, ì zìkɛwàɛ, Lua a báaada adegu
aà yãkɛa guuɛ.

[26] Tó gbɛ̃́ dɔ̃ lousisinan a ũ, mɛ́ ìli a lɛ́ fɔ̃o, àlɛ azìa sãsãɛ, àlɛ
lousisi pãɛ. [27] Lousisia sìana pɔ́ sãa vì Mae Luaɛon kɛ: Wà
laaidɔ tonɛ pɔ́ gwana vìoɔwa ń gyaa gbɛ̃andoɔ an wɛ̃nakɛa
guu,§ wíɔ wázìa kũa dɔ̃ sãasai dṹnia yã́ musu.

2

Kɔ̃bɔbɔa'ɔsi

[1] Ma gbɛ̃́ɔ, á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ wá Dii gawide Yesu Kilisi náaikɛɔ,
ásuli kɔ̃ bɔbɔ'ɔsio. [2] Tó gbɛ̃́ gɛ̃̀ á kɔ̃kãaa guu vua tãana ń pɔkasa
tɛkɛao daa, mɛ́ taaside pɔ́ ulakasa gbãsì daa gɛ̃̀ sɔ̃, [3] tó a wɛtɛ̀
gbɛ̃́ pɔ́ pɔkasa tɛkɛa daazi, mɛ́ á òɛ̀ aà mɔ zɔ̃lɛ gumaau, mɛ́ á ò
taasideɛ aà gɛ zɛ le, ge aà mɔ zɔ̃lɛ á gbázì, [4] álɛ kɔ̃ bɔbɔ'ɔsiɛ, álɛ
yã́ gwa kolean weo lé?

[5] Ȁ ma ma gbɛ̃́ yenzideɔ. Lua gbɛ̃́ pɔ́ dɛ gbãasaideɔ ũ dṹnia
gbɛ̃́ɔnɛ sɛ̀ aaɔ gbãa a náaikɛa guuɛ, aai kpala pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ gbɛ̃́
pɔ́ yeaziɔnɛ ble. [6] A̋piɔ sɔ̃ álɛ gbãasaidepiɔ kpɛbɔ. Ɔdeɔ mɛ́ ì
gbãablewáo lò? Aamɛ aaì á gálɛ gɛ́ánɔ yã́kpalɛuo lò? [7] Aamɛ
aaì gyaalagɛ̃ tɔ́ na pɔ́ kpáwáuo lò? [8] Lua ikoyã mide mɛ̀ àɔ ye
á gbɛ̃́deezi lá ázìa wɛ̃niwa.* Tó á yã́pi kũa sìana, álɛ yãkɛ a
zɛ́waɛ. [9] Tó álɛ kɔ̃ bɔbɔ'ɔsi sɔ̃, álɛ duunakɛɛ. Ikoyãpi á wɛ̃́, a gɔ̃
tàaedeɔ ũn we. [10] Asa tó gbɛ̃́ ikoyã kũa píi, mɛ́ a mɛ̀ndo aà fù,
à gɔ̃̀ tàaede ũ apii musuɛ. [11] Lua mɛ̀ ásu wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo.
Ȁ mɛ̀ lɔ ásu gbɛ̃dɛo.† Baa tó ni wúlɛ ń gbɛ̃pãle nɔoo, tó n gbɛ̃dɛ̀,

§ **1:27** Isa 1.17 * **2:8** Lev 19.18 † **2:11** Bɔa 20.13-14

n gɔ̃ ikoyãdansai ũɛ. 12 Á gbɛ̃́ pɔ́ Lua a yɑ̃́gɔ̃gɔ̃ánɔ ikoyã pɔ́ ı̀ to wà gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũ musu, àli yã'o, íli yãkɛ lá à kɔ̃sı̀ánɔwa. 13 Lua a yɑ̃́kpalɛkɛ ń sùuusaideɔ sùuusaiɛ, ãma yɑ̃́ a bɔ ń sùuudeo na.

Luanaaikɛa ń maakɛao

14 Ma gbɛ̃́ɔ, tó gbɛ̃́ mɛ̀ álɛ Lua náaikɛ, mɛ́ ı̀li yãe kɛo, bɔ́ yɑ̃́n wei? Luanaaikɛa bee taa a fɔ̃ aà suabae? 15 Tó á gbɛ̃do, gɔ̃ɛ ge nɔɛ, lɛ́ pɔkasa ń blɛo wɛ̃nakɛ, 16 tó á gbɛ̃e ɔ̀ɛ̀: Lua n gba aafia! Ǹsu to ı̀̃ana n dɛo, ní pɔble ǹ kɑ̃́, mɛ́ i wɛ̃nidɔbɔ kpawào, bɔ́n bee ũi? 17 Màa sɔ̃ luanaaikɛa ado yãekɛsaiá yãgɛɛ.

18 Tó gbɛ̃́ n mɛ̀ ńlɛ Lua náaikɛɛ, mɛ́ mapi málɛ yãkɛ, má onɛ ǹ n luanaaikɛa yãekɛsai ɔlɔmɛɛ, mí a luanaaikɛa ɔlɔnɛ ma yãkɛa guu. 19 N sı̀ Lua mɛ̀ndo nolo? A maaɛ. Baa tɑ̃́aɔ dɔ̃ màa, mɛ́ aaı̀ɔ lualua.‡ 20 Mı̀saide, kɛ́ luanaaikɛa yãekɛsai pã, ń ye mà kanɛ n ɔzı̀ yɑ̃̀? 21 Kɛ́ wá dezi sɛ̃́ia Ablahaũ a nɛ́ Izaaki kpà sa'obɔ ũ, yɑ̃́ i bɔaànɔ na aà yãkɛapi yɑ̃́io lé?§ 22 N̄ èa? Aà luanaaikɛa ń aà yãkɛao tɛkɔ̃iɛ. Aà yãkɛa mɛ́ aà luanaaikɛa bɔ̀lɛi. 23 Beewa Lua yɑ̃́ɛ bee pà à mɛ̀, Ablahaũ Lua náaikɛ̀, ɔ̃ Lua tò yɑ̃́ bɔ̀aànɔ na a náai pɔ́ a kɛ̀pi yɑ̃́i.* Ɔ wı̀ oɛ̀ Lua gbɛ̃na.† 24 Á èa? Yãkɛa mɛ́ tò yɑ̃́ bɔ̀aànɔ na, i kɛ Lua náai pɔ́ a kɛ̀ ado yɑ̃́i no. 25 Màa lɔ káalua Lahabu kɛ̀na ń Luao a yãkɛa yɑ̃́i, kɛ́ à zı̀naɔ dı̀lɛ à ń gbáɛ zɛ́ kpɑ̃́inau.‡ 26 Lá mɛ̀ nisı̀nsaiá gɛ̀ɛ, màa luanaaikɛa yãekɛsaiá gɛ̀ɛ lɔ.

3

Lɛ́fɔ̃a

1 Ma gbɛ̃́ɔ, ásu kɛ yãdanɛdeɔ ũ dasio, asa á dɔ̃ kɛ́ Lua a wɛbii wá yãdanɛdeɔwa yɑ̃́kpalɛ guu dɛ gbɛ̃́ kı̀niɔla. 2 Wápii wiɔ zã yɑ̃́wa mɔ̀ɔmɔɔɛ. Tó gbɛ̃́ lɛ́ lí aà kalikɛ̃o, tàaesaideɛ, a fɔ̃ à a mɛ̀ bṹu fu. 3 Wi ɑ̃̀ası̀na ká sɔ̃́ɛ kɛ́ à wá yãma yɑ̃́iɛ, ɔ̃ wi aà mɛ̀ bṹu taiinkɛ. 4 A gwa gɔ́'ilɛnawa ísiaa lɔ. N̄ a zɔ̃ɔkɛo, baa ń zàa'ı̀an gbãa pɔ́ ı̀ ɔpɛwào, a fı̀bɔ dɛ nɛ́nannɔɛ. Ɔmɛ ı̀ a taiinkɛ, ɔ̃ a fı̀na i a pɔeã daɛ̀. 5 Beewa sɔ̃, lɛ́naá mɛgu nɛ́naɛ, ɔ̃ ı̀ ı̀̃anadã ń yãzɔ̃ɔo.

A gwa lá tɛ́ nɛ́na ı̀ kũ sɛ̃̀ zɔ̃ɔwa. 6 Lɛ́na dɛ lán tɛ́waɛ, a dɛ dṹnia vãi ũ wá mɛ guu. I gbɑ̃sı̀ gɔ̃́kpa wá mɛwa píi. Bɛda tɛ́ mɛ́ ı̀ naɛ lɛ́nawa, ɔ̃ lɛ́na ı̀ tɛ́kpa wá dṹnia kuau. 7 Gbɛ̃nazı̀na sɛ̃̀anɔbɔɔ tòto píi ń bãɔ ń pɔ́taa'onkuawaɔ ń kpɔɔ, mɛ́ àlɛ kɛ e tia, 8 ãma gbɛ̃e lí fɔ̃ a lɛ́na tòtoo. A dɛ pɔvãi pɔ́ lí zɛ tɛɛɛo ũɛ. A pà ń sɛwɛtɛ̃o, 9 ɔ̃ wi Dii wá Mae sáaukpaò, ɔ̃ wi ɛa wà gbɛ̃nazı̀na pɔ́ a kɛ̀ láawa* kaò lɔ. 10 Lɛ́ doũpi ɔ̃ sáaukpaa ń gbɛ̃́kaao ı̀ bɔu.

‡ **2:19** Maa 5.7 § **2:21** Daa 22.9-12 * **2:23** Daa 15.6 † **2:23** Isa 41.8 ‡ **2:25** Yoz 2.1-16 * **3:9** Daa 1.26-27

Ma gbɛ́ɔ, asu àɔ dɛɛ́ màao. [11] Nibɔna ì í na ń í kìsão bɔ ízɛ doũ
guua? [12] Ma gbɛ́ɔ, kaadɔɛna a nɛ'i ku ũa? Vɛ̃ɛli a nɛ'i kaadɔɛna
ũa? Beewa lɔ í ñìii a nakũo.

Ɔnɔ pɔ́ ì bɔ musu

[13] Á guu, démɛ yãdɔ̃n ɔ̃nɔna ũi? Aà ɔlɔnɛ́ a kua maa ń a
yãkɛaɔ guu ń zìabusaa pɔ́ ì bɔ ɔ̃nɔ guuo. [14] Tó á wɛdɔakɔ̃u
ń pãsìo ń dɛnlawɛɛlɛao vì á sɔ̃ guu sɔ̃, ásu ìanadão, ásu ɛɛdɔ
sìanawao. [15] Ɔnɔ bee taa lí bɔ musuo, dṹnia pɔ́ɛ, á dàa pɔ́ɛ,
tã́a pɔ́ɛ. [16] Asa gu pɔ́ wɛdɔakɔ̃u ń dɛnlawɛɛlɛao kuu, wekìi
kɔ̃yãmasai ń vãi píio ìɔ kuu. [17] Tó gbɛ̃́ ɔ̃nɔ pɔ́ ì bɔ musu vì,
sɛ̃́ia ìliɔ gbãsì vìo, a gbɛa ìliɔ yãkele vìo, ì busanɛ́, ì gbɛ̃́ yãma,
sùuu pɛ̀ɛwà ń maakɛao. Ili gbɛ̃́ bɔbɔ'ɔsio, mɛ́ ìliɔ mɔafili vìo.
[18] Ibɛlɛmidɛna ì kɛa ń kɔ̃o na tɔ̃́, ɔ̃ ì bɔlɛɛ̀ bɔa maa ũ.

4

Gbɛ̃́kpaa ń dṹniao

[1] Á sòle ń á lɛkpaao ì bɔ má ni? I bɔ á pɔeã pɔ́ lɛ́ kɔ̃dɛ á mɛuɔ
kìi nolo? [2] I pɔ́ niaka, ili eo, ɔ̃ i gbɛ̃dɛ. Á pɔ́ bìi vì, ɔ̃ ili pɔ́ pɔ́
álɛ yá leo. Ɔ i lɛkpaakɛ, i sòlekɛ. Á vìo, kɛ́ ili wabikɛ Luawao
yã́i. [3] Tó a wabikɛ̀, ili eo, kɛ́ ili wabikɛ a zɛ́wao yã́i, asa iɔ ye
à a mɔaokɛ lá a á pɔ gbàwaɛ. [4] Náaisaideɔ, á dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́kpaa ń
dṹniao dɛ íbɛlɛsɛa ń Luao ũo lé? Gbɛ̃́ pɔ́ ye kɛ dṹnia gbɛ̃́ ũ gɔ̃̀
Lua ibɛɛ ũɛ. [5] Kɛ́ a kɛ̃a Luayãtaalau wà mɛ̀ aà Nisìna pɔ́ kú wá
guu lí sí sàao,* álɛ e yãpã yã̀? [6] Áma gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua vìwanɔ dɛ
beea, asa a kɛ̃a Luayãtaalau wà mɛ̀:
Lua ì íbɛlɛsɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ ì azìa sɛ lɛsìo,
mɛ́ ìɔ gbɛ̃kɛ vì ń gbɛ̃́ pɔ́ ì azìa busao.†
[7] A yã́i tò à misiilɛ Luaɛ. Á gi Ibiisiɛ, i bàasiɛ́. [8] Á sɔ̃ Luazi, i
sɔ̃ázi.‡ Duunkɛnaɔ, à ɔbɔlɛ duunau. Nɔ̀sɛmɛmpladeɔ, à á sɔ̃
pípi. [9] Á ɔ̃ɔlɔ ń pɔsiao ń wɛ̃nao. Á á yaalɔ lilɛ ɔɔlɔ ũ, í á pɔna
lilɛ pɔ'ìi ũ. [10] Á ázìa busa Diiɛ, i á kã́ñ.

[11] Ma gbɛ́ɔ, ásuli kɔ̃ tɔbɛ̃ɛsio. Gbɛ̃́ pɔ́ a Yesude dee tɔbɛ̃ɛsì ge
à aà bɛ̀ɛbò, à Lua ikoyã seela bɛ̀ɛ kɛ̀ à a bɛ̀ɛbò. Tó n Lua ikoyã
bɛ̀ɛbò sɔ̃, a manan n ũo, a bɛ̀ɛbonan n ũ. [12] Lua mɛ́ ikoyãdilɛna
ń yã́kpalɛkɛnao ũ. Ɔmɛ gbɛ̃́ suabaa ń aà tɔ̀lɔzɔ̃ao gbãa vì. Mpi
sɔ̃, dén n ũ, kɛ́ ni n gbɛ̃́dee bɛ̀ɛboi?

Lua baa bɔ dilɛa

[13] A yãma sa, á gbɛ̃́ pɔ́ i mɛ gbã ge zia á gɛ́ wɛ̃́lɛu, í zɔ̃lɛ we wɛ̃̀
do, í laata à ài'e. [14] Á yã́ pɔ́ a á le zia dɔ̃e?§ Á dɔ̃ lá á wɛ̃ni dɛa?

---

* **4:5** Iko 6.15 † **4:6** Yaa 3.34 ‡ **4:8** Mal 3.7 § **4:14** Yaa 27.1

A dɛ lán suawaɛ. Tó à kpà yɔɔ, ɔ̃ ì gɛ̃zɛa gɔ̃̀ɔ. 15 Tó yã́ a zɛ́waɛ,
áli o à mɛ: Tó Dii wèi, wáɔ aafia, wí kɛ kɛ́wa ge kɛ́wa. 16 Tia sɔ̃
álɛ ı̃́anadã, a Lua baa bɔ̀ á dı̃̀lɛ. Ĩandãa bee taa maao. 17 Gbɛ̃́ pɔ́
maakɛa dɔ̃ mɛ́ i kɛo, ı̃̀ kɛ adeɛ duuna ũɛ.

5

Ɔdeɔ

1 A̋ ɔdeɔ, à yãma sa. A̋ ɔ́ɔlɔ à wiilɛ wɛ̃na pɔ́ a á le yã́i. 2 A̋ àizɛɛɔ
ɔ̃̀ɔkpà, kɔ̀ɔɔ á pɔkasaɔ sòso. 3 A̋ ɔ̃a tɛ̃́nkpakɛ̀,* mɛ́ tɛ̃́nkpapi a á
dayãu, i kṹ á mɛwa lán tɛ́wa. A àizɛɛ kã̀aaázi gɔɔgbɛzãzı̃̀. 4 A̋
ma! A gbɛ̀wina pɔ́ aa á buapɔ́ɔ kɛ̀kɛɛ́ɔ blè, mɛ́ ɔ̃api yã́ Lua lè.
Pɔkɛkɛnapiɔ wiilɛa gɛ̃̀ Dii Zı̃gɔ̃de swã́u.† 5 A namamà tɔɔlɛ la á
pɔeãkɛa guu. A mɛ̀kpa kaalɛgɔɔ pɔ́ ũ. 6 A yãdà gbɛ̃maaɔla a ń
dɛdɛ, aai dɛ̃ɛkao.

Mɛna

7 Ayãmɛto ma gbɛ̃́ɔ, àɔ mɛna vı̃̀ e Dii mɔgɔɔ. A̋ gwa lá zɔ̃ɛ ı̃̀
a buapɔ́ bɛɛɛde kɛkɛa dã́. I mɛnafɔ̃ za káabuana e saɛ. 8 A̋piɔ
sɔ̃ à mɛnafɔ̃, í á sɔ̃dilɛ, asa Dii mɔgɔɔ kãikũ̀. 9 Ma gbɛ̃́ɔ, ásu
yã́kũtɛ̃kakɔ̃io, kɛ́ Lua su yã́kpalɛkɛánɔo yã́i. Yã́kpalɛkɛnapi zɛa
kpɛɛlɛ fá!‡ 10 Ma gbɛ̃́ɔ, ãnabi pɔ́ aa yã'ò yãa ń Dii tɔ́ɔɔ, à mɛna pɔ́
aa kɛ̀ taasikɛa guu ɔlɛsɛ́. 11 Wi onɛ́ pɔnadeɔ, kɛ́ aa mɛnafɔ̃̀ yã́i.
A Yobu mɛnakɛa bao mà, mɛ́ á mà lá Dii kɛ̀ɛ̀ gbɛzã,§ asa gbɛ̃́
sósobi ń sùuuo pɛ̀ɛ Diiwa.*
12 Atɛ̃sa ma gbɛ̃́ɔ, ásu mɛ á sı̃̀ ń Luaoo. A̋su mɛ á sı̃̀ ń luabɛo
ge tɔɔlɛ ge pɔpãleo. Tó aoɛ, àli o ao. Tó aawoɛ, àli o aawo, kɛ́ yã́
su daálao yã́i.†

Wabikɛa

13 A̋ gbɛ̃e lɛ́ taasikɛ yã̀? Aà wabikɛ. A̋ gbɛ̃e pɔ kɛ̀na yã̀? Aà
Lua táasilɛ. 14 A̋ gbɛ̃e lɛ́ gyãkɛ yã̀? Aà á gãli gbɛ̃zɔ̃ɔɔ sísi, aai
wabikɛɛ̀, aai nísimawà ń Dii tɔ́o.‡ 15 Wabi pɔ́ wa kɛ̀ luanaaikɛa
guu bee a gyãepi gbã́gbã. Dii a aà gba aafia. Tó à duunakɛ̀
yãaɛ sɔ̃, a kɛ̃wà. 16 A yã́i tò, à á duunaɔ okɔ̃ɛ, í wabikɛkɔ̃ɛ kɛ́
à e gbã́gbã. Gbɛ̃maa wabikɛa gbãa, ı̃̀ zı̃̀kɛ maamaaɛ. 17 Ɛliaá
gbɛ̃nazı̃̀naɛ láwáwa. A̋ wabikɛ̀ maamaa lou su mao, ɔ̃ lou i tɔ̃́lɛ
tɔɔlɛwao e wɛ̃̀ àaɔ̃ ń mɔ sooloo.§ 18 A ɛ̀a wabikɛ̀ lɔ, ɔ̃ lou'i bɔ̀
maamaa,* tɔɔlɛ blɛkɛ̀.

---

* **5:3** Mat 6.19 † **5:4** Iko 24.14-15 ‡ **5:9** Mat 24.33 § **5:11** Yob 2.10, 42.10
* **5:11** Soũ 103.8 † **5:12** Mat 5.34-37 ‡ **5:14** Maa 6.13 § **5:17** 1Kia 17.1
* **5:18** 1Kia 18.42-45

19 Ma gbɛ̃́ɔ, tó á gbɛ̃do pȁalɛ sȉana zɛ́ɛ, mɛ́ á gbɛ̃e ɛ̀a aà dàwà,
20 àɔ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ tò duunkɛnapi bɔ̀ sɑ̃́sɑ̃zɛu à ɛ̀a sù, à ade sȉ
gawaɛ, mɛ́ à lakà tàaeɔla dasi.†

† **5:20** Yaa 10.12, 1Piɛ 4.8

PIƐƐ LÁ SƐIA
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Piɛɛ láɛ bee kɛ̀̃ za Loma Yesude pɔ́ aa fãaaa wà tà bùsu pɔ́ wì mɛ tia Tuukii bùsuuɔnɛɛ. Gãli pɔ́ aa ku a guuɔ dɛ gãli pɔ́ Pɔlu ń aà ìwaɔ dàalɛdaalɛɔ ũ. Yɔ̃a pãsì ń lé an Yesudekɛ yã́i, ɔ̃ wàlɛ ìadamá. Piɛɛ tò an laai tà Yesu Kilisiwa, à mɛ̀ an baa ku Kilisi taasikɛa guu.

Fɔkpaama ń Lua sáaukpaao gbɛa, Piɛɛ lá Lua ń suabà dɔ̀ńgu, ɔ̃ aa tãmaa pɔ́ lí ń nɛo vì Yesu Kilisi gaa ń aà vuao sabai (1.3-12). Á ń gbá laai aaɔ itɛ̃kɛ, aa tó ń kua aɔ adoa naa Yesu Kilisiwa (1.13-2.10). Á Yesu ɔlɛsɛ̀ à yãdàoné à mɛ̀ à kṹ aaɔ náai vì ń yãkɛaɔ guu, atɛ̃sa kua yɔ̃a guu. Á lɛdàmá an kua dṹnia guu, à mɛ̀ aa misiilɛ gbãadeɔnɛ, zìkɛnaɔ misiilɛ ń diiɔnɛ, nɔɛɔ misiilɛ ń zã́ɔnɛ, Yesudeɔ píi iɔ yekɔ̃zi (2.11-4.19). Lɛɛ 5 guu à lɛdà Yesude gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa ń ɛ̀waasoɔ ń luanaaikɛnaɔ píi, à mɛ̀ aa zɛ gbãa kua yã'ìa guu, aa Lua lɛgbɛ̃anɛ́ papaa dã́. Lápi làa ń fɔkpaamáo.

Á kũ̀ láɛ bee kyokɛnaɔ wɛtã luanaaikɛa guu, baa tó aalɛ taasi kpeletaa bui kɛ, kɛ́ an kua e Lua tɔbɔ, i zɛ'ɔlɔ Yesusaideɔnɛ yã́i. Tó luanaaikɛnsaiɔ yãmaa pɔ́ aalɛ kɛɔ è, aa Lua sáaukpa yã́kpalɛkɛgɔɔzì (2.12).

Tãmaa pɔ́ lí ń nɛ́o

[1] Mámɛmaa Yesu Kilisi zìna Piɛɛ, mámɛ ma láɛ bee kɛ̀̃ Lua
gbɛ̃́ pɔ́ aa dɛ nibɔɔ ũ dṹniaɛ bee guu aa fãaaa bùsuɛ beeuɔnɛ:
Pɔ̃ntu, Galati, Kapadosi, Azi ń Bitinio. [2] Mae Lua dɔ̀aa á dɔ̃, ɔ̃ à
á sɛ́, a gɔ̃ aà pɔ́ ũ ń aà Nisìna gbãao, kɛ́ à misiilɛ Yesu Kilisiɛ, aà
au i á gbãsì wolo.* Lua gbɛ̃kɛ ń aafiao kã́fìɛ́.
[3] Wà Lua wá Dii Yesu Kilisi Mae sáaukpa! Aà sùuu zɔ̃ɔ guu
à wá í dafu ń Yesu Kilisi fɛlɛ bɔa gau gbãao, ɔ̃ wá tãmaa pɔ́ lí
ń nɛ́o vì, [4] asa gba pɔ́ dilɛaɛ́ luabɛpi lí ɔ̃̀ɔkpao, ìli gbãsìkpao, a
maa lí láao. [5] Lua sɔu mà à á suaba a náai pɔ́ álɛ kɛ yã́i, ɔ̃ àlɛ á
dɔ̃́a ń a gbãao e à gɛ bɔɔ̀ gɔɔgbɛzãzì. [6] Álɛ pɔnakɛ ń yã́pio, baa kɛ́
álɛ taasikɛ gìa yɔɔ yã'ìa bui dasi yã́i. [7] Lá wì vua maa dɔ̃ tɛ́ guu,
màa yã'ìapiɔ lɛ́ á luanaaikɛa yɔ̃, asa á luanaaikɛapi bɛɛɛ vì dɛ
vua pɔ́ a gawi ì láaa maamaaɛ. Tó a bɔ maa, Lua a á sáaukpa
Yesu Kilisi mɔgɔɔzì, a á kpɛla ń gawio. [8] Baa kɛ́ i aà eo, á yeaàzi.
Baa kɛ́ i wɛsiaàlɛ gìao,† álɛ aà náaikɛ, ɔ̃ álɛ pɔna zɔ̃ɔ pɔ́ gɛ̀̃ oaa kɛ,
[9] kɛ́ álɛ á luanaaikɛa gbɛ'e á suabaa ũ yã́i.

* **1:2** Lev 17.11, Ɛbɛ 9.22 † **1:8** Zãa 20.29

[10] Ãnabiɔ dɔ̀aa gbɛ̃kɛ pɔ́ Lua a kɛɛ́ yã'ò, aa suabaapi yã́ gwà
aa a tàasikà. [11] Kilisi Nisĩ̀na kú ń guu, à dɔ̀aa taasi pɔ́ Kilisipi
a kɛ ònɛ́ ń gawi pɔ́ a e a gbɛao, ɔ̃ aa wɛ̀ɛlɛ wà yã́pi zɛ́ dɔ̃ ń a
kɛgɔɔo.‡ [12] Ɔ Lua tò aa dɔ̃̀ kɛ́ yã́ pɔ́ aalɛ opi dɛ ń gɔɔ pɔ́ ũo, á pɔ́ɛ.
Tiasa baonakpanaɔ yã́pi òɛ́ ń Lua Nisĩ̀na pɔ́ Luapi aà zĩ̀ à bɔ̀
luabɛ gbãao. Baa malaikaɔ ĩ̀ dɛ̃ɛka yã́pi dɔ̃ai.

Wá kua dɔ adoa

[13] Ayãmɛto à á làasoo vu iu, íɔ ázĩ̀a kũa dɔ̃, á wɛ́ iɔ dɔ gbɛ̃kɛ
pɔ́ Lua a kɛɛ́ Yesu Kilisi mɔgɔɔzĩ̀zi seasai. [14] Lá á dɛ Lua Nɛ́ pɔ́ lɛ́
aà yãmaɔ ũ, ásu to dɔ́ɛ'ĩ̀i pɔ́ á vĩ̀ yãa á wɛ́siagɔɔ dɔaaɛ́o. [15] Lua
kua adoaɛ. Lá à á sisi à á sɛ́, á kua líɔ adoa á yãkɛa píi guu màa
sɔ̃. [16] Asa a kɛ̃a láu wà mɛ̀:
Ã kua líɔ adoa,
asa ma kua adoaɛ.§
[17] Lá Lua ĩ̀ yã́kpalɛkɛ ń baadeo a yãkɛawa ń wɛgwasai, tó álɛ
aà sisi Mae, à vĩ̀akɛɛ̀ á nibɔkɛ guu la. [18] Ã dɔ̃ lá Lua á bɔ́ kua gii
pɔ́ dɛ á fɛlɛkaa ũ guu. Lua i á bo ń pɔ́ pɔ́ a gawi ĩ̀ láao no, vua ge
ã́nusu, [19] à á bó ń Kilisi pɔ́ dɛ sã sãasai gbãsĩ̀sai ũ au gawideoɛ.*
[20] Lua dɔ̀aa aà dĩ̀lɛ zadɔ̃ i dṹnia kálɛo, ɔ̃ à bɔ̀ɛ́aànɔ gupuau gɔɔ
gbɛzãɛ beeɔzĩ̀. [21] Aà yã́ musu ɔ̃ álɛ Lua náaikɛ. Lua aà bɔ̀ gau à
gawi kpàwà, kɛ́ à e a náaikɛ, á wɛ́ iɔ dɔazi.
[22] Lá misiilɛa sĩ̀anaɛ á gbãsĩ̀ wòlo, ɔ̃ á gbɛ̃kɛ vĩ̀ ń kɔ̃o
mɔafilisai, àɔ yekɔ̃i ń nɔ̀sɛmɛndoo. [23] Lua á í dafu ń a yã́ wɛ̃nide
pɔ́ ĩ̀ɔ ku gbãaoɛ. Yã́pi dɛ pɔbui pɔ́ ĩ̀ ga ũo, pɔbui pɔ́ lí gaoɛ.
[24] Gbɛ̃́pii dɛ lán sɛ̃waɛ,
an gawi píi dɛ lán sɛ̃vuwaɛ.
Sɛ̃ ĩ̀ gaga, a vú ĩ̀ kwɛ́,
[25] ãma Dii yã́ ĩ̀ɔ ku gɔɔpiiɛ.†
Yã́pi mɛ́ dɛ baona pɔ́ wa kpàɛ́ ũ.

2

Gbɛ̀ wɛ̃nide

[1] Ayãmɛto à yãvãi píi tó ń ɛɛ píio ń mɔafilio ń wɛdɔakɔ̃ɛo ń
kɔ̃yaaao. [2] Lá nɛ́tɛ̃naɔ ĩ̀ɔ yɔ̃́'i nidɛ, àɔ Lua yã́ pɔ́ dɛ lán vĩ̀'ipu
wásawasawa nidɛ màa sɔ̃, kɛ́ à e gbã á suabaa guu, [3] asa á dɔ̃̀
sa kɛ́ Dii maa.* [4] A sɔ̃aàzi, Gbɛ̀ wɛ̃nide pɔ́ wà pãkpài, Lua aà
sɛ̀ bɛɛɛde ũ. [5] Ãpiɔ sɔ̃ ámɛ á gbɛ̀ wɛ̃nide pɔ́ Lua lɛ́ a kpɛ́ ɛ̃booɔ
ũ. Ãmɛ á aà gbàgbanaɔ ũ, i sa pɔ́ ĩ̀ kaaàgu o ń aà Nisĩ̀na gbãao
Yesu Kilisi sabai. [6] Asa a kɛ̃a Luayãtaalau wà mɛ̀:
Gwa, málɛ gbɛ dilɛ Siɔna,
ɛ̃daalɛgbɛ bɛɛɛde pɔ́ má sɛ̀ ũ.

‡ **1:11** Luk 24.25-26 § **1:16** Lev 19.2 * **1:19** Zãa 1.29, Ɛbɛ 9.14 † **1:25** Isa
40.6-8 * **2:3** Soũ 34.9

Wí a gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ aà náaikɛ kũo.†
7 A dɛ gbɛ̀ bɛɛɛde ũ á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ aà náaikɛɔnɛ, ãma a dɛ gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́
aà náaikɛoɔnɛ màao.
Gbɛ pɔ́ ɛ̃bonaɔ pãkpài
mɛ́ gɔ̃̀ gbɛɔ mide ũ.‡
8 Màa lɔ a dɛ:
Gbɛ pɔ́ wı̃̀ gɛ̃mbɔlɛwà ũ,
gbɛsi pɔ́ aaı̃̀ kpaa aa fu ũ.§
Aa gɛ̃mbɔlɛwà kɛ́ aai Lua yãdao yã́i. Beewa Lua dı̃̀lɛnɛ́.
9 Ãmɛ á bui pɔ́ Lua ń sɛ́ɔ ũ, kíaɔ ũ, aà gbàgbanaɔ ũ,* gbɛ̃́ pɔ́ an
kua adoaɔ ũ, aà gbɛ̃́ yenzideɔ ũ, kɛ́ à Lua pɔ́ á sisi a bɔ gusiau,
à gɛ̃̀ánɔ a gupua bɔnsaɛde guu táasilɛ.†
10 Ã dɛ Lua gbɛ̃́ɔ ũ yãao,
tiasa ɔ̃ a gɔ̃ a ũ.‡
Lua i sùuukɛánɔ yãao,
tiasa ɔ̃ a kɛ̀ánɔ.§

Kua luanaaikɛnsaiɔ guu

11 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, lá á dɛ nibɔ bɔ̀mɔɔ ũ la, málɛ lɛdawáɛ,
à mikɛ̃ á dɔ́ɛ'ı̃i pɔ́ aaı̃̀ zı̃̀kaánɔɔwa. 12 Aɔ ku gbɛ̃́ bɛɛɛdeɔ ũ
luanaaikɛnsaiɔ guu. Beewa baa tó aalɛ á dilɛ vãikɛnaɔ ũ, tó
aa yãmaa pɔ́ álɛ kɛɔ è, aa Lua sáaukpa yã́kpalɛkɛgɔɔzı̃̀.
13 Ã misiilɛ iko pɔ́ gbɛ̃nazı̃̀na dı̃̀lɛɛ píi Dii yã́i, kía pɔ́ iko vı̃̀
dɛńlan nò, 14 gbãade pɔ́ a dı̃̀lɛ aà vãikɛnaɔ wɛtã aà maakɛnaɔ
sáaukpan nò.* 15 Lua pɔeãn kɛ: Ã yãmaakɛ à lɛsɔkpa sɔũ
wɛ́siadeɔnɛ. 16 A gɔ̃ wɛ̃́ɛɔ ũɛ, ãma ásu tó á gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ gɔ̃ɛ́ vãikɛa
zɛ́ ũo. Aɔ ku Lua zɔ̀blenaɔ ũ. 17 A gbɛ̃́pii kpɛla. Aɔ ye á Yesude
deeɔzi. A vı̃̀akɛ Luaɛ. A kía kpɛla.
18 Zı̃̀kɛnaɔ, à misiilɛ á diiɔnɛ, í zɔ̃ɔkɛ dɔ̃nɛ́ yã́pii guu. I kɛ dii
maa nɔ̀sɛdoũdeɔ ńtɛ̃ɛ no, ń a pãsı̃̀ɔɛ lɔ. 19 Tó wà ı̃̀adàwá pã, tó
a mɛnakɛ̀ò Lua yã́i, bee ài vı̃̀ɛ́. 20 Tó wà á gbɛ̃́ á tàae yã́i, tó a
mɛnakɛ̀ò, bee tɔ́ vı̃̀ má ni? Ãma tó a taasikɛ̀ yãmaa pɔ́ á kɛ yã́i,
tó a mɛnakɛ̀ò, Lua a á sáaukpa. 21 Bee yã́i Lua á sisii à á sɛ́.
Kilisi taasikɛ̀ɛ́ à zɛ'ɔ̀lɔɛ́, kɛ́ àɔ tɛ a iai yã́iɛ.
22 I duunakɛo,
wi ma à ɛɛtòo.†
23 Kɛ́ wà aà sɔ̃̀sɔ̃, i a zã́simáo. Kɛ́ à taasikɛ̀, i yãpãsı̃̀ onɛ́o, à zɛ̀
ń Lua yã́kpalɛkɛn maaoɛ. 24 Ɔmɛ wá duuna dı̃̀ a miwa‡ à gàò
líwa, kɛ́ wá bàa su àɔ kú ń duunao lɔo, wíɔ ku maakɛa guu. Aà

† **2:6** Isa 28.16 ‡ **2:7** Soũ 118.22 § **2:8** Isa 8.14-15 * **2:9** Bɔa 19.5-6 † **2:9** Isa 9.1-2 ‡ **2:10** Lom 9.25-26 § **2:10** Oze 2.25 * **2:14** Lom 13.1-5 † **2:22** Isa 53.9 ‡ **2:24** Isa 53.11-12

flàala iaɔ mɛ́ wá gbãgbã.§ 25 Asa a sãsã lán sãɔwa yãaɛ,* ɔ̃ a ɛa
su á Dãna ń á Dɔ̀anaowa tiasa.

3

Kua ń kɔ̃o

1 Nɔɛɔ sɔ̃, à misiilɛ á zɑ̃́ɔnɛ.* Tó an gbɛ̃eɔ lɛ́ Lua yãdao, á kua
a ń lilɛ. Baa tó i yãe onɛ́o, 2 aa e á kú gbãsi̍isai mɛ́ álɛ misiilɛnɛ́.
3 Á kɛfɛnkɛ wɛɛlɛa su àɔ dɛ mɛkaa yɑ̃́ ũo, mitãa ge nɔamblebɔɔ
ge pɔkasadaan nò.† 4 Aàɔ dɛ á nɔ̀sɛ guu yɑ̃́ pɔ́ lí láao ũ, nɔ̀sɛniɛ ń
zi̍abusaao. Bee mɛ́ gbia Luaɛ. 5 Asa beewa nɔɛ lousisina pɔ́ an
wɛ́ dɔ Luazi yãaɔ ńzi̍a kɛ̀kɛ, aa misi̍ilɛ ń zɑ̃́ɔnɛ. 6 Màa Sala dɛ, i̍
Ablahaũ yãma i̍ oɛ̀ Baa.‡ Tó álɛ yãmaakɛ, mɛ́ álɛ pɔ́ pɔ́ wi̍ vi̍akɛɛ̀
yãdao, a Sala ɔlɛsɛ̀n we. 7 Màa gɔ̃ɛɔ sɔ̃ àɔ kúńnɔ nɔɛkɛdɔ̃anɛ́
guu,§ íli yãmamá, kɛ́ pɔe su kpáɛ́ á wabikɛa guuo, asa á dɛ wɛ̃ni
gbablenaɔ ũ sãnuɛ.

8 Bee gbɛa àɔ lɛdoũ vi̍ ń kɔ̃o ápii. Áɔ wɛ̃nadɔ̃kɔ̃ɛ, àɔ yekɔ̃i, àɔ
gbɛ̃kɛ vi̍ ń kɔ̃o, í busakɔ̃ɛ. 9 Ásuli vãi fi̍abo ń vãioo. Ásuli gbɛ̃́ pɔ́
á sɔ̃sɔ̃ sɔ̃́sɔ̃o. Á samaa'oɛ̀, asa Lua á sisi à báaadaágu yɑ̃́iɛ.*
10 Gbɛ̃́ pɔ́ ye a wɛ̃ni àɔ maa,
mɛ́ a ye a kua àɔ na,
aà a lɛ́ fɔ̃ ń yãvãi oao,
asuli to ɛɛ bɔ a lɛ́uo.
11 Aà mikɛ̃ vãiwa, i maakɛ,
aà aafia zɛ́ wɛɛlɛ, iɔ tɛi.
12 Asa Dii i̍ wɛ́tɛ gbɛ̃maaɔzi,
i̍ swɑ̃́kpa an wabikɛaɔzi.
Dii i̍ mikpɛdɔ vãikɛnaɔnɛ.†

Taasikɛa maakɛa yɑ̃́i

13 Tó á ãiavi̍ ń maakɛao, dɛ́mɛ a á wɛtãi? 14 Baa tó a su
taasikɛ̀ maakɛa yɑ̃́i, báaadeɔn á ũ.‡ Ásuli vi̍akɛ an wɛ́tɛ̃aɛo,
ásu sɔ̀deedeekɛo. 15 A Kilisi dɔ̃ Dii ũ á sɔ̃ guu.§ Aɔ ku sɔu guu
gɔɔpii, kɛ́ à e yãwe gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ á la yɑ̃́ pɔ́ á wɛ́ dɔi miiwa. 16 Áli
onɛ́ busɛbusɛ ń bɛɛɛ dɔ̃anɛ́o. A onɛ́ ń nɔ̀sɛpuao lɔ, kɛ́ wí e gbɛ̃́ pɔ́
aalɛ á sɔ̃sɔ̃ maa pɔ́ álɛ kɛ á Yesudekɛ yɑ̃́iɔ kṹ. 17 Taasikɛa lá Lua
yeiwa maakɛa yɑ̃́i maa dɛ taasikɛa yãvãikɛa yɑ̃́ila.

18 Kilisi gà gɛ̃n do duunawoloa yɑ̃́iɛ. Tàaesaide gà wá
tàaedeɔ yɑ̃́i, kɛ́ à e gɛ́wanɔ Lua kɑ̃́i. Wà aà dɛ̀ aà gbɛ̃nazi̍nkɛ guu,
ɔ̃ Lua aà vù aà nisi̍nkɛ guu. 19 Aà nisi̍nkɛpi guu à gɛ̀ waasokɛ̀
nisi̍na pɔ́ wà ń ká kpɛ́uɔnɛ.* 20 Aa bɔ̀ Lua yɑ̃́ kpɛ yãaɛ, gɔɔ pɔ́

§ **2:24** Isa 53.5 * **2:25** Isa 53.6 * **3:1** Ɛfɛ 5.22, Kls 3.18 † **3:3** 1Tim 2.9
‡ **3:6** Daa 18.12 § **3:7** Ɛfɛ 5.25, Kls 3.19 * **3:9** Lom 12.14, 17 † **3:12** Soũ
34.13-17 ‡ **3:14** Mat 5.10 § **3:15** Isa 8.12-13 * **3:19** 1Piɛ 4.6

àlɛ mɛnakɛ e Nɔee gɛ̀ a gó'ilɛna kɛ làaò. Gbɛ̃́ pɔ́ bɔ̀ íu aafia
gópi sabaiɔ dasio, gbɛ̃ɔn swaaɔ̃ɛ.† 21 Ĩpi mɛ́ dɛ á da'ilɛkɛa pɔ́ ĩ̀
á suaba taa ũ tia. Da'ilɛkɛapiá mɛ̀ gbãsĩ̀woloa yã́ no. Lɛgbɛ̃a
Luaɛ ń nɔ̀sɛpuaoɛ. I á suaba kɛ́ Yesu Kilisi bɔ̀ gau yã́i. 22 A ikokɛ̀
malaikaɔ ń tã́aɔ ń ń gbãadeɔ ń ń ikodeɔwa, ɔ̃ à tà luabɛ, a ku aà
ɔplaai.

4

Kua Lua pɔ́ ũ

1 Lá Kilisi gà a gbɛ̃nazĩ̀nkɛ guu, ápiɔ à bee nɔ̀sɛ da sɔ̃, asa
gbɛ̃́ pɔ́ gà a gbɛ̃nazĩ̀nkɛ yã́ musu kɛ̃̀ duunawaɛ. 2 Gɔɔ pɔ́ gɔ̃̀ɛ́
á kua guu, á dɔ́ɛ'ĩ̀i suli dɔaaɛ́ lɔo, sema Lua pɔeã. 3 Ã́ kua
luayãdansaiɔ yãkɛa guu yãa mɔ̀ lɛ. Ã́ kú yãa wisaiyãkɛa
guu ń dɔ́ɛ'ĩ̀io ń wɛ̃dɛkɛao ń lalasi kɔ̃̀ɔo ń wɛ̃mi wɛ̃zĩ̀gbaao
ń tã́agbagbaao, pɔ́ Lua ye a gĩ̀yãio. 4 Lá ili siń́nɔ an lalasi
zɔ̃ɔpi kɛa guu lɔo, ĩ̀ kɛnɛ́ yãbɔnsaɛ ũ, aaĩ̀ á tɔbɛ̃ɛsi. 5 Aa ń
yãkɛaɔ dau siu Luaɛ. Aà yã́kpalɛkɛa ń gbɛ̃́ bɛ̃́ɛɔ ń gyaadeɔ sɔu
mà. 6 Wà baonakpà gyaadepiɔnɛ lɔ, kɛ́ an gbɛ̃́ pɔ́ yã́ zɔ̃̀lɛmá
an gbɛ̃nazĩ̀nkɛ guu lán gbɛ̃́piiwaɔ e aaɔ ku nisĩ̀nkɛ guu lán
Luawa.*
7 Pɔ́pii láaa kà kãi. Ayãmɛto àɔ dɛ laaideɔ ũ, íɔ ázĩ̀a kũa dɔ̃, kɛ́
àɔ wabikɛ Luawa yã́i. 8 Yã́ pɔ́ dɛ a píia, àɔ yekɔ̃i ń nɔ̀sɛmɛndoo,
asa yea gbɛ̃́i ĩ̀ láka tàaea dasi.† 9 A kɔ̃ yàaekɛ yã́kũtɛ̃kasai. 10 Lá
Lua gbadà á baadeɛ, à dɔkɔ̃lɛ ń gbapiɔ Lua báaa bui dodo ziia
maaɔ ũ. 11 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ waasokɛna ũ, aà Lua yã'onɛ́. Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ
dɔnlɛde ũ, aà dɔńlɛ ń gbãa pɔ́ Lua a gbao,‡ kɛ́ à Lua tɔbɔ yã́pii
guu ń Yesu Kilisi gbãao. Ɔmɛ gawi vĩ̀ ń gbãao gɔɔpii! Ã́mi.

Taasikɛa Yesudekɛ yã́i

12 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, ásu to yɔ̃a pãsĩ̀ pɔ́ lɛ́ á le bɔ á saɛ lándɔ̃
yã́kanla mɛ́ á léwao. 13 Lá á baa ku Kilisi taasikɛa guu, à
pɔnakɛò, kɛ́ à e àɔ pɔna zɔ̃ɔ vĩ̀ gɔɔ pɔ́ Kilisipi a bɔ gupuau ń
gawio. 14 Tó wà á sɔ̃sɔ̃ Kilisi tɔ́ pɔ́ kúwá yã́i, báaadeɔn á ũ, asa
Lua Nisĩ̀na gawide diaɛ́ɛ. 15 Ã́ gbɛ̃e su taasikɛ gbɛ̃dɛa ge kpã́i'oa
ge vãikɛa ge gudɛ yã́io. 16 Tó a taasikɛ̀ á Kilisidekɛ yã́i, asu kɛɛ́
wíyã ũo. A Lua sáaukpa kɛ́ Yesu tɔ́ kúwá yã́i. 17 Asa ĩ̀adaama
pĩ̀la, Lua gbɛ̃́ɔ ɔ̃ à dàalɛmá. Lá wámɛ à dàalɛwá sɛ̃́ia, a midɛ ń
gbɛ̃́ pɔ́ gĩ̀ baona pɔ́ bɔ̀ Lua kĩ́i síiɔ kpelewa ni?
18 Tó gbɛ̃maaɔ suabaa zĩ̀'ũ,
a bɔ ń duunde luayãdansaiɔ kpelewa ni?§

† **3:20** Daa 7.7 * **4:6** 1Piɛ 3.18 † **4:8** Yaa 10.12 ‡ **4:11** Lom 12.6-7 § **4:18** Yaa 11.31

19 Ayãmɛto gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ taasikɛ Lua pɔeãkɛa yã́iɔ aa ńzi̋a na ń
Kɛna náaideɛ a ɔzi̋, aai wɛtã wàɔ maakɛ.

5

Lua sã kpàsa gwaa

1 Málɛ lɛda á gbɛ̃zɔ̃ɔɔwa sa. Gbɛ̃zɔ̃ɔn ma ũ sɔ̃. Má dɛ taasi pɔ́
Kilisi kɛ̀ seelade ũ, mɛ́ ma bàa kú ń gawi pɔ́ a bɔ gupuauo sɔ̃.
2 Aɔ dɛ kpàsa pɔ́ Lua kàlɛɛ́ dãnaɔ ũ.* A ɔliai ń pɔeão teasisai lá
Lua yeiwa. I kɛ ɔ̃awɛɛlɛa yã́i no. A kɛ ń nɔ̀sɛmɛndoo. 3 Asuli
gbãable gbɛ̃́ pɔ́ wa nàɛ́ á ɔzi̋piɔwao. A tó á kua á sãɔ dazɛwa, 4 í
kíafua pɔ́ a gawi lí láao e gɔɔ pɔ́ Sãdãnki mɔ̀.
5 A ɛ̀waasoɔ sɔ̃, à misiilɛ gbɛ̃zɔ̃ɔɔnɛ. Apii à ázi̋a busakɔ̃ɛ, í
dɔkɔ̃lɛ, asa:
Lua ì íbɛlɛsɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ ì azi̋a sɛ lɛsi̋o,
mɛ́ a gbɛ̃kɛ vi̋ ń gbɛ̃́ pɔ́ ì azi̋a busao.†
6 Ayãmɛto à ázi̋a busa Lua gbãadeɛ, i á kã́fi̋ gɔɔ pɔ́ a di̋lɛwa.‡ 7 A
ɔzɔ̃ɛ̀ á yã'ɔ̃mai píi, asa ì laaidɔwá.§
8 A itɛ̃kɛ àɔ kú ń laaio. A ibɛɛ Ibiisi dɛ lán nɔ̀ɔmusu pɔ́ lɛ́
ɔ̃ɔlɔwaɛ. Alɛ kpálɛkɛázi, àlɛ gbɛ̃́ wɛɛlɛ kṹ. 9 A giɛ̀, í zɛ gbãa
luanaaikɛa guu, asa á dɔ̃ kɛ́ á Yesude dee pɔ́ kú dṹnia guuɔ píi
lɛ́ taasi doũpi kɛɛ. 10 Lua Báaapiide á sisi a gawi pɔ́ lí láaowa
naa Kilisiwaɛ. Tó a taasikɛ̀ yɔɔ, a á bɔ maa, i á zɛ gíũgiũ, i á gba
gbãa, i á zɛdɔ. 11 Ɔmɛ gbãa vi̋ gɔɔpii! Ami.
12 Wá gbɛ̃do Silivɛ̃ɛ* pɔ́ má aà dɔ̃ gbɛ̃́ náaide ũ mɛ́ lá yɔɔnaɛ
bee kɛ̀ɛ́mɛɛ. Ma lɛdàowá, mɛ́ má dɛ a seelade ũ kɛ́ yã́ pɔ́ má ò dɛ
Lua gbɛ̃kɛkɛanɛ́ si̋ana ũɛ. A zɛò gíũgiũ. 13 Babɛli† gbɛ̃́ pɔ́ Lua ń
sɛ́ lááwaɔ fɔkpàwá. Ma nɛ́ Maaku fɔkpàwá lɔ. 14 A fɔkpakɔ̃wa
ń lɛ́pɛakɔ̃wao yeakɔ̃i guu.‡ Lua á gbɛ̃́ pɔ́ á naa Kilisiwaɔ gba
aafia ápii.

* **5:2** Zãa 21.15-17 † **5:5** Yaa 3.34 ‡ **5:6** Mat 23.12 § **5:7** Soũ 55.23 * **5:12** Zi̋n 15.22 † **5:13** Zia 17.5, 18 ‡ **5:14** Lom 16.16

PIƐƐ LÁ PLAADE
Yɑ̃́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Piɛɛ láɛ bee kɛ̃̀ Yesu náaikɛnaɔnɛ ḿpii (1.1). Aà yɑ̃́zi̋nda mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ an yɑ̃́ lí kɔ̃sɛ ń Yesu baonaoo ɛɛboa ũ. An yɑ̃danɛɔ ì mɔ́ ń yɑ̃yaaaoɛ. Tó gbɛ̃́ ye kɛ̃́má, sema aà azi̋a kpa Lua dɔ̃a si̋andewa ń Yesu Kilisi yɑ̃́o lá gbɛ̃́ pɔ́ wɛsi̋aàlɛɔ òwa.

Fɔkpaamá gbɛa (1.1-2) a di̋di Yesudekɛyɑ̃ɔwa ń dɛa náaideɔ ũ Luaɛ lá gbɛ̃́ pɔ́ aa wɛsi̋ Diilɛɔ òwa (1.3-21). Bee gbɛa à waasokɛn ɛgɛnaɔ yɑ̃kɛaɔ ń ń kuao bɛ̃̀ɛbò maamaa (2.1-22). Á ń yɑ̃danɛ taa ò lɛɛ àaɔ̃ guu, à mɛ̀ aai̋ɔ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ Kilisi mɔa dɑ̃ɔ laanikɛɛ, aai̋ mɛ Kilisi a ɛa mɔ lɔo. Piɛɛ mɛ̀ tó Kilisi mɔa lɛ́ gɛ̃gɛ̃, Lua mɛnakɛa yɑ̃́iɛ, asa a ye dasi zɛ'e aa Yesu náaikɛ.

Waasonkɛn ɛgɛnaɔ lí kɛ̃́sɑ̃ dṹniau gueio. Piɛɛ lá plaade yɑ̃danɛá tia yɑ̃́ɛ lɔ, àlɛ tɛ́kpa luanaaikɛnaɔgu aa gɛ́ aɛ Dii dɔ̃a guu, kɛ́ aasu zɑ̃ zɛ́wao yɑ̃́i.

Si̋anakpaa sísia pɔ́ Lua wá sisiwa

1 Mámɛmaa Lua zi̋na Simɔɔ Piɛɛ, Yesu Kilisi zɔ̀blena, mámɛ
ma láɛ bee kɛ̃̀ gbɛ̃́ pɔ́ wá Lua wá Suabana Yesu Kilisi ń gbá zɛ́
aa a náaikɛ̀ láwáwa a maakɛ yɑ̃́iɔnɛ. 2 Gbɛ̃kɛ ń aafiao pɛɛwá
Lua ń wá Dii Yesuo dɔ̃a guu.
3 Lua wá sɛ́ wàɔ ku a gawi ń a maakɛo guuɛ, a tò wà a dɔ̃,
ɔ̃ aà luakɛgbɑ̃a wá gbá pɔ́ pɔ́ dɛ wàɔ vi̋, wá kua i kpaai̋ ń aà
yɑ̃́o. 4 Beewa à yɑ̃zɔ̃ɔ bɛɛɛde pɔ́ à a lɛgbɛ̃̀ kɛ̀wɛ̃ɛ, kɛ́ a yɑ̃́i wà bɔ
dṹnia dɔ́ɛ'i̋i pɔ́ ì ń ɔ̃̀ɔkpa guu, wíɔ Lua dàa vi̋. 5 Yɑ̃́ bee yɑ̃́i à ɑ̃iakɛ
maamaa, à Lua náaikɛ maakɛa guu, í yɑ̃maakɛ Lua yɑ̃dɔ̃a guu,
6 íɔ Lua yɑ̃́ dɔ̃ ázi̋a kũa dɔ̃ guu, íɔ ázi̋a kũa dɔ̃ mɛna guu, íɔ mɛna
vi̋ naa Luawa guu, 7 íɔ naa Luawa kɔ̃gbɛ̃kɛ guu, íɔ gbɛ̃kɛ vi̋ ń
kɔ̃o ń yeakɔ̃io. 8 Asa tó á yɑ̃́ beeɔ kũa mɛ́ aalɛ kɑ̃́fi̋ɛ́, áɔ ku pɑ̃ wá
Dii Yesu Kilisi dɔ̃a kɑ̃́fi̋aɛ́ saio. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ yɑ̃́ beeɔ kũa sɔ̃o, à a wɛ́
kṹaa à gɔ̃̀ vi̋a ũɛ. Kɛ́ Lua duuna pɔ́ a kɛ̀ yɑ̃aɔ kɛ̃̀wà, à sɑ̃̀aàguɛ.
10 Ayɑ̃mɛto ma gbɛ̃́ɔ, à ɑ̃iakɛ à gbɑ̃akpa sísia pɔ́ Lua á sisi à á
sɛ́wa. Tó álɛ yɑ̃́ beeɔ kɛ, á fu bauo. 11 Beewa wa gbɑ̃akpaázi
maamaa, íɔ kú ń wá Dii wá Suabana Yesu Kilisio aà kpala pɔ́
lí láao guu.
12 Ayɑ̃mɛto baa kɛ́ á yɑ̃́ beeɔ dɔ̃, mɛ́ á zɛdɔa si̋ana pɔ́ á kũa
guu, máɔ yɑ̃́piɔ dɔágúɛ. 13 Gɔɔ pɔ́ má kú ma sɔ guu, málɛ e a
maa màɔ tɛ́kpaágu yɑ̃́piɔ dɔaágu guuɛ. 14 Má dɔ̃ kɛ́ ma bɔa ma

sɔu gɔɔ a ka tia, lá wá Dii Yesu Kilisi dɔ̀aa ɔ̀mɛɛwa. 15 Má ãiakɛ,
kɛ́ yá̰piɔ e ȁɔ dɔágu gɔɔpii ma gaa gbɛaɛ.

Sȉanakpaa ãnabiɔ yá̰wa

16 Kɛ́ wa wá Dii Yesu Kilisi mɔa ń gbãao ɔ̀ɛ́, i kɛ wá tɛ́ fȉ pɔ́
wa dà ń kɔ̃niozi no. Wa wɛsȉ aà zɔ̃ɔkɛlɛɛ, 17 gɔɔ pɔ́ Mae Lua aà
kpɛlà à aà tɔbɔ̀. A̋ Zɔ̃ɔde Gawide lɔɔ mà à mɛ̀ a Nɛ́ mɛ̀ndona
yenziden aà ũ, aà yá̰ ȉ kaagu. 18 Wa lɔɔ pɔ́ bɔ̀ luabɛpi mà gɔɔ pɔ́
wá kuaàn ɔ gbɛ̀sȉsȉ pɔ́ a kua adoa musu.* 19 Bee yá̰ pɔ́ ãnabiɔ
ɔ̀ sȉanapȉliwànɛ́. A maa à laaidɔ yá̰piwa filia pɔ́ lɛ́ guduuduu
pu ũɛ e gudɔlɛia saana ȁɔ gɛ́ bilɛi á sɔ̃u, gu i dɔɛ́. 20 A̋ɔ dɔ̃ gȉa kɛ́
gbɛ̃e lí fɔ̃ yá̰ pɔ́ ãnabi kɛ̀̃ láu bɔɔlɛkɛ̀ ń azȉaoo. 21 A̋nabiɔ yãe lí
bɔ gbɛ̃nazȉna pɔeã guuo, aa Lua yã'ɔ̀ lá aà Nisȉna dɔ̀aanɛ́waɛ.

2

Waasokɛn ɛgɛnaɔ

1 A̋nabi ɛgɛnaɔ bɔ̀ yãa Isailiɔ guu. Beewa waasokɛn ɛgɛnaɔ bɔ
á guu lɔ, aai ɛɛ pɔ́ ȉ to wà kaalɛ ká Lua yãdanɛu, aai lelekpa Dii
pɔ́ ń bózi, aai ńzȉa kaalɛ ká̰ndo. 2 Wa tɛ́ńzi dasi an wisaiyãkɛa
guu, wi sȉana zɛ́ bɛ̀̃ɛbo an yá̰i. 3 An bȉikɛa guu aa á ble ń ɛɛ pɔ́
aaȉ blewào. Yá̰kpalɛ zɔ̀̃lɛmá à gɛ̀̃gɛ̃, i lí na ń Kàalɛna wɛ́uo.

4 Asa Lua i malaika pɔ́ duunakɛ̀ɔ too, à ń ká gbá̰o sia pɔ́
kú zȉ́lɛzȉlɛ guu, ȁɔ ń kũa e yá̰kpalɛkɛgɔɔzȉɛ. 5 I dṵ́nia zi ń a
yãdansai pɔ́ kú a guuɔ too, a tò í dàńla. A̋ma à Nɔee pɔ́ ȉ
maakɛa waasokɛ bɔ̀ ń a gbɛ̃́ gbɛ̃ɔn soplaɔ.* 6 A yãdà Sɔdɔũ
ń Gɔmɔɔola,† à ń kaalɛ aa gɔ̀̃ túfu ũ yá̰ pɔ́ a luayãdansaiɔ le
seela ũ. 7 A̋ma à Lɔtu bɔ̀. A dɛ gbɛ̃maa ũ, aà nɔ̀sɛ ɔ̀̃ɔkpà
ikoyãdansaipiɔ wisaiyãkɛa yá̰i.‡ 8 Gbɛ̃maapi kú ń guuɛ, yãvãi
pɔ́ ȁlɛ e ȁlɛ ma lá gu lɛ́ dɔ aà wã̀wã aà nɔ̀sɛmaa yá̰i. 9 Màa Dii gbɛ̃́
pɔ́ naawa bɔa yɔ̃a guu dɔ̃, mɛ́ a gbɛ̃vãi kũa dɔ̃ e ȁɔ gɛ́ ȉadaiwà
yá̰kpalɛkɛgɔɔzȉ. 10 Atɛ̃sa gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ saka ikoyãu, an mɛ̀ dɔ́ɛȉiɔ ȉ
dɔaanɛ́ gbãsȉkɛa guuɔ.

Waasokɛn ɛgɛnapiɔá sɔ̃gbãade kàamaideɔnɛ. Dɔ́ɛa ń
malaika gawideɔ lí ń vȉakũo. 11 Malaika pɔ́ an gbãa ń ń
ikoo dɛ waasokɛnapiɔlaɔ aali we ń tɔbɛ̃ɛsȉ aa gɛ̀ ń ń káalao Dii
aɛo. 12 Gbɛ̃́piɔ ȉ yá̰ pɔ́ wa a gbadɔ̃o bɛ̀̃ɛboɛ. Gbɛ̃nazȉn báa mɛ́
dańla, aa làasoo vȉo. Wà ń i kɛ́ wà ń kṵ́ wà ń dɛ yá̰iɛ. Aa kaalɛ
lán nɔ̀bɔɔwaɛ, 13 wi vãi pɔ́ aa kɛ̀ fȉabonɛ́. Dɔ́ɛȉikɛa fãanɛ ȉ kɛnɛ́
yãna ũɛ. Gɔɔ pɔ́ aalɛ blɛbleánɔ, aaȉ pɔnakɛ ń ń kɔ̃nikɛanɛ́oɛ.
An kua á guuá sãaɛ mɛ́ gbãsȉɛ. 14 An wɛ́ ȉɔ pɛa nɔɛ dɔ́ɛȉideɔwa,
duuna lí mɔ́máo. Aaȉ kɔ̃nikɛ gbɛ̃́ pɔ́ Lua yá̰ i zɛdɔ ń guuoɔnɛ.

* **1:18** Mat 17.1-5 * **2:5** Daa 6.1-7.24 † **2:6** Daa 19.24 ‡ **2:7** Daa 19.12-17

Bi̋i ń sɔ̃ pà. Lua lɛkɛ̀nɛ́ɛ. 15 Aa sȁsã, aa kȅ zɛ́ súsuwa, aa zɛ́
doũ sɛ̀ ń Bɛɔɔ nɛ́ Balaaũ pɔ́ ye ɔbɛ̃ɛio. 16 Zàa'i̋na a pɔ́lɛbũu'ia à
yã'ɔ̀ɛ̀ lán gbɛ̃nazi̋nawa, à aà gbà laai aà vãikɛa musu, à gi̋ɛ̀ ń
aà mi̋saiyãkɛao.§ 17 Gbɛ̃́ beeɔ dɛ lán nibɔna pɔ́ a í bàwaɛ, lán
lousisia pɔ́ gȅzɛa ń i̋anaowa. Gusia níinii ɔ̃ Lua di̋lɛnɛ́ yàae ũ.
18 Aai̋ i̋an gii zɔ̃ɔ dã, aai̋ kɔ̃nikɛ gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ̀ sã́sãzɛu dafuɔnɛ ń
dɔ́ɛ'i̋io ń wisaiyão. 19 Yã́ pɔ́ i̋ ń ɔ̏ɔkpa zɔɔn ń ũ, ɔ̃ aai̋ gɔ̃a wɛ̃́ɛɔ ũ
lɛgbɛ̃nɛ́. Asa gbɛ̃́pii dɛ yã́ pɔ́ a sɔ̃ blè zɔ ũɛ.
20 Tó aa bɔ̀ dṹnia gbãsi̋kɛau wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi
dɔ̃a sabai, mɛ́ aa tò yã́pi ɛ̀a yèelɛmá à ń sɔ̃ blè, an kua gbɛzã vãi
i̋ɔ dɛ a káaua. 21 Tó aai zɛ́ súsu dɔ̃ yãao, bee maańnɔ dɛ kɛ́ aa dɔ̏
aa gbàsa bɔ̀ Lua yã́ pɔ́ wa dànɛ́ kpɛla. 22 Yáasi pɔ́ wa kɛ̀ɛ beeɔ
si̋ana sùmá: Gbɛ̃ i̋ ɛa pɔ́ pɔ́ a pi̋si ble.* Beewa lɔ: Sàwakusana
pɔ́ wà a zu'ò i̋ ɛa málɛ pɛ̀lɛau.

3

Dii mɔ́zi̋

1 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, lá plaade pɔ́ má kɛ̀ɛ́n kɛ. Ampii guu ma
yã́ dɔ̀águ, kɛ́ à vu iu ń làasoo maaoɛ. 2 Má ye yã́ pɔ́ Lua ãnabiɔ
ò yãaɔ dɔágu ń yã́ pɔ́ Dii wá Suabana di̋lɛ a zi̋naɔnɛ aa ɔ̀ɛ́o. 3 Aɔ
dɔ̃ za káau kɛ́ gɔɔgbɛzãzi̋ zi̋apɔeãkɛnaɔ mɔ á kɛ pɔ́ɔpɔɔ* 4 aa mɛ:
I a mɔa lɛgbɛ̃o lé? A ku má ni? Wá maeɔ gàga, kási pɔ́pii kú a
gbɛu lá Lua dṹnia kàlɛwaɛ. 5 Kɛ́ Lua yã'ò yãa, à musu ń dṹniao
kɛ̀, aa yã́pi kpà swã́aɛ. A tɔɔlɛ bɔ̀ íu, a ku ípi sabai,† 6 ípi mɛ́ dà
dṹnia káaua à kàalɛ.‡ 7 Lua yã'oa doũpi mɛ́ tò musu ń dṹnia
tiaɛ beeo dilɛa tɛ́ pɔ́ ũ e gɔɔ pɔ́ a yã́kpalɛkɛ ń a yãdansaiɔ, i ń
kaalɛ.§
8 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, ásu to yã́ɛ bee sã́águo: Gɔɔ do dɛ Diiɛ lán
wȅ ɔ̀aa sɔowaɛ, mɛ́ wȅ ɔ̀aa sɔo dɛɛ̀ lán gɔɔ dowa.* 9 Dii zígbia ń
yã́ pɔ́ à a lɛgbȅ kɛao lá gbɛ̃ɛɔ lɛ́ ewao, àlɛ mɛnakɛánɔ. A ye gbɛ̃e
kaalɛo, a ye gbɛ̃́pii nɔ̀sɛlilɛɛ. 10 Dii mɔ́zi̋ aɔ dɛ lán kpãi mɔawaɛ.†
Zi̋beezi̋ musu a gɛ̃zɛa bi̋oo, a pɔ́ɔ tɛ́kũ aa pia, tɔɔlɛ ń pɔ́ pɔ́ kuwàɔ
aɔ ku lɔo. 11 Lá pɔ́pii a kaalɛ màa, à tó á kua àɔ ku kua ũ. A tó á
kua àɔ adoa luayãmanaɔ ũ 12 wɛdɔa aà mɔgɔɔi, í wɛtã gɔɔpi ka
kpakpa. Gɔɔpi zi̋ musu a kaalɛ ń tɛ́o, a pusu i a pɔ́ɔ yɔ́. 13 Ama
Lua tɔɔlɛ dafu ń luabɛ dafuo‡ lɛgbȅ, ɔ̃ wá wɛ́ dɔi. We maakɛa aɔ
kuu.
14 Ayãmɛto ma gbɛ̃́ yenzideɔ, wɛdɔa gɔɔpizi guu à ãiakɛ àɔ ku
sãasai gbãsi̋sai, íɔ na ń Luao. 15 A wá Dii mɛnakɛa dilɛ suabaa

§ 2:16 Nao 22.4-35 * 2:22 Yaa 26.11 * 3:3 Yud 18 † 3:5 Daa 1.6-9 ‡ 3:6 Daa 7.11 § 3:7 Isa 66.15-16 * 3:8 Soũ 90.4 † 3:10 Mat 24.43, 1Tɛs 5.2, Zia 16.15 ‡ 3:13 Isa 65.17, 66.22, Zia 21.1

ũ, lá wá gbɛ̃́ yenzide Pɔlu lakɛ̃̀ɛ́ ń ɔ̃nɔ pɔ́ Lua aà gbàowa. 16 Yã́piɔ
ɔ̃ Pɔlu ì o lá pɔ́ a kɛ̃̀ɔ guu píi. Aà lápi gueɔ maa zĩ̀'ũ. Wɛ́siadeɔ
ń gbɛ̃́ pɔ́ an zɛa gbãaoɔ aaì yã́piɔ kole, lá aaì kɛ ń Luayãtaala
kĩ̀niɔwaɛ lɔ. Màa aaì ńzĩ̀a da kaalɛu.

17 Ápiɔ sɔ̃ ma gbɛ̃́ yenzideɔ, lá á yã́pi dɔ̃ kɔ̀, à laaika kɛ́
ikoyãdansaiɔ su á sã́sã ń ń ɛɛoo. Ásu bɔ á zɛa gbãau à lɛ́lɛo.
18 Aɔ gbã wá Dii wá Suabana Yesu Kilisi gbɛ̃kɛ ń aà dɔ̃ao guu.
Ɔmɛ gawi vĩ̀ tia e gɔɔpii! Ámi.

ZÃA LÁ SƐIA
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Láɛ bee guu Zãa lɛ́ tɛ́kpa Yesudeɔgu aaɔ naa Yesu Kilisiwa sı̃ana, aai yãkɛ a zɛ́wa wàɔ yekɔ̃zi ń Lua gbãao. A òné lɔ aa gi yãdanɛ bɛ̃̀ɛ pɔ́ ı̃̀ kpáné wà Lua yã́ kũa súsui.

Lápi daalɛkı̃́i (1.1-4) Zãa nà yã́ pɔ́ álɛ yáwaɛ: Sema Yesudeɔ aaɔ kɔ̃gbɛ̃ɔ ũ ń Mae Luao ń aà Nɛ́ Yesu Kilisio. A gbɛ̀amá aa zɛ ń Lua zı̃̀na pɔ́ aa wɛsı̃̀ Yesu Kilisilɛ mɛ́ aa swãdɔ̀ aà yãdanɛiɔ seeladekɛo, aaiɔ ku gupua guu, asa Luaá gupuaɛ. Bee yã́i, sema aaɔ yekɔ̃zi (1.5-2.17). Bee gbɛa à lɛkã̀ Kilisi ibɛɛɔ mɔa yã́wa, ɛɛde pɔ́ aaı̃̀ mɛ Yesuá Kilisi no (2.18-29). Bee gbɛa à yã́ pɔ́ ı̃̀ to wà Lua nɛ́ sı̃̀andeɔ dɔ̃ ò: Yã́zɛdekɛa, yeakɔ̃i, Yesu Kilisi náaikɛa (3.1-24). A yã́ pɔ́ ı̃̀ to wà sı̃̀ana dɔ̃kɔ̃ɛ ń ɛɛo ò (4.1-6), ɔ̃ à ɛ̀a sù yeakɔ̃zi yã́wa. Dɛa Lua gbɛ̃́ ũá yeakɔ̃i yã́ɛ, asa Lua ı̃̀ɔ yeńziɛ (4.1-21). Lápi láakı̃́i à luanaaikɛa pɔ́ ı̃̀ ń ká zı̃̀bleawa yã'ò (5.1-21).

Lápi ı̃̀ dɛa Yesude sı̃̀ande ũ yã́ bɔɔlɛkɛwɛ̃ɛ. I Yesudeɔ gba làasoo maa kɛ́ aa e bɔ yãdanɛ ɛɛde pɔ́ ı̃̀ ń sɔ̃ bleɔ guu, aai Yesu Kilisi náaikɛ ń yeakɔ̃zio.

Yã́ wɛ̃nide

1 Gbɛ̃́ pɔ́ kú za ası̃̀nizı̃̀[*] wa aà yãmà, wa aà è ń wɛ́o, wa aà
gwà, wa ɔkã̀wà, Yã́ wɛ̃nidepi bao wálɛ kpáɛ́. 2 Wɛ̃nidepi bɔ̀
gupuau, wa aà è, aà seeladeɔn wá ũ. Wɛ̃nidepi ku yãa Mae
Lua kı̃́iɛ, ɔ̃ à bɔ̀wá.[†] Aà bao wálɛ kpáɛ́. 3 Yã́ pɔ́ wá mà wá è ɔ̃
wálɛ oɛ́, kɛ́ ápiɔ á lɛ́ e àɔ doũwanɔ, asa wá lɛ́ doũ ń Mae Luaoɛ ń
aà Nɛ́ Yesu Kilisipio.[‡] 4 Wálɛ yã́ɛ beeɔ oɛ́ kɛ́ wá pɔna e pɛɛwáɛ.

Luaá gupuaɛ

5 Bao pɔ́ wá màwà wálɛ kpáɛ́n kɛ: Luaá gupuaɛ, gusia ku aà
kı̃́io, baa yɔɔ. 6 Tó wa mɛ̀ wá lɛ́ doũaànɔɛ mɛ́ wá kú gusiau,
ɛɛ wálɛ tó, wálɛ zı̃̀kɛ sı̃̀anawao. 7 Tó wá kú gupuau lá Lua ku
gupuauwa sɔ̃, ɔ̃ wá lɛ́ aɔ doũ, aà Nɛ́ Yesu au ı̃̀ wá duuna píi
wolowá.
8 Tó wa mɛ̀ wá duuna vı̃̀o, wálɛ wázı̃̀a sãsãɛ, wá sı̃̀ana vı̃̀o.
9 Tó wa wá duunaɔ ò Luaɛ, Lua dee náai vı̃̀, ı̃̀ yãkɛ a zɛ́wa,
a wá duunapiɔ kɛ̃́wá, a yãvãi wolowá píi.[§] 10 Tó wa mɛ̀ wi
duunakɛo, wa Lua dı̃̀lɛ ɛɛde ũɛ, wá aà yã́ kũao.

[*] **1:1** Zãa 1.1 [†] **1:2** Zãa 1.14 [‡] **1:3** Zãa 17.3 [§] **1:9** Soũ 32.5

2

[1] Ma nέɔ, málɛ yã́ bee oɛ́, kɛ́ ásu duunakɛo yã́iɛ. Ama tó á
gbɛ̃e duunakɛ̀, wá Zɛnnɔde vĩ̀ Mae Lua kĩ́i tàaesaide Yesu Kilisi
ũ. [2] Ɔmɛ wá duuna awakpabɔ ũ.* I kɛ wá duuna ado no, dṹnia
bṹu gbɛ̃́ɔ pɔ́ɛ.

[3] Tó wá yã́ pɔ́ a dìlɛɔ kũa, beewa wá dɔ̃ sĩ̀ana kɛ́ wá aà dɔ̃.
[4] Tó gbɛ̃́ mɛ̀ á aà dɔ̃, mɛ́ a yã́ pɔ́ a dìlɛɔ kũao, ɛɛdeɛ, ade sĩ̀ana
vĩ̀o. [5] Gbɛ̃́ pɔ́ aà yã́ kũa sɔ̃, aà yea Luazi papaa sĩ̀anaɛ. Pɔ́ pɔ́ a
to wà dɔ̃ kɛ́ wá naawàn kɛ: [6] Gbɛ̃́ pɔ́ mɛ̀ á naawà, sema ade kua
àɔ dɛ lá Kilisi ku yãawa.

Yã́ dafu dilɛa

[7] Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, i kɛ yã́ dafu ma a lakɛ̀ɛ́o, yãzi pɔ́ wa dìlɛɛ́
za káauɛ.† Yãzipi mɛ́ Lua yã́ pɔ́ á mà ũ. [8] N beeo yã́ pɔ́ málɛ
a lákɛ̃ɛ́ dafu lɔɛ, wĩ̀ a sĩ̀ana e aàpi ń ápiɔwa, asa gusia lɛ́ gɛ̃, ɔ̃
gupua sĩ̀ande‡ lɛ́ bii sa.

[9] Gbɛ̃́ pɔ́ mɛ̀ á kú gupuau, mɛ́ a za a gbɛ̃́deegu, ade ku gusiauɛ
e tia. [10] Gbɛ̃́ pɔ́ ye a gbɛ̃́deezi ku gupuau, aà yãe lí tó gbɛ̃e fuo.
[11] Gbɛ̃́ pɔ́ za a gbɛ̃́deegu ku gusiauɛ, a bɛ gusiau, a dɔ̃ gu pɔ́ álɛ
gɛ́uo, kɛ́ gusiapi aà vĩ̀akṹ yã́i.

[12] Ma nέɔ, má láɛ bee kɛ̀ɛ́
kɛ́ á duuna kɛ̀wá aà tɔ́ yã́ musu yã́i.
[13] Maeɔ, ma láɛ bee kɛ̀ɛ́
kɛ́ á gbɛ̃́ pɔ́ kú za asĩ̀nizĩ̀pi§ dɔ̃.
Ɛwaasoɔ, ma láɛ bee kɛ̀ɛ́
kɛ́ a zĩ̀blè Setãuwa.
[14] Ma nέɔ, ma láɛ bee kɛ̀ɛ́
kɛ́ á Mae Lua dɔ̃.
Maeɔ, ma láɛ bee kɛ̀ɛ́
kɛ́ á gbɛ̃́ pɔ́ kú za asĩ̀nizĩ̀ dɔ̃.
Ɛwaasoɔ, ma láɛ bee kɛ̀ɛ́
kɛ́ á gbãa mɛ́ á Lua yã́ kũa,
ɔ̃ a zĩ̀blè Setãuwa.

[15] Ásu àɔ ye dṹniazio, ge pɔ́ pɔ́ kú a guuɔ. Tó gbɛ̃́ ye dṹniazi,
a ye Mae Luazio. [16] Asa yã́ pɔ́ kú dṹnia guu píi, dɔ́ɛ'ĩi ń
wɛtonlaao ń àizɛɛ ĩ́andãao, i bɔ Mae Lua kĩ́io, à bɔ̀ dṹnia kĩ́iɛ.
[17] Dṹnia lɛ́ gɛ̃ ń a pɔ́ pɔ́ wĩ̀ a nidɛɔ, ãma luapɔeãkɛna aɔ ku
gɔɔpiiɛ.

Kilisi ibɛɛ

* **2:2** Lom 3.25 † **2:7** Zãa 13.34 ‡ **2:8** Zãa 1.9 § **2:13** 1Zãa 1.1

[18] Ma nɛ́ɔ, gɔɔ gbɛzã wá kuwà. Lá á mà Kilisi ibɛɛ lɛ́ mɔ́, aà
ibɛɛɔ dasikũ̀ sa. Beewa wá dɔ̃ kɛ́ wá kú gɔɔ gbɛzãwa. [19] Gbɛ̃́piɔá
wá gbɛ̃́ɔ no, a yã́i aa bɔ̀lɛ wá guu. Tó wá gbɛ̃́ɔnɛ yãa dɔ̃ aa
kúwanɔ. Aa kɛ̃̀wá kɛ́ wà e dɔ̃ an gbɛ̃e dɛ wá gbɛ̃́ ũo yã́iɛ.

[20] Ápiɔ sɔ̃, Lua Nisĩ̀na dĩ̀ɛ́, ɔ̃ a sĩ̀ana dɔ̃̀ ápii. [21] Ma láɛ bee kɛ̃̀ɛ́,
kɛ́ a sĩ̀ana dɔ̃̀ yã́iɛ, i kɛ á dɔ̃o no. Á dɔ̃ kɛ́ ɛɛe lí bɔ sĩ̀ana guuo.
[22] Démɛ dɛ ɛɛde ũi? Gbɛ̃́ pɔ́ gĩ̀ Yesu Mɛsiikɛiɛ. Gbɛ̃́ beeá Kilisi
ibɛɛɛ, à gĩ̀ Mae Luazi ń aà Nɛ́oɛ. [23] Gbɛ̃́ pɔ́ gĩ̀ Lua Nɛ́zi gĩ̀ Mae
Luazi lɔ. Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ ń Lua Nɛ́o zɛ̀ ń Mae Luao lɔ.*

[24] Aɔ yã́ pɔ́ á mà za káau kũa. Tó á yã́ pɔ́ á mà za káaupi kũa,
áɔ naa Lua Nɛ́wa ń aà Maeo. [25] Pɔ́ pɔ́ Kilisi a lɛgbɛ̃̀wɛ̃ɛ mɛ́ wɛ̃ni
láasai ũ.

[26] Ma láɛ bee kɛ̃̀ɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ á sãsãɔ yã́ musuɛ. [27] Ápiɔ sɔ̃,
Nisĩ̀na pɔ́ á è Kilisiwa kú á guu. Á bàa kú ń gbɛ̃e yãdadaaɛ́oo,
asa aà Nisĩ̀na lɛ́ yã́pii dadaɛ́, mɛ́ a sĩ̀ana vĩ̀, ɛɛ ku aà guuo. Lá
àlɛ dadaɛ́, àɔ naa Kilisiwa màa.

[28] Tiasa ma nɛ́ɔ, àɔ naawà àɔ gɛ́, kɛ́ gɔɔ pɔ́ à mɔ̀, wá sɔ̃ iɔ dilɛa.
Wá gɛɛ a gɔ̃ kpá wá wɛ́i aà mɔgɔɔo. [29] Lá á dɔ̃ a maa, àɔ dɔ̃ kɛ́
yãmaakɛna píiá aà nɛ́ɛ.

3

Lua nɛ́ɔ

[1] A gwa lá Mae Lua yewázi zɔ̃ɔ, kɛ́ ì wá sísi a nɛ́ɔ,* mɛ́ wá a ũ
sɔ̃! Dṹnia wá dɔ̃o, kɛ́ i aà dɔ̃o yã́i. [2] Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, Lua nɛ́ɔn
wá ũ tia, mɛ́ lá wáɔ dɛ i bɔ gupuau yãao. Wá dɔ̃ kɛ́ gɔɔ pɔ́ à mɔ̀,
wáɔ dɛ laaàwa, asa wá wɛsiaàlɛ, wí aà e lá a dɛ. [3] Gbɛ̃́ pɔ́ a wɛ́
dɔaàzi màa, aàɔ ku gbãsĩ̀sai lá Kilisi ku gbãsĩ̀saiwa.

[4] Gbɛ̃́ pɔ́ duunakɛ̀ bɔ̀ Lua yã́ kpɛɛ, asa duunaá bɔa Lua ikoyã
kpɛɛ. [5] Á dɔ̃ kɛ́ Kilisi mɔ̀ duunawoloa yã́iɛ, mɛ́ a duuna vĩ̀o.†
[6] Gbɛ̃́ pɔ́ naawà líɔ tɛ duunawao. Duunkɛnae i aà eo, a aà dɔ̃o.

[7] Ma nɛ́ɔ, ásu to gbɛ̃e á sã́são, yãmaakɛna mɛ́ maa lá Kilisi
maawa. [8] Gbɛ̃́ pɔ́ ì duunakɛá Ibiisi gbɛ̃́, asa Ibiisi duunakɛ̀ za
asĩ̀nizĩ̀ɛ. Ibiisi yã́ɔ midɛa yã́i Lua Nɛ́ mɔ̀i. [9] Gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà ì líɔ
tɛ duunawao, asa Lua kɛkɛá kú aà guuɛ. A fɔ̃ líɔ tɛ duunawao,
kɛ́ Lua aà ì yã́i. [10] Lá wá Lua nɛ́ɔ dɔ̃kɔ̃ɛ ń Ibiisi nɛ́ɔn kɛ: Gbɛ̃́ pɔ́
lí yãmaakɛo ge gbɛ̃́ pɔ́ ye a gbɛ̃́deezio, adeá Lua nɛ́ no.

Yeakɔ̃i

[11] Yã́ pɔ́ á mà za káaun kɛ: Wàɔ yekɔ̃i.‡ [12] Ásu àɔ dɛ lán
Kainuwao. A dɛ Setãu pɔ́ ũɛ, ɔ̃ à a dãuna dɛ̀.§ Bɔ́yãi à aà dɛ̀ii?
Kɛ́ aà yãkɛa vãi mɛ́ aà dãuna pɔ́ maa yã́iɛ. [13] Ma gbɛ̃́ɔ, tó dṹnia

* **2:23** Zãa 5.23, 15.23 * **3:1** Zãa 1.12 † **3:5** 2Kln 5.21 ‡ **3:11** Zãa 13.34
§ **3:12** Daa 4.8

zaágu,* ásu to à bɔ á saɛo. 14 Wá dɔ̃ wa bɔ gau wa gɛ̃ wɛ̃ni guu,†
kɛ́ wá ye wá Yesude deeɔzi yấi. Gbɛ̃́ pɔ́ ye gbɛ̃́io, adeá gɛɛ e tia.
15 Gbɛ̃́ pɔ́ za a gbɛ̃́deeguá gbɛ̃dɛnaɛ. Á dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃dɛnae líɔ wɛ̃ni
láasai vỉo.

16 Yấɛ bee mɛ́ a to wà dɔ̃ lá yeakɔ̃i dɛ. Kilisi azỉa kpà wá yấi.
Wápiɔ sɔ̃, sema wà wázỉa kpá wá Yesude deeɔ yấi màa. 17 Tó
gbɛ̃́ dɛ pɔde ũ, mɛ́ a è a gbɛ̃́dee lɛ́ wɛ̃nakɛ, tó i wɛ̃nadɔ̃̀ɛo, a ye
gbɛ̃́i lá Lua yeiwae? 18 Ma nɛ́ɔ, wásu wàɔ yekɔ̃i ń lɛ́òo. Wàɔ
yekɔ̃i sỉana ń yãkɛao. 19 Beewa wá dɔ̃ kɛ́ sỉana gbɛ̃́ɔn wá ũ, màa
wá sɔ̃ aɔ daa doũ Lua aɛ. 20 Tó yãe sù lɛ́ wá sɔ̃ vỉ sɔ̃, wá dɔ̃ kɛ́ Lua
zɔ̃ɔ dɛ wá làasooa, a yấpii dɔ̃.

21 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, tó wá làasoo lɛ́ wá dayãuo, wá sɔ̃ aɔ dilɛa
Lua aɛɛ, 22 wí pɔ́ pɔ́ wá gbèawà e, kɛ́ wá yấ pɔ́ a dỉlɛɔ kũa mɛ́ wi
yấ pɔ́ ỉ kaaàgu kɛ yấi. 23 Yấ pɔ́ a dỉlɛwɛ̃ɛn kɛ: Wà aà Nɛ́ Yesu
Kilisi náaikɛ,‡ wíɔ yekɔ̃i lá a dỉlɛwɛ̃ɛwa.§ 24 Gbɛ̃́ pɔ́ yấ pɔ́ a dỉlɛɔ
kũa naawà, mɛ́ Luapi ku ade guu. Wá dɔ̃ kɛ́ a kú wá guu aà
Nisỉna pɔ́ a kpàwá yấi.

4

Nisỉnaɔ dɔ̃akɔ̃ɛ

1 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, ásu gbɛ̃́ pɔ́ aa mè wa Lua Nisỉna vỉɔ yấ
sí ḿpiio. A ń tàasika à gwa tó nisỉna pɔ́ aa vỉ bɔ̀ Lua kỉ́iɛ, asa
ãnabi ɛgɛnaɔ dasikũ̀ dṹniau. 2 Yấ pɔ́ a to à fɔ̃ dɔ̃ tó Lua Nisỉna
aa vỉn kɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ mè Yesu Kilisi mɔ̀ gbɛ̃nazỉna ũ, nisỉna pɔ́ a vỉ
bɔ̀ Lua kỉ́iɛ. 3 Gbɛ̃́ pɔ́ Yesu dɔ̃ màao, nisỉna pɔ́ a vỉ i bɔ Lua kỉ́io.
Kilisi ibɛɛ pɔ́ á mà àlɛ mɔ́n we. A ku dṹnia guu kɔ̀.

4 Ma nɛ́ɔ, Lua gbɛ̃́ɔn á ũ, a zỉblè ãnabi ɛgɛnapiɔwa, asa Lua
Nisỉna pɔ́ kú á guu zɔ̃ɔ dɛ nisỉna pɔ́ kú dṹnia guula. 5 Dṹnia
gbɛ̃́ɔn ń ũ. Bee yấi aaỉ dṹnia yã'o, ɔ̃ dṹnia gbɛ̃́ɔ ỉ ń yãma. 6 Lua
gbɛ̃́ɔn wá ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ Lua dɔ̃ ỉ wá yãma, gbɛ̃́ pɔ́ dɛ Lua pɔ́ ũo lí wá
yãmao. Beewa ɔ̃ wá Nisỉn sỉande dɔ̃kɔ̃ɛ ń nisỉn ɛgɛnao.

Lua ỉɔ yeńzi

7 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, wàɔ yekɔ̃i, asa yeakɔ̃i ỉ bɔ Lua kỉ́iɛ. Gbɛ̃́
pɔ́ ỉɔ ye gbɛ̃́i mɛ́ Lua nɛ́ ũ, a Lua dɔ̃. 8 Gbɛ̃́ pɔ́ líɔ ye gbɛ̃́io Lua
dɔ̃o, asa Lua ỉɔ yeńziɛ. 9 Lá Lua yeawázi bɔ̀ gupuaun kɛ: Á a
Nɛ́ mɛ̀ndona zỉ dṹnia guu,* kɛ́ wà wɛ̃ni e ń aà gbãaoɛ. 10 Aà
yeawázipin kɛ: I kɛ wámɛ wá ye Luazio, Lua mɛ́ yewázi, ɔ̃
à a Nɛ́ zỉ wá duuna awakpabɔ ũ. 11 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, lá Lua
yewázi màa, sema wàɔ yekɔ̃i sɔ̃. 12 Gbɛ̃e i wɛsi Lualɛ yãao,†

* 3:13 Zãa 15.18 † 3:14 Zãa 5.24 ‡ 3:23 Zãa 6.29 § 3:23 Zãa 13.34 * 4:9
Zãa 3.16 † 4:12 Zãa 1.18

ãma tó wá yekɔ̃i, Lua kú wá guu, mɛ́ aà yeawázipi papaa wá
guu.
13 Wá dɔ̃ kɛ́ wá naawà mɛ́ a kú wá guu, kɛ́ à a Nisi̋na kpàwá
ya̋i. 14 Wá è, a seeladeɔn wá ũ, Mae Lua a Nɛ́ zi̋ dűnia Suabana
ũɛ.‡ 15 Gbɛ̃́ pɔ́ ò Yesuá Lua Nɛ́ɛ, Lua ku aà guu, mɛ́ ade ku Lua
guu. 16 Wá dɔ̃̀ kɛ́ Lua yewázi mɛ́ wá a náai vi̋.
Lua i̋ɔ yewázi. Gbɛ̃́ pɔ́ i̋ɔ ye gbɛ̃́i naa Luawa, mɛ́ Lua naawà.
17 Lá Lua yeawázi pɛɛwán kɛ: Wá sɔ̃ aɔ dilɛa ya̋kpalɛkɛgɔɔzi̋ɛ.
Asa lá Kilisi dɛ, wápiɔ sɔ̃, mȁa wá dɛ dűniaɛ bee guu. 18 Gbɛ̃e lí
vi̋akɛ gbɛ̃́ pɔ́ yeaziɛo. Tó Lua yewázi wásawasa, wáɔ vi̋akɛ aà
ya̋ musuo, asa wi̋ vi̋akɛ gbɛ̃́ pɔ́ wàlɛ e a i̋adamáɛ. Vi̋ade líɔ dɔ̃
Lua yewázi wásawasao.
19 Wápiɔ, wiɔ ye gbɛ̃́i, kɛ́ Lua dɔ̀aa yewázi ya̋i.§ 20 Tó gbɛ̃́ mɛ̀
á ye Luazi, mɛ́ a za a gbɛ̃́deegu, ɛɛdeɛ. Asa gbɛ̃́ pɔ́ ye a gbɛ̃́dee
pɔ́ i̋ ezio, a fɔ̃ àɔ ye Lua pɔ́ i eozio. 21 Ya̋ pɔ́ a di̋lɛwɛ̃ɛn kɛ: Gbɛ̃́ pɔ́
ye Luazi, sema aàɔ ye a gbɛ̃́deezi sɔ̃.*

5

Lua Nɛ́ náaikɛa

1 Gbɛ̃́ pɔ́ Yesu náai vi̋ Mɛsii ũ, Lua mɛ́ ade i̋. Gbɛ̃́ pɔ́ ye dei ye
nɛ́iɛ lɔ. 2 Tó wá ye Luazi mɛ́ wá ya̋ pɔ́ a di̋lɛɔ kũa, beewa wá dɔ̃
kɛ́ wá ye Lua nɛ́ɔzi. 3 Asa yea Luazi mɛ́ ya̋ pɔ́ a di̋lɛɔ kũa ũ.* Ya̋
pɔ́ a di̋lɛpiɔ zi̋'ũ sɔ̃o,† 4 asa gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà i̋ i̋ zi̋ble dűniawaɛ. Wá
luanaaikɛa mɛ́ i̋ to wà zi̋ble dűniawa. 5 Démɛ i̋ zi̋ble dűniawai?
Gbɛ̃́ pɔ́ si̋ Yesuá Lua Nɛ́ɛ bàasio.
6 Yesu Kilisipi mɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ mɔ̀ à da'ilɛkɛ̀, aà au bɔ̀lɛ ũ. I kɛ da'ilɛɛ
adoo, à da'ilɛkɛ̀, aà au bɔ̀lɛ lɔ. Lua Nisi̋na mɛ́ aà seelade ũ, asa
ɔ̃mɛ si̋ande ũ. 7 Seelaɔ ku àaɔ̃ɛ: 8 Lua Nisi̋na ń ípio ń aupio,
mɛ́ an àaɔ̃ píi an ya̋ doũɛ. 9 Lá wi gbɛ̃nazi̋na seeladekɛ sí, Lua
seeladekɛ dɛ beea, asa Lua ya̋pi ò a Nɛ́ ya̋ musuɛ. 10 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua
Nɛ́ náai vi̋ seelapi vi̋ a sɔ̃ guu. Gbɛ̃́ pɔ́ i Lua ya̋ sio, ade Luapi
di̋lɛ ɛɛde ũɛ, asa i ya̋ pɔ́ Lua ò a Nɛ́ musu sio. 11 Ya̋ pɔ́ a òn kɛ:
Lua wá gbá wɛ̃ni láasai, mɛ́ wɛ̃nipi ku aà Nɛ́ ki̋iɛ. 12 Gbɛ̃́ pɔ́ Lua
Nɛ́ vi̋ wɛ̃ni láasai vi̋. Gbɛ̃́ pɔ́ Nɛ́pi vi̋o wɛ̃nipi vi̋o.‡
13 Ma ya̋ beeɔ òɛ́, á gbɛ̃́ pɔ́ álɛ Lua Nɛ́ náaikɛɔ, kɛ́ àɔ dɔ̃ á wɛ̃ni
láasai vi̋. 14 Lá wá sɔ̃ i̋ɔ dilɛa Lua aɛn kɛ: Tó wa pɔ́ wabikɛ̀wà
lá a yeiwa, i̋ wá yãmaɛ. 15 Lá wá dɔ̃ i̋ wá wabikɛa ma, wá dɔ̃ kɛ́
wa pɔ́ pɔ́ wa a wabikɛ̀wà è kɔ̀.
16 Tó gbɛ̃́ a gbɛ̃́dee è, àlɛ duuna pɔ́ lí ń kaalɛo kɛ, aà wabikɛɛ̀,
Lua i aà gba wɛ̃ni. Duuna pɔ́ lí ń kaalɛo má ò. Duuna pɔ́ i̋ ń

‡ **4:14** Zãa 3.17 § **4:19** Lom 5.8 * **4:21** Mat 22.37-39 * **5:3** Zãa 14.15
† **5:3** Mat 11.30 ‡ **5:12** Zãa 3.36

kaalɛ kú, i kɛ bee má ò aà a wabikɛo. 17 Yãvãikɛa píiá duunaɛ,
ãma duuna pɔ́ lí ń kaalɛo ku.

18 Wá dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃́ pɔ́ Lua aà ì líɔ tɛ duunawao, asa Lua Nɛ́ ì aà
dɔ̃́a, Setãu lí fɔ̃ ɔkȁwào. 19 Wá dɔ̃ Lua gbɛ̃́ɔn wá ũ, mɛ́ dṹnia
bṹu kú Setãu ɔzìɛ. 20 Wá dɔ̃ kɛ́ Lua Nɛ́ mɔ̀, ɔ̃ à wá wɛ́ kɛ̏, kɛ́ wà e
Sìande dɔ̃. Wá kú Sìandepi guu ń aà Nɛ́ Yesu Kilisio. Ɔmɛ Lua
sìandepi ũ. Ɔmɛ wɛ̃ni láasai ũ.

21 Ma nɛ́ɔ, à laaika dii ɛgɛnaɔzi.

ZÃA LÁ PLAADE
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Lápi kɛ̃naá gbɛ̃zɔ̃ɔɛ, ɔ̃mɛ Lua zi̋na Zãa ũ. A ò Yesudeɔnɛ aaɔ ku si̋ana guu ń yeakɔ̃zio (1-6). A lɛzàmá gbɛ̃sãsãnaɔ yã́ musu, ɔ̃ à a mɔa ń gwai baokpàné̀ à fɔkpàmá (12-13). Apii guu a gbɛ̀amá aa laaika aa zɛ gbãa ń Lua zɛ́ si̋ande guu.

Si̋ana ń yeakɔ̃io

1-2 Ma gbɛ̃zɔ̃ɔ, mámɛ ma láɛ bee kɛ̃̀ gãli pɔ́ Lua di̋lɛ gbɛ̃́ɔnɛ.
Má yeázi si̋ana guu, si̋ana pɔ́ kú wá vi̋ mɛ́ wáɔ kuò gɔɔpii yã́i.
Mámɛ má adoo, ń gbɛ̃́ pɔ́ aa si̋anapi dɔ̃ɔ píiɛ. 3 Mae Lua ń a Nɛ́
Yesu Kilisio gbɛ̃kɛkɛɛ́ ń sùuuo ń aafiao si̋ana ń yeakɔ̃io guu.
4 Kɛ́ má è á gbɛ̃eɔ ku si̋ana guu lá Mae Lua di̋lɛwɛ̃ɛwa, ma pɔ
kɛ̀na maamaa. 5 Tiasa ma gbɛ̃́ɔ, málɛ wabikɛwáɛ. I kɛ yã́ dafu
málɛ oɛ́o, yã́ pɔ́ wá vi̋ za káauɛ. Wàɔ yekɔ̃i.* 6 Yeakɔ̃in kɛ: Wàɔ
yã́ pɔ́ Lua di̋lɛɔ kũa. Yã́ pɔ́ Lua di̋lɛpi mɛ́ dɛ wàɔ yekɔ̃i lá á mà
za káauwa.
7 Gbɛ̃sãsãna dasiɔ li̋gua dűnia guu, aai̋ mɛ Yesu Kilisi i mɔ
gbɛ̃nazi̋na ũo. Gbɛ̃́ bee taaá gbɛ̃sãsãnaɛ, Kilisi ibɛɛɛ. 8 A laaika,
ásu to zi̋ pɔ́ wá kɛ̀ kɛ pão. A to à ài'e a lɛ́ gbɛu. 9 Gbɛ̃́ pɔ́ vi̋̀ Kilisi
yãdanɛ lɛ́a Lua dɔ̃o. Gbɛ̃́ pɔ́ zɛ̀ ń yã́pio Mae Lua vi̋ ń aà Nɛ́o an
píi. 10 Tó gbɛ̃́ mɔ̀ yãdadaiɛ́ mɛ́ a yã́ bee kũao, ásu à aà dilɛo. Ásu
gbãakpaaàzi seo. 11 Asa gbɛ̃́ pɔ́ gbãakpàaàzi lɛ́ kú aà vãikɛaɔ
guuɛ.
12 Má yãvi̋ dasi mà oɛ́, ãma má ye mà kɛ̃́ɛ́ láuo. Ma wɛ́ dɔi mà
mɔ á gwaiɛ, wí bɔ kɔ̃ lɛ́u,† kɛ́ wá pɔna e kɛ zài. 13 Gãli pɔ́ Lua di̋lɛ
la gbɛ̃́ɔ fɔkpàwá.

* **1:5** Zãa 13.34 † **1:12** 3Zãa 13-14

ZÃA LÃ́ AAƆDE
Yã́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Gbɛ̃zɔ̃ɔ pɔ́ Zãa lá plaade kɛ̃̀ mɛ́ láɛ bee kɛ̃̀ Gaiuɛɛ. Gaiu ì zĩ̀kɛ Luaɛ, ì nibɔɔ yàaekɛ, asa à zɛ̀ ń sĩ̀anao. Diotɛfi sɔ̃ dɛnlawɛɛlɛna pɔ́ gì sĩ̀anaiɛ. À bɔ̀ Zãa kpɛ, i aà gbɛ̃́ɔ dilɛo. À Yesude pãle pɔ́ wì mɛ Demɛtiu maabò (12), ɔ̃ à a mɔa wɛ́kpalɛińzi yã'ò à fɔkpàmá (13-15). Wá è lápi guu gbãakpaa Yesudeɔziá yeakɔ̃zi yã́ɛ, mɛ́ zɛa ń sĩ̀anao yã́ɛ.

Lua zĩ̀kɛnaɔ dilɛa

1 Ma gbɛ̃zɔ̃ɔ, mámɛ ma láɛ bee kɛ̃̀ ma gbɛ̃́ yenzide Gaiusiɛ.*
Má yenzi ń sĩ̀anao. 2 Ma gbɛ̃́ yenzide, miɔ wabikɛnɛ kɛ́ ǹyɔ̃
aafia, yã́pii i bɔnɛ maa, lá n bɔ maawa. 3 Kɛ́ wá gbɛ̃́ɔ mɔ̀, aa
òmɛɛ lá ń sĩ̀ana kũa mɛ́ ń kú a guu, ɔ̃ ma pɔ kɛ̀na maamaa. 4 Tó
má mà ma nɛ́ɔ kú ń sĩ̀anao, pɔnae dɛmɛɛ beelao.
5 Ma gbɛ̃́ yenzide, ń náai vĩ̀ zĩ̀ pɔ́ ni kɛ wá gbɛ̃́ɔnɛ guu, atɛ̃sa
nibɔɔ. 6 Aa n yeawázi yã'ò wá gãlideɔnɛ. Kũ̀sũa kɛnɛ́, lá a maa
wà kɛ Lua zĩ̀ guuwa. 7 Asa aa dàzɛu ń Kilisi tɔ́o, mɛ́ aa daa
luayãdansaiɔ gã̀uo. 8 Sema wà gbɛ̃́ bee taaɔ yàaekɛ, wíɔ dɛ an
zĩ̀kɛndeeɔ ũ sĩ̀ana baokpaa guu.
9 Ma taalanae kɛ̃̀ n gãlideɔnɛ, ãma Diotɛfi dɛnlawɛɛlɛna ye
wá yã́io. 10 Bee yã́i tó ma mɔ, má bɔaànɔ ń yã́ pɔ́ ì kɛɔ ń yãvãi
pɔ́ ì dɔwáɔ. Bee lí ká aà bakanswãua ũo, ìli wá gbɛ̃́ɔ dilɛo, baa
se ì gí gbɛ̃́ pɔ́ ye ń dilɛɔnɛ, ì kãaakɛkĩ̀i zɔ̃nɛ́.
11 Ma gbɛ̃́ yenzide, ńsu yãvãi dadao, sema yãmaa. Gbɛ̃́ pɔ́
ì yãmaakɛ mɛ́ Lua pɔ́ ũ, gbɛ̃́ pɔ́ ì yãvãikɛ Lua dɔ̃o. 12 Gbɛ̃́pii ì
Demɛtiu tɔnasi. Baa sĩ̀ana ì aà sáaukpa. Wápiɔ wi aà sáaukpa
sɔ̃, mɛ́ ń dɔ̃ kɛ́ wá seeladekɛ náai vĩ̀. 13 Má yãvĩ̀ dasi mà onɛ,
ãma má ye mà kɛ̃nɛ láuo. 14 Ma wɛ́ dɔi wà wɛsikɔ̃lɛ tia, wí
yãbɔ kɔ̃ lɛ́u.† 15 Lua n to aafia. N gbɛ̃naɔ fɔkpàma. Fɔkpa wá
gbɛ̃naɔwa dodo.

* **1:1** Lom 16.23 † **1:14** 2Zãa 12

YUDA
Yɑ̃́ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Yuda lá ń Piɛɛ lá plaadeo (lɛɛ 2) aa waasokɛn ɛgɛnaɔ yɑ̃'ò ń yɑ̃vɑ̃i pɔ́ aaı̀ɔ kũaɔɛ. Lán Zaakiwa Yudaá Yesu dɑ̃unaɛ lɔ.

Yuda zɔadɔ̀ waasokɛn ɛgɛnaɔ pɔ́ an yɑ̃́ gɛ̃̀ Yesudeɔ guuɔwa pɑ̃sı̀pɑ̃sı̀, à go pɔ́ a ń gbɛ̃ yɑ̃'ò (3-16). A ò Yesudeɔnɛ aa zɛ gbɑ̃a Yesu náaikɛa guu (17-23). A lápi mı̀dɛ ń Lua tɔbɔao.

Lápi yɑ̃́ pɔ́ ɛɛ ı̀'iné yɑ̃́ bɔɔlɛkɛ̀, mɛ́ à àizɑ̃na pɔ́ wá wɛ́ dɔi naa Lua ń Yesu Kilisiowa guu yɑ̃'ò lɔ (20-21).

Waasokɛn ɛgɛnaɔ

1 Mámɛmaa Yuda, Yesu Kilisi zɔ̀blena, Zaaki dɑ̃una.* Mámɛ
ma láɛ bee kɛ̃̀ Mae Lua yenzide pɔ́ à ń sisi a ń kũa naa Yesu
Kilisiwa guuɔnɛ. 2 Lua sùuu ń aafiao ń a yeaázio nɔnɔaaɛ́.
3 Ma gbɛ̃́ yenzideɔ, má ye mà lákɛ̃ɛ́ yɑ̃a wápii suabaa yɑ̃́
musu, ɔ̃ má è à kũ̀ teasiɛ mà kɛ̃́ɛ́ mà lɛdaowá à gí ń ázı̀ao Yesu
yɑ̃́ pɔ́ Lua nàɛ́ á ɔzı̀ gɛ̃n do e gɔɔpii musu. 4 Asa luayɑ̃dansaiɔ
gɛ̃̀ wá guu kpɑ̃́i,† aaı̀ wá Lua gbɛ̃kɛ e ń wisaiyɑ̃kɛa zɛ́ ũɛ, aaı̀
lelekpa wá Dii mɛ̀ndona Yesu Kilisizi. Ìa pɔ́ Lua a damá kú aà
yɑ̃́ taala guu à gɛ̃̀gɛ̃.
5 Kɛ́ Dii Isailiɔ bɔ̀lɛ Egipi,‡ a gbɛa à gbɛ̃́ pɔ́ aai a náaikɛoɔ dɛ̀dɛ.§
Má ye mà yɑ̃́pi dɔágu, baa kɛ́ á dɔ̃ kɔ̀. 6 Malaika pɔ́ aai zɛ ń ń
luakpamaoo aa pɑ̃kpà ń kúkı̃̀izi sɔ̃, Lua ń ká gusiau yeyea
ń mɔdaonao àɔ dɔmá gɔɔpiiɛ e yɑ̃́kpalɛkɛgɔɔ zɔ̃ɔ zı̀́. 7 Sɔdɔũ
ń Gɔmɔɔo ń wɛ̃́lɛ pɔ́ liaańziɔ gbɛ̃́ɔ yɑ̃́ bee taa kɛ̀ sɔ̃, aa ńzı̀a
kpà gbɑ̃sı̀ dɔ̀ɔsai kɛawa.* An kaalɛa dɛ ı̀adama ń tɛ́ gasaio
seela ũɛ. 8 Luayɑ̃dansai nana'onapiɔ lɛ́ kɛ mɑ̀a sɔ̃ɛ. Aaı̀ ńzı̀a
da gbɑ̃sı̀kɛau, aaı̀ gi ikoyɑ̃i, aaı̀ malaika gawideɔ sɔ̃́sɔ̃. 9 Baa
malaikaɔ kía Misɛli, gɔɔ pɔ́ àlɛ lɛkpaakɛ ń Ibiisio Mɔizi gɛ yɑ̃́
musu, i we à aà sɔ̃̀sɔ̃ à yɑ̃dàaàlao, ɑ̃ma a ɔ̀ɛ̀ a kɔ̃ le ń Diio.†
10 Gbɛ̃́piɔ sɔ̃ aaı̀ yɑ̃́ pɔ́ wa a gbadɔ̃o bɛ̃̀ɛboɛ. Ɔnɔ pɔ́ wà ń íò ɔ̃ aa
vı̀ lán nɔ̀bɔɔwa làasoosai, ɔ̃ ı̀ gɛ̃ńnɔ kaalɛu. 11 Waiyoo ampiɔ,
aa Kainu‡ zɛ́ sɛ̀. Aa sı̀ Balaaũ§ sɑ̃́sɑ̃au ɔ̃a yɑ̃́i. Aa bɔ̀ Lua kpɛ
lán Kolewa,* aa ɔ̃̀ɔkpà laaàwa. 12 Aa dɛ sɑ̃a ũ á gbɛ̃kɛ vı̀a ń kɔ̃o
blɛbleaɔ guu. Aaı̀ pɔbleánɔ, wí lí ń kũo. An nɔ̀sɛ yɑ̃́ aaı̀ gɔ̃́gɔ̃.
Aa dɛ lán lousisia pɔ́ ı̀ gɛ̃ ń ı̀́anao masaiwaɛ. Aa gà gɛ̃n pla lán
lí nɛ'isai pɔ́ bilɛawaɛ. 13 Aa dɛ lán isukaa pɑ̃sı̀wa, aaı̀ fùla vɑ̃i

* **1:1** Mat 13.55 † **1:4** Gal 2.4 ‡ **1:5** Bɔa 12.51 § **1:5** Nao 14.29-30 * **1:7** Daa 19.1-25 † **1:9** Zkl 3.2 ‡ **1:11** Daa 4.3-8 § **1:11** Nao 22.1-35 * **1:11** Nao 16.1-35

bɔ an wisaiyãkɛaɔ ũ. Aa dɛ lán saambɛbɛnaɔwa, gusia níinii ɔ̃
Lua dȉlɛnɛ́ àɔ ń yàaekɛò gɔɔpii.

14 Za Adamu lɛ́u e à gè pè Ɛnɔkiwa mae ń nɛ́o ku lɛɛ soplaɛ, ɔ̃
Ɛnɔkipi† dɔ̀aa ń yã'ò à mɛ̀, á è Dii lɛ́ mɔ́ ń a gbɛ̃́ɔ, an dasi lɛ́ vȉo,
15 kɛ́ aà yã́kpalɛkɛ ń gbɛ̃́piio, i yãda a yãdansai duunkɛnaɔla
píi, yã́ pɔ́ aa kɛ̀ a yãdasaikɛ guu yã́i ń a tɔ́ bɛ̃̀ɛ pɔ́ aa sȉɔ píi.
16 Gbɛ̃́piɔá yãkeledeɔnɛ, yãe lí kánguo. An pɔ́ niakaa mɛ́ ȉ
dɔaanɛ́, aaȉ íanadã ń yãzɔ̃ɔo, aaȉ lɛnakasa gbɛ̃́ɔnɛ ài'ea yã́i.

Kɔ̃ zɛdɔa

17 Ápiɔ sɔ̃ ma gbɛ̃́ yenzideɔ, à to yã́ pɔ́ wá Dii Yesu Kilisi zȉnaɔ
dɔ̀aa òɛ́ dɔágu. 18 Aa òɛ́ gɔɔgbɛzãzȉ gbɛ̃́ pɔ́ an luayãdasai pɔ́
niakaa lɛ́ dɔaanɛ́ɔ aa á kɛ pɔ́ɔpɔɔɛ.‡ 19 Gbɛ̃́piɔ ȉ to gbɛ̃́ɔ kɛ̃aaɛ,
anzȉa pɔeã mɛ́ ȉ dɔaanɛ́, aa Lua Nisȉna vȉo. 20 Ápiɔ ma gbɛ̃́
yenzideɔ, à kɔ̃ zɛdɔ á lousisizɛ guu, íɔ wabikɛ ń aà Nisȉna
gbãao. 21 Áɔ zɛa Lua yeawázi guu, íɔ wɛdɔ wá Dii Yesu Kilisizi
e aà gɛ wá ká àizãnawa a gbɛ̃kɛ guu. 22 Á wɛ̃nadɔ̃ gbɛ̃́ pɔ́ kú
seaseaɔnɛ. 23 Á gbɛ̃eɔ sí tɛ́wa à ń suaba. Á wɛ̃nadɔ̃ gbɛ̃pãleɔnɛ
ń laaio, í za baa an pɔkasa pɔ́ gbãsȉkpà an dàakɛa guuɔu.

24-25 Lua mɛ̀ndona wá Suabana a fɔ̃ à á dɔ̃́a kɛ́ ásu fuo, i
á kpán'aɛkɛ a gawi guu sãasai ń pɔnao ń wá Dii Yesu Kilisi
gbãao. Ɔmɛ gawi ń zɔ̃ɔkɛo ń gbãao ń ikoo vȉ zadɔ̃ gɔɔ i daalɛo ń
a tiao e gɔɔpii. Ámi.

† 1:14 Daa 5.21-24 ‡ 1:18 2Piɛ 3.3

ZIA YÃ
Yá̃ pɔ́ kú láɛ bee guuɔ

Zãa mɛ́ Bibeli lá gbɛzã kɛ̃̀. A yá̃ dasi pɔ́ Yesu Kilisi bȉiwàɛ bɔɔlɛkɛ̀wɛ̃ɛ (1.1), yá̃ pɔ́ a è gɔɔ pɔ́ Lua Nisȉna dɛ̀dɛwà (1.10). Gɔɔ pɔ́ à lápi kɛ̃̀, a ku Patemɔ gũgũnaaɛ. Wàlɛ aà wɛtã kɛ́ àlɛ Yesu baona kpá yá̃i (1.9), asa gɔɔ bee Lomadeɔ kía lɛ́ ȉada Yesudeɔwa. A lápi kɛ̃̀ Yesu gãli mɛ̀n sopla pɔ́ aa ku Azii bùsuuɔnɛɛ, gu pɔ́ wȉ mɛ tia Tuukii.

Tó Yesudeɔ ku wɛtɛ̃a guu, kɛ́ Dii mɛ̀ndona Yesu Kilisi aa zɛ̀ò yá̃iɛ. Kua yã̏ia guu Zãa láɛ bee kɛ̃̀nɛ́ kɛ́ wà zɛ gbãa luanaaikɛa guu ń zia yá̃ pɔ́ an wɛ́ dɔio. Lápi guu Zãa wɛ́pungu pɔ́ a èɔ yã'ò ń a lɛɛũaɔ dasi. Gbɛ̃́ pɔ́ aa luabaakuańnɔ káau taala dɔ̃ɔ fɔ̃ yãlɛɛũapiɔ gbadɔ̃, ãma dãɔ ń asii dɔ̃o. Wɛ́pungu pɔ́ Zãa èɔ yá̃ɔ dodoa, ãma an yãmi doũɛ. Gbɛ̃eɔ ȉ asiiyãpiɔ bɔɔlɛkɛ dodoa, ãma yá̃zȉnda pɔ́ lápi lɛ́ o ku wásawasaɛ: Vãi a kigɔɔsoplanable, ãma Lua ń a gbɛ̃́ɔ zȉ gbɛzã ble Yesu Kilisi sabai, asa ɔ̃mɛ Dii ũ ado.

A daalɛkȉi Zãa azȉa yã'ò Yesu Kilisi pɔ́ bɔ̀ gau zȉna ũ (1.1-8).

Aà waaso sɛ̃́ia guu, à yá̃ pɔ́ à wɛsȉɛ a wɛ́pungu sɛ̃́ia ea guuɔ sɛ̀lɛ sȉu. A guu Yesu ɔ̀ɛ̀ aà lákɛ̃ Yesude gãli mɛ̀n sopla pɔ́ ku Azii bùsuuɔnɛ (1.9-3.22).

Bee gbɛa Zãa sù è á kú musu, we a wɛ́punguɔ è dasi: Luabɛdeɔ kúlɛa Luaɛ ń Yesu Kilisio (lɛɛ 4-5), lá kooa ń a ká̃n'ɔ mɛ̀n soplaɔ (6.1-8.1), kãae mɛ̀n soplaɔ pɛa (8.2-11.19), dalagɔ̃ɔ ń wài mɛ̀n plaɔ (12.1-13.18), sã ń gbɛ̃́ pɔ́ à ń bóɔ, yákpalɛkɛgɔɔ pɔ́ malaikaɔ a baokpà (14.1-20), kȉsia gbɛzã mɛ̀n sopla pɔ́ dɛ Lua pɔkũma ũɔ (15.1-16.21), Babɛli lɛ́lɛa, zȉblea wàiwa ń ãnabi ɛgɛnao ń Ibiisio (17.1-20.10), luabɛ dafu ń tɔɔlɛ dafuo ń Yelusalɛũ dafuo (21.1-22.5). Lápi láakȉi Yesu lɛgbɛ̃̀ à mɛ̀: Má mɔ́ tia (22.6-21).

Gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ lápi kyokɛɔ fɔ̃ yá̃ɔ gbadɔ̃, tó aa wɛ̀ɛlɛ yá̃pi wásawasa dɔ̃ yã̏ia pɔ́ a su ń le zia yá̃ musu. Zãa lɛ́ vȉadada Lua gbɛ̃́ɔzi no, àlɛ ń gba sɔ̃ ȉadamagɔɔ. Wɛ́pungu pɔ́ Zãa è lɛ́ ɔlɔnɛ́ yá̃ pɔ́ a yá̃i Yesu Kilisi gà a vùi, àizãna yá̃ pɔ́ aaɔ kuò e gɔɔpii.

Láɛ bee bɔkȉi

1 Lua yá̃ pɔ́ lɛ́ mɔ́ kɛi dà Yesu Kilisiɛ aà biiwà a zɔ̀blenaɔnɛ, ɔ̃ à
a malaika zȉ ma Zãa a zɔ̀blenawa, a tò ma yá̃pi dɔ̃̀. 2 Lua yá̃ pɔ́
Yesu Kilisi dɛ a seelade ũ ɔ̃ má è, ɔ̃ málɛ o. 3 Gbɛ̃́ pɔ́ zia yá̃ɛ bee
kyokɛ̀ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa a yãmà aa kũaɔá báaadeɔnɛ, asa a gɔɔ kãikũ̀.

4 Ma Zãa mámɛ ma láɛ bee kɛ̃̀ gãli sopla pɔ́ kú Azi bùsuuɔnɛ.
Lua pɔ́ kú za yãa mɛ́ a ku tia mɛ́ àlɛ mɔ́ ń a Nisɨ̃́na mɛ̀n sopla
pɔ́ kú a kpalabaa aɛɔ* 5 ń Yesu Kilisi pɔ́ dɛ seelade náaide ũo
aa gbɛ̃kɛkɛɛ́, aai á tó aafia. Yesupi mɛ́ gàbɔ sɛ̃́ia ũ, ɔ̃mɛ dṹnia
kíaɔ gbãade ũ.† A yewázi à wá bɔ́ wá duunau ń a au gbãao, 6 à
wá kpá kpalau Lua a Mae gbàgbanaɔ ũ.‡ Ɔmɛ gawi ń gbãao vɨ̃
gɔɔpii! Ámi.
7 Ma, àlɛ mɔ́ luabɛpuanau.§ Gbɛ̃́pii a wɛsiaàlɛ, baa gbɛ̃́ pɔ́ aa
aà zɔ̃̀ɔ,* dṹnia bui píi i ńzɨ̃a gbɛ̃gbɛ̃ aà yɑ̃́ musu. Aà kɛ màa!
Ámi.
8 Dii Lua mɛ̀: Mámɛ má Alafa ń Omɛgao ũ.† Ma Gbãapiide
má kú yãa mɛ́ má kú tia mɛ́ málɛ mɔ́.

Yesu Kilisi bɔ mɔa Zãawa

9 Mámɛmaa Zãa á gbɛ̃do, naa Yesuwa guu kɔ̃gbɛ̃ɔn wá ũ
wɛ́tɛ̃a guu, kpalablea guu, mɛnakɛa guu. Má kú ísia gũgũna pɔ́
wɨ̃ mɛ Patemɔ guu luayɑ̃'oa ń Yesu seeladekɛo yɑ̃́i. 10 Dii gɔɔzɨ̃
Lua Nisɨ̃́na dɛ̀dɛa, ɔ̃ ma lɔɔ gbãa mà ma kpɛ lán kɑ̃̀ae'ɔwa 11 à
mɛ̀: Yɑ̃́ pɔ́ ń è kɛ̃ lá guu, ní kpɑ̃́sɑ̃ gãli sopla pɔ́ kú wɛ̃́lɛɛ beeuɔnɛ:
Ɛfɛsɛ, Simiina, Pɛɛgaũ, Tiatii, Saadi, Filadɛlifi ń Laodisio.
12 Ma lili mà gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ yɑ̃'omɛɛpi e. Kɛ́ ma lili màa, ma vua
dau è mɛ̀n sopla. 13 Ma gbɛ̃e è daupiɔ zãnguo lán gbɛ̃nazɨ̃n
nɛ́wa. A ulatao daa, àlɛ gálɛ aà gbázɨ̃, mɛ́ vua asana dɔa aà
kùawa. 14 Aà mikɑ̃ dɛ púntaitai lán sɑ̃kɑ̃ ge buawa, mɛ́ aà wɛ́
dɛ lán tɛ́vuawa. 15 Aà gbá lɛ́ tɛkɛ lán mɔgotɛ̃ pɔ́ wàlɛ baasa mua
tɛ́ guuwa. Aà lɔɔ dɛ lán izɔ̃ɔsuka kɔ̃fiwa.‡ 16 A saana kũa a
ɔplaau mɛ̀n sopla, mɛ́ fɛ̃nda lɛna kpɛpla§ lɛ́ bɔ aà lɛ́u. Aà oa
lɛ́ tɛkɛ lán ɨ̃atɛ̃ gbãawa.
17 Kɛ́ ma aà è, ma lɛlɛ aà gbázɨ̃, ma gɔ̃ sɑ̃́ii. Ɔ à ɔplaa nàa à
mɛ̀: Nsu to vɨ̃a n kũo. Mámɛ má Dɔaana ń Gɔ̃zãnao ũ,* 18 gbɛ̃́
pɔ́ ɨ̃ɔ ku ũ. Ma ga, ɔ̃ má kú kɛ́, mɛ́ máɔ ku e gɔɔpiiɛ. Má ga ń
bɛdao kilinɛɔ kũa. 19 Yɑ̃́ pɔ́ ń è kɛ̃́, yɑ̃́ pɔ́ kúɔ ń yɑ̃́ pɔ́ a mɔ a
kpɛɔ píi. 20 Saana mɛ̀n sopla pɔ́ ń è ma ɔplaaupiɔ ń vua dau
mɛ̀n soplapiɔ asiin kɛ: Saana mɛ̀n soplapiɔá gãli mɛ̀n soplapiɔ
dɔaanaɔnɛ, mɛ́ dau mɛ̀n soplapiɔá gãli mɛ̀n soplapiɔnɛ.

2

Ɛfɛsɛ

1 Kɛ̃ Ɛfɛsɛ Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbɛ̃́ pɔ́ má saana mɛ̀n soplaɔ
kũa ma ɔplaau, má bɛ vua dau mɛ̀n soplaɔ zãnguo, mámɛ ma
yɑ̃ɛ bee ò. 2 Má n yɑ̃kɛaɔ dɔ̃ ń zɨ̃ pɔ́ ńlɛ kɛo ń n mɛnakɛao. Nili

* **1:4** Zia 4.5 † **1:5** Isa 55.4, Soũ 89.28 ‡ **1:6** Bɔa 19.6, 1Piɛ 2.5 § **1:7** Dan 7.13, Mat 24.30, 1Tɛs 4.17 * **1:7** Zkl 12.10, Zãa 19.34 † **1:8** Zia 22.13 ‡ **1:15** Dan 7.9, 13, 10.5-6 § **1:16** Ɛbɛ 4.12 * **1:17** Isa 44.6, 48.12

we gbɛ̃vɑ̃iɔ dȉlɛo. Gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ ńzȉa dilɛ Lua zȉnaɔ ũ mɛ́ aa dɛ a ũo,
n ń yɔ̃́ ń è ɛɛdeɔn ń ũ. 3 N mɛnafɔ̃̀, n taasikɛ̀ ma yɑ́i, ni kpasao.
4 Kási má yɑ̃vȉnnɔ. Dafudafukɛlɛgɛ ń kɛ̀mɛɛ. 5 To n kua zi zadɔ̃
ni busao yɑ́ dɔngu. Nɔ̀sɛlilɛ, níɔ yɑ́ pɔ́ ni kɛ yɑ̃aɔ kɛ. Tó ni kɛ
mɑ̀ao, má mɔma, mí n dau sɛ sɔ̃ò. 6 N beeo ń yɑ́ɛ bee vȉ, ń za
Nikolaiɔ yɑ̃kɛau lá má zauwa. 7 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vȉ, aà yɑ́ pɔ́ Lua
Nisȉna lɛ́ o Yesudeɔnɛ ma: Má gbɛ̃́ pɔ́ zȉblè gba zɛ́ aà lí wɛ̃nide
pɔ́ kú Lua lu guu bɛ ble.*

Simiina

8 Kɛ̃ Simiina Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ Dɔaana ń
Gɔ̃zɑ̃nao† ũ, ma ga ma ɛa vu, mámɛ ma yɑ́ɛ bee ò. 9 Má wɛ́tɛ̃a
pɔ́ wɑ̀lɛ mɔnɛ dɔ̃ ń n taasidekɛo. N beeo ɔden n ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ aaȉ
mɛ Yudaɔn ń ũ mɛ́ aa dɛ a ũo, an lousisikpɛ dɛ Setɑ̃u pɔ́ ũɔ, má
dɔ̃ lá aaȉ yɑ̃dɔma. 10 Nsu vȉakɛ taasi pɔ́ ńyɔ̃ kɛɛo. Ma, Ibiisi a
á gbɛ̃eɔ ká kpɛ́u à á yɔ̃, i wɛ́tɛ̃amɔɛ́ gɔɔ kwi. Nyɔ̃ náai vȉ e n gɛ
ǹ gaò, mí ɑ̀izɑ̃na kɛnɛ yɑ̀ae ũ. 11 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vȉ, aà yɑ́ pɔ́ Lua
Nisȉna lɛ́ o Yesudeɔnɛ ma: Ga plaade‡ a ȉakpa gbɛ̃́ pɔ́ zȉblèzio.

Pɛɛgaũ

12 Kɛ̃ Pɛɛgaũ Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbɛ̃́ pɔ́ má fɛ̃nda lɛna
kpɛpla vȉ, mámɛ ma yɑ́ɛ bee ò. 13 Má n kúkȉi dɔ̃, gu pɔ́ Setɑ̃u
kpalabaa kuuɛ. N ma yɑ́ kũa, ni lelekpamazio, baa gɔɔ pɔ́
wà ma seelade náaide Antipa dɛ̀ n wɛ̃́lɛu, gu pɔ́ Setɑ̃u kuupi.
14 Kási má yɑ́ yɔɔna vȉnnɔ. N gbɛ̃́ɔ vȉ we, aa Balaaũ yɑ́ kũa.
Balaaũpi mɛ́ dà Balakiɛ, à kɔ̃nikɛ̀ Isailiɔnɛ aa sa'onɔɔ sò aa
gbɑ̃sȉkɛ̀.§ 15 Beewa lɔ ń gbɛ̃́ɔ vȉ we, aa Nikolaiɔ yɑ́ kũa. 16 A
yɑ́i tò, nɔ̀sɛlilɛ. Tó ni kɛ mɑ̀ao, má mɔma tia, mí zȉkannɔ ń
fɛ̃nda pɔ́ kú ma lɛ́uo. 17 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vȉ, aà yɑ́ pɔ́ Lua Nisȉna lɛ́ o
Yesudeɔnɛ ma. Má gbɛ̃́ pɔ́ zȉblè gba mana pɔ́ ulɛa,* mí aà gba
gbɛpua boolona pɔ́ wà tɔ́ dafu kɛ̃̀wà.† Gbɛ̃e aɔ tɔ́pi dɔ̃o, sema
gbɛ̃́ pɔ́ má kpɑ̀wɑ̀pi.

Tiatii

18 Kɛ̃ Tiatii Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma Lua Nɛ́ pɔ́ ma wɛ́ dɛ lán
tɛ́vuawa, ma gbá dɛ lán mɔgotɛ̃wa, mámɛ ma yɑ́ɛ bee ò. 19 Má
n yɑ̃kɛaɔ dɔ̃, n yea gbɛ̃́ɔzi, n luanaaikɛa, n zȉkɛa ń n mɛnakɛao,
mɛ́ yɑ́ pɔ́ ńlɛ kɛ gbɛzɑ̃ dɛ a káaua. 20 Kási má yɑ̃vȉnnɔ. N nɔɛ
Zezabɛli‡ pɔ́ azȉa dȉlɛ ɑ̃nabi ũ gbà zɛ́. Ȁlɛ ma zɔ̀blenaɔ sɑ̃sɑ̃,
ɑ̀lɛ danɛ́ aa gbɑ̃sȉkɛ aa sa'onɔɔ só. 21 Ma aà gbà zɛ́ aà nɔ̀sɛlilɛ,
ɑ̃ma a ye à nɔ̀sɛlilɛ à a káaluakaa too. 22 Ma, má kpaaɑ̀zi pɛwa,

* **2:7** Daa 2.8-9, Zia 22.2 † **2:8** Zia 1.17 ‡ **2:11** Zia 20.14, 21.8 § **2:14** Nao 22.5-7, 25.1-3 * **2:17** Bɔa 16.14-15, 33-34, Zɑ̃a 6.48-50 † **2:17** Isa 62.2 ‡ **2:20** 1Kia 16.31, 2Kia 9.22

mí tó gbɛ̃́ pɔ́ gbãsi̋kɛ̀aànɔɔ wɛ́tɛ̃a zɔ̃ɔ e, tó aai nɔ̀sɛlilɛ aa aà yá́
tòo. 23 Má aà i̋waɔ dɛdɛ ń gagyão, Yesudeɔ píi i dɔ̃ kɛ́ mámɛ
mi gbɛ̃́ɔ làasoo ń ń sɔ̃o yɔɛ, mɛ́ má fi̋abo á baadeɛ a yãkɛawa.§
24 A̋ Tiatii gbɛ̃́ ki̋ni pɔ́ á yá̋pi kũao mɛ́ á yá́ pɔ́ wi̋ mɛ Setãu asii
zɔ̃ɔ dɔ̃ɔɔ, má aso pãle diɛ́o. 25 A̋ ɔdidi yá́ pɔ́ á kũawa e màɔ mɔ́.
26 Gbɛ̃́ pɔ́ zi̋blè mɛ́ a yá́ pɔ́ má yeiɔ kũa e a lɛ́wa, má aà gba zɛ́
aà gbãable buiɔwa. 27 A kiblemá ń mɔ̀ gopanao, a ń wíwi lá wi̋
gi̋ oo wiwa,* lá ma Mae ma gba zɛ́wa. 28 Má aà gba gudɔlɛia
saana lɔ.† 29 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vi̋, aà yá́ pɔ́ Lua Nisi̋na lɛ́ o Yesudeɔnɛ
ma.

3

Saadi

1 Kɛ̃ Saadi Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbɛ̃́ pɔ́ má Lua Nisi̋na mɛ̀n
soplaɔ ń saana mɛ̀n soplaɔ kũa, mámɛ ma yá̋ɛ bee ò. Má n
yãkɛaɔ dɔ̃. Kua bɛ̃́ɛ tó mɛ́ dɔma, ãma gɛn n ũ. 2 Vu, gbɛ̃́ pɔ́ gɔ̃̀nɛɔ
lɛ́ ń láo e aaɔ gɛ́ gai, asa má è n yá̋e bɔlɛia ma Luaɛo. 3 A yá̋i tò
yá́ pɔ́ ń mà mɛ́ ń si̋, to àɔ dɔngu, níɔ kũa, ní nɔ̀sɛlilɛ. Tó ni vuo,
má mɔma lán kpá̋iwa, mɛ́ ńyɔ̃ɔ zaa pɔ́ má mɔ́wà dɔ̃o.* 4 Kási ń
gbɛ̃́ɔ vi̋ Saadi we yɔɔ aai ń pɔkasa gbãsi̋kpao. Wá bɛbɛ sãnu ń pɔ́
puao, asa aa kà a lɛ́i. 5 Màa gbɛ̃́ pɔ́ zi̋blè aɔ pɔkasa pua daa. Má
aà tɔ́ dɛ àizãna taalau bauo.† Má zɛaànɔ ma Mae ń a malaikaɔ
aɛ.‡ 6 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vi̋, aà yá́ pɔ́ Lua Nisi̋na lɛ́ o Yesudeɔnɛ ma.

Filadɛlifi

7 Kɛ̃ Filadɛlifi Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma kuaadoade si̋ande, má
Davidi kilinɛ kũa, mi zɛwɛ̃ gbɛ̃e lí fɔ̃ tào, mi zɛta gbɛ̃e lí fɔ̃ wɛ̃̀o,§
mámɛ ma yá̋ɛ bee ò. 8 Má n yãkɛaɔ dɔ̃. Ma, ma zɛwɛ̃̀nɛ n aɛ, gbɛ̃e
a fɔ̃ tao. Baa tó n gbãa bílao, ń ma yá́ kũa, ni lelekpamazio.
9 Setãu lousisikpɛ gbɛ̃́ pɔ́ aai̋ ńzi̋a dilɛ Yudaɔ ũ mɛ́ aa dɛ a ũoɔ,
má tó ɛɛdepiɔ mɔ kúlɛnɛ, aai dɔ̃ kɛ́ má yenzi.* 10 Lá ń mɛna yá́
pɔ́ má di̋lɛnɛ kũa, má n si taasi pɔ́ lɛ́ mɔ́ dú̋nia bú̋uwa à gbɛ̃́ pɔ́
aa ku tɔɔlɛɔ yɔ̃wa. 11 Má mɔ́ tia. Ɔdidi yá́ pɔ́ ń kũawa, kɛ́ gbɛ̃e su
n ài simao yá̋i. 12 Má gbɛ̃́ pɔ́ zi̋blè kɛ ma Lua kpɛ́ gbapɛlɛ ũ. A
bɔu bauo. Má a Lua tɔ́ kɛ̃́wà ń ma Lua wɛ̃́lɛ Yelusalɛũ dafu pɔ́
a bɔ aà ki̋i musu tɔ́o† ń ma tɔ́ dafuo. 13 Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vi̋, aà yá́ pɔ́
Lua Nisi̋na lɛ́ o Yesudeɔnɛ ma.

Laodisi

---

§ **2:23** Soũ 7.9, Zel 17.10 * **2:27** Soũ 2.8-9 † **2:28** Nao 24.17, Zia 22.16 * **3:3** Luk 12.39-40, 1Tɛs 5.2, 2Piɛ 3.10, Zia 16.15 † **3:5** Bɔa 32.32-33, Soũ 69.28, Zia 20.15 ‡ **3:5** Mat 10.32 § **3:7** Isa 22.22 * **3:9** Isa 49.23, 60.14 † **3:12** Isa 62.2, Zia 21.2

14 Kɛ̃ Laodisi Yesudeɔ dɔaanaɛ: Ma gbɛ̃́ pɔ́ wɪ̃ omɛɛ Ámi, ma
seelade náaide‡ sɪ̃ande, ma gbɛ̃́ pɔ́ má dɛ pɔ́ pɔ́ Lua kɛ̀ɔ zɪ̃́na
ũ, mámɛ ma yɛ̃́ɛ bee ò. 15 Má n yãkɛaɔ dɔ̃. Ǹ niɛo mɛ́ ń wãao.
Má ye ǹyɔ̃ niɛ ge wãa. 16 Lá ń lɔ̀ɔlɔɔɛ, ń wãao mɛ́ ń niɛo, má n
pisiɛ. 17 Ni mɛ ɔde àizɛɛde pɔ́ pɔe wɛ̃na vɪ̃on n ũ. Ǹ dɔ̃ kɛ́ gbɛ̃pã
pua baakɛna wɛ̃nade taaside vɪ̃̀an n ũo. 18 Málɛ lɛdama, vua
baasaa lu ma kɪ̃́i, ní kɛ ɔde ũ. Pɔkasa pua lu ǹ da, ní n puizi
ulɛ ǹ bɔ wíu. Wɛ́ ɛsɛ lu ǹ ka n wɛ́u, ní gu'e. 19 Mi gbɛ̃́ pɔ́ má
yeńziɔ swɛ̃́gaga, mi ń toto.§ A yɛ̃́i tò, ãiakɛ, ní nɔ̀sɛlilɛ. 20 Gwa,
má zɛa kpɛɛlɛ, málɛ ɔtaalɛ. Tó gbɛ̃́ ma lɔɔ mà mɛ́ à zɛwɛ̃̀mɛɛ, má
gɛ̃ pɔbleaànɔ, i blemanɔ. 21 Má gbɛ̃́ pɔ́ zɪ̃blè gba zɛ́ aà zɔ̃lɛmanɔ
báawa, lá mapi ma zɪ̃blè ma zɔ̃lɛ ń ma Maeo báawawa. 22 Gbɛ̃́
pɔ́ nɔ̀sɛ vɪ̃, aà yɛ̃́ pɔ́ Lua Nisɪ̃na lɛ́ o Yesudeɔnɛ ma.

4

Kúlɛa Luaɛ musu

1 A gbɛa ma zɛ è wɛ̃a luabɛ. Ɔ ma lɔɔ pɔ́ má mà káau lán
kɛ̃̀ae'ɔwa mà lɔ à mɛ̀: Mɔ la, mí yɛ̃́ pɔ́ a mɔ bee gbɛa ɔlɔnɛ.
2 Wegɔ̃ɔ Lua Nisɪ̃na dɛ̀dɛa, ɔ̃ ma kpalabaa è luabɛ we, gbɛ̃e
zɔ̃lɛwa. 3 Gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛwapi lɛ́ tɛkɛ lán gbɛ̀ bɛɛɛde pɔ́ wɪ̃ mɛ diamaa
ń saadɔaniowa. Nàali liaa kpalabaapizi, a ĩ dɛ búunnɔ lán
ɛmɛlodiwa.* 4 Kpalabaa mɛ̀n baasɔo mɛ̀ndosaiɔ liaai, gbɛ̃zɔ̃ɔ
gbɛ̃ɔn baasɔo mɛ̀ndosaiɔ zɔ̃lɛzɔ̃lɛwà. Aa pɔ́ pua dadaa, aa vua
fùa kpákpaa. 5 Lou lɛ́ pílɛ, àlɛ bɔ kpalabaapi kɪ̃́i, àlɛ pũna,
àlɛ vɪ̃.† Filia naa kpalabaapi aɛ mɛ̀n sopla‡ Lua Nisɪ̃na mɛ̀n
soplapiɔ ũ. 6 Díi da kpalabaapi aɛ lán ísiwa, a da wásawasa
e a guu.§

Kpalabaaɔ zãnguo pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃ɔ liaa kpalabaapizi. Wɛ́
fĩfĩmá kpɛ ń aɛo. 7 Pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ sɛ̃́ia bɔ̀ nɔ̀ɔmusuwa, a plaade bɔ̀
gáaewa, a àaɔ̃de oa bɔ̀ gbɛ̃nazɪ̃na oawa, a síiɔ̃de bɔ̀ kúu pɔ́ lɛ́
vuawa.* 8 Pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ baade gɛ̃̀sɪ̃a vɪ̃ mɛ̀n soolosoolo.
Wɛ́ fĩfĩ an gɛ̃̀sɪ̃apiɔwa a guu ń a kpɛo.† Fãanɛ ń gwãasɪ̃nao aaɪ̃ɔ
o láasai:

Kuaadoade, kuaadoade, kuaadoade,
Dii Lua Gbãapiide.‡
A ku yãa, a ku tia, mɛ́ àlɛ mɔ́.

9 Tó pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa báawa ɪ̃ɔ ku gɔɔpiipi tɔbɔ̀ aa
bɛɛɛ dɔ̃̀ɛ̀ aa aà sáaukpà, 10 gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn baasɔo mɛ̀ndosaipiɔ ɪ̃
wúlɛwulɛ aà aɛ aa misiilɛɛ̀, aaɪ̃ ń fùa gogo kálɛ kpalabaapi aɛ,
aaɪ̃ mɛ:

‡ **3:14** Zia 1.5 § **3:19** Yaa 3.12, Ɛbɛ 12.6 * **4:3** Eze 1.26-28 † **4:5** Bɔa 19.16
‡ **4:5** Eze 1.13, Zkl 4.2 § **4:6** Eze 1.22 * **4:7** Eze 1.5-10 † **4:8** Eze 1.18, 10.12
‡ **4:8** Isa 6.2-3

11 Dii wá Lua, n ka wà n tɔbɔ,
wí bɛɛɛ ń gbãao dɔ̃nɛ,
asa n pɔ́pii kɛ̀,
an kɛa ń ń kuao dɛ n pɔeã ũɛ.

5

Sã ń taala kooao

1 Ɔ ma taala kooa è na gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa báawapi ɔplaau, wà
yãkɛ̃̀wà kpɛ pla píi, wà a lɛ́ kũ̀kũ ń kɑ̃́n'ɔo lɛɛ sopla.* 2 Ɔ ma
malaika gbãade è, àlɛ kpàwakɛ ń lɔɔ gbãao à mɛ̀: Démɛ kà
kɑ̃́n'ɔpiɔ gogoa à lápi pooi? 3 Asa gbɛ̃e ku luabɛ ge tɔɔlɛ ge tɔɔlɛ
zíɛ a fɔ̃ lápi poo à gwao. 4 Ma ɔ́ɔlɔ̀ maamaaɛ, kɛ́ wi gbɛ̃e e à
kà lápi poo gwaao. 5 Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ do òmɛɛ: Ǹsu ɔ́ɔlɔo. Gwa,
Yuda bui Nɔ̀ɔmusu† pɔ́ dɛ Davidi kpala pɔ́ vlãpà Kía ũ‡ zi̋blè.
A fɔ̃ kɑ̃́n'ɔ mɛ̀n soplapiɔ gogo, i lápi poo. 6 Ɔ ma Sã§ è zɛa
báapi guo, pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ zãnguo. A dɛ lá wà aà
kòlokpawa. A kɔ́ba sopla ń wɛ́o sopla,* Lua Nisi̋na mɛ̀n sopla
pɔ́ à ń zi̋ dṹnia gupiiuɔ ũ. 7 A gɛ̀ lápi si̋ gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa báawapi
ɔzi̋. 8 Kɛ́ à lápi si̋, pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn baasɔo
mɛ̀ndosaipiɔ kù̀lɛkulɛ Sãpi aɛ. An baade mɔɔna kũa ń vua tùu
pɔ́ tulaletika a paio. Tulaleti piá Lua gbɛ̃́ɔ wabikɛaɔɛ.† 9 Aalɛ lɛ̀
dafu‡ sí aa mɛ̀:
N ka lápi sia ǹ kɑ̃́n'ɔpiɔ gogo,
asa wà n dɛ,
n gbɛ̃́ɔ bò Luaɛ ń n auo
bui píi guu, buiyã píi guu,
gbɛ̃́pii guu, bù̀su píi guu.
10 N ń kpá kpalau
wá Lua gbàgbanaɔ ũ,§
aai kible tɔɔlɛ.
11 Ɔ ma malaikaɔ è liaa báapizi ń pɔ́ bɛ̃́ɛpiɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ dasidasi,
an dasi kà ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ ũma'ũma,* wa fɔ̃ ń lɛ́ dɔ̃o. Ma ń kɔ̃fi̋ mà,
12 aalɛ o ń lɔɔ gbãao:
Sã pɔ́ wa dɛ̀ kà wà iko dɔ̃ɛ̀
ń àizɛɛo ń ɔ̃nɔo ń gbãao ń bɛɛɛo
wí aà táasilɛ wà aà tɔbɔ.
13 Ɔ pɔ́ pɔ́ Lua kɛ̀ musu ń tɔɔlɛo ń tɔɔlɛ zíɛo ń ísia guuo píi, pɔ́ pɔ́
kú baama píiɔ, má mà aa mɛ̀:
Wàɔ bɛɛɛ ń gbãao dɔ̃
gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa báawaɛ ń São,
wíɔ ń táasilɛ wàɔ ń tɔbɔ gɔɔpii.

---

* **5:1** Isa 29.11, Eze 2.9-10 † **5:5** Daa 49.9 ‡ **5:5** Isa 11.1, 10 § **5:6** Isa 53.7
* **5:6** Zkl 4.10 † **5:8** Soũ 141.2 ‡ **5:9** Soũ 33.3, 98.1, Isa 42.10 § **5:10** Bɔa
19.6, 1Piɛ 2.5, Zia 1.6 * **5:11** Dan 7.10

14 Pɔ́ bɛ́ɛ mɛ̀n síiɔ̃piɔ mɛ̀, ãmi. Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ wùlɛwulɛ aa misǐilɛɛ̀.

6

Kɑ̃́n'ɔgogoa

1 Má è Sã kɑ̃́n'ɔ mɛ̀n soplapiɔ sɛ́ia gò. Ɔ má mà pɔ́ bɛ́ɛ mɛ̀n
síiɔ̃piɔ do yã'ò lán louvǐawa à mɛ̀: Mɔ́! 2 Ɔ ma sɔ̃kaapua è, gbɛ̃́
pɔ́ di a kpɛ sá kũa. Wà kíafua kpàɛ̀, ɔ̃ à bɔ̀ zǐ̀blena ũ, à gɛ̀ zǐblei.
3 Kɛ́ à kɑ̃́n'ɔ plaade gò, má mà pɔ́ bɛ́ɛ plaade mɛ̀: Mɔ́! 4 Sɔ̃́
pãle bɔ̀ lɔ, a dɛ tɛ̃́nzoizoi. Wà gbɛ̃́ pɔ́ di a kpɛ gbà zɛ́ aà aafia sí
dṹniawa, kɛ́ gbɛ̃́ɔ kɔ̃ dɛdɛ. Wà fɛ̃nda zɔ̃ɔ kpàwà.
5 Kɛ́ à kɑ̃́n'ɔ àaɔ̃de gò, má mà pɔ́ bɛ́ɛ àaɔ̃de mɛ̀: Mɔ́! Ɔ ma sɔ̃́
sia è, gbɛ̃́ pɔ́ di a kpɛ zaa kũa.* 6 Má mà lán lɔɔwa, à bɔ̀ pɔ́ bɛ́ɛ
mɛ̀n síiɔ̃piɔ guu à mɛ̀: Ese zaa lɛ do mɛ́ gɔɔ do zǐ ɔ̃a ũ. Mase zaa
lɛ àaɔ̃ mɛ́ gɔɔ do zǐ ɔ̃a ũ. Nsu to nísi ń vɛ̃ɛo sàsakũo.
7 Kɛ́ à kɑ̃́n'ɔ síiɔ̃de gò, ma pɔ́ bɛ́ɛ síiɔ̃de lɔɔ mà à mɛ̀: Mɔ́! 8 Ɔ ma
sɔ̃kaasina è, gbɛ̃́ pɔ́ di a kpɛ tɔ́n Ga, mɛ́ Bɛda tɛaàzi. Wà ń gbá
zɛ́ aaɔ iko vǐ dṹnia gbɛ̃́ɔ lɛɛ síiɔ̃dewa, aa ń dɛdɛ ń zǐo ń iminao
ń gagyão ń wàiɔ.†
9 Kɛ́ à kɑ̃́n'ɔ sɔode gò, ma gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛ luayã'oa ń Yesu
seeladekɛo yɑ́iɔ gyaadeɔ è tulaletikatɛakǐi zíɛ. 10 Aa wii gbãa lɛ̀
aa mɛ̀: Dii Kuaadoade Sǐande, e bɔɛ ńyɔ̃ yɑ́kpalɛkɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa
ku tɔɔlɛɔ, ní wá dɛa tɔsimái? 11 Ɔ wà ulatao pua dàda ń baadeɛ,
wa òńɛ́ aa mɛnakɛ yɔɔ e an Yesude zɔ̀blen dee pɔ́ wa ń dɛdɛ
láńwaɔ lɛ́ ká.
12 Kɛ́ à kɑ̃́n'ɔ soolode gò, má è tɔɔlɛ lùalua pãsǐpãsǐ, ǐatɛ̃ siakũ̀
níinii lán zwãa daa ùsiuwa, mɔvua tɛ̃akũ̀ lán auwa míɔmiɔ.‡
13 Saanaɔ wòlo luabɛ aa kwɛ̀ tɔɔlɛ lán zàaǐana libɛ ísi woloawa.
14 Luabɛ kɛ̃̀aa à kòokoo lán pɛwa.§ Gbɛ̀sǐsǐɔ ń ísia gũgũnaɔ
sɔ̃̀ píi.* 15 Dṹnia kíaɔ ń kpalablenaɔ ń sosa gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń ɔdeɔ ń
gbãadeɔ ń gbɛ̃́piio zɔɔ ge wɛ̃́ɛɔ ùlɛ gbɛ̀'ɛɔ ń gbɛ̀sɔɔnaɔ guu.† 16 An
lɛ́ dɔ:
Sǐ̀sǐɔ ń gbɛsiɔ à dawála
à wá ulɛ‡ gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa báawaɛ,
à wá sí Sã pɔkũmawa.
17 Asa an pɔkũmabɔbɔmagɔɔ zɔ̃ɔ kà. Démɛ a fɔ̃ bɔui?§

7

Seelakɛa Isailiɔwa

---

* **6:5** Zkl 1.8-11, 6.1-8 † **6:8** Eze 14.21 ‡ **6:12** Isa 13.10, Mat 24.29, Yoɛ 2.10, 3.4, 4.15 § **6:14** Isa 34.4 * **6:14** Zia 16.20 † **6:15** Isa 2.19 ‡ **6:16** Oze 10.8, Luk 23.30 § **6:17** Yoɛ 2.11, Mal 3.2

[1] Bee gbɛa ma malaika gbɛ̃ɔn síiɔ̃ɔ è zɛzɛ dṹnia gola síiɔ̃wa,
an baade a gola ȋ́ana kũa, kɛ́ ȋ́ana su pɛ tɔɔlɛ ge ísia ge líewao
yɑ̃́i.* [2] Ɔ ma malaika pâle è, à bɔ̀ gukpɛ oi, a Lua bɛ̃́ɛ seelakɛbɔ
kũa. A lɛ́ gbɑ̃a zù malaika gbɛ̃ɔn síiɔ̃ pɔ́ wà ń gbá zɛ́ aa tɔɔlɛ
ń ísiao ɔ̃̀ɔkpapiɔzi [3] à mɛ̀: A̋su tɔɔlɛ ge ísia ge líɔ ɔ̃̀ɔkpao e wà
seelakɛ wá Lua zɔ̀blenaɔ mi'aɛwa.† [4] Ɔ wà gbɛ̃́ pɔ́ wà seelapi
kɛ̀máɔ lɛ́ òmɛɛ, aa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basopla ń síiɔ̃oɛ (144.000).
Aa bɔ̀ Isaili bui píi guu.
[5] Wà seelakɛ̀ Yuda buiɔwa gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla (12.000)
ń Lubɛni buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Gada buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
[6] ń Asɛɛ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Nɛfatali buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Manase buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
[7] ń Simɛɔ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Levii buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Isakaa buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
[8] ń Zabulɔni buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Yosɛfu buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla
ń Bɛ̃yɑ̃mɛɛ buiɔ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ kuɛpla.

Bui píi kɑ̃aaa luabɛ

[9] Bee gbɛa ma gbɛ̃́ɔ è dasidasi, wa fɔ̃ ń naoo. Aa bɔ̀ bùsu píi
guu, bui píi guu, gbɛ̃́pii guu, buiyɑ̃ píi guu. Aa zɛzɛa kpalabaa
ń Sɑ̃o aɛ. Aa ulatao pua dadaa, kpakpa lá nanaa ń ɔzȉ. [10] Aalɛ
wii gbɑ̃a lɛ́, aalɛ mɛ: Wá Lua pɔ́ zɔ̃lɛa báawa ń Sɑ̃o mɛ́ ȉ ń suaba.
[11] Malaikaɔ zɛzɛ aa lȉa kpalabaazi ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃ɔ
ḿpii, ɔ̃ aa ń mi pɛ̀lɛpɛlɛ báapi aɛ, aa kȕlɛ Luaɛ [12] aa mɛ̀:
A̋mi! Wá Lua mɛ́ tɔ́ vȉ ń gawio
ń ɔ̃nɔo ń sáabuo ń bɛɛɛo
ń ikoo ń gbɑ̃ao gɔɔpii. A̋mi!
[13] Ɔ gbɛ̃zɔ̃ɔpiɔ do ma la à mɛ̀: Deɔn ulataopuadanapiɔ ũi? Aa
bɔ̀ má ni? [14] Má òɛ̀: Baa, ḿmɛ ń dɔ̃. Ɔ a òmɛɛ: Gbɛ̃́ pɔ́ aa bɔ̀ wɛ́tɛ̃a
zɔ̃ɔ‡ guuɔnɛ. Aa ń ulataopiɔ pȉ Sɑ̃ au guu à puakȕ. [15] Bee yɑ̃́i aa
ku Lua kpalabaa aɛ, aaȉɔ zɔbleɛ̀ aà kpɛ́u fɑ̃anɛ ń gwɑ̃asȉnao, mɛ́
gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa báawapi ȉ ɔkuńla. [16] Nɔana ge imi a ń dɛ lɔo, ȉatɛ̃
a ń lɛ́o, mɛ́ gu a wɑ̃máo, [17] asa Sɑ̃ pɔ́ zɛa báapiwa guoguo a ń
dɑ̃́,§ i dɔaanɛ́ e nibɔna í wɛ̃nidei,* mɛ́ Lua a ń wɛ́'i gogonɛ́ píi.†

8

Kɑ̃́n'ɔ soplade goa

---

* **7:1** Dan 7.2, Zkl 6.5 † **7:3** Eze 9.4-6 ‡ **7:14** Dan 12.1, Mat 24.21 § **7:17** Soũ 23.1-2 * **7:17** Isa 49.10 † **7:17** Isa 25.8

1 Kɛ́ Sã kấn'ɔ soplade gò, luabɛ kè kílikili lán mɔwɛn baakwi
taawa. 2 Ɔ ma malaika gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ aai̋ɔ zɛa Lua aɛɔ è, wà
kȁae kpàmá mɛ̀n sopla.
3 Ɔ malaika pãle mɔ̀ zɛ̀ tulaletikatɛakȉi pɔ́ wa pȉ ń vuao
saɛ, a tɛ́sibɔ pɔ́ wa pȉ ń vuao kũa. Wà tulaleti kpàwà zɔ̃ɔzɔ̃ɔ
ń Lua gbɛ̋ɔ píi wabikɛaɔ aà kátɛa, ɔ̃ a kàtɛa kpalabaa aɛ
tulaletikatɛakȉipiwa. 4 Ɔ tulaleti súɛlɛ ń Lua gbɛ̋ɔ wabikɛaɔ fɛ̀lɛ
malaikapi ɔzȉ Lua aɛ. 5 Ɔ malaikapi tɛ́sibɔ sɛ̀ à tulaletikatɛakȉi
tɛ́ sȉ a pai, a zȕ tɔɔlɛ. Lou lɛ́ vȉ, àlɛ pũna, àlɛ pílɛ, tɔɔlɛ lùalua.*

Kȁae mɛ̀n soplaɔ pɛa

6 Malaika gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ aa kȁae mɛ̀n sopla kũapiɔ a pɛa
sɔukɛ̀.† 7 A sɛ̃́ia a pɔ́ pɛ̀, ɔ̃ lougbɛ ń tɛ́o yãalɛa ń auo kwɛ̀ tɔɔlɛ.‡
Tɔɔlɛ lɛɛ àaɔ̃de tɛkȕ, líɔ lɛɛ àaɔ̃de tɛkȕ, sɛ̏ ísi tɛkȕ míɔ.
8 Malaika plaade a pɔ́ pɛ̀, ɔ̃ pɔ́ tɛde bɔ̀ à sȉ ísiau lán gbɛ̀sȉsȉ
zɔ̃ɔwa. Ȉsia lɛɛ àaɔ̃de lȉ au ũ, 9 ɔ̃ ísia pɔ́ bɛ̋ɛɔ lɛɛ àaɔ̃de gàga, mɛ́
gó'ilɛnaɔ lɛɛ àaɔ̃de ɔ̏ɔkpà.
10 Malaika àaɔ̃de a pɔ́ pɛ̀, ɔ̃ saan zɔ̃ɔ pɔ́ lɛ́ tɛ́kũ lán sɛ̃tɛwa bɔ̀
luabɛ, à lɛ̀lɛ dà swaɔ ń nibɔnaɔ lɛɛ àaɔ̃dela. 11 Saanapi tɔ́n Gɔ̃i.
Ȉ lɛɛ àaɔ̃de lȉ gɔ̃i ũ, ɔ̃ gbɛ̋ pɔ́ ípi mȉɔ gàga dasi a kȉsã yấi.
12 Malaika síiɔ̃de a pɔ́ pɛ̀, ɔ̃ wà ȉatɛ̃ lɛɛ àaɔ̃de lɛ̀ ń mɔvua lɛɛ
àaɔ̃deo ń saanaɔ lɛɛ àaɔ̃deo, kɛ́ an lɛɛ àaɔ̃de siakũ yấi.§ Ɔ fãanɛ
lɛɛ àaɔ̃de gɔ̏ gupuasai, màaɛ gwãasȉna lɔ. 13 Ɔ ma kúu è, àlɛ
vua musumusu. Má mà à wii gbãa lɛ̀ à mɛ̀: Waiyoo, waiyoo,
waiyoo gbɛ̋ pɔ́ kú tɔɔlɛɔ malaika gbɛ̃ɔn àaɔ̃ pɔ́ gɔ̏piɔ kȁae'ɔ pɔ́ a
bɔ yấi.

9

1 Malaika sɔode a pɔ́ pɛ̀, ɔ̃ ma saana è, à bɔ̀ luabɛ à lɛ̀lɛ tɔɔlɛ.*
Ɔ wà gbấo zòolo kilinɛ kpàwà, 2 ɔ̃ saanapi gbấo zòolopi zɛ́ wɛ̏.
Súɛlɛ bɔ̀u lán mua zɔ̃ɔ súɛlɛwa,† ɔ̃ gbấopi súɛlɛ ȉatɛ̃ siakȕ, gu kɛ̀
síii. 3 Kwaɔ bɔ̀lɛ súɛlɛpi guu aa lȉ tɔɔlɛa.‡ Wà ń gbá iko lán dűnia
sóiɔ pɔ́wa. 4 Wa ònɛ́ aasu ȉada sɛ̃e ge láe ge líewao, sema gbɛ̋ pɔ́
aa Lua seela vȉ ń mi'aɛwaoɔ.§ 5 Wi ń gba zɛ́ aa gbɛ̋ɔ dɛdɛo. Aa
wãwã kpáńzi e mɔ sɔoɛ. An wãwã dɛ lán sói gbɛ̋paa wãwãwaɛ.
6 Gɔɔ beeɔ zȉ gbɛ̋ɔ wɛɛlɛ ga mɔ́ ń sɛ́, a mɔo.* Ga ni a ń dɛ, kási ga
a bàalɛnɛ́ɛ.
7 Kwapiɔ dɛ lán sɔ̋ pɔ́ an zȉkasɔu màɔwa. Aa pɔe kpákpaa
lán vua fùawa, an oa bɔ̀ lán gbɛ̃nazȉna pɔ́wa. 8 An mikã dɛ
gbȁagbãa lán nɔɛ pɔ́wa, an swaaɔ dɛ lán nɔ̀ɔmusu pɔ́wa. 9 An

* **8:5** Bɔa 19.16, Zia 4.5, 11.19, 16.18 † **8:6** 1Tɛs 4.16 ‡ **8:7** Bɔa 9.23-24 § **8:12** Bɔa 10.22, Isa 13.10, Yoɛ 2.10 * **9:1** Isa 14.12 † **9:2** Daa 19.28 ‡ **9:3** Bɔa 10.13 § **9:4** Zia 7.3 * **9:6** Yob 3.21

kua dɛ lá aa mɔ̀ ula dadaawa, an gȁsȉa kȉi dɔ lán gó dasi pɔ́ sɔ̃́ɔ
lɛ́ gálɛ zȉ guuɔ kɔ̃fȉwa.† 10 Aa vlá́ vȉ ń kao lán sóiwa. An iko kú
ń vlá́piɔwa aa ȉadaò gbɛ̃́ɔwa e mɔ sɔo. 11 Gbá́o zòolo malaikapi
mɛ́ ń kía ũ. N Ɛbɛlu yá́o aà tɔ́n Abadɔ̃. N Gɛlɛki yá́o sɔ̃ Apɔliɔ̃.‡
12 Wɛ̃na sɛ̃́ia gȅ, wɛ̃na mɛ̀n plaɔ lɛ́ mɔ́ a kpɛ lɔ.

13 Malaika soolode a kȁae pɛ̀. Ma lɔɔ mà à bɔ̀ Lua aɛ
tulaletikatɛakȉi pɔ́ wa pȉ ń vuao a kɔ́ba síiɔ̃ɔ kȉi. 14 A ò malaika
soolode pɔ́ kȁae kũaɛ à mɛ̀: Malaika gbɛ̃ɔn síiɔ̃ pɔ́ yeyea swa
zɔ̃ɔ Uflata saɛɔ polo. 15 Ɔ wà malaika gbɛ̃ɔn síiɔ̃ pɔ́ wà ń sɔukɛ̀
wɛ̃ bee, mɔ bee, gɔɔ bee, zaa bee yá́iɔ pòlo, kɛ́ aa gbɛ̃nazȉna lɛɛ
àaɔ̃de dɛdɛ yá́i. 16 Ma sosa sɔ̃deɔ dasilɛ mà, aa miliɔ̃ ɔ̀aa doɛ.
17 Wɛ́pungu'eapi guu lá ma sɔ̃́piɔ ń ń dikpɛnaɔ èn kɛ: Aa mɔ̀
ulaɔ dadaa tɛ̃́ɛɛ lán tɛ́wa, búunnɔ lán bulawa, tɛ̃́ɛɛ lán kpà'iwa.
Sɔ̃́piɔ mi dɛ lán nɔ̀ɔmusu miwa. Tɛ́ ń súɛlɛo ń ȉatɛ̃gbɔ̃o lɛ́ bɔ ń
lɛ́u.§ 18 Ȉa mɛ̀n àaɔ̃ɛ beeɔ, tɛ́ ń súɛlɛo ń ȉatɛ̃gbɔ̃ pɔ́ lɛ́ bɔ ń lɛ́uo mɛ́
gbɛ̃nazȉna lɛɛ àaɔ̃deɔ dɛ̀dɛ. 19 Asa sɔ̃́piɔ iko kú ń lɛ́ guuɛ ń ń vlá́o
lɔ. An vlá́ dɛ lán mlɛ̃wa, aa mi vȉ aaȉ ȉadaò gbɛ̃́ɔwa.

20 Gbɛ̃́ kȉni pɔ́ aai gaga ȉa bee musuoɔ, aai nɔ̀sɛlilɛ aa pɔ́ pɔ́ aa
kɛ̀ yá́ tòo. Aa gȉ lɛ́ kúlɛ tá́aɔnɛ ń pɔ́ pɔ́ aa kɛ̀ ń vuao ń á́nusuo
ń mɔgotɛ̃o ń gbɛo ń líoɔnɛ. Pɔ́piɔ lí gu'eo, aali yãmao, aali
táa'o sɔ̃o.* 21 Aai nɔ̀sɛlilɛ aa ń gbɛ̃dɛa ge an gbɛ̃kɔɔlɛkɛa ge an
gbãsȉkɛa ge an kpá́i'oa tòo.

10

Malaika ń taala nɛ́nao

1 Ɔ ma malaika gbãade pãle è à bɔ̀ luabɛ, àlɛ pila. A
luabɛpuana daa, nàali liaa aà mii. Aà oa dɛ lán ȉatɛ̃wa, aà
gbá dɛ lán zàmikulu tɛ́wa. 2 A taala nɛ́na kũa pooa. A ɔplaa
gbá pɛ̀lɛ ísiaa, à ɔzɛɛ gbá pɛ̀lɛ tɔɔlɛ. 3 A wii gbãa lɛ̀ lán nɔ̀ɔmusu
pũnaawa. Kɛ́ à wiilɛ̀, louvȉa mɛ̀n soplaɔ yã'ò. 4 Kɛ́ louvȉa mɛ̀n
soplapiɔ yã'ò, má ye mà kɛ̃ lá guu, ɔ̃ ma lɔɔ mà à bɔ̀ luabɛ à
mɛ̀: Ǹyɔ̃ yá́ pɔ́ louvȉa mɛ̀n soplapiɔ ò kũa asii guu, ńsu kɛ̃o.
5 Malaika pɔ́ má è zɛa ísia ń tɔɔlɛowapi a ɔplaa sɛ dɔ̀ musu,*
6 ɔ̃ a ò ń Lua pɔ́ kú gɔɔpii à musu ń tɔɔlɛo ń ísiao kɛ̀ ń pɔ́ pɔ́ kú
ń guuɔ píi tɔ́o† à mɛ̀: A gɛ̃gɛ̃ lɔo. 7 Malaika soplade kȁaepɛzȉ tó
àlɛ mɔ́ pɛ́i, Lua pɔeã pɔ́ ulɛa a kɛ sa, lá à a baokpà a zɔ̀blena
ãnabiɔnɛwa.‡

8 Ɔ ma lɔɔ pɔ́ má mà à bɔ̀ luabɛpi mà lɔ à mɛ̀: Gɛ ǹ lá nɛ́na
pooa pɔ́ na malaika pɔ́ zɛa ísia ń tɔɔlɛowa ɔzȉpi sí. 9 Ɔ ma gɛ
malaikapi kȉi, má òɛ̀ aà lá nɛ́napi kpaa, ɔ̃ a òmɛɛ: Si ǹ só. Aɔ

---

† **9:9** Yoɛ 1.6, 2.4-5 ‡ **9:11** Apii bɔɔlɛ mɛ̀ gbɛ̃kaalɛna. § **9:17** Luk 17.29 * **9:20** Soũ 115.4-7, 135.15-17, Dan 5.23 * **10:5** Dan 12.7 † **10:6** Bɔa 20.11 ‡ **10:7** Amɔ 3.7

na n lɛ́u lán zɔ́wa, iɔ ı̃́i n nɔ̀sɛu. [10] Ɔ ma lá nɛ́napi sı̃̀ malaikapi
ɔzı̃̀, má sò. A na ma lɛ́u lán zɔ́wa. Kɛ́ má mɔ̀, à ı̃́ikũ̀ ma nɔ̀sɛu.§
[11] Ɔ wa òmɛɛ: Dɔaa ǹ ãnabikɛkɛ lɔ maamaa buiɔ ń bùsu gbɛ̃́ɔ ń
buiyãɔ ń kı́aɔ yá musu.

11

Seelade gbɛ̃ɔn plaɔ

[1] Ɔ wà fee kpàa pɔyɔ̃bɔ ũ, wa òmɛɛ: Fɛlɛ Lua kpɛ́ yɔ̃ ń aà
gbagbakı̃̀io,* ní lousisina pɔ́ kú weɔ nao. [2] N a ua tó, ńsu yɔ̃o,
asa wa kpà luayãdansaiɔwaɛ. Aa ɔ̃zɔ̃ Lua wɛ̃́lɛwa e mɔ bla ń
plao.† [3] Má a seelade gbɛ̃ɔn plaɔ gba zɛ́ aa ãnabikɛkɛ gɔɔ ɔ̀aa
soolo ń bàaɔ̃opi (1.260) guu zwɑ̃̀nkasaɔ dadaa. [4] Gbɛ̃́piɔ mɛ́
kuli mɛ̀n plaɔ ń dau mɛ̀n pla pɔ́ zɛa dṹnia Dii aɛɔ ũ.‡ [5] Tó gbɛ̃́ lɛ́
wɛɛlɛ ı̃̀adamá, tɛ́ a bɔ ń lɛ́u à kṹ ń ibɛɛpiɔwa. Tó gbɛ̃́ su lɛ́ wɛɛlɛ
ı̃̀adamá, màa ade a ga. [6] Aa luabɛ zɛtaa iko vı̃̀,§ kɛ́ lou su ma
gɔɔ pɔ́ aalɛ ãnabikɛkɛo yã́i. Aa ı́ lilɛa au ũ iko vı̃̀ lɔ.* Aa kı̃̀sia
bui pı́i kpá dṹniazi gɔɔ pɔ́ aa yeiwa.
[7] Tó aa ń seeladekɛ kɛ̀ aa làa, wài pɔ́ a bɔ gbɑ̃́o zòolo guu† a
zı̃̀kańnɔ, i zı̃̀blemá à ń dɛdɛ.‡ [8] An gɛ aɔ kálɛa mɛɛwia zɔ̃ɔ pɔ́ wà
ń Dii pàuliwa zɛa guu. Yáasi guu wı̃̀ mɛ mɛɛwiapiɛ Sɔdɔũ§ ge
Egipi. [9] Gbɛ̃́ɔ ń buiɔ ń buiyã'onaɔ ń bùsu gbɛ̃́ɔ aa ń gɛɔ gwagwa e
gɔɔ àaɔ̃ ń kı̃̀nio, aa we wà ń vı̃̀o. [10] Gbɛ̃́ pɔ́ aa ku tɔɔlɛɔ pɔnakɛ, aai
dikpɛkɛ, aai gbadakɔ̃ɛ, kɛ́ ãnabi gbɛ̃ɔn pla pɔ́ wãwã kpàńzipiɔ
gàga yã́i. [11] Gɔɔ àaɔ̃ ń kı̃̀niopi gbɛa Lua tò ı̃́an wɛ̃nide gɛ̃̀ńgu,
ɔ̃ aa fɛ̀lɛ zɛ̀.* Vı̃̀a zɔ̃ɔ gbɛ̃́ pɔ́ ń éɔ kũ̀. [12] Ɔ ãnabipiɔ lɔɔ gbãa mà
à bɔ̀ luabɛ, a ònɛ́: A fɛlɛ mɔ́ la. Ɔ aa fɛ̀lɛ tà musu luabɛpuana
guu gɔɔ pɔ́ an ibɛɛɔ wɛ́ fı̃̀má.† [13] Zı̃̀beezı̃̀ tɔɔlɛ lùalua pãsı̃̀pãsı̃̀,
mɛɛwiapi lɛɛ kwide kwɛ̀, ɔ̃ gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ sopla (7.000) gàga
tɔɔlɛlualuaapi guu. Vı̃̀a gbɛ̃́ kı̃̀niɔ kũ̀, ɔ̃ aa Lua Musude tɔbɔ̀.
[14] Wɛ̃na plaade gɛ̃̀, a àaɔ̃de lɛ́ ká sa.

Kɑ̃̀ae soplade pɛa

[15] Malaika soplade a kɑ̃̀ae pɛ̀. Lɔɔ gbãaɔ bɔ̀ luabɛ wà mɛ̀:
Dṹnia kpala gɔ̃̀ wá Dii ń kı́a pɔ́ a kpào pɔ́ ũ, aɔ kible gɔɔpii.‡
[16] Gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn baasɔo mɛ̀ndosai pɔ́ zɔ̃lɛzɔ̃lɛa ń báawa Lua
aɛpiɔ ń mi pɛ̀lɛpɛlɛ tɔɔlɛ aa kùlɛɛ̀ [17] aa mɛ̀:
Dii Lua Gbãapiide,
ń kú yãa mɛ́ ń kú tia,
wa n sáaukɛ̀,

§ **10:10** Eze 2.8-3.3 * **11:1** Eze 40.5, Zkl 2.5-6 † **11:2** Luk 21.24 ‡ **11:4** Zkl 4.3, 11-14 § **11:6** 1Kia 17.1 * **11:6** Bɔa 7.17-19 † **11:7** Zia 17.8 ‡ **11:7** Dan 7.7, 21, Zia 13.7 § **11:8** Isa 1.9-10 * **11:11** Eze 37.10 † **11:12** 2Kia 2.11 ‡ **11:15** Bɔa 15.18, Dan 2.44, 7.14, 27

asa n bɔ ń n gbãa zɔ̃ɔoɛ,
ɔ̃ n gbasa n na kibleawa.
18 Bùsu píi gbɛ̃́ɔ za fɛ̃̀,
ɔ̃ n pɔkũmabɔ̀bɔmá.§
N yấkpalɛkɛa ń gyaadeɔ gɔɔ kà.
Nyɔ̃ fĩabo n zɔ̀blena ãnabiɔnɛ
ń n gbɛ̃́ pɔ́ aalɛ vĩ̀akɛnɛɔ,*
nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ,
ní dṹniadɛnaɔ dɛdɛ.
19 Ɔ wà Lua kpɛ́ pɔ́ kú musu wɛ̃̀, ɔ̃ ma Luabaakuańnɔ kpagolo
è. Lou lɛ́ pílɛ, àlɛ vĩ̀, àlɛ pũ̀na. Tɔɔlɛ lùalua, lougbɛ pãsĩ̀ kwɛ̀.

12

Nɔɛ ń kwãsao

1 Ɔ ma seela zɔ̃ɔ è luabɛ. Nɔɛe ĩ̀atɛ̃ yea zwãa ũ, mɔvua ku
aà gbá zíɛ, a saana mɛ̀n kuɛplaɔ kpaa kía fala ũ.* 2 A nɔsia,
ɔ̃ nɔwãwã mɔ̀wà, àlɛ nɛ'iwãwã wii lɛ́. 3 Ɔ ma seela pãle è luabɛ.
Kwãsa tɛ̃a zóizoi kú we, a mi sopla, a kɔ́ba kwi.† A kíafua mɛ̀n
sopla kpákpaa. 4 A saana lɛɛ àaɔ̃de wòlo luabɛ ń a vlấo a kwɛ̀
tɔɔlɛ,‡ ɔ̃ à mɔ̀ zɛ̀ nɔɛ pɔ́ ye nɛ'ipi aɛ, kɛ́ à e nɛ́ pɔ́ a ipi so yấi. 5 Ɔ
nɔɛpi nɛgɔ̃ɛ pɔ́ a kible bui píiwa ń mɔ̀ gopanao ĩ̀.§ Ɔ wà nɛ́pi sɛ̀
tàò Lua ń a kpalabaao kĩ̀́i. 6 Nɔɛpi bàalɛ̀ tà sɛ̃u, gu pɔ́ Lua kɛ̀kɛɛ̀
wà aà gwau gɔɔ ɔ̀aa soolo ń bàaɔ̃opi (1.260) guu.

7 Ɔ zĩ̀ fɛ̀lɛ luabɛ, Misɛli* ń a malaikaɔ zĩ̀kà ń kwấpio, mɛ́ kwấ
ń a malaikaɔ zĩ̀kàńnɔ. 8 Ɔ an gbãa kɛ̃̀sã, aai zɔ̃lɛkĩ̀i e luabɛ lɔo.
9 Wà kwãsapi ya bɔ̀. Ɔmɛ mlɛ̃̀ zi† pɔ́ wĩ̀ mɛ Ibiisi ge Setãu, dṹnia
bṹu sãsãna ũ. Wà aà bɔ zù tɔɔlɛ‡ ń a ĩ̀waɔ sãnu. 10 Ɔ ma lɔɔ
gbãa mà luabɛ à mɛ̀: Wá Lua zĩ̀blè sa, aà gbãa ń aà kpalao
bɔ̀ gupuau, à iko kpà kía pɔ́ á kpàwa. Asa wà gbɛ̃yaana pɔ́ ĩ̀ɔ
wá gbɛ̃́ɔ yaa wá Luaɛ fãanɛ ń gwãasĩ̀nao ya bɔ̀.§ 11 Wá gbɛ̃́ɔ
zĩ̀blèwà ń Sã au gbãao ń ń seeladekɛyão. Aa gĩ̀ ń wɛ̃nii e aa gɛ̀
gàò. 12 A yấi tò á gbɛ̃́ pɔ́ á kú luabɛɔ, à pɔnakɛ. Waiyoo tɔɔlɛ ń
ísiao, asa Ibiisi pĩ̀lawá ń pɔkũma zɔ̃ɔoɛ, kɛ́ a dɔ̃ gɔɔ pɔ́ gɔ̃̀ɛ bílao
yấi.

13 Kɛ́ kwấ è wà a zu tɔɔlɛ, ɔ̃ à pɛ̀lɛ nɔɛ pɔ́ nɛgɔ̃ɛ ĩ̀pizi. 14 Ɔ wà
kúu zɔ̃ɔ gãsĩ̀a kpà nɔɛpiwa mɛ̀n pla, aà vuaò, i zãkũ ń mlɛ̃pio,
à ta gu pɔ́ wa kɛ̀kɛɛu sɛ̃u, kɛ́ wà aà gwau wɛ̃̀ àaɔ̃ ń kĩ̀niopi guu.*
15 Mlɛ̃pi í pĩ̀si nɔɛpi kpɛ lán swawa, kɛ́ ísɔ̃ e aà sɛ́, 16 ɔ̃ tɔɔlɛ nɔɛpi
mĩ̀si, à a lɛ́ wɛ̃̀ à í pɔ́ bɔ̀ kwấ lɛ́upi mĩ̀. 17 Ɔ kwấpi pɔ pà nɔɛpizi,

---

§ **11:18** Soũ 2.1, 5 * **11:18** Soũ 115.13 * **12:1** Daa 37.9 † **12:3** Dan 7.7
‡ **12:4** Dan 8.10 § **12:5** Isa 66.7, Soũ 2.9 * **12:7** Dan 10.13, 21, 12.1, Yud 9
† **12:9** Daa 3.1 ‡ **12:9** Luk 10.18 § **12:10** Yob 1.9-11, Zkl 3.1 * **12:14** Dan
7.25, 12.7

à gɛ̀ zi̋kai ń aà bui pɔ́ gɔ̀ɔ, gbɛ̃́ pɔ́ aa Lua yɛ́ kũa mɛ́ aai̋ɔ Yesu
seeladekɛ kɛɔ. [18] A zɛa ísialɛ.

13

Wài mɛ̀n plaɔ

[1] Ɔ ma wài è, àlɛ bɔ ísiapi guu, aà kɔ́ba kwi, aà mi sopla. Kɔ́ba
mɛ̀n kwipiɔ kíafuaɔ kpákpaa. Dɔ́ɛa ń Luao tɔ́ kɛ̃a aà mipiɔwa.*
[2] Wài pɔ́ má èpi bɔ̀ lán gbɛaanawa. Aà ɔ pãsi̋ maamaaɛ, mɛ́
aà lɛ́ dɛ nɔ̀ɔmusu lɛ́wa. Kwɛ̃́ a gbãa kpàwà ń a kpalao ń a iko
zɔ̃ɔo.† [3] Aà mipiɔ do dɛ lá wà a kaikɛ̀ dɛadɛa a bɔ làawa. Aà yɛ́
bɔ̀ dṹnia gbɛ̃́pii saɛ, ɔ̃ aa tɛ̀aàzi. [4] Ɔ aa kùlɛ kwɛ̃́piɛ, kɛ́ à a iko
kpà wàipiwa yɛ́i. Aa kùlɛ wàipiɛ lɔ aa mɛ̀: Démɛ kà wàipiwai?
Démɛ a fɔ̃ zi̋kaaànɔi?
[5] Wà walayɛ̃́'olɛ dɔ̀ wàipiɛ aà Lua tɔbɛ̃ɛsiò, mɛ́ wà aà gbà zɛ́
aàɔ iko vi̋ e mɔ bla ń plao. [6] Ɔ à nà dɔ́ɛa ń Luaowa, à aà tɔbɛ̃ɛsi̋ ń
aà kúki̋io ń gbɛ̃́ pɔ́ kú weɔ. [7] Wà aà gbà zɛ́ aà zi̋ka ń Lua gbɛ̃́ɔ, i
zi̋blemá. Wà aà gbà zɛ́ lɔ aàɔ iko vi̋ bui píiwa ń gbɛ̃́piio ń buiyãɔ
píi ń bùsu píi gbɛ̃́ɔ.‡ [8] Gbɛ̃́ pɔ́ aa ku tɔɔlɛɔ kúlɛ wàipiɛ ḿpii, mɛ́ i
kɛ gbɛ̃́ pɔ́ an tɔ́ kú àizãna taalau§ e Lua àɔ gɛ́ dṹnia kálɛi bàasio.
Taala piá Sã pɔ́ wa dɛ̀ pɔ́ɛ. [9] Gbɛ̃́ pɔ́ nɔ̀sɛ vi̋, aà yɛ́ɛ bee ma.
[10] Gbɛ̃́ pɔ́ Lua di̋lɛ wà kũ zi̋̀zɔ ũ,
wa kũ zi̋̀zɔ ũɛ.
Gbɛ̃́ pɔ́ Lua di̋lɛ wà dɛ ń fɛ̃ndao,
fɛ̃nda wa dɛò.*
Bee lɛ́ lɛda Lua gbɛ̃́ɔwa aaɔ mɛna vi̋, aaɔ aà náai vi̋.
[11] Ɔ ma wài pãle è, àlɛ bɔ tɔɔlɛu. Aà kɔ́ba vi̋ mɛ̀n pla lán sãwa,
ãma à yã'ò lán kwãsawaɛ.† [12] A wài sɛ̃́ia iko píi kɛ̀ aà wáa. A tò
tɔɔlɛ ń gbɛ̃́ pɔ́ aa kuwàɔ kùlɛ wài sɛ̃́ia pɔ́ wà aà kaikɛ̀ dɛadɛa a
bɔ làaɛ. [13] A dabudabu zɔ̃ɔɔ kɛ̀, baa se a tò tɛ́ bɔ̀ luabɛ à lɛ̀lɛ tɔɔlɛ
gbɛ̃nazi̋naɔ wáa. [14] A gbɛ̃́ pɔ́ aa ku tɔɔlɛɔ sɛ̀sã ń dabudabu pɔ́
wà aà gbà zɛ́ a kɛ̀ wài sɛ̃́ia wáaɔ. A ònɛ́ aa wài pɔ́ wà aà kaikɛ̀ ń
fɛ̃ndao à gi ku taa kɛ. [15] Ɔ wà wài plaadepi gbà zɛ́ à wɛ̃ni kpa
wài taapiwa, ɔ̃ wài taapi fɔ̃̀ yã'ò a tò wà gbɛ̃́ pɔ́ gi̋ kúlɛiɛɔ dɛ̀dɛ.
[16] A tò wà seelakɛ̀ gbɛ̃́pii ɔplaawa ge an mi'aɛ, nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ,
ɔdeɔ ń taasideɔ, zɔɔ ń wɛ̃́ɛɔ, [17] kɛ́ gbɛ̃e su pɔ́ yíao ge à pɔ́ lúo, mɛ́ i
kɛ a seela pɔ́ dɛ wàipi tɔ́ ũ ge aà tɔ́ nimɛloo vi̋ bàasio. [18] Ɔnɔyãn
kɛ. Gbɛ̃́ pɔ́ wɛzɛ̃ vi̋, aà wàipi nimɛloo polo, asa gbɛ̃nazi̋na tɔ́
nimɛlooɛ. Aà nimɛlooá ɔ̀aa àaɔ̃ ń bàaɔ̃ ń soolooɛ (666).

* **13:1** Zia 17.3, 7-13 † **13:2** Dan 7.3-6 ‡ **13:7** Dan 7.8, 25, 11.36 § **13:8** Soũ 69.28 * **13:10** Zel 15.2 † **13:11** Mat 7.15

14

Sɑ̃ ń gbɛ̃́ pɔ́ à ń bɔ́ɔ

1 Ɔ ma Sɑ̃ è zɛa Siɔna gbɛ̀sɩ̃sɩ̃wa. Gbɛ̃ɔn ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basopla
ń síiɔ̃o (144.000) kuaànɔ. Aà tɔ́ ń aà Mae tɔ́o kɛ̃a ń mi'aɛwa.*
2 Ma kɔ̃ɩ̃ mà à bɔ̀ luabɛ. A kɩ̃́i dɔ lán izɔ̃ɔsukaawa, lán louvɩ̃a
gbɑ̃awa. Kɔ̃ɩ̃ pɔ́ má màpi dɛ lán mɔɔnlɛnaɔ mɔɔna ɔ́wa. 3 Gbɛ̃ɔn
ɔ̀aasɔsɔo lɛɛ basopla ń síiɔ̃opiɔ (144.000) lɛ́ lɛ̀ dafu sí kpalabaa
ń pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃ɔ ń gbɛ̃zɔ̃ɔɔ aɛ. Gbɛ̃e i fɔ̃ lɛpi dàdao, sema gbɛ̃́
pɔ́ wà ń bó dṹnia guupiɔ bàasio. 4 Aamɛ aa gbɛ̃́ pɔ́ aai gbɑ̃sɩ̃kɛ ń
nɔɛooɔ ũ, aa lɛ́soɛ. Aaɩ̃ɔ tɛ Sɑ̃zi gu pɔ́ àlɛ gɛ́u píi. Gbɛ̃́ɔ guu ampiɔ
ɔ̃ wà ń bó Luaɛ ń Sɑ̃o pɔ́ káau pɔ́ wa kpàwàɔ ũ. 5 Wi ma zii aa
ɛɛtòo, aa tàae vɩ̃o.†

Yɑ̃́kpalɛkɛgɔɔ baokpaa

6 Ɔ ma malaika pɑ̃le è, àlɛ vua musumusu. A baona pɔ́ kú
gɔɔpii kũa à kpa gbɛ̃́ pɔ́ aa ku tɔɔlɛɔnɛ, bùsu gbɛ̃́pii, bui píi,
buiyɑ̃'ona píi ń gbɛ̃́piio. 7 A ò gbɑ̃́ugbɑ̃u: A vɩ̃akɛ Luaɛ à aà tɔbɔ,
asa aà yɑ̃́kpalɛkɛa ń gbɛ̃́ɔ gɔɔ kàɛ. A kúlɛ Lua pɔ́ musu ń tɔɔlɛo
ń ísiao ń nibɔnaɔ kɛ̀piɛ.

8 Malaika plaade tɛ aà kpɛ à mɛ̀: Babɛli gà! Mɛɛwia zɔ̃ɔpi gà!‡
A tò bui píi a vɛ̃ɛ gbɑ̃a pɔ́ dɛ a káaluakaa ũ mɩ̃.

9 Malaika àaɔ̃de tɛ́ ń kpɛ, a ò gbɑ̃́ugbɑ̃u à mɛ̀: Tó gbɛ̃́ kùlɛ
wàiɛ ń aà taao, mɛ́ à aà seela kɛ̀ a mi'aɛ ge a ɔwa, 10 ɔ̃mɛ a
Lua pɔkũma vɛ̃ɛ pɔ́ wa kà a pɔfɛ̃ imibɔu atɛ̃ɛ mi, i wɑ̃wɑ̃kɛ tɛ́ ń
ɩ̃atɛ̃gbɔ̃o§ guu Lua malaikaɔ ń Sɑ̃o aɛ. 11 An ɩ̃adama súɛlɛ aɔ bɔ
gɔɔpiiɛ.* Gbɛ̃́ pɔ́ kùlɛ wàipiɛ ń aà taao aa aà tɔ́ seela kɛ̀ɔ ɩ̃́ampaa
vɩ̃o fɑ̃anɛ ń gwɑ̃asɩ̃nao. 12 Bee lɛ́ lɛda Lua gbɛ̃́ pɔ́ aa yɑ̃́ pɔ́ a dɩ̃lɛɔ
kũa mɛ́ aa Yesu náai vɩ̃ɔwa aaɔ mɛna vɩ̃.

13 Ɔ ma lɔɔ mà à bɔ̀ luabɛ à mɛ̀: Kɛ́ bee kɛ̃́. Báaadeɔ gbɛ̃́ pɔ́ aa
ga naa Diiwa guu za tiaɔ. Lua Nisɩ̃na mɛ̀: Ao! Aa kɑ̃́mabo ń ń
zɩ̃o, asa an maakɛa gbɛ tɛ́ńzi.

Tɔɔlɛ pɔ́ɔ kɛkɛa

14 Ɔ ma luabɛpuana è, pɔe zɔ̃lɛwà à bɔ̀ lán gbɛ̃nazɩ̃nawa.† A
vua fùa kpaa, a kɔma lɛna kũa. 15 Ɔ malaika pɑ̃le bɔ̀ Lua kpɛ́u à
lɛ́ gbɑ̃a zù gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa luabɛpuanawazi à mɛ̀: Kɔma ká pɔ́i ǹ kɛ̃́,
asa tɔɔlɛ pɔ́ɔ mà à kà kɛkɛaɛ.‡ 16 Ɔ gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa luabɛpuanawa a
kɔma màlɛ tɔɔlɛ, à tɔɔlɛ pɔ́ɔ kɛ̀kɛ.

17 Malaika pɑ̃le bɔ̀ musu Lua kpɛ́u, a kɔma lɛna kũa lɔ. 18 Ɔ
malaika pɑ̃le pɔ́ tɛ́ iko vɩ̃ bɔ̀ sa'okɩ̃i. A lɛ́ gbɑ̃a zù gbɛ̃́ pɔ́ kɔma
lɛna kũapizi à mɛ̀: N n kɔma lɛna ka tɔɔlɛ vɛ̃ɛ kɔ́ɔi ǹ zɔ̃, asa a

---

* **14:1** Eze 9.4, Zia 7.3-4 † **14:5** Sof 3.13 ‡ **14:8** Isa 21.9, Zel 51.7-8, Zia 18.2
§ **14:10** Daa 19.24, Eze 38.22 * **14:11** Isa 34.10 † **14:14** Dan 7.13 ‡ **14:15**
Yoɛ 4.13

bɛ mɑ̀ɛ. 19 Ɔ malaikapi a kɔma mɑ̀lɛ tɔɔlɛ, ɑ̀ tɔɔlɛ vɛ̃ɛ kɔ́ zɔ̃̀zɔ̃ a
kɑ̀ vɛ̃ɛfɛ̃kı̃i zɔ̃ɔ pɔ́ dɛ Lua pɔkũmabɔbɔbɔ ũ guu. 20 Wɑ̀ ɔ̃zɔ̃̀ vɛ̃ɛ
kɔ́piɔwa§ wɛ̃́nkpɛ, ɔ̃ au bɔ̀lɛ vɛ̃ɛfɛ̃kı̃i guu ɑ̀ dɑ̀gua e kiloo ɔ̀aa do
ń basɔoo, a lɛsı̃ kɑ̀ sɔ̃́ ɑ̃̀ası̃na lɛ́u.

15

Kı̃sia gbɛzɑ̃ mɛ̀n soplaɔ kpaańzi

1 Ɔ ma seela pɑ̃le è luabɛ, a zɔ̃ɔ, ɑ̀ bɔ̀ ma saɛ. Malaika gbɛ̃ɔn soplaɔ kı̃sia gbɛzɑ̃ mɛ̀n soplaɔ kũa. Bee Lua a a pɔkũmabɔbɔama midɛɔ̀.

2 Ɔ ma pɔe è lán ísiwa, a da lán díiwa yɑ̃alɛa ń tɛ́o. Ma gbɛ̃́ pɔ́ aa zı̃blè wɑ̀iwa ń aɑ̀ taao ń aɑ̀ tɔ́ nimɛloooɔ è zɛa díi pɔ́ da lán ísiwapi saɛ, aa mɔɔna pɔ́ Lua kpɑ̀máɔ kũa. 3 Aalɛ Lua zɔ̀blena
Mɔizi lɛ* sí ń Sɑ̃ pɔ́o aa mɛ̀:
Dii Lua Gbɑ̃apiide,
n yɑ̃kɛaɔ zɔ̃ɔ, aa bɔ̀ wá saɛ.
Bui píi Kía,
ni yɑ̃kɛ a zɛ́wa ń sı̃anao.
4 Dii, démɛ n vı̃a vı̃o ni?
Démɛ a gí n tɔbɔii?
Asa ndo n kua mɛ́ adoa.
Bui píi a mɔ kúlɛnɛ,†
asa n maakɛaɔ bɔ̀ gupuau.

5 Bee gbɛa ma Lua kpɛ́ è wɛ̃a musu, zwɑ̃̀akpɛ pɔ́ aɑ̀ ikoyɑ̃ kúu ũ.‡ 6 Ɔ malaika gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ kı̃sia mɛ̀n sopla kũaɔ bɔ̀lɛ kpɛ́piu. Aa bɑ̀abaa pua táitai tɛkɛa dadaa, vua asana dɔdɔa ń kùawa.
7 Ɔ pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃ɔ do vua tùu kpɑ̀ malaika gbɛ̃ɔn soplapiɔwa
ń miwa. Lua pɔ́ ı̃ɔ bɛ̃́ɛ gɔɔpii pɔkũma ká ń pai. 8 Lua gawi ń a
gbɑ̃ao súɛlɛ kpɛ́pi pɑ̀.§ Gbɛ̃e a fɔ̃ gɛ̃uo e malaika gbɛ̃ɔn soplaɔ
kı̃sia mɛ̀n soplapiɔ gɛ midɛɔ̀.

16

Lua pɔkũmabɔbɔa dṹniawa.

1 Ɔ ma lɔɔ gbɑ̃a mɑ̀ ɑ̀ bɔ̀ Lua kpɛ́u, a ɔ̀ malaika gbɛ̃ɔn soplapiɔnɛ: A gɛ́ Lua pɔkũma pɔ́ kú tùu mɛ̀n soplaɔ guu ɛ́lɛi dṹniawa.

2 A sɛ̃́ia gɛ̀ a pɔ́ ɛ̀lɛ dṹniawa. Ɔ sɑ̃́nɛ vɑ̃i pɑ̃sı̃ɔ* gbɛ̃́ pɔ́ wɑ̀i seela vı̃ aaı̃ kúlɛ aɑ̀ taaɛɔ lè.

3 A plaade a pɔ́ ɛ̀lɛ ísiawa. Ɔ ísia í gɔ̃̀ lán gɛ̀ auwa, pɔ́ bɛ̃́ɛ pɔ́ kú a guuɔ gɑ̀ga píi.

4 A ɑ̀aɔ̃de a pɔ́ ɛ̀lɛ swaɔ ń nibɔnaɔwa, ɔ̃ an í lı̃ au ũ.† 5 Ɔ má mɑ̀
malaika pɔ́ í iko vı̃ mɛ̀:

§ **14:20** Isa 63.1-6, Zia 19.15 * **15:3** Bɔa 15.1 † **15:4** Soũ 86.9 ‡ **15:5** Bɔa 40.34 § **15:8** 1Kia 8.10-11, Isa 6.4 * **16:2** Bɔa 9.10 † **16:4** Bɔa 7.17-21

Kuaadoade, n gbɛ̃́ pɔ́ ń kú yãa,
mɛ́ ń kú tia,
n yã́kpalɛkɛ̀ńnɔ a zɛ́waɛ.
6 Aa n gbɛ̃́ɔ ń n ãnabiɔ au bɔ̀lɛ,
ɔ̃ n aupi kpàmá aa mɪ̀.
A kɔ̃sɪ̀ńnɔ màaɛ.
7 Ɔ ma lɔɔ mà sa'okɪ̃i à mɛ̀:
Ao, Dii Lua Gbãapiide,
n yã́kpalɛkɛ̀ńnɔ a zɛ́waɛ,
mɛ́ a sɪ̃ana vɪ̃.
8 A síiɔ̃de a pɔ́ ɛ̀lɛ ɪ̃atɛ̃wa, a tò à gbɛ̃nazɪ̃naɔ tɛkũ̀. 9 A pusu
gbãa ń lɛ́, ɔ̃ aa Lua pɔ́ kɪ̃sia beeɔ iko vɪ̃ tɔbɛ̃ɛsɪ̃. Aai nɔ̀sɛlilɛ aa aà
tɔbɔ̀o.
10 A sɔode a pɔ́ ɛ̀lɛ wài kpalabaawa, ɔ̃ gusia‡ dà aà kpalaa.
Gbɛ̃́ɔ lɛ́ ń lɛ́ fĩ wãwã guu, 11 ɔ̃ aa Lua Musude tɔbɛ̃ɛsɪ̃ an wãwã
ń ń sã́nɛo yã́i. Aai nɔ̀sɛlilɛ aa mikɛ̃̀ ń yãkɛaɔwao.
12 A soolode a pɔ́ ɛ̀lɛ swa zɔ̃ɔ Uflatawa,§ ɔ̃ swapi í bà à zɛbɔ̀
gukpɛ kíaɔnɛ. 13 Ɔ ma tã́aɔ è mɛ̀n àaɔ̃ lán blɔɔɔwa, aalɛ bɔ kwã́
ń wàio ń ãnabi ɛgɛnao lɛ́u. 14 Tã́a dabudabukɛnaɔnɛ. Aalɛ gɛ́
dṹnia bṹu kíaɔ kɪ̃́i, kɛ́ aa ń kãaa zɪ̃kaa Lua Gbãapiide gɔɔ zɔ̃ɔ zɪ̃́
yã́i. 15 Ma! Má mɔ́ lán kpã́iwaɛ.* Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ lɛ́ itɛ̃kɛ mɛ́ a
a pɔkasaɔ daa, kɛ́ asu bɔ bṹu wà aà puizi eo yã́i ũ.† 16 Ɔ tã́apiɔ
kíapiɔ kã̀aa gu pɔ́ wɪ̃ mɛ ń Ɛbɛlu yã́o Aamagedɔ̃.
17 A soplade a pɔ́ ɛ̀lɛ ɪ̃́anawa. Ɔ lɔɔ gbãa bɔ̀ kpalabaa kɪ̃́i Lua
kpɛ́u à mɛ̀: A lɛ́ kà. 18 Lou lɛ́ pílɛ, àlɛ vɪ̃, àlɛ pũna. Tɔɔlɛ lùalua
pãsɪ̃pãsɪ̃. Zaa wà gbɛ̃nazɪ̃na kàlɛ dṹnia guu, a taa i kɛo, a pãsɪ̃
kɛ̀ zài. 19 Mɛɛwia zɔ̃ɔ kɛ̃̀aa lɛɛ àaɔ̃, mɛ́ bui píi mɛɛwiaɔ kwɛ̀.
Mɛɛwia zɔ̃ɔ Babɛli yá dɔ̀ Luagu, ɔ̃ à a pɔkũma vɛ̃ɛ gbãa imibɔ
kpàwà a mɪ̀.‡ 20 Ɪsia gũgũnaɔ gɛ̃̀zɛa píi, wi wɛsi gbɛ̀sɪ̃sɪ̃ɔlɛ lɔo.
21 Lougbɛ zɔ̃ɔɔ bɔ̀ luabɛ, aa kà kiloo bla. Aa kwɛ̀ gbɛ̃nazɪ̃naɔla,§
ɔ̃ aa Lua tɔbɛ̃ɛsɪ̃ lougbɛ kɪ̃sia yã́i, asa kɪ̃siapi pãsɪ̃ maamaaɛ.

17

Káalua pɔ́ di wài kpɛ

1 Malaika gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ tùu mɛ̀n sopla kũapiɔ do òmɛɛ: Mɔ
mà yá pɔ́ a wi káalua zɔ̃ɔ pɔ́ zɔ̃lɛa swa zɔ̃ɔɔwa ɔlɔnɛ. 2 Dṹnia
kíaɔ gbãsɪ̃kɛ̀aànɔ, mɛ́ dṹnia gbɛ̃́ɔ vɛ̃ɛ pɔ́ dɛ aà káaluakaa ũ mɪ̀
aa kã̀.* 3 Lua Nisɪ̃na dɛdɛaapi guu malaikapi gɛ̀manɔ sɛ̃u. Ɔ ma
nɔɛɛ è di wài tɛ̃a kpɛ. Dɔ́ɛa ń Luao tɔ́ɔ fĩfĩwà, a mi sopla, a kɔ́ba
kwi.† 4 Nɔɛpi zwã̀a tɛ̃a ń a gàaluladeo yea, a vua nɔamblebɔɔ

‡ **16:10** Bɔa 10.22 § **16:12** Isa 11.15 * **16:15** Zia 3.3 † **16:15** Zia 3.18
‡ **16:19** Isa 51.17 § **16:21** Bɔa 9.23, Zia 11.19 * **17:2** Zel 51.6-7, Zia 14.8
† **17:3** Zia 13.1

daa ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ ń òsoɔ. A vua imibɔ kũa, bɔlɔɔ ń a káaluakaa
gbɑ̃sı̃ɔ ka a pai. 5 Wà tɔ́ pɔ́ wa a asii dɔ̃o kɛ̃̀ aà mi'aɛwa wà mɛ̀:
Mɛɛwia zɔ̃ɔ Babɛli, káaluaɔ ń dṹnia bɔlɔɔ da. 6 Má è nɔɛpi Lua
gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛ Yesu seeladekɛ yɑ̃́iɔ au mı̃̀ à kɑ̃̀, àlɛ aà dɛ lán
wɛ̃wa.
Kɛ́ ma aà è, yɑ̃́pi dı̃̀a. 7 Ɔ malaikapi ma la à mɛ̀: Bɔ́yɑ̃i yɑ̃́pi
dı̃̀mai? Má nɔɛpi asii onɛ ń wài pɔ́ aà sɛa, a mi sopla, a kɔ́ba
kwipi asiio. 8 Wài pɔ́ ń èpi ku yɑ̃a mɛ́ a ku lɔo. A bɔ gbɑ̃́o zòolo
guu‡ i mipɛ kaalɛwa. Gbɛ̃́ pɔ́ aa ku tɔɔlɛ an tɔ́ kú àizɑ̃na taalau
za dṹnia daalɛgɔɔoɔ, tó aa wài pɔ́ kú yɑ̃a mɛ́ a ku lɔo mɛ́ a ɛa
mɔpi è, a yɑ̃́ a dimá. 9 Làasoode pɔ́ ɔ̃nɔ vı̃̀ yɑ̃́n kɛ. Mı̃̀ mɛ̀n
soplapiɔá sı̃̀sı̃ mɛ̀n sopla pɔ́ nɔɛ zɔ̃lɛmáɔɛ. Kía gbɛ̃ɔn soplaɔnɛ
lɔ. 10 An gbɛ̃ɔn sɔo lɛ̀lɛ, gbɛ̃do ku, gbɛ̃do kpɛ́. Tó à mɔ̀, a gɛ̃gɛ̃o.
11 Wài pɔ́ kú yɑ̃a mɛ́ a ku lɔo piá kía swaaɔ̃deɛ. Gbɛ̃ɔn soplapiɔ
doɛ lɔ. Alɛ mipɛ kaalɛwa. 12 Kɔ́ba mɛ̀n kwi pɔ́ ń èpiɔá kía gbɛ̃ɔn
kwi§ pɔ́ aai kpalable yɑ̃aoɔnɛ. Aa kigɔɔsoplana ble ń wàio
sɑ̃nu. 13 An gbɛ̃ɔn kwipiɔ píi lɛ́ doũɛ. Aa ń gbɑ̃a ń ń ikoo kpa
wàipiwa. 14 Aa zı̃̀ka ń Sɑ̃o, Sɑ̃ i zı̃̀blemá, asa diiɔ Diiɛ mɛ́ kíaɔ
Kíaɛ. Aà gbɛ̃́ náaide pɔ́ à ń sisi à ń sɛ́ɔ kuaànɔ. 15 Ɔ malaikapi
òmɛɛ: Swa pɔ́ ń è káalua zɔ̃lɛmápiɔá buiɔ ń bílaɔ ń bùsu gbɛ̃́ɔ ń
buiyɑ̃'onaɔnɛ. 16 Wài ń kɔ́ba mɛ̀n kwi pɔ́ ń èpiɔ za káalua pigu.
Aa aà kɛ yáiyai, aai aà to puizi. Aa aà so aai tɛsɔ̃wà. 17 Asa Lua
a pɔeɑ̃ dànɛ́ ń sɔ̃u aa lɛdoũkɛɛ, aai ń kpala kpa wàipiwa e Lua
yɑ̃́ gɛ paò. 18 Nɔɛ pɔ́ ń è piá mɛɛwia zɔ̃ɔ pɔ́ iko vı̃̀ dṹnia kíaɔwaɛ.

18

Babɛli gaa

1 Bee gbɛa ma malaika pɑ̃le è à bɔ̀ luabɛ. A iko zɔ̃ɔ vı̃̀ mɛ́ aà
gawi dṹnia pù. 2 A wii gbɑ̃a lɛ̀ à mɛ̀: Babɛli gà, mɛɛwia zɔ̃ɔpi
gà.* A gɔ̃̀ zeeɔ kúkı̃̀i ũ, tɑ̃́a bui píi tòo ũ, bɑ̃ pɔ́ wı̃̀ ń tɛ̃bo wa ye
ń gı̃̀yɑ̃ioɔ bɛ ũ.† 3 Asa bui píi aà vɛ̃ɛ gbɑ̃a pɔ́ dɛ aà káaluakaa ũ
mı̃̀ɛ.‡ Dṹnia kíaɔ gbɑ̃sı̃̀kɛ̀aànɔ, mɛ́ dṹnia laatanaɔ kɛ̀ ɔdeɔ ũ aà
lalasikɛa zɔ̃ɔ guu.
4 Ɔ ma lɔɔ pɑ̃le mà à bɔ̀ luabɛ à mɛ̀:
A bɔlɛ a guu ma gbɛ̃́ɔ,
kɛ́ á ɔ su àɔ ku aà duuna guu,
yɑ̃́ pɔ́ wa yı̃́awàɔ á leo yɑ̃́i.§
5 Asa aà duuna gbɑ̃̀ zɔ̃̀ luawaɛ,
mɛ́ aà vɑ̃ikɛaɔ dɔ̀ Luagu.
6 A fı̃aboɛ̀ yɑ̃́ pɔ́ a kɛ̀ɛ́wa,

‡ **17:8** Dan 7.7, Zia 11.7 § **17:12** Dan 7.24 * **18:2** Isa 21.9 † **18:2** Zia 14.8, Zel 50.39 ‡ **18:3** Zel 51.7, Zia 17.2 § **18:4** Zel 51.6

à kɛɛ̀ aà yɑ̃kɛawa lɛɛ pla.
A̋ pɔkũma ı̋ káuɛ̀ a imibɔu
dɛ pɔ́ pɔ́ a kàunɛ́la lɛɛ pla.
7 A̋ wɑ̃wɑ̃ ń wɛ̃nao kpaaàzi,
lá à tɔbɔ̀ kua lalasikɛa guu lɛ́u.
Asa ı̀ o a sɔ̃ guu,
nɔɛ kı́an a ũ zɔ̃lɛa a báawaɛ,
gyaa gbɛ̃andon a ũo,
a wɛ̃nakɛ bauo.*
8 A yɑ̋i tò kı̀siaɛ beeɔ aà le gɔɔ do,
gagyɑ̃ ń wɛ̃nao ń nɔanao.
Tɛ́ mɛ́ a kũwà,
asa Dii Lua aà yɑ̋kpalɛkɛna gbɑ̃a.

9 Dṹnia kı́a pɔ́ aa gbɑ̃sı̀kɛ̀aànɔ aa lalasikɛ̀aànɔɔ, tó aa a tɛ́kũa
lu è, aa ɔ́ɔlɔ aa ńzı̀a gbɛ̃gbɛ̃. 10 Aa zɛ kɑ̃aa vı̀a guu wɑ̃wɑ̃ pɔ́ wa
kpài yɑ̋i aa mɛ:
Waiyoo, waiyoo, mɛɛwia zɔ̃ɔ!
Mɛɛwia ikode Babɛli!
Yɑ̋ mɔ̀ zɔ̃̀lɛma gɔɔ do gɔ̃̀ɔa!

11 Dṹnia laatanaɔ ɔ́ɔlɔ sɔ̃,† aa wɛ̃nakɛɛ̀, kɛ́ gbɛ̃e a ń laaɛ beeɔ
lúmá lɔo yɑ̋i: 12 Vua, ɑ̋nusu, gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ, ɔ̀sɔɔ, zwɑ̃̀a ɔdeɔ, zwɑ̃̀a
tɛ̃a ń a gàaluladeɔ, siliki, lı́ maa bui pı́i, pɔ́ pɔ́ wı̀ kɛ ń wesa
swaaɔ ń lı́ bɛɛɛdeo ń mɔgotɛ̃o ń mɔsio ń gbɛpuao pı́i, 13 dopɔɔ,
nı́si gı̀nanaɔ, tulaletiɔ, zɔ̃go lı́'ɔɔ, vɛ̃ɛ, nı́si, pɛ̃ɛti, pɔ́wɛna, zuɔ,
sɑ̃ɔ, sɔ̃́ɔ ń a gɔ́ɔ, zɔɔ ń gbɛ̃nazı̀na wɛ̃niɔ. 14 Wa oɛ̀: Pɔ maa pɔ́ ni
a nidɛɔ làama pı́i. N nama ń n gawio pı̀lima pı́i, wa e bau lɔo.

15 Laatana pɔ́ aa kɛ̀ ɔdeɔ ũ mɛɛwiapi sabaiɔ zɛ kɑ̃aa vı̀a guu
wɑ̃wɑ̃ pɔ́ wa kpài yɑ̋i. Aa ɔ́ɔlɔ aa wɛ̃nakɛ 16 aa mɛ:
Waiyoo, waiyoo mɛɛwia zɔ̃ɔ!
A̋ bàabaa yè yɑ̃a
ń zwɑ̃̀a gàaluladeo ń a tɛ̃ao.
A̋ vua nɔamblebɔɔ dà yɑ̃a
ń gbɛ̀ bɛɛɛdeɔ ń ɔ̀sɔɔ.
17 Aà àizɛɛ pı́i músikɛ̀ gɔɔ do gɔ̃̀ɔ.

Gɔ́'ilɛna diiɔ ń tagɛnaɔ ń ı́gbɛ̃ɔ ń gbɛ̃́ pɔ́ aaı̀ zı̀kɛ ı́siaaɔ zɛ kɑ̃aa
ḿpii. 18 Tó aa mɛɛwiapi tɛ́kũa lu è, aa wiilɛ aa mɛ: Mɛɛwiae
ku yɑ̃a, a zɔ̃ɔ kà mɛɛwiaɛ beewao. 19 Aa ɔ́ɔlɔ aa ńzı̀a gbɛ̃gbɛ̃, aa
wɛ̃nakɛ aa wiilɛ aa mɛ:
Waiyoo, waiyoo mɛɛwia zɔ̃ɔ!
Gbɛ̃́ pɔ́ aa gɔ́'ilɛna vı̀ ı́siaaɔ pı́i
kɛ̀ ɔdeɔ ũ ń àizɛɛ pɔ́ pàlawào,‡
ɔ̃ à gɔ̃̀ bɛzia ũ gɔɔ do gɔ̃̀ɔ.

* **18:7** Isa 47.7-9 † **18:11** Eze 27.31 ‡ **18:19** Eze 27.33

20 A pɔnakɛ a yá̃ musu luabɛdeɔ ń Lua gbɛ̃́ɔ ń aà zi̋naɔ ń aà
ãnabiɔ, asa Lua mɛ́ tɔsi̋wàɛ́.
21 Ɔ malaika gbãade gbɛ pɔ́ kà wísilɔgbɛ gbɛ̃̀nɛwa sɛ zù ísia
guu à mɛ̀: Màa wa mɛɛwia zɔ̃ɔ Babɛli zu ń gbãao, wa mɛɛwiapi
e bau lɔo.§
22 Wa mɔɔna ge gȁa'ɔ ge kulɛ
ge kȁae'ɔ ma n guu bau lɔo.
Wa ɔzi̋kɛnae e n guu bau lɔo.
Wa wísilɔgbɛ kɔ̃fi̋ ma n guu bau lɔo.
23 Wa filia gupua e n guu bau lɔo.
Wa nɔsɛkɔ̃fi̋ ma n guu bau lɔo.
N laatanaɔá dű́nia gbɛ̃́ gbiaɔnɛ yãa,
n pɔdà bui píiwa, n ń mi li̋aa.
24 Wà ãnabiɔ ń Lua gbɛ̃́ɔ au è a guu
ń gbɛ̃́ pɔ́ wà ń dɛdɛ dű́nia guuɔ píi.*

19

Pɔnakɛa luabɛ
1 Bee gbɛa ma lɔɔ gbãa mà luabɛ lán dasi yã'owa à mɛ̀:
Aleluya! Wá Lua mɛ́ zi̋blè!
Ɔmɛ gawi ń gbãao vi̋,
2 asa ì yá̃kpalɛkɛńnɔ a zɛ́wa ń si̋anaoɛ.
A yá̃kpalɛkɛ̀ ń káalua zɔ̃ɔ pɔ́ dű́nia ɔ̃̀ɔkpà ń a káaluakaaopio.
A a zɔ̀blenaɔ dɛdɛa tɔsi̋wà.
3 Aa ò lɔ:
Aleluya!
A súɛlɛ aɔ dɔ gɔɔpiiɛ.*
4 Gbɛ̃zɔ̃ɔ gbɛ̃ɔn baasɔo mɛ̀ndosaiɔ ń pɔ́ bɛ̃́ɛ mɛ̀n síiɔ̃ɔ wùlɛwulɛ
aa misi̋ilɛ Luaɛ zɔ̃lɛa a báawa aa mɛ̀:
Ami! Aleluya!
5 Ɔ ma lɔɔ mà báapi ki̋i à mɛ̀:
A wá Lua táasilɛ
aà zɔ̀blenaɔ píi,
á gbɛ̃́ pɔ́ á aà vi̋a vi̋ɔ,
nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ.†
6 Ɔ ma lɔɔ mà lán dasi yã'owa, lán izɔ̃ɔsukaawa, lán louvi̋a
gbãawa à mɛ̀:
Aleluya!
Dii wá Lua Gbãapiide nà kibleawa.
7 Wà pɔnakɛ wà yáalɔ wà aà tɔbɔ,
asa Sã nɔsɛgɔɔ kà, aà nɔ sɔu mà.
8 Wà bàabaa pua táitai tɛkɛa kpàwà aà ye.
Bàabaa piá Lua gbɛ̃́ɔ maakɛaɔɛ.

§ **18:21** Zel 51.63-64 * **18:24** Zel 51.49 * **19:3** Isa 34.10, Zia 14.11 † **19:5**
Soũ 115.13

[9] Malaika ɔ̀mɛɛ: Kɛ̃́. Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ wà ń sisi Sã nɔsɛblɛble
guuɔ ũ.‡ A ɔ̀mɛɛ lɔ: Lua yɑ́ sĩanan we. [10] Ma wulɛ aà gbázĩ
mà misiilɛɛ̀, ɔ̃ a ɔ̀mɛɛ: Bee tó. Kúlɛ Luaɛ. N zɔ̀blen deen ma
ũ ń n gbɛ̃́ pɔ́ aaĩ Yesu seeladekɛ kɛɔ.§ Yesu seeladekɛkɛa mɛ́
ãnabikɛmi ũ.

Kilisi mɔa dia sɔ̃kaapua kpɛ

[11] Ɔ ma luabɛ è a wɛ̃a, ɔ̃ sɔ̃kaapua bɔ̀, gbɛ̃́ pɔ́ di a kpɛ tɔ́n
Náaide Sĩande. I yɑ́kpalɛkɛńnɔ, ĩ zĩkańnɔ a zɛ́wa.* [12] Aà wɛ́ dɛ
lán tɛ́vuawa, kíafua pɔ́ a kpaa dasi. Tɔ́e kɛ̃a aà mi'aɛwa, gbɛ̃e
tɔ́pi yáasi dɔ̃o, aà bàasio. [13] A ula pɔ́ tɑ̃̀ ń auo daa.† Aà tɔ́n Lua
Yɑ́.‡ [14] Luabɛ zĩgɔ̃ɔ tɛaàzi, aa di sɔ̃kaapuaɔ kpɛ, aa bàabaa pua
táitai dadaa. [15] Fɛ̃nda lɛna lɛ́ bɔ aà lɛ́u à buiɔ lɛò, i kiblemá ń mɔ̀
gopanao,§ i ɔ̃zɔ̃ vɛ̃ɛbɛɔwa vɛ̃ɛfɛ̃kĩi guu Lua Gbãapiide pɔkũma
pãsĩ ũ.* [16] Wà tɔ́ɛ bee kɛ̃̀ aà ulawa ń aà gbalao:

Kíaɔ Kía, diiɔ Dii.

[17] Ɔ ma malaikae è zɛa kpaa ĩatɛ̃i. A lɛ́ gbãa zù bã pɔ́ aalɛ vua
musumusuɔzi píi à mɛ̀: A mɔ kãaa à blɛ zɔ̃ɔ pɔ́ Lua kɛ̀ɛ́ ble, [18] i
kíaɔ gɛ só ń sosa gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń gbãadeɔ ń sɔ̃́ɔ ń ń dikpɛnaɔ ń gbɛ̃́piio,
wɛ̃́ɛɔ ń zɔɔ, nɛ́fɛ̃nɛn gbɛ̃zɔ̃ɔ.† [19] Ɔ ma wài è ń dṹnia kíaɔ ń ń zĩgɔ̃ɔ,
aa kɔ̃ kɑ̃̀aa aa zĩka ń gbɛ̃́ pɔ́ di sɔ̃́ kpɛpio ń aà zĩgɔ̃ɔ. [20] Wà wàipi
kṹ sãnu ń ãnabi ɛgɛna pɔ́ dabudabuɔ kɛ̀ aà aɛo. Dabudabupiɔ
ɔ̃ à gbɛ̃́ pɔ́ aa wài seela vĩ aa kùlɛ a taaɛɔ sɑ̃̀sãò.‡ Wà ń zú tɛ́ ísida
pɔ́ lɛ́ kṹ ń ĩatɛ̃gbɔ̃o guu bɛ̃́ɛ an pla ḿpii. [21] Gbɛ̃́ pɔ́ di sɔ̃́ kpɛ gbɛ̃́
kĩniɔ dɛ̀dɛ ń fɛ̃nda pɔ́ bɔ̀ a lɛ́uo,§ ɔ̃ bãɔ píi ń gɛ sòso aa kɑ̃̀.

20

Kilisi kiblea tɔɔlɛ wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔo

[1] Ɔ ma malaikae è à bɔ̀ luabɛ, a gbɑ́o zòolo kilinɛ kũa* ń
mɔdaona gèeleo. [2] A kwɑ́ pɔ́ dɛ mlɛ̃̀ zi† ũ, wĩ mɛ Ibiisi ge Setãu
kṹ, ɔ̃ à mɔkàwà e wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔo. [3] Malaikapi aà zù gbɑ́o zòolopi
guu, à zɛtàaàlɛ à kilidàu, kɛ́ asu buiɔ sɑ́sāo e wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔopi pa.
Bee gbɛa wa aà gbaɛ yɔɔ.

[4] Ɔ ma kpalabaaɔ è ń gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛzɔ̃lɛwaɔ.‡ Wà ń gbá zɛ́ aa
yɑ́kpalɛkɛ ń gbɛ̃́ɔ. Ma gbɛ̃́ pɔ́ wà ń mi zɔ̃̀ luayã'oa ń Yesu
seeladekɛo yɑ́iɔ è. Aai kúlɛ wài ge aà taaɛo. Aai aà seela
kɛ ń mi'aɛ ge ń ɔwao. Aa vù wà kpalablè ń Kilisio wɛ̃̀ ɔ̀aa
sɔo.§ [5] Gɛɔ vua sɛ̃́ian we. Gɛ̀ kĩniɔ i vuo e wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔopi gɛ̀ pàò.
[6] Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ an baa ku gɛɔ vua sɛ̃́ia guuɔ ũ, an kua adoa.

‡ **19:9** Mat 22.2 § **19:10** Zia 22.8-9 * **19:11** Soũ 96.13 † **19:13** Isa 63.3
‡ **19:13** Zãa 1.1 § **19:15** Soũ 2.9 * **19:15** Zia 14.19-20 † **19:18** Eze 39.17-20
‡ **19:20** Zia 13.1, 11-16 § **19:21** 2Tɛs 2.8 * **20:1** Zia 9.1 † **20:2** Daa 3.1, Zia
12.9 ‡ **20:4** Dan 7.9, 22 § **20:4** Dan 7.22

Ga plaade iko vĩ̀máo. Aaɔ dɛ Lua ń Kilisio gbàgbanaɔ ũɛ, mɛ́
aaɔ kibleaànɔ e wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔo.

Setãu zua tɛ́u

7 Tó wɛ̃̀ ɔ̀aa sɔopi pà, wa Setãu bɔ gbaɛ, 8 i gɛ́ bui pɔ́ kú dṹnia
gola síiɔ̃waɔ sã́sãi, Gɔgu ń Magɔguo, i ń kãaa zĩ̀ musu. Aaɔ dasi
lán ísialɛ ũfãawa.* 9 Aa lĩ̀ dṹniaa, aa koezɔ̃̀ Lua gbɛ̃́ɔ bòoi ń
wɛ̃́lɛ pɔ́ Lua yeio, ɔ̃ tɛ́ bɔ̀ luabɛ à kũ̀má. 10 Wa Ibiisi pɔ́ ń sãsã
sɛ zù tɛ́ ísida pɔ́ lɛ́ kṹ ń ĩ̀atɛ̃gbɔ̃o guu, gu pɔ́ wài ń ãnabi ɛgɛnao
kuu. Aaɔ wãwãkɛ fãanɛ ń gwãasĩ̀nao gɔɔpiiɛ.

Yã́kpalɛ gbɛzã

11 Ɔ ma kpalabaa pua zɔ̃ɔ è ń gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛuo. Tɔɔlɛ ń musuo
gusikè aà aɛ, wi ń gbɛ e lɔo. 12 Ɔ ma gbɛ̃zɔ̃ɔɔ ń nɛ́fɛ̃nɛnaɔ gyaadeɔ
è zɛa báapi aɛ. Wà taalaɔ wɛ̃̀wɛ̃, ɔ̃ wà lá pãle wɛ̃̀ lɔ àizãna taala
ũ. Wà yã́kpalɛkɛ̀ ń gyaadeɔ an yãkɛawa, lá a ku lápiɔ guuwa.†
13 Ĩ̀sia gyaade pɔ́ kú a guuɔ kpà. Ga ń bɛdao gyaade pɔ́ kú a
guuɔ kpà lɔ. Ɔ wà yã́kpalɛkɛ̀ ń baadeo a yãkɛawa.‡ 14 Wà ga ń
bɛdao zù tɛ́ ísida guu. Tɛ́ ísida piá ga plaadeɛ. 15 Gbɛ̃́ pɔ́ wi ń tɔ́
e àizãna taalauoɔ ɔ̃ wà ń zú tɛ́ ísidapiu.

21

Yelusalɛũ dafu

1 Ɔ ma tɔɔlɛ dafu ń musu dafuo è,* asa tɔɔlɛ sɛ̃́ia ń musu sɛ̃́iao
gɛ̃̀, mɛ́ ísia ku lɔo. 2 Ɔ ma Lua wɛ̃́lɛ Yelusalɛũ dafu è à bɔ̀ musu
Lua kĩ́i, àlɛ pila. Wa kɛ̀kɛ lán nɔɛ pɔ́ a zãkɛsɔu màwa.† 3 Ɔ ma
lɔɔ gbãa mà kpalabaa kĩ́i à mɛ̀: Lua zɔ̃̀lɛ ń gbɛ̃nazĩ̀naɔ sa, aɔ
kúńnɔ, aaɔ dɛ aà gbɛ̃́ɔ ũ. Lua dee aɔ kúńnɔ ń Lua ũ.‡ 4 A ń wɛ́'i
gogoné píi.§ Ga aɔ ku lɔo ge wɛ̃na ge ɔɔlɔ ge wãwã, asa yãziɔ gɛ̃̀.
5 Gbɛ̃́ pɔ́ zɔ̃lɛa báapiwa mɛ̀: Ma! Málɛ pɔ́pii kɛ dafu. Ɔ a òmɛɛ:
Kɛ̃́, asa yã́ beeɔ náai vĩ̀ mɛ́ sĩ̀anaɛ. 6 Ɔ a òmɛɛ: Yã́ làa. Mámɛ má
Alafa ń Omɛgao ũ, Dàalɛna ń Mĩ̀dɛnao ũ. Gbɛ̃́ pɔ́ imi lɛ́ dɛ, má
aà gba nibɔna ĩ̀ wɛ̃nide.* 7 Gbɛ̃́ pɔ́ zĩ̀blè gban we. Máɔ dɛ aà Lua
ũ, iɔ dɛ ma nɛ́ ũ.† 8 Ãma vĩ̀akɛnaɔ ń náaisaideɔ ń yãbɛ̃ɛkɛnaɔ ń
gbɛ̃dɛnaɔ ń gbãsĩ̀kɛnaɔ ń ɛsɛdeɔ ń tã́agbagbanaɔ ń mɔafilideɔ
píi, an baa aɔ dɛ tɛ́ ísida pɔ́ lɛ́ kṹ ń ĩ̀atɛ̃gbɔ̃o ũɛ. Ga plaaden we.
9 Malaika gbɛ̃ɔn sopla pɔ́ tùu mɛ̀n sopla kũa, kĩ̀sia gbɛzã mɛ̀n
sopla ká ń paipiɔ gbɛ̃do mɔ òmɛɛ: Mɔ mà Sã nɔ dafu ɔlɔnɛ.
10 Lua Nisĩ̀na dɛdɛaapi guu malaikapi ma sɛ gɛ̀manɔ gbɛ̀sĩ̀sĩ̀
zɔ̃ɔ lɛsĩ̀ musu. Ã Lua wɛ̃́lɛ Yelusalɛũ ɔ̀lɔmɛɛ, à bɔ̀ musu Lua

* **20:8** Eze 38.16 † **20:12** Dan 7.9-10 ‡ **20:13** Mat 16.27 * **21:1** Isa 65.17, 66.22, 2Piɛ 3.13 † **21:2** Isa 52.1, 61.10 ‡ **21:3** Lev 26.12, Eze 37.27 § **21:4** Isa 25.8, 35.10, 65.19 * **21:6** Isa 55.1 † **21:7** 2Sam 7.14, Soũ 89.27-28

kɨ́i, àlɛ pila.‡ 11 A Lua gawi vɨ̀, a pípia lán gbɛ̀ bɛɛɛdewa, àlɛ
tɛkɛ lán diamaawa. 12 A bɨ́i zɔ̃ɔ lɛsɨ̀ vɨ̀. A bɔlɛ kuɛpla, malaika
gbɛ̃ɔn kuɛplaɔ zɛzɛu. Isaili bui kuɛplaɔ tɔ́ kɛ̃a bɔlɛpiɔwa. 13 Bɔlɛ
mɛ̀n àaɔ̃ ku gukpɛ oi, àaɔ̃ gugbãntoo oi, àaɔ̃ gɛɔmidɔkɨ́i oi, àaɔ̃
bɛ'aɛ oi.§ 14 Wà bɨ́ipi dàalɛ gbɛ̀ mɛ̀n kuɛplaɔwa. Sã zɨ̀na gbɛ̃ɔn
kuɛplaɔ tɔ́ kɛ̃a gbɛpiɔwa.

15 Malaika pɔ́ lɛ́ yã'omɛɛ pɔyɔ̃bɔ pɔ́ wa pɨ̀ ń vuao kũa, kɛ́ à
wɛ́lɛpi yɔ̃ò ń a bɔlɛɔ ń a bɨ́io.* 16 Wɛ́lɛpi gola síiɔ̃ɛ, a gbȁa ń
a yàasao sáaɛ. Ɔ à wɛ́lɛpi yɔ̀ ń pɔyɔ̃bɔpio. A gbȁa kiloo ɔ̀aa
kuɛplaɛ (2.400). A gbȁa ń a yàasao ń a lɛsɨ̀o píi sáaɛ. 17 A a
bɨ́i yɔ̀ lɔ, a lɛsɨ̀ gȁsɨ̀suu basoplasɔo mɛ̀ndosaiɛ. Malaikapi yɔ̀
gbɛ̃nazɨ̀na gȁsɨ̀suu gbȁa lɛ́uɛ. 18 Wà bɨ́ipi kɛ̀ ń diamaao, mɛ́
wɛ́lɛ piá vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛɛ íkɛa lán díiwa. 19 Wà gbɛ pɔ́ wà wɛ́lɛpi bɨ́i
dàalɛò kɛ̀kɛ ń gbɛ̀ bɛɛɛde bui píio.† Wà gbɛ̀ sɛ́ia kɛ̀kɛ ń diamaao,
a plaade ń safiio, a àaɔ̃de ń agatao, a síiɔ̃de ń ɛmɛlodio, 20 a
sɔode ń onisio, a soolode ń saadɔanio, a soplade ń kisolitio, a
swaaɔ̃de ń belilio, a kɛ̃okwide ń topazao, a kwide ń kisopazao,
a kuɛdode ń tiikɔazio, a kuɛplade ń amɛtisio. 21 Bɔlɛ mɛ̀n
kuɛplapiɔá òso mɛ̀n kuɛplaɔɛ. Wà ḿpii kɛ̀ ń òsoo mɛ̀ndodoɛ.
Wɛ́lɛpi zɛaá vua tɛ̃ɛtɛ̃ɛɛ, wɨ̀ gu'eu lán díiwa.

22 Mi Lua kpɛ́ e wɛ́lɛpi guuo, asa Dii Lua Gbãapiide ń São mɛ́
a kpɛ́pi ũ. 23 Wɛ́lɛpi bàa kú ń ɨ̀atɛ̃ ń mɔvuao gupuaɛ̀oo. Lua
gawi mɛ́ lɛ́ wɛ́lɛpi pu, mɛ́ Sã dɛ a filia ũ.‡ 24 Buiɔ táa'o a gupuai,
mɛ́ dṹnia kíaɔ gɛ̃u ń ń àizɛɛɔ.§ 25 A bɔlɛɔ aaɔ taa fãanɛ bauo, mɛ́
gwãasɨ̀na aɔ ku we sɔ̃o. 26 Wa gɛ̃u ń buiɔ àizɛɛɔ ń ń pɔ́ ɔdeɔ.*
27 Ama pɔ́ gbãlɛae a gɛ̃uo† ge yãbɛ̃ɛkɛna ge mɔafilide, sema gbɛ̃́
pɔ́ Sã ń tɔ́ kɛ̀ àizãna taalauɔ bàasio.

22

1 Ɔ malaikapi swa'i wɛ̃nide pɔ́ lɛ́ bɔ Lua ń São kpalabaa
kɨ́i ɔ̀lɔmɛɛ,* àlɛ tɛkɛ lán díiwa. 2 Alɛ bàalɛ wɛ́lɛpi zɛa guo. Lí
wɛ̃nide† ku a baale ń a baalao, ɨ̀ nɛ'i wɛ̀ do gɛ̃n kuɛplaɛ, mɔ ń
mɔo gɛ̃n dodo. Lípi láɔá buiɔ gbȁgbãbɔɛ.‡ 3 Pɔ́ pɔ́ Lua lɛkɛ̀ɛe aɔ
ku lɔo.§ Lua ń São kpalabaa aɔ ku wɛ́lɛpi guu, mɛ́ aà zɔ̀blenaɔ
zɔbleɛ̀. 4 Aa wɛsiaàlɛ, mɛ́ aà tɔ́ aɔ kú ń mi'aɛwa. 5 Gwãasɨ̀na
aɔ ku lɔo, gbɛ̃e baa aɔ kú ń filia ge ɨ̀atɛ̃ gupuaoo, kɛ́ Dii Lua a
gupunɛ́ yãi.* Aaɔ kible e gɔɔpiiɛ.† 6 Ɔ a òmɛɛ: Yá beeɔ náai vɨ̀

‡ **21:10** Eze 40.2 § **21:13** Eze 48.30-35 * **21:15** Eze 40.3 † **21:19** Isa 54.11-12
‡ **21:23** Isa 60.19-20 § **21:24** Isa 60.3 * **21:26** Isa 60.11 † **21:27** Isa 52.1
* **22:1** Zkl 14.8 † **22:2** Daa 2.9 ‡ **22:2** Eze 47.12 § **22:3** Zkl 14.11, Daa 3.17
* **22:5** Isa 60.19 † **22:5** Dan 7.18

mɛ́ sɪ̃anaɛ. Dii Lua pɔ́ ɪ̀ dɔaa ɑ̃nabiɔnɛ mɛ́ a malaika zɪ̃̀, kɛ́ a
zɔ̀blenaɔ yɑ́ pɔ́ a mɔ tia dɔ̃.

Yesu a mɔ tia

7 Gwa, má mɔ́ tia. Báaaden gbɛ̃́ pɔ́ zia yɑ́ taalaɛ bee yɑ́ kũa ũ.
8 Ma Zãa mámɛ ma yɑ́ beeɔ mà mɛ́ má è. Kɛ́ má mà mɛ́ má
è, ma wulɛ malaika pɔ́ yɑ́piɔ ɔ̀lɔmɛɛ gbázɪ̃ mà kúlɛɛ̀. 9 Ɔ a òmɛɛ:
Bee tó. Kúlɛ Luaɛ. N zɔ̀blen deen ma ũ ń n gbɛ̃ ɑ̃nabiɔ ń gbɛ̃́
pɔ́ aa láɛ bee yɑ́ kũaɔ. 10 Ɔ a òmɛɛ: Nsu pɔ́ kúlɛ zia yɑ́ pɔ́ kú
lápiuwao, asa a gɔɔ kãikũ̀. 11 Gbɛ̃vãi wɛtã àɔ yãvãikɛ. Gbãsɪ̃de
wɛtã àɔ gbãsɪ̃. Gbɛ̃maa wɛtã àɔ yãmaakɛ. Kuaadoade wɛtã a
kua àɔ adoa.[‡]
12 Gwa, má mɔ́ tia, máɔ asea kũa, mí fiabo baadeɛ a
yãkɛawa.[§] 13 Alafa ń Omɛgaon ma ũ, Dɔaana ń Gɔ̃zãnao,
Dàalɛna ń Mɪ̀dɛnao.[*] 14 Báaadeɔn gbɛ̃́ pɔ́ aa ń ulataopiɔ ũ.
Aaɔ zɛvɪ̃ wà gɛ̃ wɛ̃́lɛpi bɔlɛɔu, aai lí wɛ̃nide[†] bɛ ble. 15 Ãma gɔ̃ɛ
blesanaɔ ń ɛsɛdeɔ ń gbãsɪ̃kɛnaɔ ń gbɛ̃dɛnaɔ ń tɑ̃́agbagbanaɔ ń
gbɛ̃́ pɔ́ ye mɔafiliyãkɛaiɔ aaɔ ku bàasiɛ.
16 Ma Yesu ma a malaika zɪ̃̀ aàɔ dɛ yɑ́piɔ seelade ũ ma
gãlideɔnɛ. Mámɛ má Davidi Bui, aà kpala pɔ́ vlãpà Kía ũ,[‡]
Gudɔlɛia saan'ina ũ.[§] 17 Lua Nisɪ̃na ń Sã nɔ dafuo ɪ̀ mɛ, mɔ́.
Gbɛ̃́ pɔ́ bee mà sɔ̃, aà o, mɔ́. Gbɛ̃́ pɔ́ imi lɛ́ dɛ, aà mɔ́. Gbɛ̃́ pɔ́ ye í
wɛ̃nidei, aà si gba ũ.[*]
18 Málɛ o gbɛ̃́ pɔ́ ɑ̃nabikɛlaɛ bee yãmàɔnɛ píi, tó gbɛ̃́ yãe kɑ̃̀fi
a guu, Lua a kɪ̀sia pɔ́ a yɑ́ kú láɛ bee guuɔ kɑ̃́fi adeɛɛ. 19 Tó gbɛ̃́
yãe bɔ̀ taalaɛ bee guu, Lua a ade baa bɔ a wɛ̃́lɛ ń lí wɛ̃nide pɔ́ a
yɑ́ kú láɛ bee guuo guuɛ.[†]
20 Gbɛ̃́ pɔ́ dɛ yɑ́piɔ seelade ũ mɛ̀: Sɪ̃anaɛ, má mɔ́ tia.
Ãmi! Dii Yesu mɔ́!
21 Dii Yesu aàɔ gbɛ̃kɛ vɪ̃ ń a gbɛ̃́ɔ píi.

‡ **22:11** Dan 12.10 § **22:12** Isa 40.10, 62.11 * **22:13** Isa 44.6, 48.12, Zia 1.8, 17
† **22:14** Daa 2.9, 3.22 ‡ **22:16** Isa 11.1, 10, Zia 5.5 § **22:16** Zia 2.28 * **22:17**
Isa 55.1 † **22:19** Iko 4.2